รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน

Lexical and Phonological Variation and Change in Tai Dialects Spoken in Nan Province

โดย

พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล

กุมภาพันธ์ 2555

สัญญาเลขที่ MRG5080413

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน

Lexical and Phonological Variation and Change in Tai Dialects Spoken in Nan Province

ผู้วิจัย

พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล **สาขาวิชาภาษาศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพ**

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกอ. และสกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง “การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน” (Lexical and Phonological Variation and Change in Tai Dialects Spoken in Nan Province) ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภททุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่ ประจำปี 2550-2552 ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สัญญารับทุนเลขที่ MRG5080413 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้รับทุนสำหรับดำเนินโครงการวิจัยนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กรุณาเป็นนักวิจัยที่ปรึกษาให้กับผู้วิจัยระหว่างดำเนินโครงการวิจัยนี้ และที่ได้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาษาไทถิ่นในโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” (Linguistic Diversity in Nan Province: A Foundation for Tourism Development) ซึ่งสนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2550 มีศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำเป็นหัวหน้าโครงการ การมีโอกาสเก็บข้อมูลคำศัพท์เพื่อจัดทำศัพทานุกรม 15 ภาษาที่พูดในจังหวัดน่านในครั้งนั้นทำให้ผู้วิจัยเห็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวิจัยในหลายประเด็น และเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของโครงการวิจัยนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบุคคลและหน่วยงานต่อไปนี้ที่มีส่วนช่วยให้โครงการวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ผู้บอกภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลอันมีคุณค่ายิ่งต่อโครงการวิจัยนี้ รวมทั้งชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่เป็นจุดเก็บข้อมูลในอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ได้แก่ หมู่บ้านท่าค้ำสอง ตำบลริม หมู่บ้านหนองบัว หมู่บ้านหนองม่วง และหมู่บ้านฝายมูล ตำบลป่าคา รวมทั้งหมู่บ้านน้ำปั้ว ตำบลน้ำปั้ว และหมู่บ้านห้วยเม่น ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสาที่ให้การต้อนรับผู้วิจัยด้วยความมีน้ำใจและเป็นมิตรระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัย

กำนันและผู้ใหญ่บ้านที่กรุณาประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับผู้วิจัยระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหมู่บ้าน ตำบล และประชากรอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อโครงการวิจัยนี้

นางสาวญาณินท์ สวนะคุณานนท์ นิสิตระดับปริญญาเอก ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกรุณาให้ความช่วยเหลือในการออกแบบและจัดทำแผ่นงานในโปรแกรม Microsoft Excel 2007 รวมทั้งช่วยเขียนสคริปต์ในโปรแกรม PRAAT ซึ่งช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลทางเสียง โดยเฉพาะข้อมูลวรรณยุกต์ในโครงการวิจัยนี้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ดร.ปรางค์ เที่ยงบูรณธรรม อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพกรุณาช่วยตรวจทานบทความภาษาอังกฤษอันเป็นผลผลิตหนึ่งของโครงการวิจัย รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งระหว่างที่ผู้วิจัยเขียนรายงานวิจัยฉบับนี้

ขอขอบคุณอาจารย์อาร์เธอร์ คูเปอร์ (Arthur Cooper) หัวหน้าสาขาวิชาฯ ที่เข้าใจและใส่ใจในเรื่องภาระงานของผู้วิจัยและช่วยคิด ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับภาระงานสอนตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยดำเนินโครงการวิจัยนี้ เพื่อให้ผู้วิจัยได้มีเวลาในการทำวิจัยมากขึ้น

อาจารย์มาร์โจรี โดธี (Marjorie Doty) และอาจารย์ลินดา มาร์คอว์สกี (Linda Markowski) อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพ กรุณาช่วยตรวจทานบทความภาษาอังกฤษและให้คำแนะนำด้านการเขียนภาษาอังกฤษซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำเสนอบทความเพื่อการตีพิมพ์และการนำเสนอบทความในการประชุมเชิงวิชาการระดับนานาชาติของผู้วิจัย และระหว่างที่อาจารย์มาร์โจรี โดธีเป็นรักษาการหัวหน้าสาขาวิชาฯ ได้กรุณาจำกัดภาระงานอื่น ๆ ของผู้วิจัยเพื่อให้ผู้วิจัยมีเวลาในการดำเนินโครงการวิจัยจนแล้วเสร็จ และขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพทุกท่านที่เป็นเพื่อนร่วมงานที่มีน้ำใจและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

ขอขอบพระคุณแม่และขอบคุณพี่น้องทุกคนของผู้วิจัยที่เข้าใจและเป็นกำลังใจสำหรับผู้วิจัยเสมอมา จนกระทั่งโครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

บทคัดย่อภาษาไทย

งานวิจัยนี้มีจุดหมายที่จะศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงที่เกิดขึ้นในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาวในจังหวัดน่านที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุ รวมทั้งเปรียบเทียบการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา และวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในภาษาไทถิ่นในอนาคต นอกจากปัจจัยด้านอายุของผู้พูดแล้ว งานวิจัยนี้ยังได้นำปัจจัยด้านสถานการณ์การใช้ภาษามาพิจารณาประกอบในการวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาด้วย

ในด้านคำศัพท์ ผลการวิจัยพบว่า ภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษามีการแปรของคำศัพท์ปรากฏในข้อมูลของผู้พูดทั้ง 3 รุ่นอายุ ในแง่ของการใช้คำศัพท์ ผู้พูดภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาใช้คำศัพท์ใน 7 ลักษณะ ได้แก่ (1) คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะผู้พูดรุ่นอายุที่ 1 (2) คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะผู้พูดรุ่นอายุที่ 2 (3) คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะผู้พูดรุ่นอายุที่ 3 (4) คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะผู้พูดรุ่นอายุที่ 1 และ 2 (5) คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะผู้พูดรุ่นอายุที่ 2 และ 3 (6) คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะผู้พูดรุ่นอายุที่ 1 และ 3 และ (7) คำศัพท์ที่ใช้โดยผู้พูดทั้ง 3 รุ่นอายุ ในแง่ของรูปแบบการใช้คำศัพท์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้พูดภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษามีการใช้คำศัพท์รวม 6 รูปแบบ ได้แก่ (1) ใช้เฉพาะ “คำเดิม” (2) ใช้เฉพาะ “คำกลาย” (3) ใช้เฉพาะ “คำยืม” (4) ใช้เฉพาะ “คำใหม่” (5) ใช้ “คำอื่น ๆ” ที่นอกเหนือรูปแบบที่ 1–4 และ (6) ใช้คำบางประเภทในรูปแบบที่ 1–4 ร่วมกัน ปัจจัยที่มีผลต่อการแปรของคำศัพท์ในภาษาไทถิ่นจำแนกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะการสัมผัสภาษา ผลการศึกษาการแปรของคำศัพท์ทำให้สันนิษฐานได้ว่าภาษาไทถิ่นที่มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้มากที่สุด ได้แก่ ภาษาลาว รองลงมาคือ ภาษาพวน และภาษาขืน ส่วนภาษาคำเมืองและภาษาลื้อมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์เช่นเดียวกันแต่อาจเกิดขึ้นช้ากว่า **ในด้านเสียง** ผลการวิจัยพบว่า ภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษามีการแปรของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ปรากฏบางหน่วยเสียง โดยเฉพาะเสียงพยัญชนะและสระที่ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาใช้แตกต่างกัน หรือแตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน ผลการศึกษาการแปรทางเสียงทำให้สันนิษฐานได้ว่า อาจมีการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงเกิดขึ้นในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาในอนาคตอันใกล้นี้ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะและสระ ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยภายนอก ส่วนการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์อาจเกิดขึ้นเนื่องจากทั้งปัจจัยภายในและจากปัจจัยภายนอก

ในด้านการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า นอกเหนือจากการใช้ภาษาไทถิ่นเป็นภาษาที่ 1 แล้ว ผู้พูดภาษาไทถิ่นส่วนใหญ่ยังใช้ภาษาอื่น ๆ ด้วยโดยเฉพาะภาษาคำเมืองและภาษาไทยมาตรฐาน ผลการเปรียบเทียบการใช้ภาษาที่ 1 พบว่า ผู้พูดภาษาคำเมืองใช้ภาษาที่ 1 มากที่สุด รองลงมาคือ ผู้พูดภาษาขืน ผู้พูดภาษาลื้อ ผู้พูดภาษาลาว และผู้พูดภาษาพวน ตามลำดับ ในแง่ของการใช้ภาษาคำเมืองเป็นภาษาที่ 2 ของผู้พูดภาษาลื้อ ผู้พูดภาษาขืน ผู้พูดภาษาพวน และผู้พูดภาษาลาว ผลการวิจัยสรุปว่า ผู้พูดภาษาพวนใช้ภาษาคำเมืองในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้พูดภาษาลื้อ ผู้พูดภาษาลาว และผู้พูดภาษาขืน ตามลำดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบการใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่ 2 ของผู้พูดภาษาคำเมืองและเป็นภาษาที่ 3 ของผู้พูดภาษาไทถิ่นอีก 4 ภาษาสรุปได้ว่า ผู้พูดภาษาลาวใช้ภาษาไทยมาตรฐานในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้พูดภาษาลื้อ ผู้พูดภาษาคำเมือง ผู้พูดภาษาขืน และผู้พูดภาษาพวน ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การใช้ภาษาเป็นข้อมูลที่ใช้สนับสนุนการสันนิษฐานการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาได้ ดังผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวซึ่งผู้พูดใช้ภาษาคำเมืองเป็นภาษาที่ 2 นั้นต่างก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาคำเมืองอย่างชัดเจน

คำสำคัญ การแปรทางศัพท์ การแปรทางเสียง การเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ การเปลี่ยนแปลงทางเสียง การใช้ภาษา ภาษาไทถิ่น ภาษาคำเมือง/ภาษายวน ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน ภาษาลาว

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

This research aims to study lexical and phonological variation and change in five Tai dialects, i.e. Kam Mueang, Lue, Khün, Phuan and Lao, spoken in Nan province by three different age-groups of speakers. The comparison of phonological and lexical variation and change among the five Tai dialects is included. The hypotheses on phonological and lexical change in these dialects in the future are proposed. Besides age-groups, the domains of language use are used as factors in analyzing phonological and lexical variation and change as well.

Lexical variation is found in all dialects and all three age-groups of speakers. Concerning lexical use, 7 types of lexical use are found, i.e. (1) lexical items used only by the 1st age-group, (2) lexical items used only by the 2nd age-group, (3) lexical items used only by the 3rd age-group, (4) lexical items used by the 1st and the 2nd age-groups, (5) lexical items used by the 2nd and the 3rd age-groups, (6) lexical items used by the 1st and the 3rd age-groups, and (7) lexical items used all three age-groups. In terms of patterns of lexical use, the speakers of the five Tai dialects use lexical items in six patterns, i.e. (1) only "old lexical items" are used, (2) only "adapted lexical items" are used, (3) only "loanwords" are used, (4) only "new lexical items" are used, (5) only "other lexical items" besides those 1-4 patterns are used, and (6) some patterns in 1-4 are used together. Factors of lexical variation in all five Tai dialects can be classified into two main groups, i.e. an internal factor and an external factor, particularly language contact. The research findings lead to a hypothesis that lexical change will tend to occur in each Tai dialect in the near future, starting with Lao, followed by Phuan, and then Khün, while in Kam Mueang and Lue, the progress of lexical change appears to be slower. In terms of **phonological variation**, the findings show that in all five Tai dialects there are variations in some consonants, vowels, and tones, especially in segments that are non-cognate with Standard Thai or the other dialects in the study. It can be hypothesized that the change of some consonants, vowel, and tones may occur in all five Tai dialects in the near future. Consonant and vowel change may mostly be induced by an external factor while tone change may occur due to the two factors.

As for **the domains of language use**, the findings show that apart from their own first language, most speakers of all five Tai dialects use other dialects/languages, especially Kam Mueang and Standard Thai. From comparing the first language use, it can be concluded that Kam Mueang speakers use their first language more than the speakers of Khün, Lue, Lao, and Phuan in decreasing order of use. Concerning the use of Kam Mueang as the second language of the speakers of Lue, Khün, Phuan, and Lao, the findings show that Phuan speakers use Kam Mueang more than the speakers of Lue, Lao, and Khün in decreasing order of use. As for the use of Standard Thai as the second language of Kam Mueang speakers and the third language of the speakers of the other four Tai dialects, it is found that Lao speakers use Standard Thai more than the speakers of Lue, Kam Mueang, Khün, and Phuan in decreasing order of use. The findings in this research show that domains of language use can be used to support the hypotheses of lexical and phonological variation and change in the five Tai dialects. It is demonstrated that the lexical and phonological variation and change in all five Tai dialects have been influenced by Standard Thai; and those in Lue, Khün, Phuan, and Lao, in which the speakers use Kam Mueang as the second language, have been obviously influenced by Kam Mueang.

Keywords lexical variation, phonological variation, lexical change, phonological change, language use, Tai dialects, Kam Mueang/Nyuan, Lue, Khün, Phuan, Lao

สรุปโครงการ
(Executive Summary)

สรุปโครงการ (Executive Summary)
ทุนพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัยของอาจารย์รุ่นใหม่
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย) การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน

(ภาษาอังกฤษ) Lexical and Phonological Variation and Change in Tai Dialects Spoken in Nan Province

---

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จังหวัดน่านเป็นตัวอย่างที่ดีตัวอย่างหนึ่งของบริเวณที่มีความหลากหลายของภาษา มีกลุ่มชนที่พูดภาษาแตกต่างกันอาศัยอยู่ปะปนกัน ภาษาที่พูดในจังหวัดน่านหลายภาษาเป็นภาษาตระกูลไท ได้แก่ ภาษาคำเมือง (หรือภาษาไทยถิ่นเหนือ/ภาษายวน ซึ่งต่อไปนี้จะใช้คำว่า “ภาษาคำเมือง”) (ภาษากลางของคนส่วนใหญ่ในจังหวัดน่าน) ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว นอกจากนี้ยังมีภาษาตระกูลมอญ-เขมร ได้แก่ ภาษาขมุ มัล ไปร มลาบรี ภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน ได้แก่ ภาษาม้ง (แม้ว) และภาษาเมี่ยน (เย้า) และภาษาตระกูลจีน-ทิเบต ได้แก่ ภาษาจีนแคะ และภาษาอึมปีหรือภาษาก้อ[1] เมื่อมีผู้พูดภาษาแตกต่างกันอาศัยอยู่ปะปนกัน และเกิดการสัมผัสภาษา (language contact) มีแนวโน้มว่า ภาษาที่มีผู้พูดจำนวนมากกว่ามักจะมีอิทธิพลต่อภาษาที่มีจำนวนผู้พูดน้อยกว่า ภาษาคำเมือง/ยวน หรือภาษาไทยถิ่นเหนือของจังหวัดน่าน จัดเป็นภาษากลางที่คนต่างกลุ่ม ต่างภาษาใช้ในการพูดติดต่อสื่อสารกัน นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษาไทยกลางในกลุ่มเด็ก หรือกลุ่มวัยรุ่นที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีโอกาสได้สัมผัสกับความเจริญทางเทคโนโลยีอันทันสมัย การพูดภาษาถิ่นซึ่งเป็นภาษาแม่จึงจำกัดอยู่เฉพาะในครอบครัว ญาติ เพื่อน หรือกับบุคคลที่ใกล้ชิดเท่านั้น

ระหว่างที่ผู้วิจัยรับทุนนักวิจัยหลังปริญญาเอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (1 พฤศจิกายน 2547-30 มิถุนายน 2549) ได้มีโอกาสเป็นผู้ช่วยวิจัยในโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” ภาระงานหนึ่งที่ได้รับมอบหมาย คือ การเดินทางเก็บข้อมูลคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น ได้แก่ ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวในจังหวัดน่าน เพื่อทำศัพทานุกรม ระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า แม้แต่ผู้สูงอายุที่น่าจะเป็นกลุ่มที่ยังเก็บรักษาภาษาดั้งเดิมของตนไว้อยู่นั้น บางคนก็มีความสับสนเกี่ยวกับคำศัพท์และลักษณะทางเสียง ได้แก่ เสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ในภาษาของตนเอง เช่น ผู้พูดภาษาพวนใช้คำศัพท์ภาษาคำเมืองปนกับภาษาพวน และมีบางกรณีที่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่า คำศัพท์บางคำในภาษาพวนใช้คำว่าอะไร หรือกรณีของผู้พูดภาษาขืนใช้คำศัพท์ และมีลักษณะทางภาษาบางประการ

---

[1] ข้อมูลจากโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” (Linguistic Diversity in Nan Province: A Foundation for Tourism Development) สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (2547-2550) มีศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ เป็นหัวหน้าโครงการ

คล้ายภาษาคำเมืองปนกับภาษาลื้อซึ่งเป็นภาษาไทถิ่นหนึ่งที่พูดโดยผู้คนจำนวนมากในจังหวัดน่าน อย่างไรก็ตาม การเก็บข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำศัพทานุกรมในครั้งนั้น ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะคำศัพท์จำนวนภาษาละ 2,452 คำ ประกอบกับคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์อีกภาษาละ 180 คำเท่านั้น ไม่ได้เก็บข้อมูลเพื่อทดสอบเสียงพยัญชนะและเสียงสระ จำนวนผู้ให้ข้อมูลมีภาษาละ 1-3 คน และเลือกเฉพาะผู้สูงอายุที่ยังใช้ภาษานั้น ๆ พูดในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ได้ข้อมูลคำศัพท์ที่ถูกต้องเที่ยงตรงของภาษานั้นจริง ๆ การที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นการแปรและการเปลี่ยนแปลงบางประการทางคำศัพท์ เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาต่าง ๆ นั้นเป็นผลพลอยได้จากการเก็บข้อมูลคำศัพท์ดังกล่าว ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยต่อไปเพื่อให้ได้คำอธิบายหรือข้อสรุปที่ชัดเจนว่า ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาที่พูดโดยผู้พูดต่างรุ่นอายุกันมีการแปรทางศัพท์และทางเสียงเกิดขึ้นหรือไม่ ลักษณะของการแปรมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร การแปรที่เกิดขึ้นนำไปสู่การสันนิษฐานเกี่ยวกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และทางเสียงที่อาจเกิดขึ้นในภาษาไทถิ่นในอนาคตได้หรือไม่ อย่างไร

นอกจาก***ปัจจัยด้านอายุ***ของผู้พูดแล้ว งานวิจัยนี้ยังจะนำ***ปัจจัยด้านสถานการณ์การใช้ภาษา***มาพิจารณาประกอบด้วยว่า ในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้พูดภาษาแต่ละกลุ่มใช้ภาษาใดในการสื่อสารกัน เช่น ภาษาที่ใช้พูดกับคนในครอบครัวหรือบุคคลที่มีความสนิทสนมกัน ภาษาที่ใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการมากขึ้น เช่น การติดต่อกับทางราชการ หรือภาษาที่ใช้พูดกับคนต่างถิ่น เป็นต้น การใช้ภาษาในสถานการณ์ที่แตกต่างกันดังกล่าวอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นต่าง ๆ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวที่พูดในจังหวัดน่าน โดยศึกษาทั้งการแปรและการเปลี่ยนแปลงในแง่ของคำศัพท์ และลักษณะทางเสียง ได้แก่ เสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และศึกษาจากคนรุ่นอายุต่างกัน 3 รุ่นอายุ ได้แก่ รุ่นอายุที่ 1 อายุ 60 ปีขึ้นไป รุ่นอายุที่ 2 อายุ 35-50 ปี และรุ่นอายุที่ 3 อายุ 15-25 ปี เป็นการศึกษาภาษาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และอาจจะช่วยให้สามารถสันนิษฐานลักษณะทางภาษาในอดีตได้ด้วย นอกจากนี้การนำปัจจัยเรื่องสถานการณ์การใช้ภาษามาพิจารณาร่วมด้วยยังจะช่วยให้เห็นภาพการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่เคยศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา ดังนี้

1) **จำนวนภาษาที่จะศึกษา:** งานวิจัยอื่น ๆ ที่ผ่านมามักเน้นศึกษาเฉพาะภาษาใดภาษาหนึ่งหรือเปรียบเทียบภาษาถิ่นเดียวกันที่พูดในบริเวณต่างกัน แต่งานวิจัยนี้ศึกษาภาษาไทถิ่น 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว
2) **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลง:** งานวิจัยที่ผ่านมามักศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยพิจารณาปัจจัยเรื่องอายุ เพศ หรือถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่งานวิจัยนี้จะพิจารณาปัจจัยเรื่องอายุ และนำปัจจัยด้านสถานการณ์การใช้ภาษามาพิจารณาประกอบด้วย

3) **ระดับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา:** งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มักเน้นศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาในระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น เช่น ศึกษาเฉพาะการแปรและการเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ หรือศึกษาเฉพาะการแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะบางเสียง สระบางเสียง หรือศึกษาเฉพาะการแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ แต่งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาทั้งในระดับคำศัพท์ และระดับเสียงซึ่งครอบคลุมทั้งเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์

ผลการวิจัยนี้ นอกจากจะใช้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่พูดในบริเวณที่มีความหลากหลายของภาษาแล้ว ยังจะทำให้มีฐานข้อมูลสำหรับใช้เป็นแนวทางในการปรับหรือสร้างแบบเรียนสำหรับสอนภาษาถิ่นสำหรับกลุ่มชนต่าง ๆ ด้วย ประโยชน์ทางอ้อมประการหนึ่งที่จะได้จากงานวิจัยนี้ ได้แก่ การช่วยปลูกจิตสำนึกสำหรับคนรุ่นใหม่ให้รู้สึกภูมิใจในภาษาถิ่นของตน ซึ่งจะนำไปสู่ความพยายามในการอนุรักษ์ภาษาให้คงอยู่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 วิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงที่เกิดขึ้นในภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว

2.2 เปรียบเทียบการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวในจังหวัดน่านที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุ โดยนำปัจจัยด้านสถานการณ์การใช้ภาษามาพิจารณาประกอบด้วย

2.3 วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเสนอแนวทางในการประยุกต์ผลการวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ภาษาพื้นเมือง/ภาษาท้องถิ่น

3. ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามระดับอายุของผู้พูด การสัมผัสภาษา ภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ดั้งเดิม และการจำแนกกลุ่มย่อย) รวมทั้งข้อมูลทั่วไปและลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่น 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว

3.2 เตรียมเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ชุดใหญ่ ๆ ได้แก่ **1) รายการคำสำหรับเปรียบเทียบคำศัพท์ 2) รายการคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระ** และ **3) รายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์** การสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้จึงมีจุดเริ่มต้นจากการเลือกคำศัพท์จากรายการคำ 2,452 คำของโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” แล้วจัดหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับลักษณะที่ต้องการทดสอบ รวมทั้งได้ปรับหรือเพิ่มจำนวนคำในบางหมวดหมู่ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้โดยเลือกคำจากงานที่เคยมีผู้เสนอไว้มาประกอบ

การสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้มีแหล่งข้อมูลสรุปได้ดังนี้ **(1) ศัพทานุกรม 15 ภาษาที่พูดในจังหวัดน่าน** (ธีระพันธ์ ล.ทองคำและคณะ, 2550) **(2) พจนานุกรมภาษาไทยพวน** (วรวิทย์ เลี้ยงถนอม, 2532) **(3) พจนานุกรมภาษาล้านนา** (สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2550) **(4) พจนานุกรมลาว-ไทย (Lao-Thai Dictionary)** (วีระพงศ์ มีสถาน, 2543) และ **(5) พจนานุกรมลาว-ไทย-อังกฤษ (Lao-Thai-English Dictionary) ฉบับเฉลิมพระเกียรติ** (คณาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543) จากการรวบรวมและจัดหมวดหมู่คำศัพท์โดยใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าว สามารถสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ได้ 3 ชุดใหญ่ ๆ ในเครื่องมือแต่ละชุดประกอบด้วยเครื่องมือชุดย่อยต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น มีจำนวนคำรวมทั้งสิ้น 800 คำ ประกอบด้วยรายการคำ 2 ชุด ได้แก่ **ชุดที่ 1 รายการคำศัพท์ที่ภาษาไทถิ่นทุกภาษาใช้เหมือนกัน** ประกอบด้วยคำศัพท์จำนวน 250 คำ **ชุดที่ 2 รายการคำศัพท์ที่ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาใช้แตกต่างกัน หรือภาษาไทถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่ง หรือบางภาษาใช้แตกต่างจากภาษาไทถิ่นภาษาอื่น ๆ** มีคำศัพท์จำนวน 550 คำ

3.2.2 รายการคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระ มีจำนวนคำรวมทั้งสิ้น 1,024 คำ โดยคำศัพท์ที่นำมาทดสอบเสียงพยัญชนะและสระเป็นคำศัพท์ที่มีเสียงพยัญชนะและสระที่เป็นลักษณะที่มีมาแต่เดิม ไม่ใช่ลักษณะที่เกิดใหม่ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ดังนั้นนอกจากจะใช้เกณฑ์คัดเลือกคำศัพท์โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งข้อมูลและพจนานุกรมฉบับต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยยังใช้เกณฑ์ด้านเสียงพยัญชนะและสระในภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai) ที่นักภาษาศาสตร์ไทเปรียบเทียบเคยสืบสร้างไว้มาเป็นแนวทางในการคัดเลือกคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระในงานวิจัยนี้ด้วย

3.2.3 เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้องเที่ยงตรงเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ งานวิจัยนี้ได้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยว และการเก็บวรรณยุกต์ในคำพูดต่อเนื่องเพื่อใช้ยืนยันผลการวิเคราะห์ข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยว เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลทั้งสองรูปแบบมีดังนี้

1) เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยว เนื่องจากในงานวิจัยนี้วิเคราะห์วรรณยุกต์ทั้งด้วยการฟังและการใช้โปรแกรมสำหรับวิเคราะห์คลื่นเสียง (PRAAT) จึงกำหนดรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลแยกเป็น 2 ชุด มีจำนวนคำรวมทั้งสิ้น 240 คำ ประกอบด้วย **รายการคำชุดที่ 1** ซึ่งดัดแปลงจากรายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของวิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney, 1972) ซึ่งเหมาะสำหรับวิเคราะห์ด้วยการฟัง รวมคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ชุดที่ 1 ทั้งสิ้น 140 คำ **รายการคำชุดที่ 2** เป็นรายการคำชุดเทียบเสียงคล้าย (analogous set) ซึ่งเป็นชุดคำที่มีเสียงพยัญชนะและสระเหมือนหรือคล้ายคลึงกันมากที่สุด จึงเหมาะสำหรับการวิเคราะห์ด้วยวิธีทางกลสัทศาสตร์ มีคำทดสอบจำนวน 20 คำ ผู้บอกภาษาออกเสียงคำละ 5 ครั้ง รวมคำทดสอบในรายการคำชุดที่ 2 ทั้งสิ้น 100 คำ

2) ข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดต่อเนื่อง งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดต่อเนื่องด้วยการให้ผู้บอกภาษาเล่าเรื่องอย่างอิสระเป็นเวลา 5 นาที หรือใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษาก่อนการเก็บข้อมูลจากรายการคำที่กำหนด

3.3 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาที่พูดภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว โดยแบ่งผู้พูดแต่ละภาษาออกเป็น 3 รุ่นอายุ ได้แก่ รุ่นอายุที่ 1 อายุ 60 ปีขึ้นไป รุ่นอายุที่ 2 อายุ 35–50 ปี และรุ่นอายุที่ 3 อายุ 15–25 ปี เก็บข้อมูลรุ่นอายุละ 5 คน ดังนั้นจึงมีผู้บอกภาษาภาษาละ 15 คน รวมผู้บอกภาษาในงานวิจัยนี้ทั้งสิ้น 75 คน จุดเก็บข้อมูลภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ได้แก่ **(1) ภาษาคำเมือง** หมู่บ้านท่าค้ำสอง ตำบลริม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน **(2) ภาษาลื้อ** หมู่บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน **(3) ภาษาขืน** หมู่บ้านหนองม่วง ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน **(4) ภาษาพวน** หมู่บ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน และ **(5) ภาษาลาว** หมู่บ้านน้ำปั้ว ตำบลน้ำปั้ว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลภาษาคำเมืองเพิ่มเติมจากผู้พูดรุ่นสูงอายุจำนวน 1 คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยเม่น ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และตรวจสอบข้อมูลจากผู้บอกภาษาคนอื่น ๆ อีกจำนวน 5 คน โดยงานวิจัยนี้ได้ใช้ข้อมูลภาษาคำเมือง (หมู่บ้านห้วยเม่น) เป็นข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการอธิบายเกี่ยวกับระบบเสียงและการแปรทางเสียงในภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) การเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือแต่ละชนิดมีวิธีการดังนี้

1) การเก็บข้อมูลด้วยรายการคำสำหรับเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น จังหวัดน่าน ใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือถามคำถามให้ผู้บอกภาษาตอบ โดยใช้รูปภาพ ของจริง หรือแสดงท่าทางประกอบ

2) การเก็บข้อมูลรายการคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระ ใช้วิธีการเดียวกันกับการเก็บข้อมูลด้วยรายการคำสำหรับเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น จังหวัดน่าน

3) การเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ เนื่องจากในงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลวรรณยุกต์จากทั้งคำพูดเดี่ยวและคำพูดต่อเนื่อง จึงมีวิธีการเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ดังนี้

3.1) การเก็บข้อมูลวรรณยุกต์จากคำพูดเดี่ยว รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้มี 2 ชุด รายการคำชุดที่ 1 ดัดแปลงจากรายการคำของเก็ดนีย์ (Gedney, 1972) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ นั่นคือ ถามคำถาม หรือให้ผู้บอกภาษาดูรูปภาพหรือของจริงแล้วออกเสียงคำที่ต้องการ ส่วนรายการคำชุดที่ 2 ซึ่งเป็นรายการคำชุดเทียบเสียงคล้ายที่ต้องวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางกลสัทศาสตร์ จึงเก็บข้อมูลด้วยการให้มีเพียงเสียงของผู้บอกภาษาในการบันทึกเสียงเท่านั้น ผู้วิจัยเพียงแต่แสดงสัญญาณประจำคำหรือให้ดูรูปภาพหรือของจริงตามที่ได้ซักซ้อมให้ผู้บอกภาษาเข้าใจก่อนการเก็บข้อมูล ตัวอย่างเช่น หากเห็นผู้วิจัยชี้ที่ขา ผู้บอกภาษาก็จะออกเสียงคำว่า “ขา” หากชี้ภาพ “ข่า” ก็จะออกเสียงว่า “ข่า” เป็นต้น ในเครื่องมือบันทึกเสียงจึงมีเพียงเสียงผู้วิจัยพูดหมายเลขคำและเสียงผู้บอกภาษาออกเสียงคำทดสอบในภาษาของผู้บอกภาษาเท่านั้น จะไม่มีเสียงผู้วิจัยถามคำถาม หรือเสียงการพูดโต้ตอบระหว่างที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาเหมือนการเก็บข้อมูลด้วยรายการคำชุดที่ 1

3.2) การเก็บข้อมูลวรรณยุกต์จากคำพูดต่อเนื่อง หลังจากที่เก็บข้อมูลวรรณยุกต์จากคำพูดเดี่ยวแล้ว ผู้วิจัยจึงจะให้ผู้บอกภาษาเล่าเรื่องอย่างอิสระเป็นเวลา 5 นาที โดยอาจมีการสัมภาษณ์หรือสอบถามแทรกบ้าง ในกรณีที่ผู้บอกภาษาไม่สามารถเล่าเรื่องได้อย่างต่อเนื่อง ในงานวิจัยนี้ได้ใช้ข้อมูลส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของผู้บอกภาษาเป็นข้อมูลต่อเนื่องที่ใช้ยืนยันผลการวิเคราะห์ข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยว

การบันทึกเสียง ระหว่างการเก็บข้อมูลด้วยรายการคำสำหรับเปรียบเทียบคำศัพท์ และรายการสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระ ได้บันทึกเสียงโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงแบบดิจิตอล Sony IC Recorder ICD-MX20

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์การเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น จังหวัดน่าน ใช้วิธีการเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ทั้งคำศัพท์ที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน กรณีที่พบว่า ภาษาไทถิ่นใดมีคำศัพท์คำใดเหมือนกัน ก็จะตรวจสอบว่า ความเหมือนดังกล่าวนั้นเป็นความเหมือนที่มีมาแต่เดิม หรือเป็นความเหมือนที่เกิดจากการยืมคำศัพท์จากภาษาไทถิ่นอื่นมาใช้ เกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบดังกล่าวจะใช้วิธีการเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่น ๆ เท่าที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ หรือกรณีที่พบว่า ภาษาไทถิ่นใดมีคำศัพท์คำใดที่ตามความเป็นจริงแล้ว ควรเหมือนกัน แต่กลับใช้คำศัพท์แตกต่างกัน ก็จะตรวจสอบความแตกต่างด้วยการเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นเช่นเดียวกัน

3.4.2 การวิเคราะห์การเปรียบเทียบเสียงพยัญชนะและสระในภาษาไทถิ่น จังหวัดน่าน ใช้วิธีการเช่นเดียวกับการเปรียบเทียบคำศัพท์ กล่าวคือ จะเปรียบเทียบเสียงพยัญชนะและสระที่ใช้ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา กรณีที่พบว่า ภาษาไทถิ่นใดมีเสียงพยัญชนะและสระที่กำหนดในรายการคำเหมือนกัน ก็จะตรวจสอบว่า ความเหมือนดังกล่าวนั้นเป็นความเหมือนที่มีมาแต่เดิม หรือเป็นความเหมือนที่เกิดจากการยืมเสียงพยัญชนะหรือสระจากภาษาไทถิ่นอื่นมาใช้ การตรวจสอบดังกล่าวจะใช้เกณฑ์เดียวกันกับการวิเคราะห์การเปรียบเทียบคำศัพท์ นั่นคือ ใช้วิธีการเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่น ๆ เท่าที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ หรือกรณีที่พบว่า ภาษาไทถิ่นใดมีเสียงพยัญชนะหรือเสียงสระที่ตามความเป็นจริงแล้ว ควรเหมือนกัน แต่กลับใช้แตกต่างกัน ก็จะตรวจสอบความแตกต่างด้วยการเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังจะใช้เกณฑ์ลักษณะทางเสียงในภาษาไทดั้งเดิมที่เคยมีนักภาษาศาสตร์ไทเปรียบเทียบเคยสืบสร้างไว้มาเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบให้เห็นว่า เสียงพยัญชนะและสระในงานวิจัยนี้มีการแปรหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

3.4.3 การวิเคราะห์วรรณยุกต์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ด้วยการฟัง และตรวจสอบความถูกต้องของการฟังด้วยการใช้โปรแกรมวิเคราะห์คลื่นเสียง นั่นคือ ฟังว่าในภาษาของผู้บอกภาษาแต่ละคนมีการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์แบบใด มีวรรณยุกต์กี่หน่วยเสียง ประกอบด้วยหน่วยเสียงใดบ้าง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์มีสัทลักษณะเป็นอย่างไร หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม PRAAT (Version 4.4.19) เพื่อตรวจสอบผลการวิเคราะห์สัทลักษณะของวรรณยุกต์ และใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2007 ช่วยในการแปลงผลให้เป็นกราฟเส้น การเสนอผลใช้วิธีแสดงระบบวรรณยุกต์ด้วยกล่องวรรณยุกต์ตามแนวคิดของเก็ดนีย์ (Gedney, 1972)

สำหรับเกณฑ์ในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลวรรณยุกต์ว่ามีการแปรหรือการเปลี่ยนแปลงหรือไม่นั้น จะใช้วิธีการพิจารณาคือ หากผู้บอกภาษาออกเสียงคำ ๆ ใดด้วยวรรณยุกต์มากกว่า 1 เสียงและหากผู้วิจัยตรวจสอบซ้ำแล้วพบว่า เป็นการออกเสียงที่สม่ำเสมอ ไม่ใช่เป็นความผิดพลาดหรือความบังเอิญ ก็จะตัดสินให้วรรณยุกต์นั้น ๆ มีการแปร

4. การดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี (2 กรกฎาคม 2550 ถึง 1 กรกฎาคม 2552) แต่เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัยโดยเฉพาะการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้ผู้วิจัยจำเป็นต้องขอขยายเวลาในการดำเนินโครงการเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งดำเนินโครงการแล้วเสร็จในเดือนกุมภาพันธ์ 2555 การดำเนินการตลอดระยะของโครงการวิจัยสรุปพอสังเขปได้ดังนี้

ปีที่ 1 (2550–2551)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
ช่วงที่ 1 (2550)	1 (ก.ค.) 2 (ส.ค.)	▪ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ▪ ออกแบบรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลชุดต่าง ๆ
	3 (ก.ย.) 4 (ต.ค.)	▪ ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขรายการคำสำหรับเก็บข้อมูล
	5 (พ.ย.) 6 (ธ.ค.)	▪ เตรียมเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล ซึ่งได้แก่ แบบสอบถามที่แบ่งเป็น 4 ตอนใหญ่ ๆ ดังนี้ - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษา - ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ภาษา - ตอนที่ 3 รายการคำสำหรับเก็บข้อมูล ได้แก่ 3.1 รายการคำสำหรับเปรียบเทียบคำศัพท์ 3.2 รายการคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระ 3.3 รายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์
ช่วงที่ 2 (2551)	7 (ม.ค.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 1 (ภาษาลื้อ) ▪ ปรับแก้ไขรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลครั้งสุดท้ายด้วยการเพิ่มรายการคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระมากขึ้น จากเดิมมีจำนวนคำทั้งหมด 635 คำ เพิ่มเป็น 1,024 คำเพื่อให้ได้ผลการวิจัยเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาไทถิ่นที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (เนื่องจากเมื่อทดลองใช้รายการคำเก็บข้อมูลชุดเดิมเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาลื้อแล้วพบว่า มีการแปรของเสียงพยัญชนะและสระไม่สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยเคยตั้งข้อสังเกตไว้ จึงได้ทดลองเพิ่มจำนวนคำและใช้เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาคนเดิมและได้ข้อสรุปว่า หากเพิ่มรายการคำในรายการคำจะเห็นภาพการแปรที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น)

ปีที่ 1 (2550-2551)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
	8 (ก.พ.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 2 (ภาษาลื้อ) ▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์ในภาษาลื้อด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2007
	9 (มี.ค.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 3 (ภาษาลื้อ) ▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์ในภาษาลื้อด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2007 (ต่อ)
	10 (เม.ย.)	▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์ในภาษาลื้อด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2007 (ต่อ) ▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาลื้อด้วยโปรแกรม Audacity
	11 (พ.ค.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 4 (ภาษาพวน) ▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์ในภาษาพวนด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2007
	12 (มิ.ย.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 5 (ภาษาพวน) ▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์ในภาษาพวนด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2007 (ต่อ)

ปีที่ 2 (2551-2552)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
ช่วงที่ 1 (2551)	1 (ก.ค.)	▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาพวนด้วยโปรแกรม Audacity ▪ **กิจกรรมพิเศษ:** เข้าร่วมประชุมระดับนานาชาติเรื่อง National Language Policy: Language Diversity for Language Unity จัดโดยราชบัณฑิตยสถาน ณ โรงแรมเดอะทวินทาวเวอร์ กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 4-5 กรกฎาคม 2551
	2 (ส.ค.)	▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาพวนด้วยโปรแกรม Audacity (ต่อ)
	3 (ก.ย.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลเสียงพยัญชนะและสระในภาษาพวน
	4 (ต.ค.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลวรรณยุกต์บางส่วนในภาษาลื้อและภาษาพวนด้วยโปรแกรม PRAAT
	5 (พ.ย.)	▪ เขียนร่างบทความภาษาอังกฤษเรื่องที่ 1: *"Phonological Variation in Phuan"* ▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์และเสียงในภาษาลื้อและภาษาพวนในโปรแกรม Microsoft Excel 2007 (ต่อ)

ปีที่ 2 (2551-2552)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
	6 (ธ.ค.)	▪ เขียนร่างบทความภาษาอังกฤษเรื่องที่ 1 (ต่อ) ▪ วิเคราะห์ข้อมูลคำศัพท์ในภาษาลื้อและภาษาพวน
ช่วงที่ 2 (2552)	7 (ม.ค.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 6 (ภาษาพวน, ภาษาขืน) ▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์ในภาษาขืนด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2007
	8 (ก.พ.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 7 (ภาษาขืน) ▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์ในภาษาขืนด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2007 (ต่อ)
	9 (มี.ค.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 8 (ภาษาขืน) ▪ จัดระบบข้อมูลคำศัพท์ในภาษาขืนด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2007 (ต่อ) ▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาขืนด้วยโปรแกรม Audacity
	10 (เม.ย.)	▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาขืนด้วยโปรแกรม Audacity (ต่อ)
	11 (พ.ค.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลคำศัพท์ในภาษาลื้อและภาษาพวน (ต่อ) ▪ **กิจกรรมพิเศษ:** เสนอบทความวิจัยเรื่อง “Contact-Induced Phonological Variation in Phuan” ในการประชุมเชิงวิชาการระดับนานาชาติ The 19th Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society (SEALS XIX) จัดโดย University of Social Science and Humanities, Vietnam National University – Ho Chi Minh City, Vietnam ระหว่างวันที่ 28-29 พฤษภาคม 2552
	12 (มิ.ย.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 9 (ภาษาขืน, ภาษาคำเมือง) ▪ วิเคราะห์ข้อมูลคำศัพท์และเสียงในภาษาขืน

ปีที่ 3 (2552-2553)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
ช่วงที่ 1 (2552)	1 (ก.ค.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 10 (ภาษาคำเมือง, ภาษาลาว) ▪ จัดระบบข้อมูลภาษาคำเมืองและภาษาลาวในโปรแกรม Microsoft Excel 2007 ▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาคำเมืองและภาษาลาวด้วยโปรแกรม Audacity
	2 (ส.ค.)	▪ จัดระบบข้อมูลภาษาคำเมืองและภาษาลาวในโปรแกรม Microsoft

ปีที่ 3 (2552-2553)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
	3 (ก.ย.)	Excel 2007 (ต่อ) ▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาคำเมืองและภาษาลาวด้วยโปรแกรม Audacity (ต่อ)
	4 (ต.ค.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลคำศัพท์และเสียงในภาษาขืน (ต่อ) ▪ เขียนร่างบทความภาษาอังกฤษเรื่องที่ 2 เรื่อง *"Contact-Induced Vowel Variation: A Case Study of the High Short Vowels /i/ and /u/ in Lue and Khün"* ▪ **กิจกรรมพิเศษ:** เสนอบทความวิจัยเรื่อง "Contact-Induced Phonological and Lexical Variation in Lue, a Tai Language" ในการประชุม "นักวิจัยรุ่นใหม่...พบ...เมธีวิจัยอาวุโส สกว." ครั้งที่ 9 จัดโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ณ โรงแรมฮอลิเดย์อินน์ รีสอร์ท รีเจนท์ บีช ชะอำ ระหว่างวันที่ 15-17 ตุลาคม 2552
	5 (พ.ย.)	▪ เก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 11 (ภาษาลาว, ภาษาคำเมือง (เพิ่มเติม)) ▪ **กิจกรรมพิเศษ:** เสนอบทความวิจัยเรื่อง "Linguistic Hybridization: A Case Study of Khün Spoken in Nan Province, a Language Mixture Area in Northern Thailand" ในการประชุมเชิงวิชาการระดับนานาชาติ The 42nd International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics จัดโดย Payap University, SIL National, and The Royal Institute. ระหว่างวันที่ 3-4 พฤศจิกายน 2552
	6 (ธ.ค.)	▪ จัดระบบข้อมูลภาษาคำเมืองและภาษาลาวในโปรแกรม Microsoft Excel 2007 (ต่อ) ▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาคำเมืองและภาษาลาวด้วยโปรแกรม Audacity (ต่อ)
ช่วงที่ 2 (2553)	7 (ม.ค.)	▪ ตัดเสียงข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาวด้วยโปรแกรม Audacity (ต่อ) ▪ จัดระบบข้อมูลในภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาวในโปรแกรม Microsoft Excel 2007 (ต่อ)
	8 (ก.พ.)	
	9 (มี.ค.)	
	10 (เม.ย.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว
	11 (พ.ค.)	
	12 (มิ.ย.)	

ปีที่ 4 (2553-2554)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
ช่วงที่ 1 (2553)	1 (ก.ค.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว (ต่อ) ▪ **กิจกรรมพิเศษ:** เสนอบทความวิจัยเรื่อง "Tones and Lexical Variation in Lao (Nampua), Spoken in Nan Province, Northern Thailand" ในการประชุมเชิงวิชาการระดับนานาชาติ The Third International Conference on Lao Studies จัดโดย The Center for Research on Plurality in the Mekong Region & The Center for Lao Studies, Khon Kaen University at Thani Princess Hotel, Khon Kaen, Thailand ระหว่างวันที่ 14-16 กรกฎาคม 2553
	2 (ส.ค.) 3 (ก.ย.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว (ต่อ) ▪ ปรับแก้ไขบทความภาษาอังกฤษเรื่องที่ 1 ▪ ปรับแก้ไขบทความภาษาอังกฤษเรื่องที่ 2
	4 (ต.ค.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว (ต่อ) ▪ ส่งบทความภาษาอังกฤษเรื่องที่ 1 เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร MANUSYA
	5 (พ.ย.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว (ต่อ) ▪ ปรับแก้ไขบทความภาษาอังกฤษเรื่องที่ 2 (ต่อ)
	6 (ธ.ค.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว (ต่อ) ▪ ส่งบทความภาษาอังกฤษเรื่องที่ 2 เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร MANUSYA
ช่วงที่ 2 (2554)	7 (ม.ค.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว (ต่อ) ▪ เขียนร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์บทที่ 1-2
	8 (ก.พ.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว (ต่อ) ▪ **กิจกรรมพิเศษ:** เสนอบทความวิจัยเรื่อง "Patterns of Lexical Variation in Four Southwestern Tai Dialects" ในการประชุมเชิงวิชาการระดับนานาชาติ NWAV Asia-Pacific (New Ways of Analyzing Language Variation and Change: Asia-Pacific Region) จัดโดย The University of Delhi, India ระหว่างวันที่ 23-26 กุมภาพันธ์ 2554
	9 (มี.ค.) 10 (เม.ย.)	▪ วิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมือง ลื้อ ขืน พวน และลาว (ต่อ) ▪ เขียนร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์บทที่ 3

ปีที่ 4 (2553-2554)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
	11 (พ.ค.)	▪ เขียนร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์บทที่ 4-5
	12 (มิ.ย.)	

ปีที่ 5 (2554-2555)	เดือน	การดำเนินงานวิจัยและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ
ช่วงที่ 1 (2554)	1 (ก.ค.)	▪ เขียนร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์บทที่ 6-7
	2 (ส.ค.)	
	3 (ก.ย.)	▪ เขียนร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์บทที่ 8-9
	4 (ต.ค.)	
	5 (พ.ย.)	▪ เขียนร่างรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่วนอื่น ๆ
	6 (ธ.ค.)	
ช่วงที่ 2 (2555)	7 (ม.ค.)	▪ ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
	8 (ก.พ.)	▪ ส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์และรายงานการเงิน

สารบัญเรื่อง

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ข

กิตติกรรมประกาศ ..... ค

สรุปโครงการ (Executive Summary) ..... จ

สารบัญ ..... ด

สารบัญตาราง ..... บ

สารบัญภาพ ..... อ

เนื้อหางานวิจัย

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาของปัญหา 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3

1.3 ขอบเขตของการวิจัย 3

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 4

1.5 สัญลักษณ์ คำย่อ และคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย 5

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 13

2.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา 13

2.2 การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามระดับอายุของผู้พูด 17

2.2.1 การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ 19

2.2.2 การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียง 61

2.3 การสัมผัสภาษา 67

2.3.1 กลไกทางภาษาในสถานการณ์การสัมผัสภาษา 68

2.3.2 ผลที่เกิดจากการสัมผัสภาษา 71

2.4 ภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้: เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ดั้งเดิม และการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ 75

2.4.1 พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม 76

2.4.2 การจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ 143

2.5 ข้อมูลทั่วไปและลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 161

2.5.1 ภาษาคำเมือง/ไทยถิ่นเหนือ 162

2.5.2 ภาษาลื้อ 191
2.5.3 ภาษาขืน/เขิน 228
2.5.4 ภาษาพวน 281
2.5.5 ภาษาลาว 304

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย 341
3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล 341
3.1.1 แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษา 341
3.1.2 แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ภาษา 341
3.1.3 รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางคำศัพท์และเสียง 342
3.2 การเก็บข้อมูล 346
3.2.1 การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล 346
3.2.2 การคัดเลือกผู้บอกภาษา 347
3.2.3 วิธีการเก็บข้อมูล 348
3.2.4 การบันทึกเสียง 349
3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอผล 349
3.3.1 การวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ รวมทั้งการเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น จังหวัดน่าน 349
3.3.2 การวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะและสระ รวมทั้งการเปรียบเทียบพยัญชนะและสระในภาษาไทถิ่น จังหวัดน่าน 349
3.3.3 การวิเคราะห์วรรณยุกต์ 350
3.3.4 สถิติที่ใช้ในงานวิจัย 350

บทที่ 4 การแปรทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น 353
4.1 การแปรทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 353
4.1.1 การแปรทางศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 353
4.1.2 การแปรทางศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 2 360
4.2 การแปรทางศัพท์ในภาษาคำเมือง 369
4.2.1 การใช้คำศัพท์ในภาษาคำเมือง 370
4.2.2 รูปแบบของการใช้คำศัพท์และการแปรของคำศัพท์ในภาษาคำเมือง 377
4.3 การแปรทางศัพท์ในภาษาลื้อ 392
4.3.1 การใช้คำศัพท์ในภาษาลื้อ 392
4.3.2 รูปแบบของการใช้คำศัพท์และการแปรของคำศัพท์ในภาษาลื้อ 400
4.4 การแปรทางศัพท์ในภาษาขืน 416
4.4.1 การใช้คำศัพท์ในภาษาขืน 417

4.4.2 รูปแบบของการใช้คำศัพท์และการแปรของคำศัพท์ในภาษาขืน 425
4.5 การแปรทางศัพท์ในภาษาพวน 442
4.5.1 การใช้คำศัพท์ในภาษาพวน 442
4.5.2 รูปแบบของการใช้คำศัพท์และการแปรของคำศัพท์ในภาษาพวน 453

4.6 การแปรทางศัพท์ในภาษาลาว 470
4.6.1 การใช้คำศัพท์ในภาษาลาว 470
4.6.2 รูปแบบของการใช้คำศัพท์และการแปรของคำศัพท์ในภาษาลาว 481
4.7 สรุป 500

บทที่ 5 การเปรียบเทียบการแปรทางศัพท์และข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น 503
5.1 การเปรียบเทียบการแปรทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 503
5.2 การเปรียบเทียบการแปรทางศัพท์ในภาษาไทถิ่นของผู้พูด 3 รุ่นอายุ 507
5.2.1 การเปรียบเทียบการใช้คำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา (สรุปรวมรายการคำชุดที่ 1 และชุดที่ 2) 507
5.2.2 การเปรียบเทียบรูปแบบการใช้คำศัพท์และการแปรของคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา (สรุปรวมรายการคำชุดที่ 1 และชุดที่ 2) 511
5.3 การสันนิษฐานการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 536
5.3.1 การเปลี่ยนแปลงทางศัพท์อันเนื่องมาจากปัจจัยภายใน 537
5.3.2 การเปลี่ยนแปลงทางศัพท์อันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอก 552
5.4 การสูญของคำศัพท์ 594
5.5 สรุป 653
5.5.1 การเปรียบเทียบการแปรทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 654
5.5.2 การเปรียบเทียบการแปรทางศัพท์ในภาษาไทถิ่นของผู้พูด 3 รุ่นอายุ 655
5.5.3 สันนิษฐานการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 658
5.5.4 การสูญของคำศัพท์ 658

บทที่ 6 การแปรทางเสียงในภาษาไทถิ่น 661
6.1 ระบบเสียงและการแปรทางเสียงในภาษาคำเมือง 665
6.1.1 ระบบเสียงภาษาคำเมือง 665
6.1.2 การแปรทางเสียงในภาษาคำเมือง 668
6.2 ระบบเสียงและการแปรทางเสียงในภาษาลื้อ 702
6.2.1 ระบบเสียงภาษาลื้อ 702
6.2.2 การแปรทางเสียงในภาษาลื้อ 709
6.3 ระบบเสียงและการแปรทางเสียงในภาษาขืน 736

6.3.1 ระบบเสียงภาษาขืน 736
6.3.2 การแปรทางเสียงในภาษาขืน 739
6.4 ระบบเสียงและการแปรทางเสียงในภาษาพวน 768
6.4.1 ระบบเสียงภาษาพวน 768
6.4.2 การแปรทางเสียงในภาษาพวน 772
6.5 ระบบเสียงและการแปรทางเสียงในภาษาลาว 820
6.5.1 ระบบเสียงภาษาลาว 820
6.5.2 การแปรทางเสียงในภาษาลาว 825
6.6 สรุป 859

บทที่ 7 การเปรียบเทียบการแปรทางเสียงและข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาไทถิ่น 863
7.1 การเปรียบเทียบการแปรทางเสียงในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 863
7.1.1 การเปรียบเทียบการแปรของพยัญชนะ 866
7.1.2 การเปรียบเทียบการแปรของสระ 891
7.1.3 การเปรียบเทียบการแปรของวรรณยุกต์ 909
7.2 ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 912
7.2.1 ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ 912
7.2.2 ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสระ 925
7.2.3 ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ 934
7.3 สรุป 945
7.3.1 ลักษณะร่วมกันของการแปรทางเสียงในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 945
7.3.2 ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 949
7.3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 951

บทที่ 8 สถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาไทถิ่น 953
8.1 สถานการณ์การใช้ภาษาคำเมือง 955
8.2 สถานการณ์การใช้ภาษาลื้อ 960
8.3 สถานการณ์การใช้ภาษาขืน 966
8.4 สถานการณ์การใช้ภาษาพวน 972
8.5 สถานการณ์การใช้ภาษาลาว 981
8.6 เปรียบเทียบสถานการณ์การใช้ภาษาระหว่างภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 988
8.7 สรุป 996

บทที่ 9 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 999
9.1 สรุปผล 999
9.1.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ในภาษาไทถิ่น 1002

9.1.2 การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาไทถิ่น 1009
9.1.3 สถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาไทถิ่น 1019
9.2 อภิปรายผล 1021
9.2.1 การลู่เข้าหากันของภาษา (linguistic convergence) 1021
9.2.2 ความแตกต่างของคำศัพท์: ลักษณะที่มีมาแต่เดิมหรือลักษณะที่เป็นผลจาก การเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ 1031
9.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่น: การเปลี่ยนแปลง ที่กำลังดำเนินอยู่ (change in progress): 1039
9.2.4 ภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง): ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการผสมภาษา (language mixture) 1040
9.2.5 การสูญของคำศัพท์ 1052
9.3 ข้อเสนอแนะ 1054

รายการอ้างอิง 1057

ภาคผนวก 1067
ก. ตัวอย่างแบบสอบถามและรายการคำสำหรับเก็บข้อมูล 1068
ข. ที่ตั้งและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจุดเก็บข้อมูลภาษาไทถิ่น 1209
ค. ข้อมูลสังเขปเกี่ยวกับผู้บอกภาษา 1235

ผลผลิต (output) จากโครงการวิจัย 1247

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

1. ลักษณะการแปรด้านศัพท์ในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่ม 54
2. ลักษณะการแปรด้านความหมายในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่ม 56
3. เสียงพยัญชนะในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่มที่มีการแปร 63
4. เสียงสระในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่มที่มีการแปร 64
5. เสียงวรรณยุกต์ในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่มที่มีการแปร 66
6. พยัญชนะต้นในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมหรือภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 103-105)..... 77
7. พยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิม ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (ดัดแปลงจาก Sarawit, 1973: 18-19)..... 84
8. การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมมาเป็นพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน (ดัดแปลงจาก Sarawit, 1973: 31-34)..... 89
9. พยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิม (ดัดแปลงจาก Li, 1977: 58)..... 93
10. สรุปพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิม (PT) ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (PSWT) ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (PCT) ภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (PNT) และพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน 96
11. เปรียบเทียบพยัญชนะในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008) และงานอื่น ๆ (Li, 1977; Jonsson, 1991; Sarawit, 1973; Brown, 1965) (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2008: 23-25) ... 107
12. เปรียบเทียบพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) และงานอื่น ๆ (Li, 1977; Sarawit, 1973; Ferlus, 1990) (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009: 288-289)..... 110
13. เปรียบเทียบพยัญชนะ tautosyllabic clusters ในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) และงานอื่น ๆ..... 112
14. เปรียบเทียบพยัญชนะ sesquisyllabic onsets ในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) และงานอื่น ๆ (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009: 291-292) 113
15. สระในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมหรือภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 106)..... 121
16. สระในภาษาไทดั้งเดิม (ดัดแปลงจาก Li, 1977: 300-301) 126
17. สระเดี่ยวในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Pittayaporn, 2008) 132
18. สระประสมในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Pittayaporn, 2008) 132

19. เปรียบเทียบสระในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008) และงานอื่น ๆ (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2008: 25) 133
20. สระเดี่ยวในภาษาไทดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009) 133
21. สระประสมในภาษาไทดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009) 134
22. เปรียบเทียบการปรากฏของสระและพยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) แมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) และฟัง กวย ลี (Li, 1977) (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009: 293–294) 134
23. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525: 9–10)..... 180
24. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525: 20–21) 181
25. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่นเหนือ (ดัดแปลงจากกรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549: 9) 183
26. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยถิ่นเหนือ (ดัดแปลงจากกรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549: 41) 186
27. เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ แบบ 8 หน่วยเสียง (ดัดแปลงจากจรูญ บุญพันธ์ และคณะ, 2524: ฒ–ด)..... 190
28. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยลื้อ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525: 9–10) 206
29. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยลื้อ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525: 20–21)..... 206
30. ระบบเสียงพยัญชนะของภาษาไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (ดัดแปลงจาก ชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541: 45) 219
31. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (ดัดแปลงจาก ชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541: 46)..... 220
32. เปรียบเทียบพยัญชนะในภาษาลื้อในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา 222
33. เปรียบเทียบสระในภาษาลื้อในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา 224
34. เปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา 225
35. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 5) 244
36. ตัวอย่างการปรากฏของเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 10–16) 244
37. ตัวอย่างการปรากฏของเสียงพยัญชนะควบกล้ำในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 16–17) 246
38. หน่วยเสียงสระในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 6) 247

39. ตัวอย่างการปรากฏของเสียงสระในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 18-21) 248
40. ตัวอย่างการปรากฏของเสียงสระในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 18-21) 251
41. ตัวอย่างรูปแบบพยางค์ในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 26-29) 253
42. ตัวอย่างโครงสร้างพยางค์แบบ $CV^{2,5}$ ในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 28) 254
43. เปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาขืน (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 49)..... 264
44. หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) (ดัดแปลงจาก Owen, 2003: 5 อ้างถึงใน Owen, 2008: 36)..... 266
45. หน่วยเสียงสระในภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) (Owen, 2003 อ้างถึงใน Owen, 2008: 37) 267
46. หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) (ดัดแปลงจาก Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008: 38)..... 268
47. หน่วยเสียงสระในภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) (ดัดแปลงจาก Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008: 38) 269
48. เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืน 7 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 129) 270
49. เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 41) 272
50. เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 131) 274
51. เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 42) 275
52. เปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาขืน 7 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 131)..... 275
53. เปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 43) 277
54. เปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 134) 278
55. เปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนในงานวิจัยที่ผ่านมา (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 45) 280
56. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาพวน (ดัดแปลงจากอุทัยวรรณ ตันหยง, 2526) 289
57. ระบบเสียงสระในภาษาพวน (ดัดแปลงจากอุทัยวรรณ ตันหยง, 2526) 289
58. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ดัดแปลงจากกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2531: 61) 291

59. ระบบเสียงสระในภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ดัดแปลงจาก กันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2531: 62) 291
60. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (ดัดแปลงจากจารุวรรณ สุขปิติ, 2532: 40)..... 294
61. ระบบเสียงสระในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (ดัดแปลงจากจารุวรรณ สุขปิติ, 2532: 45) 294
62. ภาษาลาวพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก (ดัดแปลงจากชลลดา สังวาลทรัพย์, 2534: 49) 296
63. ระบบเสียงสระในภาษาลาวพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก (ดัดแปลงจากชลลดา สังวาลทรัพย์, 2534: 67) 298
64. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาว ถิ่นเวียงจันทน์ (ดัดแปลงจากวีระพงศ์ มีสถาน, 2543: VIII) 311
65. ระบบเสียงสระในภาษาลาว ถิ่นเวียงจันทน์ (ดัดแปลงจากวีระพงศ์ มีสถาน, 2543: X) ... 311
66. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 22) 313
67. หน่วยเสียงสระในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 28) 314
68. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 42)..... 317
69. หน่วยเสียงสระในภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 48) 318
70. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย และภาษาลาวครั่ง ลุ่มน้ำท่าจีน (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 63) .. 322
71. หน่วยเสียงสระในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย และภาษาลาวครั่ง ลุ่มน้ำท่าจีน (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 75) .. 328
72. พยัญชนะต้นในภาษาลาว (ดัดแปลง Enfield, 2007: 34) 336
73. พยัญชนะท้ายในภาษาลาว (ดัดแปลง Enfield, 2007: 35) 336
74. สระเดี่ยวในภาษาลาว (ดัดแปลง Enfield, 2007: 35) 337
75. ชุดรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลและจำนวนคำ 345
76. จำนวนและร้อยละของคำศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 ที่มีการแปรและไม่มีการแปร 354
77. จำนวนและร้อยละของคำศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 ที่ใช้ในภาษาไทถิ่น 355
78. ตัวอย่างการแปรของคำว่า “กระดาน” ในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา 358
79. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 ที่ภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาใช้ร่วมกัน 359
80. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 ที่ใช้เฉพาะในภาษาไทถิ่นใดถิ่นหนึ่ง..... 359
81. จำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำศัพท์ชุดที่ 2 ที่มีการแปรและไม่มีการแปร 361

82. จำนวนและร้อยละของคำศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 2 ที่ใช้ในภาษาไทถิ่น 362
83. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำศัพท์ชุดที่ 2 ที่ภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาใช้ร่วมกัน 365
84. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำศัพท์ชุดที่ 2 ที่ใช้เฉพาะในภาษาไทถิ่นใดถิ่นหนึ่ง
หรือใช้ในภาษาไทถิ่นบางภาษาและแตกต่างจากภาษาไทถิ่นอื่น 366
85. ตัวอย่างการใช้คำที่มีความหมายว่า “กด” ในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาเปรียบเทียบกับ
พจนานุกรมที่เคยมีผู้รวบรวมไว้ 368
86. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 1) 370
87. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ที่ผู้พูดภาษาคำเมืองใช้ใน 7 ลักษณะ 371
88. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 2) 374
89. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ที่ผู้พูดภาษาคำเมืองใช้ใน 7 ลักษณะ 375
90. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1 ของผู้พูด
ภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 378
91. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2 ของผู้พูด
ภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 380
92. ตัวอย่างคำศัพท์ภาษาคำเมืองในรายการคำชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 383
93. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ในภาษาคำเมือง
ที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 386
94. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ในภาษาคำเมือง
ที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 389
95. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 1) 393
96. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ที่ผู้พูดภาษาลื้อใช้ใน 7 ลักษณะ 394
97. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 2) 397
98. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ที่ผู้พูดภาษาลื้อใช้ใน 7 ลักษณะ 398
99. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1 ของผู้พูดภาษาลื้อ
3 รุ่นอายุ 401
100. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2 ของผู้พูดภาษาลื้อ
3 รุ่นอายุ 403
101. ตัวอย่างคำศัพท์ภาษาลื้อในรายการคำชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 406
102. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ในภาษาลื้อ
ที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 410

103. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ในภาษาลื้อ
ที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 413
104. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 1)..... 418
105. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ที่ผู้พูดภาษาขืนใช้ใน 7 ลักษณะ 419
106. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 2) 422
107. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ที่ผู้พูดภาษาขืนใช้ใน 7 ลักษณะ 423
108. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1 ของผู้พูดภาษาขืน
3 รุ่นอายุ 426
109. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2 ของผู้พูดภาษาขืน
3 รุ่นอายุ 429
110. ตัวอย่างคำศัพท์ภาษาขืนในรายการคำชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 432
111. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ในภาษาขืนที่พูดโดย
ผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 436
112. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ในภาษาขืนที่พูดโดย
ผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 439
113. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 1)..... 443
114. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ที่ผู้พูดภาษาพวนใช้ใน 7 ลักษณะ 445
115. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 2) 448
116. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ที่ผู้พูดภาษาพวนใช้ใน 7 ลักษณะ 450
117. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1 ของผู้พูด
ภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 454
118. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2 ของผู้พูด
ภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 456
119. ตัวอย่างคำศัพท์ภาษาพวนในรายการคำชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ .. 460
120. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ในภาษาพวน
ที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 464
121. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ในภาษาพวน
ที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 467
122. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 1)..... 471
123. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ที่ผู้พูดภาษาลาวใช้ใน 7 ลักษณะ 472

124. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ (จากรายการคำชุดที่ 2) 476
125. ตัวอย่างคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ที่ผู้พูดภาษาลาวใช้ใน 7 ลักษณะ 477
126. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1 ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 482
127. จำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2 ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 485
128. ตัวอย่างคำศัพท์ภาษาลาวในรายการคำชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ ... 489
129. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ในภาษาลาวที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 493
130. ค่าเฉลี่ยของจำนวนและร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ในภาษาลาวที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 497
131. สรุปรวมจำนวนและร้อยละของคำศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ที่มีการแปรและไม่มีการแปร 504
132. สรุปรวมจำนวนและร้อยละของคำศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ที่ใช้ในภาษาไทถิ่น 505
133. จำนวนคำศัพท์และร้อยละของการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาไทถิ่น 3 รุ่นอายุ (สรุปรวมจากรายการคำชุดที่ 1 และรายการคำชุดที่ 2) 508
134. สรุปรวมจำนวนและร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1 และรายการคำชุดที่ 2 ของผู้พูดภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา 3 รุ่นอายุ 512
135. เปรียบเทียบจำนวนและร้อยละเฉลี่ยของคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษาที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ (สรุปรวมจากรายการคำชุดที่ 1 และรายการคำชุดที่ 2) 523
136. รูปแบบการแปรของคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษาเรียงลำดับตามจำนวนและร้อยละโดยเฉลี่ยจากผู้พูด 3 รุ่นอายุจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด 533
137. ตัวอย่างการละหรือการลดพยางค์ (syllable deletion or reduction) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 539
138. ตัวอย่างการทำให้สระมีรูปอ่อนลง (vowel weakening) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 546
139. ตัวอย่างการสั้นลงของเสียงสระ (vowel shortening) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 548
140. ตัวอย่างการออกเสียงวรรณยุกต์ให้ง่ายขึ้น (tone simplification) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 549
141. ตัวอย่างการออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำให้ง่ายขึ้น (consonant cluster simplification) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 551

142. ตัวอย่างการยืมคำศัพท์ (lexical borrowing) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 553
143. ตัวอย่างการปนกันของคำศัพท์ (lexical mixture) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 557
144. ตัวอย่างการแปรของเสียงสระ (vowel variation) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 560
145. ตัวอย่างการแปรของเสียงพยัญชนะ (consonant variation) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 563
146. ตัวอย่างการสร้างคำศัพท์ใหม่ (lexical innovation) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา .. 567
147. ตัวอย่างการแปรทางความหมาย (semantic variation) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 579
148. ตัวอย่างการแปรของเสียงวรรณยุกต์ (tone variation) ในคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 588
149. สันนิษฐานขั้นตอนการแปรของเสียงวรรณยุกต์ในคำศัพท์บางคำในภาษาไทถิ่น..... 591
150. ตัวอย่างคำศัพท์ที่อาจเกิดการสูญไปจากภาษาไทถิ่นในอนาคต 596
151. เสียงพยัญชนะและสระในภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ 662
152. หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาคำเมือง 665
153. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาคำเมือง 666
154. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 669
155. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 670
156. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 671
157. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 672
158. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 674
159. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 675
160. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 677
161. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 678
162. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 680
163. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 681

164. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 683
165. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 684
166. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 686
167. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 687
168. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /iə/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 689
169. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /iə/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 690
170. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɨə/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ..... 692
171. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɨə/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 694
172. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ..... 696
173. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 696
174. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของวรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /23/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 699
175. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของวรรณยุกต์ที่ 4 เสียงกลาง-ตก /31/ ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 701
176. หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาลื้อ 702
177. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาลื้อ 705
178. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ .. 709
179. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 710
180. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ ... 712
181. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 713
182. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ ... 715
183. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 716
184. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ .. 718
185. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 719

186. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ .. 720
187. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 721
188. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /eː, əː, oː/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 723
189. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /eː/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 725
190. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /əː/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 726
191. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /oː/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 727
192. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /i/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ..... 729
193. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /i/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 729
194. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /u/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ..... 731
195. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /u/ ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 732
196. เปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) และภาษาลื้อ (หมู่บ้านหนองบัว) 734
197. ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาลื้อ (หมู่บ้านหนองบัว) ที่มีการแปรของวรรณยุกต์ที่ 1 เสียงกลาง-ขึ้น /35/ และวรรณยุกต์ที่ 4 เสียงกลางระดับ /33/ 735
198. หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาขืน 736
199. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาขืน 737
200. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ .. 740
201. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 741
202. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ ... 743
203. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 744
204. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ .. 746
205. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/ ผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 747
206. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ .. 749
207. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 750
208. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ .. 752

209. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 752
210. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /eː, ɔː, oː/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 754
211. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /eː/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 756
212. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɔː/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 757
213. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /oː/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 758
214. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /i/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 759
215. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /i/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 760
216. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /u/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 762
217. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /u/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 763
218. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของวรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /23/ ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 766
219. หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาพวน 768
220. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาพวน 769
221. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ph-/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 773
222. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ph-/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 774
223. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /th-/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 776
224. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /th-/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 778
225. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /s-/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 780
226. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /s-/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 781
227. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 784
228. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 785

229. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ (< *r-) ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 787
230. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ (< *r-) ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 788
231. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ (< *kh-) ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 790
232. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ (< *kh-) ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 791
233. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /-ʔ/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 794
234. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /-ʔ/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 796
235. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /iə/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 799
236. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /iə/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 799
237. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 802
238. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 803
239. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /əː/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 805
240. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /əː/ ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 807
241. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของวรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /23/ ในภาษาพวน 813
242. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของวรรณยุกต์ที่ 2 เสียงกลาง-ขึ้น /35/ ในภาษาพวน..... 816
243. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของวรรณยุกต์ที่ 4 เสียงกลาง-ตก /31/ ในภาษาพวน..... 819
244. หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาลาว 821
245. หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาลาว 821
246. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/ ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 826
247. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/ ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 827
248. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 829
249. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 831

250. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ph-, th-, s-/ ของผู้พูด
ภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 833
251. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ph-/ ของผู้พูด
ภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 836
252. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /th-/ ของผู้พูด
ภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 837
253. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /s-/ ของผู้พูด
ภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 838
254. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /aə/ ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 841
255. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /aə/ ของผู้พูด
ภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 841
256. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɨə/ และ /uə/ ของผู้พูดภาษาลาว
3 รุ่นอายุ 845
257. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɨə/ ของผู้พูดภาษาลาว
3 รุ่นอายุ 846
258. จำนวนและร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/ ของผู้พูดภาษาลาว
3 รุ่นอายุ 847
259. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของวรรณยุกต์ที่ 1 เสียงสูง-ตก-ขึ้น /434/ ในภาษาลาว 853
260. ตัวอย่างการใช้เสียงแปรของวรรณยุกต์ที่ 2 เสียงต่ำ-ขึ้น /23/ ในภาษาลาว 858
261. สรุปหน่วยเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ที่มีเสียงแปรในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 864
262. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/ และ /ph-/ ในภาษาไทถิ่น 867
263. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/ และ /th-/ ในภาษาไทถิ่น 870
264. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/ และ /s-/ ในภาษาไทถิ่น 874
265. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/ และ /kh-/ ในภาษาไทถิ่น 878
266. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/ ในภาษาคำเมือง 882
267. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ในภาษาไทถิ่น 884
268. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ (< *kh-) ในภาษาพวน 887
269. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /CC/ ในภาษาคำเมือง 888
270. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /-ʔ/ ในภาษาพวน 890
271. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /iə/ และ /eː/ ในภาษาไทถิ่น 892
272. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɨə/ และ /əː/ ในภาษาไทถิ่น 895
273. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/ และ /oː/ ในภาษาไทถิ่น 898
274. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /əː/ ในภาษาพวน และ
หน่วยเสียงสระ /aə/ ในภาษาลาว 902
275. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /i/ ในภาษาลื้อและภาษาขืน 905

276. การปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /u/ ในภาษาลื้อและภาษาขืน 907
277. เปรียบเทียบการแปรของวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่น 910
278. เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทถิ่น 913
279. เปรียบเทียบร้อยละโดยเฉลี่ยของการปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะ
ในภาษาไทถิ่น 916
280. ลำดับของภาษาไทถิ่นที่มีการปรากฏของพยัญชนะเสียงเดิมคิดเป็นร้อยละเฉลี่ย
จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด 920
281. เสียงแปรของหน่วยเสียงสระในภาษาไทถิ่น 925
282. เปรียบเทียบร้อยละโดยเฉลี่ยของการปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ
ในภาษาไทถิ่น 928
283. ลำดับของภาษาไทถิ่นที่มีการปรากฏของสระเสียงเดิมคิดเป็นร้อยละเฉลี่ย
จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด 930
284. เสียงแปรของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่น 935
285. ตัวอย่างสถานการณ์ สถานที่ และบุคคล ที่กำหนดในแบบสอบถามสำหรับ
เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ในการใช้ภาษาของผู้พูดภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา 953
286. จำนวนผู้พูดภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ
ในสถานการณ์ต่าง ๆ 955
287. ร้อยละของผู้พูดภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ
ในสถานการณ์ต่าง ๆ 957
288. จำนวนและร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาคำเมือง
(หมู่บ้านท่าค้ำสอง) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 959
289. จำนวนผู้พูดภาษาลื้อ (หมู่บ้านหนองบัว) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ
ในสถานการณ์ต่าง ๆ 961
290. ร้อยละของผู้พูดภาษาลื้อ (หมู่บ้านหนองบัว) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ
ในสถานการณ์ต่าง ๆ 962
291. จำนวนและร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาลื้อ
(หมู่บ้านหนองบัว) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 964
292. จำนวนผู้พูดภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ
ในสถานการณ์ต่าง ๆ 966
293. ร้อยละของผู้พูดภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ
ในสถานการณ์ต่าง ๆ 968
294. จำนวนและร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาขืน
(หมู่บ้านหนองม่วง) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 970
295. จำนวนผู้พูดภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ
ในสถานการณ์ต่าง ๆ 973

296. ร้อยละของผู้พูดภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ 976
297. จำนวนและร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 979
298. จำนวนผู้พูดภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ 982
299. ร้อยละของผู้พูดภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) ทั้ง 3 รุ่นอายุที่ใช้ภาษาต่าง ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ 984
300. จำนวนและร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 987
301. เปรียบเทียบจำนวนและร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาไทถิ่น 5 ภาษาทั้ง 3 รุ่นอายุ 989
302. คำศัพท์ที่มีความหมายว่า “กระซิบ” ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 1022
303. คำศัพท์ที่มีความหมายว่า “พูด” ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 1024
304. คำศัพท์ที่มีความหมายว่า “ตา (พ่อของแม่)” ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 1025
305. คำศัพท์ที่มีความหมายว่า “ปู่” ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 1026
306. คำศัพท์ที่มีความหมายว่า “ยาย” ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 1028
307. คำศัพท์ที่มีความหมายว่า “ย่า” ในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา 1029
308. ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาคำเมืองจากงานอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏในภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) 1031
309. ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาลื้อจากงานอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏในภาษาลื้อ (หมู่บ้านหนองบัว) 1033
310. ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาขืนจากงานอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏในภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง) 1034
311. ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาพวนจากงานอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏในภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล) 1035
312. ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาลาวจากงานอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏในภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) 1036
313. เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้ายในภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ และภาษาขืน 1041
314. เปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ และภาษาขืน 1044
315. เปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ และภาษาขืน 1045

สารบัญภาพ

ภาพที่ หน้า

1. สระในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของแมร่ี่ สารวิทย์ (ดัดแปลงจาก Sarawit, 1973) 124
2. สระในภาษาไทดั้งเดิมจากงานของฟัง กวย ลี (ดัดแปลงจาก Li, 1977) 125
3. สระดั้งเดิมของภาษาไทยจากงานของบราวน์ (Brown, 1979) 131
4. สระในภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจากงานของจอนสัน (Jonsson, 1991) 132
5. พัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมตามเสียงพยัญชนะต้น 2 กลุ่ม 136
6. พัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมสู่ภาษาไทปัจจุบัน (ดัดแปลงจาก Li, 1977: 28) 137
7. การแยกเสียงวรรณยุกต์ A B C เป็น 2 เสียงตามสัทลักษณะก้อง-ไม่ก้องของเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทดำและภาษาลุงโจว 138
8. พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในลักษณะของการแยกเสียงและรวมเสียงที่มีความสัมพันธ์กับเสียงพยัญชนะต้น 3 กลุ่มในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ 139
9. พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงทั้งในแนวตั้งและแนวนอนในภาษาผู้ไท ถิ่นอำเภอเมือง และอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร (ดัดแปลงจาก Brown, 1965) 140
10. การแยกเสียงวรรณยุกต์ D เป็น 2 เสียงตามสัทลักษณะก้อง-ไม่ก้องของเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทดำ (Gedney, 1964 อ้างถึงในปราณี กุลละวณิชย์, 2527: 75) 141
11. การแยกเสียงวรรณยุกต์ D เป็น 4 เสียงตามเงื่อนไขความสั้น-ยาวของเสียงสระในภาษาไทยวน/ไทยถิ่นเชียงใหม่ ภาษาไทยถิ่นตากใบ ภาษาไทใหญ่ และภาษาย้อย 141
12. พัฒนาการของวรรณยุกต์ D ในลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงในภาษาไทลื้อ 142
13. พัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมตามเสียงพยัญชนะต้น 4 กลุ่ม (ดัดแปลงจาก Gedney, 1972) 142
14. แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มภาษาไทถิ่นตามแนวคิดของฟัง กวย ลี (ดัดแปลงจาก Li, 1960: 958) 145
15. แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของบราวน์ (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 92) 147
16. แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้โดยใช้เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ตามแนวคิดของบราวน์ (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 253) 149
17. แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของเชมเบอร์เลน 1972 (ดัดแปลงจาก Chamberlain, 1972: 234) 150

18. แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของ
เชมเบอร์เลน 1975 (ดัดแปลงจาก Chamberlain, 1975: 50)..... 151
19. แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยใช้เกณฑ์การแยกเสียง
รวมเสียงของวรรณยุกต์ B และ DL และเกณฑ์พัฒนาการของพยัญชนะต้น *ph
(ดัดแปลงจาก Chamberlain, 1975: 64) 152
20. แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของเชมเบอร์เลน
1996 (Chamberlain, 1996 unpublished)..... 153
21. แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของ
ฮาร์ตแมน (ดัดแปลงจาก Hartmann, 1980: 86) 156
22. แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P จากงานของโรบินสัน
(ดัดแปลงจาก Robinson, 1994: 141)..... 157
23. แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P โดยใช้เกณฑ์
เพิ่มเติมในงานของโรบินสัน (ดัดแปลงจาก Robinson, 1994: 146)..... 158
24. แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้สาขาเหนือหรือกลุ่ม P
(NSWT) (ดัดแปลงจาก Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000)..... 159
25. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจาก Hudak, 2008: 24)..... 176
26. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ 1650 (1650 Chiang Mai)
(ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 154)..... 177
27. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (Chiang Mai) ดัดแปลงจาก
Brown, 1965: 158) 177
28. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงราย (Chiang Rai) (ดัดแปลงจาก
Brown, 1965: 155) 178
29. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดแพร่และน่าน (Phrae, Nan) (ดัดแปลงจาก
Brown, 1965: 156) 178
30. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดลำปาง (Lampang) (ดัดแปลงจาก
Brown, 1965: 157) 179
31. ระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์,
และคณะ 2525)..... 182
32. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ แบบ 6 หน่วยเสียง (ดัดแปลงจากกรรณิการ์
วิมลเกษม, 2549: 46) 187
33. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ แบบ 8 หน่วยเสียง (ดัดแปลงจากกรรณิการ์
วิมลเกษม, 2549: 46) 188
34. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ เชียงใหม่ (ดัดแปลงจากซ่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ,
2516: 206-208) 190
35. ระบบวรรณยุกต์ภาษาลื้อถิ่นเมืองเชียงรุ้ง (ดัดแปลงจาก Hudak, 2008: 21)..... 203

36. ระบบวรรณยุกต์ภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง (ดัดแปลงจาก Hudak, 2008: 21)..... 205
37. ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยลื้อ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525) 208
38. ระบบวรรณยุกต์ภาษาลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (ดัดแปลงจากชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541: 48) 222
39. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน (ดัดแปลงจาก Egerød, 1959: 127) 239
40. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 978) 241
41. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนบ้านเวียง (ดัดแปลงจาก Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 1022)..... 243
42. สัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 6)..... 249
43. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978)..... 250
44. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจาก Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000: 281)..... 251
45. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) (ดัดแปลงจาก Owen, 2003 อ้างถึงใน Owen, 2008: 37) 267
46. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) (ดัดแปลงจาก Owen, 2004 อ้างถึงใน Owen, 2008: 37) 268
47. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) (ดัดแปลงจาก Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen 2008: 39) 270
48. รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาพวน (ดัดแปลงจากอุทัยวรรณ ตันหยง, 2526) 290
49. รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ดัดแปลงจากกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2531: 62) 293
50. ระบบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (ดัดแปลงจากจารุวรรณ สุขปิติ, 2532: 51) 295
51. ระบบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก (ดัดแปลงจากชลลดา สังวาลทรัพย์, 2534: 76) 299
52. เปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาพวนถิ่นต่าง ๆ จากงานวิจัยที่ผ่านมา 299
53. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 36)..... 316
54. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 56) 320

55. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 81-86) 333
56. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวเวียงจันทน์ (ดัดแปลงจาก Osatananda, 1997) 337
57. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวอีสานถิ่นอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร(ดัดแปลงจากพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546: 431) 338
58. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง (ดัดแปลงจาก พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546: 425) 339
59. แผนภูมิแสดงร้อยละของคำศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 ที่มีการแปรและ ไม่มีการแปร 354
60. แผนภูมิแสดงร้อยละของการใช้คำศัพท์ชุดที่ 1 ในภาษาไทถิ่น 1 และ 2 ภาษา 357
61. แผนภูมิแสดงร้อยละของการใช้คำศัพท์ชุดที่ 1 ในภาษาไทถิ่น 3, 4 และ 5 ภาษา..... 357
62. แผนภูมิแสดงร้อยละของคำศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 2 ที่มีการแปรและ ไม่มีการแปร 361
63. แผนภูมิแสดงร้อยละของการใช้คำศัพท์ชุดที่ 2 ในภาษาไทถิ่น 1 และ 2 ภาษา 364
64. แผนภูมิแสดงร้อยละของการใช้คำศัพท์ชุดที่ 2 ในภาษาไทถิ่น 3, 4 และ 5 ภาษา..... 364
65. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ (จากรายการคำชุดที่ 1)..... 371
66. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ (จากรายการคำชุดที่ 2)..... 374
67. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1 ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 379
68. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2 ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 381
69. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1 ในภาษาคำเมืองที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 387
70. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2 ในภาษาคำเมืองที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 391
71. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ (จากรายการคำชุดที่ 1)..... 393
72. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ (จากรายการคำชุดที่ 2)..... 397
73. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1 ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 402

74. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2
ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 404
75. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1
ในภาษาลื้อที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 412
76. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2
ในภาษาลื้อที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 415
77. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 1) 418
78. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 2) 422
79. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1
ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 427
80. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2
ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 430
81. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1
ในภาษาขืนที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 438
82. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2
ในภาษาขืนที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 441
83. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 1) 444
84. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 2) 449
85. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 455
86. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 457
87. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1
ในภาษาพวนที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 465
88. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2
ในภาษาพวนที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 468
89. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 1) 471
90. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ
(จากรายการคำชุดที่ 2) 476

91. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 1
ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 483
92. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละของรูปแบบการใช้คำศัพท์ในรายการคำชุดที่ 2
ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 486
93. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 1
ในภาษาลาวที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 495
94. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของร้อยละของคำศัพท์จากรายการคำชุดที่ 2
ในภาษาลาวที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ 498
95. แผนภูมิแสดงสรุปรวมร้อยละของคำศัพท์ในรายการคำศัพท์ชุดที่ 1 และชุดที่ 2
ที่มีการแปรและไม่มีการแปร 504
96. แผนภูมิแสดงสัดส่วนร้อยละการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาไทถิ่น 3 รุ่นอายุ
(สรุปรวมจากรายการคำชุดที่ 1 และรายการคำชุดที่ 2) 509
97. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละโดยเฉลี่ยของรูปแบบการใช้คำศัพท์ของผู้พูด
ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา 3 รุ่นอายุ (สรุปรวมจากรายการคำชุดที่ 1 และ
รายการคำชุดที่ 2) 518
98. แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบร้อยละโดยเฉลี่ยของรูปแบบการแปรทางศัพท์
ของผู้พูดภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา 3 รุ่นอายุ (สรุปรวมจากรายการคำชุดที่ 1 และ
รายการคำชุดที่ 2) 530
99. สัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) 667
100. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) 667
101. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 670
102. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 673
103. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 675
104. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 679
105. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 682
106. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 684
107. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 688

108. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /iə/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 691
109. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɨə/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 694
110. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/
ของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ 697
111. สัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ (หมู่บ้านหนองบัว) 706
112. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ (หมู่บ้านหนองบัว) 707
113. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/
ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 711
114. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/
ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 713
115. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/
ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 716
116. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/
ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 719
117. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/
ของผู้พูดภาษาลื้อ 3 รุ่นอายุ 722
118. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /eː/ ของผู้พูดภาษาลื้อ
3 รุ่นอายุ 725
119. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /əː/ ของผู้พูดภาษาลื้อ
3 รุ่นอายุ 726
120. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /oː/ ของผู้พูดภาษาลื้อ
3 รุ่นอายุ 727
121. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /i/ ของผู้พูดภาษาลื้อ
3 รุ่นอายุ 730
122. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /u/ ของผู้พูดภาษาลื้อ
3 รุ่นอายุ 732
123. สัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง) 738
124. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง) 739
125. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /p-/
ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 741
126. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /t-/
ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 744

127. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /c-/
ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 747
128. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /k-/
ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 750
129. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/
ของผู้พูดภาษาขืน 3 รุ่นอายุ 753
130. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /eː/ ของผู้พูดภาษาขืน
3 รุ่นอายุ 756
131. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /əː/ ของผู้พูดภาษาขืน
3 รุ่นอายุ 757
132. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /oː/ ของผู้พูดภาษาขืน
3 รุ่นอายุ 758
133. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /i/ ของผู้พูดภาษาขืน
3 รุ่นอายุ 761
134. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /u/ ของผู้พูดภาษาขืน
3 รุ่นอายุ 764
135. สัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล) 771
136. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล)..... 771
137. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ph-/
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 774
138. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /th-/
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 779
139. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /s-/
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 782
140. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 785
141. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ (< *r-)
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 788
142. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/ (< *kh-)
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 791
143. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย /-ʔ/
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 796
144. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /iə/
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 800

145. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/
ของผู้พูดภาษาพวน 3 รุ่นอายุ 803
146. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับทิศทางการแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงสระ [uə]
ในภาษาพวน 804
147. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /əː/ ของผู้พูดภาษาพวน
3 รุ่นอายุ 807
148. กราฟเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์เสียงต่ำ-ขึ้น [23] และ เสียงต่ำ-ตก [21]
ในภาษาพวน 810
149. กราฟเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์เสียงกลาง-ขึ้น [35] และ เสียงต่ำ-ขึ้น [23]
ในภาษาพวน 815
150. กราฟเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์เสียงกลาง-ตก [31] และ เสียงกลางระดับ
[33] หรือเสียงกลาง-ตกระดับ [322] ในภาษาพวน 818
151. สัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) 824
152. ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) 824
153. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /kh-/
ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 827
154. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h-/
ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 831
155. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ph-/
ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 836
156. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /th-/
ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 837
157. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /s-/
ของผู้พูดภาษาลาว 3 รุ่นอายุ 838
158. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /aə/ ของผู้พูดภาษาลาว
3 รุ่นอายุ 842
159. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɨə/ ของผู้พูดภาษาลาว
3 รุ่นอายุ 846
160. กราฟแสดงร้อยละของการใช้เสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/ ของผู้พูดภาษาลาว
3 รุ่นอายุ 847
161. กราฟเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์เสียงสูง-ตก-ขึ้น [434]
และเสียงกลาง-ขึ้น [34] ในภาษาลาว 850
162. กราฟเส้นแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์เสียงเสียงต่ำ-ขึ้น-ตก [232]
และเสียงต่ำ-ขึ้น [23] ในภาษาลาว 855

163. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะต้น /p-/ และ /ph-/ ในภาษาไทถิ่น 868
164. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะต้น /t-/ และ /th-/ ในภาษาไทถิ่น 872
165. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะต้น /c-/ และ /s-/ ในภาษาไทถิ่น 876
166. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะต้น /k-/ และ /kh-/ ในภาษาไทถิ่น 880
167. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะต้น /kh-/ ในภาษาคำเมือง 883
168. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะต้น /h-/ ในภาษาไทถิ่น 885
169. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะต้น /h-/ ในภาษาพวน 887
170. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะต้นควบกล้ำ /CC/ ในภาษาคำเมือง 889
171. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของพยัญชนะท้าย /-ʔ/ ในภาษาพวน 890
172. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /iə/ และ /eː/ ในภาษาไทถิ่น 893
173. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /ɨə/ และ /əː/ ในภาษาไทถิ่น 896
174. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /uə/ และ /oː/ ในภาษาไทถิ่น 900
175. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /əː/ ในภาษาพวนและหน่วยเสียงสระ /aə/ ในภาษาลาว 903
176. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /i/ ในภาษาลื้อและภาษาขืน 905
177. กราฟแสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของเสียงแปรของหน่วยเสียงสระ /u/ ในภาษาลื้อและภาษาขืน 908
178. หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทถิ่นที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต 923
179. หน่วยเสียงสระในภาษาไทถิ่นที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต 932
180. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต 940
181. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) 941

182. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่ 1 และวรรณยุกต์ที่ 5 ในภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) 942
183. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล) 943
184. ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่ 1 และวรรณยุกต์ที่ 3 ในภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล) 944
185. กราฟแสดงร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 959
186. กราฟแสดงร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาลื้อ (หมู่บ้านหนองบัว) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 964
187. กราฟแสดงร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 971
188. กราฟแสดงร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาพวน (หมู่บ้านฝายมูล) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 980
189. กราฟแสดงร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาลาว (หมู่บ้านน้ำปั้ว) ทั้ง 3 รุ่นอายุ 987
190. กราฟแสดงการเปรียบเทียบร้อยละเฉลี่ยของสถานการณ์การใช้ภาษาของผู้พูดภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา 991
191. ระบบวรรณยุกต์ในภาษาคำเมือง (หมู่บ้านท่าค้ำสอง) 1049
192. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง) 1050
193. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน (ดัดแปลงจาก Egerød, 1959: 127) 1050
194. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 978) 1050
195. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนบ้านเวียง (ดัดแปลงจาก Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 1022) 1051
196. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978) 1051
197. ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจาก Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000: 281) 1051

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

จังหวัดน่านเป็นบริเวณที่มีความหลากหลายของภาษา มีกลุ่มชนที่พูดภาษาแตกต่างกันอาศัยอยู่ปะปนกัน ภาษาที่พูดในจังหวัดน่านหลายภาษาเป็นภาษาตระกูลไท ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นเหนือซึ่งมีชื่อเรียกอื่น ๆ อีก ได้แก่ ภาษาคำเมืองหรือภาษายวนซึ่งจัดเป็นภาษากลางของคนส่วนใหญ่ในจังหวัดน่าน (ต่อไปนี้ในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า “ภาษาคำเมือง”) ภาษาลื้อ ภาษาขืนหรือเขิน (ต่อไปนี้ในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า “ภาษาขืน”) ภาษาพวน และภาษาลาว นอกจากนี้ยังมีภาษาตระกูลมอญ-เขมร ได้แก่ ภาษาขมุ มัล ไปร มลาบรี ภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน ได้แก่ ภาษาม้ง (แม้ว) และภาษาเมี่ยน (เย้า) และภาษาตระกูลจีน-ทิเบต ได้แก่ ภาษาจีนแคะ และภาษาอึมปีหรือภาษาก้อ (ข้อมูลจากโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว”)[1] เมื่อมีผู้พูดภาษาแตกต่างกันอาศัยอยู่ปะปนกัน ผู้พูดภาษาต่าง ๆ ส่วนมากเป็นผู้มีภาวะสองภาษา (bilingual) หรือผู้มีภาวะหลายภาษา (multilingual) จึงมีการสัมผัสภาษา (language contact) เกิดขึ้น และมีแนวโน้มว่า ภาษาที่มีผู้พูดจำนวนมากกว่ามักจะมีอิทธิพลต่อภาษาที่มีจำนวนผู้พูดน้อยกว่า ภาษาคำเมืองจัดเป็นภาษากลางที่คนต่างกลุ่มต่างภาษาใช้ในการพูดติดต่อสื่อสารกัน นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษาไทยกลางในกลุ่มเด็ก หรือกลุ่มวัยรุ่นที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีโอกาสได้สัมผัสกับความเจริญทางเทคโนโลยีอันทันสมัย การพูดภาษาถิ่นซึ่งเป็นภาษาแม่จึงจำกัดอยู่เฉพาะในครอบครัว ญาติ เพื่อน หรือกับบุคคลที่ใกล้ชิดเท่านั้น (ข้อมูลจากแบบสอบถามโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว”)

ระหว่างที่ผู้วิจัยรับทุนนักวิจัยหลังปริญญาเอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (1 พฤศจิกายน 2547-30 มิถุนายน 2549) ได้มีโอกาสเป็นผู้ช่วยวิจัยในโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” ภาระงานหนึ่งที่ได้รับมอบหมาย คือ การเดินทางเก็บข้อมูลคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น ได้แก่ ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวในจังหวัดน่าน เพื่อจัดทำ “ศัพทานุกรม 15 ภาษาที่พูดในจังหวัดน่าน” (ธีระพันธ์ ล. ทองคำ และคณะ, 2550) ระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า แม้แต่ผู้สูงอายุที่น่าจะเป็นกลุ่มที่ยังเก็บรักษาภาษาดั้งเดิมของตนไว้อยู่นั้น บางคนก็มีความสับสนเกี่ยวกับคำศัพท์และลักษณะทางเสียง ได้แก่ เสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ในภาษาของตนเอง เช่น ผู้พูดภาษาพวนใช้คำศัพท์ภาษาคำเมืองและปนกับภาษาพวน และมีบางกรณีที่ผู้พูดไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่า คำศัพท์บางคำในภาษาพวนใช้คำว่า

---

[1] โครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” (Linguistic Diversity in Nan Province: A Foundation for Tourism Development) สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (2547-2550) มีศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหัวหน้าโครงการ

อะไร หรือกรณีของผู้พูดภาษาขืนใช้คำศัพท์ และมีลักษณะทางภาษาบางประการคล้ายภาษาคำเมืองปนกับภาษาลื้อซึ่งเป็นภาษาไทถิ่นหนึ่งที่พูดโดยผู้คนจำนวนมากในจังหวัดน่าน

อย่างไรก็ตาม การเก็บข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำศัพทานุกรมในครั้งนั้น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะคำศัพท์จำนวนภาษาละ 2,452 คำ ประกอบกับคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์อีกภาษาละ 180 คำเท่านั้น ไม่ได้เก็บข้อมูลเพื่อทดสอบเสียงพยัญชนะและเสียงสระ จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำหรับจัดทำศัพทานุกรมมีภาษาละ 1-3 คน และเลือกเฉพาะผู้สูงอายุที่ยังใช้ภาษานั้น ๆ พูดในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ได้ข้อมูลคำศัพท์ที่ถูกต้องเที่ยงตรงของภาษานั้นจริง ๆ การที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นการแปรและการเปลี่ยนแปลงบางประการทางคำศัพท์ เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาต่าง ๆ นั้นเป็นผลพลอยได้จากการเก็บข้อมูลคำศัพท์ดังกล่าว ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยต่อไปเพื่อให้ได้คำอธิบายหรือข้อสรุปที่ชัดเจนว่า การแปรและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละภาษาอยู่ในระดับใด เช่น ระดับเสียง หรือระดับคำศัพท์ ภาษาที่ผู้พูดต่างรุ่นอายุกันมีการแปรและการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหรือไม่ ลักษณะการแปรและการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร รวมทั้งการสันนิษฐานเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

นอกจาก***ปัจจัยด้านอายุ***ของผู้พูดแล้ว งานวิจัยนี้ยังจะนำ***ปัจจัยด้านสถานการณ์การใช้ภาษา*** (ในงานวิจัยบางงานใช้คำว่า “แวดวงภาษา” (domains of language use) ในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “สถานการณ์การใช้ภาษา”) มาพิจารณาประกอบด้วยว่า ในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้พูดภาษาแต่ละกลุ่มใช้ภาษาใดในการสื่อสารกัน เช่น ภาษาที่ใช้พูดกับคนในครอบครัวหรือบุคคลที่มีความสนิทสนมกัน ภาษาที่ใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการมากขึ้น เช่น การติดต่อกับทางราชการ หรือภาษาที่ใช้พูดกับคนต่างถิ่น เป็นต้น การใช้ภาษาในสถานการณ์ที่แตกต่างกันดังกล่าวอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นต่าง ๆ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวที่พูดในจังหวัดน่าน โดยศึกษาทั้งการแปรและการเปลี่ยนแปลงในแง่ของคำศัพท์ และลักษณะทางเสียง ได้แก่ เสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และศึกษาจากคนรุ่นอายุต่างกัน ได้แก่ รุ่นอายุ 60 ปีขึ้นไป รุ่นอายุ 35-50 ปี และรุ่นอายุ 15-25 ปี ซึ่งจัดเป็นการศึกษาภาษาจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และอาจจะช่วยให้สามารถสันนิษฐานลักษณะทางภาษาในอดีตได้ด้วย นอกจากนี้การนำปัจจัยเรื่องสถานการณ์การใช้ภาษามาพิจารณาร่วมด้วยยังจะช่วยให้เห็นภาพการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่เคยศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา ดังนี้

1) **จำนวนภาษาที่ศึกษา** งานวิจัยอื่น ๆ ที่ผ่านมามักเน้นศึกษาเฉพาะภาษาใดภาษาหนึ่งหรือเปรียบเทียบภาษาถิ่นเดียวกันที่พูดในบริเวณต่างกัน แต่งานวิจัยนี้ศึกษาภาษาไทถิ่น 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว

2) **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลง** งานวิจัยที่ผ่านมามักศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยพิจารณาปัจจัยเรื่องอายุ เพศ หรือถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่งานวิจัยนี้จะพิจารณาปัจจัยเรื่องอายุ และนำปัจจัยด้านสถานการณ์การใช้ภาษามาพิจารณาประกอบด้วย

3) **ระดับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา** งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มักเน้นศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาในระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น เช่น ศึกษาเฉพาะการแปรด้านคำศัพท์ หรือศึกษาเฉพาะการแปรของเสียงพยัญชนะบางเสียง สระบางเสียง หรือศึกษาเฉพาะการแปรของวรรณยุกต์ แต่งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาทั้งในระดับคำศัพท์ และระดับเสียงซึ่งครอบคลุมทั้งเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์

การศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้ นอกจากจะใช้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่พูดในบริเวณที่มีความหลากหลายของภาษาแล้ว ผลการวิจัยยังใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับเป็นแนวทางในการปรับหรือสร้างแบบเรียนสำหรับสอนภาษาไทถิ่นสำหรับผู้พูดภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ด้วย ประโยชน์ทางอ้อมประการหนึ่งที่จะได้จากงานวิจัยนี้ ได้แก่ การช่วยปลูกจิตสำนึกสำหรับคนรุ่นใหม่ให้รู้สึกภูมิใจในภาษาถิ่นของตน ซึ่งจะนำไปสู่ความพยายามในการอนุรักษ์ภาษาให้คงอยู่ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) วิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงที่เกิดขึ้นในภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว
2) เปรียบเทียบการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวในจังหวัดน่านที่พูดโดยผู้พูด 3 รุ่นอายุ โดยนำปัจจัยด้านสถานการณ์การใช้ภาษามาพิจารณาประกอบด้วย
3) วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเสนอแนวทางในการประยุกต์ผลการวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ภาษาพื้นเมือง/ภาษาท้องถิ่น

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1) **ภาษาไทถิ่นที่ศึกษาวิจัยและการกำหนดจุดเก็บข้อมูล** ภาษาไทถิ่นในจังหวัดน่านที่ศึกษาในงานวิจัยนี้มี 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว งานวิจัยนี้กำหนดจุดเก็บข้อมูลภาษาไทถิ่นภาษาละ 1 จุด แต่ละจุดมีผู้พูดภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาเป็นชนกลุ่มใหญ่และจุดเก็บข้อมูลเกือบทุกจุดเป็นจุดเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยเคยเก็บข้อมูลคำศัพท์ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาเพื่อจัดทำศัพทานุกรมในโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” ดังกล่าวในข้างต้น ยกเว้นจุดเก็บข้อมูลภาษาคำเมืองที่กำหนดขึ้นสำหรับเก็บ

ข้อมูลในงานวิจัยนี้ เนื่องจากเป็นจุดเก็บข้อมูลที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับจุดเก็บข้อมูลภาษาไทถิ่นอื่น ๆ (ยกเว้นภาษาลาว) ดังนั้นจุดเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้จึงมีทั้งสิ้น 5 จุด ได้แก่ ภาษาคำเมืองพูดในหมู่บ้านท่าค้ำสอง ตำบลริม อำเภอท่าวังผา ภาษาลื้อพูดในหมู่บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา ภาษาขืนพูดในหมู่บ้านหนองม่วง ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา ภาษาพวนพูดในหมู่บ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา และภาษาลาวพูดในหมู่บ้านน้ำปั้ว ตำบลน้ำปั้ว อำเภอเวียงสา[2]

2) **การกำหนดรุ่นอายุของผู้บอกภาษาและจำนวนผู้บอกภาษา** เพื่อให้ได้ข้อมูลคำศัพท์รวมทั้งข้อมูลทางเสียง ได้แก่ เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ที่เพียงพอ น่าเชื่อถือ และแสดงให้เห็นการแปรทั้งทางศัพท์และทางเสียงที่อาจเกิดขึ้นในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาอย่างชัดเจน งานวิจัยนี้ได้กำหนดรุ่นอายุของผู้บอกภาษา 3 รุ่น ได้แก่ รุ่นอายุที่ 1 อายุ 60 ปีขึ้นไป รุ่นอายุที่ 2 อายุ 35–50 ปี และรุ่นอายุที่ 3 อายุ 15–25 ปี และได้กำหนดจำนวนผู้บอกภาษาเป็นรุ่นอายุละ 5 คน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีผู้บอกภาษารวมทั้งสิ้น 75 คน (ผู้บอกภาษา 3 รุ่นอายุ X รุ่นอายุละ 5 คน X ภาษาไทถิ่น 5 ภาษา) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลภาษาคำเมืองที่พูดในหมู่บ้านห้วยเม่นเป็นข้อมูลเพิ่มเติมและนำมาประกอบคำอธิบายเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาคำเมืองที่พูดในหมู่บ้านท่าค้ำสอง โดยเก็บข้อมูลจากผู้พูดรุ่นอายุที่ 1 จำนวน 1 คนเป็นหลัก และตรวจสอบข้อมูลกับผู้พูดคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านอีก 5 คน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ผลการวิจัยนี้จะเป็นหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่พูดในบริเวณที่มีความหลากหลายของภาษา
2) ข้อมูลทางศัพท์และทางเสียงที่ได้จากงานวิจัยนี้ รวมทั้งผลการวิจัยเป็นฐานข้อมูลที่อาจนำไปประยุกต์ใช้ในการผลิตเอกสารหรือสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว เช่น พจนานุกรม แบบเรียนสำหรับสอนภาษาไทถิ่น หรือหนังสือรวบรวมคำศัพท์ที่กำลังสูญหายไปจากภาษา เป็นต้น

---

[2] เนื่องจากหมู่บ้านน้ำปั้วเป็นหมู่บ้านที่มีภาษาลาวเป็นภาษาพูดของชนกลุ่มใหญ่และเป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยเคยเก็บข้อมูลคำศัพท์ภาษาลาวเพื่อจัดทำศัพทานุกรมในโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” และได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวการแปรทางศัพท์และเสียงที่อาจเกิดขึ้นในภาษาลาว ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกหมู่บ้านน้ำปั้วเป็นจุดเก็บข้อมูลภาษาลาวในงานวิจัยนี้ ผู้พูดภาษาลาวในหมู่บ้านน้ำปั้วสามารถพูดภาษาคำเมือง (ถิ่นอำเภอเวียงสา) และภาษาไทยกลางได้ แต่ไม่มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้พูดภาษาคำเมืองในหมู่บ้านท่าค้ำสอง ผู้พูดภาษาลื้อในหมู่บ้านหนองบัว ผู้พูดภาษาขืนในหมู่บ้านหนองม่วง และผู้พูดภาษาพวนในหมู่บ้านฝายมูล แต่อย่างใด เนื่องจากหมู่บ้านต่าง ๆ ที่เป็นจุดเก็บข้อมูลภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน และภาษาพวนตั้งอยู่ในอำเภอท่าวังผาที่อยู่ห่างจากอำเภอเวียงสาประมาณ 22 กิโลเมตร

3) การดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้และผลการวิจัยอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยปลูกจิตสำนึกสำหรับคนรุ่นใหม่ให้รู้สึกรักและภูมิใจในภาษาถิ่นของตน ซึ่งจะนำไปสู่ความพยายามในการอนุรักษ์ภาษาให้คงอยู่ และมีการสืบทอดภาษาถิ่นของตนไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป

1.5 สัญลักษณ์ คำย่อ และคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1) คำจำกัดความ[3]

การแก้ไขเกินเหตุ (hypercorrection) หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจงใจใช้รูปภาษาที่ตนคิดว่าถูกต้องหรือมีศักดิ์ศรีกว่ารูปภาษาที่ตนใช้เป็นปกติ โดยคิดว่ารูปที่ใช้อยู่ตามปกตินั้นผิดหรือไม่มีศักดิ์ศรี เช่น ออกเสียงคำว่า *กลับกลาย* เป็น “กรับ-กราย” เพราะคิดว่า ตัวควบกล้ำ *กล* นั้นเป็นรูปที่ไม่ถูกต้องหรือการแทรกเสียงตัว ร เข้าไปในหลายคำที่พูดเพราะคิดว่า คำที่ไม่มี ร นั้นเป็นรูปที่ไม่ถูกต้อง เช่น ออกเสียงคำว่า จริง เป็น “จริง” (ที่ถูกต้องเป็น “จิง”) (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 6)

การใช้ภาษา (language use) หมายถึง พฤติกรรมทางภาษา การแสดงออกทางภาษาหรือการสื่อสารด้วยภาษา นักภาษาศาสตร์สังคมสนใจการใช้ภาษาในแง่ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 10)

การแทรกแซงภาษา (linguistic interference) หมายถึง ปรากฏการณ์ที่ผู้พูดที่มีภาวะสองภาษาหรือภาวะหลายภาษานำลักษณะใด ๆ ในภาษาหนึ่งไปใช้ในอีกภาษาหนึ่งซึ่งถือเป็นการการมีอิทธิพลต่อกันระหว่างภาษาเมื่อมีการสัมผัสภาษา ผลที่ตามมาคือ การแปรหรือการเปลี่ยนแปลงของลักษณะใดลักษณะหนึ่งในภาษา การแทรกแซงภาษาอาจเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ เช่น การแทรกแซงทางเสียง (phonic interference) การแทรกแซงทางไวยากรณ์ (grammatical interference) และการแทรกแซงทางคำศัพท์ (lexical interference) (Weinreich, 1953: 1)

การปนภาษา (code mixing/language mixing) หมายถึง การใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษา (ส่วนมากจะเป็น 2 ภาษา) ปนกันในแต่ละประโยค เช่น การพูดภาษาไทยปนภาษาอังกฤษ เป็นต้น (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 13)

การประณามว่าเลว (stigma) หมายถึง การกล่าวว่ารูปภาษาบางรูป “เลว” หรือ “ผิด” และไม่ควรเป็นที่ยอมรับในสังคม ตัวอย่างเช่น การไม่ออกเสียงควบกล้ำในคำว่า *ความ* และ *ปรับ* ของคนไทยบางกลุ่ม โดยออกเสียงเป็น “ฟาม” และ “ปับ” ตามลำดับ มักถูกประณามว่า “ไม่ถูกต้อง” หรือ “ไม่ดี” และไม่ควรเป็นที่ยอมรับหรือถือเป็นเยี่ยงอย่าง รูปภาษาที่*ถูกประณาม* (stigmatized) มักเป็นรูปที่ไม่มีศักดิ์ศรีในสังคม (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 14)

---

[3] คำจำกัดความศัพท์ที่นำมารวบรวมไว้ในที่นี้ส่วนใหญ่นำมาจากหนังสือทางภาษาศาสตร์สังคมที่เป็นผลงานของศาสตราจารย์ ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์สังคม ได้แก่ หนังสือ *“คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม”* (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532) และหนังสือ *“ภาษาศาสตร์สังคม”* (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544) ซึ่งล้วนแต่เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาและคำจำกัดความศัพท์ทางภาษาศาสตร์สังคมที่ละเอียดและชัดเจน ในที่นี้มีคำจำกัดความบางส่วนที่ผู้วิจัยดัดแปลง และเพิ่มเติมตัวอย่างที่สอดคล้องกับภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ด้วย

การเปลี่ยนแปลงของภาษา (language change) หมายถึง การที่รูปภาษาในภาษาเดียวกันมีลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิมเมื่อกาลเวลาผ่านไป โดยการเปลี่ยนแปลงของภาษาเกิดได้ทั้งในระดับเสียง ระดับคำ และระดับไวยากรณ์ และอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามธรรมชาติของตัวภาษา หรือที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากปัจจัยภายใน (internal factor) หรืออาจเป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกตัวภาษา (external factor) ได้แก่ การได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เห็นชัดเจน เช่น ในภาษาไทยมีการกลายเสียงของคำว่า “หมาก” เป็นคำว่า “มะ” ซึ่งได้กลายจากคำนามเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์คือ เป็นหน่วยเติมหน้าศัพท์ เช่น “หมากม่วง” เป็น “มะม่วง” หรือ “หมากพร้าว” เป็น “มะพร้าว” เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ (change in progress) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของรูปภาษารูปใดรูปหนึ่งที่สามารถสังเกตได้ว่ากำลังคืบหน้าไปเรื่อย ๆ วิลเลี่ยม ลาบอฟ (William Labov) ใช้คำนี้เมื่อเขากล่าวถึงเสียงที่เขาศึกษาในภาษาของคนต่างรุ่นกันในเวลาพร้อมกัน และได้สังเกตเห็นการแปรของเสียงในผู้พูดรุ่นสูงอายุ รุ่นกลาง และรุ่นอายุน้อย เขาเรียกปรากฏการณ์การแปรของเสียงนี้ว่า *การเปลี่ยนแปลงของเสียงที่กำลังดำเนินอยู่* (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 16)

การเปลี่ยนแปลงในเวลาพร้อมกัน (change in apparent time) หมายถึง การแปรในการใช้ภาษาของผู้พูดต่างรุ่นอายุกัน ณ เวลาจุดหนึ่งจุดใด ภาษาของผู้พูดที่มีอายุมากที่สุดสามารถเปรียบได้กับภาษาของอดีต ภาษาของผู้พูดรุ่นอายุกลาง ๆ ถือได้ว่า เป็นภาษาปัจจุบัน และภาษาของรุ่นอายุน้อยถือได้ว่าเป็นภาษาของอนาคต ดังนั้น การศึกษาการแปรของภาษาในผู้พูดต่างอายุกัน แต่ในเวลาพร้อมกันนั้นสามารถทำให้เราเห็น การเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ เปรียบเสมือนกับว่าเราได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาจริง ๆ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 16)

การแปรของภาษา (linguistic variation/language variation) หมายถึง การที่รูปในภาษาตั้งแต่ 2 รูปขึ้นไปอาจใช้แทนที่กันได้โดยไม่ทำให้ความหมายแก่นเปลี่ยน รูปในภาษาจะเป็นหน่วยด้านใดก็ได้เช่น การแปรด้านเสียง การแปรของคำ หรือการแปรทางไวยากรณ์ การแปรของภาษาอาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ อายุ เพศ ถิ่นที่อยู่ สถานการณ์ และกาลเวลา (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544: 18) ตัวอย่างการแปรของภาษา เช่น ในคำภาษาไทยมาตรฐานที่สะกดด้วยพยัญชนะต้น ร ผู้พูดภาษาลาวอีสานจะออกเสียงเป็น “ฮ” [h] แต่ในปัจจุบันผู้พูดภาษาลาวอีสานมักจะออกเสียง “ฮ” [h] ในคำจำนวนมากเป็น “ล” [l] เช่น ออกเสียงคำว่า *เรียน* [hian^{41}] เป็น “เลียน” [lian^{41}] ซึ่งยังมีความหมายว่า “เรียน” เหมือนเดิม หรือออกเสียงคำว่า *ร้าย* [haːy^{31ʔ}] เป็น “ล้าย” [laːy^{31ʔ}] และหมายถึง “ร้าย” เหมือนเดิม การแทนที่กันของเสียง [h] และ [l] ในภาษาลาวอีสานโดยไม่ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนจัดว่าเป็นการแปรของเสียงพยัญชนะ [h] นั่นเอง

การแปรด้านศัพท์ (lexical variation) หมายถึง การที่คำที่มีความหมายเหมือนกันอาจใช้แทนที่กันได้ เช่น กิน~รับประทาน ผม~ดิฉัน พระจันทร์~เดือน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม แม้ความหมายแก่นของคำในแต่ละคู่จะเหมือนกัน แต่ความหมายทางสังคมของคำแต่ละคู่ต่างกัน การใช้จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมด้วยจึงจะถูกต้อง หรืออาจกล่าวได้ว่า การแปรด้านศัพท์นั้นสัมพันธ์กับบริบททางสังคม (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544: 19)

การแปรด้านเสียง (phonological variation) หมายถึง การที่เสียงมากกว่าหนึ่งเสียงสามารถใช้แทนที่กันได้โดยไม่ทำให้ความหมายเปลี่ยน เช่น เสียง [ɔ] และ [ɑ] ในคำว่า *hot* เสียง [ɑ] และ [æ] ในคำว่า *class* ในภาษาอังกฤษ แต่การแปรดังในตัวอย่างนี้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมของตัวผู้พูดคือถิ่นที่เกิดหรืออยู่อาศัย (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544: 19) ตัวอย่างการแปรด้านเสียงที่เกิดขึ้นตามปัจจัยถิ่นที่อยู่อาศัย เช่น เสียงพยัญชนะ “พ ท ค” ที่ในภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาษาลาวอีสานออกเสียงเป็น [ph, th, kh] ในภาษาไทยถิ่นเหนือจะออกเสียงเป็น “ป ต ก” [p, t, k] หรือเสียงพยัญชนะ “ช” ที่ภาษาไทยมาตรฐานออกเสียงเป็น [ch] ในภาษาไทยถิ่นเหนือจะออกเสียงเป็น “จ” [c] และภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาษาลาวอีสานจะออกเสียงเป็น “ซ” [s] เป็นต้น

การยืมภาษา (linguistic borrowing/language borrowing) หมายถึง การที่ภาษาหนึ่งรับเอาลักษณะใดก็ตามจากอีกภาษาหนึ่งเข้ามาใช้ จนกลายเป็นลักษณะของตนเอง ลักษณะทางภาษาที่ยืมได้หลายระดับตั้งแต่ ระดับเสียง พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ทำนองเสียง เสียงเน้นหนัก คำทุกประเภทโดยเฉพาะคำหลัก เช่น นาม กริยา และลักษณะทางไวยากรณ์ เช่น การแสดงพหูพจน์ การก และหน่วยสร้างต่าง ๆ เช่น ประโยคกรรมวาจก การยืมภาษาเป็นหลักฐานหนึ่งที่ยืนยันได้ว่ามีการสัมผัสภาษาเกิดขึ้นอย่างแน่นอน (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544: 98) ตัวอย่างการยืมในระดับเสียง เช่น ผู้พูดภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาษาลาวอีสานมีการยืมเสียงสระ “เอือ” [ɨə] จากภาษาไทยมาตรฐานมาใช้แทนเสียงสระ “เอีย” [iə] ในคำศัพท์จำนวนมาก เช่น ออกเสียงคำว่า “เกลือ” [kiə^{21}] เป็น [kɨə^{21}] ออกเสียงคำว่า “เสือ” [siə^{24}] เป็น [sɨə^{24}] เป็นต้น

การลู่เข้าหากันของภาษา (linguistic convergence) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของภาษา ซึ่งเกิดขึ้นเพราะการสัมผัสของภาษาตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป กระบวนการลู่เข้าหากันของภาษาเกิดขึ้นในผู้พูดสองภาษาหรือผู้พูดหลายภาษา ซึ่งทำให้ภาษาแม่และภาษาอื่น ๆ ที่ตนเรียนรู้ภายหลังยืมลักษณะซึ่งกันและกัน ถ้าเกิดขึ้นกับคนหมู่มากและเป็นระยะเวลานานจะทำให้ภาษาเหล่านั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาตระกูลเดียวกัน ความหมายของ “การลู่เข้าหากันของภาษา” จึงคล้ายกับ “การสัมผัสของภาษา” เพียงแต่การลู่เน้นผลซึ่งอยู่ในรูปของการเปลี่ยนแปลง ส่วนการสัมผัสเน้นกระบวนการ (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 23)

การสลับภาษา (code switching/language switching) หมายถึง การที่ผู้พูดคนใดคนหนึ่งใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษา (ส่วนมากจะเป็น 2 ภาษา) สลับกันไปในระดับประโยค เช่น พูดภาษาไทย 2–3 ประโยค แล้วต่อด้วยภาษาอังกฤษ 1 ประโยค แล้วก็กลับมาพูดภาษาไทย 4–5 ประโยค แล้วก็ตามด้วยภาษาอังกฤษอีก 2–3 ประโยค สลับกันไปมาอย่างไม่รู้ตัว ถ้าใช้ภาษา 2 ภาษา สลับกันในระดับคำเรียกว่า *การปนภาษา* การสลับภาษา อาจหมายถึง การใช้วิธภาษาสลับกันก็ได้ เช่น พูดประโยคภาษาไทยกรุงเทพฯ สลับกับประโยคภาษาสงขลา พูดภาษาเป็นทางการสลับกับภาษาไม่เป็นทางการเป็นต้น (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 23)

การสัมผัสภาษา (language contact) หมายถึง กระบวนการที่ภาษา 2 ภาษาหรือหลายภาษามีอิทธิพลต่อกัน การสัมผัสภาษามักจะเกิดขึ้นในสังคมที่มีภาวะสองภาษาหรือภาวะหลายภาษา เนื่องจากในสังคมดังกล่าวมีผู้รู้สองภาษาหรือผู้รู้หลายภาษาที่อาจใช้ภาษา 2 ภาษาหรือหลายภาษา

สลับกันหรือปนกัน ภาษาจึงมีอิทธิพลต่อกันและกัน จุดที่มีการสัมผัสภาษาก็คือในตัวผู้รู้หลายภาษานั่นเอง (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธ์, 2544: 92) นอกจากนี้เราอาจมองว่า การสัมผัสภาษาในตัวบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับการสัมผัสภาษาในระดับสังคมในแง่ที่ว่า เมื่อสังคมมีภาวะหลายภาษา การมีอิทธิพลต่อกันระหว่างภาษาต่าง ๆ ก็ย่อมเกิดขึ้นได้ และผลที่ตามมาคือ การเปลี่ยนแปลงของภาษานั่นเอง (ดัดแปลงจาก พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546)

ปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงของภาษา หมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษา โดยทั่วไปแบ่งเป็น ปัจจัยภายในภาษาและปัจจัยภายนอกภาษา **ปัจจัยภายใน (internal factor)** ได้แก่ กลไกบางอย่างภายในตัวภาษาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะในภาษาไทยโดยมีกลไกการกลมกลืนเสียง (assimilation) เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ในคำว่า “อย่างไร” ที่กลายเป็น “ยังไง” นั้นเสียง “ร” [r] กลายตามเสียง “ง” [ŋ] ที่อยู่ข้างหน้า หรือในคำว่า “อย่างนั้น” เป็น “ยังงั้น” เสียง “น” [n] ก็กลายตามเสียง “ง” [ŋ] ที่มาข้างหน้าเช่นกัน ส่วน**ปัจจัยภายนอก (external factor)** ได้แก่ การได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น มีการยืมเสียงพยัญชนะท้าย [-s] ในคำว่า “ก๊าซ” (gas) “เทนนิส” (tennis) หรือเสียง [-l] ในคำว่า “อี-เมล์” (e-mail) “ฟุตบอล” (football) จากภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในภาษาไทย เป็นต้น (ดัดแปลงจาก พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546)

ภาวะหลายภาษา (multilingualism) หมายถึง ภาวะที่คนใดคนหนึ่งมีความรู้หรือสามารถพูดได้มากกว่า 1 ภาษา คนที่มีภาวะหลายภาษาเรียกว่า **คนหลายภาษา** หรือ **ผู้รู้หลายภาษา** (multilingual) ถ้าคนใดมีความรู้หรือพูดได้ 2 ภาษา เรียกว่า **คนสองภาษา** หรือ **ผู้รู้สองภาษา** (bilingual) และอาจกล่าวได้ว่า เขามี**ภาวะสองภาษา** (bilingualism) ส่วนภาวะที่คนใดพูดภาษาถิ่นของภาษาใดภาษาหนึ่งได้หลายภาษาถิ่น เช่น พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นเหนือได้ อาจเรียกว่าเป็น **ภาวะสองภาษาย่อย** (bidialectalism) (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544: 13)

ภาษากลาง (lingua franca) หมายถึง ภาษาที่ใช้เป็นสื่อกลางเพื่อการสื่อสารในหมู่คนที่มีภาษาแม่ต่างกัน เป็นภาษาที่ใช้ในกิจกรรมที่คนต่างชาติต่างภาษาทำร่วมกัน เช่น การค้า การศึกษา การประชุมระหว่างประเทศ และศาสนา เป็นต้น ส่วนใหญ่ ภาษากลางมักเป็นภาษาจากภายนอกที่ต้องเรียนในสถานศึกษา ไม่ใช่ภาษาพื้นเมือง ตัวอย่างเช่น ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสซึ่งใช้เป็นสื่อกลางเมื่อหลายชาติติดต่อหรือมีกิจกรรมร่วมกัน (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 66) สำหรับภาษากลางที่ผู้พูดภาษาไทถิ่นภาษาต่าง ๆ ที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ผู้พูดภาษาคำเมือง ผู้พูดภาษาลื้อ ผู้พูดภาษาขืน ผู้พูดภาษาพวนใช้ติดต่อสื่อสารกัน ได้แก่ ภาษาคำเมือง (ถิ่นจังหวัดน่าน) แต่เมื่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้พูดภาษาไทถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่ง ผู้พูดภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาส่วนใหญ่มักใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษากลาง

ภาษาดั้งเดิม (Proto-language) หมายถึง ภาษาที่มาจากการสืบสร้าง (reconstruction) ด้วยวิธีการทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบซึ่งมีแนวคิดว่า การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะต่าง ๆ ของภาษาหลายภาษาในปัจจุบันที่เชื่อว่าเป็นภาษาตระกูลเดียวกันอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบนั้นจะทำให้สันนิษฐานลักษณะของภาษาดั้งเดิมได้ ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน

จำนวนหนึ่งแล้วสืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมในงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) นักภาษาศาสตร์ไทเปรียบเทียบที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง ในงานดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า วรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมได้พัฒนามาเป็นวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นปัจจุบันในรูปแบบต่าง ๆ

ภาษาไทถิ่น (Tai dialect) หมายถึง ภาษาย่อยในภาษาตระกูลไท-กะไดที่พูดในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง มีลักษณะทางภาษาบางประการแตกต่างจากภาษาย่อยของภาษาเดียวกันที่พูดในอีกถิ่นหนึ่ง (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 69) ตัวอย่างเช่น ภาษาลื้อ เป็นภาษาในตระกูลไท-กะได ภาษาลื้อเป็นภาษาไทถิ่นที่พูดในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย และทางตอนใต้ของประเทศจีน ภาษาลื้อที่พูดในถิ่นหนึ่ง เช่น จังหวัดน่านอาจมีลักษณะบางประการแตกต่างจากภาษาลื้อที่พูดในจังหวัดพะเยา เป็นต้น ภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้มี 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว

ภาษาไทยมาตรฐาน (Standard Thai) หมายถึง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาราชการ ใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน ใช้ในโอกาสที่เป็นทางการต่าง ๆ หรือเป็นภาษาที่ใช้โดยสื่อสารมวลชน ต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ภาษาแม่ (native language/mother tongue) หมายถึง ภาษาที่คนใดคนหนึ่งพูดได้ตั้งแต่หัดพูดครั้งแรก ส่วนมากมักจะเป็นภาษาของมารดาหรือคนเลี้ยงดูใกล้ชิด บางคนอาจมีภาษาแม่มากกว่าหนึ่ง เช่น ในกรณีที่เด็กถูกแวดล้อมหรือเลี้ยงดูโดยคนหลายคนที่พูดภาษาต่างกัน เมื่อเด็กเรียนภาษาเหล่านี้ไปพร้อม ๆ กัน โตขึ้นเขาก็จะเป็นผู้ที่มีภาษาแม่หลายภาษา แต่คนส่วนใหญ่จะมีภาษาแม่เพียงหนึ่งภาษา ภาษาที่เขาสามารถใช้อย่างคล่องแคล่วก็คือ ภาษาที่ตนเรียนรู้มาตั้งแต่วัยเด็กนั่นเอง (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 75-76)

รูปแปร (variant) หมายถึง รูปใดรูปหนึ่งที่มีลักษณะหรือส่วนประกอบบางประการที่แตกต่างจากอีกรูปหนึ่ง และยังถือได้ว่า ทั้ง 2 รูปเป็นสมาชิกของสิ่งเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ทั้ง *colour* และ *color* เป็นรูปแปร 2 รูปของการเขียนคำที่แปลว่า “สี” ในภาษาอังกฤษ คำอ่าน “เพ็ด-บุ-รี” และ “เพ็ด-ชะ-บุ-รี” ก็เป็นรูปแปร 2 รูป ของการออกเสียงคำว่า *เพชรบุรี* รูปแปรในภาษาบางรูปถือว่าเป็นมาตรฐานมากกว่ารูปอื่น ๆ เช่น การออกเสียงคำว่า *ปรับปรุง* มีรูปแปร 3 รูป คือ “ปรับ-ปรุง” “ปลับ-ปลุง” และ “ปับปุง” รูปแรกถือว่าเป็นมาตรฐาน ส่วนอีก 2 รูปถือว่าไม่มาตรฐาน (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 87-88)

แวดวงการใช้ภาษา (domain of language use) หมายถึง สถานการณ์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมกันเป็น 1 ชุดโดยมีการใช้ภาษา 1 ภาษาหรือ 1 วิธภาษา ซึ่งแตกต่างจากชุดสถานการณ์อื่น ๆ และสมาชิกในชุมชนภาษาสามารถตัดสินได้ว่า การใช้ภาษานั้นหรือวิธภาษานั้นเท่านั้นเป็นการเหมาะสมกับแวดวงนั้น ไม่ใช่ภาษาหรือวิธภาษาอื่น แวดวงการใช้ภาษามักประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ รวมกัน เช่น สถานที่ เรื่องที่พูด และผู้ร่วมสนทนา ตัวอย่างแวดวงการใช้ภาษา ได้แก่ โรงเรียน ครอบครัว สนามเด็กเล่น วัดหรือโบสถ์ วรรณคดี สื่อมวลชน ค่ายทหาร ศาล และรัฐบาล เป็นต้น การวิเคราะห์แวดวงการใช้ภาษาจะเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับทวิภาษณ์ (diglossia) ในชุมชนทวิภาษณ์ ภาษาต่ำจะเป็นภาษาที่ใช้ในแวดวงครอบครัว ในขณะที่ภาษาสูงมักใช้ในแวดวงที่เป็นทางการกว่า เช่น โรงเรียน จะสังเกตได้ว่า แวดวงการใช้ภาษาถูกจำกัดความตามบริบททางสังคม แวดวงหนึ่ง ๆ ถือได้

ว่าเป็นสถาบันทางสังคม การศึกษา แวดวงการใช้ภาษาทำให้เราเข้าใจเรื่องการเลือกภาษาในสังคมได้เป็นอย่างดี (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 101-102) ในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า "สถานการณ์การใช้ภาษา" แทนคำว่า "แวดวงภาษา"

ศักดิ์ศรี (prestige) หมายถึง ภาษาหรือวิธภาษาต่าง ๆ ที่ใช้ในสังคมใดสังคมหนึ่งมีศักดิ์ศรีไม่เท่ากัน ภาษามาตรฐาน (standard language) มักมีศักดิ์ศรีมากกว่าวิธภาษาอื่น ๆ และภาษาประจำชาติมักมีศักดิ์ศรีมากกว่าภาษาเฉพาะกลุ่ม (group language) เช่น ภาษาชนกลุ่มน้อย ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภาษามาตรฐานมีศักดิ์ศรี คือ การมีบทบาทสำคัญระดับชาติ หรือการเป็นสัญลักษณ์ประจำชาติ ภาษามาตรฐานเป็นภาษาที่รวมคนในชาติให้เป็นพวกเดียวกันและเป็นเอกลักษณ์ที่แยกชาตินั้นจากชาติอื่น อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษามาตรฐานมีศักดิ์ศรีก็คือ ภาษามาตรฐานมักถูกใช้โดยกลุ่มคนที่มีอำนาจที่สุดในสังคม ดังนั้น จึงเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า ภาษามาตรฐานเป็นภาษาของพวกชนชั้นยอด (elite) ชนชั้นที่มีอำนาจและศักดิ์ศรีมากที่สุดในสังคม โดยทั่วไป เราอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะต่าง ๆ ของภาษามาตรฐาน เป็นลักษณะแสดงศักดิ์ศรี ผู้ใช้หรือผู้ที่มีลักษณะดังกล่าวในการใช้ภาษาของเขาก็จะมีศักดิ์ศรี เช่น การออกเสียงตัว ร ในภาษาไทยเป็นลักษณะหนึ่งซึ่งแสดงศักดิ์ศรีของผู้พูด (ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2532: 101-102)

2) สัญลักษณ์

ตัวอักษร A, B, C, DL, DS หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai) ที่นักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติสืบสร้างไว้ดังนี้

A หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในพยางค์เป็น รูปเขียนในภาษาไทยปัจจุบัน ไม่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับ เช่น คำว่า หู ขา เสือ ปา บาน คา ดาว ควาย มือ เป็นต้น

B หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในพยางค์เป็น รูปเขียนในภาษาไทยปัจจุบัน มีเครื่องหมายวรรณยุกต์เอกกำกับ เช่น คำว่า ข่า ไก่ ป่า บ่าย ด่าน ค่าง ไร่ เป็นต้น

C หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในพยางค์เป็น รูปเขียนในภาษาไทยปัจจุบัน มีเครื่องหมายวรรณยุกต์โทกำกับ เช่น คำว่า ข้าว เสื้อ ป้า กล้า ด้าน อ้า ช้าง น้ำ เป็นต้น

DL หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในพยางค์ตาย สระเสียงยาว เช่น คำว่า ขาด หีบ กาก ปาด บอด ดาบ เชือก มอด เป็นต้น

DS หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมที่ปรากฏในพยางค์ตาย สระเสียงสั้น เช่น คำว่า ขัด ผัก ปัด กบ อด ดัก มด เล็บ เป็นต้น

เครื่องหมาย - ใช้แสดงการแยกเสียงของวรรณยุกต์ในแนวตั้ง หรือการแยกเสียงที่เกิดขึ้นภายในคอลัมน์ A B C DL DS หากไม่มีเครื่องหมาย - แสดงว่ามีการรวมเสียงวรรณยุกต์หรือไม่มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ เช่น A1-234 หมายถึง วรรณยุกต์คอลัมน์ A มีการรวมเสียงระหว่าง A2 A3

กับ A4 และมีการแยกเสียงระหว่าง A1 กับ A2 หรือ B1234 หมายถึง วรรณยุกต์ในคอลัมน์ B ไม่มีการแยกเสียง นั่นคือ วรรณยุกต์ในคอลัมน์ B เป็นหน่วยเสียงเดียวกันทั้งหมด

เครื่องหมาย = ใช้แสดงการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในแนวนอน หรือระหว่างคอลัมน์ เช่น B=DL หมายถึง วรรณยุกต์คอลัมน์ B มีการรวมเป็นหน่วยเสียงเดียวกันกับวรรณยุกต์คอลัมน์ DL หรือ C1=DL123 หมายถึง วรรณยุกต์ใน C1 เป็นหน่วยเสียงเดียวกันกับวรรณยุกต์ใน DL1 DL2 และ DL3 เป็นต้น

เครื่องหมาย ≠ ใช้แสดงการไม่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในแนวนอน หรือการไม่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ต่างคอลัมน์ เช่น C1≠DL123 หมายถึง วรรณยุกต์ใน C1 เป็นคนละหน่วยเสียงกับวรรณยุกต์ใน DL1 DL2 และ DL3 หรือ B≠DL หมายถึง วรรณยุกต์ในคอลัมน์ B และคอลัมน์ DL เป็นคนละหน่วยเสียง เครื่องหมาย ≠ นี้ใช้เพื่อแสดงลักษณะที่ตรงกันข้ามกับการรวมเสียง ซึ่งแทนด้วยเครื่องหมาย =

เครื่องหมาย * ใช้กำกับไว้หน้าพยัญชนะ สระ และตัวอักษร A, B, C, DL, DS เพื่อแสดงเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาดั้งเดิมที่สืบสร้างขึ้นมาเช่น *b, *d, *g, *aɯ, *ia, *A, *B, *C, *D เป็นต้น

ตัวเลข 1-5 ที่ใช้แสดงระดับเสียงวรรณยุกต์ เป็นตัวเลขที่ใช้ในการบรรยายสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่มีเสียงสูง-ต่ำต่างกันได้แก่ เสียงสูง [5], เสียงกลางค่อนข้างสูง [4], เสียงกลาง [3], เสียงกลางค่อนข้างต่ำ [2], และเสียงต่ำ [1] ในการบรรยายสัทลักษณะของวรรณยุกต์จะใช้ตัวเลข 2-3 ตัว ตัวแรกแสดงระดับเสียงที่เป็นจุดเริ่มต้นของวรรณยุกต์ ตัวเลขตัวสุดท้ายแสดงจุดสุดท้ายของระดับเสียงวรรณยุกต์ ส่วนตัวที่ 2 (ถ้ามี) จะแสดงระดับเสียงในจุดที่มีการเปลี่ยนแปลงระดับเสียง เช่น [21] หมายถึง วรรณยุกต์เสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ตก [534] หมายถึง วรรณยุกต์เสียงสูง-ตก-ขึ้น หรือ [33] หมายถึง วรรณยุกต์เสียงกลางระดับ เป็นต้น ในงานวิจัยนี้จะใช้ตัวเลข 1-5 ดังกล่าวในบรรยายสัทลักษณะของวรรณยุกต์แต่เมื่อบรรยายเป็นตัวหนังสือจะใช้คำว่า “เสียงสูง” ที่ครอบคลุมทั้งวรรณยุกต์เสียงกลางค่อนข้างสูง [4] และวรรณยุกต์เสียงสูง [5] และใช้คำว่า “เสียงต่ำ” ครอบคลุมทั้งวรรณยุกต์เสียงกลางค่อนข้างต่ำ [2] และวรรณยุกต์เสียงต่ำ [1] เช่น [42] กับ [52] จะบรรยายว่าเป็น วรรณยุกต์เสียงสูง-ตก หรือ [22] กับ [11] จะบรรยายเป็นวรรณยุกต์เสียงต่ำระดับเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อให้การบรรยายสั้น กระชับ และเข้าใจง่าย

เครื่องหมาย / / ใช้กำกับหน่วยเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในระดับสัทวิทยา (Phonology) เช่น /p/ หมายถึง หน่วยเสียงพยัญชนะริมฝีปาก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม /i/ หมายถึง หน่วยเสียงสระหน้า สูง ปากไม่ห่อ หรือ /33/ หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ เป็นต้น

เครื่องหมาย [ ] ใช้กำกับเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในระดับสัทศาสตร์ (Phonetics) เช่น [p] หมายถึง เสียงพยัญชนะริมฝีปาก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม [i] หมายถึง เสียงสระหน้า สูง ปากไม่ห่อ หรือ [33] หมายถึง เสียงวรรณยุกต์กลางระดับ เป็นต้น นอกจากนี้ในงานวิจัยนี้ยังใช้เครื่องหมาย [ ] กำกับเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ที่เป็นเสียงแปรของหน่วยเสียงในภาษา

ไทถิ่นด้วย เช่น หน่วยเสียงพยัญชนะ /p/ ในภาษาขืนมีเสียงแปร 2 เสียง ได้แก่ เสียงพยัญชนะ [p] และเสียงพยัญชนะ [ph] เป็นต้น

สัทอักษร [--^{ʔ}] หมายถึง เสียงกักที่เส้นเสียงตอนท้าย (glottal stop) ใช้แสดงไว้ท้ายเสียงวรรณยุกต์เพื่อแสดงว่า วรรณยุกต์ดังกล่าวเป็นวรรณยุกต์ที่มีการกักที่เส้นเสียงตอนท้าย เช่น [31^{ʔ}] หมายถึง วรรณยุกต์เสียงกลาง-ตกมีการกักที่เส้นเสียงตอนท้าย หรือ [44^{ʔ}] หมายถึง วรรณยุกต์เสียงสูงระดับ มีการกักที่เส้นเสียงตอนท้าย เป็นต้น

สัญลักษณ์ ~ ใช้แสดง การแปรอิสระ (free variation) ของเสียงพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ในภาษา เช่น ผู้พูดออกเสียงพยัญชนะต้น [ph-] ~ [f-] หมายถึง ผู้พูดออกเสียงคำศัพท์ที่มีพยัญชนะต้น [ph-] แบบแปรอิสระกับเสียงพยัญชนะ [f-] หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้พูดออกเสียงคำด้วยเสียงพยัญชนะต้นทั้งสองเสียงสลับกันโดยไม่ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยน เช่น ผู้พูดภาษาขืน (หมู่บ้านหนองม่วง) ในงานวิจัยนี้บางคนออกเสียงคำว่า “ฟ้า” เป็น [pha:^{42ʔ}] หรือ [fa:^{42ʔ}] เป็นต้น

3) คำย่อ

คำย่อที่ใช้แทนชื่อภาษาไทถิ่นบางภาษาในแผนภูมิแสดงร้อยละของการแปรทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นที่ใช้ในงานวิจัยนี้ มีดังนี้

ข หมายถึง ภาษาขืน
ค หมายถึง ภาษาคำเมือง
พ หมายถึง ภาษาพวน
ล หมายถึง ภาษาลาว
(หมายเหตุ: ภาษาลื้อ ใช้คำว่า “ลื้อ”)

คำย่อในการบรรยายเกี่ยวกับวรรณยุกต์ โดยเฉพาะเมื่อนำเสนอวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงในกล่องวรรณยุกต์ (tone box)

ว.1 หรือวรรณยุกต์ที่ 1 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1
ว.2 หรือวรรณยุกต์ที่ 2 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2
ว.3 หรือวรรณยุกต์ที่ 3 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3
ว.4 หรือวรรณยุกต์ที่ 4 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4
ว.5 หรือวรรณยุกต์ที่ 5 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5
ว.6 หรือวรรณยุกต์ที่ 6 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6
ว.7 หรือวรรณยุกต์ที่ 7 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 7
ว.8 หรือวรรณยุกต์ที่ 8 หมายถึง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 8

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่น 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวโดยเก็บข้อมูลจากผู้พูดภาษาไทถิ่น 3 รุ่นอายุในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาตามประเด็นสำคัญใหญ่ ๆ 5 ประเด็น ดังนี้

1) การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา
2) การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามระดับอายุของผู้พูด
3) การสัมผัสภาษา
4) ภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้: เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ดั้งเดิม และการจำแนกกลุ่มย่อย
5) ข้อมูลทั่วไปและลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่น 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว

ในการสรุปเนื้อหาบางประเด็นข้างต้น ในที่นี้ได้ปรับและดัดแปลงจากเนื้อหาที่ผู้วิจัยเคยสรุปไว้ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว” (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546) เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะนำมาสรุปไว้ในบทที่ 2 ของงานวิจัยนี้ เนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ มีดังนี้

2.1 การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา

การแปรและเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็นลักษณะธรรมชาติที่เกิดขึ้นในภาษาที่ยังมีผู้ใช้พูดในชีวิตประจำวัน ในทางภาษาศาสตร์ การแปรของภาษาโดยมีปัจจัยทางสังคม เช่น เพศ อายุ หรือสถานการณ์การใช้ภาษาเป็นประเด็นหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguistics) ให้ความสนใจโดยมุ่งเน้นการศึกษาการแปรที่เกิดขึ้นในภาษาที่พูดกันอยู่ในปัจจุบัน ส่วนการเปลี่ยนแปลงของภาษานั้น เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของนักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ (historical and comparative linguistics) ที่มีการศึกษาเปรียบเทียบภาษาที่พูดกันในปัจจุบัน เพื่อสืบสร้าง (reconstruct) ลักษณะของภาษาในอดีตหรือที่เรียกว่า ภาษาดั้งเดิม (proto-language) และนำเสนอให้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากภาษาดั้งเดิมสู่ภาษาในปัจจุบัน เนื่องจากงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และทางเสียงในภาษาไทถิ่น ดังนั้นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในที่นี้ จึงเน้นศึกษาประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานทั้งในแง่ของการแปรของภาษาและการเปลี่ยนแปลงของภาษา และเนื่องจากการศึกษาการแปรของภาษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาในแง่ที่ว่า การแปรที่เกิดขึ้นในการใช้ภาษาของผู้พูดในปัจจุบัน สามารถสะท้อนให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

ดังนั้นเนื้อหาในหัวข้อที่ 2.1 นี้ จึงจะสรุปภาพรวมทั้งแนวคิดในด้านการแปรของภาษาและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้ด้วยกัน ดังนี้

การแปรของภาษา (language variation) หมายถึง การที่รูปในภาษาตั้งแต่ 2 รูปขึ้นไป อาจใช้แทนที่กันได้โดยไม่ทำให้ความหมายแก่นเปลี่ยน รูปในภาษาอาจเป็นหน่วยด้านใดก็ได้ เช่น การออกเสียง คำศัพท์ รูปประโยค (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544: 18-19) ตัวอย่างการแปรทางเสียง เช่น ผู้พูดภาษาไทยบางคนออกเสียงคำว่า “โรงเรียน” [roːŋ^{33} riən^{33}] เป็น “โลงเลียน” [loːŋ^{33} liən^{33}] เสียง “ร” [r] และ “ล” [l] ในคำดังกล่าวต่างก็เป็นรูปแปรของเสียงเดียวกัน หรือผู้พูดภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาษาลาวอีสานบางคนออกเสียงคำว่า “เรือ” (เฮีย) [hiə^{31}] เป็น [ɬiə^{31}] ซึ่งมีการแปรของทั้งเสียงพยัญชนะ “ฮ” [h] และเสียงสระ “เอีย” [iə] ในด้านคำศัพท์ เช่น ในภาษาไทยคำว่า *สุนัข* และ *หมา* ใช้แทนกันได้ หรือในภาษาไทยถิ่นเหนือ คำที่มีความหมายว่า “มะละกอ” บางถิ่นใช้คำว่า “บะก้วยเตด” และบางถิ่นใช้คำว่า “บะเตด” เป็นต้น ในด้านรูปประโยค เช่น *ผู้ต้องหาสองคน* กับ *สองผู้ต้องหา* ต่างก็มีความหมายแก่นเหมือนกันหรือประโยค *หมากัดเขา* กับ *เขาถูกหมากัด* ต่างก็มีความหมายแก่นเหมือนกัน เป็นต้น

เนื่องจากการแปรในลักษณะข้างต้นเป็นการแปรโดยมีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การแปรตามถิ่นที่อยู่อาศัย การแปรตามเพศและตามรุ่นอายุของผู้พูดและผู้ฟัง รวมทั้งการแปรตามสถานการณ์การใช้ภาษา การแปรของภาษาที่มีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องดังกล่าวจึงเป็นที่สนใจของนักภาษาศาสตร์สังคมเป็นอย่างมาก

การแปรของภาษาที่มีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องจัดเป็นการแปรที่แตกต่างจาก **การแปรอิสระ (free variation)** หรือการที่รูปภาษา 2 รูปขึ้นไปสามารถใช้แทนกันได้โดยที่ความหมายแก่นไม่เปลี่ยน ตัวอย่างเช่น ในภาษาไทถิ่นบางภาษามีการแปรอิสระของเสียงพยัญชนะต้น [ph-] กับ [f-] เช่น ในภาษาขืนหรือไทขืนบางถิ่นผู้พูดออกเสียงคำว่า “ไฟ” เป็น [phay^{35}] หรือ [fay^{35}] หรือในภาษาไทยถิ่นใต้บางถิ่น เช่น ถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการแปรอิสระของเสียงพยัญชนะ [j-] กับ [ɲ-] ในคำศัพท์บางคำ เช่น คำว่า “ใหญ่” [jai^{1} ~ ɲai^{1}] คำว่า “หยับ (ขยับ)” [jap^{2} ~ ɲap^{2}] เป็นต้น (จริยา สมนึก, 2545)

สำหรับ**การเปลี่ยนแปลงของภาษา (language change)** นั้น มีคำจำกัดความโดยสังเขป คือ การที่รูปภาษาในภาษาเดียวกันมีลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิมเมื่อกาลเวลาผ่านไป โดยการเปลี่ยนแปลงของภาษาเกิดได้ทั้งในระดับเสียง ระดับคำ และระดับไวยากรณ์ และอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามธรรมชาติของตัวภาษาหรือที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากปัจจัยภายใน (internal factor) หรืออาจเป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกตัวภาษา (external factor) เช่น การสัมผัสภาษา (language contact) หรือการได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น เป็นต้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาของนักภาษาศาสตร์หลายยุคสมัยสะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะพิสูจน์ให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า ภาษามีการเปลี่ยนแปลง และการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษามักมุ่งเน้นที่จะหาคำอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงภาษาและปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษา

ในที่นี้อาจสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษาแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายในตัวภาษา (internal factor) และปัจจัยภายนอก (external factor) เช่น การสัมผัสภาษา ซึ่งมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษาในลักษณะที่ต่างกันออกไปสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยภายใน (internal factor) ในที่นี้หมายถึง ปัจจัยภายในตัวภาษาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามแนวคิดของนักภาษาศาสตร์โครงสร้าง (Structuralists) ซึ่งได้กล่าวถึงคุณสมบัติบางประการของภาษาที่อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) ความสมมาตรในภาษา (symmetry) ความสมมาตรในภาษาเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงในภาษา กล่าวคือ โดยทั่วไปในภาษามีแนวโน้มที่จะมีระบบเสียงที่มีความสมมาตร ตัวอย่างเช่น ถ้าในภาษามีเสียงสระหน้า มักจะมีเสียงสระหลังคู่กัน เช่น ภาษาไทยมาตรฐานมีทั้งสระหน้า /i, iː, e, eː, ɛ, ɛː/ และสระหลัง /u, uː, o, oː, ɔ, ɔː/ เป็นต้น ถ้าในภาษามีสระสูง ก็มักจะมีสระต่ำ เช่น ตัวอย่างสระในภาษาไทยมาตรฐานข้างต้นที่มีทั้งสระสูง ได้แก่ /i, iː, u, uː/ และสระต่ำ ได้แก่ /ɛ, ɛː, ɔ, ɔː/ และสระ /a, aː/ หรือถ้าในภาษามีเสียงพยัญชนะก้อง ก็มักจะมีเสียงพยัญชนะไม่ก้องคู่กัน ตัวอย่างเช่น ในภาษาไทยมาตรฐานมีเสียงพยัญชนะก้อง /b, d/ และเสียงพยัญชนะไม่ก้อง /p, t/ เนื่องจากคุณสมบัติเรื่องความสมมาตรของระบบเสียงดังกล่าว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในภาษาที่มีผลทำให้เกิดความไม่สมมาตรของระบบเสียง ลักษณะสมมาตรที่เป็นธรรมชาติของภาษาก็จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องซึ่งจะทำให้เกิดผลในลักษณะสมมาตรขึ้นใหม่นั่นเอง

2) ความประหยัด (economy) ความประหยัดเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของภาษาที่เกี่ยวข้องกับคำและความหมาย กล่าวคือ โดยทั่วไปในระบบของภาษาจะไม่อนุญาตให้มีรูป 2 รูปที่มีความหมายเหมือนกันทุกประการ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการยืมคำเข้ามาในภาษา และคำนั้นมีความหมายเหมือนกับคำที่มีอยู่แต่เดิม คำที่มีอยู่เดิมหรือคำยืมเข้ามาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายเกิดขึ้น เพื่อให้ทั้งคำเดิมและคำยืมยังคงอยู่ในภาษาได้ทั้งคู่ ตัวอย่างเช่น ในภาษาไทยมาตรฐาน คำว่า “ดั้ง” เดิมหมายถึง ส่วนที่เป็นจมูกทั้งหมด เมื่อมีคำยืมจากภาษาเขมรคือคำว่า “จมูก” เข้ามาใช้ในภาษาไทยมาตรฐาน คำว่า “ดั้ง” ซึ่งยังคงปรากฏในภาษาไทยมาตรฐาน แต่มีความหมายแคบลง คือ หมายถึง ส่วนที่เป็นสันจมูกเท่านั้น

3) ความสะดวกในการออกเสียง (ease articulation) หรือการทำให้ง่ายขึ้น (simplification) ความสะดวกในการออกเสียงหรือการทำให้ง่ายขึ้นเป็นปัจจัยภายในภาษาประการหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษา ตัวอย่างเช่น ในภาษาไทยมาตรฐานมีเสียงควบกล้ำที่มีเสียง “ร” และ “ล” เช่น กร-, คร-, ปร-, คล-, ปล- เป็นต้น คนรุ่นใหม่มักออกเสียงเป็นพยัญชนะเดี่ยวเพราะสะดวกกว่า เช่น ออกเสียง “ครัว” เป็น “คัว” ออกเสียง “กลับ” เป็น “กับ” หรือออกเสียง “ประตู” เป็น “ปะตู” หากคนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมออกเสียงพยัญชนะควบกล้ำ อาจมีความเป็นไปได้ที่เสียงควบกล้ำในภาษาไทยมาตรฐานอาจสูญไปในอนาคต

ปัจจัยภายนอก (external factor) ปัจจัยภายนอกที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษามีดังนี้

1) การสัมผัสภาษา (language contact) เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นในตัวผู้มีภาวะสองภาษา (bilingual) หรือเป็นผู้ที่มีความสามารถพูดภาษาได้ 2 ภาษาหรือผู้มีภาวะหลายภาษา (multilingual)

ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถพูดภาษาได้มากกว่า 2 ภาษา ปัจจัยนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษาคือ อาจมีการแทรกแซงของภาษา (linguistic interference) เกิดขึ้นหรือมีการยืมหน่วยทางภาษา (linguistic borrowing) จากภาษาหนึ่งไปใช้ในอีกภาษาหนึ่ง ทำให้เกิดหน่วยใหม่ขึ้นในภาษา เช่น มีหน่วยเสียงใหม่ หรือมีคำใหม่เกิดขึ้น เป็นต้น

2) ปัจจัยทางสังคม (social factors) ปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมที่มีผลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ชาติพันธุ์ ระดับชั้นของผู้พูด ตัวอย่างเช่น รูปภาษาใดที่คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยใช้ รูปภาษานั้นอาจสูญหายไป ตัวอย่างเช่น ในคำที่ภาษาไทยมาตรฐานสะกดและออกเสียงเป็น ร ในภาษาลาวอีสานจะการออกเสียง [h] เช่น คำว่า “รับ” [rap^{45}] ในภาษาลาวอีสานจะออกเสียงเป็น “ฮับ” [hap^{33}] หรือคำว่า “โรงเรียน” [roːŋ^{33} riən^{33}] ภาษาลาวอีสานจะออกเสียงเป็น “โฮงเฮียน” [hoːŋ^{31} hiən^{31}] ปัจจุบันมีเพียงผู้พูดภาษาลาวอีสานรุ่นสูงอายุเท่านั้นที่ยังออกเสียงดังกล่าวอยู่ ส่วนคนรุ่นใหม่หรือวัยรุ่นมักออกเสียงคำดังกล่าวด้วยการใช้เสียงพยัญชนะต้น [l] แทน [h] เช่นออกเสียงเป็น “ลับ” [lap^{33}] หรือ “โลงเลียน” [loːŋ^{31} liən^{31}] เป็นต้น

3) ปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้พูดภาษา ปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้พูดที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษามักเกี่ยวข้องกับทัศนคติที่มีต่อภาษา โดยเฉพาะการที่ผู้พูดภาษาถิ่นมองว่าเสียงบางเสียงในภาษาของตนอาจไม่เป็นที่ยอมรับของผู้พูดภาษามาตรฐาน จึงพยายามใช้เสียงบางเสียงเพื่อยกระดับชนชั้นของตนเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อให้ทันสมัย หรือเพื่อให้เหมือนกับกลุ่มคนที่ตนนิยมชมชอบ ตัวอย่างเช่น คนไทยสมัยใหม่โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นมักออกเสียงพยัญชนะต้น “ช” [ch] เป็นเสียง [ʃ] ตามภาษาอังกฤษ หรือออกเสียง ร ซึ่งเป็นเสียงลิ้นกระทบ [ɾ] หรือเสียงลิ้นรัว [r] เป็นเสียงเปิด [ɹ] เหมือนในภาษาอังกฤษ เนื่องจากมีคำยืมจากภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในภาษาไทยค่อนข้างมาก และปัจจุบันศิลปินที่มีชื่อเสียงทั้งดาราและนักร้องมักออกเสียงพยัญชนะดังกล่าวเลียนแบบภาษาอังกฤษ และมีอิทธิพลต่อการออกเสียงของกลุ่มวัยรุ่นที่พยายามเลียนแบบการออกเสียงของดาราหรือนักร้อง หากการออกเสียงพยัญชนะตามภาษาอังกฤษปรากฏในการใช้ภาษาของกลุ่มวัยรุ่นมากขึ้นเรื่อย ๆ อาจมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะในภาษาไทยได้

4) ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เมื่อมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ย่อมผลทำให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ถูกดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย หรือเมื่อมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น ก็ย่อมมีคำใหม่เกิดขึ้นเพื่อใช้เรียกสิ่งนั้น ตัวอย่างเช่น การยืมคำภาษาอังกฤษเข้ามาในภาษาไทยเพื่อเรียกสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเจริญทางเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อีเมล์ แท็กซี่ คลินิก คอนกรีต ฯลฯ

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาดังกล่าวข้างต้นเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่งานวิจัยที่ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษามุ่งหาคำอธิบาย ในที่นี้อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคมซึ่งมุ่งเน้นศึกษาการแปรของภาษาและการศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัติที่มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภาษามีความแตกต่างกันในแง่ที่ว่า แนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคมซึ่งสนใจเกี่ยวกับการแปรของภาษานั้นจะให้ความสำคัญกับลักษณะของภาษาที่ปรากฏในปัจจุบันมากกว่าที่จะย้อนกลับไปมองภาษาในอดีต โดยการศึกษาทางภาษาศาสตร์สังคมจะมุ่งหาคำอธิบายเกี่ยวกับการแปรของภาษาอันมีปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยทางสังคมของผู้พูดเข้ามาเกี่ยวข้องเช่น เพศ อายุ ถิ่นที่อยู่ ชาติพันธุ์ หรือสถานการณ์การใช้

ภาษา โดยมีแนวคิดหลักประการหนึ่งว่า การแปรของภาษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นตัวชี้บ่งได้ว่าในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงของภาษาเกิดขึ้น ส่วนแนวคิดทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัตินั้นจะสนใจในการศึกษาหาคำอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภาษา โดยมีแนวคิดหลักที่ว่า ลักษณะของภาษาที่ปรากฏในปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์กันทางเชื้อสายทำให้สามารถสืบสร้างย้อนไปถึงภาษาดั้งเดิมในอดีตได้ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัติให้ความสำคัญกับการหาคำอธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

เนื่องจากงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่น จึงประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาการแปรของภาษาตามแนวของภาษาศาสตร์สังคม นั่นคือ การศึกษาการแปรของทางศัพท์และทางเสียงในภาษาไทถิ่นโดยกำหนดอายุของผู้พูดเป็นตัวแปร และนำข้อมูลด้านสถานการณ์การใช้ภาษามาพิจารณาร่วมด้วย นอกจากนี้ยังนำแนวคิดทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัติมาประยุกต์ใช้ในกรณีที่มีการเปรียบเทียบการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา โดยเฉพาะการเปรียบเทียบให้เห็นว่าเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษามีวิวัฒนาการจากภาษาไทดั้งเดิมอย่างไร และในภาษาไทถิ่นปัจจุบันมีการแปรเกิดขึ้นในลักษณะใดบ้าง รวมทั้งการสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในภาษาไทถิ่นในอนาคต

2.2 การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามระดับอายุของผู้พูด

โดยทั่วไปการศึกษาโดยพิจารณาภาษาในช่วงเวลาเดียวหรือในสมัยเดียวแล้วอธิบายลักษณะที่แปรไปในภาษานั้น ๆ ซึ่งเป็นการศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคมดังกล่าวในหัวข้อ 2.1 ข้างต้นเรียกว่า การศึกษาภาษาร่วมสมัย (synchronic study) ส่วนการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาซึ่งเป็นจุดเน้นของการศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัตินั้นเป็นการเปรียบเทียบภาษาในช่วงเวลาต่างกันแล้วเห็นความแตกต่างกันของภาษาซึ่งเป็นลักษณะของวิวัฒนาการจากภาษาในสมัยที่เก่ากว่ามาสู่ภาษาในสมัยที่ใหม่กว่าเป็นการศึกษาภาษาต่างสมัย (diachronic study) วิธีการศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคมโดยกำหนดอายุของผู้พูดเป็นปัจจัยทางสังคมเป็นจุดเน้นของงานวิจัยนี้ เนื้อหาในหัวข้อที่ 2.2 จึงจะสรุปแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาการแปรของภาษาตามระดับอายุของผู้พูดที่แสดงให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในภาษา ส่วนหนึ่งของเนื้อหาในที่นี้จะกล่าวถึงตัวอย่างงานวิจัยที่เคยศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามระดับอายุของผู้พูดโดยเน้นงานวิจัยที่เคยศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544: 19) ได้กล่าวถึงแนวคิดด้านการศึกษาการแปรของภาษาในทางภาษาศาสตร์สังคมไว้ว่า การอธิบายเงื่อนไขทางสังคมของการแปรของภาษานับเป็นหัวใจของการศึกษาทางภาษาศาสตร์สังคม ในการวิเคราะห์การแปรของภาษา นักภาษาศาสตร์สังคมพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปร (variable) 2 ประเภท คือ **ตัวแปรภาษา** (linguistic variable) และ **ตัวแปรทางสังคม** (social variable) ตัวแปรภาษาหมายถึง รูปภาษาที่ถูกจัดให้เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์ในภาษาศาสตร์สังคม ตัวแปรภาษามักเป็น**ตัวแปรตาม** (dependent variable) ซึ่งแปรตาม

ปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม ตัวแปรภาษา 1 ตัว มีรูปแปรมากกว่า 1 รูปแปรขึ้นไป[4] เช่น –ing ในคำว่า walking ออกเสียงได้ 2 แบบ คือ [ɪŋ] และ [ɪn] ทั้ง 2 รูปนี้คือ รูปแปรของตัวแปร (ing) ในภาษาศาสตร์สังคม ผู้วิเคราะห์ส่วนใหญ่มักเขียนตัวแปรภาษาไว้ในเครื่องหมาย ( ) ซึ่งลาบอฟ (Labov, 1972) เป็นผู้นำมาใช้เป็นครั้งแรก เมื่อมีตัวแปรภาษาซึ่งเป็นตัวแปรตามแล้ว นักภาษาศาสตร์สังคมมักกำหนดตัวแปรอีกประเภทหนึ่งซึ่งคาดว่าสัมพันธ์กับตัวแปรภาษา ได้แก่ ปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งก็คือคุณสมบัติทางสังคมของผู้พูด เช่น อายุ เพศ ชาติพันธุ์ ฯลฯ และบริบทของการใช้ภาษา เช่น กาลเทศะ เรื่องที่พูด เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็น **ตัวแปรอิสระ** (independent variable) ซึ่งเป็นตัวแปรที่กำหนดสิ่งอื่นให้มีการแปร แต่ตัวเองไม่ถูกกำหนดโดยสิ่งใดในการวิเคราะห์

อายุเป็นตัวแปรทางสังคมหรือคุณสมบัติทางสังคมของผู้พูดประการหนึ่งที่สำคัญที่มีผลต่อการแปรของภาษา งานวิจัยที่ศึกษาการแปรของภาษาในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะระดับเสียงและระดับการใช้คำโดยกำหนดให้อายุเป็นตัวแปรทางสังคม บางงานกำหนดรุ่นอายุของผู้พูดออกเป็น 2 รุ่นอายุ ได้แก่ รุ่นอายุมาก และรุ่นอายุน้อย แต่งานวิจัยส่วนใหญ่มักกำหนดผู้พูดออกเป็น 3 รุ่นอายุ ได้แก่ รุ่นอายุมาก รุ่นวัยกลางคน และรุ่นอายุน้อย โดยมีแนวคิดว่าการใช้ภาษาของผู้พูดรุ่นอายุมากเป็นหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นการใช้ภาษาในอดีตได้ ส่วนการใช้ภาษาของผู้พูดวัยกลางคนเป็นตัวอย่างการใช้ภาษาที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน ในขณะที่การใช้ภาษาของผู้พูดรุ่นอายุน้อยอาจสะท้อนให้เห็นแนวโน้มของการใช้ภาษาในอนาคตได้

งานวิจัยทางภาษาศาสตร์ในยุคบุกเบิกที่เคยศึกษาวิจัยการแปรของภาษาโดยกำหนดอายุเป็นตัวแปรทางสังคมซึ่งเป็นงานวิจัยที่รู้จักกันแพร่หลายในแวดวงนักวิชาการทางภาษาและภาษาศาสตร์ และเป็นงานวิจัยที่เป็นต้นแบบของการศึกษาการแปรของภาษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคมในงานวิจัยในยุคหลัง ๆ ต่อมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ งานวิจัยของวิลเลี่ยม ลาบอฟ (Labov, 1972) ซึ่งศึกษาการออกเสียง [r] ของคนทำงานในห้างสรรพสินค้า 3 แห่งในกรุงนิวยอร์ก ได้แก่ ห้างแซกส์ (Saks) เป็นห้างที่ราคาสินค้าแพงที่สุด ห้างเมซีส์ (Macy's) เป็นห้างที่อยู่ในระดับกลาง ๆ และห้างเอส. ไคลน์ (S. Klein) เป็นห้างที่ราคาสินค้าค่อนข้างถูก ในการศึกษาดังกล่าว ลาบอฟกำหนดอายุเป็นตัวแปรอิสระและตั้งสมมติฐานไว้ว่า คนที่อายุมากจะออกเสียง [r] น้อยกว่าคนที่อายุน้อย เนื่องจากเสียง [r] เป็นเสียงใหม่ในภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน ลาบอฟวิเคราะห์ข้อมูลโดยแยกคนในห้างสรรพสินค้าแต่ละแห่งออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับอายุและเว้นแต่ละระดับอายุให้ห่างกัน 5 ปี จำนวนคนแต่ละกลุ่มจะไม่เท่ากัน ผลการศึกษาพบว่า คนแต่ละระดับอายุมีการออกเสียง [r] คิดเป็นจำนวนร้อยละไม่เท่ากัน โดยผลการวิเคราะห์การออกเสียง [r] ในห้างสรรพสินค้าเมซีส์ตรงข้ามกับสมมติฐานนั่นคือ คนอายุมากจะออกเสียง [r] ร้อยละ 39 มากกว่าคนอายุน้อยซึ่งออกเสียง [r] ร้อยละ 21 ส่วนห้างสรรพสินค้าแซกส์และเอส. ไคลน์เป็นไปตามสมมติฐาน นั่นคือ คนอายุมากออกเสียง [r] น้อยกว่าคนอายุน้อย

[4] มิเรียม เมเยอฮอฟ (Meyerhoff, 2006: 8) ให้คำจำกัดความ "รูปแปร" (variants) ว่า หมายถึง ตัวอย่างรูปภาษาต่าง ๆ ของตัวแปรภาษา (variable) ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ปรากฏจริงในการใช้ภาษา (The actual instantiations of the variable in speech are known as the **variants.**)

ลาบอฟอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในห้างสรรพสินค้าเมซีส์ครั้งนี้ว่า คนในห้างเมซีส์จัดเป็นตัวแทนของคนชั้นกลางซึ่งลาบอฟได้สัมภาษณ์ทั้งผู้มาซื้อของและพนักงานในห้างเมซีส์เพื่อศึกษาการใช้เสียง [r] ตัวแทนของชนชั้นกลางนี้มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนการออกเสียงตามเสียงวัยรุ่นเพื่อจะได้เลื่อนระดับตัวเองให้ออกเสียงเหมือนสำเนียงที่มีศักดิ์ศรี (prestige) การศึกษาของลาบอฟดังกล่าวนับเป็นการศึกษาทางภาษาศาสตร์สังคมในรุ่นบุกเบิกที่แสดงให้เห็นการแปรของภาษาโดยมีอายุเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการแปร

ในด้านของงานวิจัยที่ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ และเป็นงานที่ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยกำหนดอายุของผู้พูดเป็นตัวแปรหรือเป็นปัจจัยทางสังคมเท่าที่สืบค้นได้พบว่า ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่จัดทำในรูปแบบของวิทยานิพนธ์และเน้นศึกษาวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงในระดับคำศัพท์หรือการใช้คำ และมีงานวิจัยบางส่วนที่ศึกษาวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ในภาษา โดยงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีผลการวิจัยที่สอดคล้องกันคือสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษามักปรากฏในการใช้ภาษาของผู้พูดที่อายุน้อยในระดับที่มากกว่าผู้พูดที่อายุมาก

ตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นในระดับต่าง ๆ ระดับคำศัพท์หรือการใช้คำศัพท์ และระดับเสียง ได้แก่ เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ โดยกำหนดอายุของผู้พูดเป็นตัวแปรหรือเป็นปัจจัยทางสังคมจะนำเสนอไว้ในหัวข้อต่อไปนี้ โดยจะแยกกล่าวเกี่ยวกับงานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ในหัวข้อที่ 2.2.1 และงานวิจัยที่ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียงในหัวข้อที่ 2.2.2

2.2.1 การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์

การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ตามรุ่นอายุในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาส่วนใหญ่มักกำหนดอายุของผู้พูดออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอายุมากหรือกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยกลางคน และกลุ่มอายุน้อยหรือกลุ่มเด็ก และมีงานวิจัยบางงานที่กำหนดอายุของผู้พูดออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเด็กเท่านั้น การกำหนดช่วงอายุของผู้พูดแต่ละกลุ่มในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมามีทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย โดยการกำหนดช่วงอายุของผู้พูดกลุ่มอายุมาก ได้แก่ กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีหรือ 50 ปีขึ้นไป กลุ่มวัยกลางคน ได้แก่ กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 30 ปีขึ้นไปถึง 45 ปีหรือ 50 ปี และกลุ่มอายุน้อย ได้แก่ กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปถึง 25 ปีหรือ 30 ปี เป็นต้น

ตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์การใช้ศัพท์หรือการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ของผู้พูดต่างรุ่นอายุกัน โดยมีงานวิจัยบางงานที่ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และกล่าวถึงการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่ปรากฏในคำศัพท์ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำด้วย วิธีการศึกษาวิเคราะห์และผลการวิจัยของงานวิจัยที่ผ่านมาสรุปได้ดังนี้[5]

---

[5] ในเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมามีการใช้ชื่อภาษาหรือชื่อกลุ่มชนที่พูดภาษาทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน แม้จะศึกษาวิจัยภาษาเดียวกัน แต่พูดต่างถิ่นกัน เช่น ชื่อภาษายวนหรือภาษาคำเมืองมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ได้แก่ ยวน ไทยวน ไทยยวน คำเมือง ไทยถิ่นเหนือ หรือในงานวิจัยบางงานอาจใช้ชื่อภาษาว่า “ภาษาถิ่น...” หรือ “ภาษาไทยถิ่น

กัญญารัตน์ ปั้นทอง (Panthong, 1979 อ้างถึงใน สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ และกันทิมา วัฒนะประเสริฐ, 2539: 9) ศึกษาการใช้คำในภาษาไทยถิ่นเหนือถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ของคนสามระดับอายุ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา 3 ระดับอายุ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 อายุ 45-60 ปี กลุ่มที่ 2 อายุ 30-45 ปี และกลุ่มที่ 3 อายุ 15-30 ปี ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า จากคำนาม 150 คำ คำกริยา 150 คำ คำกริยามีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าคำนาม คำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันทั้งสามระดับอายุนั้นยังคงมีอยู่ ในขณะเดียวกันผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือยังนำเอาคำศัพท์อื่น ๆ มาใช้ร่วมกับคำศัพท์เดิมด้วย เช่น คำยืม และคำศัพท์ที่สร้างขึ้นใหม่ ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางเสียงนั้นพบน้อย ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย พบการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของความหมายย้ายที่จำนวน 21 คำ โดยงานวิจัยดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตไว้ดังนี้ 1. คนเชียงใหม่ยืมคำจากภาษาไทยกรุงเทพฯ โดยผ่านสื่อสารมวลชน 2. การศึกษาไม่มีผลต่อความรู้ทางภาษา (competence) ของเจ้าของภาษา 3. แม้ว่าจะใช้คำยืมมากขึ้น แต่คนเชียงใหม่ยังใช้ระบบเสียงภาษาเชียงใหม่แทนที่เสียงต่าง ๆ ในคำยืมภาษาไทยกรุงเทพฯ 4. การเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์ จะเห็นได้ชัดจากผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 ที่ใช้ศัพท์เก่าซึ่งรับมาจากรุ่นที่ 1 และยืมคำจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ในกลุ่มผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 คำศัพท์เก่าจะหายไปส่วนหนึ่งและใช้คำที่สร้างใหม่และคำยืมเท่านั้น และ 5. เป็นที่น่าสังเกตว่าอำเภอที่อยู่ห่างจากอำเภอเมือง เช่น อำเภอฮอด และอำเภออมก๋อยจะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้คำช้ากว่า ทั้งนี้เพราะการคมนาคมและการสื่อสารค่อนข้างลำบาก

ผลการวิจัยของกัญญารัตน์ ปั้นทองเป็นหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นการแปรและการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในการใช้คำของผู้พูดภาษา 3 ระดับอายุ และแสดงให้เห็นว่า ผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือมีการนำคำศัพท์อื่น ๆ มาใช้ร่วมกับคำศัพท์เดิม รวมทั้งยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะศึกษาในงานวิจัยนี้ นั่นคือ ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์ที่ว่า ผู้บอกภาษารุ่นอายุที่ 2 (อายุ 30-45 ปี) เป็นกลุ่มที่ใช้ศัพท์เก่าที่รับมาจากรุ่นอายุที่ 1 (อายุ 45-60 ปี) และเป็นรุ่นอายุที่มีการยืมคำจากภาษาไทยกรุงเทพฯ เข้ามาใช้ร่วมกับศัพท์เก่าด้วย ส่วนผู้บอกภาษารุ่นอายุที่ 3 (อายุ 15-30 ปี) นั้นไม่มีการใช้คำศัพท์เก่าส่วนหนึ่ง แต่ใช้คำที่สร้างใหม่และคำยืมเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์ของอุทัยวรรณ ตันหยง (2526) ที่ศึกษาการใช้คำของผู้พูดต่างรุ่นอายุ โดยงานวิจัยดังกล่าวศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของคนสามระดับอายุ และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงลักษณะของคำ-ความหมายในภาษาพวน ศัพท์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะการใช้คำมีจำนวน 500 คำ ประกอบด้วยคำนามจำนวน 300 คำ คำกริยา 200 คำ ซึ่งจำแนกออกเป็นกลุ่มคำต่าง ๆ 41 กลุ่มคำและเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาเป็นผู้พูดภาษาพวนชาย-หญิง จากอำเภอเมือง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ตำบลน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี รวมทั้งสิ้น 63 คน ซึ่งแบ่งออกตามอายุเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 อายุ 50 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ 2 อายุ 31-49 ปี และกลุ่มที่ 3 อายุ 15-30 ปี ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปไว้ว่า ลักษณะการใช้คำศัพท์ของคนสามระดับอายุ มี

เหนือถิ่นจังหวัด..." แล้วตามด้วยชื่อจังหวัดที่มีการพูดภาษานั้น ๆ หรือเป็นจุดเก็บข้อมูลในงานวิจัยนั้น ๆ เช่น ภาษาถิ่นเชียงใหม่ หรือภาษาไทยถิ่นเหนือถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ในการอ้างถึงชื่อภาษาหรือชื่อกลุ่มชนที่พูดภาษาต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ที่ผ่านมา ในที่นี้จะใช้ชื่อภาษาหรือชื่อกลุ่มชนตามที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยนั้น ๆ

การนำคำศัพท์อื่นมาใช้ร่วมกับคำศัพท์เดิมในภาษาพวน มากกว่าการใช้คำศัพท์เดียวกันเหมือนกันทั้งสามระดับอายุ การเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำที่พบในงานวิจัยดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดไม่มีข้อจำกัด และพบหน่วยเสียงพยัญชนะต้น พยัญชนะควบกล้ำเพิ่มขึ้น เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ของคำจะใช้เป็นเสียงสระและเสียงวรรณยุกต์เสียงเดียวกับภาษาไทยกรุงเทพมากขึ้น ในด้านการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำปรากฏในกลุ่มผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 มากที่สุดและพบคำศัพท์ที่เลิกใช้ในแต่ละกลุ่มอายุอีกจำนวนหนึ่งโดยที่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 มีโอกาสที่จะเลือกใช้คำศัพท์เดิมหรือคำศัพท์อื่นได้มากที่สุด ซึ่งแสดงว่าผู้พูดภาษาพวนที่มีระดับอายุปานกลางและอายุน้อย มีการเปลี่ยนแปลงการใช้คำมากโดยได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกรุงเทพ ซึ่งเป็นภาษาของทางราชการ

เนื่องจากภาษาพวนเป็นภาษาไทถิ่นหนึ่งที่จะศึกษาในงานวิจัยนี้ และผลการวิจัยของอุทัยวรรณ ตันหยง (2526) ได้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทั้งลักษณะทางเสียงของคำและความหมายของคำ ซึ่งน่าสนใจและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะศึกษาในงานวิจัยนี้ ในที่นี้จึงได้นำผลการวิจัยของอุทัยวรรณ ตันหยงมาสรุปให้เห็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะและความหมายของคำในภาษาพวนดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางเสียง ส่วนใหญ่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดไม่มีข้อจำกัดหรือปราศจากเงื่อนไขและมีการเปลี่ยนแปลงเสียงที่สำคัญจำแนกตามหน้าที่ได้ดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้น รวมทั้งสิ้น 6 เสียง และเปลี่ยนจากเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว เป็นเสียงพยัญชนะควบกล้ำ 2 เสียง ได้แก่

	เสียงพยัญชนะต้นเดิม	เสียงพยัญชนะต้นใหม่	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	ความหมาย
1.	[h]	[kh]	hɛɛn^{334}	khɛɛn^{334}	“แขน”
2.	[h]	[l]	ham^{334}	lam^{334}	“รำ (ข้าว)”
3.	[k]	[t]	kɛɛ^{334}	tɛɛ ^{334}	“แตร”
4.	[ŋ]	[w]	ŋuua^{334}	wuua^{334}	“วัว”
5.	[s]	[ch]	saa^{334}	chaa^{334}	“ชา”
6.	[t]	[k]	tɔɔŋ^{334}	kɔɔŋ^{334}	“กรอง”
7.	[kh]	[khw]	maʔ^{22} khit^{22}	maʔ^{22} khwit^{22}	“มะขวิด”
8.	[k]	[kw]	kuuat^{22}	kwaat^{22}	“กวาด”

1.2 การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้าย จากพยางค์ที่ประกอบด้วยสระเสียงสั้น มีเสียง [-ʔ] เป็นเสียงพยัญชนะท้าย มาเป็นพยางค์สระเสียงยาว และใช้เสียง [-k] เป็นเสียงพยัญชนะท้ายแทน ตัวอย่างเช่น คำศัพท์ “ปาก” ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 ออกเสียงเป็น [paʔ^{22}] แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ออกเสียงเป็น [paak^{22}] หรือคำศัพท์ “เชือก” ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 ออกเสียงเป็น [sɯaʔ^{43}] แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ออกเสียงเป็น [sɯɯak^{43}] เป็นต้น

1.3 การเปลี่ยนแปลงเสียงสระ คำศัพท์ในภาษาพวนที่เดิมมีเสียงสระต่างจากคำศัพท์ของภาษาไทยกรุงเทพมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเสียงสระเสียงเดียวกับเสียงสระของภาษาไทยกรุงเทพ ([ɔɔ] → [aj], [i] → [e], [ɛɛ] → [aa], [ɔɔ] → [u]) งานวิจัยดังกล่าวพบว่า การเปลี่ยนแปลงเสียงสระในลักษณะนี้ปรากฏเฉพาะในคำศัพท์บางคำ ตัวอย่างเช่น

เสียงสระ และ ภาษาไทยกรุงเทพ	กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	ความหมาย
[ɔɔ] → [aj]	mɔɔ^{22}	maj^{22}	“ใหม่”
[i] → [e]	ɲip^{45}	ɲep^{45}	“เย็บ”
[ɛɛ] → [aa]	sɔ^{334} lɛɛt^{22}	sɔ^{334} laat^{22}	“ปลาสลาด”
[ɔɔ] → [u]	sɔ^{334} dɔɔt^{22}	sɔ^{334} duŋ^{45}	“สะดุ้ง”

1.4 การเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ งานวิจัยอุทัยวรรณ ตันหยง (2526) พบว่า คำศัพท์เดิมที่ผู้พูดภาษาพวนออกเสียงแตกต่างไปจากภาษาไทยกรุงเทพเฉพาะเสียงวรรณยุกต์ ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 จะออกเสียงวรรณยุกต์ ให้คล้ายคลึงกับเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยกรุงเทพในบางคำศัพท์ ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทยกรุงเทพ	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3
พี่น้อง	phii^{43} nɔɔŋ^{43}	phii^{43} nɔɔŋ^{45}

ภาษาไทยกรุงเทพ	กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3
กลุ้มใจ	kum^{45} cɔɔ^{334}	kum$^{45/43}$ caj^{334}
เจ็บใจ	cep^{45} cɔɔ^{334}	cep$^{45/22}$ caj^{334}

1.5 การเปลี่ยนแปลงชนิดสับเสียง (Metathesis) ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 จะออกเสียงพยัญชนะต้นสับพยางค์กันคือ จากเสียง [k] ไปเป็นเสียง [t] ในพยางค์แรก และจากเสียง [t] ไปเป็นเสียง [k] ในพยางค์ที่ 2 ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทยกรุงเทพ	กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3
ตะกรุด	kɔ^{334} tut^{22}	tɔ^{334} kut^{22}
ตะกร้า	kɔ^{334} taa^{22}	tɔ^{334} kaa^{45}

2. การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำศัพท์ งานวิจัยดังกล่าวพบการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ในกลุ่มผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ชัดเจนที่สุด ตัวอย่างเช่น

2.1 คำศัพท์ที่มีความหมายกว้างออก

1. /kam^{334} laj^{334}/ “กำไล”
2. /haan^{23} hiiŋ^{44}/ “หิ้ง”
3. /mɛɛ^{43} maj^{43}/ “แม่ร้าง”

2.2 คำศัพท์ที่มีความหมายแคบเข้า

1. /nam^{45} khaw^{44} pun^{45}/ “น้ำจากแป้ง”
2. /saaj^{23}/ “สาย, กลางวัน”
3. /baan^{334}/ “บ้าน, หมู่บ้าน”
4. /khɔɔn^{45}/ “กระบอง, ค้อน”
5. /mɯn^{334}/ “มืน”
6. /nuŋ^{43}/ “นุ่ง”
7. /tam^{334}/ “ชน, ตำ”

3. การใช้คำศัพท์ใหม่ จากคำศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัยดังกล่าวทั้งหมด 500 คำ ผลการวิจัยของอุทัยวรรณ ตันหยง (2526) พบว่า ผู้พูดภาษาพวนใช้คำศัพท์ใหม่รวม 7 คำ แบ่งเป็นคำนาม 6 คำ และคำกริยา 1 คำ ซึ่งได้มาจากการนำคำศัพท์มาประสมคำ (Compound Words) และมีข้อน่าสังเกตว่า ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 จะใช้คำศัพท์ใหม่มากกว่ากลุ่มอื่น แต่ผู้บอกภาษากลุ่มอื่น ๆ ก็เข้าใจและสามารถสื่อสารกันได้ ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทยกรุงเทพ	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
หม้ออลูมิเนียม	mɔɔ^{44} niiam^{334}	mɔɔ^{44}	mɔɔ^{44}
รองเท้าส้นสูง	kəəp^{22} jɔɔŋ^{45}	son^{44} suuŋ^{23}	son^{44} suuŋ^{23}
หัวเราะเยาะ	hoo^{22} khwan^{23}	hoo^{22} khwan^{23}	hoo^{22} jɔʔ^{45}

คำใหม่ข้างต้นเกิดจากการประสมคำสรุปได้ดังนี้

คำว่า “หม้อเนียม” /mɔɔ^{44} niiam^{334}/ ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 ประสมคำโดยการนำคำว่า “หม้อ” /mɔɔ^{44}/ ประสมกับบางส่วนของคำที่ยืมมาจากศัพท์ในภาษาไทยกรุงเทพคือ “เนียม” /niiam^{334}/ (หม้ออลูมิเนียม) เพื่อให้ได้ความหมายเฉพาะแทนภาชนะประเภทหม้อที่ทำจากอลูมิเนียม

คำว่า “เกิบย้อง” /kəəp^{22} jɔɔŋ^{45}/ ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 ประสมคำจากคำศัพท์เดิมที่เรียกรองเท้าว่า “เกิบ” / kəəp^{22}/ และศัพท์เดิมคำว่า “สูง” ว่า “ย้อง” /jɔɔŋ^{45}/ รวมได้เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายใหม่แทนรองเท้าส้นสูง

คำว่า “โฮเยาะ” /hoo^{22} jɔʔ^{45}/ เป็นคำศัพท์ที่เกิดใหม่ที่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ใช้แทนศัพท์เดิม /hoo^{22} khwan^{23}/ โดยนำเอาศัพท์เดิม “หัวเราะ” /hoo^{22}/ ประสมกับคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาไทยกรุงเทพ “เยาะ” /jɔʔ^{45}/ ใช้ในความหมายแทนหัวเราะเยาะ โดยงานวิจัยดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตว่าศัพท์ /khwan^{23}/ กำลังหายไป เช่น “นินทา” /waw^{45} khwan^{23}/ ก็พบว่าเลิกใช้แล้ว (ดูตัวอย่างคำศัพท์ใหม่คำอื่น ๆ ในภาษาพวน มาบปลาเค้าในอุทัยวรรณ ตันหยง, 2526)

4. การยืมคำ (Loan Words) งานวิจัยดังกล่าวพบลักษณะการยืมที่สำคัญ คือ ยืมคำศัพท์จากภาษาไทยกรุงเทพเป็นจำนวนรวม 218 คำ หรือร้อยละ 43.6 ซึ่งเป็นลักษณะการยืมจากภาษากลุ่ม (dialect borrowing) คือ เป็นการยืมจากภาษาของคนต่างกลุ่มกัน แต่จัดว่าเป็นภาษาเดียวกัน (วิไลวรรณ

ขนิษฐานันท์, 2526: 129) ในงานวิจัยดังกล่าววิเคราะห์การยืมคำตามลักษณะความแตกต่างในการใช้คำของคนสามระดับอายุ ดังนี้

4.1 คำศัพท์ที่ยืมจากภาษาต่างประเทศโดยผ่านมาจากภาษาไทยกรุงเทพ (คำยืมจากภาษาอังกฤษและภาษาจีน) ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทยกรุงเทพ	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
ไฟแช็ค	faj^{334} kɛp^{45}	faj^{334} chɛk^{45}	faj^{334} chɛk^{45}
(น้ำมัน)ก๊าด	kɛp^{45}	kaat^{45}	kaat^{45}
(เตา)แก๊ส	kɛt^{45}	kɛɛt^{45}	kɛɛt^{45}
หม้ออลูมิเนียม	mɔɔ^{44} niiam^{334}	mɔɔ^{44}	mɔɔ^{44}
เก้าอี้	toʔ^{45}	toʔ^{45}	toʔ^{45}

4.2 คำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาไทยกรุงเทพ และคำที่นำมาจากภาษาถิ่นอื่น โดยนำมาใช้ร่วมกันหรือใช้แทนคำศัพท์เดิมในภาษาพวน ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทยกรุงเทพ	คำศัพท์เดิม	คำยืม
สะพาน	khoo^{23}	tə^{334} phaan^{334}, sə^{334} phaan^{334}
กรรไกรตัดผ้า	miit^{43} sɯɯa^{334}	tə^{334} kaj^{334}

4.3 การเปลี่ยนแปลงเสียงในคำศัพท์ที่ยืมจากภาษาไทยกรุงเทพ เป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้น 3 เสียง ตัดเสียงพยัญชนะควบกล้ำ เปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ 3 เสียง สรุปได้ดังนี้

	เสียงพยัญชนะต้นเดิม	เสียงพยัญชนะต้นใหม่	ภาษาไทยกรุงเทพ[6]	ภาษาพวนปัจจุบัน	คำศัพท์เดิม	ความหมาย
1.	[j]	[ɲ]	khə^{1} jaʔ^{2}	khə^{334} ɲaʔ^{2}	khii^{44} ɲɯɯa^{43}	“ขยะ”
2.	[ch]	[s]	chɔɔn^{4}	sɔɔn^{4}	buuaŋ^{22}	“ซ้อน”
3.	[r]	[l]	rak^{4} saa^{5}	lak^{45} saa^{23}	puua^{334} ~ jaa^{334}	“รักษา”
4.	[kr]	[k]	kroot^{2}	koot^{22}	khiiat^{43}	“โกรธ”
5.	[kl]	[k]	klap^{2}	kap^{22}	loŋ^{334} pin^{45}	“กลับ”
6.	[khr]	[kh]	khrok^{4}	khok^{45}	sɔɔj^{334}	“ครก”
7.	[phr]	[ph]	phraʔ^{4}	phaʔ^{45}	caw^{45} huua^{23}	“พระ”
8.	[phl]	[ph]	phlɛɛŋ^{1}	phɛɛŋ^{334}	sə^{334} mɛɛŋ^{45}	“(ขา)แพลง”

[6] ในที่นี้ใช้ตัวเลข 1-5 กำกับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยกรุงเทพตามที่ปรากฏในงานของอุทัยวรรณ ตันหยง (2526)

9.	เสียงวรรณยุกต์สูง-ตก [43]	เสียงวรรณยุกต์สูงระดับ[7] [44]	soŋ^{5} saan^{5}	soŋ^{22} saan^{23}	ʔin^{334} duu^{334} ton^{334}	“สงสาร”
10.	เสียงวรรณยุกต์สูง-ตก [43]	เสียงวรรณยุกต์สูง-ขึ้น[8] [45]	suuam^{3}	suuam^{44}	than^{22} khii^{44}	“ส้วม”
11.	เสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น [23]	เสียงวรรณยุกต์ต่ำระดับ[9] [22]	daaj^{3}	daaj^{45}	faaj^{44}	“ด้าย”

4.4 การเปลี่ยนแปลงความหมายของศัพท์ที่ยืมจากภาษาไทยกรุงเทพจะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงความหมายชนิดกว้างออกทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น ในคำศัพท์ “หมอ” /mɔɔ^{23}/ ภาษาไทยกรุงเทพใช้เรียกแทนตำแหน่ง “นายแพทย์” แต่ในภาษาพวน นอกจากจะใช้เรียกแทนตำแหน่ง “นายแพทย์” แล้ว ยังใช้เรียกแทนตำแหน่ง “เจ้าหน้าที่อนามัย” ของหน่วยสาธารณสุขอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์ “โต๊ะ” /toʔ^{45}/ ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาจีน โดยทั่วไปภาษาไทยกรุงเทพใช้ในความหมายว่า เครื่องเรือนชนิดหนึ่งนิยมทำด้วยไม้รูปสี่เหลี่ยมหรือวงกลมใช้เป็นที่เขียนหนังสือ-รับประทานอาหาร วางของ ฯลฯ แต่ในภาษาพวนนอกจากจะมีความหมายเช่นเดียวกับที่กล่าวแล้ว ยังใช้คำศัพท์ /toʔ^{45}/ เรียกที่นั่งสำหรับนั่งซึ่งมีพนักอีกด้วย

5. คำศัพท์ที่เลิกใช้ จากคำศัพท์ 500 คำ งานวิจัยดังกล่าวพบคำศัพท์ที่กำลังจะเลิกใช้คือ สังเกตจากการที่ผู้บอกภาษาบางกลุ่ม หรือส่วนใหญ่เลิกใช้คำศัพท์นั้น ๆ รวม 8 คำ โดยในงานวิจัยดังกล่าวจำแนกคำศัพท์ที่เลิกใช้ตามความแตกต่างของการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาพวน ดังนี้

5.1 ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 จะเลิกใช้ แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ยังคงเข้าใจความหมายและใช้บ้างในบางโอกาส กล่าวคือ ผู้บอกภาษาในงานวิจัยดังกล่าวชี้แจงว่า คำศัพท์เหล่านี้ไม่ใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว นอกจากมีผู้ซักถาม จึงจะอธิบายความหมายให้ฟังได้ งานวิจัยดังกล่าวพบคำศัพท์ในกรณีนี้จำนวน 3 คำซึ่งเป็นคำนามทั้งหมด ได้แก่

/naap^{22} thaj^{334}/	(หนาบเทย)	“อาหารชนิดหนึ่งทำจากถั่วแระ”
/siiaŋ^{334}/	(เซียง)	“คำเรียกผู้ที่สึกจากเณร”
/ŋan^{334} hɯɯan^{334} dii^{334}/	(งันเฮือนดี)	“การอ่านหนังสือผูกในงานศพ”

[7] ในคำศัพท์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงเสียดแทรกอโฆษะ

[8] ในคำศัพท์ที่เป็นพยางค์เปิดและมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางหรืออักษรต่ำ มีรูปวรรณยุกต์โท

[9] เมื่อเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น ปรากฏในพยางค์หน้าของคำประสมที่ยืมจากภาษาไทยกรุงเทพ

5.2 ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 ยังพอเข้าใจความหมายและใช้บ้างในบางโอกาสในหมู่ผู้พูดที่มีระดับอายุใกล้เคียงกัน (ในขณะที่ผู้วิจัยในงานวิจัยดังกล่าวสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาอื่น ๆ จะบอกว่าไม่เคยได้ยินคำศัพท์เหล่านี้เลย) งานวิจัยดังกล่าวพบคำศัพท์รวม 5 คำ แยกเป็นคำนาม 2 คำ และคำกริยา 3 คำ ได้แก่

/mɯɯ^{45} tɯŋ^{334}/	(มื้อตึง)	“วันต่อจากวันมะเรื่อง”
/phɯɯn^{45}/	(พื้น)	“ความเป็นมา”
/suu^{334}/	(ซู)	“หนุ่มสาวที่ได้เสียกันก่อนแต่งงาน”
/khɯn^{43} phii^{23}/	(ขื้นผี)	“เสียผี”
/kam^{334}/	(กำ)	“กำ (นับถือ)”

5.3 ผู้บอกภาษาทั้งสามกลุ่มเลิกใช้คำศัพท์บางคำไปแล้ว แต่จากการที่ผู้วิจัยในงานวิจัยดังกล่าวได้คลุกคลีสนิทสนมกับผู้บอกภาษา พบว่า คำศัพท์บางคำปรากฏอยู่ในภาษิต ผญา หรือวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องสุริวงศ์-การะเกด รวมทั้งคำศัพท์ที่บิดาของผู้บอกภาษาคนหนึ่งในงานวิจัยดังกล่าวได้รวบรวมไว้ ทำให้เห็นการเลิกใช้คำศัพท์บางคำในภาษาพวนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทยกรุงเทพ	คำศัพท์ที่เลิกใช้	คำที่ใช้ในปัจจุบัน
หน้าต่าง	pɔɔŋ^{22} ʔiiam^{45}	naa^{43} taaŋ^{22}
กำนัน	k^{w}aan^{45}	kam^{334} nan^{334}
ปลาฉลาด	pa^{334} tɔɔŋ^{334}	sə^{334} lɛɛt^{22}, sə^{334} laat^{22}

ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาพวนจากจังหวัดลพบุรีและสิงห์บุรีเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะและความหมายของคำ โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับผลกระทบจากภาษาไทยกรุงเทพ ซึ่งเป็นภาษาของทางราชการ และโดยระดับอายุอันเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญร่วมกันประการหนึ่ง

นอกจากงานวิจัยของอุทัยวรรณ ตันหยง (2526) ที่กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ยังมีวิทยานิพนธ์ของวนิดา สารพร (2531) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางคำศัพท์โดยแบ่งกลุ่มผู้พูดออกเป็น 3 ระดับอายุเช่นเดียวกัน งานวิจัยดังกล่าวศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำในภาษาไทยวนที่พูดในตำบลดอนแร่ และตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยใช้คำศัพท์จำนวน 500 คำทดสอบกับผู้บอกภาษาไทยวนทั้งชายและหญิงจำนวน 15 คน แบ่งเป็น 3 ระดับอายุ คือ ระดับอายุที่ 1 (อายุ 51-70 ปี) ระดับอายุที่ 2 (อายุ 31-50 ปี) และระดับที่ 3 (อายุ 15-30 ปี) ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า ผู้พูดภาษาไทยวนทั้ง 3 ระดับอายุนำศัพท์อื่นมาใช้ร่วมหรือใช้แทนศัพท์ภาษาไทยวน ร้อยละ 61.4 ศัพท์ภาษาไทยวนที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลิกใช้มีร้อยละ 24 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้ศัพท์ภาษาไทยวนร่วมกับศัพท์อื่นมากที่สุด ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์ภาษาไทยวนมากกว่าระดับอายุอื่น ๆ และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ มากที่สุด นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวยังแสดงให้เห็นด้วยว่า การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเสียงของคำจะเปลี่ยนชนิดไม่มีข้อจำกัดคือ มีเสียงพยัญชนะต้นเพิ่มขึ้น เสียงพยัญชนะควบกล้ำและเสียงวรรณยุกต์บางเสียงหายไป ซึ่งมีแนวโน้มที่จะใกล้เคียงกับระบบเสียงภาษาไทยกรุงเทพฯ มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะ

ทางเสียงมักพบในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ส่วนการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จะมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ผลการวิจัยสรุปว่า ผู้บอกภาษาไทยวนระดับอายุที่ 2 และ 3 มีการเปลี่ยนแปลงการใช้คำและความหมายของคำมากกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เนื่องจากผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นภาษาของทางราชการและคนส่วนใหญ่ในจังหวัดราชบุรีใช้กัน

ผลการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางคำศัพท์ในภาษาไทยวนของวนิดา สารพร (2531) สอดคล้องกับผลการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์ในภาษาไทยถิ่นเหนือถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ของกัญญารัตน์ ปั้นทอง (Panthong, 1979 อ้างถึงในสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ และกันทิมา วัฒนะประเสริฐ, 2539: 9) ในประเด็นที่ว่า ผู้พูดรุ่นอายุที่ 2 หรือวัยกลางคน และรุ่นอายุที่ 3 หรือรุ่นอายุน้อย เป็นรุ่นอายุที่มีการแปรและการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์ปรากฏมากกว่าผู้พูดรุ่นอายุที่ 1 หรือผู้สูงอายุ และเป็นรุ่นอายุที่มีการยืมคำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ เข้ามาใช้ร่วมกับคำศัพท์ในภาษาของตน ในขณะที่ผู้พูดรุ่นอายุที่ 1 มีการใช้คำศัพท์เก่ามากกว่า

งานวิจัยในรูปแบบของวิทยานิพนธ์อีกฉบับหนึ่งที่ศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำโดยผู้พูดรุ่นอายุต่างกันไว้ค่อนข้างละเอียด และได้นำเสนอผลการวิจัยทั้งในแง่ของการเปลี่ยนแปลงการใช้คำ การเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่เกิดขึ้นในคำ และการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ ได้แก่ งานวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ซึ่งศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำในภาษาไทยโซ่ง (ลาวโซ่ง) ของคน 3 ระดับอายุ คือ กลุ่มที่ 1 อายุ 60 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ 2 อายุ 31–59 ปี และกลุ่มที่ 3 อายุ 15–30 ปี โดยใช้คำศัพท์จำนวน 604 คำทดสอบกับผู้บอกภาษาเพศหญิงที่ใช้ภาษาไทยโซ่งในชีวิตประจำวันทั้งหมด 18 คนจากหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 1, 6 และ 8) ในตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยสรุปว่า ลักษณะการใช้ศัพท์ของคนสามระดับอายุมีทั้งการใช้ศัพท์เดียวกันทุกระดับอายุและมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์ โดยเฉพาะผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ได้นำศัพท์อื่นเข้ามาใช้ร่วมหรือใช้แทนศัพท์เดิมในภาษาไทยโซ่งมากขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยในงานวิจัยที่กล่าวในตอนต้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางเสียงพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงชนิดไม่มีข้อจำกัดและไม่เป็นระบบ นอกจากนั้นงานวิจัยดังกล่าวยังพบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะควบกล้ำเพิ่มขึ้น ด้านเสียงสระและเสียงวรรณยุกต์ของคำจะใกล้เคียงหรือใช้เป็นเสียงเดียวกับภาษาไทยกรุงเทพฯ มากขึ้น เรื่องการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำนั้นมีการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ/หรือ 3 มากที่สุด รวมทั้งพบศัพท์ที่กำลังจะหายไปจากการใช้ชีวิตประจำวันอีกจำนวนหนึ่งด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีสาเหตุจากผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นภาษาของทางราชการ

เนื่องจากผลการวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) มีหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ โดยเฉพาะการนำเสนอลักษณะการใช้ศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และทางเสียงที่เกิดขึ้นในภาษาไทยโซ่งซึ่งจะเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลในงานวิจัยนี้ ในที่นี้จึงได้นำผลการวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ในประเด็นต่าง ๆ มากล่าวไว้โดยสรุปดังนี้

1. ความแตกต่างของการใช้ศัพท์

การศึกษาการใช้ศัพท์ในงานวิจัยดังกล่าวพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามกลุ่มยังคงใช้ศัพท์เดียวกันอยู่ร้อยละ 81.29 และมีการใช้ศัพท์แตกต่างกัน[10] ร้อยละ 18.71 และหากพิจารณาจากประเภทของกลุ่มคำจะพบกลุ่มคำ 3 ประเภท คือ กลุ่มคำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์เลย กลุ่มคำที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์มากที่สุด และกลุ่มคำที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์น้อยที่สุด ในงานวิจัยดังกล่าวได้อธิบายถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์ในบางกลุ่มคำดังนี้

กลุ่มคำเครื่องจักสาน/การทอผ้า กลุ่มคำการเพาะปลูก-ล่าสัตว์-เลี้ยงสัตว์เป็นกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับอาชีพหรืองานที่ชาวไทยโซ่งยังทำอยู่ในยามว่างโดยตรง ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพดังกล่าวยังคงอยู่ควบคู่ไปกับการใช้ศัพท์เรียกเครื่องไม้เครื่องมือนี้ด้วย ส่วนกลุ่มคำสรรพนาม กลุ่มคำลำดับญาติยังเป็นกลุ่มคำที่ชาวไทยโซ่งยังคงใช้กันอยู่อย่างสม่ำเสมอในชีวิตประจำวัน และกลุ่มคำเกี่ยวกับความสะอาด กลุ่มคำแสดงความเอื้อเฟื้อ กลุ่มคำแสดงความรับรู้ และกลุ่มคำกลิ่นรส เป็นกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่ชาวไทยโซ่งได้ใช้กันมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงอาจทำให้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์หรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากในกลุ่มคำดังกล่าว

ในทางตรงกันข้าม กลุ่มคำประเพณี-วัฒนธรรมและกลุ่มคำการครัวได้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์มากที่สุด ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่ประเพณี-วัฒนธรรมในภาษาไทยกรุงเทพฯ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวไทยโซ่งมากขึ้น ทำให้ประเพณี-วัฒนธรรมดั้งเดิมรวมทั้งวัฒนธรรมในการหุงหาอาหารของไทยโซ่งเริ่มถูกกลืน หรือเปลี่ยนแปลงไปใช้ประเพณี-วัฒนธรรมของภาษาไทยกรุงเทพมากขึ้น ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ศัพท์ โดยมีการใช้ศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาไทยกรุงเทพร่วมด้วย

จากลักษณะการใช้ศัพท์ต่างกันดังกล่าว อัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ได้จำแนกความแตกต่างของศัพท์ได้ 2 ลักษณะดังนี้

1) **คำสร้างใหม่** ซึ่งใช้วิธีการประสมคำโดยนำเอาหน่วยคำในภาษาไทยโซ่งตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปมาประสมกัน หรือโดยนำเอาหน่วยคำในภาษาไทยโซ่งมาประสมกับหน่วยคำที่ยืมมาจากภาษาไทยกรุงเทพ

2) **คำยืม** มีการยืมคำจากภาษาไทยกรุงเทพมาใช้โดยมีการปรับเสียงและความหมายให้เข้ากับภาษาไทยโซ่ง เช่น เปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้น ตัดเสียงพยัญชนะควบกล้ำ (ในงานวิจัยดังกล่าวตั้งข้อสังเกตว่า ผู้บอกภาษาบางคนยังคงรักษาเสียงพยัญชนะควบกล้ำที่เป็นคำยืมอยู่ ยังไม่มีการตัดทิ้งไป) เปลี่ยนแปลงเสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงความหมายของศัพท์ที่ยืมมาให้มีความหมายกว้างออกกว่าเดิมซึ่งพบเพียง

[10] การใช้ศัพท์แตกต่างกันของผู้บอกภาษาทั้งสามกลุ่มในงานวิจัยดังกล่าว หมายถึง ผู้บอกภาษาทั้งสามกลุ่มอายุอาจมีการใช้ศัพท์เดียวกัน ในขณะที่บางกลุ่มมีการใช้ศัพท์อีกศัพท์หนึ่งหรือมากกว่า หรือมีผู้บอกภาษาเพียง 2 กลุ่มอายุใช้ศัพท์เดียวกัน ในขณะที่ผู้บอกภาษากลุ่มอื่นมีการใช้ศัพท์อื่นอีกศัพท์หนึ่งแทนหรือร่วมด้วย

คำเดียว คือ “โต๊ะ” การยืมคำในภาษาไทยกรุงเทพเข้ามาใช้ มีผลทำให้ภาษาไทยโซ่งมีเสียงพยัญชนะเพิ่มขึ้นอีก 2 เสียง คือ เสียง [ch] และ [d] ดังตัวอย่างศัพท์ต่อไปนี้[11]

	ศัพท์เดิม[12]	ศัพท์ปัจจุบัน[13]	ความหมาย
1.	pɛː^{32}	chanaʔ^{44}	“ชนะ”
2.	cam^{32}	cham^{44}	“ช้ำ”
3.	lam^{313}	dam^{313}	“(สี)ดำ”
4.	lak^{214}	dak^{214}	“ดัก”
5.	phuː^{32} liː^{313}	phuː^{32} diː^{313}	“(รูป)หล่อ”

ในงานวิจัยดังกล่าวได้นำเสนอผลการวิจัยไว้ว่า เมื่อพิจารณาจำนวนคำยืมจากภาษาไทยกรุงเทพซึ่งมีจำนวน 113 คำหรือคิดเป็นร้อยละ 18.71 แล้ว นับว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคน 3 ระดับอายุในภาษาไทยโซ่งพอสมควร และหากพิจารณาถึงสาเหตุที่ผู้พูดภาษาไทยโซ่งต้องยืมคำจากภาษาไทยกรุงเทพมาใช้ อาจสรุปข้อสันนิษฐานได้ 4 ประการด้วยกัน คือ

1) เนื่องจากสภาพการดำรงชีวิตของคนไทยโซ่งปัจจุบันยังต้องใช้ภาษาไทยกรุงเทพกับภาษาไทยโซ่งในชีวิตประจำวัน เพราะทำเลที่ตั้งของชุมชนไทยโซ่งในงานวิจัยดังกล่าวได้มีการพัฒนาไปอย่างมากทั้งในด้านการคมนาคมและการชลประทานซึ่งนับว่ามีผลต่อคนไทยโซ่งรุ่นใหม่ ๆ ที่จะได้มีโอกาสก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการศึกษามากขึ้นกว่าในอดีต ดังนั้นเมื่อความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป หรือสังคมเปลี่ยนแปลงไป ภาษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก็จะเปลี่ยนแปลงและรับอิทธิพลของสิ่งนั้นไปด้วย โดยเฉพาะผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 จะมีการใช้ศัพท์เดิมร่วมกับคำยืมอยู่มาก

2) เนื่องมาจากความรู้สึกที่ไม่ต้องการแตกต่างไปจากชนส่วนใหญ่ของสังคม ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเสียงและความหมาย โดยเฉพาะในเรื่องของเสียงพยัญชนะควบกล้ำกับ /-l/ ซึ่งเดิมไม่มีเสียงนี้ในภาษาไทยโซ่ง แต่คนไทยโซ่งในปัจจุบันโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่จะมีการใช้เสียงนี้นอกจากนี้คนรุ่นใหม่มักออกเสียงวรรณยุกต์ใกล้เคียงกับภาษาไทยกรุงเทพมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะไม่เคยอพยพไปอยู่ที่อื่นเลย

3) เนื่องมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี หรือความคิดของสังคมที่เจริญกว่าได้เข้ามามีบทบาท ทำให้ต้องมีการยืมศัพท์มาใช้โดยอาจนำมาใช้ปะปนกับศัพท์เดิม เช่น “งานแต่งงาน” (ภาษาไทยกรุงเทพ) ยืมมาใช้เป็น /ŋaːn^{343} tɛŋ^{214}/ ใช้ร่วมกับศัพท์เดิม /kin^{44} lɔŋ^{313}/ (ภาษาไทย

---

[11] ตัวอย่างคำศัพท์ในงานวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ใช้ตัวเลข 1-6 แสดงวรรณยุกต์ที่ 1-6 ในที่นี้ได้ดัดแปลงการนำเสนอตัวอย่างคำศัพท์จากงานดังกล่าว ด้วยการใช้ตัวเลขแสดงระดับของวรรณยุกต์แทนตัวเลข 1-6 โดยยึดตามสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาไทโซ่งที่นำเสนอไว้ในงานวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในตัวอย่างคำต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

[12] อัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ให้คำจำกัดความคำว่า **ศัพท์เดิม** หมายถึง ศัพท์ดั้งเดิมในภาษาไทโซ่ง และมักเป็นศัพท์ที่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 ใช้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

[13] อัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ให้คำจำกัดความคำว่า **ศัพท์ปัจจุบัน** หมายถึง ศัพท์ที่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 บางคนและ/หรือผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ใช้ต่างออกไป อันเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพ

โซ่ง) “วัด” (ภาษาไทยกรุงเทพ) ยืมมาใช้เป็น /wat^{44}/ “โลง(ศพ)” (ภาษาไทยกรุงเทพ) ยืมมาใช้เป็น /loːŋ^{343}/ เป็นต้น

4) เนื่องจากผู้พูดไม่มีโอกาสได้รับการส่งเสริมให้ใช้ภาษาเขียน (อักษรไทยดำหรือไทยโซ่ง) ในหมู่คนไทยโซ่งด้วยกัน จะมีแต่เฉพาะคนมีอายุบางท่านเท่านั้นที่พออ่านออกเขียนได้ คนไทยโซ่งรุ่นใหม่เองก็หาได้ยากมากที่จะมีผู้ที่สนใจภาษาเขียนอย่างจริงจัง อีกทั้งในระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนปัจจุบันก็ใช้ภาษาไทยกรุงเทพ ประกอบกับธรรมชาติของภาษาที่ภาษาพูดย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปได้ง่ายกว่าภาษาเขียน ดังนั้นต่อไป หากไม่มีผู้ใดอ่านเขียนภาษาเขียนได้แล้ว ศัพท์ดั้งเดิมในภาษาไทยโซ่งย่อมได้รับความกระทบกระเทือน ทำให้มีการใช้ศัพท์เดิมน้อยลง และในที่สุดอาจจะถูกภาษาไทยกรุงเทพกลืนหายไป

จากการศึกษาการใช้คำของคนสามระดับอายุ งานวิจัยดังกล่าววิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงลักษณะและความหมายของคำต่าง ๆ จากคำศัพท์ที่ใช้สัมภาษณ์ในงานวิจัยจำนวน 604 คำที่ผู้บอกภาษาไทยโซ่งแต่ละกลุ่มอายุใช้แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ในแง่ต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

2. การเปลี่ยนแปลงทางเสียง

จากศัพท์ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ งานวิจัยดังกล่าวพบว่า มีทั้งการใช้ศัพท์เดียวกันและคนละศัพท์กัน และในศัพท์เดียวกันที่ผู้บอกภาษาแต่ละระดับอายุใช้มีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงร่วมด้วย โดยผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปใช้เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ตรงกับหรือใกล้เคียงกับภาษาไทยกรุงเทพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่พบในงานวิจัยดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดไม่มีข้อจำกัดหรือปราศจากเงื่อนไข และยังไม่เป็นระบบ อันเนื่องมาจากภาษาไทยโซ่งนี้กำลังอยู่ในระยะของการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวยังพบการเปลี่ยนแปลงจำนวนพยางค์ในคำ โดยการเพิ่มและลดหน่วยคำที่อยู่ในตำแหน่งแรกของคำลง มีจำนวน 23 คน เป็นการเพิ่มพยางค์ 12 คน และลดพยางค์ 11 คำ

งานวิจัยดังกล่าวจำแนกการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ของการออกเสียงของผู้บอกภาษาไทยโซ่งออกเป็น 5 ประการคือ

2.1 การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้าย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1.1 การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะต้น

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
1.	[p] → [ph]	pɔː^{343}	pɔː^{343}, phɔː^{343}	pɔː^{343}	“พอ”
		phɔː^{32} baːw^{214},	phɔː^{32} baːw^{214},	pɔː^{32} baːw^{214}	“หนุ่มโสด”
		pɔː^{32} baːw^{214}	phuː^{32} baːw^{214},	(ʔaːj^{21ʔ}	
			pɔː^{32} baːw^{214}	baːw^{214})	
		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3		
2.	[t] → [th]	tɛːŋ^{343}	tɛːŋ^{343},	“แทง”	
			thɛːŋ^{343}		

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
3.	[k] → [kh]	kɔːn^{32}, khɔːn^{32}	kɔːn^{32}	kɔːn^{32}, khɔːn^{32}	“ค้อน”
		son^{21ʔ} kanɔːŋ^{44} (son^{21ʔ} tiːn^{44})	son^{21ʔ} khanɔːŋ^{44} (son^{21ʔ} tiːn^{44})	(son^{21ʔ} tiːn^{44})	“ส้นเท้า”
		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3		
	[kh] → [k]	kham^{44} phaː^{32}, kam^{44} phaː^{32}	kam^{44} phaː^{32}	“กำพร้า”	
		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3		
4.	[c], [t] → [th]	caleː^{343}, taleː^{343}	thaleː^{343}	“ทะเล”	
		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3		
5.	[d] → [l]	din^{32}, lin^{32}	lin^{32}	“ดิน”	
		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
6.	[ʔ] → [p]	ʔoː^{44}	ʔoː^{44}, poː^{44}	poː^{44}	“ตุง, นูน”
		(poŋ^{44})	(poŋ^{44})	(nuːn^{343})	
		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3		
7.	[s] → [t]	sakɛːŋ^{343}	sakɛːŋ^{343}, takɛːŋ^{343}	“ตะแคง”	
		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3		
8.	[s] → [c]	sɨː^{44}	sɨː^{44}, cɨː^{44}	“อย่างไร”	
		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
9.	[s] → [ch]	sɛŋ^{44}	sɛŋ^{44}, seŋ^{44}	sɛŋ^{44}, chɛŋ^{44}	“แช่ง”
		sok^{44}	sok^{44}, chok^{44}	sok^{44}, chok^{44}	“ชก”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
10.	[s] → [k]	sabɨː^{44}	sabɨː^{44}	sabɨː^{44}, kabɨː^{44}	“สะดือ”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
11.	[h] → [l]	hɔːj^{32}	hɔːj^{32}, lɔːj^{32}	hɔːj^{32}, lɔːj^{32}	“ร้อย”
		hap^{44}	hap^{44}, lap^{44}	hap^{44}, lap^{44}	“รับ”
		haːj^{32}	haːj^{32}	haːj^{32}, laːj^{32}	“ร้าย”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
12.	[h] → [ŋ]	hɔn^{313} kaj^{44}	hɔn^{313} kaj^{44}, ŋɔːn^{313} kaj^{214}	hɔn^{313} kaj^{214}, ŋɔːn^{313} kaj^{214}	“(ดอก)หงอน ไก่”
		hɛːn^{313}	hɛːn^{313}, hɛn^{313}	hɛn^{313}, ŋɛn^{313}	“แหงน”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
13.	[l] → [d]	lip^{313}, dip^{313}	dip^{313}	“ดิบ”
		phuː^{32} liː^{313}, pɔː^{32} liː^{313}, pɔː^{32} diː^{313}	phuː^{32} diː^{313}, pɔː^{32} diː^{313}	“หล่อ”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
	[l] → [d]	khan^{21ʔ} laj^{44}	khan^{21ʔ} laj^{44}, khan^{21ʔ} daj^{44}	khan^{21ʔ} laj^{44}, khɨn^{21ʔ} laj^{44}, khan^{21ʔ} daj^{44}, kadaj^{44}	“บันได”
		toː^{44} lɨan^{313}	toː^{44} lɨan^{313}, taː^{44} lɨan^{313}, toː^{44} dɨan^{313}	toː^{44} lɨan^{313}, tua^{44} lɨan^{313}, taː^{44} dɨan^{313}	“ไส้เดือน”
		laːw^{313}	laːw^{313}, daːw^{313}	laːw^{313}, daːw^{313}	“ดาว”
		lɛŋ^{313}	lɛŋ^{313}, dɛŋ^{313}, dɛːŋ^{313}	lɛːŋ^{313}, dɛːŋ^{313}	“(สี)แดง”

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
	lam^{313}	lam^{313}, dam^{313}	lam^{313}, dam^{313}	“(สี)ดำ”
	laː^{214}	laː^{214}, daː^{214}	laː^{214}, daː^{214}	“ด่า”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3		
	[l] → [d]	lek^{214} nɔːj^{32}, dek^{214} nɔːj^{32}	dek^{214} nɔːj^{32}	“เด็ก”	
		mɛː^{32} liː^{313}, mɛː^{32} diː^{313}	mɛː^{32} diː^{313}	“สวย”	

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
	[l] → [d]	paː^{32} laːp^{214}	paː^{32} laːp^{214}	paː^{32} laːp^{214}, paː^{32} daːp^{214}	“ดาบ”
		lam^{21ʔ}	lam^{21ʔ}	lam^{21ʔ}, dam^{21ʔ}	“ด้าม”
		lak^{214}	lak^{214}	lak^{214}, dak^{214}	“ดัก”
		(haːŋ^{32})	(haːŋ^{32})	(haːŋ^{32})	

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
14.	[l] → [n]	lom^{313}, nom^{313}	nom^{313}	“ดม”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
15.	[l] → [n]	woː^{214}	woː^{214}, boː^{214}	“โหว่”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
16.	[ɲ] → [j]	ɲay^{214}	ɲay^{214}, jay^{214}	“ใหญ่”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
17.	[k] → [kw]	kian^{214}	kian^{214}, kwian^{214}	“เกวียน”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
18.	[w] → [khw]	wɛːn^{343}, khwɛːn^{343}	khwɛːn^{343}	“ค่อยยังชั่ว”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
19.	[khw] → [f]	khwan^{313}	khwan^{313}, fan^{313}	“ฝัน”

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะท้าย

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
1.	[p] → [k]	lot^{44} tup^{44} tup^{44}	lot^{44} tup^{44} tup^{44}, lot^{44} tuk^{44} tuk^{44}	lot^{44} tuk^{44} tuk^{44}	“รถอีแต๋น”
			(lot^{44} ʔiː^{44} tɛn^{214})	(lot^{44} ʔiː^{44} tɛn^{214})	
		khup^{44}	khup^{44}, khuk^{44}	khup^{44}, khuk^{44}	“คุก (เข่า)”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
2.	[t] → [ʔ]	toː^{44} hɨat^{44}	toː^{44} hɨat^{44}, taː^{44} hɨat^{44}	toː^{44} hɨat^{44}, taː^{44} hɨat^{44}, toː^{44} hɨaʔ^{44}	“ตัวเรือด”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
3.	[n] → [ŋ]	sin^{313} toː^{44}, siŋ^{313} toː^{44}	siŋ^{313} toː^{44}	“สิงโต”

2.2 การเปลี่ยนแปลงเสียงสระ งานวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงของเสียงสระเกิดขึ้นในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 เป็นส่วนใหญ่ และในคำที่มีการเปลี่ยนแปลงมักจะเป็นคำที่ตรงหรือใกล้เคียงกับภาษาไทยกรุงเทพ ซึ่งแต่เดิมออกเสียงสระต่างกัน ผู้บอกภาษากลุ่มดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงเสียงสระไปเป็นเสียงเดียวกับเสียงสระในภาษาไทยกรุงเทพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
1.	[i] → [iː]	tin^{44}, tiːn^{44}	tiːn^{44}	“เท้า”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3		
2.	[ɛ] → [ɛː]	pɔʔ^{214} khɛn^{313}	pɔʔ^{214} khɛn^{313}, pɔʔ^{214} khɛːn^{313}	“กำไลข้อมือ”	
		bɛʔ^{214}	bɛʔ^{214}, bɛːʔ^{214}	“แบก”	

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
3.	[ɛː] → [ɛ]	hɛːn^{313}	hɛːn^{313}, hɛn^{313}	hɛn^{313}, ŋɛn^{313}	“แหงน”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
4.	[ɛː] → [eː]	toː^{44} khɛː^{21ʔ}, taː^{44} khɛː^{21ʔ}	toː^{44} khɛː^{21ʔ}, taː^{44} khɛː^{21ʔ}, taː^{44} kheː^{21ʔ}	“จระเข้”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
5.	[a] → [ɨ]	khan^{21ʔ} laj^{44}	khan^{21ʔ} laj^{44}, khɨn^{21ʔ} laj^{44}	“บันได”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
6.	[aː] → [ɔː]	kaːj^{313}	kaːj^{313}, kɔːj^{313}	“เกย”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
7.	[ɨ] → [ɨː]	kathɨp^{21ʔ}, thɨp^{21ʔ}	kathɨp^{21ʔ}, kathɨːp^{21ʔ}	kathɨp^{21ʔ}, kathɨːp^{21ʔ}	“กระทืบ”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
8.	[ɨ] → [i]	cɨn^{44} caːw^{32}, ciŋ^{44} caːw^{32}	cɨn^{44} caːw^{32}, cin^{44} caːw^{32}	cɨŋ^{44} caːw^{32} (tɔːn^{44} caːw^{32})	“ตอนเช้า”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
9.	[ɨ] → [ɔː]	kathɨp^{21ʔ}	kathɨp^{21ʔ}	kathɨp^{21ʔ}, kathɔːp^{21ʔ}	“กระทืบ”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
10.	[ɔː] → [ɨː], [ɨ]	nɔːŋ^{214}	nɔːŋ^{214}, nɨːŋ^{214}, nɨŋ^{214}	nɨŋ^{214}, nɨŋ^{21ʔ}	“หนึ่ง”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
11.	[u] → [uː]	suŋ^{313}	suŋ^{313}, suːŋ^{313}	“สูง”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
12.	[u] → [o]	tuk^{214}	tuk^{214}, tok^{214}	“ตก (ปลา)”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
13.	[o] → [u]	ʔoŋ^{21ʔ}	ʔoŋ^{21ʔ}, ʔuŋ^{21ʔ}	“อุ้ง (มือ)”
		thoŋ^{214}	thoŋ^{214}, thuŋ^{214}	“ถุง”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
14.	[oː] → [o]	soːm^{21ʔ}, som^{21ʔ}	som^{21ʔ}	“เปรี้ยว”

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
15.	[oː] → [aː]	toː^{44} ŋua^{343}	toː^{44} ŋua^{343}, taː^{44} ŋua^{343}	“วัว”
		toː^{44} liŋ^{343}	toː^{44} liŋ^{343}, taː^{44} liŋ^{343}	“ลิง”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
16.	[oː] → [ua]	toː^{44} lian^{313}, taː^{44} lian^{313}	toː^{44} lian^{313}, toː^{44} jian^{313}, taː^{44} jian^{313}	toː^{44} jian^{313}, taː^{44} lian^{313}, taː^{44} jian^{313}, tua^{44} jian^{313}	“ปลาไหล”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
17.	[ɔː] → [oː]	bɔː^{44} koːj^{214}, boː^{44} koːj^{214}	bɔː^{44} koːj^{214}	bɔː^{44} koːj^{214}, boː^{44} koːj^{214}	“คนไทย”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
18.	[ɨa] → [əː]	mɨa^{44} lay^{44}	mɨa^{44} lay^{44}, məː^{44} lay^{44}, məː^{44} laː^{44}	mɨa^{44} laː^{44}, məː^{44} lay^{44}	“เมื่อไร”

2.3 การเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ ในงานวิจัยดังกล่าวพบการเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์ในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษาเกือบทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่ 2 และ 3 พบมากที่สุด ลักษณะเสียงวรรณยุกต์ที่เปลี่ยนไปนั้นมีอิทธิพลมาจากภาษาไทยกรุงเทพและภาษาไทยถิ่นสุพรรณบุรี ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ที่พบมีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้

2.3.1 เสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลาง-ขึ้น-ตก /343/ ในบางคำจะเปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 กลาง-ตก-ขึ้น [313] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
1.	ว. 2 [343] → ว. 1 [313]	to:^{44} kwa:j^{343}	to:^{44} kwa:j^{343}, to:^{44} kwa:j^{313}	“ควาย”
		to:^{44} mɛ:ŋ^{343}	to:^{44} mɛ:ŋ^{343}, to:^{44} mɛ:ŋ^{313}	“แมลง”
		khɨa^{343}	khɨa^{343}, khɨa^{313}	“ลักษณนาม กล้วย (เครือ)”
		kon^{343}	kon^{343}, kon^{313}	“ลักษณนามคน”

บางคำมีการเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์ดังกล่าวในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 และพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
ว. 2 [343] → ว. 1 [313]	tɔ:ŋ^{343}	tɔ:ŋ^{343}, tɔ:ŋ^{313}	tɔ:ŋ^{343}	“ทอง”
	si:^{343}	si:^{343}, si:^{313}	si:^{343}	“สี่”

นอกจากนี้ บางคำมีการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ดังกล่าวในลักษณะแปรอิสระเฉพาะผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
ว. 2 [343] → ว. 1 [313]	mɨaŋ^{343}	mɨaŋ^{343}, mɨaŋ^{313}	“เมือง”

2.3.2 เสียงวรรณยุกต์ที่ 3 กลางต่ำ-ตก-ขึ้น /214/ ในบางคำจะเปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ /44/ ในผู้บอกภาษากลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

ก. มีการเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 เป็นวรรณยุกต์ที่ 4 ในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 และพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
2.	ว. 3 [214] → ว. 4 [44]	phet^{214}, phet^{44}	phet^{44}	“เพชร”

ข. มีการเปลี่ยนแปลงของเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 เป็นวรรณยุกต์ที่ 4 ในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 และพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 หรือ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
2.	ว. 3 [214] → ว. 4 [44]	sɔʔ^{214}, sɔʔ^{44}	sɔʔ^{44}	“หา”
		maʔ^{214}	maʔ^{214}, maʔ^{44}	“กระดุมเสื้อ”
		juː^{214}	juː^{214}, juː^{44}	“อยู่”
		met^{214}	met ^{214}, met^{44}	“หมด”

2.3.3 เสียงวรรณยุกต์ที่ 1 กลาง-ตก-ขึ้น /313/ ในบางคำจะเปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ /44/ ในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 และพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษาที่ 1 และ 2 หรือกลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
3.	ว. 1 [313] → ว. 4 [44]	kɨːn^{313}, kɨːn^{44}	kɨːn^{44}	“กลืน”
		com^{313}	com^{313}, com^{44}	“จม”

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
3.	ว. 1 [313] → ว. 4 [44]	tiaŋ^{313}	tiaŋ^{313}, tiaŋ^{44}	“เตียง”

2.3.4 เสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลาง-ขึ้น-ตก /343/ ในบางคำจะเปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ [44] ในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 และพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 หรือกลุ่มที่ 2 และ 3 เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
4.	ว. 2 [343] → ว. 4 [44]	mi:^{343}, mi:^{44}	mi:^{44}	“มี”
		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
		ma:^{343}	ma:^{343}, ma:^{44}	“มา”
		fɬaŋ^{343}	fɬaŋ^{343}, fɬaŋ^{44}	“ฟาง (ข้าว)”

2.3.5 เสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ /44/ ในบางคำจะเปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลาง-ขึ้น-ตก [343] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
5.	ว. 4 [44] → ว. 2 [343]	him^{44}	him^{44}, him^{343}	“ริม”
		kɛ:m^{44}	kɛ:m^{44}, kɛ:m^{343}	“ใกล้”

2.3.6 เสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ /44/ ในบางคำจะเปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 กลาง-ตก-ขึ้น [313] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
6.	ว. 4 [44] → ว. 1 [313]	luam^{44}	luam ^{44}, luam^{313}	“หลวม”

2.3.7 เสียงวรรณยุกต์ที่ 1 กลาง-ตก-ขึ้น /313/ ในบางคำจะเปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลาง-ขึ้น-ตก [343] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
7.	ว. 1 [313] → ว. 2 [343]	kan^{313}	kan^{313}, kan^{343}	“ลักษณนามของช้อน”

2.3.8 เสียงวรรณยุกต์ที่ 3 กลางต่ำ-ตก-ขึ้น /214/ ในบางคำจะเปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 กลางต่ำ-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย [21^{ʔ}] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
8.	ว. 3 [214] → ว. 5 [21ʔ]	khap^{214}	khap^{214}, khap^{21ʔ}	“ขับ (รถ)”

นอกจากนี้งานวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ยังนำเสนอให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษาไทยโซ่งของผู้พูด 3 ระดับอายุที่จัดเป็นการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไป สรุปได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะต้นและสระ

1.1) เสียงพยัญชนะต้น [k] เปลี่ยนเป็นเสียง [c] และเสียงสระ [i] เปลี่ยนเป็นเสียงสระ [iː] ในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 และพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
1.	[k] → [c], [i] → [iː]	khanom^{214} kin^{44}, nom^{214} kin^{44}	khanom^{214} kin^{44}, khanom^{214} ciːn^{44}, nom^{214} ciːn^{44}	khanom^{214} ciːn^{44}, nom^{214} ciːn^{44}	“ขนมจีน”

1.2) เสียงพยัญชนะต้น [h] เปลี่ยนเป็นเสียง [ŋ] และเสียงสระ [ɛː] เปลี่ยนเป็นเสียงสระ [ɛ] ในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ตัวอย่างเช่น

		กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
2.	[h] → [ŋ], [ɛː] → [ɛ]	hɛːn^{313}	ŋɛn^{313}	“แหงน”

2) การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้าย

เสียงพยัญชนะต้น [kh] เปลี่ยนเป็นเสียง [k] และเสียงพยัญชนะท้าย [n] กร่อนหายไป มีการเน้นหนักในพยางค์ท้ายของคำ ทำให้พยางค์หน้าไม่มีเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
[kh-] → [k-], [-n] → ∅	khan^{21ʔ} laj^{44}	khan^{21ʔ} laj^{44}, khan^{21ʔ} daj^{44}	khan^{21ʔ} laj^{44}, khan^{21ʔ} daj^{44}, kadaj^{44}	“บันได”

3) การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นและเสียงวรรณยุกต์

เสียงพยัญชนะต้น [c] หรือ [t] เปลี่ยนเป็นเสียง [th] และเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลาง-ขึ้น-ตก /343/ เปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ [44] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
[c-], [t] → [th-],	cale:^{343},	thale:^{343},	“ทะเล”
ว. 2 [343] → ว. 4 [44]	tale:^{343}	thale:^{44}	

4) การเปลี่ยนแปลงเสียงสระและเสียงพยัญชนะท้าย

4.1) เสียงสระ [ɨ] เปลี่ยนเป็นเสียง [ə:] และมีการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะท้าย [n] เป็น [j] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 (โดยที่กลุ่มที่ 3 ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้) ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	
[ɨ] → [ə:],	cɨn^{44} ca:w^{32}	cɨn^{44} ca:w^{32},	“ตอนเช้า”
[-n] → [-j]		cə:j^{44} ca:w^{32}	

4.2) เสียงสระ [ɔ] เปลี่ยนเป็นเสียง [ɔ:] และเสียงพยัญชนะท้าย [ʔ] เปลี่ยนเป็น [k] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
[ɔ] → [ɔ:],	hɔʔ^{214}	hɔʔ^{214},	“หอก”
[-ʔ] → [-k]		hɔ:k^{214}	

4.3) เสียงสระ [a] เปลี่ยนเป็นเสียง [a:] และเสียงพยัญชนะท้าย [y] กร่อนหายไปในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 และพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 หรือทั้งกลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
[a] → [a:],	bɔ:^{44} phay^{214}	bɔ:^{44} phay^{214},	bɔ:^{44} pha:^{214}	“ใคร”
[-y] → ∅		bɔ:^{44} pha:^{214}		
	mɨa^{44} lay^{44},	mɨa^{44} lay^{44},	mɨa^{44} la:^{44},	“เมื่อไร”
	mə:^{44} lay^{44}	mə:^{44} lay^{44},	mə:^{44} lay^{44}	
		mə:^{44} la:^{44}		

หรือเกิดในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
[a] → [a:],	kalay^{44}	kalay^{44},	“ที่ไหน”
[-y] → ∅		kala:^{44}	

5) การเปลี่ยนแปลงเสียงสระและเสียงวรรณยุกต์

เสียงสระ [iː] เปลี่ยนเป็นเสียง [i] เสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลาง-ขึ้น-ตก /343/ เปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ [44] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 โดยที่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงของเสียงในลักษณะนี้ ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
[iː] → [i],	ciːm^{343}	ciːm^{343},	ciːm^{343}	“ชิม”
ว. 2 [343] →		cim^{44}		
ว. 4 [44]				

6) การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะท้ายและเสียงวรรณยุกต์

6.1) เสียงพยัญชนะท้าย [p] เปลี่ยนเป็นเสียง [k] และเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ /44/ เปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 กลางต่ำ-ตก-ขึ้น [214] และพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
[-p] → [-k],	khup^{44}	khup^{44},	“คุก (เข่า)”
ว. 4 [44] → ว. 3 [214]		khuk^{214}	

6.2) เสียงพยัญชนะท้าย [y] เปลี่ยนเป็นเสียง [j] และเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 กลางต่ำ-ตก-ขึ้น /214/ เปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลางสูง ระดับ [44] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
[-y] → [-j],	jay^{214}	jay^{214},	“ไย (แมงมุม)”
ว. 3 [214] → ว. 4 [44]		jaj^{44}	

7) การเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะต้น สระ และพยัญชนะท้าย

เสียงพยัญชนะต้น [ɲ] เปลี่ยนเป็นเสียง [j] เสียงสระ [ɛ] เปลี่ยนเป็น [ɛː] และเสียงพยัญชนะท้าย [ʔ] เปลี่ยนเป็นเสียง [k] ซึ่งพบในลักษณะแปรอิสระในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
[ɲ-] → [j-], [ɛ] → [ɛː],	ɲɛʔ^{44}	ɲɛʔ^{44},	“แยก”
[-ʔ] → [-k]		jɛːk^{44}	

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางเสียงแล้ว ในงานวิจัยดังกล่าวยังได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงอีกลักษณะหนึ่งที่ปรากฏในภาษาไทยโซ่ง นั่นคือ การเพิ่มหรือลดพยางค์ ซึ่งหมายถึง การที่จำนวนพยางค์ในคำ ๆ หนึ่งมีเพิ่มขึ้นหรือลดลง ลักษณะการเพิ่มหรือลดพยางค์ในภาษาไทยโซ่งมักเกิดขึ้นกับพยางค์แรกของคำในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ลักษณะการเพิ่มหรือลดพยางค์ที่สรุปไว้ในงานวิจัยดังกล่าวมีดังนี้

การเพิ่มพยางค์ พยางค์ที่เพิ่มขึ้นมีทั้งการเกิดขึ้นจากการแทรกของเสียงสระระหว่างเสียงพยัญชนะ และเกิดขึ้นจากการปรากฏของอีกหน่วยคำหนึ่งในตำแหน่งแรกของคำ ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
1.	sɨa^{21ʔ}	sɨa^{21ʔ}, phasɨa^{21ʔ}	“เสื้อ”
2.	suaŋ^{21ʔ}	suaŋ ^{21ʔ}, phasuaŋ^{21ʔ}	“กางเกง”
3.	buaŋ^{214}, kabuaŋ^{214}	kabuaŋ^{214}	“ซ้อน”
4.	muaŋ^{214}, kamuaŋ^{214}	kamuaŋ^{214}	“ข้องใส่ปลา”
5.	plɛʔ^{214}, palɛʔ^{214}	palɛʔ^{214}	“ปลาร้า”
6.	kluʔ^{214}, kaluʔ^{214}	kaluʔ^{214}	“กระดูก”

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
7.	thuː^{313}	thuː^{313}, maj^{32} thuː^{313}	thuː^{313} (takiap^{214})	“ตะเกียบ”
8.	khwaːn^{313}	khwaːn^{313}, hua^{313} khwaːn^{313}	khwaːn^{313}	“ขวาน”
9.	saːt^{214}	saːt^{214}, phaːsaːt^{214}	phaːsaːt^{214}	“เสื่อ”

การลดพยางค์ เป็นกระบวนการที่ตรงกันข้ามกับการเพิ่มพยางค์โดยหน่วยคำข้างหน้าหายไป ทำให้จำนวนพยางค์ในคำนั้นลดลง ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
1.	din^{44} khun^{214}	din^{44} khun^{214}, khun^{214}	“ฝุ่น”
2.	khaw^{21ʔ} saliː^{343}	khaw^{21ʔ} saliː^{343}, khaw^{21ʔ} liː^{343}	“ข้าวโพด”

	กลุ่มที่ 1 และ 2	กลุ่มที่ 3	
3.	maʔ^{214} tɛːŋ^{44} moː^{343}, tɛːŋ^{44} moː^{343} (maʔ^{214} tɛːŋ^{44} nam^{32})	tɛːŋ^{44} moː^{343}	“แตงโม”
4.	naː^{21ʔ} kɛːŋ^{44}, kɛːŋ^{44}	kɛːŋ^{44}	“(หน้า) แข้ง”
5.	hua^{323} khaw^{214}	khaw^{214}	“เข่า”
6.	paː^{32} laːp^{214}	paː^{32} laːp^{214}, laːp^{214}	“ดาบ”

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
7.	khɛn^{313} sɔʔ^{214}	khɛn^{313} sɔʔ^{214}, khɔː^{44} sɔʔ^{214}, sɔʔ^{214}	khɔː^{44} sɔʔ^{214}, sɔʔ^{214}	“ศอก”
8.	bɔː^{44} cek^{44}	bɔː^{44} cek^{44}, bɔː^{44} cek^{214}	bɔː^{44} cek^{44}, bɔː^{44} cek^{214}, cek^{214}	“คนจีน”
9.	maʔ^{214} kathɔːn^{32} (maʔ^{214} tɔŋ^{21ʔ})	sathɔːn^{32}, kathɔːn^{32} (maʔ^{214} tɔŋ^{21ʔ})	maʔ^{214} kathɔːn^{32}, sathɔːn^{32}, kathɔːn^{32}	“กระท้อน”
10.	maʔ^{214} tɛːŋ^{44} laːj^{343} (maʔ^{214} tɛːŋ^{44} thaj^{44})	maʔ^{214} tɛːŋ^{44} laːj^{343}, tɛːŋ^{44} laːj^{343} (maʔ^{214} tɛːŋ^{44} thaj^{44})	tɛːŋ^{44} laːj^{343}	“แตงไทย”

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำ การเพิ่มหรือลดพยางค์แล้ว งานวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ยังนำเสนอให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำที่ปรากฏในภาษาไทยโซ่งโดยสรุปได้ดังนี้

3. การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ

ในงานวิจัยดังกล่าว พบว่าศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้เป็นศัพท์เดียวกันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงความหมายไปในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ/หรือ 3 ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ เปลี่ยนแปลงความหมายกว้างออก เปลี่ยนแปลงความหมายแคบเข้า และเปลี่ยนแปลงความหมายย้ายที่ การเปลี่ยนแปลงแต่ละลักษณะสรุปได้ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงความหมายกว้างออก หมายถึง ความหมายของศัพท์ในภาษาไทยโซ่งซึ่งเดิมมีความหมายเฉพาะอย่าง แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 หรือ 3 จะใช้ศัพท์นั้นในความหมายที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการได้รับเอาสิ่งของหรือความคิดใหม่ ๆ ในวัฒนธรรมไทยเข้าไปใช้ ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2 และ 3	
1.	pɔʔ^{214} khɛn^{313}	“กำไลเงินที่มีปลายทั้งสองข้างขดเข้าหากัน”	pɔʔ^{214} khɛn^{313}, pɔʔ^{214} khɛːn^{313}	“กำไลทุกชนิด”
2.	bɔŋ^{21ʔ} huː^{313}, tɔm^{21ʔ} huː^{313}, tum^{21ʔ} huː^{313}	“ต่างหูในสมัยโบราณของไทยโซ่งซึ่งมีก้านใหญ่ ตัวต่างหูมีลักษณะกลมแบน กว้างประมาณ 2 เซนติเมตร”	tɔm^{21ʔ} huː^{313}, tam^{21ʔ} huː^{313}, tum^{21ʔ} huː^{313}	“ต่างหูในสมัยโบราณของไทยโซ่งรวมทั้งต่างหูในสมัยปัจจุบันทุกชนิด”

	กลุ่มที่ 1 และ 2		กลุ่มที่ 3	
2.	mɛː^{44} maːj^{21ʔ}	“หญิงที่สามีตาย”	mɛː^{44} maːj^{21ʔ}	“หญิงที่สามีตายหรือทิ้งไป”

	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3	
3.	ʔaːw^{44}	“น้องของพ่อที่ผู้ชาย”	ʔaːw^{44}, ʔaː^{44}	“น้องของพ่อที่เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย”	ʔaːw^{44}	“น้องของพ่อที่เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย”
	mɛːŋ^{343} mum^{343}	“แมงมุมตัวใหญ่”	mɛːŋ^{343} mum^{343}	“แมงมุมตัวใหญ่”	mɛːŋ^{343} mum^{343}	“แมงมุมตัวใหญ่หรือแมงมุมตัวเล็ก”[14]
	khua^{313}	“สะพานที่สร้างยื่นลงไปในบ่อหรือสระน้ำเพื่อใช้ตักน้ำขึ้นมาใช้”	khua^{313}, tapha:n^{313}	“สะพานที่สร้างยื่นลงไปในบ่อหรือสระน้ำเพื่อใช้ตักน้ำขึ้นมาใช้” “สะพานใหม่ที่สร้างข้ามแม่น้ำลำคลองหรือสร้างข้ามถนนเท่านั้น เช่น สะพานลอย, สะพานชนิดใดก็ได้”	tapha:n^{313}, sapha:n^{313}	“สะพานใหม่ที่สร้างข้ามแม่น้ำลำคลองหรือสร้างข้ามถนนเท่านั้น เช่น สะพานลอย, สะพานชนิดใดก็ได้”[15]

[14] ผู้บอกภาษาไทยโซ่งกลุ่มที่ 1 ใช้คำว่า /mɛːŋ^{343} siŋ^{44} saːw^{21ʔ}/ กลุ่มที่ 2 ใช้คำว่า /mɛːŋ^{343} siŋ^{44} saːw^{21ʔ}/ และ /mɛːŋ^{343} saːw^{21ʔ}/ กลุ่มที่ 3 ใช้คำว่า /mɛːŋ^{343} siŋ^{44} saːw^{21ʔ}/ และ /mɛːŋ^{343} jasaːw^{21ʔ}/ ในความหมายว่า “แมงมุมตัวเล็ก” และในภาษาไทยโซ่งมีคำว่า /mɛːŋ^{343} mum^{343}/ ซึ่งมีความหมายว่า “แมงมุมตัวใหญ่” แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ใช้คำว่า /mɛːŋ^{343} mum^{343}/ ในความหมายที่หมายถึง “แมงมุมตัวเล็กหรือแมงมุมตัวใหญ่” ซึ่งตรงกับความหมายของ “แมงมุม” ในภาษาไทยกรุงเทพ

[15] อัญชลี บูรณะสิงห์ (2531: 164) ให้คำอธิบายไว้ว่า ศัพท์ /khua^{313}/ และ /tapha:n^{313}/ หรือ /sapha:n^{313}/ ในภาษาไทยโซ่ง (จากการอธิบายของผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 ที่นับได้ว่าเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างกลุ่มเก่า (กลุ่มที่ 1) และกลุ่มใหม่ (กลุ่มที่ 3) มีความแตกต่างทางความหมาย คือ /khua^{313}/ หมายถึง สะพานที่สร้างยื่นลงไปในบ่อหรือสระน้ำเพื่อใช้ตักน้ำขึ้นมาใช้ ส่วนศัพท์ /tapha:n^{313}/ หรือ /sapha:n^{313}/ หมายถึง สะพานสมัยใหม่ที่สร้างข้ามแม่น้ำลำคลองหรือสร้างข้ามถนนเท่านั้น เช่น สะพานลอย เป็นต้น ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 บางคนใช้ศัพท์ /khua^{313}/ ในความหมายดังกล่าวข้างต้น ในขณะที่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 บางคน และกลุ่มที่ 3 ทั้งหมดใช้ /tapha:n^{313}/ หรือ /sapha:n^{313}/ ในความหมายที่หมายถึง สะพานชนิดใดก็ได้ใน 2 ความหมายดังกล่าว และผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 บางคนในงานวิจัยดังกล่าวไม่รู้จักว่า /khua^{313}/ คืออะไร บางคนรู้จักแต่ไม่ใช้ศัพท์นี้แล้ว)

กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3	
sɨa^{21ʔ} kɔː^{343}, sɨa^{21ʔ} khɔː^{343}, sɨa^{21ʔ} naj^{343}	“เสื้อชั้นในแบบเสื้อคอกระเช้าชนิดใส่พอดีตัว”	sɨa^{21ʔ} soŋ^{44} nom^{343}, sɨa^{21ʔ} lat^{44} nom^{343}, sɨa^{21ʔ} naj^{343}, jok^{44} soŋ^{214}	“เสื้อยกทรง (brassiere)”	sɨa^{21ʔ} naj^{343}	“เสื้อยกทรง (brassiere)”[16]
hoːŋ^{343}	“โลงใส่ศพผู้ตาย”	hiːp^{214},	“หีบหรือภาชนะสำหรับใส่เสื้อผ้า, โลงใส่ศพผู้ตาย”[17]	loːŋ^{343}	“โลงใส่ศพผู้ตาย”
		hoːŋ^{343}, loːŋ^{343}	“โลงใส่ศพผู้ตาย”		
haj^{313}	“ภาชนะรูปร่างคล้ายตุ่มหรือโอ่งน้ำ มีขนาดเล็กมาก ปากแคบ มักใช้หมักปลาร้าหรือกระเทียมดอง”	haj^{313},	“ภาชนะรูปร่างคล้ายตุ่มหรือโอ่งน้ำ มีขนาดเล็กมาก ปากแคบ มักใช้หมักปลาร้าหรือกระเทียมดอง”	haj^{313}	“ภาชนะรูปร่างคล้ายตุ่มหรือโอ่งน้ำ มีขนาดเล็กมาก ปากแคบ มักใช้หมักปลาร้าหรือกระเทียมดอง”

[16] การแต่งกายของผู้หญิงไทยโซ่งในสมัยก่อน (ในงานวิจัยดังกล่าวยกตัวอย่างจากการเห็นการแต่งกายของผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 บางคน) จะใส่เสื้อชั้นในแบบเสื้อคอกระเช้าชนิดใส่พอดีตัว เรียกเสื้อชนิดนี้ว่า /sɨa^{21ʔ} kɔː^{343}/ หรือ /sɨa^{21ʔ} khɔː^{343}/ (ผู้วิจัยในงานวิจัยดังกล่าวเข้าใจว่า /sɨa^{21ʔ} naj^{343}/ เป็นคำยืมจากภาษาไทยกรุงเทพซึ่งผู้บอกภาษาเองบอกว่า สมัยก่อนไม่มีคำนี้ใช้เช่นกัน) แต่ต่อมาในช่วงของผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ได้เริ่มมีการใช้ศัพท์ /sɨa^{21ʔ} naj^{343}/ ในความหมายที่กว้างขึ้น คือ ยังหมายถึงเสื้อชั้นในอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 เรียกว่า /sɨa^{21ʔ} soŋ^{44} nom^{343}/, /sɨa^{21ʔ} lat^{44} nom^{343}/ และ /jok^{44} soŋ^{214}/ (เสื้อยกทรง (brassiere)) ด้วย ซึ่งผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 บางคนไม่เคยใช้และบางคนไม่รู้จัก

[17] ในงานวิจัยดังกล่าวอธิบายไว้ว่า ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 บางคนอธิบายว่า /hoːŋ^{343}/ หรือ /loːŋ^{343}/ ไม่ใช่คำที่มีใช้มาแต่เดิมในภาษาไทยโซ่ง เพราะประเพณีศพของไทยโซ่งไม่มีการใช้ /loːŋ^{343}/ “โลง” ใส่ศพผู้ตาย จึงเป็นไปได้ว่า เป็นการยืมคำจากภาษาไทยกรุงเทพมาใช้ แต่จากข้อมูลที่งานวิจัยดังกล่าวได้จากการสัมภาษณ์ มีผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 บางคนใช้ศัพท์อีกคำหนึ่งคือ /hiːp^{214}/ “หีบ” ร่วมด้วยซึ่งผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 คนเดียวกับข้างต้น อธิบายว่าศัพท์ /hiːp^{214}/ ในภาษาไทยโซ่งเป็นภาชนะสำหรับใส่เสื้อผ้าเท่านั้น แต่ปัจจุบันผู้บอกภาษาบางคนใช้ศัพท์นี้ในความหมายกว้างออก อันเนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพ คือนอกจากจะใช้ใส่เสื้อผ้าแล้วยังใช้ใส่ศพคนตายตามประเพณีของคนไทยทั่ว ๆ ไปอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่ควบคู่กับการใช้ศัพท์ ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ยังไม่ได้รับเอามาใช้แต่อย่างใด

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3
	ʔuʔ^{214}	“ตุ่มน้ำที่มีขนาดเล็กหรือใหญ่”[18]	

3.2 การเปลี่ยนแปลงความหมายแคบเข้า หมายถึง ความหมายของศัพท์ในภาษาไทยโซ่งซึ่งมีความหมายรวมหลายอย่าง ต่อมาผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 หรือ 3 ได้ใช้เพียงความหมายเดียว ในงานวิจัยดังกล่าวพบศัพท์ที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแคบเข้าเพียง 1 คำ คือ

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
buaʔ^{214} kɔ:^{343},	buaʔ^{214} kɔ:^{343},	luʔ^{44} kaliak^{214},	“ลูกกระเดือก”
luʔ^{44} kaliak^{214},	luʔ^{44} kaliak^{214},	luk^{44} kaliak^{214},	
luk^{44} kaliak^{214}	luk^{44} kaliak^{214},	lu:k^{44} kaliak^{214},	
	lu:k^{44} kaliak^{214}	lu:k^{44} kadiak^{214}	

ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 ที่ใช้คำว่า [buaʔ^{214} kɔ:^{343}] ในความหมายที่หมายถึง อวัยวะ “ลูกกระเดือก” หรือ “หลอดอาหาร” ก็ได้ ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 บางคนและผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ทั้งหมดใช้ [buaʔ^{214} kɔ:^{343}] ในความหมายที่หมายถึง อวัยวะ “หลอดอาหาร” เท่านั้น ส่วน “ลูกกระเดือก” นั้นได้มีการใช้คำยืมจากภาษาไทยกรุงเทพ คือ [luʔ^{44} kaliak^{214}], [luk^{44} kaliak^{214}], [lu:k^{44} kaliak^{214}] หรือ [lu:k^{44} kadiak^{214}] มาใช้เรียก จึงกล่าวได้ว่า ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ใช้ศัพท์ [buaʔ^{214} kɔ:^{343}] ในความหมายที่แคบกว่าผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 บางคน

3.3 การเปลี่ยนแปลงความหมายย้ายที่ หมายถึง ความหมายของศัพท์ในภาษาไทยโซ่งซึ่งเดิมมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 หรือ 3 ใช้ศัพท์นั้นในความหมายอีกอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
1.	khwa:n^{313}	khwa:n^{313}, hua^{313} khwa:n^{313}	khwa:n^{313}	“ขวาน”

[18] ในภาษาไทยโซ่ง /haj^{313}/ เป็นภาชนะรูปร่างคล้ายตุ่มหรือโอ่งน้ำ (แต่ชาวโซ่งเรียกตุ่มหรือโอ่งน้ำว่า /ʔuʔ^{214}/) แต่มีขนาดเล็กมาก ปากไหแคบ มักใช้หมักปลาร้าหรือกระเทียมดองเก็บไว้รับประทาน ผู้บอกภาษาทั้ง 3 กลุ่มมีการใช้ศัพท์ /haj^{313}/ เหมือนกันหมด ส่วน /ʔuʔ^{214}/ ซึ่งผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 บางคนใช้ร่วมด้วยนั้น หมายถึง ภาชนะใส่น้ำที่เรียกว่า “ตุ่ม” หรือ “โอ่ง” ในภาษาไทยกรุงเทพหรือใช้เรียกภาชนะหมักปลาร้าที่เรียกว่า /ʔuʔ^{214}/ สรุปแล้วผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 ที่ใช้ศัพท์ /ʔuʔ^{214}/ นั้นจะใช้ /ʔuʔ^{214}/ ในความหมายที่กว้างออก คือ ไม่ว่าจะเป็น /haj^{313}/ “ไห” หรือ /ʔuʔ^{214}/ “ตุ่มน้ำที่มีทั้งขนาดเล็กและใหญ่” ก็เรียกว่า /ʔuʔ^{214}/ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 บางคนยังได้อธิบายถึงความแตกต่างของศัพท์ /ʔuʔ^{214}/ และ /haj^{313}/ ที่ต่างกันเล็กน้อยว่า /ʔuʔ^{214}/ นอกจากจะใช้เรียกตุ่มน้ำที่มีขนาดใหญ่แล้ว ยังใช้เรียกตุ่มน้ำขนาดเล็กว่า /haj^{313}/ ก็ได้ แต่ต้องมีขนาดของปาก /ʔuʔ^{214}/ ใหญ่กว่าปากของ /haj^{313}/

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีการใช้ศัพท์คล้ายกัน 2 คำ คือ [khwaːn^{313}] และ [hua^{313} khwaːn^{313}] โดย [hua^{313} khwaːn^{313}] เป็นศัพท์ที่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 บางคนใช้เพิ่มเข้ามาและใช้ในความหมายเดียวกับ [khwaːn^{313}] แต่มีผู้บอกภาษาในงานวิจัยดังกล่าวอธิบายว่า [hua^{313} khwaːn^{313}] มีความหมายต่างจาก [khwaːn^{313}] กล่าวคือ [khwaːn^{313}] เป็นอาวุธมีคมชนิดหนึ่ง มีลักษณะเช่นเดียวกับ “ขวาน” ในภาษาไทยกรุงเทพ แต่ [hua^{313} khwaːn^{313}] เป็นอาวุธอีกชนิดหนึ่งคล้าย [khwaːn^{313}] แต่มีตัวด้ามยาวกว่า ด้านคมของมันสามารถบิดหรือหมุนไปตามทิศทางที่ต้องการได้ ส่วนด้านตรงข้ามคมของมันเป็นไม้ยื่นออกมาคล้ายค้อน ใช้ตอกหรือทุบ และ [hua^{313} khwaːn^{313}] นี้นับเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งสำหรับปลูกบ้านในสมัยโบราณของไทโซ่ง ใช้สำหรับถากไม้ขนาดใหญ่เพื่อนำมาทำเสาเรือน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 บางคนใช้ศัพท์ [hua^{313} khwaːn^{313}] ในความหมายที่หมายถึงอาวุธเดียวกับ [khwaːn^{313}] ซึ่งที่จริงแล้วเป็นอาวุธคนละอย่างกัน

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2 และ 3	
2.	bɔː^{214} pɛː^{32}, pɛː^{32}, phɛː^{32}	pɛː^{32}, phɛː^{32}	“แพ้”

จากศัพท์ทั้ง 2 คำ คือ [bɔː^{214} pɛː^{32}] และ [pɛː^{32}] หรือ [phɛː^{32}] (ในงานวิจัยดังกล่าววิเคราะห์ให้ [pɛː^{32}] และ [phɛː^{32}] เป็นศัพท์เดียวกัน) มีความหมายในภาษาไทโซ่งแตกต่างกัน คือ [pɛː^{32}] หมายถึง “ชนะ” ส่วน [bɔː^{214} pɛː^{32}] หมายถึง “แพ้ (ไม่ชนะ)”

ในงานวิจัยดังกล่าวระบุว่า มีผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 บางคนเท่านั้นที่ใช้ศัพท์ [bɔː^{214} pɛː^{32}] ตรงกับความหมายว่า “แพ้” ที่แท้จริง แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 บางคน และกลุ่มที่ 2 และ 3 ทั้งหมด ซึ่งมีการใช้ศัพท์ [pɛː^{32}] (ซึ่งศัพท์เดิม [pɛː^{32}] หมายถึง “ชนะ”) หรือ [phɛː^{32}] ในลักษณะแปรอิสระและใช้ในความหมายว่า “แพ้” ปรากฏการณ์เช่นนี้ แสดงให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 รวมทั้งผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 บางคนด้วย การเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่เกิดขึ้นนี้เนื่องมาจากอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพที่คำว่า “แพ้” มีเสียงใกล้เคียงกับคำว่า [pɛː^{32}] “ชนะ” ในภาษาไทโซ่ง ทำให้ผู้บอกภาษาทั้งสามกลุ่มเกิดความสับสนในการใช้ศัพท์ และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายได้

4. การใช้คำใหม่

จากจำนวนศัพท์ 604 คำที่ใช้ในงานวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) นอกจากจะพบการเปลี่ยนแปลงทางเสียงและความหมายแล้ว ยังพบการใช้คำใหม่อีกจำนวนหนึ่งอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้มีเครื่องมือเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกมากขึ้น เมื่อมีวัตถุใหม่ ๆ เข้ามา ก็จำเป็นจะต้องมีคำใช้เรียกวัตถุนั้น ๆ เพื่อให้สื่อความหมายกันได้เข้าใจ ประกอบกับอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพ (ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนโดยยืมผ่านภาษาไทยกรุงเทพอีกทีหนึ่ง) ที่ชาวไทยโซ่งได้มีการยืมคำเข้ามาใช้ร่วมด้วย วิธีการใช้คำใหม่มี 2 วิธี การสร้างคำ และการยืมคำ มีรายละเอียดดังนี้

4.1 การสร้างคำ การสร้างคำขึ้นมาใช้ใหม่ในภาษาไทยโซ่งได้มาจากการประสมคำ คือ ประกอบขึ้นด้วยหน่วยคำอิสระตั้งแต่สองหน่วยคำขึ้นไปทั้งสิ้น การสร้างคำในภาษาไทยโซ่งมี 2 ลักษณะ คือ

1) การสร้างคำที่เกิดจากการนำเอาหน่วยคำในภาษาไทยโซ่งตั้งแต่สองหน่วยคำขึ้นไปมาประสมกันเป็นคำใหม่ มีจำนวน 6 คำ ซึ่งเป็นคำนามทั้งหมด ได้แก่ (คำที่ขีดเส้นใต้ คือคำที่งานวิจัยดังกล่าววิเคราะห์ให้เป็นคำใหม่)

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
1.	kɬap^{214} tiːn^{44}	kɬap^{214} tiːn^{44}, kɬap^{214} tɛʔ^{214}, kɬap^{214} fɔːŋ^{44} naːm^{32}	kɬap^{214} tiːn^{44}	“รองเท้าแตะ”
2.	faj^{44} poʔ^{214}	faj^{44} poʔ^{214}, faj^{44} kom^{44}	faj^{44} poʔ^{214}	“หลอดไฟกลม”
3.	ŋua^{343} nɔːj^{32}	ŋua^{343} nɔːj^{32}, luʔ^{44} toː^{44} ŋua^{343}	ŋua^{343} nɔːj^{32}, luʔ^{44} ŋua^{343} ŋua^{343}, luːk^{44} ŋua^{343}	“ลูกวัว”
4.	faj^{44} niː^{44} ʔɔːn^{44}, faj^{44} hiː^{343}	faj^{44} niː^{44} ʔɔːn^{44}, faj^{44} diː^{44} ʔɔːn^{44}, faj^{44} jiː^{44} ʔɔːn^{44}, faj^{44} lɔːt^{44} ʔɔːn^{44}, faj^{44} lɔːt^{44} hiː^{343}, faj^{44} hiː^{343}	faj^{44} niː^{44} ʔɔːn^{44}, faj^{44} diː^{44} ʔɔːn^{44}	“หลอดฟลูออเรสเซน”
5.	sɨa^{21ʔ} kɔː^{343}, sɨa^{21ʔ} khɔː^{343}, sɨa^{21ʔ} naj^{343}	sɨa^{21ʔ} soŋ^{44} nom^{343}, sɨa^{21ʔ} lat^{44} nom^{343}, sɨa^{21ʔ} naj^{343}, jok^{44} soŋ^{214}	sɨa^{21ʔ} naj^{343}	“เสื้อชั้นใน”
6.	sɨa^{214}	sɨa^{214}, phaː^{44} nɔːn^{343}, thiː^{44} nɔːn^{343}	thiː^{44} nɔːn^{343}	“ที่นอน”

2) การสร้างคำที่เกิดจากการนำเอาหน่วยคำในภาษาไทยโซ่งประสมกับหน่วยคำที่ยืมจากภาษาไทยกรุงเทพหรือภาษาจีน (โดยยืมผ่านภาษาไทยกรุงเทพอีกทีหนึ่ง) มีจำนวน 10 คำ เป็นคำนามทั้งสิ้น ได้แก่

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
1.	maʔ^{214} tɔŋ^{21ʔ}, maʔ^{214} kathɔːn^{32}	maʔ^{214} tɔŋ^{21ʔ}, sathɔːn^{32}, kathɔːn^{32}	maʔ^{214} kathɔːn^{32}, sathɔːn^{32}, kathɔːn^{32}	“กระท้อน”

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
2.	maʔ^{214} tɛːŋ^{44} laːj^{343}, maʔ^{214} tɛːŋ^{44} thaj^{44}	maʔ^{214} tɛːŋ^{44} laːj^{343}, tɛːŋ^{44} laːj^{343}, maʔ^{214} tɛːŋ^{44} thaj^{44}	tɛːŋ^{44} laːj^{343}	“แตงไทย”
3.	kɬap^{214} tiːn^{44}	kɬap^{214} tiːn^{44}, kɬap^{214} tɛʔ^{214}, kɬap^{214} fɔːŋ^{44} naːm^{32}	kɬap^{214} tiːn^{44}	“รองเท้าแตะ”
4.	faj^{44} poʔ^{214}	faj^{44} poʔ^{214}, faj^{44} kom^{44}	faj^{44} poʔ^{214}	“หลอดไฟกลม”
5.	sɬa^{21ʔ} kɔː^{343}, sɬa^{21ʔ} khɔː^{343}, sɬa^{21ʔ} naj^{343}	sɬa^{21ʔ} soŋ^{44} nom^{343}, sɬa^{21ʔ} lat^{44} nom^{343}, sɬa^{21ʔ} naj^{343}, jok^{44} soŋ^{214}	sɬa^{21ʔ} naj^{343}	“เสื้อชั้นใน”
6.	toʔ^{214}, toʔ^{214} naŋ^{21ʔ}, taw^{21ʔ} ʔiː^{21ʔ}	toʔ^{214} naŋ^{21ʔ}, toʔ^{214} ten^{21ʔ}, taw^{21ʔ} ʔiː^{21ʔ}, kaw^{21ʔ} ʔiː^{21ʔ}	taw^{21ʔ} ʔiː^{21ʔ}, kaw^{21ʔ} ʔiː^{21ʔ}	“เก้าอี้”
7.	lot^{44} tup^{44} tup^{44}	lot^{44} tup^{44} tup^{44}, lot^{44} tuk^{44} tuk^{44}, lot^{44} ʔiː^{44} tɛn^{214}	lot^{44} tuk^{44} tuk^{44}, lot^{44} ʔiː^{44} tɛn^{214}	“รถอีแต๋น”
8.	bɔː^{214} phay^{214}, phay^{214}	bɔː^{214} phay^{214}, bɔː^{214} phaː^{214},	bɔː^{214} phaː^{214}, bɔː^{214} khaj^{214}, bɔː^{214} khaj^{44}	“ใคร”
9.	pɔʔ kɛːŋ^{44}	pɔʔ kɛːŋ^{44}, pɔʔ khaː^{313}	pɔʔ kɛːŋ^{44}, pɔʔ khaː^{313}	“ใคร”
10.	kɬap^{214} son^{21ʔ} suːŋ^{313}	kɬap^{214} son^{21ʔ} suːŋ^{313}	kɬap^{214} son^{21ʔ} suːŋ^{313}, lɔːŋ^{44} thaːw^{32} son^{21ʔ} suːŋ^{313}	“รองเท้าส้นสูง”

4.2 การยืมคำ จากศัพท์ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาไทยโซ่งจำนวน 604 คำ ในงานวิจัยดังกล่าวพบว่า มีการยืมคำเป็นจำนวนทั้งสิ้น 120 คำ หรือร้อยละ 19.87 นอกจากนี้ยังพบว่าภาษาไทยกรุงเทพซึ่งเป็นภาษาใกล้เคียงและเป็นภาษาที่ใช้ติดต่อกับบุคคลภายนอก ได้เข้ามามีอิทธิพล

ต่อการยืมคำในภาษาไทยโซ่งมากที่สุด และพบศัพท์ที่ยืมจากภาษาต่างประเทศโดยผ่านภาษาไทยกรุงเทพอีกจำนวนหนึ่ง ตัวอย่างคำยืมในภาษาไทยโซ่งมีดังนี้

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	
1.	kɛt^{44}, kɛːt^{44}	kɛt^{44}, kɛːt$^{214/44}$	kɛt^{214}, kɛːt^{214}	“(เตา)แกส”
2.	kɛp^{214}	kɛp^{214}, kɛːp^{214}	kɛp^{214}, kɛːp^{214}	“(น้ำมัน) ก๊าด”
3.	pɔŋ^{21ʔ} kiː^{214}	pɔŋ^{21ʔ} kiː^{214}, puŋ^{21ʔ} kiː^{214}	pɔŋ^{21ʔ} kiː^{214}, bɔŋ^{21ʔ} kiː^{214}, puŋ^{21ʔ} kiː^{214}	“ปุ้งกี๋”
4.	hin^{44} sɔː^{313}	hin^{44} sɔː^{313}, din^{44} sɔː^{313}	din^{44} sɔː^{313}	“ดินสอ”
5.	phaː^{21ʔ} cet^{214} naː^{21ʔ}	phaː^{21ʔ} cet^{214} naː^{21ʔ}	phaː^{21ʔ} chet^{214} naː^{21ʔ}	“ผ้าเช็ดหน้า”

(ดูรายละเอียดเกี่ยวกับคำยืมในภาษาไทยโซ่งในอัญชลี บูรณะสิงห์, 2531)

5. การสูญหายของคำ

จากการศึกษาการใช้ศัพท์จำนวน 604 คำที่ใช้ในงานวิจัยนี้ นอกจากจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียง ความหมาย การใช้คำใหม่ และการยืมคำแล้ว งานวิจัยดังกล่าวยังพบว่า มีศัพท์จำนวนหนึ่งที่กำลังจะหายไปจากการใช้ในชีวิตประจำวันของผู้พูดภาษาไทยโซ่ง เนื่องจากคำเหล่านั้นไม่ปรากฏในการใช้ของผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ/หรือ 3 อาจเป็นเพราะว่า สิ่งของหรือความคิดนั้นได้หายไปจากสังคม ทำให้โอกาสในการใช้คำนี้หมดไปจากสังคมด้วย (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2526: 38 อ้างถึงในอัญชลี บูรณะสิงห์, 2531: 195) ในงานวิจัยของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) พบศัพท์ที่กำลังจะหายไปหรือไม่ปรากฏในการใช้ของผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ/หรือ 3 จำนวน 3 คำ จำแนกตามความแตกต่างของการใช้คำของคนสามระดับอายุ ดังนี้

1) ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 3 ไม่ปรากฏการใช้ แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 และ 2 ยังคงใช้และเข้าใจความหมายอยู่บ้าง จำนวน 1 คำ คือ

   /siaŋ^{343}/ “คำที่ใช้เรียกผู้ที่สึกจากเณร”

2) ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 ไม่ปรากฏการใช้ แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 ยังคงใช้อยู่ จำนวน 2 คำ คือ

   /mɨː^{32} moːn^{44}/ “วันต่อจากมะเรื่องนี้ 2 วัน”

   /mɨː^{32} sɨːn^{313}/ “วันก่อนวานซืน 2 วัน”

งานวิจัยดังกล่าวได้สรุปไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงลักษณะและความหมายของคำในภาษาไทยโซ่งเกิดจากทั้งสาเหตุภายในภาษาซึ่งเป็นธรรมชาติของภาษาที่ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และสาเหตุจากภายนอกภาษา คือ การยืมคำ โดยในงานวิจัยดังกล่าวสรุปว่า ภาษาไทยกรุงเทพมีอิทธิพลต่อการ

เปลี่ยนแปลงการใช้คำและความหมายในภาษาไทยโซ่งมาก ทั้งนี้เพราะสภาพที่ตั้งของชุมชนผู้พูดภาษาไทยโซ่งในถิ่นนั้น (หมู่ที่ 1, 6 และ 8 ตำบลบ้านดอน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี) อยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอซึ่งเป็นที่ที่มีผู้ใช้ภาษาไทยกรุงเทพอยู่ การคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน และตัวอำเภอค่อนข้างสะดวก ทำให้ผู้คนจากถิ่นอื่น ๆ เข้ามาติดต่อหรือไปมาหาสู่กันง่ายขึ้น อีกทั้งภาษาที่ใช้ติดต่อกับบุคคลภายนอกหรือคนต่างถิ่นจำเป็นต้องสื่อสารด้วยภาษาไทยกรุงเทพอยู่เป็นประจำ โดยผู้พูดภาษาไทยโซ่งจะใช้ภาษาไทยโซ่งก็เฉพาะเมื่อพูดกับคนไทยโซ่งด้วยกันเท่านั้น นอกจากนี้ ทัศนคติหรือค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้สึกไม่อยากให้ตัวเองซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยแตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ก็มีผลทำให้คนไทยโซ่งรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะเรียนรู้ภาษาของตัวเองอย่างลึกซึ้ง โดยงานวิจัยดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตว่า มีผู้บอกภาษากลุ่มที่ 2 และ 3 น้อยคนมากที่เข้าใจหรือสนใจวรรณกรรมท้องถิ่นที่เขียนด้วยอักษรไทยโซ่ง หรือสนใจเพลงขับซึ่งมีภาษาค่อนข้างเก่าและฟังเข้าใจยาก จะมีก็แต่ผู้บอกภาษากลุ่มที่ 1 บางคนเท่านั้นที่ยังอนุรักษ์ไว้ได้

ในที่นี้จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาวิเคราะห์การใช้คำในภาษาไทยโซ่งของผู้พูด 3 ระดับอายุในงานของอัญชลี บูรณะสิงห์ (2531) ตามที่กล่าวในข้างต้น เป็นหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นการใช้คำที่แตกต่างกันของผู้พูด 3 ระดับอายุ และผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นด้วยว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการใช้คำ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเสียง และการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำด้วย

งานวิจัยเรื่อง *"วิเคราะห์การใช้คำและการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีน"* ของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ และกันทิมา วัฒนะประเสริฐ (2539) เป็นงานวิจัยอีกงานหนึ่งที่มีการศึกษาวิเคราะห์การใช้คำและการแปรของภาษาโดยกำหนดอายุของผู้พูดเป็นตัวแปรหรือเป็นปัจจัยทางสังคม และได้นำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับการแปรของภาษาไว้ค่อนข้างละเอียด งานวิจัยดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีน และวิเคราะห์การแปรลักษณะทางเสียงและความหมายของคำในภาษาลาว เพื่อเป็นแนวการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาลาวกลุ่มต่าง ๆ ของลุ่มน้ำท่าจีน ในงานวิจัยของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ และกันทิมา วัฒนะประเสริฐ (2539) ศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของผู้พูดภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีนจากผู้บอกภาษา 3 ระดับอายุ ได้แก่ ระดับอายุที่ 1 อายุตั้งแต่ 55–70 ปี ระดับอายุที่ 2 อายุตั้งแต่ 35–50 ปี และระดับอายุที่ 3 อายุ 15–30 ปี ภาษาลาว 5 กลุ่มที่ศึกษาในงานวิจัยดังกล่าวพูดใน 4 จังหวัดลุ่มน้ำท่าจีน ได้แก่ 1) ชุมชนภาษาลาวโซ่ง ตำบลหนองสองห้อง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 2) ชุมชนภาษาลาวครั่ง ตำบลศรีสำราญ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี 3) ชุมชนภาษาลาวเวียง ตำบลเนินขาม อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท 4) ชุมชนภาษาลาวใต้ ตำบลดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และ 5) ชุมชนภาษาลาวพวน ตำบลมะขามล้ม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาในงานวิจัยสรุปได้ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ได้แก่ การใช้คำและการแปรของภาษา ในที่นี้จะสรุปเฉพาะผลการวิจัยในด้านการใช้คำ และผลการวิจัยในเรื่องการแปรของภาษา โดยเน้นเฉพาะการแปรด้านศัพท์และการแปรด้านความหมาย ส่วนการแปรด้านเสียงจะสรุปไว้ในหัวข้อที่ 2.2.2

1. การใช้คำ

ในชุมชนภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่มมีการใช้คำที่ 3 ลักษณะคือ 1) ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้เหมือนกัน 2) ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสองระดับอายุต่อเนื่องกันใช้เหมือนกัน และ 3) ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้ต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้คำและจำนวนคำที่ใช้ในภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่ม ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า ชุมชนภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีนมีรูปแบบการใช้คำและจำนวนคำที่ใช้แตกต่างกัน กล่าวคือ จากจำนวนคำ 200 คำที่ใช้สอบถามผู้บอกภาษาลาวนั้น ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวเวียง จังหวัดชัยนาทจะใช้ศัพท์เดิมมากที่สุด ส่วนผู้บอกภาษาสามระดับอายุในชุมชนลาวโซ่ง จังหวัดสมุทรสาครจะใช้ศัพท์เดิมน้อยที่สุด ส่วนการใช้ศัพท์อื่นเช่น ภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นกลาง หรือการสร้างศัพท์ใหม่แทนศัพท์เดิมนั้น ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวใต้ จังหวัดนครปฐม จะใช้ศัพท์อื่นมากที่สุด ส่วนผู้บอกภาษาสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวเวียงจะใช้ศัพท์อื่นน้อยที่สุด

ในด้านการใช้ศัพท์อื่นนั้น งานวิจัยดังกล่าวพบว่า ในขณะที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์เดิมเท่านั้น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 จะใช้ศัพท์อื่น การใช้คำรูปแบบนี้พบมากที่สุดในชุมชนภาษาลาวครั่ง จังหวัดสุพรรณบุรี และพบน้อยที่สุดในชุมชนภาษาลาวเวียง นอกจากนี้ยังมีการใช้คำที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้ศัพท์อื่นในขณะที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ยังคงใช้ศัพท์เดิม การใช้คำรูปแบบนี้พบมากที่สุดในชุมชนภาษาลาวโซ่ง และพบน้อยที่สุดในชุมชนภาษาลาวเวียง ส่วนการใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่นนั้น เริ่มใช้ตั้งแต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 แล้ว กล่าวคือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่น ในขณะที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ใช้ศัพท์อื่น การใช้คำรูปแบบนี้พบมากที่สุดในชุมชนภาษาลาวพวน และพบน้อยที่สุดในชุมชนภาษาลาวครั่งและลาวใต้ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่น ในขณะที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์เดิม การใช้คำรูปแบบนี้พบมากที่สุดในชุมชนภาษาลาวพวน และพบน้อยที่สุดในชุมชนภาษาลาวเวียง ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่น ในขณะที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ใช้ศัพท์เดิม การใช้คำรูปแบบนี้พบมากที่สุดในชุมชนภาษาลาวพวน และพบน้อยที่สุดในชุมชนภาษาลาวใต้

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการใช้คำอีกประเภทหนึ่งที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้ต่างกัน กล่าวคือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์เดิม ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่น และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้ศัพท์อื่นเท่านั้น การใช้คำรูปแบบนี้พบมากที่สุดในชุมชนภาษาลาวใต้ และพบน้อยที่สุดในชุมชนภาษาลาวเวียง

เมื่อพิจารณาการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษาแต่ละระดับอายุในชุมชนภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่ม ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่าผู้บอกภาษามีการใช้ศัพท์แตกต่างกันตามระดับอายุ ได้แก่ 1) ใช้ศัพท์เดิม 2) ใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่น และ3) ใช้ศัพท์อื่น การใช้ศัพท์แต่ละแบบสรุปได้ดังนี้

1) การใช้ศัพท์เดิม ผู้บอกภาษาในชุมชนลาวทั้ง 5 กลุ่มระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์เดิมมากที่สุดและลดน้อยลงตามลำดับในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 โดยผลการวิจัยสรุปให้เห็นว่า ผู้บอกภาษาลาวเวียงระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์เดิมมากที่สุด ในขณะที่ผู้บอกภาษาลาวใต้ระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์

เดิมน้อยที่สุด นอกจากนี้ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า ผู้บอกภาษาลาวเวียงระดับอายุที่ 3 ใช้ศัพท์เดิมมากที่สุด ในขณะที่ผู้บอกภาษาลาวโซ่งระดับอายุที่ 3 ใช้ศัพท์เดิมน้อยที่สุด

2) การใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่น การใช้ศัพท์ร่วมกันดังกล่าวเริ่มมีตั้งแต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 บ้างแล้ว และมีเพิ่มมากขึ้น เรื่อย ๆ ในกลุ่มผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ผลการวิจัยสรุปให้เห็นว่า ผู้บอกภาษาลาวพวนระดับอายุที่ 1, 2 และ 3 ใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่นมากที่สุด ในขณะที่ผู้บอกภาษาลาวใต้และลาวครั่งระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่นน้อยที่สุด

3) การใช้ศัพท์อื่น การใช้ศัพท์อื่นแทนศัพท์เดิมเริ่มมีตั้งแต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 บ้างแล้ว และมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในกลุ่มผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ส่วนใหญ่จะเป็นศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ มีการสร้างศัพท์ใหม่บ้างเล็กน้อย โดยผลการวิจัยสรุปให้เห็นว่า ผู้บอกภาษาลาวใต้ระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์อื่นมากที่สุด ในขณะที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ในชุมชนภาษาลาวเวียงใช้ศัพท์อื่นน้อยที่สุด ผู้บอกภาษาลาวโซ่งและลาวครั่งระดับอายุที่ 3 ใช้ศัพท์อื่นมากที่สุด ในขณะที่ผู้บอกภาษาทุกระดับอายุในชุมชนภาษาลาวเวียงใช้ศัพท์อื่นน้อยที่สุด โดยงานวิจัยดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตว่า ความแตกต่างด้านการใช้คำนี้มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปโดยมีความสัมพันธ์กับระดับอายุของผู้บอกภาษา

2. การแปรด้านศัพท์ (Lexical variation)

เมื่อเปรียบเทียบการแปรด้านศัพท์ที่เกิดขึ้นในชุมชนภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่ม งานวิจัยดังกล่าวพบว่า ลักษณะการแปรด้านศัพท์สรุปได้ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ลักษณะการแปรด้านศัพท์ในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่ม

ลักษณะการแปรด้านศัพท์	ลาวโซ่ง	ลาวครั่ง	ลาวเวียง	ลาวใต้	ลาวพวน
การละพยางค์	/	/	/	/	/
การเพิ่มพยางค์	–	/	/	/	–
การใช้ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ	/	/	/	/	/
การใช้ศัพท์สร้างใหม่	/	/	/	/	/

ลักษณะการแปรด้านศัพท์ที่เกิดขึ้นเหมือนกันในทุกชุมชนภาษา คือ การละพยางค์ การใช้ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ และการใช้ศัพท์สร้างใหม่ ส่วนการเพิ่มพยางค์จะปรากฏในชุมชนภาษาลาวครั่ง ลาวเวียง และลาวใต้ แต่ไม่พบในชุมชนภาษาลาวโซ่งและลาวพวน ตัวอย่างการแปรด้านศัพท์ในภาษาลาวแต่ละกลุ่ม มีดังนี้

ก. การใช้รูปแปรของศัพท์เดิม โดยการละบางพยางค์

	ศัพท์ที่มีการแปร	ระดับอายุ	การแปร	ความหมาย
ภาษาลาวโซ่ง	/ka^{33} buaŋ^{34}/	1	[ka^{33} buaŋ^{34}]	“ช้อน”
		2, 3	[buaŋ^{34}]	
ภาษาลาวครั่ง	/phɔː^{44} soːn^{354}/	1, 2	[phɔː^{44} soːn^{354}]	“ตา” (คน)
		3	[soːn^{354}]	
ภาษาลาวเวียง	/bak^{24} thua^{31} din^{33}/	1, 2	[bak^{24} thua^{31} din^{33}]	“ถั่วลิสง”
		3	[thua^{31} din^{33}]	
ภาษาลาวใต้	/khiː^{21} ham^{452}/	1, 2	[khiː^{21} ham^{452}]	“รำข้าว”
		2, 3	[ham^{452}]	
ภาษาลาวพวน	/huː^{33} daŋ^{33}/	1, 2	[huː^{33} daŋ^{33}]	“จมูก”
		2, 3	[daŋ^{33}]	

ข. การใช้รูปแปรของศัพท์เดิม โดยการเพิ่มบางพยางค์

	ศัพท์ที่มีการแปร	ระดับอายุ	การแปร	ความหมาย
ภาษาลาวครั่ง	/luːk^{354} phaj^{354}/	1	[luːk^{354} phaj^{354}]	“สะใภ้”
		2, 3	[luːk^{354} ka^{34} phaj^{354}]	
ภาษาลาวเวียง	/paː^{33} siam^{24}/	1, 2	[paː^{33} siam^{24}]	“ปลาเนื้ออ่อน”
		2, 3	[paː^{33} ka^{31} siam^{24}]	
ภาษาลาวใต้	/nok^{33} ɲaːŋ^{452}/	1, 2	[nok^{33} ɲaːŋ^{452}]	“นกกระยาง”
		2, 3	[nok^{33} ka^{33} ɲaːŋ^{452}]	

ค. การใช้ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ

	ศัพท์ที่มีการแปร	ระดับอายุ	การแปร	ความหมาย
ภาษาลาวโซ่ง	/mɛːŋ^{45} pɔŋ^{24} piŋ^{34}/	1	[mɛːŋ^{45} pɔŋ^{24} piŋ^{34}]	“แมลงหวี่”
		2, 3	[mɛːŋ^{45} wiː^{24}]	
ภาษาลาวครั่ง	/taːp^{452}/	1, 2	[taːp^{452}]	“ปะ (ผ้า)”
		2, 3	[paʔ^{434}]	
ภาษาลาวเวียง	/ɲam^{354}/	1, 2	[ɲam^{354}]	“เคี้ยว”
		3	[khiaw^{452}]	
ภาษาลาวใต้	/thɛː^{24} hua^{24}/	1	[thɛː^{24} hua^{24}]	“โกนหัว”
		2, 3	[koːn^{232} hua^{24}]	
ภาษาลาวพวน	/fot^{452}/	1, 2	[fot^{452}]	“เดือด”
		3	[dɨat^{22}]	

ง. การสร้างศัพท์ใหม่

	ศัพท์ที่มีการแปร	ระดับอายุ	การแปร	ความหมาย
ภาษาลาวโซ่ง	/him^{45} sop^{33}/	1, 2	[him^{45} sop^{33}]	“ริมฝีปาก”
		3	[him^{45} paʔ^{24}]	
ภาษาลาวครั่ง	/khiː^{452} faː^{354}/	1	[khiː^{452} faː^{354}]	“เมฆ”
		2, 3	[khiː^{452} faː^{354}] ~ [khiː^{452} meːk^{354}]	
ภาษาลาวเวียง	/biː^{31} khɛŋ^{21}/	1, 2	[biː^{31} khɛŋ^{21}]	“น่อง”
		2, 3	[biː^{31} nɔŋ^{31}]	
ภาษาลาวใต้	/bak^{24} miː^{232}/	1, 2	[bak^{24} miː^{232}]	“ขนุน”
		2, 3	[bak^{24} kha^{33} nun^{24}]	
ภาษาลาวพวน	/khiː^{43} fiaʔ^{44}/	1, 2, 3	[khiː^{43} meːk^{452}]	“เมฆ”

นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังพบว่า มีศัพท์เดิมหลายคำที่สูญไป ไม่ปรากฏการใช้ในชุมชนภาษาลาว และงานวิจัยดังกล่าวพบว่า มีการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง 2 ศัพท์คือ ในชุมชนภาษาลาวเวียงและลาวพวนใช้ศัพท์ [phɔː^{3} khun^{2}] “ตา” และ [mɛː^{3} khun^{2}] “ยาย”

3. การแปรด้านความหมาย (Semantic variation)

ลักษณะการแปรด้านความหมายที่ปรากฏในชุมชนภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่มในงานวิจัยดังกล่าว แสดงในตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ลักษณะการแปรด้านความหมายในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่ม

ลักษณะการแปรด้านศัพท์	ลาวโซ่ง	ลาวครั่ง	ลาวเวียง	ลาวใต้	ลาวพวน
ความหมายกว้างออก	/	/	/	/	/
ความหมายแคบเข้า	/	/	/	/	/

การแปรด้านความหมายในชุมชนภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่มมี 2 ลักษณะ คือ ความหมายกว้างออกและความหมายแคบเข้า ซึ่งปรากฏในทุกชุมชนภาษา ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การแปรด้านความหมายมีไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากในงานวิจัยดังกล่าวได้กำหนดคำที่ใช้ทดสอบให้มีความหมายชัดเจน เข้าใจตรงกันทุกระดับอายุ ส่วนการแปรด้านความหมายในลักษณะของความหมายแคบเข้านั้นปรากฏมากกว่าความหมายกว้างออก เนื่องจากศัพท์เดิมที่เคยใช้ในความหมายกว้างนั้นจะใช้แคบเข้าในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ใช้ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกันแทนความหมายของศัพท์เดิม ในงานวิจัยดังกล่าวจึงคาดว่าการแปรความหมายแคบเข้านี้

เป็นสาเหตุหนึ่งของการสูญศัพท์เดิมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ตัวอย่างการแปรด้านความหมายในภาษาลาวแต่ละกลุ่ม มีดังนี้

ก. ความหมายกว้างออก (Widening)

	ศัพท์ที่มีการแปร	ระดับอายุ	การแปร	ความหมาย
ภาษาลาวโซ่ง	/cɛː^{33}/	1	(ใช้กับทุกอย่างยกเว้นข้าว)	“แซ่”
		2, 3	(ใช้กับทุกอย่าง)	
ภาษาลาวครั่ง	/ka^{34} tut^{434}/	1	(เครื่องรางทำด้วยโลหะ)	“ตะกรุด”
		2, 3	(เครื่องรางทำด้วยโลหะหรือผ้า)	
ภาษาลาวเวียง	/ʔiː^{33} kia^{33}/	1	(ค้างคาวตัวเล็ก)	“ค้างคาว”
		2, 3	(ค้าวคาว)	
ภาษาลาวใต้	/bɔː^{33} phoːŋ^{452}/	1, 2	(บ่อน้ำชนิดหนึ่งมีคันโพง)	“บ่อน้ำ”
		3	(บ่อน้ำทุกชนิด)	
ภาษาลาวพวน	/sɛː^{452}/	1, 2	(แซ่ทุกอย่าง ยกเว้นข้าว)	“แซ่”
		2, 3	(แซ่ทุกอย่าง)	

ข. ความหมายแคบเข้า (Narrowing)

	ศัพท์ที่มีการแปร	ระดับอายุ	การแปร	ความหมาย
ภาษาลาวโซ่ง	/khɛw^{32}/	1, 2	(ฟันทุกซี่ในปาก)	“ฟัน”
		3	(ฟันเฉพาะมุมปาก)	
ภาษาลาวครั่ง	/mɛːŋ^{34} ka^{34} bia^{354}/	1, 2	(ผีเสื้อ)	“ผีเสื้อ”
		3	(ผีเสื้อตัวเล็ก)	
ภาษาลาวเวียง	/phaː^{21} haːj^{452}/	1	(ผ้าที่ใช้สำหรับเช็ดทำความสะอาด)	“ผ้าขี้ริ้ว”
		2, 3	(ผ้าที่ใช้เช็ดพื้น)	
ภาษาลาวใต้	/suaj^{33}/	1, 2	(ล้าง)	“ล้าง”
		3	(ล้างหน้า)	
ภาษาลาวพวน	/ɲam^{43}/	1, 2	(การเคี้ยวของบุคคลโดยทั่วไป)	“เคี้ยว”
		3	(การเคี้ยวของเด็ก)	

งานวิจัยของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2539) แสดงให้เห็นว่า ระดับอายุเป็นปัจจัยทางสังคมประการหนึ่งที่มีผลต่อการใช้คำและการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีน ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ได้รับอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพฯ มากกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 อิทธิพลดังกล่าวได้ผ่านสื่อมวลชน การศึกษา ตลอดจนการพบปะคนต่างถิ่น ดังนั้นการใช้ภาษาของผู้บอกภาษาทั้งสองระดับอายุจึงมีโอกาสแปรได้ง่ายกว่า

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังแสดงให้เห็นด้วยว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนภาษาลาวในปัจจุบันกลายสภาพเป็นชุมชนหลายภาษา เนื่องจากผู้พูดภาษาลาวส่วนใหญ่พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ และ/หรือภาษาลาว มีผลทำให้การใช้ภาษาเกิดการแปร โดยระดับอายุเป็นตัวแปรอิสระ (independent variable) และภาษาเป็นตัวแปรตาม (dependent variable) ในงานวิจัยดังกล่าวจึงคาดว่า ในอนาคตชุมชนภาษาลาวในลุ่มน้ำท่าจีน จะใช้ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ ติดต่อสื่อสารกับคนในชุมชนและคนต่างถิ่นมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายลาวในเขตลุ่มน้ำท่าจีนควรดำเนินการอย่างรอบคอบ เพื่อให้บุคคลทุกระดับอายุเกิดความพึงพอใจยอมรับทั้งการอนุรักษ์และพัฒนา

นอกจากงานวิจัยที่กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ยังมีงานวิจัยในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ของชญานนท์ แสงศรีจันทร์ (2541) ที่ศึกษาวิเคราะห์การใช้คำของคนต่างระดับอายุกัน งานวิจัยดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของคนไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาสามระดับอายุโดยใช้คำศัพท์จำนวน 800 คำ ประกอบด้วยคำนาม 500 คำ คำกริยา 200 คำ คำวิเศษณ์ 85 คำ รวมทั้งคำสรรพนามและแสดงคำถาม 15 คำนำไปสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาไทลื้อจำนวน 75 คน ใน 25 หมู่บ้าน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับอายุ คือ ระดับอายุที่ 1 อายุ 56-70 ปี จำนวน 25 คน ระดับอายุที่ 2 อายุ 36-50 ปี จำนวน 25 คน ระดับอายุที่ 3 อายุ 16-30 ปี จำนวน 25 คน ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การใช้คำศัพท์ของคนไทลื้อสามระดับอายุ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) คำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสามระดับอายุใช้เหมือนกัน คิดเป็นร้อยละ 52.25 2) คำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสามระดับอายุใช้แตกต่างกัน คิดเป็นร้อยละ 11.37 และ 3) คำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสองระดับอายุใช้เหมือนกัน คิดเป็นร้อยละ 36.37 โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ คำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ใช้เหมือนกัน ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คำศัพท์แตกต่างออกไป คิดเป็นร้อยละ 17.25 คำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ใช้เหมือนกัน ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คำศัพท์แตกต่างออกไป คิดเป็นร้อยละ 17 และคำศัพท์ที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 3 ใช้เหมือนกัน ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คำศัพท์แตกต่างออกไป คิดเป็นร้อยละ 2.12

เมื่อพิจารณาการใช้คำของผู้บอกภาษาในระดับอายุที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงอายุที่ต่อเนื่องกับระดับอายุที่ 1 และ 3 งานวิจัยดังกล่าวพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คำศัพท์ในอัตราที่ใกล้เคียงกับทั้งสองระดับอายุมาก โดยใช้คำศัพท์ห่างกันเพียง 2 คำ แสดงว่า ระดับอายุที่ 2 เป็นกลุ่มคนที่เป็นตัวเชื่อมโยงการใช้คำของคนทั้งสองระดับอายุได้เป็นอย่างดี สามารถใช้คำได้มากและหลากหลาย โดยติดต่อสื่อสารกับทั้งสองระดับอายุได้สะดวกและเข้าใจง่าย เมื่อจะสื่อสารกับคนระดับอายุที่ 1 ยังคงใช้คำที่เหมือนกันและเข้าใจกันได้ และเมื่อติดต่อกับคนระดับอายุที่ 3 ก็สามารถใช้คำที่เหมือนกันและสื่อสารกันรู้เรื่องและเข้าใจ ดังนั้นงานวิจัยดังกล่าวจึงสรุปว่า ปัจจุบันนี้คนไทลื้อทั้งสามระดับอายุที่อำเภอเชียงคำ ยังคงใช้คำศัพท์ที่เหมือนกันเป็นจำนวนมากในชีวิตประจำวัน

นอกจากการศึกษาวิจัยการแปรทางศัพท์ในภาษาไทถิ่นแล้ว ยังมีงานวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาวิเคราะห์การแปรในภาษาไทยถิ่น ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของสายัณ สวมทอง (2544) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเปรียบเทียบการแปรคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นของคนสามระดับ

อายุ ในตำบลควนธานี อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง โดยศึกษาทั้งการแปรด้านเสียงและการแปรด้านคำศัพท์ งานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่มีระดับอายุต่างกันแยกเป็น 3 ระดับอายุ ได้แก่ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 อายุระหว่าง 55 ปีขึ้นไป ผู้บอกภาษาอายุระดับที่ 2 อายุระหว่าง 35-50 ปี และผู้บอกภาษาอายุระดับที่ 3 มีอายุระหว่าง 15-30 ปี ในแต่ละหมู่บ้านมีผู้บอกภาษาระดับอายุละ 1 คน จำนวนผู้บอกภาษาที่ใช้เป็นหลักในการสอบถามข้อมูลในงานวิจัยดังกล่าวมีหมู่บ้านละ 6 คน (ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละระดับอายุ) รวมจำนวนผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 18 คน

ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การแปรด้านเสียงปรากฏเสียงแปรที่เกิดขึ้นในระดับอายุเดียวกันและเสียงแปรที่เกิดในระดับอายุต่างกันทั้งเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะประสม พยัญชนะท้ายพยางค์ สระเดี่ยว และสระประสม เมื่อเปรียบเทียบการแปรด้านเสียงระหว่างกลุ่มผู้พูดสามระดับอายุ ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า มีการแปรเสียงประเภทต่าง ๆ ในกลุ่มผู้พูดระดับอายุที่ 2 มากที่สุด รองลงไปคือกลุ่มผู้พูดระดับอายุที่ 1 ส่วนกลุ่มผู้พูดระดับอายุที่ 3 มีการแปรเสียงเกิดขึ้นน้อยที่สุด ส่วนการแปรด้านคำศัพท์ ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า มีการแปรของโครงสร้างคำศัพท์ และการแปรด้านคำศัพท์ที่เกิดจากอิทธิพลภายนอก การแปรระบบโครงสร้างคำศัพท์ มีทั้งการแปรระบบโครงสร้างของศัพท์บางส่วน ซึ่งจำแนกเป็นการแปรส่วนหน้าคำศัพท์ การแปรส่วนกลางคำศัพท์ และการแปรส่วนหลังคำศัพท์และการแปรระบบโครงสร้างคำศัพท์ทุกส่วน นอกจากนี้ยังปรากฏการแปรคำศัพท์ที่เกิดจากอิทธิพลภาษาไทยมาตรฐานและการแปรศัพท์ที่เกิดจากอิทธิพลภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษามลายู ภาษาเขมร ภาษาจีนและภาษาอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบการแปรระบบโครงสร้างของศัพท์บางส่วน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า มีการแปรส่วนหลังคำศัพท์มากที่สุด รองลงมาคือ การแปรส่วนหน้าคำศัพท์ ส่วนการแปรส่วนหลังคำศัพท์เกิดขึ้นน้อยที่สุด และเป็นไปในทำนองเดียวกันทั้ง 3 กลุ่มระดับอายุ การแปรคำศัพท์ทุกส่วนเกิดกับผู้พูดระดับอายุที่ 3 มากที่สุด รองลงไปคือระดับอายุที่ 1 และระดับอายุที่ 2 ตามลำดับ การแปรที่เกิดจากอิทธิพลภายนอก ปรากฏว่า การแปรคำศัพท์ที่เกิดภาษาไทยมาตรฐานมีมากที่สุดในทุกกลุ่มระดับอายุ ส่วนการแปรศัพท์ที่เกิดจากอิทธิพลภาษาต่างประเทศมีเป็นจำนวนน้อยทุกกลุ่ม ระดับอายุ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของรังสิตา สุวรรณมุสิก (2547) ที่ศึกษาการแปรของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้อำเภอเกาะสมุยจังหวัดสุราษฎร์ธานีของผู้พูดสามระดับอายุ โดยศึกษาการแปรของคำศัพท์ใน 2 ด้าน ได้แก่ การแปรด้านเสียงและการแปรด้านคำศัพท์ งานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาไทยถิ่นใต้ อำเภอเกาะ สมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจุดเก็บข้อมูล 7 ตำบล ตำบลละ 1 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 7 หมู่บ้าน หน่วยอรรถที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีจำนวน 200 หน่วยอรรถ ผู้บอกภาษาแบ่งออกเป็นสามระดับอายุ ได้แก่ ระดับอายุที่ 1 มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป ระดับอายุที่ 2 มีอายุตั้งแต่ 35-45 ปี และระดับอายุที่ 3 มีอายุตั้งแต่ 15-25 ปี ซึ่งมีจำนวนผู้บอกภาษาระดับอายุละ 21 คน รวมจำนวนผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 63 คน ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า มีหน่วยอรรถที่มีการแปรด้านเสียง จำนวน 71 หน่วยอรรถ หน่วยอรรถที่มีการแปรด้านคำศัพท์ จำนวน 168 หน่วยอรรถ และหน่วยอรรถที่ไม่มีการแปรในลักษณะใด ๆ 17 หน่วยอรรถ ผลการวิเคราะห์การแปรด้านเสียงในงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มีการแปรระหว่างเสียงพยัญชนะต้น การแปรระหว่างเสียงพยัญชนะท้าย การแปรระหว่างเสียงสระเดี่ยวกับเสียงสระเดี่ยว การแปร

ระหว่างเสียงสระเดี่ยวกับเสียงสระประสมและการแปรระหว่างเสียงสระประสมกับเสียงสระประสม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเสียงแปรที่ปรากฏระหว่างผู้บอกภาษาทั้ง 3 ระดับอายุ ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่าจำนวนหน่วยอรรถที่มีเสียงแปรระหว่างผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และระดับอายุที่ 2 มีมากที่สุด จำนวน 81 หน่วยอรรถ ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 มีการแปรเสียงกับผู้บอกภาษาระดับอายุอื่นในอัตราความถี่ที่รองลงมา คือมีจำนวน 69 หน่วยอรรถนอกจากนี้ยังปรากฏแนวโน้มการใช้เสียงแปรใน 4 ลักษณะ ได้แก่ เสียงแปรของคำศัพท์ที่มีแนวโน้มเลิกใช้ จำนวน 7 หน่วยอรรถ เสียงแปรของคำศัพท์ที่มีแนวโน้มของการใช้สูงขึ้น จำนวน 35 หน่วยอรรถ เสียงแปรของคำศัพท์ที่มีแนวโน้มของการใช้ลดลง จำนวน 59 หน่วยอรรถ และเสียงแปรของคำศัพท์ที่มีแนวโน้มของการใช้ไม่แน่นอน จำนวน 27 หน่วยอรรถ

สำหรับการแปรด้านคำศัพท์ ผลการวิจัยของรังสิตา สุวรรณมุสิก (2547) แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นใต้ อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการแปรคำศัพท์ที่เกิดจากอิทธิพลของภาษาอื่น ๆ หรือภาษาถิ่นอื่น ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษามลายู ภาษาจีน ภาษาเขมรและภาษาไทยมาตรฐาน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการแปรคำศัพท์ระหว่างผู้บอกภาษาทั้ง 3 ระดับอายุ ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า จำนวนหน่วยอรรถที่มีการแปรคำศัพท์ระหว่างผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และระดับอายุที่ 3 มีมากที่สุด จำนวน 190 หน่วยอรรถ ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 มีการแปรคำศัพท์กับระดับอายุอื่นในอัตราความถี่ที่รองลงมา คือมีจำนวน 183 หน่วยอรรถ เมื่อเปรียบเทียบการแปรคำศัพท์ที่เกิดจากอิทธิพลภาษาอื่น ๆ ปรากฏว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และน้อยที่สุด ได้แก่ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 สำหรับผู้บอกภาษาที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศมากที่สุด ได้แก่ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 รองลงมาได้แก่ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 และน้อยที่สุดได้แก่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังแสดงให้เห็นแนวโน้มการใช้รูปแปรด้านคำศัพท์ใน 4 ลักษณะ ได้แก่ รูปแปรของคำศัพท์ที่มีแนวโน้มเลิกใช้จำนวน 20 หน่วยอรรถ รูปแปรของคำศัพท์ที่มีแนวโน้มของการใช้สูงขึ้นจำนวน 163 หน่วยอรรถ รูปแปรของคำศัพท์ที่มีแนวโน้มของการใช้ลดลง จำนวน 146 หน่วยอรรถ และรูปแปรของคำศัพท์ที่มีแนวโน้มของการใช้ไม่แน่นอน จำนวน 52 หน่วยอรรถ

นอกจากงานวิจัยที่กล่าวมาในตอนต้นแล้ว ยังมีงานวิจัยในระยะต่อมาที่ศึกษาการแปรและ/หรือการเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ในภาษาไทถิ่นโดยกำหนดอายุของผู้พูดเป็นตัวแปรหรือเป็นปัจจัยทางสังคมออกเป็น 3 ระดับอายุ และเน้นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์ของผู้พูดและมีผลการวิจัยในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น งานวิจัยเรื่อง *"การเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์ภาษาญ้อของชาวบ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม"* ของศรินยา จิตบรรจง และดุษฎี กองสมบัติ (2551) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาญ้อบ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้คำที่ภาษาญ้อใช้รูปศัพท์ต่างกับภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาญ้อ จำนวน 38 คำ ทดสอบกับผู้บอกภาษาทั้งชายและหญิง 18 คน แบ่งเป็น 3 ระดับอายุคือ ระดับอายุที่ 1 ระหว่าง 55 – 65 ปี ระดับอายุที่ 2 ระหว่าง 35 – 45 ปี และระดับอายุที่ 3 ระหว่าง 15 – 25 ปี ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงของคำเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดไม่มี

ข้อจำกัด พบการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ การเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์พบการเปลี่ยนแปลงโดยการใช้รูปแปรของศัพท์เดิม และการใช้ศัพท์อื่น ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายไม่พบ ในด้านการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาญ้อ งานวิจัยดังกล่าวพบว่า คำที่คนสามระดับอายุใช้เหมือนกันคือใช้ศัพท์เดิมมีครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 50 ศัพท์เดิมที่ผู้บอกภาษาเลิกใช้มีร้อยละ 18.42 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 มีแนวโน้มที่จะนำศัพท์อื่นมาใช้แทนศัพท์เดิมมากที่สุด คือร้อยละ 47.37 ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้ศัพท์เดิมน้อยที่สุด คือร้อยละ 18.42 ใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่นมากที่สุด คือ ร้อยละ 47.37 และใช้ศัพท์อื่นน้อยกว่าผู้บอกภาษาอีกสองระดับอายุ คือร้อยละ 34.42 ในขณะที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้ศัพท์เดิมเท่ากับผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 คือร้อยละ 21.05 ใช้ศัพท์เดิมร่วมกับศัพท์อื่นเป็นลำดับที่ 2 คือ ร้อยละ 42.11

ผลการวิจัยของศรินยา จิตบรรจง และดุษฎี กองสมบัติ (2551) เป็นอีกหลักฐานหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ผู้พูดระดับอายุที่ 3 มีแนวโน้มที่จะใช้ศัพท์อื่นแทนศัพท์เดิมมากกว่าผู้พูดระดับอายุที่ 1 และระดับอายุที่ 2 แต่การวิจัยในข้างต้นมีผลการวิจัยบางประการที่แตกต่างจากผลการวิจัยอื่น ๆ ในข้างต้น กล่าวคือ ในงานวิจัยดังกล่าวพบว่าผู้พูดภาษาญ้อระดับอายุที่ 1 กับผู้พูดภาษาญ้อระดับที่ 3 ใช้ศัพท์เดิมเท่ากัน และผู้พูดระดับอายุที่ 2 ใช้ศัพท์เดิมน้อยที่สุด ผลการวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากผลการวิจัยอื่น ๆ ที่ผ่านมาในแง่ที่ว่า ผู้พูดระดับอายุที่ 2 ใช้ศัพท์เดิมน้อยกว่าผู้พูดระดับอายุที่ 3 ที่ในงานวิจัยอื่น ๆ พบว่า เป็นระดับอายุที่มีแนวโน้มที่จะใช้ศัพท์เดิมน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับผู้พูดระดับอายุที่ 1 และระดับอายุที่ 2 ในที่นี้อาจสันนิษฐานได้ว่า การกำหนดจำนวนคำ 38 คำที่ใช้ทดสอบการใช้คำศัพท์ของผู้พูดภาษาญ้อในงานวิจัยดังกล่าว อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อผลการวิจัยบางส่วนที่แตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่ผ่านมา หากจำนวนคำทดสอบเพิ่มมากขึ้น ผลการวิจัยอาจแตกต่างออกไปก็เป็นได้

2.2.2 การศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียง

งานวิจัยที่ศึกษาการแปรทางเสียงในภาษาในตระกูลไท-กะไดโดยกำหนดอายุของผู้พูดเป็นตัวแปรส่วนใหญ่มักเน้นศึกษาการแปรของเสียงพยัญชนะ และมีงานวิจัยเพียงบางส่วนที่ศึกษาการแปรของเสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ ตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาการแปรทางเสียง รวมทั้งงานวิจัยที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียงโดยกำหนดอายุของผู้พูดเป็นตัวแปรหรือปัจจัยทางสังคมมีรายละเอียดดังนี้

วิทยานิพนธ์ของรัชนี เสนีย์ศรีสันต์ (2526) ศึกษาเกี่ยวกับเสียงและระบบเสียงของภาษาลาวพวนของผู้พูดต่างอายุกันที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาบปลาเค้า (หมู่ 1, 2, 3, 4) ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่าย่าง จังหวัดเพชรบุรี โดยเน้นเรื่องความแตกต่างของเสียงวรรณยุกต์ พยัญชนะ สระ ในงานวิจัยดังกล่าวแบ่งประชากรออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่ 1 อายุ 60 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ 2 อายุ 44-59 ปี กลุ่มที่ 3 อายุ 30-44 ปี และกลุ่มที่ 4 อายุ 15-29 ปี ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาที่คัดเลือกจาก ผู้พูดภาษา 4 กลุ่ม กลุ่มอายุรวมทั้งสิ้น 31 คน ซึ่งเป็นผู้บอกภาษาเพศหญิง 16 คน เพศชาย 15 คน ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ระบบภาษาลาวพวนที่พูดโดยคนต่างอายุกันมีระบบเสียงเหมือนกัน โดยมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระ 18 หน่วยเสียง แต่มีสัทลักษณะของเสียงบางเสียง

ต่างกัน ซึ่งเสียงเหล่านี้อยู่ในระยะแปรเปลี่ยนโดยอิทธิพลของภาษารอบข้าง คือ ภาษาไทยเพชรบุรี และภาษาไทยกรุงเทพฯ

เมื่อเปรียบเทียบการออกเสียงวรรณยุกต์ พยัญชนะ และสระของผู้พูดภาษาลาวพวน 4 กลุ่มอายุแล้ว งานวิจัยดังกล่าวพบว่าเสียงวรรณยุกต์ในกล่อง DS123 มีแนวโน้มจะเปลี่ยนไปใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยเพชรบุรี และเสียงวรรณยุกต์ในกล่อง DS4 มีแนวโน้มจะเปลี่ยนไปใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ทำให้เกิดเสียงวรรณยุกต์ใหม่ในภาษาลาวพวน 3 เสียง นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ตายเสียงยาว (DL) กับพยางค์ตายเสียงสั้น (DS) ในแถว 123 ของผู้พูดภาษากลุ่มอายุ 30–44 ปี สำหรับเสียงพยัญชนะและสระบางเสียงในภาษาลาวพวนมาบปลาเค้ามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปเป็นแบบภาษาไทยเช่นเดียวกับเสียงวรรณยุกต์ การแปรเปลี่ยนนี้เกิดขึ้นกับการออกเสียงพยัญชนะ และสระในคำบางคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพยัญชนะต้นของคำเหล่านั้นเป็นเสียง [h-, n-, s-, kw-] ส่วนเสียงสระมีการแปรเปลี่ยนระหว่าง [ɛːu] กับ [iau] และ [ɛːu] กับ [eːu]

งานวิจัยดังกล่าวพบว่า อัตราการแปรเปลี่ยนของเสียงวรรณยุกต์ พยัญชนะ สระ ในข้างต้นแตกต่างกันไปตามกลุ่มอายุของผู้พูดภาษา คือผู้พูดภาษาลาวพวนกลุ่มอายุมากโดยเฉพาะกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป ยังคงออกเสียงภาษาลาวพวนเดิมในอัตราสูง ส่วนผู้พูดภาษาลาวพวนกลุ่มอายุน้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม 15–29 ปี ออกเสียงแบบภาษาไทยมาก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ในงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาในตอนต้นที่พบว่า ผู้พูดภาษากลุ่มสูงอายุมักเป็นกลุ่มที่ยังคงลักษณะเดิมของภาษาไว้ ในขณะที่กลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มอายุน้อยมักมีการแปรและการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางภาษามากกว่า

วิทยานิพนธ์อีกฉบับหนึ่งที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียงโดยศึกษาจากผู้พูดต่างรุ่นอายุกัน คือ วิทยานิพนธ์ของเพ็ญพร ตันวัฒนานนท์ (2525) ซึ่งศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นกักสิถิล (unaspirated stops) ในภาษาถิ่นเชียงใหม่โดยเก็บข้อมูลในชุมชน 2 ชุมชน คือ ชุมชนเมืองในเขตตำบลช้างม่อย อำเภอเมืองเชียงใหม่ และชุมชนชนบทในเขตตำบลหนองแหย่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยดังกล่าวแบ่งผู้บอกภาษาในแต่ละชุมชนออกเป็น 2 ระดับอายุ ได้แก่ กลุ่มเด็ก (อายุ 15–17 ปี) และกลุ่มคนสูงอายุ (อายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเสียงพยัญชนะต้นกักสิถิล /p, t, c, k/ ในภาษาถิ่นเชียงใหม่ที่พัฒนามาจากเสียงพยัญชนะไม่ก้อง *p, *t, *c, *k ในภาษาไทดั้งเดิมหรือในภาษาไทยมาตรฐานใช้อักษร <ป ต จ ก> นั้น ภาษาถิ่นเชียงใหม่ปัจจุบันไม่มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการออกเสียง แต่เสียงพยัญชนะต้นกักสิถิล /p, t, c, k/ ที่พัฒนามาจากเสียงก้อง *b, *d, *ɟ, *g ในภาษาไทดั้งเดิมหรือในภาษาไทยมาตรฐานใช้อักษร <พ ท ช ค> นั้นกำลังมีการเปลี่ยนแปลงโดยผู้พูดมีการออกเสียงเป็นเสียงกักธนิต (aspirated stops) [ph, th, ch, kh] เพิ่มเข้ามาด้วย อัตราการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะต้นเหล่านี้แตกต่างกันไป โดยเสียง /t/ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด และเสียง /c/ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวยังวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นกับตัวแปรทางสังคม 4 ตัวแปรคือ เพศ อายุ ถิ่นที่อยู่อาศัย และอิทธิพลภายนอก โดยผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรเพศไม่มีสหสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางภาษา ส่วนตัวแปรอายุ ถิ่นที่อยู่อาศัย และอิทธิพลภายนอกมี

สหสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้คือ เด็กมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าคนสูงอายุ คนที่อยู่อาศัยในชุมชนเมืองมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าคนที่อาศัยในชนบทและคนที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าคนที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกน้อยหรือไม่ได้รับเลย เมื่อพิจารณาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรอายุ จะเห็นได้ว่างานวิจัยของเพ็ญพร ตันวัฒนานนท์ (2525) สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงของภาษาของผู้พูดที่อายุน้อยมีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของภาษาของผู้พูดที่อายุมาก

งานวิจัยเรื่อง *"วิเคราะห์การใช้คำและการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีน"* ของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ และกันทิมา วัฒนะประเสริฐ (2539) ที่นอกจากจะศึกษาการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีนดังสรุปไว้ในหัวข้อ 2.2.1 แล้ว ยังวิเคราะห์การแปรลักษณะทางเสียงและความหมายของคำในภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีนด้วย ผลการวิจัยในแง่ของการแปรด้านเสียงสรุปได้ดังนี้

การแปรด้านเสียง การแปรด้านเสียงที่เกิดขึ้นในชุมชนภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่มมีทั้งเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ สรุปได้ดังนี้

1. การแปรเสียงพยัญชนะ เสียงพยัญชนะที่แปรไปมีทั้งพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้าย เสียงแปรที่เกิดขึ้นมีทั้งที่เกิดขึ้นทุกชุมชนภาษาและเสียงแปรที่เกิดบางชุมชนภาษา ดังสรุปในตารางที่ 3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 เสียงพยัญชนะในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่มที่มีการแปร

เสียงที่มีการแปร	เสียงแปร									
	ลาวโซ่ง		ลาวครั่ง		ลาวเวียง		ลาวใต้		ลาวพวน	
	พ.ต้น	พ.ท้าย	พ.ต้น	พ.ท้าย	พ.ต้น	พ.ท้าย	พ.ต้น	พ.ท้าย	พ.ต้น	พ.ท้าย
/p/	p f	p m								p m
/t/	t k									
/k/			k t	k ʔ					k t	
/k/			k c		k c				k c	
/k/			k kh							
/s/									s k	
/ʔ/		ʔ k								ʔ k
/kh/					kh ph		kh ph			

เสียงที่มีการแปร	เสียงแปร									
	ลาวโซ่ง		ลาวครั่ง		ลาวเวียง		ลาวใต้		ลาวพวน	
	พ.ต้น	พ.ท้าย	พ.ต้น	พ.ท้าย	พ.ต้น	พ.ท้าย	พ.ต้น	พ.ท้าย	พ.ต้น	พ.ท้าย
/kh/									kh khw	
/kw/	kw f									
/b/	b d						b d			
/c/	c ch		c ch		c ch					
/s/	s ch						s ch		s ch	
/h/									h kh	
/h/	h l		h l		h l		h l		h l	
/m/	m l		m l						m l	
/m/			m w		m w				m w	
/n/				n ŋ		n ŋ		n ŋ		
/ɲ/	ɲ j		ɲ j		ɲ j		ɲ j		ɲ j	
/l/									l ʔ	
/j/									j ʔ	

2. การแปรเสียงสระ เสียงสระที่แปรไปมีทั้งสระเดี่ยวและสระประสม เสียงแปรที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนภาษา มีลักษณะที่เหมือนและต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 เสียงสระในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่มที่มีการแปร

เสียงที่มีการแปร	เสียงแปร				
	ลาวโซ่ง	ลาวครั่ง	ลาวเวียง	ลาวใต้	ลาวพวน
/ɛ/				ɛ ɛː	
/ɨ/					ɨ i

เสียงที่มีการแปร	เสียงแปร				
	ลาวโซ่ง	ลาวครั่ง	ลาวเวียง	ลาวใต้	ลาวพวน
/ɨ/		ɨ ɨa			
/a/					a ɔː
/a/	a o				
/ə/		o		o	ə o
/ə/	ɨ	ɨ	ɨ		ə ɨ
/əː/					əː aj
/u/	u o	u o		u o	u o
/o/			o aː		
/o/			oː ɔː		
/oː/	oː ua				oː ua
/ɔː/		ɔː ua		ɔː ua	
/ia/				ia ɨa	
/aɨ/	(aɨ) (aw) (aj) (əː)				
/ua/	ua oː	ua oː			ua oː
/ua/					ua aː

3. การแปรเสียงวรรณยุกต์ เสียงวรรณยุกต์ที่แปรไปส่วนใหญ่มีลักษณะทางสัทศาสตร์คล้ายคลึงกับภาษาไทยกรุงเทพฯ งานวิจัยดังกล่าวพบการแปรเสียงวรรณยุกต์ไม่มากนัก ดังแสดงในตารางที่ 5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5 เสียงวรรณยุกต์ในชุมชนภาษาลาว 5 กลุ่มที่มีการแปร

เสียงที่มีการแปร	เสียงแปร				
	ลาวโซ่ง	ลาวครั่ง	ลาวเวียง	ลาวใต้	ลาวพวน
/24/			24 21	24 21	
/34/	34 24				
/354/		354 452			
/354/			354 33		
/43/					43 452
/44/		44 452			
/45/	45 33				
/452/					452 44
/452/				452 33	

งานวิจัยดังกล่าวสรุปไว้ว่า เสียงวรรณยุกต์ที่แปรในแต่ละชุมชนภาษาเกิดขึ้นกระจัดกระจายไม่มีระบบ พบการแปรเสียงวรรณยุกต์ที่เกิดใน 2 ชุมชนภาษาคือ ชุมชนภาษาลาวเวียงและลาวใต้ ที่เสียงวรรณยุกต์ต่ำขึ้น /24/ แปรเป็นเสียงวรรณยุกต์ต่ำตก [21] เสียงวรรณยุกต์ในชุมชนภาษาลาวทุกกลุ่มมีการแปรเสียงให้คล้ายคลึงกับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ทั้ง 5 หน่วยเสียงที่มีคือ 1. เสียงวรรณยุกต์ต่ำตก /21/ 2. เสียงวรรณยุกต์ต่ำขึ้น /24/ 3. เสียงวรรณยุกต์กลางระดับ /33/ 4. เสียงวรรณยุกต์สูงระดับ /44/ และ 5. เสียงวรรณยุกต์สูงขึ้นตก /452/ (ดูรายละเอียดในสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ และกันทิมา วัฒนะประเสริฐ, 2539)

เมื่อพิจารณาในแง่ของปัจจัยที่มีผลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และทางเสียงอาจกล่าวได้ว่า งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่า การสัมผัสภาษา (language contact) หรือ

การได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นเป็นปัจจัยภายนอกที่มีบทบาทสำคัญต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงภาษา และเนื่องจากภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาซึ่งได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ล้วนแต่เป็นภาษาไทถิ่นที่พูดในบริเวณที่มีความหลากหลายของภาษา โดยผู้พูดภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่เป็นจุดเก็บข้อมูลสามารถพูดได้มากกว่า 1 ภาษา จึงมีความเป็นไปได้ที่การสัมผัสภาษาอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสัมผัสภาษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และตีความข้อมูลเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และทางเสียงในภาษาไทถิ่นโดยเฉพาะในแง่ของปัจจัยที่มีผลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงและได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสัมผัสภาษามาสรุปไว้ในหัวข้อที่ 2.3 ต่อไปนี้

2.3 การสัมผัสภาษา

โดยทั่วไปการสัมผัสภาษามักจะเกิดขึ้นเมื่อภาษา 2 ภาษาหรือมากกว่า 2 ภาษาถูกใช้สลับกันหรือปะปนกันในการพูดของผู้มีภาวะสองภาษา (bilingual) หรือผู้มีภาวะหลายภาษา (multilingual) เมื่อมีการสัมผัสภาษาเกิดขึ้นในระดับตัวบุคคลก็อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมได้ด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ภาวะสองภาษา (bilingualism) หรือภาวะหลายภาษา (multilingualism) ปรากฏได้ใน 2 ระดับ ได้แก่ ระบบตัวบุคคล (individual bilingualism/ multilingualism) ซึ่งพบเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับผู้พูดภาษาแทบทุกชาติ ทุกภาษา และระดับกลุ่มคนหรือระดับสังคม (collective or social bilingualism/multilingualism)

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544: 92) ให้คำจำกัดความ “การสัมผัสภาษา” ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ภาษา 2 ภาษาหรือหลายภาษามีอิทธิพลต่อกัน การสัมผัสภาษามักจะเกิดขึ้นในสังคมที่มีภาวะสองภาษาหรือภาวะหลายภาษา เนื่องจากในสังคมดังกล่าวมีผู้รู้สองภาษาหรือผู้รู้หลายภาษาที่อาจใช้ภาษา 2 ภาษาหรือหลายภาษาสลับกันหรือปนกัน ภาษาจึงมีอิทธิพลต่อกันและกัน จุดที่มีการสัมผัสภาษาก็คือในตัวผู้รู้หลายภาษานั่นเอง

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นบริเวณหนึ่งที่มีภาวะสองภาษาหรือหลายภาษาและมีการสัมผัสภาษาเกิดขึ้นอย่างชัดเจน ดังตัวอย่างที่ปรากฏในงานของแม็ททิซอฟ (Matisoff, 1983) ที่นำเสนอให้เห็นภาวะหลายภาษาในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งจัดเป็นหนึ่งในดินแดนที่มีความหลากหลายและซับซ้อนของภาษา เนื่องจากมีภาษาถิ่นย่อยในตระกูลต่าง ๆ พูดอยู่ในบริเวณนี้เป็นต้นว่า ภาษาตระกูลจีน-ทิเบต เช่น ภาษาจีนถิ่นต่าง ๆ ภาษาตระกูลไท-กะได เช่น ภาษาไทย ภาษาลาว หรือไทถิ่นต่าง ๆ ได้แก่ ไทดำ ไทแดง ไทขาว ลื้อ ขืน พวน ฯลฯ ภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกหรือมอญ-เขมร เช่น ภาษามอญ เขมร เวียดนาม ฯลฯ ภาษาตระกูลออสโตรเนเชียน เช่น ภาษามาเลย์ และภาษาชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ซึ่งจัดอยู่ในตระกูลม้ง-เมี่ยนหรือแม้ว-เย้า เช่น ภาษาม้ง/แม้ว ภาษาเมี่ยน/เย้า เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารและงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสัมผัสภาษาอาจกล่าวได้ว่า งานส่วนใหญ่มักกล่าวถึงการสัมผัสภาษาภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะสองภาษาหรือหลายภาษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคม ตัวอย่างเช่น งานของไวน์ไรค์ (Weinreich, 1953) ซึ่งเป็นงานในยุคบุกเบิกที่ศึกษาเกี่ยวกับ

กลไกและกระบวนการทางภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษาและเป็นงานที่เป็นแนวทางในการศึกษากลไกหรือกระบวนการทางภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษาในงานวิจัยในยุคต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการสัมผัสภาษาที่มีการตีพิมพ์ในรูปแบบของหนังสือหรือบทความ ได้แก่ งานของโทเมสันและค็อฟแมน (Thomason and Kaufman, 1988) แบเท็นส์ (Baetens, 1982) ทรัดกิลล์ (Trudgill, 1986) ฮ็อฟมัน (Hoffmann, 1991) แซลมอนส์ (Salmons, 1992) เอ็ดเวิร์ดส (Edwards, 1994) ซิลวา-คอร์วาแลน (Silva-Corvalan, 1994) พอลส์ตัน (Paulston, 1994) โทเมสัน (Thomason, 2001) และวินฟอร์ด (Winford, 2003) เป็นต้น

การอธิบายเกี่ยวกับกลไกหรือกระบวนการทางภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษา ผลของการสัมผัสภาษาหรือความสำคัญของการสัมผัสภาษาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาษาล้วนเป็นประเด็นสำคัญที่งานที่ศึกษาเกี่ยวกับการสัมผัสภาษาต่างก็ให้ความสำคัญ ในที่นี้จะสรุปภาพรวมของกลไกหรือกระบวนการทางภาษา และผลของการสัมผัสภาษาดังต่อไปนี้

2.3.1 กลไกทางภาษาในสถานการณ์การสัมผัสภาษา

กลไกสำคัญที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษาหรือเมื่อผู้พูดที่มีภาวะสองภาษาหรือหลายภาษาใช้ภาษาสลับกันหรือปะปนกัน ได้แก่ การแทรกแซงภาษา (linguistic interference) การยืม (borrowing) การสลับภาษา (code-switching) หรือการปนภาษา (code-mixing) รวมทั้งการสร้างคำขึ้นใหม่ (individual creation) กลไกทางภาษาเหล่านี้ล้วนแต่มีบทบาทสำคัญในสถานการณ์การสัมผัสภาษาดังนี้

1) การแทรกแซงภาษา (linguistic interference) เป็นกลไกทางภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษา นั่นคือ การที่ผู้พูดภาษานำลักษณะของภาษาหนึ่งไปใช้ในการพูดอีกภาษาหนึ่ง ทำให้เกิดการมีอิทธิพลต่อกันระหว่างภาษาที่อยู่ในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษา ส่วนใหญ่มักจะเป็นการนำลักษณะของภาษาแม่ไปใช้ในภาษาที่สอง หรือภาษาอื่น ๆ ที่ผู้พูดเรียนรู้ในภายหลัง กลไกดังกล่าวนี้สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษาได้

การแทรกแซงภาษาสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายขอบเขตของภาษา ได้แก่ การแทรกแซงทางเสียง (phonic interference) การแทรกแซงทางไวยากรณ์ (grammatical interference) และการแทรกแซงทางคำศัพท์ (lexical interference) (Weinreich, 1953: 1) โดยทั่วไปการแทรกแซงภาษามักจะเริ่มต้นที่การแทรกแซงทางเสียงและไวยากรณ์ หรือรวมเรื่องของหน่วยคำด้วย ส่วนการแทรกแซงในระดับคำนั้นมักจะเกิดขึ้นในภายหลัง (Thomason and Kaufman, 1988: 39)

การแทรกแซงทางเสียงที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ของการสัมผัสภาษาที่มีผู้กล่าวถึงค่อนข้างมาก ได้แก่ การแทนเสียง (sound substitution) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อผู้มีภาวะสองภาษาใช้หน่วยเสียงในภาษาที่หนึ่งหรือภาษาแม่ของตนแทนหน่วยเสียงที่คล้ายคลึงกันในภาษาที่สอง เกิดเป็นการออกเสียงแบบ “สำเนียงต่างประเทศ” ตัวอย่างเช่น ผู้พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ และสามารถพูดภาษาอังกฤษได้บางคนอาจออกเสียงคำว่า “go” [goʊ] ในภาษาอังกฤษเป็น [koː] นั่นคือ การใช้พยัญชนะต้นเสียงกักไม่ก้อง [k] แทนเสียงพยัญชนะต้นเสียงกักก้อง [g] และออกเสียงสระเดี่ยว [oː] แทนเสียงสระประสม [oʊ] เนื่องจากทั้งเสียงพยัญชนะ [g] และเสียงสระ [oʊ] ไม่มีในภาษาไทย และ

เสียงพยัญชนะในภาษาไทยที่ใกล้เคียงกับเสียงพยัญชนะ [g] คือเสียง [k] ส่วนเสียงสระในภาษาไทยที่ใกล้เคียงกับเสียงสระ [oʊ] คือ เสียงสระ [oː] เมื่อผู้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ได้ยินการออกเสียงของผู้พูดภาษาไทยในลักษณะดังกล่าว อาจบอกว่าเป็นการออกเสียงด้วย “สำเนียงต่างประเทศ” หรือการออกเสียงภาษาอังกฤษแบบมี “สำเนียง” ภาษาไทยปนนั่นเอง

2) การยืม (borrowing) เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษา นั่นคือ การที่ผู้พูดนำลักษณะจากภาษาอื่น ๆ หรือภาษาที่ 2 เข้ามาใช้ในภาษาแม่ และอาจมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของลักษณะบางประการในภาษาแม่ โดยทั่วไปในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษาสิ่งที่ถูกยืมเป็นอันดับแรกมักจะอยู่ในระดับคำ และเมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับที่สูงมากก็จะมีการยืมในระดับโครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้างทางเสียง หน่วยเสียง โครงสร้างทางไวยากรณ์ หรือการยืมระดับหน่วยคำ (Thomason and Kaufman, 1988: 37)

การยืมลักษณะทางภาษาจากภาษาอื่นเข้ามาใช้ในภาษาแม่โดยเฉพาะการยืมในระดับคำที่ปรากฏค่อนข้างมากนั้น สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขึ้นในภาษาแม่ของผู้พูดได้ โดยเฉพาะการทำให้เกิดหน่วยเสียงใหม่ขึ้นในภาษา ตัวอย่างเช่น ในภาษาไทยมีคำยืมจากภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก และมีหลายคำที่มีเสียงพยัญชนะท้ายที่ไม่มีในภาษาไทย เช่น เสียง [-l] ในคำว่า *ฟุตบอล (football) อีเมล์ (e-mail) ค็อกเทล (cocktail)* ฯลฯ เสียง [-f] ในคำว่า *กอล์ฟ (golf) กราฟ (graph) ยีราฟ (giraffe)* ฯลฯ หรือเสียง [-s] ในคำว่า *แก๊ส (gas) เทนนิส (tennis) คลาส (class)* ฯลฯ

ในขณะที่ผู้พูดภาษาไทยบางคนออกเสียงพยัญชนะท้าย [-l] ในคำยืมภาษาอังกฤษด้วยเสียง [-n] หรือ [-w] ซึ่งเป็นเสียงที่มีในภาษาไทย เช่น ออกเสียงคำว่า *ฟุตบอล* เป็น “ฟุด-บอน” [fut^{45} bɔːn^{33}] หรือออกเสียงคำว่า *อีเมล์* เป็น “อี-เมว” [ʔiː^{33} meːw^{33}] หรือในคำยืมภาษาอังกฤษที่มีเสียงพยัญชนะท้าย [-f] ผู้พูดภาษาไทยบางคนอาจออกเสียงเป็นเสียง [-p] เช่น ออกเสียง คำว่า *กราฟ* เป็น “กร๊าบ” [kraːp^{45}] และออกเสียงพยัญชนะท้าย [-s] ในคำยืมภาษาอังกฤษด้วยเสียง [-t] เช่น ออกเสียง คำว่า *แก๊ส* เป็น “แก๊ด” [kɛːt^{45}] แต่มีผู้พูดภาษาไทยบางคน โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้และสามารถพูดภาษาอังกฤษได้อาจออกเสียงพยัญชนะท้ายทั้ง 3 เสียง คือ [-l, -f, -s] ตามภาษาอังกฤษ เช่น ออกเสียงคำว่า *ฟุตบอล กราฟ* และ *แก๊ส* เป็น [fut^{45} bɔːl^{33}] [kraːf^{45}] และ [kɛːs^{45}] ตามลำดับ หากผู้พูดภาษาไทยนิยมออกเสียงพยัญชนะท้ายดังกล่าวตามที่ปรากฏในภาษาอังกฤษมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็อาจมีผลทำให้เกิดหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย [-l, -f, -s] ขึ้นในภาษาไทยได้

เมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับที่มากขึ้น และมีระยะเวลายาวนานมากก็อาจมีการยืมในระดับไวยากรณ์ ซึ่งอาจมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบไวยากรณ์ของภาษาแม่ได้

3) การสลับภาษา (code-switching/language switching) และการปนภาษา (code-mixing/language mixing) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532: 29) ให้คำจำกัดความ **การสลับภาษา** ว่าหมายถึง การที่ผู้พูดคนใดคนหนึ่งใช้ภาษามากกว่า 1 ภาษา (ส่วนมากจะเป็น 2 ภาษา) สลับกันไปในระดับประโยค เช่น พูดภาษาไทย 2-3 ประโยค แล้วต่อด้วยภาษาอังกฤษ 1 ประโยค แล้วกลับมาพูดภาษาไทยอีกสลับกันไปอย่างไม่รู้ตัว การสลับภาษาอาจหมายถึง การใช้วิธภาษาสลับกันก็ได้ เช่น

พูดประโยคภาษาไทยกรุงเทพสลับกับประโยคภาษาสงขลา พูดเป็นทางการสลับกับภาษาไม่เป็นทางการ เป็นต้น หากมีการใช้ภาษา 2 ภาษาสลับกันในระดับคำจะเรียกว่า **การปนภาษา**

การสลับภาษาและการปนภาษามักเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษาของผู้ที่มีภาวะสองภาษาหรือหลายภาษาซึ่งอาจเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการหรือรู้สึกอยากที่จะเน้นในสิ่งที่พูด เช่น การที่ผู้พูดพบว่าในภาษาที่สองหรือภาษาอื่น ๆ มีคำหรือประโยคที่สามารถสื่อความได้ชัดเจนซึ่งในภาษาแม่ของตนไม่มี หรือขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในการสนทนาหรือความคุ้นเคยกับผู้ร่วมสนทนา ตัวอย่างของการสลับภาษาและการปนภาษา เช่น คนไทยที่มีความรู้ภาษาอังกฤษ พูดภาษาไทยปนกับภาษาอังกฤษ หรือคนไทยที่มีภาษาแม่เป็นภาษาไทยถิ่นได้แก่ ภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) ไทยถิ่นใต้ (ปักษ์ใต้) หรือไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ (ลาวอีสาน) ใช้ภาษาถิ่นของตนปนกับภาษาไทยกลางเมื่อคู่สนทนาเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกัน เป็นต้น

4) การสร้างคำขึ้นใหม่ (individual creation) เป็นกลไกทางภาษากลไกหนึ่งที่ฮ็อฟมัน (Hoffmann, 1991: 103) เสนอขึ้นมา ซึ่งเป็นกลไกที่มักเกิดขึ้นในภาษาของเด็กที่มีภาวะสองภาษาที่มีการนำคำจากภาษาหนึ่งมารวมกับคำในอีกภาษาหนึ่งเกิดคำใหม่ขึ้นในภาษา โดยฮ็อฟมันกล่าวว่า การเกิดคำใหม่ขึ้นด้วยกลไกนี้ไม่ใช่ผลจากการแทรกแซงภาษาหรือการยืมแต่อย่างใด ตัวอย่างการสร้างคำขึ้นใหม่ที่ฮ็อฟมันยกตัวอย่างไว้ ได้แก่ การพูดคำภาษาอังกฤษ ‘knackberries’ (หมายถึง ‘snowberries’ ซึ่งเกิดจากการรวมคำดังกล่าวกับคำในภาษาเยอรมันคือ ‘Knallerbsen’) หรือคำภาษาเยอรมัน ‘hinterwärts’ (หมายถึง ‘rückwärts’ ซึ่งถูกเทียบกับคำในภาษาอังกฤษคือ ‘backwards’)

ในแง่ของปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดกลไกทางภาษาในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษา จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสัมผัสภาษา ทำให้สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดกลไกทางภาษาที่กล่าวในข้างต้นมีดังนี้

1) **ปัจจัยภายในตัวภาษา** (linguistic factors) เช่น ลักษณะทางเสียง หรือโครงสร้างทางไวยากรณ์ในภาษาที่สองหรือภาษาอื่น ๆ ที่ผู้มีภาวะสองภาษาสามารถพูดได้ซึ่งอาจมีลักษณะเอื้อต่อการมีอิทธิพลต่อภาษาแม่ของผู้พูด เช่น หากในภาษาที่สองมีโครงสร้างทางเสียงหรือโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่มีลักษณะซับซ้อนน้อยกว่าหรือง่ายกว่า หรือมีคำที่ใช้สื่อความได้ชัดเจนกว่า ผู้พูดก็อาจนำลักษณะที่ง่ายกว่าเข้าไปใช้ในภาษาแม่
2) **ปัจจัยทางสังคม** (social factors) เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผลต่อการเกิดกลไกทางภาษาในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษา ตัวอย่างเช่น **ระยะเวลาที่มีการสัมผัสภาษา**ซึ่งจะมีผลต่อระดับความเข้มข้นของการสัมผัสภาษา (intensity of contact) เช่น หากมีการสัมผัสภาษาเกิดขึ้นในระยะเวลาที่ไม่นาน ก็อาจจะมีการยืมเกิดขึ้นเพียงในระดับคำ แต่หากการสัมผัสภาษามีระดับความเข้มข้นมากขึ้นก็อาจมีการยืมในระดับโครงสร้างทางเสียงหรือไวยากรณ์
3) **ทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อภาษา** เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเกิดกลไกต่าง ๆ ในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษาของผู้มีภาวะสองภาษาหรือหลายภาษา โดยเฉพาะเรื่อง

ของ**ความมีศักดิ์ศรี** (prestige) กล่าวคือ หากลักษณะใดในภาษาที่ถูกมองว่าเป็นลักษณะที่ใช้แล้วดูมีศักดิ์ศรีก็จะถูกยืมเข้ามาใช้ในภาษาแม่

2.3.2 ผลที่เกิดจากการสัมผัสภาษา

กลไกหรือกระบวนการทางภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษาไม่ว่าจะเป็นการแทรกแซงภาษา การยืม การสลับภาษาหรือการปนภาษา รวมทั้งการสร้างคำขึ้นใหม่ดังกล่าวในข้างต้นนั้น ล้วนแต่เป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษาได้ ดังที่โทเมสันและค็อฟแมน (Thomason and Kaufman, 1988) ได้กล่าวถึง ระดับความเข้มข้นของการสัมผัสภาษาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของภาษา เช่น เมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับธรรมดา อาจมีการยืมเพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะการยืมในระดับคำ ในกรณีที่มีการสัมผัสภาษาในระดับที่เข้มข้น มีการยืมคำในระดับที่มากขึ้น อาจมีผลต่อการยืมทางโครงสร้าง ทั้งโครงสร้างทางเสียงและโครงสร้างทางไวยากรณ์

กรณีที่มีการสัมผัสภาษาขึ้นในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง และชุมชนนั้น ๆ ไม่สามารถธำรงภาษาของตนไว้ได้ อาจมีการนำภาษาอื่น ๆ มาใช้แทนภาษาเดิมของตน ปรากฏการณ์ดังกล่าวเรียกว่า การเปลี่ยนภาษา (language shift) และหากมีการเลิกใช้ภาษาเดิมอย่างถาวร ก็จะเกิดการตายหรือการสูญของภาษา (language death) ขึ้นในที่สุด หรืออาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภาษา (language change) ซึ่งมีทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเสียง โครงสร้างของคำ วากยสัมพันธ์ ไวยากรณ์ ความหมายและคำ โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงในระดับคำจะเกิดขึ้นได้ง่ายที่สุด รองลงมาคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเสียง โครงสร้างของคำ และไวยากรณ์มักจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอันดับสุดท้าย (McMahon, 1994)

นอกจากนี้การสัมผัสภาษายังมีผลทำให้เกิดภาษาที่ใช้เฉพาะกลุ่ม เรียกว่า ภาษาพิดจิ้น (pidgin) ซึ่งเกิดขึ้นจากการผสมภาษาเมื่อผู้พูดภาษาต่าง ๆ มีการติดต่อกันในสถานการณ์ที่มีความต้องการเร่งด่วนที่จะติดต่อสื่อสารกันเช่น อาจใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าขาย คำศัพท์ที่ใช้ในภาษาพิดจิ้นค่อนข้างจำกัด และมีไวยากรณ์ในภาษาที่เรียบง่าย เมื่อภาษาพิดจิ้นมีการพัฒนาไปเป็นภาษาแม่ของชุมชนใดชุมชนหนึ่งก็จะมีฐานะเป็นภาษาครีโอล (creole) ที่มีคำจำนวนมากขึ้นและระบบไวยากรณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น ในบริเวณแคริบเบียนมีภาษาครีโอลที่พัฒนามาจากภาษาพิดจิ้นที่เคยใช้พูดในการเพาะปลูกของชนชั้นทาส หรือในตอนเหนือของออสเตรเลียก็มีภาษาครีโอลของชาวอะบอริจิ้นที่ถูกใช้แทนภาษาท้องถิ่นของตน และยังคงใช้กันอยู่ในปัจจุบัน (Crowley, 1992: 262)

เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาวิจัยภาษาไทถิ่นที่พูดในบริเวณที่มีความหลากหลายของภาษา จึงสันนิษฐานได้ว่า การสัมผัสภาษาอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางศัพท์และทางเสียงในภาษาไทถิ่น เพื่อให้เห็นตัวอย่างการศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงของภาษาอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาเท่าที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของภาษาจากการตั้งข้อสังเกตของผู้วิจัย ในที่นี้ได้แสดงตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของภาษาระดับต่าง ๆ เช่น ระดับคำ ระดับเสียง และระดับไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการสัมผัสภาษา โดยเน้นกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทถิ่นและภาษาต่าง ๆ ที่พูดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงในระดับคำ การเปลี่ยนแปลงในระดับคำที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษาส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นเมื่อมีผู้พูดที่มีภาวะสองภาษาหรือหลายภาษามีการยืมคำจากภาษาหนึ่งเข้ามาใช้ในอีกภาษาหนึ่ง ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในระดับคำที่เกิดขึ้นในภาษา ได้แก่ การมีคำใหม่เกิดขึ้นในภาษา คำเก่าที่เคยใช้อาจมีความหมายแคบลง หรือมีผู้ใช้น้อยลง จนเกิดการสูญไปจากภาษาในที่สุด ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงในระดับคำเมื่อมีการสัมผัสภาษา เช่น ในปัจจุบันคนอีสานที่พูดภาษาลาวหรือภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นภาษาแม่สามารถพูดภาษาไทยกรุงเทพได้คล่อง จึงมีการยืมคำจากภาษาไทยกรุงเทพไปใช้เพื่อให้สามารถสื่อสารกับคนอื่นได้รู้เรื่อง หรือมีการยืมคำบางคำใช้แทนคำเดิมที่เห็นว่าฟังแล้วไม่สุภาพหรือพูดแล้วน่าอาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำยืมจากภาษาไทยกรุงเทพ		**คำเดิมในภาษาไทยถิ่นอีสาน**
ปลาร้า	แทน	ปลาแดก
รองเท้า	แทน	เกิบ
กางเกง	แทน	สั้ง
ช้อน	แทน	บ่วง
กาละมัง	แทน	ชามอ่าง
ตุ๊กแก	แทน	กิ้บแก้
จิ้งเหลน	แทน	ขี้โก่
บ้าน	แทน	เรือน (ภาษาไทยถิ่นอีสานออกเสียงเป็น “เฮียน”)
	ฯลฯ	

หากมีคำยืมจากภาษาไทยกรุงเทพเข้าไปในใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานมากขึ้น และมีการใช้คำเดิมน้อยลง โดยใช้จำกัดเฉพาะผู้พูดรุ่นสูงอายุ ส่วนผู้พูดที่อายุน้อยหรือกลุ่มวัยรุ่นใช้คำยืมภาษาไทยกรุงเทพมากขึ้นเรื่อย ๆ อาจมีความเป็นไปได้ที่ คำศัพท์บางคำในภาษาไทยถิ่นอีสานจะเกิดการสูญหายไปจากภาษา

2) การเปลี่ยนแปลงทางเสียง การเปลี่ยนแปลงทางเสียงในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษามักเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการยืมคำเข้ามาใช้ในภาษาเป็นจำนวนมาก เช่น กรณีของการยืมคำภาษาไทยกรุงเทพมาใช้ในภาษาไทยถิ่นอีสานในข้างต้น หากมีการใช้คำยืมต่อไปเรื่อย ๆ ในคนรุ่นหลัง และมีคำยืมในภาษาไทยถิ่นอีสานเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็เป็นไปได้ที่ระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นอีสานอาจมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เช่น อาจมีการใช้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /l-/ แทน /h-/ หรือใช้หน่วยเสียงสระ /ɨə/ แทน /iə/ เช่น คำว่า ‘เรือ’ ออกเสียงเป็น “เลือ” [lɨə^{42}] แทนคำว่า [hiə^{42}] เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงทางเสียงจากงานวิจัยของวิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (Khanittanan, 1973) ซึ่งศึกษาอิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาถิ่นลาว 5 ภาษา ได้แก่ ลาวพวน ลาวยวน ลาวเวียง ลาวแง้ว และลาว-ลาว โดยอธิบายถึงระบบเสียงของภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นที่พูดในจังหวัดลพบุรี สระบุรี และสิงห์บุรี งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นธรรมชาติตลอดจนขอบเขตของภาษาไทยที่มีอิทธิพลต่อภาษาถิ่นเหล่านี้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นอิทธิพลของภาษาไทยที่มีต่อภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นทั้งด้านเสียง

(phonological influences) ด้านหน่วยคำ (morphological influences) และการยืมคำศัพท์ (lexical borrowing) และความแตกต่างในเรื่องคำศัพท์ (lexical differences)

งานวิจัยที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางเสียงที่ชัดเจนอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ งานวิจัยของ ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (L-Thongkum, 1997) ซึ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ในภาษาเมี่ยน-เย้าที่ผู้พูดสามารถพูดภาษาไทยถิ่นกลางได้ โดยภาษาเมี่ยน-เย้าที่ศึกษาในงานวิจัยดังกล่าวพูดอยู่ในหมู่บ้านห้วยแม่ซ้าย ตำบลดอยยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ค่อนข้างเจริญ คนในหมู่บ้านพูดภาษาเมี่ยน-เย้าเป็นภาษาแม่ และพูดภาษาไทยถิ่นกลางได้โดยเฉพาะคนรุ่นอายุน้อยที่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษาเย้ากับภาษาไทยกลางในการพูดของคนเมี่ยน-เย้ารุ่นอายุน้อย (อายุต่ำกว่า 25 ปี) คือ การเปลี่ยนแปลงของระบบวรรณยุกต์ ซึ่งเดิมภาษาเมี่ยน-เย้ามีระบบ 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ กลายเป็นระบบที่มี 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์เหมือนภาษาไทย เมื่อเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาเมี่ยน-เย้าที่พูดโดยคนรุ่นอายุมาก (มากกว่า 25 ปี) กับคนรุ่นอายุน้อย (อายุต่ำกว่า 25 ปี) จะเห็นการเปลี่ยนแปลงของระบบวรรณยุกต์ที่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ไปเป็นระบบที่มี 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาเมี่ยน-เย้าดังนี้

	คนรุ่นอายุมากกว่า 25 ปี				**คนรุ่นอายุต่ำกว่า 25 ปี**			
	***A**	***B**	***C**			***A**	***B**	***C**
กลุ่มวรรณยุกต์เสียงสูง	33	453	34		กลุ่มวรรณยุกต์เสียงสูง	33	**45**	34
				⇒				
กลุ่มวรรณยุกต์เสียงต่ำ	31	232	21		กลุ่มวรรณยุกต์เสียงต่ำ	31	**34**	21
	6 วรรณยุกต์					**5 วรรณยุกต์**		

งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเมื่อเกิดการสัมผัสภาษาในตัวผู้พูดที่มีภาวะสองภาษาหรือหลายภาษา (คนเมี่ยน-เย้าบางคนพูดได้ทั้งภาษาเมี่ยน-เย้า ภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นเหนือ) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในภาษาเมี่ยน-เย้า และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ในระดับโครงสร้างทางเสียงในภาษาอันเป็นผลของการสัมผัสกับภาษาไทยถิ่นกลางนั่นเอง

3) การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์มักจะเกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษาที่เกิดขึ้นเป็นระยะ โดยการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นมักอยู่ในลักษณะของการมีอิทธิพลต่อกันในเรื่องโครงสร้างทางภาษา เช่น โครงสร้างวลี หรือประโยค ทำให้ระบบไวยากรณ์ของภาษาที่เป็นฝ่ายยืมได้รับผลกระทบ และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในที่สุด ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ในภาษากะเหรี่ยงซึ่งเป็นภาษาในตระกูลทิเบต-พม่าที่มีผู้พูดกระจัดกระจายอยู่ในประเทศไทยมากกว่า 200,000 คน เนื่องจากภาษากะเหรี่ยงมีการสัมผัสภาษากับภาษามอญ (ตระกูลมอญ-เขมร) และภาษาไทเป็นเวลานาน จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ขึ้น นั่นคือ ภาษากะเหรี่ยงซึ่งเคยมีโครงสร้างประโยคแบบ ประธาน-กรรม-กริยา (SOV) ได้รับอิทธิพลของโครงสร้างประโยคแบบ ประธาน-กริยา-กรรม (SVO) จากภาษามอญซึ่งพูดในบริเวณเดียวกัน (Matisoff, 1983: 67)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงในระดับคำ ระดับเสียง และระดับไวยากรณ์แล้ว ผลที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษา ได้แก่ **กระบวนการลู่เข้าหากันของภาษา (convergence)** หรือการที่ภาษา 2 ภาษาหรือหลายภาษาที่มาสัมผัสกันมีการยืมลักษณะทางภาษาซึ่งกันและกัน ทำให้ภาษาต่าง ๆ มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ผลกระทบของการลู่เข้าหากันของภาษามักเกิดขึ้นกับระบบไวยากรณ์และระบบหน่วยคำในภาษา นอกจากนี้การลู่เข้าหากันของภาษายังเป็นกระบวนการที่ทุกภาษาที่เกี่ยวข้องต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน (mutual) ไม่ได้มีลักษณะของการมีอิทธิพลแบบทิศทางเดียว (unidirectional) เหมือนในการยืมที่ภาษาหนึ่งมีอิทธิพลต่อภาษาหนึ่ง ดังนั้นในสถานการณ์ที่มีการลู่เข้าหากันของภาษาจึงมักระบุชัดเจนไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษานั้นเป็นลักษณะที่มาจากแหล่งภาษาใด กระบวนการลู่เข้าหากันของภาษาอาจเกิดขึ้นในบริเวณที่เรียกว่า เขตที่มีการลู่เข้าหากันของภาษา (convergence area) เขตภาษา (linguistic area) หรือ Sprachbund ซึ่งเป็นบริเวณที่มีภาษาต่าง ๆ ที่มาจากตระกูลภาษามากกว่า 1 ตระกูลมาสัมผัสกัน และมีลักษณะทางภาษาต่าง ๆ ร่วมกัน (Emeneau, 1956: 16 อ้างถึงใน McMahon, 1994: 213) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บริเวณดังกล่าวเป็นบริเวณที่ความแตกต่างทางเชื้อสายของภาษาถูกแทนที่ด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางเชื้อสายของภาษาประเภทต่าง ๆ (Lehiste, 1988: 59)

จากการศึกษาลักษณะต่าง ๆ ของการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสภาษา อาจกล่าวได้ว่า **ระดับความเข้มข้นและระยะเวลาของการสัมผัสภาษา**เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงต่อลักษณะการเปลี่ยนแปลงภาษา แม็ททิซอฟ (Matisoff, 1996) ได้นำเสนอตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของภาษาเมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับต่าง ๆ ตามที่โทเมสันและค็อฟแมน (Thomason and Kaufman, 1988) สรุปได้ดังนี้[19]

การสัมผัสภาษาในระดับเข้มข้นเล็กน้อย และมีการยืมทางโครงสร้างไม่มาก เมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับเข้มข้นไม่มาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษา ได้แก่ การยืมคำทั้งคำพื้นฐานและคำไวยากรณ์ รวมทั้งอาจมีการยืมทางโครงสร้างด้วย เช่น ลักษณะทางเสียง ไวยากรณ์ และการยืมทางความหมายซึ่งเกิดขึ้นในระดับเล็กน้อย ตัวอย่างการสัมผัสภาษาที่อยู่ในระดับนี้ ได้แก่ ภาษาไทใหญ่ → ล่าหู่, จีน → ล่าหู่, ไท → เวียดนาม, ไท → ขมุ, ไทย ↔ มาเลย์ เป็นต้น

การสัมผัสภาษาในระดับเข้มข้นมากขึ้น และมีการยืมทางโครงสร้าง เมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับที่เข้มข้นมากขึ้นก็จะมีการยืมในระดับคำ ทั้งคำพื้นฐานและคำไวยากรณ์ รวมทั้งมีการยืมในระดับโครงสร้างซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในภาษา เช่น มีหน่วยเสียงใหม่ หรือมีการแปรของหน่วยเสียงเดิมเกิดขึ้นในภาษา หรืออาจมีการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างคำในภาษาด้วย ตัวอย่างการสัมผัสภาษาที่อยู่ในระดับนี้ ได้แก่ มอญ → พม่า และมาเลย์ → อัสเลียน เป็นต้น

---

[19] ในบทความของแม็ททิซอฟ (Matisoff, 1996) ใช้ลูกศรแสดงการมีอิทธิพลต่อกันระหว่างภาษา ลูกศรแต่ละแบบมีความหมายดังนี้ ลูกศรแบบ → แสดงว่าภาษาหนึ่งมีอิทธิพลต่ออีกภาษาหนึ่ง เช่น ไท → เวียดนาม หมายถึง ภาษาไทมีอิทธิพลต่อภาษาเวียดนาม และลูกศรแบบ ↔ แสดงการมีอิทธิพลต่อกันระหว่างภาษาหนึ่งกับอีกภาษาหนึ่ง เช่น ไทย ↔ มาเลย์ หมายถึง ภาษาไทยกับภาษามาเลย์มีอิทธิพลต่อกันและกัน

การสัมผัสภาษาในระดับที่มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยผลักดัน และมีการยืมทางโครงสร้างในระดับปานกลาง การเปลี่ยนแปลงของภาษาเมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับนี้ ได้แก่ โครงสร้างที่สำคัญในภาษาอาจมีการเปลี่ยนแปลง เช่น โครงสร้างประโยคที่มีการเรียงลำดับประธาน-กริยา-กรรมที่เปลี่ยนไปตามภาษาที่ถูกยืมมา หรือโครงสร้างพยางค์เปลี่ยนไปเมื่อมีการนำหน่วยเสียงใหม่เข้ามาใช้ในภาษา ตัวอย่างการสัมผัสภาษาที่อยู่ในระดับนี้ ได้แก่ ไทย ↔ เขมร เป็นต้น

การสัมผัสภาษาในระดับที่มีการผลักดันทางวัฒนธรรมที่สูงมาก และมีการยืมทางโครงสร้างในระดับมาก เมื่อมีการสัมผัสภาษาในระดับที่มีการผลักดันทางวัฒนธรรมที่สูงมาก อาจมีผลกระทบต่อโครงสร้างต่าง ๆ ในภาษาทั้งโครงสร้างทางเสียง ทางไวยากรณ์ในภาษา เช่น การเปลี่ยนแปลงการเรียงลำดับคำในประโยค การเปลี่ยนแปลงการออกเสียงบางหน่วยเสียงในภาษา การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างคำเมื่อมีการนำหน่วยคำใหม่เข้ามาใช้ในภาษา ตัวอย่างการสัมผัสภาษาที่อยู่ในระดับนี้ ได้แก่ มอญ-ไทย → กะเหรี่ยง, จีน → เวียดนาม, อินโด-อารยัน → มุนดา, จีน → ไป๋, ไท ↔ จีน และจีน → ม้ง-เมี่ยน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เป็นผลจากการสัมผัสภาษาตามที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ทำให้สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของภาษาอาจเกิดขึ้นเพียงในระดับคำเท่านั้น แต่บางกรณีการเปลี่ยนแปลงอาจครอบคลุมถึงระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ในภาษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคล้ายคลึงกันทางโครงสร้างของภาษา ตลอดจนระยะเวลาและระดับความเข้มข้นของการสัมผัสภาษาดังที่กล่าวมาในข้างต้น

2.4 ภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้: เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ดั้งเดิม และการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้

เนื่องจากภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวที่ศึกษาในงานวิจัยนี้จัดเป็นภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ ในที่นี้จึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาตระกูลไท โดยเฉพาะภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยเน้นศึกษาความรู้เกี่ยวกับ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai) และภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai) เนื่องจากความรู้ในเรื่องดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในด้านการวิเคราะห์และตีความการแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ เนื่องจากแนวคิดและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้จะเป็นประโยชน์ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ซึ่งความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันหรือห่างกันของภาษาจะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ภาษาใดมีลักษณะทางภาษาใกล้เคียงกับภาษาใดบ้าง และความใกล้เคียงหรือแตกต่างกันของลักษณะต่าง ๆ ทางภาษานับเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการมีอิทธิพลต่อกันระหว่างภาษาในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษา

ในที่นี้จะแยกกล่าวเกี่ยวกับแนวคิดและความรู้เกี่ยวกับเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมไว้ในหัวข้อที่ 2.4.1 และการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ในหัวข้อที่ 2.4.2 ต่อไปนี้

2.4.1 พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม

ภาษาไทถิ่นส่วนใหญ่พูดในบริเวณต่าง ๆ ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศไทย (ตัวอย่างเช่น ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลาง ไทยถิ่นเหนือ/คำเมือง ไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ/ไทยถิ่นอีสาน/ลาวอีสาน ไทยถิ่นใต้/ปักษ์ใต้ รวมทั้งภาษาไทถิ่นต่าง ๆ เช่น ลื้อ ขืน พวน ลาว ญ้อ ผู้ไท ไทดำ เป็นต้น) ประเทศลาว (ตัวอย่างเช่น ภาษาลาว ลื้อ พวน ผู้ไท ไทดำ ไทแดง ไทขาว เป็นต้น) ประเทศเวียดนาม (ตัวอย่างเช่น ภาษาไทดำ ไทแดง ไทขาว ไทนุง เป็นต้น) ประเทศเมียนม่าร์ (ตัวอย่างเช่น ภาษาลื้อ ขืน ไทใหญ่/ชาน ไทคำตี่ เป็นต้น) ประเทศกัมพูชา (ตัวอย่างเช่น ภาษาลาว เป็นต้น) และในบริเวณต่าง ๆ โดยเฉพาะทางตอนใต้ของประเทศจีน (ตัวอย่างเช่น ภาษาลื้อ จ้วง ไทเหนือ เป็นต้น)

นักภาษาศาสตร์ภาษาไทเปรียบเทียบ (Comparative Tai) ในยุคบุกเบิกที่สืบสร้างพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม โดยใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ (Comparative Linguistics) ได้แก่ เจ. มาร์วิน บราวน์ (J. Marvin Brown) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบภาษาถิ่น 60 ภาษาของภาษาต่าง ๆ 7 ภาษาที่จัดเป็นภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai Groups) ตามการจำแนกของฟัง กวย ลี (Li, 1959) และนำเสนอผลการสืบสร้างในหนังสือเรื่อง *"From Ancient Thai to Modern Dialects"* (Brown, 1965) นักภาษาศาสตร์ภาษาไทเปรียบเทียบอีกท่านหนึ่งที่มีผลงานเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในวงการภาษาศาสตร์ภาษาไทเปรียบเทียบ ได้แก่ ศาสตราจารย์ฟัง กวย ลี (Fang Kuei Li) ซึ่งสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมและนำเสนอผลการสืบสร้างไว้อย่างละเอียดในหนังสือ *"A Handbook of Comparative Tai"* (Li, 1977) ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นแนวทางในการสืบสร้างพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม รวมทั้งภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นของนักภาษาศาสตร์ในยุคต่อมา เช่น วิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ (William J. Gedney) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นและนำเสนอเครื่องมือสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นที่เรียกว่า "กล่องวรรณยุกต์" (tone box) ในบทความเรื่อง *"A checklist for determining tones in Tai dialects"* (Gedney, 1972) แมรี่ สารวิทย์ (Mary Sarawit) สืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิมและนำเสนอผลการสืบสร้างในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเรื่อง *"The Proto-Tai Vowel System"* (Sarawit, 1973) พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayawat Pittayaporn) นำเสนอผลการสืบสร้างภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้และนำเสนอผลในบทความเรื่อง *"Proto-Southwestern Tai: A New Reconstruction"* (Pittayaporn, 2008) และสืบสร้างระบบเสียงในภาษาไทดั้งเดิมในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเรื่อง *"The Phonology of Proto-Tai"* (Pittayaporn, 2009) เป็นต้น

ในที่นี้จะสรุปเนื้อหาเกี่ยวกับพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจากงานที่เคยมีผู้นำเสนอไว้ข้างต้นโดยแยกกล่าวเป็นเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ดั้งเดิมในหัวข้อที่ 2.4.1.1–2.4.1.3 ตามลำดับ

2.4.1.1 พยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม

ฟัง กวย ลี (Li, 1959) แบ่งภาษาไทออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai Group) ซึ่งส่วนใหญ่พูดอยู่ในบริเวณต่าง ๆ ของประเทศไทย ลาว พม่า เวียดนามตอนเหนือ จีนตอนใต้ และอินเดีย ได้แก่ ภาษาไทย ลาว ไทดำ ชาน ลื้อ ไทขาว อาหม เป็นต้น ภาษาไทกลุ่มกลาง (Central Tai Group) ซึ่งส่วนใหญ่พูดในเวียดนามตอนเหนือและจีนตอนใต้ ได้แก่ ภาษาไต โท้ นุง ลุงเจา เทียนเปา ยุงชุน เป็นต้น และภาษาไทกลุ่มเหนือ (Northern Tai Group) ซึ่งส่วนใหญ่พูดในตอนใต้ของประเทศจีน ได้แก่ ภาษาหวู่หมิง เชียนเจียง เซะเฮง ลิงยุน ซิหลิน เทียนเจา โป้อ้าย เป็นต้น (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มย่อยภาษาตระกูลไทในหัวข้อ 2.4.2)

ในหนังสือของบราวน์ (Brown, 1965) เรื่อง *"From Ancient Thai to Modern Dialects"* (Brown, 1965) ได้นำเสนอผลการศึกษาเปรียบเทียบภาษาถิ่น 60 ภาษาของภาษาต่าง ๆ 7 ภาษาที่จัดเป็นภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai Groups) ตามการจำแนกของฟัง กวย ลี (Li, 1959) ได้แก่ ภาษาชาน (Shan) ภาษาไทยถิ่นเหนือ (Northern Thai) ภาษาพวน (Phuan) ภาษาไทยกลาง (Central Thai) ภาษาผู้ไท (Phu Thai) ภาษาลาว (Lao) และภาษาไทยถิ่นใต้ (Southern Thai) หลักฐานที่บราวน์นำมาใช้ในการเปรียบเทียบภาษาไทถิ่นมี 3 ประการ ได้แก่ ระบบเขียนในภาษาไทยมาตรฐาน การปรับเปลี่ยนรูปของการยืม (ภาษาสันสกฤต → ภาษาไทยมาตรฐาน) และการเปรียบเทียบภาษาถิ่นในปัจจุบัน บราวน์เรียกภาษาที่สืบสร้างจากข้อมูลภาษาถิ่นจำนวน 60 ภาษาว่า "Ancient Thai" ในการอ้างถึงงานของบราวน์ ในที่นี้จะใช้คำภาษาไทยเรียก "Ancient Thai" ว่า "ภาษาไทยโบราณ" ผลการสืบสร้างเสียงพยัญชนะในภาษาไทยโบราณและตัวอย่างเสียงพยัญชนะในภาษาถิ่นปัจจุบันจากงานของบราวน์สรุปได้ดังตารางที่ 6 ต่อไปนี้

ตารางที่ 6 พยัญชนะต้นในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมหรือภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 103–105)

ไทยโบราณ (Ancient Thai)	ตัวเขียนในภาษาไทยมาตรฐานและตัวอย่างคำ	สันสกฤต	ภาษาถิ่นในปัจจุบัน								
			ชุมพร	สงขลา	ตากใบ (นราธิวาส)	อู่ทอง (สุพรรณบุรี)	กรุงเทพฯ	เชียงราย		ชาน (เชียงราย)	ธวัชบุรี (ร้อยเอ็ด)
b	พ (พอ)	b	ph	ph	ph	ph	ph	p	ph	p	ph
d	ท (ทาง)	d	th	th	th	th	th	t	th	th	th
ǰ	ช (ชาย)	j	ch	ch	ch	ch	ch	c	s	c	s ch
g	ค (เค็ม)	g	kh	kh	kh	kh	kh	k	kh	k	kh
g^w	คว (ควาย)		fw	fw	khw	khw	f	khw kh		kh	kh

ไทยโบราณ (Ancient Thai)	ตัวเขียนในภาษาไทยมาตรฐานและตัวอย่างคำ	สันสกฤต	ภาษาถิ่นในปัจจุบัน							
			ชุมพร	สงขลา	ตากใบ (นราธิวาส)	อู่ทอง (สุพรรณบุรี)	กรุงเทพฯ	เชียงราย	ชาน (เชียงราย)	ธวัชบุรี (ร้อยเอ็ด)
br	พร (พริก)	br	phr	phl	phr	phr	ph	ph	ph	ph
dr	ทร (ทราย)	dr	s	s	s	s	s	s	s	s
gr	คร (เครา)	gr	khr	khl	khr	khr	kh	kh	kh	kh
bl	พล (พลู)		phl	phl	phl	phl	ph	(ph) (p)	p	ph
gl	คล (คลาน)		khl	khl	khl	khl	kh	(kh) (k)	(kh) (k)	kh
v	ฟ (ฟัง)		fw	fw	f	f	f	f	ph	f
z	ซ (ซ้าย)		s	s	s	s	s	s	s	s
ɣ	ฅ (คืน)		kh	kh	kh	kh	kh	kh	kh	kh
m	ม (มา)	m	m	m	m	m	m	m	m	m
n	น (นอน)	n	n	n	n	n	n	n	n	n
ñ	ย (ยาว)	y	j	j	j	j	j	ñ / j	j	ñ / j
ŋ	ง (เงิน)		ŋ	h̃	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ
w	ว (วัน)	v	w	w	w	v	v	v	v	v
l	ล (ลืม)	l	l	l	l	l	l	l	l	l
r	ร (เรือ)	r	r	l	r	r	l	h / l	h	h / l
ʔ	อ (เอา)	∅	ʔ	ʔ	ʔ	ʔ	ʔ	ʔ	ʔ	ʔ
p	ป (ปี)	p	p	p	p	p	p	p	p	p
t	ต (ตา)	t	t	t	t	t	t	t	t	t
c	จ (เจ็ด)	c	c	c	c	c	c	c	c	c
k	ก (กิน)	k	k	k	k	k	k	k	k	k
kw	กว (กวาง)	kw	kw	kw	kw	kw	f	kw k	k	k
pr	ปร (ปรับ)	pr	pr	pl	pr	pr	p	p	-	p
tr	ตร (ตรา)	tr	(tr) (kr)	ɬ	tr	tr	k	k	k	(t) (k)
kr	กร (กรน)	kr	kr	(ɬ) (kl)	kr	kr	kr	k	k	(t) (k)
pl	ปล (ปลอม)		pl	pl	pl	pl	p	p	p	p
kl	กล (เกลือ)		kl	kl	kl	kl	k	k	k	k

ไทยโบราณ (Ancient Thai)	ตัวเขียนในภาษาไทยมาตรฐานและตัวอย่างคำ	สันสกฤต	ภาษาถิ่นในปัจจุบัน							
			ชุมพร	สงขลา	ตากใบ (นราธิวาส)	อู่ทอง (สุพรรณบุรี)	กรุงเทพฯ	เชียงราย	ชาน (เชียงราย)	ธวัชบุรี (ร้อยเอ็ด)
ʔm	บ (บิน)	p	b	b	b	b	b	b	v	b
ʔn	ด (ดำ)	t	d	d	d	d	d	d	l	d
ʔñ	อย (ยืม)		j	j	j	j	j	j	j	j
h	ห (หัว)	h	h	h	h	h	h	h	h	h
ph	ผ (ผม)	ph	ph	ph	ph	ph	ph	ph	ph	ph
th	ถ (ถาม)	th	th	th	th	th	th	th	th	th
ch	ฉ (ฉาย)	ch	ch	ch	ch	ch	ch	s	-	s / ch
kh	ข (ข้าว)	kh	kh	kh	kh	kh	kh	kh	kh	kh
khw	ขว (ขวัญ)		fw	fw	khw	khw	f	khw / kh	kh	kh
phl	ผล (ผลาญ)		phl	phl	phl	phl	ph	ph	-	ph
khl	ขล (โขลง)		khl	khl	khl	khl	kh	-	-	kh
f	ฝ (ฝน)		fw	fw	f	f	f	f	ph	f
s	ส (สอง)	s	s	s	s	s	s	s	s	s
x	ฃ (ขาย)		kh	kh	kh	kh	kh	kh	kh	kh
hm	หม (หมา)		m	m	m	m	m	m	m	m
hn	หน (หนู)		n	n	n	n	n	n	n	n
hñ	หย (หญ้า)		j	ñ	ñ	j	j	ñ / j	j	ñ / j
hŋ	หง (เหงือก)		ŋ	h̃	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ	ŋ
hw	หว (หวี)		w	w	w	v	v	v	v	v
hl	หล (หลัง)		l	l	l	l	l	l	l	l
hr	หร (เหรียญ)		r	l	r	r	l	l	-	l

บราวน์ (Brown, 1965: 136–139) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นในภาษาไทยโบราณเป็นพยัญชนะต้นในภาษาถิ่นปัจจุบันที่น่าสนใจหลายประเด็น สรุปได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงลักษณะการปิดกั้นลมในการออกเสียงพยัญชนะ บราวน์เรียกการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในลักษณะดังกล่าวว่า “changes in pressure components” การเปลี่ยนแปลงพยัญชนะลักษณะนี้มีดังนี้

1.1) เสียง R > P: /ˀm-, ˀn-/ > /b, d/ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะเสียงก้องกังวาน (บราวน์ใช้สัญลักษณ์ R ซึ่งหมายถึง พยัญชนะที่ไม่มีการปิดกั้นลมเวลาออกเสียงหรือมีเล็กน้อย (sonorants)) ได้แก่ /ˀm-, ˀn-/ เป็นพยัญชนะที่เมื่อออกเสียง มีการ

ปิดกั้นลมออก (บราวน์ใช้สัญลักษณ์ P ซึ่งหมายถึง พยัญชนะที่มีการปิดกั้นลมเวลาออกเสียง (obstruents)) ได้แก่ พยัญชนะกัก ก้อง /b, d/ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในภาษาถิ่นทุกภาษาที่บราวน์ศึกษายกเว้น ภาษาชาน บราวน์ (Brown, 1965: 136) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นการเปลี่ยนแปลง 2 ขั้นตอนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ R > P และ **q** > **v** (บราวน์ใช้สัญลักษณ์ **q** แทนเสียงพยัญชนะที่มีเสียงกักที่เส้นเสียง และสัญลักษณะ **v** แทนพยัญชนะเสียงก้อง) บราวน์กล่าวว่า หากมีการเปลี่ยนแปลงของ R > P เกิดขึ้นก่อน **q** > **v** จะมีผลทำให้พยัญชนะ /ˀm-, ˀn-/ ในภาษาถิ่นปัจจุบันมีการรวมเสียงกับพยัญชนะ /p, t/ และหากการเปลี่ยนแปลงแบบ **q** > **v** เกิดขึ้นก่อน ก็จะทำให้พยัญชนะ /ˀm-, ˀn-/ รวมเสียงกับ /m-, n-/

1.2) N > U: /m-, n-/ > /b, d/ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะนาสิก /m-, n-/ เป็นพยัญชนะกัก ก้อง /b, d/ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏเริ่มแรกในภาษาถิ่นควนขนุน (สงขลา) ซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ บราวน์กล่าวว่า หากการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นลักษณะนี้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ พยัญชนะนาสิกจะเกิดการสูญไป เนื่องจากพยัญชนะ /ñ-/ เปลี่ยนแปลงเป็นพยัญชนะ /j-/ และพยัญชนะ /ŋ-/ เปลี่ยนแปลงเป็น /h-/

2) การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของการออกเสียงพยัญชนะ บราวน์เรียกการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในลักษณะนี้ว่า “changes in position components” และกล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในลักษณะดังกล่าวไม่ค่อยปรากฏในภาษาไทถิ่นปัจจุบันนัก และพบในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นใต้เท่านั้น การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในลักษณะนี้มีดังนี้

2.1) B > Q: /f-/ > /fw-/ ในภาษาไทยถิ่นใต้ บราวน์กล่าวว่า ในความเป็นจริงแล้ว พยัญชนะเสียงเสียดแทรก /f-/ มีการกลายเป็นพยัญชนะกักเสียดแทรก [^{k}fw-] และอาจมีการเปลี่ยนแปลงเป็น /khw-/ ดังนั้นจึงมักมีการกล่าวกันว่า ในภาษาไทยถิ่นใต้ เสียงพยัญชนะ /f-/ มีการเปลี่ยนแปลงเป็น /khw-/ และพยัญชนะ /khw-/ เปลี่ยนแปลงเป็น /f-/

2.2) Q > B: /kw-, khw-/ > /f-/ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ บราวน์กล่าวว่า ผู้พูดบางคนจะออกเสียงพยัญชนะ /kw-/ เป็นเสียง /k-/ แทนเสียง /f-/ ในขณะที่ผู้พูดภาษาไทยมาตรฐานที่ได้รับการศึกษามักออกเสียงพยัญชนะ /kw-/ และ /khw-/

2.3) D > J: /thr-/ > /s-/ บราวน์กล่าวว่า ในภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) มีพยัญชนะต้น /dr-/ ซึ่งเปลี่ยนแปลงเป็นพยัญชนะ /thr-/ ในภาษาถิ่นทุกภาษาที่บราวน์ศึกษา ยกเว้นภาษาไทยถิ่นใต้

2.4) J > D: /s-/ > /sr-/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในภาษาไทยถิ่นใต้บางภาษา ในความเป็นจริงแล้ว พยัญชนะเสียงเสียดแทรกมีการกลายเป็น

พยัญชนะกักเสียดแทรก [ᵗsr-] และอาจมีการกลายเป็นพยัญชนะ /thr-/ บราวน์นำเสนอไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ /thr-/ และ /s-/ เป็นพยัญชนะ /sr-/ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เทียบเคียงได้กับการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ /khw-/ และ /f-/ เป็นพยัญชนะ /fw-/ ดังที่กล่าวในหัวข้อ 2.1 ข้างต้น

2.5) D > G: /tr-/ > /kl-/ > /k-/ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ บราวน์กล่าวว่าพยัญชนะ /tr-/ ไม่ปรากฏในภาษาถิ่นปัจจุบันแต่อย่างใด และเสียงพยัญชนะดังกล่าวจัดเป็นเสียงพยัญชนะที่ยืมจากภาษาอื่น

2.6) Q > G: /kw-, khw-/ > /k-, kh-/ ในภาษาลาว และในภาษาถิ่นที่พูดในจังหวัดเชียงราย

3) การเปลี่ยนแปลงลักษณะการออกเสียงพยัญชนะเป็นเสียงสูง บราวน์เรียกการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในลักษณะนี้ว่า “changes in height components” และกล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะลักษณะดังกล่าวปรากฏทั่วไปในภาษาถิ่นปัจจุบัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1) K > Y: /ˀm-, ˀn-/ > /w-, l-/ ปรากฏในภาษาชาน
/ˀñ-/ > /ˀj-/ (และเปลี่ยนแปลงเป็น /j-/) ปรากฏในภาษาถิ่นปัจจุบันทุกภาษาที่บราวน์ศึกษา
/ñ-/ > /j-/ ปรากฏในภาษาชาน ภาษาไทยกลาง และภาษาไทยถิ่นใต้
/ch-/ > /s-/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว
/khw-/ > /fw-/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นใต้
/kw-, khw-/ > /f-/ ปรากฏในภาษาไทยกรุงเทพฯ

3.2) K > Z: /ŋ-/ > /h̃-/ > /h-/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นใต้บางถิ่น เช่น ในภาษาถิ่นสงขลาและภาษาถิ่นกระบี่ ยังคงใช้พยัญชนะ /h̃-/ ในทางสัทศาสตร์ /huˑ/ และ /h̃uˑ/ ออกเสียงเป็น [huˑ] และ [hu̯ˑ] บราวน์กล่าวว่า สระนาสิกในภาษาไทยถิ่นใต้ทั้งสองภาษาดังกล่าวปรากฏหลังพยัญชนะ [h]

3.3) Kr, Kl > K: /Cr-, Cl-/ > /C-/ ปรากฏในภาษาถิ่นปัจจุบันส่วนใหญ่[20]

3.4) Kr > Y: /thr-/ > /s-/ หรือ /sr-/ ปรากฏในภาษาถิ่นปัจจุบันทุกภาษา

3.5) Y1 > Y2: /r-/ > /l-/ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นใต้บางภาษา บราวน์ได้รวมการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ /phr-, pr-, khr-, kr-/ เป็น /phl-, pl-, khl-, kl-/ ในภาษาไทยถิ่นสงขลาและภาษาไทยกรุงเทพฯ ในยุคต้นไว้ในกรณีนี้ด้วย

---

[20] บราวน์ใช้สัญลักษณ์ “Cr” และ “Cl” ครอบคลุมพยัญชนะ /phr-, pr-, khr-, kr-, tr-/ และ /phl-, pl-, khl-, kl-/ และกล่าวว่า ผลการสืบสร้างดังกล่าวยังไม่แน่นอน และการใช้สัญลักษณ์ “Cr” และ “Cl” ไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะแสดงนัยว่า บราวน์วิเคราะห์พยัญชนะเสียงต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นพยัญชนะควบกล้ำ (cluster)

3.6) Y > K: /ɣ-/ > /g-/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นสุโขทัยซึ่งบราวน์กล่าวว่าเป็นภาษาต้นกำเนิดของภาษาไทยถิ่นใต้

/x-/ > /kh-/ ปรากฏในภาษาถิ่นปัจจุบันทุกภาษา อย่างไรก็ตาม บราวน์กล่าวว่า อาจเป็นไปได้ที่ในภาษาไทยถิ่นเหนือมีการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ /kh-/ > /x-/ นั่นคือ มีการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะกักเป็นพยัญชนะเสียงเสียดแทรก

3.7) Y > Z: /r-/ > /hr-/ > /h-/ ปรากฏในภาษาซาน ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาลาว การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้เทียบเคียงได้กับการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ /r-/ > /l-/ ที่กล่าวถึงในตอนต้น บราวน์กล่าวว่า มีคำที่แสดงให้เห็นว่า พยัญชนะ /r-/ และ /l-/ เป็นคนละหน่วยเสียงกันเป็นจำนวนมากกว่า ในขณะที่พยัญชนะ /r-/ และ /h-/ ปรากฏแบบสับหลีกอย่างสมบูรณ์ (complete complementary distribution)

4) การเปลี่ยนแปลงลักษณะการออกเสียงที่เส้นเสียง บราวน์กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในกรณีนี้ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะลักษณะดังกล่าวนี้ มีดังนี้

4.1 **h** > **v**: พยัญชนะเสียงก้องกังวาน (sonorants) /hm-, hn-, hñ-, hŋ-, hw-, hl-/ มีการเปลี่ยนแปลงเป็นพยัญชนะ /m-, n-, ñ-, ŋ-, w-, l-/ บราวน์กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ปรากฏในภาษาถิ่นปัจจุบันทุกภาษา

4.2 **v** > **h**: Y, Kr และ Q ซึ่งเป็นพยัญชนะที่มีการปิดกั้นของเสียง (obstruents) มีการเปลี่ยนแปลงปรากฏในภาษาถิ่นทุกภาษาที่บราวน์ศึกษา นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ /br-, dr-, gr-, gw-, v-, z-, ɣ-/ > /phr-, thr-, khr-, khw-, f-, s-, x-/

พยัญชนะที่มีการปิดกั้นของเส้นเสียง (obstruents) K เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในภาษาลาว ภาษาไทยกลาง และภาษาไทยถิ่นใต้ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ /b-, d-, ǰ-, g-/ > /ph-, th-, ch-, kh-/

4.3 **v** > **q**: พยัญชนะที่มีการปิดกั้นของเส้นเสียง (obstruents) K ในภาษาซานและภาษาไทยถิ่นเหนือมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ /b-, d-, ǰ-, g-/ > /p-, t-, c-, k-/

4.4 **q** > **v**: พยัญชนะเสียงก้องกังวาน (sonorants) ในภาษาถิ่นทุกภาษาที่บราวน์ศึกษามีการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ ในภาษาซานมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ K > Y: /ˀm-, ˀn-, ˀñ-/ > /w-, l-, j-/ ในขณะที่ในภาษาถิ่นภาษาอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะเสียงก้องกังวานเกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะ R > P: /ˀm-, ˀn-/ > /b-, d-/

นอกจากนี้บราวน์ (Brown, 1965: 141) ยังกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะท้ายไว้ด้วย ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะท้ายจากภาษาไทยโบราณสู่ภาษาไทยถิ่นปัจจุบันมีเพียง 2 กรณี และปรากฏในภาษาถิ่นเพียงภาษาเท่านั้น และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อคำเพียงบางคำ การเปลี่ยนแปลง 2 กรณีดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงด้านความสูง

1.1) K > Z: /-ŋ/ > /-Ø/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ปรากฏในภาษาพวนและภาษาไทยถิ่นใต้สาขาไชยา (สุราษฎร์ธานี) เมื่อปรากฏร่วมกับเสียงท้าย **-q** (บราวน์กล่าวว่า การวิเคราะห์แต่เดิมคือ /-k/ > /-ʔ/ เมื่อปรากฏตามหลังสระยาว)

1.2) Z > I: /iˑ, yˑ, uˑ/ > /ei, əy, ou/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ปรากฏในภาษาถิ่นตะกั่วป่า (พังงา) และภาษาถิ่นภูเก็ต

2) การเปลี่ยนแปลงด้านตำแหน่งของการออกเสียง

/ay/ > /ai/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ปรากฏในภาษาถิ่นปัจจุบันทุกภาษา ยกเว้นภาษาชาน

นอกจากงานของบราวน์แล้ว ยังมีงานของแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) ที่นำเสนอการสืบสร้างพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิม โดยงานวิจัยดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิม แต่ก็ได้นำเสนอการสืบสร้างพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิม รวมทั้งภาษาไทดั้งเดิมทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่มกลาง และกลุ่มเหนือด้วย ข้อมูลภาษาไทถิ่นที่นำมาใช้ในการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมในงานวิจัยดังกล่าวมีทั้งสิ้น 115 ภาษา และภาษาไทถิ่นที่งานวิจัยดังกล่าวเลือกมาเสนอไว้มีทั้งสิ้น 60 ภาษาซึ่งพูดอยู่ในประเทศไทย และประเทศใกล้เคียงต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ภาษาไทย (Siamese) ภาษาชาน (Shan) ซึ่งพูดในประเทศพม่า ภาษาลื้อ (Lü) พูดในสิบสองปันนาซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของยูนนาน ภาษาลาว (Lao) พูดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและในประเทศลาว รวมทั้งภาษาไทดำและภาษาไทขาวที่พูดทางตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามเหนือ ภาษาต่าง ๆ ดังกล่าวจัดเป็นภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามการจำแนกกลุ่มภาษาตระกูลไทของฟัง กวย ลี (Li, 1960) ส่วนข้อมูลภาษาไทกลุ่มกลางนั้น ในงานของแมรี่ สารวิทย์ใช้ข้อมูลภาษาถิ่นของภาษาโท้ (Tho) และภาษานุง (Nung) ซึ่งพูดในบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนามเหนือ และในทางตอนใต้ของกวางสี ประเทศจีน ได้แก่ ภาษานุง (Nung) ภาษานุงตะวันตก (Western Nung) ภาษาลุงโจว (Lung Chow) ภาษาเลปิง (Lei Ping) และภาษาลุงหมิง (Lung Ming) สำหรับข้อมูลภาษาไทกลุ่มเหนือนั้น งานของแมรี่ สารวิทย์ใช้ข้อมูลภาษาไทถิ่นที่พูดในกวางสี ไกวโจวตอนใต้ ยูนนานตะวันออก และทางเหนือสุดของเวียดนามเหนือ ภาษาไทถิ่นที่พูดในบริเวณต่าง ๆ ดังกล่าวและแมรี่ สารวิทย์นำมาใช้เป็นข้อมูลในการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิม ได้แก่ ภาษาปู้ยี (Puyi) ภาษาไย้ (Yay) ภาษาโป้อ้าย (Poai) ภาษาแสก (Saek) ภาษาจ้วง (Chuang) และภาษาหวู่หมิง (Wuming)

ในแง่ของพยัญชนะต้น แมรี่ สารวิทย์สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีทั้งพยัญชนะต้นเดี่ยว และพยัญชนะต้นควบกล้ำสองเสียงหรือสามเสียง โดยพยัญชนะเสียงที่สองของพยัญชนะต้นควบกล้ำสองเสียงนั้นประกอบด้วยพยัญชนะเหลว (r, l) หรือพยัญชนะเสียงเลื่อน (w, y) ส่วนพยัญชนะเสียงที่

สองของพยัญชนะควบกล้ำสามเสียงนั้น ได้แก่ พยัญชนะเหลว (r, l) และพยัญชนะเสียงที่สาม ได้แก่ พยัญชนะเสียงเลื่อน (w, y)

แมรี่ สารวิทย์สืบสร้างพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิม 4 หมวดดังนี้

1) พยัญชนะประเภทเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (voiceless friction sounds) ได้แก่ พยัญชนะกัก ไม่ก้อง พ่นลม (voiceless aspirated stops) เช่น *ph- พยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง (voiceless fricatives) เช่น *f- พยัญชนะนาสิก ไม่ก้อง (voiceless nasals) เช่น *m̥- พยัญชนะเหลว ไม่ก้อง (voiceless liquids) เช่น *l̥- พยัญชนะเสียงเลื่อน ไม่ก้อง (voiceless glides) เช่น *w̥-
2) พยัญชนะกัก ไม่ก้อง ไม่พ่นลม (voiceless unaspirated stops) เช่น *p-
3) พยัญชนะกักที่เส้นเสียง (glottal stop) *ʔ- และพยัญชนะที่มีการกักที่เส้นเสียงในตอนต้น (preglottalized consonants) เช่น *ʔb-
4) พยัญชนะเสียงก้อง เช่น *b-

แมรี่ สารวิทย์นำเสนอผลการสืบสร้างพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิม ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม และภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 พยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิม ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม และภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (ดัดแปลงจาก Sarawit, 1973: 18–19)

ภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai)	ตัวอย่างคำ	ความหมาย	ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT)	ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (Proto-Central Tai/PCT)	ภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (Proto-Northern Tai/PNT)
หมวดที่ 1					
*ph- *th- *ch- *kh-	*phaː B1 *thɨan B1 *chiːk DL2 *khɨa A1 (PSWT, PCT) A4 (PNT)	“ผ่า” “(ป่า)เถื่อน” “ฉีก” “มะเขือ”	*ph- *th- *ch- *kh-	*ph- *th- *ch- *kh-	*ph- *th- *ch-[21] *kh-

[21] แมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973: 93) กล่าวว่า การสืบสร้างพยัญชนะต้น *ch- ในภาษาไทดั้งเดิมยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอน เนื่องจากข้อมูลคำศัพท์ส่วนใหญ่ที่ใช้เป็นหลักฐานในการสืบสร้างพยัญชนะต้น *ch- เป็นคำร่วมเชื้อสายกับภาษาจีน เช่น คำว่า “ฉีก” *chiːk DL1 เป็นต้น นอกจากนี้เสียงสระในคำดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับเสียงสระในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิมซึ่งใช้สระ *iː และภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิมซึ่งใช้สระ *ia

ภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai)	ตัวอย่างคำ	ความหมาย	ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT)	ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (Proto-Central Tai/PCT)	ภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (Proto-Northern Tai/PNT)
*m̥-	*m̥aː A1	“หมา”	*m̥-	*m̥-	*m̥-
*n̥-	*n̥aː C1	“หน้า”	*n̥-	*n̥-	*n̥-
*ɲ̊-	*ɲ̊uŋ C1	“ยุ่ง” (หยุ้ง)	*ɲ̊-	*ɲ̊-	*ɲ̊-
*ŋ̊-	*ŋ̊aːy B1	“เหนื่อย”	*ŋ̊-	*ŋ̊-	*ŋ̊-
*f-	*faː A1	“ฝา”	*f-	_ (*ph-)	*f-
*s-	*saːw A1	“สาว”	*s-	*s-	*s-
*xh-	*xhaː B1	“ราก (น.)”	*xh-	_ (*kh-)	_ (*h-)
*w̥-	*w̥aːn A1	“หวาน”	*w̥-	*w̥-	*w̥-
*h-	*hun B1	“หุ่น”	*h-	*h-	*h-
*l̥-	*l̥aːy A1	“หลาย”	*l̥-	*l̥-	*l̥-
*r̥-	*r̥ɨaːy A1	“หาย”	_ (*h-)	_ (*h-)	*r̥-
*sw-	*swaːŋ A1	“สูง”	_ (*s-)	_ (*s-)	_ (*s-)
*swy-	*swyaːn A1	“สวน”	_ (*s-)	_ (*s-)	_ (*s-)
*phr- หรือ *phl-	*phroːm A1	“ผอม”	_ (*ph-)	*phr-	*phr-
*thl-	*thlaː C1	“รอ(ท่า)” (ถ้า)	_ (*th-)	*thl-	*thl-
*thr-	*thriːn A1	“หิน”	_ (*h-)	*thr-	_ (*r̥-)
*thlw-	*thlway A1	“ไถ”	_ (*th-)	_ (*th-)	*thlw-
*thrw-	*thrwaːm A1	“หาม”	_ (*h-)	_ (*thr-)	_ (*r̥w-)
*khl-	*khloːŋ C1	“ข้อง(ใส่ปลา)”	*khl-	*khl-	*khl-
*khr-	*khray B1	“ไข่”	_ (*khl-)	_ (*khl-)	*khr-
*khw-	*khwaːn A1	“ขวาน”	*khw-	*khw-	_ (*w̥-)
*khlw-	*khlwaːn A1	“แมงมุม”	_ (*khw-)	*khlw-	*khlw-
*xhw-	*xhweːn A1	“แขวน”	*xhw-	_ (*khw-)	_ (*w̥-)
*xhr-	*xhra A1	“หา”	_ (*h-)	_ (*khl-)	_ (*r̥-)
*xhrw-	*xhrwiaːy C1	“ลำธารน้ำจากภูเขา”	_ (*h-)	_ (*khl-)	_ (*r̥w-)

ภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai)	ตัวอย่างคำ	ความหมาย	ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT)	ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (Proto-Central Tai/PCT)	ภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (Proto-Northern Tai/PNT)
*r̥w-	*r̥wɨa A1, B1	“รางอาหารหมู”	_	_	*r̥w-
	*r̥wiː A1	“หวี”	_ (*w̥-)	_ (*w̥-)	_ (*r̥-)
*thw-	*thwɨa B1	“ถั่ว”	_ (*th-)	_ (*th-)	_ (ดู *dw-)
*m̥w-	*m̥wɨaːy A1	“หมี”	_ (*m̥-)	_ (*m̥-)	_ (*m̥-)
*n̥w-	*n̥waːy B1	“(เบื่อ)หน่าย”	_ (*n̥-)	_ (*n̥-)	*n̥w-
*ŋ̥rw-	*ŋ̥rwet DS1	“เห็ด”	_ (*h-)	*r̥w-	*ŋ̥rw-
หมวดที่ 2					
*p-	*piː A2	“ปี”	*p-	*p-	*p-
*t-	*tiːn A2	“ตีน”	*t-	*t-	*t-
*c-	*cuːp DL2	“จูบ”	*c-	*c-	*c-
*k-	*kom C2	“ก้ม”	*k-	*k-	*k-
*x-	*xaː C1	“ฆ่า”	_ (*xh-)	_ (*kh-)	*x-
*pl-	*plaː A2	“ปลา”	*pl-	*pl-	*pl-
*pr-	*preːk DL2	“แตก”	_ (*t-)	*pr-	*pr-
*tl-	*tliːn B2	“ตื่น”	_ (*t-)	_ (*t-)	_ (*r̥)
*tr-	*trak DS2	“ตั๊ก(แตน)”	_ (*t-)	_ (*thr-)	_ (*pr-)
*tlw-	*tlwet DS2	“ผายลม”	_ (*t-)	_ (*t-)	_ (*r̥w-)
*kl-	*kliːp DL2	“กลีบ”	*kl-	*kl-	*kl-
*kr-	*kroŋ A2, B2	“กรง”	*kr-	_ (*kl-)	_ (*r̥)
*klw-	*klway A2	“ไกล”	_ (*kl-)	_ (*kw-)	*klw-
	*klwɨa A2	“เกลือ”			
*xw-	*xwa A2	“ขา”	_ (*xh-)	_ (*kh-)	*xw-
*kw-	*kwaːt DL2	“กวาด”	*kw-	*kw-	*kw-
*ky-	*kyan A2	“กิน”	_ (*k-)	_ (*k-)	_ (*k-)
*tw-	*twɨa A2	“ตัว (ลักษณนามใช้สำหรับสัตว์)”	_ (*t-)	_ (*t-)	_ (ดู *dw-)

ภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai)	ตัวอย่างคำ	ความหมาย	ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT)	ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (Proto-Central Tai/PCT)	ภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (Proto-Northern Tai/PNT)
หมวดที่ 3					
*ʔb-	*ʔbaːw B3	“บ่าว”	*ʔb-	*ʔb-	*ʔb-
*ʔd-	*ʔdaː B3	“ด่า”	*ʔd-	*ʔd-	*ʔd-
*ʔy-	*ʔyiap DL3	“เหยียบ”	*ʔy-	*ʔy-	*ʔy-
*ʔ-	*ʔiːm A3	“อิ่ม”	*ʔ-	*ʔ-	*ʔ-
*ʔbl-	*ʔbliː A3	“ถุงน้ำดี”	*ʔbl-	*ʔbl-	*ʔbl-
*ʔbw-	*ʔbwaːŋ A3	“บาง”	_ (*ʔb-)	_ (*ʔb-)	*ʔbw-
*ʔdl-	*ʔdlip DS3	“ดิบ”	_ (*ʔd-)	_ (*ʔd-)	*ʔdl-
*ʔdr-	*ʔdraːw A3	“ดาว”	_ (*ʔd-)	_ (*ʔd-)	*ʔdr-
*ʔblw-	*ʔblwaː A3	“สะดือ”	_ (*ʔbl-)	_ (*ʔbl-)	_(*bl-)
*ʔw-	*ʔwan A3	“หนาม”	_ (*ʔ-)	_ (*ʔ-)	*ʔw-
*ʔdy-	*ʔdyɨn A3	“ยืน”	_ (*ʔy-)	_ (*ʔy-)	_(*ʔd-)
หมวดที่ 4					
*b-	*biː B4	“พี่”	*b-	*b-	*b-
*d-	*daːy A4	“ยาย”	*d-	*d-	*d-
*ǰ-	*ǰim A4	“ชิม”	*ǰ-	*ǰ-	*ǰ-
*g-	*guː B4	“คู่”	*g-	*g-	*g-
*m-	*maː C4	“ม้า”	*m-	*m-	*m-
*n-	*naː A4	“นา”	*n-	*n-	*n-
*ñ-	*ñuŋ A4	“ยุง”	*ñ-	*ñ-	*ñ-
*ŋ-	*ŋaːy B4	“ง่าย”	*ŋ-	*ŋ-	*ŋ-
*y-	*yaː B4	“ย่า”	*y-	*y-	*y-
*w-	*waː A4	“วา”	*w-	_(*v-)	_(*v-)
*l-	*liːŋ A4	“ลิง”	*l-	*l-	*l-
*r-	*rəːn A4	“เรือน (บ้าน)”	*r-	*r-	*r-
*v-	*vuː A4	“ลอย”	*v-	*v-	*v-
*z-	*zɨː C4	“ซื้อ”	*z-	*z-	*z-
*ɣ-	*ɣeːp DL4	“แคบ”	*ɣ-	*ɣ-	*ɣ-

ภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai)	ตัวอย่างคำ	ความหมาย	ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT)	ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (Proto-Central Tai/PCT)	ภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (Proto-Northern Tai/PNT)
*bl-	*blaːt DL4	“พลาดล้ม”	*bl-	*bl-	*bl-
*br-	*braːk DL4	“พราก”	*br-	_(*bl-)	_(*bl-)
*dw-	*dwɨa B4	“ถั่ว”	_ (ดู *thw-)	_ (ดู *thw-)	*dw-
*gl-	*glaːn A4	“คลาน”	*gl-	*gl-	*gl-
*gr-	*grok DS4	“ครก”	*gr-	_(*gl-)	*gr-
*gw-	*gwɨaːy B4	“ขี่”	_(*khw-)	_(*khw-	_(*g-)
	*gwiː B4	“คุกเข่า”	_	*gw-	*gw-
*ɣw-	*ɣwaːy A4	“ควาย”	*ɣw-	_(*v-)	*ɣw-
*ɣl-	*ɣloːn A4	“โยก, โคลงเคลง”	_(*gl-)	_(*r-)	_
*ɣr-	*ɣraːm A4	“คราม”	_(*gr-)	_(*gl-)	*ɣr-
*vl-	*vlaw B4	“ขี้เถ้า”	_(*d-)	*vl-	(*d-)
*vr-	*vraː C4	“(มีด)พร้า”	_(*br-)	_(*bl-)	*vr-
*ŋw-	*ŋwaː A4	“เมื่อวาน”	*ŋw-	*ŋw-	*ŋw-
*ml-	*mleːŋ A4	“แมลง”	*ml-	*ml-	*ml-
*nr-	*nram C4	“น้ำ”	_(*n-)	_(*n-)	*nr-
*rw-	*rwɨaːk DL4	“อาเจียน”	_(*r-)	_(*r-)	*rw-
*lw-	*lwak DL, DS4	“ลูก”	_(*l-)	_(*l-)	_(*l-)
*ŋr-	*ŋraː A4	“งา”	_(*ŋ-)	_(*ŋ-)	*ŋr-
*ñw-	*ñwan A4	“แมลงวัน”	_(*ŋw-)	_(*v-)	_(*ñ-)
*rwy-	*rwyaːŋ A4	“รวงข้าว”	_(*r-)	_(*r-)	_(*r-)
*ŋy-	*ŋyəːw B4	“ปัสสาวะ”	_(*ŋ, n, y-)	_(*n, ñ-)	_(*ñ-)
*ŋyw-	*ŋywaːw A4	“กุ้งตัวเล็ก”	_(*ŋ-)	_(*ñ-)	*ñw-
*ǰw-	*ǰwoː B4	“ชื่อ”	_(*ǰ-)	_(*ǰ-)	_(*ǰ-)
*zw-	*zwoː B4	“ตรง”	_(*z-)	_(*z-)	_(*z-)
*dl-	*dloŋ A4	“ลง”	_(*l-)	_(*l-)	dl-
*dr-	*drɨat DL4	“เรือด”	_(*r-)	_(*l-)	_(*r-)
*drw-	*drwɨa A4	“เรือ”	_(*r-)	_(*l-)	_(*rw-)

นอกจากนี้แมรี่ สารวิทย์ยังได้แสดงการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะจากภาษาไทดั้งเดิมมาสู่ภาษาไทถิ่นปัจจุบัน โดยในที่นี้จะนำเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะจากภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมมาแสดงไว้เท่านั้น (ดูรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม และกลุ่มเหนือดั้งเดิมใน Sarawit (1973)) ตารางที่ 8 ต่อไปนี้แสดงการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมมาเป็นพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน

ตารางที่ 8 การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมมาเป็นพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน (ดัดแปลงจาก Sarawit, 1973: 31–34)

ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT)	ภาษาไทย (Siamese)	ภาษาไทขาว (White Tai)	ภาษาไทดำ (Black Tai)	ภาษาชาน (Shan)	ภาษาลื้อ (Lü)	ภาษาลาว (Lao)
*ph-	ph-	ph-	f-	ph-	ph-	ph-
*th-	th-	th-	th-	th-	th-	th-
*ch-	ch-	c-	c-	š-	s-	_
*kh-	kh-	kh-	kh-	kh-	kh-	kh-
*m̥-	m-	m-	m-	m-	m-	m-
*n̥-	n-	n-	n-	n-	n-	n-
*ñ̥-	y-	ñ-	ñ-	y-	y-	ñ-
*ŋ̥-	ŋ-	h-	h-	ŋ-, h-	ŋ-, h-	h-
*f-	f-	f-	f-	ph-	f-	f-
*s-	s-	s-	s-	š-	s-	s-
*xh-	kh-	x-	kh-	kh-	kh-	kh-
*w̥-	w-	v-	v-	w-	v-	w-
*h-	h-	h-	h-	h-	h-	h-
*l̥-	l-	l-	l-	l-	l-	l-
*khl-	kh-	ch-	s-	kh-	kh-	kh-
*khw-	khw-	khw-	khw-	khw-	kw-	khw-
						khwa, khwa: > khua
*xhw-	khw-	xw-, x-	khw-	khw-, kh-	khw-, kh-	kh-, khw-
						khwa, khwa: > khua

ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT)	ภาษาไทย (Siamese)	ภาษาไทขาว (White Tai)	ภาษาไทดำ (Black Tai)	ภาษาชาน (Shan)	ภาษาลื้อ (Lü)	ภาษาลาว (Lao)
*p-	p-	p-	p-	p-	p-	p-
*t-	t-	t-	t-	t-	t-	t-
*c-	c-	c-	c-	s-	c-	c-
*k-	k-	k-	k-	k-	k-	k-
*pl-	pl-	p-	p-	p-	p-	p-
*kl-	kl-	k-	k-	k-	k-	k-
*kr-	kl-, kr-	k-	k-	k-	k-	k-
*kw-	kw-	kw-	kw-	kw-	kw-	kw-
						kwa, kwa: > kua
*ʔb-	b-	b-	b-	m-	b-	b-
*ʔd-	d-	d-	d-	n-	d-	d-
*ʔy-	y-	y-	y-	y-	y-	y-
*ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-
*ʔbl-	d-	b-	b-	l-, m-	d-, b-	d-, b-
*b-	ph-	p-	p-	p-	p-	ph-
*d-	th-	t-	t-	t-	t-	th-
*ǰ-	ch-	c-	c-	s-	c-	s-
*g-	kh-	k-	k-	k-	k-	kh-
*m-	m-	m-	m-	m-	m-	m-
*n-	n-	n-	n-	n-	n-	n-
*ñ-	y-	ñ-	ñ-	y-	ñ-	ñ-
*ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-
*y-	y-	y-	y-	y-	y-	ñ-
*w-	w-	v-	v-	w-	v-	w-
*l-	l-	l-	l-	l-	l-	l-
*r-	r-	h-	h-	h-	h-	h-
*v-	f-	f-	f-	ph-	f-	f-
*z-	s-	s-	s-	š-	s-	s-

ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT)	ภาษาไทย (Siamese)	ภาษาไทขาว (White Tai)	ภาษาไทดำ (Black Tai)	ภาษาชาน (Shan)	ภาษาลื้อ (Lü)	ภาษาลาว (Lao)
*ɣ-	kh-	x-	k-	kh-	kh-	kh-
*bl-	phl-	ph-, p-	p-, p-l-	p-	p-	p-
*br-	phr-	p-	p-, ph-	ph-	ph-, p-	ph-
*gl-	khl-	c-	c-	k-	k-	kh-
*gr-	khr-	c-	c-	kh-	kh-	kh-
*ɣw-	khw-, kh-	xw-, x-	kw-, k-	kw-, k-	kw-, k-	kh-, khw- khwa, khwa: > khua
*ŋw-	ŋ-, w-	ŋ-, ŋw-	ŋ-, ŋw-	ŋ-, w-	ŋ-, w-	ŋ-, w-
*ml-	m-, l-	m-, l-	m-, l-	m-	m-	m-, l-

แมรี่ สารวิทย์กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมเป็นพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่นบางภาษาที่น่าสนใจหลายประเด็น ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิม *ʔbl- เปลี่ยนแปลงเป็นเสียง l- ในภาษาชาน (Shan) และเป็นเสียง d- ในภาษาลาวและภาษาลื้อ ในคำศัพท์คำว่า “ดอง” *ʔbloːŋ A3 ในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ในภาษาชานจะใช้เสียงพยัญชนะต้น m- ส่วนภาษาลาวและภาษาลื้อใช้เสียงพยัญชนะต้น b-

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและแมรี่ สารวิทย์กล่าวถึงไว้ คือ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นเสียงควบกล้ำ ตัวอย่างเช่น พยัญชนะต้น *bl- ในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมมีการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน 2 รูปแบบ เช่น คำว่า “พลาด” *blaːt DL4 ในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ในภาษาไทดำใช้คำว่า pa laːt ในขณะที่ภาษาไทขาวใช้เสียงพยัญชนะต้น ph- ส่วนพยัญชนะต้น *br- มีการเปลี่ยนแปลงเป็นเสียงพยัญชนะ p- ในภาษาลื้อ เช่น คำว่า “มะพร้าว” *braːw C4 ในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ในภาษาลื้อจะใช้เสียงพยัญชนะต้น p- ทั้ง ๆ ที่ภาษาลื้อมักจะใช้เสียงพยัญชนะต้น *ph- กรณีนี้แมรี่ สารวิทย์กล่าวว่า คำว่า “มะพร้าว” อาจเป็นคำยืม

นอกจากการสืบสร้างพยัญชนะต้นแล้ว แมรี่ สารวิทย์ยังได้สืบสร้างพยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิม ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม และภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม โดยแมรี่ สารวิทย์สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิม รวมทั้งภาษาไทดั้งเดิมทั้ง 3 กลุ่มมีพยัญชนะท้ายชุดเดียวกัน ดังนี้

*-m	*sa:m A1	“สาม”
*-n	*ʔba:n C3	“หมู่บ้าน”
*-ŋ	*kla:ŋ A2	“กลาง”
*-p	*thra:p DL1	“หาบ”
*-t	*ʔba:t DL3	“บาด (น.)”
*-k	*pa:k DL2	“ปาก”
*-w	*sa:w A1	“สาว”
*-y	*m̥a:y C1	“หม้าย”
*-ɣ	*ʔbaɣ A3	“ใบ(ไม้)”

การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะท้ายที่เกิดขึ้นในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้มีดังนี้

พยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิมที่มีการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทถิ่นปัจจุบันที่น่าสนใจ ได้แก่ พยัญชนะท้าย *-k และ *-ɣ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะท้าย *-k

  *-k > ʔ/สระยาว___

  ตัวอย่างเช่น ภาษาไทดั้งเดิม “ปาก” *pa:k DL2 > ภาษาไทขาว pa:ʔ DL2

  การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ปรากฏในภาษาไทขาว ไทดำ และมีภาษาอื่น ๆ อีกตามที่บราวน์ (Brown, 1965 อ้างถึงใน Sarawit, 1973: 66) ระบุไว้ คือ ภาษาพวน และภาษาไชยา ซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ภาษาหนึ่ง

- การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะท้าย *-ɣ

  *-ɣ > y

  ตัวอย่างเช่น ภาษาไทดั้งเดิม “ใบ(ไม้)” *ʔbaɣ A3 > ภาษาไทย bay A3

  การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ปรากฏในภาษาไทย ภาษาลื้อ และภาษาลาว (แต่ภาษาลาวหลวงพระบางยังคงเสียงพยัญชนะท้าย -ɣ ไว้) รวมทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะดังกล่าวในภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่บราวน์ (Brown, 1965 อ้างถึงใน Sarawit, 1973: 66) ศึกษาไว้ ยกเว้น ภาษาชานที่ยังคงเสียงพยัญชนะท้ายดังกล่าวไว้อยู่ (ดูการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาไทถิ่นปัจจุบันกลุ่มกลางและกลุ่มเหนือใน Sarawit (1973))

นอกจากการสืบสร้างพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิม รวมทั้งภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) ในงานของบราวน์ (Brown, 1965) และแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีงานของฟัง กวย ลีซึ่งเป็นอีกงานหนึ่งในยุคบุกเบิกที่สืบสร้างเสียงในภาษาไทดั้งเดิม และภาษาไทดั้งเดิมทั้ง 3 กลุ่ม ในงานดังกล่าว ฟัง กวย ลี (Li, 1977) ได้เลือกภาษาไทถิ่นที่เป็นตัวแทนของภาษาไทแต่ละกลุ่มข้างต้นมาเปรียบเทียบเพื่อสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิม โดยมีเกณฑ์ในการเลือกภาษาคือ ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาต้องมีข้อมูลคำศัพท์มากพอ รวมทั้งเป็นข้อมูลได้รับการบันทึกและวิเคราะห์

อย่างถูกต้องแม่นยำ โดยภาษาไทถิ่นที่ฟัง กวย ลีใช้เปรียบเทียบเพื่อสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิม ได้แก่ ภาษาไทย (Siamese) หรือภาษาไทยกรุงเทพ (Bangkok Thai) เป็นตัวแทนภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ ภาษาลุงเจา (Lungchow) เป็นตัวแทนภาษาไทกลุ่มกลาง และภาษาโป้อ้าย (Po-ai) เป็นตัวแทนภาษาไทกลุ่มเหนือ

ผลการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมของฟัง กวย ลีแสดงให้เห็นว่า พยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมมีทั้งพยัญชนะเดี่ยวและพยัญชนะควบกล้ำ พยัญชนะต้นเดี่ยวแบ่งเป็น 6 กลุ่มตามฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง ได้แก่ 1) ริมฝีปาก (labials) 2) ฟัน (dentals) 3) เสียงเสียดแทรกอุสุม (sibilants) 4) เพดานอ่อน (velars) 5) กล่องเสียง (laryngeals) และ 6) เสียงเหลว (liquids) และเสียงกึ่งสระ (semivowels) พยัญชนะ 4 กลุ่มแรกแบ่งเป็นพยัญชนะเสียงกัก (stops) พยัญชนะเสียงนาสิก (nasals) และพยัญชนะเสียงเสียดแทรก (fricatives) พยัญชนะเสียงกักมี 4 ประเภท ได้แก่ 1) พยัญชนะกักไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (voiceless unaspirated stops) 2) พยัญชนะกักไม่ก้อง-พ่นลม (voiceless aspirated stops) 3) พยัญชนะกัก มีเสียงกักที่เส้นเสียง (glottalized/preglottalized stops) และ 4) พยัญชนะกักก้อง (voiced stops) ส่วนพยัญชนะนาสิก พยัญชนะเสียงเสียดแทรก และพยัญชนะเหลวแต่ละกลุ่มประกอบด้วยพยัญชนะ 2 ประเภทเท่านั้น ได้แก่ พยัญชนะเสียงก้อง และพยัญชนะเสียงไม่ก้อง นอกจากนี้ฟัง กวย ลี (Li, 1977) ยังเสนอไว้ด้วยว่า พยัญชนะเสียงกึ่งสระ (semivowels) *j- และ *w- อาจมีเสียงกักที่เส้นเสียง (preglottalized) ด้วย พยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมตามการสืบสร้างของฟัง กวย ลีแสดงในตารางที่ 9 ต่อไปนี้

ตารางที่ 9 พยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิม (ดัดแปลงจาก Li, 1977: 58)

	ริมฝีปาก (Labials)	ฟัน (Dentals)	เสียงเสียดแทรกอุสุม (Sibilants)[22]	เพดานอ่อน (Velars)	กล่องเสียง (Laryngeals)	เสียงเหลว (Liquids) และเสียงกึ่งสระ (Semivowels)
<u>เสียงกัก</u> (Stops)						
ไม่พ่นลม (Unaspirated)	*p-	*t-	*č-	*k-		
พ่นลม (Aspirated)	*ph-	*th-	*čh-	*kh-		

[22] ในงานของฟัง กวย ลีเรียกพยัญชนะ *č, *čh, *ǰ เป็นพยัญชนะเสียงเสียดแทรกอุสุม (sibilants) ซึ่งในภาษาไทยปัจจุบันเป็นเสียงกักเสียดแทรก (affricates) คือ *tɕ และ *tɕ^{h} หรือในบางงานอาจวิเคราะห์ให้เป็นเสียงกัก (stops) ได้แก่ *c และ *ch ตามลำดับ ส่วนสัทอักษรที่ใช้แสดงพยัญชนะเสียงนาสิก ǹ ในงานของฟัง กวย ลี ในงานอื่น ๆ ในระยะหลังต่อมามักใช้สัทอักษร ñ และในเอกสารและงานวิจัยในปัจจุบันมักใช้สัทอักษร ɲ แทนพยัญชนะเสียงนาสิกดังกล่าว

	ริมฝีปาก (Labials)	ฟัน (Dentals)	เสียงเสียดแทรกอุสุม (Sibilants)[22]	เพดานอ่อน (Velars)	กล่องเสียง (Laryngeals)	เสียงเหลว (Liquids) และเสียงกึ่งสระ (Semivowels)
เส้นเสียง (Glottalized)	*ʔb-	*ʔd-			*ʔ-	
ก้อง (Voiced)	*b-	*d-	*ǰ-	*g-		
<u>เสียงนาสิก</u> **(Nasals)**						
ก้อง (Voiced)	*m-	*n-	*ň-	*ŋ-		
ไม่ก้อง (Voiceless)	*hm-	*hn-	*hň-	*hŋ-		
<u>เสียงเหลว</u> (Liquids)						
ก้อง (Voiced)		*l-				
ไม่ก้อง (Voiceless)		*hl-				
ก้อง (Voiced)		*r-				
ไม่ก้อง (Voiceless)		*hr-				
<u>เสียงเสียดแทรก</u> **(Fricatives)**						
ไม่ก้อง (Voiceless)	*f-		*s-	*x-	*h-	
ก้อง (Voiced)	*v-		*z-	*ɣ-		
<u>เสียงกึ่งสระ</u> (Semivowels)						
ก้อง (Voiced)	*w-		*j-			
ไม่ก้อง (Voiceless)	*hw-					
เส้นเสียง (Glottalized)	*ʔw- ʔ		*ʔj-			

ส่วนเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิมนั้น ฟัง กวย ลี (Li, 1977: 58) สืบสร้างไว้ 6 เสียง ดังนี้

<u>เสียงนาสิก</u> (Nasals)	*-m	*-n	*-ŋ
<u>เสียงกัก</u> (Stops)	*-p	*-t	*-k

นอกจากพยัญชนะเดี่ยวแล้ว ฟัง กวย ลียังสืบสร้างพยัญชนะควบกล้ำไว้หลายเสียง โดยพยัญชนะควบกล้ำทุกเสียงในภาษาไทดั้งเดิมปรากฏเป็นพยัญชนะต้นเท่านั้น พยัญชนะตัวแรกอาจเป็นเสียงกัก เสียงนาสิก หรือเสียงเสียดแทรก และพยัญชนะตัวที่สองอาจเป็นพยัญชนะเสียงเหลว (liquids) ได้แก่ *l- หรือ *r- หรือพยัญชนะเสียงกึ่งสระ (semivowel) *w- พยัญชนะต้นควบกล้ำตามการสืบสร้างของฟัง กวย ลีมีดังนี้

*pl-	*tl-	*kl-
*pr-	*tr-	*kr-
		*kw-
*phl/r-	*thl-	*khl-
	*thr-	*khr-
		*khw-
*bl-	*dl-	*gl-
*br-	*dr-	*gr-
		*gw-
*ʔbl/r-	*ʔdl/r-	
*ml/r-	*nl/r-	*ŋl/r-
		*xr-
		*xw-
		*ɣw-

นอกจากพยัญชนะควบกล้ำในข้างต้น ฟัง กวย ลียังสืบสร้างพยัญชนะต้นควบกล้ำอื่น ๆ อีก ตัวอย่างเช่น *mw-, *fr-, *vr- และ *vl- เป็นต้น[23]

พยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai/PT) ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai/PSWT) ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (Proto-Central Tai/PCT) และภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (Proto-Northern Tai/PNT) ทั้งพยัญชนะเดี่ยวและพยัญชนะควบกล้ำจากการสืบสร้างของฟัง กวย ลี รวมทั้งพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่น 3 ภาษาที่เป็นตัวแทนของภาษาไท 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (ภาษาไทย) กลุ่มกลาง (ภาษาลุงเจา) และกลุ่มเหนือ (ภาษาโป้อ้าย) ที่มีวิวัฒนาการมาจากพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมสรุปได้ดังตารางที่ 10

---

[23] ฟัง กวย ลี (Li, 1977) สืบสร้างพยัญชนะต้นควบกล้ำ *fr-, *vr- และ *vl- และกล่าวว่ายังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอน เนื่องจากข้อมูลในภาษาไทถิ่นต่าง ๆ มีน้อยมาก

ในที่นี้ได้นำตัวอย่างคำจำนวนหนึ่งในภาษาไทถิ่นทั้ง 3 ภาษามาแสดงไว้ด้วย (ดูรายละเอียดและตัวอย่างคำอื่น ๆ ใน Li (1977)) โดยแต่ละตัวอย่างมีวรรณยุกต์กำกับให้เห็นอย่างชัดเจน (ดูวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมในหัวข้อที่ 2.4.1.3)

ตารางที่ 10 สรุปพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิม (PT) ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (PSWT) ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (PCT) ภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (PNT) และพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน

	พยัญชนะดั้งเดิม				พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
1.	*p-	*p-	*p-	*p-			p-	p-	p-
					“ไป”	A1	pai	Pai	pai
					“ป้า”	C1	paa	paa	paa
					“ปาก”	DL1	paak	paak	paak
2.	*ph-	*ph-	*ph-	*p-			ph-	ph-	p-
					“พัน (ก.)”	A1	phan	phan	pan
					“แผ่น”	B1	phɛɛn	pheen	peen
					“(เพศ)ผู้”	C1	phuu	phuu	puu (C2)
3.	*b-	*b-	*b-	*b-			ph-	p-	p-
					“พี (อ้วน)”	A2	phii	pii	pii
					“พ่าย(แพ้)”	B2	phaai	paai	paai
					“พ่อ”	B2	phɔɔ	poo	poo
4.	*ʔb-	*ʔb-	*ʔb-	*ʔb-			b-	b-	m-
					“บ่า”	B1	baa	baa	maa
					“บ้าน”	C1	baan	baan	maan
					“บาก”	DL1	baak	baak	mak
5.	*m-	*m-	*m-	*m-			m-	m-	m-
					“มา”	A2	maa	maa	maa
					“แม่”	B2	mɛɛ	mee	mee
					“มูก”	DL2	muuk	muk (DS2)	muk (DS2)
6.	*mw-	*m-	*m-	*mw-			m-	m-	f-, m-
					“มือ”	A2	m~~ɨɨ~~[24]	m~~ɨɨ~~	f~~ɨŋ~~
					“ไม้”	C2	mai	maiʔ	mai

[24] ฟัง กวย ลีใช้สัทอักษร ɨ แทนสระกลางสูง ไม่ห่อปาก ในที่นี้ใช้สัทอักษร ɨ แทนสัทอักษร ɨ ดังกล่าว

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
					“หมาก (ลักษณนามของมีดฯลฯ)”	DL2	-	maak	faak
7.	*hm-	*hm-	*hm-	*hm-			m-	m-	m-
					“หมา”	A1	maa	maa	maa
					“หม้าย”	C1	maai	maai	maai (B1)
					“หมอก”	DL1	mɔɔk	mook	mook
8.	*f-	*f-	*ph-	*f-			f-	ph-	f-
					“ฝา”	A1	faa	phaa	faa
					“ฝน”	A1	fon	phɨn	hɨn
					“ฝ้าย”	C1	faai	phaai	faai (B1)
9.	*v-	*v-	*v-	*v-			f-	f-	f-
					“ไฟ”	A2	fai	fai	fii
					“ฟืน”	A2	fɨɨn	fɨn	fɨn
					“ฟาด”	DL2	faat	faat	faat
10.	*w-	*w-	*w-	*w-			w-	v-	v-, p-
					“พัด (ก.)”	A2	wii	vii	pii
					“ว่าง”	B2	waaŋ	vaaŋ (B1)	vaaŋ (B1)
					“วิด”	DS2	wit	-	vit
11.	*hw-	*hw-	*hw-	*hw-			w-	v-	v-, f-
					“หวาย”	A1	waai	vaai	vaai
					“หวาน”	A1	waan	vaan	vaan
					“หว่าน”	B1	waan	vaan	faan
12.	*pl-	*pl-	*pl-	*pl-			pl-	pj-, p-	pj-, p-
					“ปลา”	A1	plaa	pjaa	pjaa
					“เปล่า”	B1	plau	pjau	pjuu
					“ปลุก”	DS1	pluk	pjuk	pjɔk
13.	*pr-	*t-	*phr-	*pr-			t-	phj-, ph-	t-
					“แตน”	A1	tɛɛn	pheen	tin (A2)
					“ตาก”	DL1	taak	phjaak	taak

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
					“ตอก (น.)”	DL1	tɔɔk	phjook	tuk (DS1)
14.	*phl/r-	*phl/r-	*phl-	*pl/r- (?)			ph-	phj-, ph-	pj-, p-
					“ผอม”	A1	phɔɔm	phjoom	pjoom
					“เดิน”	C1	phaai	phjaai	pjaai
					“เผือก”	DL1	phɨak	phɨ̵ɨ̵k	piik
15.	*bl-	*bl-	*bl-	*bl-			phl-	pj-	pj-
					“พลู”	A2	phluu	-	-
					“ปีน”		-	meen (B1) ?	pɛɛn (A2)
					“พลาด”	DL2	phlaat	phjaat	pjaat
16.	*br-	*br-	*br-	*br-			phr-	pj-	pj-, č-
					“พราง”	A2	phraaŋ	pjaaŋ	pjaaŋ
					“(กำ)พร้า”	C2	kam-phraa	pjaaʔ	čaa
					“พราก”	DL2	phraak	pjaak	pjaak
17.	*ʔbl/r-	*ʔbl/r-	*ʔbl/r-	*ʔbl/r			d-	b-, bj-, d-	n-
					“ดาย (หญ้า)”	A1	daai	bjaai	naai
					“ดี (น.)”	A1	dii	dii	nii
					“พระจันทร์”	A1	dɨan	bɨ̵ɨ̵n	nɨ̵ɨ̵n
18.	*ml/r-	*ml/r-	*ml/r-	*ml/r-			l-, m-, ma-l	l-, m-, mj-	n-, mj-
					“เล็น”	A2	len	min	nan
					“(น้ำ)ลาย”	A2	laai	laai	naai
					“แมลง”	A2	mɛɛŋ, ma-lɛɛŋ	meeŋ	neeŋ
					“ลื่น”	DL2	-	mjaak	mjaak
19.	*fr-	*ph- (?)	*ph- (?)	*č- (?)			ph-	ph-	š-
					“ผูก”	DL1	phuuk	phuk (DS1)	šuk (DS1)

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
20.	*vr-	*br-	*br-	*ǰ-			phr-	pj-	š-
					“อาหารมื้อเย็น”	A2	phrau	pjau	šau
					“พร้า”	C2	phraa	pjaaʔ	šaa
					“พรุ่งนี้”	DL2	phruk	pjuk (DS2)	šook (DL2)
21.	*vl-	*d-	*bl-	*d-			th-	pj-	t-
					“เถ้า”	B2	thau	pjau	tau
22.	*t-	*t-	*t-	*t-			t-	t-	t-
					“ตา (พ่อของแม่)”	A1	taa	taa	taa
					“ต่ำ”	B1	tam	tam	tam, tɛm
					“ตก”	DS1	tok	tuk	tɔk
23.	*th-	*th-	*th-	*t-			th-	th-	t-
					“แถว”	A1	thɛɛu	teeu (A2)	teeu (A2)
					“ถ่าน”	B1	thaan	thaan	taan
					“(ราคา)ถูก, ถูก(ต้อง)”	DS1	thuuk	thuk (DS1)	tɨk (DS2)
24.	*d-	*d-	*d-	*d-			th-	t-	t-
					“ทา”	A2	thaa	taa	taa, twaa
					“ที่”	B2	thii	tii	tii
					“โสด, เดี่ยว”	DL2	thɔɔk	took	took
25.	*ʔd-	*ʔd-	*ʔd-	*ʔd-			d-	d-	n-
					“ด่า”	B1	daa	daa	naa
					“ได้”	C1	dai	dai	nai
					“ดึก”	DS1	dɨk	dak	nak
26.	*n-	*n-	*n-	*n-			n-	n-	n-
					“นา”	A2	naa	naa	naa
					“นี้”	C2	nii	nai (C1) naiʔ (C2)	nooi B2
					“เล็ก, น้อย”	C2	nɔɔi	nooiʔ	nooi B2

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
27.	*hn-	*hn-	*hn-	*hn-			n-	n-	n-
					“หนา”	A1	naa	naa	naa
					“หน้า”	C1	naa	naa	naa
					“หนวก”	DL1	nuak	nuuk	nuk (DS1)
28.	*tl-	*t-	*t-	*hr-			t-	t-	l-
					“เต็ม”	A1	tem	tim	lim
					“(ใบ)ตอง”	A1	tɔɔŋ	tooŋ	looŋ
					“ตด”	DS1	tot	-	tɔt
29.	*tr-	*t-	*thr-	*tr-			t-	h-	t-
					“ตา (อวัยวะ)”	A1	taa	taa	taa
					“ตาย”	A1	taai	haai	taai
					“ตั๊กแตน”	DS1	tak (-tɛɛn)	-	tak
30.	*thl-	*th-	*thl- (?)	*thl-			th-	th-	š-
					“ไถ(นา)”	A1	thai	thai	thai
					“ถาม”	A1	thaam	thaam	šaam
					“ถุง”	A1	thuŋ	thuŋ	šɔŋ
31.	*thr-	*hr-	*thr-	*hr-			h-	h-, th-, t-	l-, h-
					“หาม”	A1	haam	haam	lɛɛm
					“เห็น”	A1	hen	han	han
					“หัก”	DS1	hak	tak, thak	lak
32.	*dl-	*l-	*l-	*r- (ยกเว้นภาษาแสก)[25]			l-	l-, n-	l-
					“ลาย”	A2	laai	laai	laai
					“ลง”	A2	loŋ	nuŋ	lɔŋ
					“เล็บ”	DS2	lep	lip	lit

[25] ภาษาแสก (Haudricourt 1963a, 1963b; Gedney, 1970 อ้างถึงใน Li, 1977: 58) เป็นภาษาไทถิ่นภาษาหนึ่งในกลุ่มเหนือ พูดทางตอนเหนือของประเทศไทยและในประเทศลาว

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
33.	*dr-	*r-	*l-	*r-			r-	l-	l-
					“เรือ”	A2	rɨa	lɨɨ	luu
					“มะรืนนี้”	A2	ma-rɨɨn	lɨɨ	lɨɨ
					“ราก(ไม้)”	DL2	raak	laak	laak
34.	*ʔdl/r-	*ʔd-	*ʔd-	*ʔdr- (?)			d-	d-	n-, l-
					“ดำ(นา)”	A1	dam	dam	nam
					“บันได”	A1	ban-dai	dai	lai, lwai
					“ดิบ”	DS1	dip	dip	nip
35.	*nl/r-	*n-	*n-	*nr-			n-	n-	l-
					“น้ำ”	C2	nam	namʔ	lam
					“นอก”	DL2	nɔɔk	nook	look
					“นก”	DS2	nok	nuk	lɔk
36.	*l-	*l-	*l-	*l-			l-	l-	l-
					“ล่าม”	B2	laam	laam	laam
					“ลิ้น”	C2	lin	linʔ	lin
					“ลูก”	DL2	luuk	luk (DS2)	lɨk (DS2)
37.	*hl-	*hl-	*hl-	*hl-			l-	l-	l-
					“หลาย”	A1	laai	laai	laai
					“เหล้า”	C1	lau	lau	lau
					“หลับ”	DS1	lap	lap	lap
38.	*r-	*r-	*r-	*r-			r-	ɬ-, l-	l-
					“เรา”	A2	rau	lau (?)	lau
					“ไร่”	B2	rai	ɬai	lii
					“รับ”	DS2	rap	ɬap	lap, lɔp
39.	*hr-	*hr-	*hr-	*hr-			h-	h-	l-
					“เห่า”	B1	hau	hau	lau (B1), vau (B2)
					“ห้อง”	C1	hɔɔŋ	-	looŋ
					“เห็ด”	DS1	het	vit (DS2) ?	lat, lɛt

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
40.	*s-	*s-	*s-	*s-			**s-**	**ɬ-**	**l-, ɬ-, š-**
					“ใส (น้ำ)”	A1	sai	ɬai	ɬai
					“ไส้”	C1	sai	ɬai	ɬai
					“สิบ”	DS1	sip	ɬip	šip (DS2)
41.	*z-	*z-	*z-	*z-			**s-**	**ɬ-**	**s-, ɬ-**
					“ทราย”	A2	saai	ɬaai	ɬaai
					“ซื้อ”	C2	sɨɨ	ɬɨɨʔ	sɨɨ
					“ซัก”	DS2	sak	ɬak	ɬak
42.	*č-	*č-	*č-	*č-			**č-**	**č-**	**ɬ-, š-**
					“ใจ”	A1	čai	čaɨ	šɨɨ
					“เจ้า(นาย)”	C1	čau	čau	ɬuu
					“จับ”	DS1	čap	čap	šap (DS2) ?
43.	*čh-	*čh-	*čh-	*čh- (?)			**čh-**	**š-**	**š-, ɬ-**
					“ฉาง(ข้าว)”	A1	čhaaŋ	šaaŋ	šaaŋ
					“ฉีก”	DL1	čhiik	šiik	ɬik
					“(ไม้)ฉาก”	DL1	čhaak	-	-
44.	*ǰ-	*ǰ-	*ǰ-	*ǰ-			**čh-**	**č-**	**š-**
					“ชา (น.)”	A2	čhaa	čaa	šaa
					“ช้าง”	C2	čhaaŋ	čaa	šaa
					“เชือก”	DL2	čhɨak	čɨɨk	šaak
45.	*ň-	*ň-	*ň-	*ň-			**j-**	**j-**	**j-**
					“ย่ำ”	B2	jam	jam	jam
					“ยอด”	DL2	jɔɔt	joot	joot
					“เย็บ”	DS2	jep	jap	jip
46.	*hň-	*hň-	*hň-	*hň-			**j-**	**j-**	**j-**
					“หญ้า”	C1	jaa	jaa	jii (C1), jaa (A1)
					“ยุ่ง”	C1	juŋ	juŋ	juŋ
					“หยาบ”	DL1	jaap	jaap	jiip
47.	*j-	*j-	*j-	*j-			**j-**	**j-**	**j-**
					“ยา (ก.)”	A2	jaa	jaa	jii

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
					“ยก”	A2	jɔɔ	joo	joo (A1)
					“ย่าง(ก้าว)”	B2	jaaŋ	jaŋʔ (C2) ?	-
48.	*ʔj-	*ʔj-	*ʔj-	*ʔj-			j-	j-	j-
					“ยา (น.)”	A1	jaa	jaa	jii
					“อยู่”	B1	juu	juu	juu
					“อยาก (หิว)”	DL1	jaak	jaak	jiik
49.	*k-	*k-	*k-	*k-			k-	k-	k-, č-
					“เก้า”	C1	kau	kau	kuu
					“แก่”	B1	kɛɛ	kee	čee
					“กอด”	DL1	kɔɔt	koot	koot
50.	*kh-	*kh-	*kh-	*k-			kh-	kh-	k-, č-
					“ขา”	A1	khaa	khaa	kaa
					“แขน”	A1	khɛɛn	kheen	čeen
					“ขาด”	DL1	khaat	khaat	kaat
51.	*g-	*g-	*g-	*g-			kh-	k-	k-, č-
					“คู่”	B2	khuu	kuu	kuu
					“เค็ม”	A2	khem	kim	čɛɛm (?)
					“แคบ”	DL2	khɛɛp	keep	kɛp (DS2)
52.	*ŋ-	*ŋ-	*ŋ-	*ŋ-			ŋ-	ŋ-	ŋ-
					“เงา”	A2	ŋau	ŋau	ŋau
					“งู”	A2	ŋuu	ŋuu	ŋii
					“เงือก”	DL2	ŋiak	ŋiik	ŋiik
53.	*hŋ-	*hŋ-	*hŋ-	*hŋ-			ŋ-, h-	h-	h-, ŋ-, j-
					“(เดือน) หงาย”	A1	ŋaai	haai	haai
					“(อี)เห็น”	A1	(ʔii-) hen	hin	jɛn
					“เหงือก”	DL1	ŋiak	hiik	ŋiik

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
54.	*x-	*kh-	*kh-	*x-			kh-	kh-	h-
					“เขียง”	A1	khiaŋ	khiiŋ	heeŋ
					“ข้าม”	C1	khaam	khaam	haam
					“ขวบ”	DL1	khuap	khuup	hoop
55.	*ɣ-	*ɣ-	*ɣ-	*ɣ-			kh-	k-	h-
					“(หญ้า)คา”	A2	khaa	kaa	haa
					“คาง”	A2	khaaŋ	kaaŋ	haaŋ
					“ค่ำ”	B2	kham	kam	ham
56.	*kl-	*kl-	*kl-	*kl-			kl-	kj-, k-	č-
					“กลาง”	A1	klaaŋ	kjaaŋ	čaaŋ
					“(ต้น)กล้า”	C1	klaa	kjaa	čaa
					“กล้วย”	C1	kluai	kuui	čooi
57.	*kr-	*kr-	*khr-	*hr- (?)			kr-, kl-	khj-, k-, h-	l-, č-
					“ตะแกรง”	A1	ta-krɛɛŋ	khjɨŋ	laŋ
					“ใกล้”	C1	klai	khjaɨ	čaɨ
					“แกลบ”	DL1	klɛɛp	keep	leep (DL2)
58.	*khl-	*khl-	*khl-	*kl-			kh-	kh-, khj-, h-	č-
					“แข็ง”	A1	khɛɛŋ	kheeŋ	čeeŋ
					“แมงมุม”	A1	-	(khjaaŋ C1-) khjaau (A1)	(čɔm B1-) čaau (A1)
					“ไข้”	C1	khai	hai	čai
59.	*khr-	*khr-	*khr-, *xr-	*kr-, *hr-			kh-	khj-, kh-, h-	č-, l-, ɬ-
					“(ลูก)ข่าง”	B1	khaaŋ	haaŋ	čaaŋ
					“ไข่”	B1	khai	khjai	čai
					“(นก)เขา”	A1	khau	-	lau
					“ตะขาบ”	DS1	ča-khep	čii-khip	ɬip

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
60.	*gl-	*gl-	*gl-	*gl-			khl-	kj-	č-, k-
					“คลาน”	A2	khlaan	kjaan	luun (?)
					“คล้อง”	C2	khlɔɔŋ	kjooŋ	-
					“คลับ (คล้าย)”	DS2	khlap	-	čap
61.	*gr-	*gr-	*gr-	*gr-			khr-	kj-	č-, š-
					“(เกียจ) คร้าน”	C2	khraan	kjaanʔ	-
					“คริ่ง”	B2	khrɨŋ	-	čaŋ (B1) ?
					“คราม”	A2	khraam	khjaam	šaam
62.	*ŋl/r-	*ŋ-	*ŋ-	*ŋl/r-			ŋ-	ŋ-	ŋ-
					“(เม็ด)งา”	A2	ŋaa	ŋaa	ŋaa
					“(เป็น)เงา”	A2	ŋau	-	lau (?)
63.	*xr-	*xr-	*xr-	*hr-			h-	h-	l-, v-, h-
					“หา”	A1	haa	haa	laa
					“ห้วย”	C1	huai	huui, vuui	vii
					“หน(ทาง)”	A1	hon	-	hɔn
64.	*kw-	*kw-	*kw-	*kw-			kw-	kw-	kw-
					“(มาก) กว่า”	B1	kwaa	kwaa	kwaa
					“กว้าง”	C1	kwaaŋ	kwaaŋ	kwaaŋ (B1)
					“กวาด”	DL1	kwaat	kweet (?)	kwaat, kwɛɛt (?)
65.	*khw-	*khw-	*khw-	*kw-			khw-	khw-, ɬ-	kw-
					“(กว้าง) ขวาง”	B1	khwaaŋ	khwaaŋ (B1)	kwaaŋ (B1)
					“ขวา”	A1	khwaa	ɬaa	kwaa (A2)
66.	*gw-	*gw-	*gw-	*gw-			khw-	kw-	kw-
					“(หมุน) คว้าง”	C2	khwaaŋ	kwaaŋ (A2)	kwaaŋ
					“คว้า”	C2	khwaa	-	-

พยัญชนะดั้งเดิม					พยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบันและตัวอย่างคำ				
	PT	PSWT	PCT	PNT	ความหมาย	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงเจา	โป้อ้าย
					“พิการ”	A2	-	-	kwɛɛ
67.	*ŋw-	*ŋw-	*ŋw-	*ŋw-			**w-, ŋ-**	**v-**	**ŋ-**
					“วัน”	A2	wan	van	ŋɔn
					“เมื่อวาน”	A2	waan	vaa	-
					“วัว”	A2	ŋua, wua	-	-
68.	*xw-	*khw-	*khw-	*hw-			**khw-**	**khw-, kh-**	**v-, h-**
					“ขวัญ”	A1	khwan	khwan	hɔn
					“คว่ำ”	C1	khwam	khum	hɔm
					“ขวาน”	A1	khwaan	-	vaan
69.	*ɣw-	*ɣw-	*ɣw-	*ɣw-			**khw-, kh-**	**v-**	**v-, h-**
					“ควาย”	A2	khwaai	vaai	vaai
					“ควัน”	A2	khwan	van	hɔn
					“(ถ้อย) ความ”	A2	khwaam	vaam	-
70.	*ʔ-	*ʔ-	*ʔ-	*ʔ-			**ʔ-**	**ʔ-**	**ʔ-**
					“อ้า”	C1	ʔaa	ʔaa	ʔaa
					“ไอ”	A1	ʔai	ʔai	ʔai
					“ออก”	DL1	ʔɔɔk	ʔook	ʔook
71.	*h-	*h-	*h-	*h-			**h-**	**h-**	**h-**
					“ห้า”	C1	haa	haa	haa
					“ให้”	C1	hai	hi̶i̶	hai̶
					“(ต่าง) หาก”	DL1	haak	haak	haak

เมื่อเปรียบเทียบเสียงพยัญชนะในภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) ตามการสืบสร้างของบราวน์ และเสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมของฟัง กวย ลี จะเห็นได้ว่า เสียงพยัญชนะดั้งเดิมที่บราวน์สืบสร้างไว้ส่วนใหญ่เหมือนเสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมที่สืบสร้างโดยฟัง กวย ลี แต่มีพยัญชนะบางเสียงที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น พยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมที่ฟัง กวย ลีสืบสร้างไว้ได้แก่ *ʔb-, *ʔd-, *ʔj-, *č-, *čh- บราวน์สืบสร้างเป็นพยัญชนะ *ʔm-, *ʔn-, *ʔñ-, *c-, *ch- ตามลำดับ ส่วนพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมที่บราวน์ไม่ได้สืบสร้างไว้ แต่ฟัง กวย ลีสืบสร้างไว้ส่วนใหญ่

เป็นพยัญชนะต้นควบกล้ำ ได้แก่ *ŋw-, *xw-, *ɣw-, *mw-, *ʔbl/r-, *ml/r-, *fr-(?), *vl-(?), *vr-(?), *tl-, *thl-, *thr-, *ʔdl/r-, *dl-, *nl/r-, *khr-, *ŋl/r- และ *xr- เป็นต้น

นอกจากการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมยุคบุกเบิกดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีงานที่สืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมล่าสุด ได้แก่ งานของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008, 2009) ผลการวิจัยของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ แสดงให้เห็นผลการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมที่แตกต่างจากงานอื่น ๆ ที่ผ่านมาหลายประเด็นสรุปได้ดังนี้

พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008) ได้นำเสนอผลการสืบสร้างภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม โดยใช้ข้อมูลจากภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้รวมทั้งสิ้น 28 ภาษาในการเปรียบเทียบเพื่อสืบสร้างพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ดั้งเดิม ในงานวิจัยดังกล่าว พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ได้แสดงผลการสืบสร้างพยัญชนะในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้เปรียบเทียบกับงานอื่น ๆ ที่ผ่านมาดังแสดงในตารางที่ 11 ต่อไปนี้

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบพยัญชนะในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008) และงานอื่น ๆ (Li, 1977; Jonsson, 1991; Sarawit, 1973; Brown, 1965) (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2008: 23–25)

Pittayaporn (2008)	Li (1977)	Jonsson (1991)	Sarawit (1973)	Brown (1965)
*p-	*p-	*p-	*p-	*p-
*p^h-	*p^h-	*p^h-	*p^h-	*p^h-
	*p^hl/r-	*p^hl/r-	*p^hr-	
				*p^hl-
*b-	*b-	*b-	*b-	*b-
*ʔb-	*ʔb-	*ʔb-	*ʔb-	*ʔm-
*m-	*m-	*m-	*m-	*m-
*^{h}m-	*^{h}m-	*^{h}m-	*^{h}m-	*^{h}m-
*f-	*f-	*f-	*f-	*f-
*v-	*v-	*v-	*v-	*v-
*w-	*w-	*w-	*w-	*w-
*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-
				*pr-
*pl-	*pl-	*pl-	*pl-	*pl-
*bl-	*bl-	*bl-	*bl-	*bl-
*br-	*br-	*br-	*br-	*br-
*ʔbl-	*ʔbl/r-	*ʔbl-	*ʔbl-	

Pittayaporn (2008)	Li (1977)	Jonsson (1991)	Sarawit (1973)	Brown (1965)
*ml-	*ml/r-	*ml/r-	*ml-	
*t-	*t-	*t-	*t-	*t-
*t^h-	*t^h-	*t^h-	*t^h-	*t^h-
*d-	*d-	*d-	*d-	*d-
*^{ʔ}d-	*^{ʔ}d-	*^{ʔ}d-	*^{ʔ}d-	*^{ʔ}n-
*n-	*n-	*n-	*n-	*n-
*^{h}n-	*^{h}n-	*^{h}n-	*^{h}n-	*^{h}n-
*^{h}r-	*^{h}r-	*^{h}r-	*^{h}r-	
*xr-	*xr-	*xr-	*xr-	
				*^{h}r-
*r-	*r-	*r-	*r-	*r-
*l-	*l-	*l-	*l-	*l-
*^{h}l-	*^{h}l-	*^{h}l-	*^{h}l-	*^{h}l-
*s-	*s-	*s-	*s-	*s-
*z-	*z-	*z-	*z-	*z-
*c-	*c-	*c-	*c-	*c-
	*c^h-	*$ɟ^h$-	*c^h-	*c^h-
*ɟ-	*ɟ-	*ɟ-	*ɟ-	*ɟ-
*ɲ-	*ɲ-	*ɲ-	*ɲ-	*ɲ-
*j-	*j-	*j-	*j-	*j-
*^{ʔ}j-	*^{ʔ}j-	*^{ʔ}j-	*^{ʔ}j-	*^{ʔ}ɲ-
*k^h-	*k^h-	*k^h-	*k^h-	*k^h-
*x-		*x-	*x-	*x-
*q-				
*χ-				
*g-	*g-	*g-	*g-	*g-
*ɣ-	*ɣ-	*ɣ-	*ɣ-	*ɣ-
*ŋ-	*ŋ-	*ŋ-	*ŋ-	*ŋ-
*^{h}ŋ-	*^{h}ŋ-	*^{h}ŋ-	*^{h}ŋ-	*^{h}ŋ-
				*tr-
				*dr-

Pittayaporn (2008)	Li (1977)	Jonsson (1991)	Sarawit (1973)	Brown (1965)
*kl-	*kl-	*kl-	*kl-	*kl-
	*kr-	*kr-	*kr-	*kr-
*k^hl-	*k^hl-	*k^hr-	*k^hr-	
*k^hr-	*k^hr-			
				*k^hl-
*gl-	*gl-	*gl-	*gl-	*gl-
*gr-	*gr-	*gr-	*gr-	*gr-
*kw-	*kw-	*kw-	*kw-	*kw-
*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-
*gw-	*gw-	*gw-	*gw-	*gw-
*ɣw-	*ɣw-	*ɣw-	*ɣw-	
*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-
*ŋw-	*ŋw-	*ŋw-	*ŋw-	
*k^hw-	*k^hw-	*k^hw-	*k^hw-	*k^hw-
*ʔ-	*ʔ-	*ʔ-	*ʔ-	*ʔ-
*h-	*h-	*h-	*h-	*h-

นอกเหนือจากผลงานวิจัยข้างต้น ในปี 2009 พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ได้สืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมและนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเรื่อง "*The Phonology of Proto-Tai*" (Pittayaporn, 2009) ในงานวิจัยดังกล่าวมีการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมโดยใช้ข้อมูลจากทั้งที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองและข้อมูลจากเอกสารที่เคยมีผู้นำเสนอไว้ โดยมีข้อมูลที่ครอบคลุมภาษาไทถิ่นทั้งในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่มกลาง และกลุ่มเหนือที่พูดในบริเวณต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทย ลาว มาเลเซีย เมียนม่าร์ อินเดียตะวันออกเฉียงเหนือ ยูนนาน กวางสี และกุยโจว ส่วนข้อมูลจากเอกสารที่เคยมีผู้นำเสนอไว้และงานวิจัยดังกล่าวนำมาพิจารณาด้วย ได้แก่ รายการคำของวิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ที่ไม่มีการตีพิมพ์ (Gedney, n.d.) และปัจจุบันเป็นตอนหนึ่งในหนังสือ "*William J. Gedney's Comparative Tai Source Book*" ที่รวบรวมโดย Hudak (2008) นอกจากนี้ยังมีงานเกี่ยวกับภาษาจ้วงถิ่นต่าง ๆ ที่พูดในกวางสีและยูนนาน (Zhang et al., 1999) งานเกี่ยวกับภาษาปู้ยีถิ่นต่าง ๆ (Chinese Academy of Sciences, 1956)

นอกจากภาษาไทถิ่นแล้ว ในงานของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ยังนำข้อมูลภาษากระไดถิ่นต่าง ๆ (Kra-Dai languages) และภาษาจากตระกูลอื่น ๆ มาพิจารณาเป็นหลักฐานเพิ่มเติมในการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมด้วย ได้แก่ ภาษาลักเกียที่นำเสนอไว้โดย L-Thongkum (1992), Liu (1999) และ Pittayaporn (2008a) ภาษาออสโตรเนเซียนดั้งเดิม (Proto-Austronesian) โดย Wolff (รอตีพิมพ์)

ภาษาจีนยุคกลางตอนปลาย (Late Middle Chinese) โดย Pulleyblank (1991) ภาษาจีนยุคกลาง (ตอนต้น) ((Early) Middle Chinese) โดย Schuessler (2009) ภาษาจีนฮั่นยุคปลายต่อมา (Later Han Chinese) โดย Schuessler (2007, 2009) และภาษาจีนเก่า (Old Chinese) โดย Schuessler (2007, 2009) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการนำข้อมูลภาษาอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาตระกูลไทมาพิจารณาร่วมด้วยดังกล่าว แต่งานวิจัยของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์เน้นการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมโดยใช้ข้อมูลจากภาษาไทถิ่นเท่านั้น ส่วนข้อมูลของภาษาอื่น ๆ ดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ใช้ช่วยยืนยันการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิม

ในงานวิจัยดังกล่าวมีข้อมูลภาษาไทถิ่นที่ใช้รวมทั้งสิ้น 68 ภาษา (ดูรายละเอียดใน Pittayaporn, 2009) แต่ในการนำเสนอผลการวิจัย พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) ได้เลือกภาษาไทย (Siamese) ภาษาลุงโจว (Lungchow) และภาษาไย้ (Yay) เป็นตัวแทนภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่มกลาง และกลุ่มเหนือตามลำดับ เนื่องจากภาษาไทถิ่นทั้ง 3 ภาษาดังกล่าวมีข้อมูลคำศัพท์ค่อนข้างสมบูรณ์ และยังนำไปเปรียบเทียบกับงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) ได้ง่ายด้วย เนื่องจากฟัง กวย ลีใช้ภาษาไทย และภาษาลุงโจวเป็นตัวแทนภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้และกลุ่มกลางเช่นเดียวกัน และถึงแม้ฟัง กวย ลีจะใช้ภาษาโป้อ้ายเป็นตัวแทนภาษาไทถิ่นกลุ่มเหนือ แต่พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์กล่าวว่าภาษาไย้ที่ตนเลือกนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับภาษาโป้อ้าย จึงน่าจะนำมาเปรียบเทียบกับงานของฟัง กวย ลีได้

ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ภาษาไทดั้งเดิมเป็นภาษาประเภทที่มีคำที่ประกอบด้วยพยางค์เต็ม 1 พยางค์และพยางค์รองอีก 1 พยางค์ หรือที่เรียกว่า “sesquisyllables” พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์นำเสนอการเปรียบเทียบพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมเปรียบเทียบกับการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมของฟัง กวย ลี (Li, 1977) และงานอื่น ๆ ได้แก่ การสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมของแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) และเฟอรุส (Ferlus, 1990) ดังตารางที่ 12 ต่อไปนี้

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) และงานอื่น ๆ (Li, 1977; Sarawit, 1973; Ferlus, 1990) (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009: 288–289)

	Pittayaporn (2009)	Li (1977)	Sarawit (1973)	Ferlus (1990)
1.	*p-	*p-	*p-	*p-
2.	*t-	*t-	*t-	*t-
3.	*c-	*tɕ-	*c-	*c-
4.	*k-	*k-	*k-, *kj-	*k-
5.	*q-	*k^h-	*k^h-	*ŋk-
6.	*ʔ-	*ʔ-	*ʔ-	*ʔ-
7.	*ɓ-	*^{ʔ}b-	*^{ʔ}b-	*ɓ-
8.	*ɗ-	*^{ʔ}d-	*^{ʔ}d-	*ɗ-

	Pittayaporn (2009)	Li (1977)	Sarawit (1973)	Ferlus (1990)
9.	*ʔj-	*ʔj-	*ʔj-	*ʔj-
10.	*b-	*b-	*b-	*b-
11.	*d-	*d-	*d-	*d-
12.	*ɟ-	*ɟ-	*ɟ-, *ɟw-	*ɟ-
13.	*g-	*g-	*g-	*g-
14.	*ɢ-	*ɣ-	*ɣ-	*g-/*ɣ-
15.	*s-	*s-	*s-	*s-
16.	(*ɕ-)	*tɕ-	*c-	*c-
17.	*x-	*x-	*x-	*x-
18.	*χ-	*x-	*x-	*ŋx-
19.	*h-	*h-	*h-	*h-
20.	*z-	*z-	*z-, *zw-	*z-
21.	(*ʑ-)	*dʑ-	*ɟ-	
22.	*ɣ-	*ɣ-	*ɣ-	*ɣ-
23.	*ʰm-	*ʰm-	*ʰm-	*ʰm-, *C.m-
24.	*ʰn-	*ʰn-	*ʰn-	*ʰn-
25.	*ʰɲ-	*ʰɲ-	*ʰɲ-	*ʰɲ-
26.	(*ʰŋ-)	*ʰŋ-	*ʰŋ-	*ʰŋ-
27.	*m-	*m-	*m-	*m-
28.	*n-	*n-	*n-	*n-
29.	*ɲ-	*ɲ-	*ɲ-, *ŋj-	*ɲ-
30.	*ŋ-	*ŋ-	*ŋ-	
31.	*ʰw-	*f-	*f-	*f-
32.	*ʰr-	*ʰr-	*ʰr-	*ʰr-
33.	*ʰl-	*ʰl-	*ʰl-	*ʰl-
34.	*w-	*v-	*v-	*v-
35.	*r-	*r-	*r-	*r-
36.	*l-	*l-	*l-, *lw-	*l-

สำหรับกรณีของพยัญชนะควบกล้ำนั้น พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีพยัญชนะต้นควบกล้ำที่ประกอบด้วยพยัญชนะเสียงเดี่ยวปรากฏในคนละพยางค์กันหรือที่เรียกว่า “sesquisyllabic clusters” แตกต่างจากในงานของฟัง กวย ลีที่สืบสร้างให้พยัญชนะต้นควบกล้ำประกอบด้วยพยัญชนะเสียงเดี่ยว 2 เสียงหรือมากกว่า 2 เสียงปรากฏในพยางค์เดียวกันหรือที่เรียกว่า “tautosyllabic clusters” ตัวอย่างเช่น พยัญชนะ *p.t- ในงานของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์เทียบเคียงได้กับพยัญชนะ *tr- ในงานของฟัง กวย ลี

พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์นำเสนอการเปรียบเทียบพยัญชนะ “tautosyllabic clusters” ในภาษาไทดั้งเดิมเปรียบเทียบงานอื่น ๆ ดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบพยัญชนะ tautosyllabic clusters ในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) และงานอื่น ๆ (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009: 290–291)

	Pittayaporn (2009)	Li (1977)	Sarawit (1973)	Ferlus (1990)
1.	*pr-	*p^{h}l/r-	*p^{h}l/r-	*p^{h}r-
2.	*tr-	*t^{h}r-	*t^{h}r-	*t^{h}r-
3.	*cr-	*t^{h}l-	*t^{h}l-	*c^{h}r-
4.	*kr-	*xr-	*x^{h}r-	*xr-
5.	*qr-	*k^{h}l-	*k^{h}l-	*k^{h}r-
6.	*br-	*br-	*br-	*br-
7.	*gr-	*gr-	*gr-	*gr-
8.	*pl-	*pl-	*pl-	*pl-
9.	*kl-	*kl-	*kl-	*kl-
10.	*ɓl-	*ʔbl/r-	*ʔbl-	*ɓl-
11.	*gl-	*gl-	*gl-	*ɣl-
12.	*pw-	*puɥ-	*p-	*p-
13.	*bw-	*b-	*b-	*b-
14.	*mw-	*mw-	*mw-	
15.	*^{h}mw-	*^{h}mw-	*^{h}mw-	
16.	*kw-	*kw-	*kw-	*kw-
17.	*xw-	*xw-	*xw-	*xw-
18.	*ɣw-	*ɣw-	*ɣw-	*ɣw-
19.	*ŋw-	*ŋw-	*ŋw-	*ŋw-

	Pittayaporn (2009)	Li (1977)	Sarawit (1973)	Ferlus (1990)
20.	*qw-	*xw-	*xw-	*xw-
21.	*ɢw-	*ɣw-	*ɣ^{h}w-	*ɣw-
22.	*sw-	*s-	*swj-	
23.	*rw-	*r-, rw-	*rw-, *rwj-	
24.	*tw-	*t-		
25.	*nw-		*nw	
26.	*^{h}rw-	*^{h}r-	*^{h}rw-, *^{h}ŋrw-	
27.	*^{h}lw-	*^{h}l-	*^{h}lw-	
28.	*krw-	*k^{h}rw-	*k^{h}lw-	*k^{h}rw-
29.	*klw-	*kl-	*klw-	
30.	*qrw-	*xr-	*x^{h}rw-	
31.	*trw-	*t^{h}r-	*t^{h}rw-	
32.	*crw-	*t^{h}l-	*t^{h}lw-	

สำหรับพยัญชนะต้น “sesquisyllabic onsets” ในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์เปรียบเทียบงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) และงานอื่น ๆ แสดงในตารางที่ 14 ต่อไปนี้

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบพยัญชนะ sesquisyllabic onsets ในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) และงานอื่น ๆ (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009: 291–292)

	Pittayaporn (2009)	Li (1977)	Sarawit (1973)	Ferlus (1990)
1.	*p.t-	*tr-	*tr-	*p.t-
2.	*k.t-	*tl-	*tl-	*k.t-
3.	*p.q-	*x-	*xw-	
4.	*q.p-	*x-	*x-	
5.	*q.t-	*tr-	*tr-	
6.	*C̥.b-	*b-	*ʔbw-	*ɓ- (<*ʔv-)
7.	*C̥.d-	*ʔdl/r-	*ʔdl-	*ɗ- (<*ʔr-)
8.	*C̥.ɟ-	*ʔj-		

	Pittayaporn (2009)	Li (1977)	Sarawit (1973)	Ferlus (1990)
9.	*C̬.t-	*t^h-	*t^h-	*^{n}t-
10.	*C̬.c-	*s-	*s-	
11.	*C̬.k-	*k^h-	*k^h-	*^{ŋ}x-
12.	*C̬.q-	*k^h-	*k^h-	*^{ŋ}k-
13.	*k.r-	*k^hl-	*k^hl-, *x^hrw-	*k^hr-
14.	*p.r-	*pr-	*pr-	*p.t-
15.	*t.r-	*t^hr-		
16.	*c.r-	*t^hl-	*t^hl-	*c^hr-
17.	*q.w-	*^{h}w-	*^{h}w-	*^{h}w-
18.	*m.l-	*ml/r-	*ml-	*ml-
19.	*C̬.r-	*dr-	*dr-	*r/l-
20.	*C̬.l-	*dl-	*dl-	*l/r-
21.	*t.n-	*^{ʔ}dl/r-	*^{ʔ}dr-	*d- (< *^{ʔ}l-)
22.	*C̬.n-	*nl/r-	*nr-	*C.n-
23.	*g.r-	*ɣr-	*ɣr-	*ɣr-
24.	*q.s-	*kr-	*kr-	
25.	*m.p-	*p-	*p-	*^{m}pl-
26.	*s.c-	*s-		
27.	*z.ɟ-	*z-		
28.	*r.t-	*t^hr-		
29.	*t.h-	*t^hr-		
30.	*n.m-	*n-		
31.	*gm̥ .r-	*br-		*br-
32.	*ɟm̥ .r-	*vr-	*vr-	*mr-
33.	*c.pl-	*pl		

เมื่อเปรียบเทียบผลการสืบสร้างภาษาไทดั้งเดิมของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์และงานอื่น ๆ ในข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผลการสืบสร้างพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) ค่อนข้างแตกต่างจากงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) ตัวอย่างเช่น ฟัง กวย ลี (Li, 1977) สืบสร้างพยัญชนะกัก ริมฝีปาก (labial stops) ทั้งหมด 4 เสียง ได้แก่ *p, *ph, *ʔb

และ *b แต่พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) สืบสร้างพยัญชนะกัก ริมฝีปาก 3 เสียง ได้แก่ *p, *ɓ และ *b

ในแง่ของฐานกรณ์ในการออกเสียง (places of articulation) พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สืบสร้างให้มีทั้งพยัญชนะริมฝีปาก (labials) ปุ่มเหงือก (alveolar) เพดานแข็ง (palatal) เพดานอ่อน (velar) เส้นเสียง (glottal) และลิ้นไก่ (uvular) ซึ่งแตกต่างจากฟัง กวย ลี (Li, 1977) ตัวอย่างเช่น ฟัง กวย ลีสืบสร้างให้มีพยัญชนะกักเสียงเดี่ยว 4 เสียง ได้แก่ *p, *t, *k และ *ʔ และพยัญชนะเสียงควบกล้ำ 1 เสียง คือ *tɕ แต่พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สืบสร้างพยัญชนะกัก ไม่ก้องทั้งหมด 6 เสียง ได้แก่ *p, *t, *c, *k, *q และ *ʔ

เมื่อพิจารณาในแง่ของลักษณะของการออกเสียง (manners of articulation) ผลการวิจัยของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ เฉพาะกรณีของการสืบสร้างให้มีพยัญชนะกัก (stops) พยัญชนะเสียดแทรก (fricatives) พยัญชนะนาสิก (nasals) พยัญชนะเหลว (liquids) และพยัญชนะเสียงเลื่อน (glides) แต่มีความแตกต่างจากงานอื่น ๆ 3 ประการ ประการแรก คือ พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สืบสร้างพยัญชนะเสียงกัก *c และ *ɟ แทนเสียงพยัญชนะกักเสียดแทรก เพดานแข็ง (palatal affricates) ประการที่สอง ในงานของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ไม่ได้สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีพยัญชนะเสียดแทรก ริมฝีปาก (labial fricatives) *v และ *f แต่มีพยัญชนะเสียดแทรก ลิ้นไก่ (uvular fricative) *χ รวมทั้งพยัญชนะเสียดแทรก เพดานแข็ง (palatal fricatives) *ɕ และ *ʑ ด้วย และประการที่สาม คือ ภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ไม่มีพยัญชนะเสียงเลื่อน เพดานแข็ง (palatal glide) *j แต่มีพยัญชนะเสียงเลื่อน มีเสียงกักที่เส้นเสียง *ˀj ซึ่งจัดอยู่ในหมวดของพยัญชนะที่มีการกักที่เส้นเสียง ไม่ได้อยู่ในหมวดของเสียงก้องกังวาน (sonorants) นอกจากนี้พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ยังสืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีเสียงพยัญชนะ *w- และ *hw- ที่ไม่มีความสอดคล้องกับเสียงพยัญชนะ *w- และ *hw- ในงานอื่น ๆ ที่ผ่านมา (ดูรายละเอียดใน Pittayaporn, 2009)

นอกจากพยัญชนะต้นดังกล่าวในข้างต้นแล้ว งานดังกล่าวยังสืบสร้างพยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิมด้วย ดังต่อไปนี้

	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน
เสียงกัก	*-p	*-t	*-c	*-k
เสียงนาสิก	*-m	*-n	(*-ɲ)	*-ŋ
เสียงเหลว		*-l		
เสียงเลื่อน	*-w	*-j		

เมื่อเปรียบเทียบผลการสืบสร้างพยัญชนะท้ายของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์กับงานอื่น ๆ ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า พยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิมที่พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สืบสร้างไว้ส่วนใหญ่เหมือนการสืบสร้างของแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) และฟัง กวย ลี (Li, 1977) แต่ที่แตกต่างกันคือ พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีพยัญชนะท้ายเสียงเพดานแข็ง *-c และ (*-ɲ)

พยัญชนะท้ายเสียงเหลว *-l และสืบสร้างให้พยัญชนะเสียงเลื่อน *-w และ *-j เป็นพยัญชนะท้ายด้วย ในขณะที่แมรี่ สารวิทย์สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีพยัญชนะท้าย 9 เสียง ได้แก่ *-p, *-t, *-k, *-m, *-n, *-ŋ, *-w, *-y และ *-ɣ และฟัง กวย ลีสืบสร้างพยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิมไว้ 6 เสียง ได้แก่ *-p, *-t, *-k, *-m, *-n และ *-ŋ

เมื่อกล่าวถึงการสืบสร้างพยัญชนะดั้งเดิม อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกัน คือ การเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมเป็นพยัญชนะในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน เพื่อให้เห็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน ในที่นี้ได้นำตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นพยัญชนะต้นในภาษาไทยปัจจุบันตามที่ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์ (2526: 182–188) ได้สรุปไว้ค่อนข้างชัดเจนมาแสดงไว้ดังนี้

ก. พยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นพยัญชนะเดี่ยวหรือพยัญชนะประสม (ในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า “พยัญชนะควบกล้ำ”) ในภาษาไทยปัจจุบันยังคงเป็นพยัญชนะเดี่ยวหรือพยัญชนะประสมตามเดิม แต่มีการเปลี่ยนแปลงในแง่อื่น ๆ ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงในแง่ของสภาวะช่องเส้นเสียง (ก้อง – ไม่ก้อง)

1.1) เสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงไม่ก้อง เปลี่ยนเป็นพยัญชนะเสียงก้องในภาษาไทยปัจจุบัน โดยไม่เปลี่ยนฐานที่เกิดเสียงหรือประเภทของเสียง

*hm- [m̥-]	→	m-	*ʔb-	→	b-
*hn- [n̥-]	→	n-	*ʔd-	→	d-
*hŋ- [ŋ̥-]	→	ŋ-	*ʔj-	→	j-
*hl- [l̥-]	→	l-			
*hw- [w̥-]	→	w-			

1.2) เสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงไม่ก้อง เปลี่ยนเป็นพยัญชนะเสียงก้องในภาษาไทยปัจจุบัน โดยไม่เปลี่ยนฐานที่เกิดเสียง แต่เปลี่ยนประเภทของเสียง

*hñ- [ñ̥-] → j-

1.3) เสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงก้อง เปลี่ยนเป็นพยัญชนะเสียง ไม่ก้องในภาษาไทยปัจจุบัน โดยไม่เปลี่ยนฐานที่เกิดเสียงหรือประเภทของเสียง

*b-	→	ph-	*bl-	→	phl-
*d-	→	th-	*br-	→	phr-
*ǰ	→	čh-	*gl-	→	khl-
*g-	→	kh-	*gr-	→	khr-
*v-	→	f-	*gw-	→	khw-
*z-	→	s-			

1.4) เสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงก้อง เปลี่ยนเป็นพยัญชนะเสียง ไม่ก้องในภาษาไทยปัจจุบัน โดยไม่เปลี่ยนฐานที่เกิดเสียง แต่เปลี่ยนประเภทของเสียง

*ɣ- → kh-

*ɣw- → khw-

2) การเปลี่ยนแปลงในแง่ประเภทของเสียง

2.1) เสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมเปลี่ยนเป็นเสียงประเภทอื่นในภาษาไทยปัจจุบัน โดยไม่เปลี่ยนฐานที่เกิดเสียงและไม่เปลี่ยนสภาวะช่องเส้นเสียง ได้แก่

เสียงนาสิก (เพดานแข็ง ก้อง) เปลี่ยนเป็นเสียงกึ่งสระ (เพดานแข็ง ก้อง)

*ñ- → j-

เสียงเสียดแทรก (เพดานอ่อน ไม่ก้อง) เปลี่ยนเป็นเสียงกัก (เพดานอ่อน ไม่ก้อง)

*x- → kh-

*xw- → khw-

เสียงกระทบ (พยัญชนะตัวที่สองของพยัญชนะประสม) อาจจะเปลี่ยนเป็นเสียงข้างลิ้น

*kr- → kl-

2.2) เสียงพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมเปลี่ยนเป็นเสียงประเภทอื่นในภาษาไทยปัจจุบัน โดยฐานที่เกิดเสียงเปลี่ยนไป แต่ไม่เปลี่ยนสภาวะช่องเส้นเสียง

เสียงนาสิก (เพดานอ่อน ไม่ก้อง) เปลี่ยนเป็นเสียงเสียดแทรกที่ช่องเส้นเสียง (ไม่ก้อง)

*hŋ- [ŋ̊-] → h-

เสียงกระทบที่ปุ่มเหงือก (ไม่ก้อง) เปลี่ยนเป็นเสียงเสียดแทรกที่ช่องเส้นเสียง (ไม่ก้อง)

*hr- [r̥-] → h-

ข. พยัญชนะประสมในภาษาไทดั้งเดิม เปลี่ยนเป็นพยัญชนะเดี่ยวในภาษาไทยปัจจุบัน โดยมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1) พยัญชนะตัวที่หนึ่งหรือพยัญชนะตัวที่สองเกิดการสูญไป

*dl-	→	l-	*khl-	→	kh-
*dr	→	r-	*khr-	→	kh-
*phl/r-	→	ph-	*nl/r-	→	n-
*tl-	→	t-	*ŋl/r-	→	ŋ-
*tr-	→	t-	*ʔdl/r-	→	d-
*thl-	→	th-			

2) พยัญชนะประสมหรือพยัญชนะห่อริมฝีปาก แยกเป็นพยัญชนะเดี่ยว 2 เสียง

*ml- → m- และ l-

*ŋw- → ŋ- และ w-

3) พยัญชนะประสมเปลี่ยนเป็นพยัญชนะเดี่ยวเสียงอื่น

*pr- → t-

*thr- → h-

*xr- → h-

*ʔbl/r- → d-

*ʔdl/r- → n-

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการซ้ำเสียงพยัญชนะ และทำให้พยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิม คือ พยัญชนะเดี่ยว 38 เสียง พยัญชนะประสม 28 แบบ รวมทั้งพยัญชนะห่อริมฝีปาก (หรือพยัญชนะประสมเสียง w) 7 เสียง เปลี่ยนเป็นพยัญชนะเดี่ยว 21 เสียง และพยัญชนะประสม 9 แบบ ในภาษาไทยปัจจุบัน ดังนี้[26]

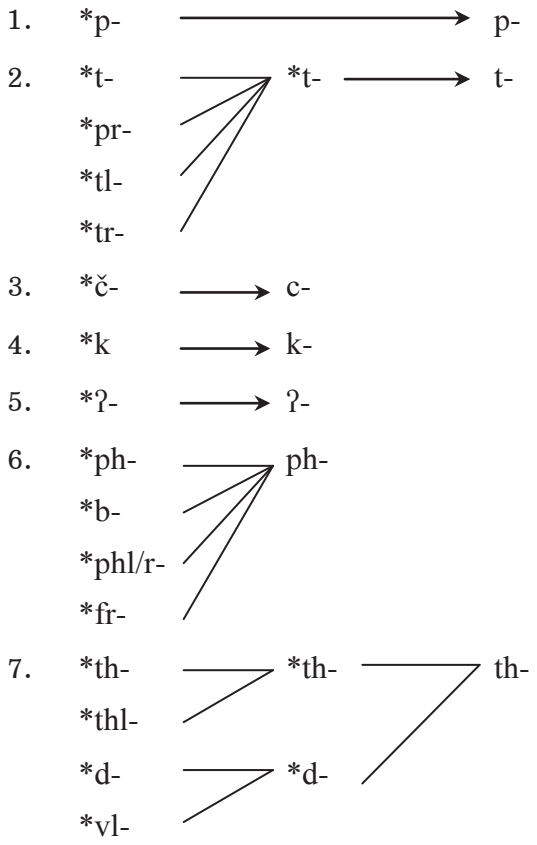

[26] พยัญชนะที่มีเครื่องหมาย * ในแถวแรก คือ พยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิม ส่วนพยัญชนะที่มีเครื่องหมาย * ในแถวกลาง คือ พยัญชนะในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม

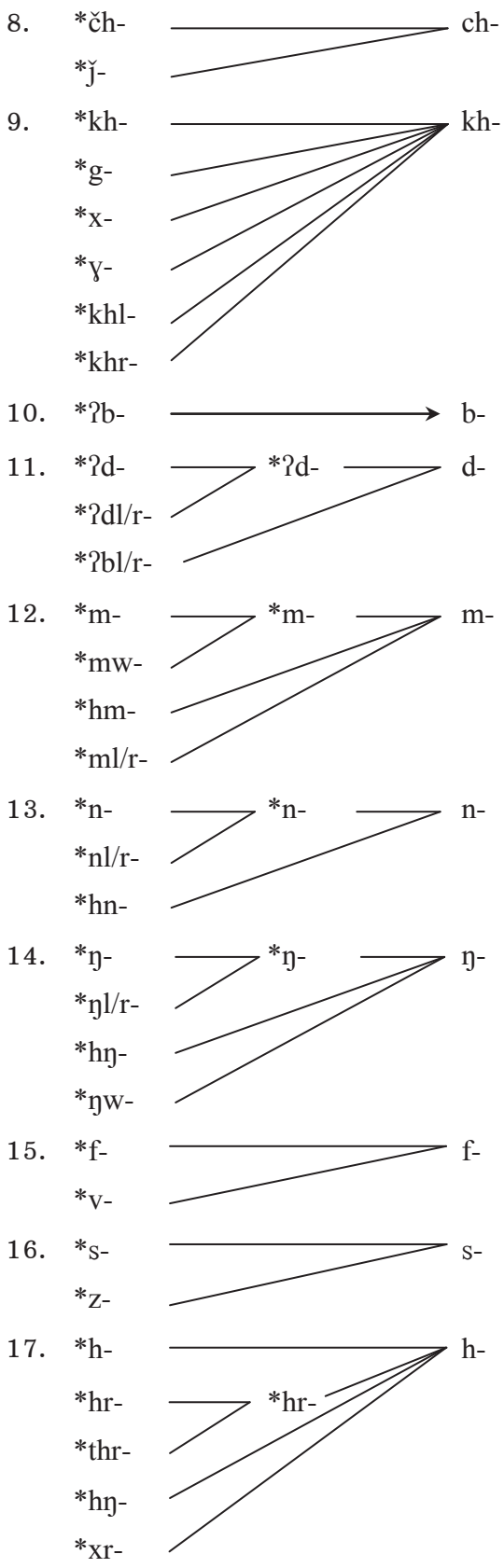
8.
*čh-
*ǰ-
ch-
9.
*kh-
*g-
*x-
*ɣ-
*khl-
*khr-
kh-
10.
*ʔb-
b-
11.
*ʔd-
*ʔdl/r-
*ʔbl/r-
*ʔd-
d-
12.
*m-
*mw-
*hm-
*ml/r-
*m-
m-
13.
*n-
*nl/r-
*hn-
*n-
n-
14.
*ŋ-
*ŋl/r-
*hŋ-
*ŋw-
*ŋ-
ŋ-
15.
*f-
*v-
f-
16.
*s-
*z-
s-
17.
*h-
*hr-
*thr-
*hŋ-
*xr-
*hr-
h-

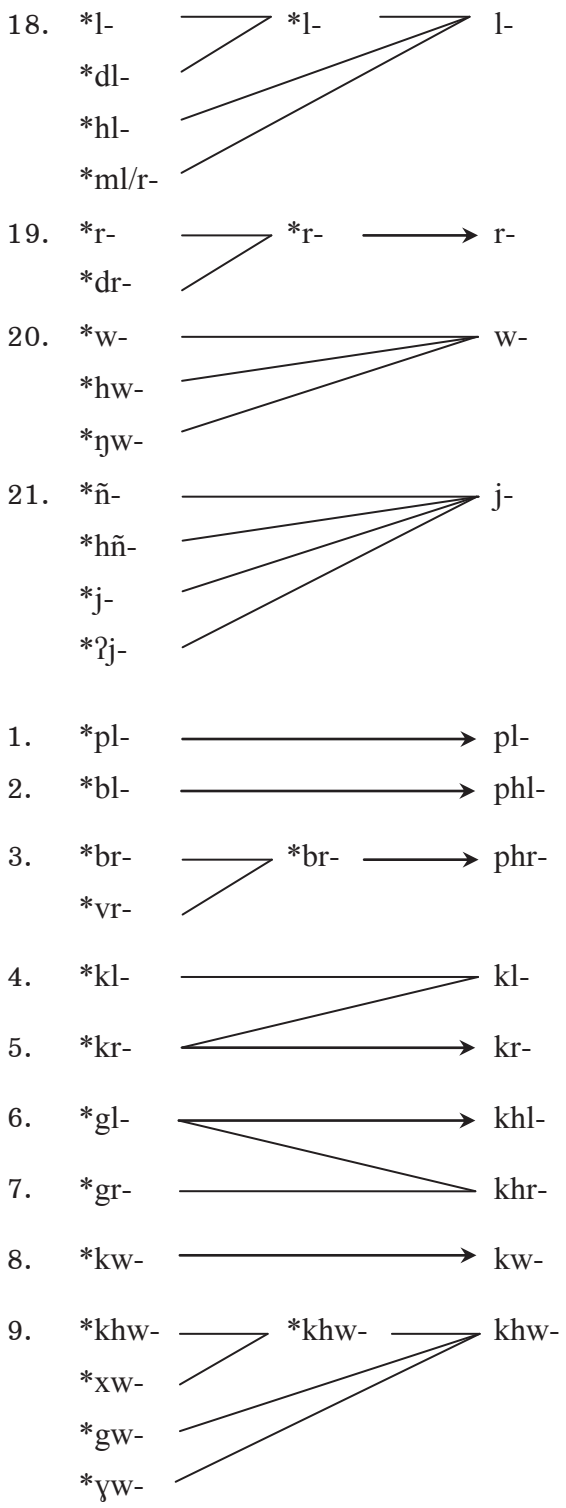

2.4.1.2 สระในภาษาไทดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ในงานต่าง ๆ สืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิมไว้ทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน บางงานสืบสร้างให้สระในภาษาไทดั้งเดิมประกอบด้วยสระสั้นและสระยาว ในที่นี้กล่าวถึงสระในภาษาไทดั้งเดิม รวมทั้งภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจากที่

เคยมีผู้สืบสร้างไว้ ได้แก่ บราวน์ (Brown, 1965) แมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) ฟัง กวย ลี (Li, 1977) และพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008, 2009) ตามลำดับ ดังนี้

บราวน์ (Brown, 1965) นำเสนอผลการสืบสร้างสระในภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสระในภาษาไทดั้งเดิมเป็นสระในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ดังแสดงในตารางที่ 15 ต่อไปนี้

ตารางที่ 15 สระในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมหรือภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 106)

ไทยโบราณ (Ancient Thai)	สันสกฤต	ภาษาถิ่นปัจจุบัน					
		สงขลา 74	พระนคร (กรุงเทพฯ) 14	เชียงราย 6	ชาน (เชียงราย) 4	ธวัชบุรี (ร้อยเอ็ด) 34	ผู้ไท (สกลนคร) 16
iˑ	iˑ	iˑ / eˑ iˑ	i / iˑ	i	i	iˑ i	iˑ
yˑ		yˑ / ɔˑ yˑ	yˑ	yˑ	y	yˑ	yˑ
uˑ	uˑ	uˑ / oˑ uˑ	u / uˑ	u / uˑ	u	uˑ u	uˑ
ia		ia	ia	eˑ / ia	e	ia	eˑ
ya		ya	ya	ɔˑ / ya	ɔ	ia ya	ɔˑ
ua		ua	ua	oˑ / ua	o	ua	oˑ
eˑ	eˑ	eˑ	eˑ	eˑ	e	eˑ	eˑ
ɔˑ		ɔˑ	ɔˑ	ɔˑ	ɔ	ɔˑ	ɔˑ
oˑ		oˑ	oˑ	oˑ	o	oˑ	oˑ
æˑ		æˑ	æ / æˑ	æ / æˑ	æ	æˑ æ	æˑ
ɔˑ		ɔˑ	ɔ / ɔˑ	ɔ / ɔˑ	ɔ	ɔˑ ɔ	ɔˑ
aˑ	aˑ	aˑ	aˑ	aˑ	aˑ	ua / aˑ	aˑ
i	i	i	i	i	i	i	i
y		y	y	ɔ y / y	y	ɔ y / y	y

ไทยโบราณ (Ancient Thai)	สันสกฤต	ภาษาถิ่นปัจจุบัน					
		สงขลา 74	พระนคร (กรุงเทพฯ) 14	เชียงราย 6	ชาน (เชียงราย) 4	ธวัชบุรี (ร้อยเอ็ด) 34	ผู้ไท (สกลนคร) 16
u		u	u	u	u	u	u
e		e æ	e	e	e	e	e
ə		ə	ə	ə	y	ə	ə
o		o ɔ	o	o	o	o	o
a	a	aˑ a	a	ua a	a	ua a	a

บราวน์กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสระจากภาษาไทยโบราณ (Ancient Thai) เป็นสระในภาษาถิ่นปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงความสูงของสระ (Changes in Height Components)

1.1) การ I > E: /iˑ, yˑ, uˑ/ > /eˑ, əˑ, oˑ/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ปรากฏในภาษาไทยถิ่นใต้ซึ่งปรากฏพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะท้าย –v, -q หรือ –c

/y/ > /ə/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นเหนือ เมื่อสระดังกล่าวปรากฏโดยมีพยัญชนะท้าย /-ŋ/

1.2) IA > E: /ia, ya, ua/ > /eˑ, əˑ, oˑ/ ปรากฏในภาษาชานและภาษาผู้ไท นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของสระในลักษณะดังกล่าวยังปรากฏในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ ลำปาง และเชียงราย แต่ในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ดังกล่าว สระเหล่านี้จะมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อปรากฏกับพยัญชนะท้าย –I นั่นคือ /iau, yai, uai/ > /eˑu, əˑi, oˑi/ ส่วนในภาษาไทยถิ่นน่าน มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะ /yai/ > /əˑi/ เท่านั้น

1.3) E > Æ: /e, o/ > /æ, ɔ/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นใต้เมื่อปรากฏร่วมกับพยัญชนะท้าย **-v**, **-c** หรือ **–k**

1.4) A > IA: /a, aˑ/ > /ua/ ปรากฏในภาษาลาวเมื่อปรากฏร่วมกับพยัญชนะต้น /kw-/ หรือ /khw-/

/a/ > /ua/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นเชียงรายเมื่อปรากฏร่วมกับพยัญชนะต้น /kw-/ หรือ /khw-/ และปรากฏร่วมกับพยัญชนะท้าย /-m/, /-n/ หรือ /-ŋ/ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สระดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อปรากฏกับพยัญชนะท้ายทุกเสียงยกเว้น /-i/

1.5) I > EI: /iˑ, yˑ, uˑ/ > /ei, əy, ou/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นตะกั่วป่า (จังหวัดพังงา) และภาษาไทยถิ่นภูเก็ตเมื่อปรากฏเมื่อไม่มีเสียงพยัญชนะท้าย (หรือ /-Ø/) และปรากฏร่วมกับ /-w/

2) การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของสระ (Changes in Position Components)

การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของสระมีเพียงกรณีเดียวคือ /ya/ > /ia/ ปรากฏในภาษาไทยถิ่นน่านและภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ของภาษาลาว ในภาษาไทยถิ่นน่าน การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ไม่ปรากฏกับเสียงท้าย /–i/ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงคือ /yai/ > /əˑi/

3) การเปลี่ยนแปลงความยาวของสระ (Changes in Length Components)

บราวน์กล่าวว่า ทั้งในภาษาไทยโบราณและภาษาไทยกรุงเทพฯ ปัจจุบันมีเพียงสระ /a/ เท่านั้นที่มีความแตกต่างของเสียงสั้น-ยาว นั่นคือ /a, aˑ/ ส่วนสระอื่น ๆ นั้นมีการปรากฏแบบสับหลีกระหว่างสระสั้นและสระยาวโดยมีวรรณยุกต์เป็นเงื่อนไขที่กำหนด บราวน์สืบสร้างให้สระในภาษาไทยโบราณมีความแตกต่างเรื่องความสั้นยาวของสระ /a, e, o, i, u/ และอยู่ระหว่างการพัฒนาความสั้นยาวของสระ /y/ ส่วนความสั้นยาวของสระ /æ, ɔ/ นั้นพัฒนาขึ้นในระยะต่อมาในภาษาถิ่นสาขาย่อยสุโขทัยและเชียงแสนตามการจำแนกของบราวน์ แต่มีการพัฒนาในทิศทางที่แตกต่างจากสระต่าง ๆ ข้างต้น และปัจจุบันสระทั้ง 2 เสียงในภาษาลาวก็เริ่มมีความแตกต่างของความสั้นยาวโดยผ่านคำยืมภาษาไทยกรุงเทพฯ นอกจากนี้บราวน์ยังกล่าวถึงกรณีของสระ /ə/ ที่หาคำอธิบายเรื่องความสั้นยาวค่อนข้างยากเนื่องจากเป็นสระที่มีหลักฐานการปรากฏค่อนข้างน้อย ตัวอย่างเช่น ในภาษาไทยโบราณมีคำเพียงคำเดียวที่มีสระ /ə/ นั่นคือ คำว่า “เงิน” /ŋən-0/ และทั้งในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นใต้ก็มีเพียงคำนี้เท่านั้น ส่วนภาษาลาวและภาษาไทยถิ่นเหนือมีการพัฒนาของคำที่สระ /ə/ เพิ่มเติมอีกสองสามคำซึ่งมีการพัฒนาของสระ /ə/ จาก /yŋ/ นอกจากนี้บราวน์ยังกล่าวถึงสระสั้น /ua/ ในภาษาลาวที่มาจากการเปลี่ยนแปลงของสระ /a/ (/a/ > /ua/) แต่เป็นสระที่ปรากฏกับวรรณยุกต์เพียง 4 เสียงเท่านั้น ส่วนสระสั้น /ia, ya/ นั้นยังเป็นสระที่เป็นคำถามอยู่ และบราวน์กล่าวว่า สระทั้งสองเสียงดังกล่าวอาจปรากฏเฉพาะในคำประเภทคำอุทานเท่านั้น

บราวน์อธิบายเกี่ยวกับวิวัฒนาการของความสั้นยาวของสระไว้ว่า ความแตกต่างเรื่องความสั้นยาวดูเหมือนจะเกิดขึ้นกับสระทุกเสียง แต่ขณะนี้ดูเหมือนมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงข้าม ในความเป็นจริงแล้ว ความแตกต่างของความสั้นยาวของสระ /æ, ɔ/ ที่พัฒนาขึ้นในภาษาไทสาขาเชียงแสนนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีวรรณยุกต์เป็นเงื่อนไข ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษาถิ่นสาขาเชียงแสนตามที่บราวน์นำเสนอไว้ คือ การเปลี่ยนแปลงของ **s > l** ในวรรณยุกต์ 0 การเปลี่ยนแปลงของ **l > s** ในวรรณยุกต์ 1 และ 2 รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของ **s > l** หรือ **l > s** ขึ้นอยู่กับเสียงท้าย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษาไทยถิ่นใต้มีทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือ (0) **l > s** และ (1, 2) **s > l** ส่วนความยาวที่ปรากฏเมื่อมีวรรณยุกต์ 3 และ 4 นั้นมักปรากฏในลักษณะการแจกแจงแบบสับหลีก (complementary distribution) บราวน์กล่าวว่า ภาษาชานเป็นภาษาที่มีความแตกต่างของความสั้นยาวของสระทุกเสียงยกเว้นสระ /a, aˑ/ และภาษาไทยถิ่นเชียงรายก็ดูเหมือนจะมีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงต่อไปนี้

3.1) **s** > **l**: /ai, au/ > /aˈi, aˈu/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ปรากฏในภาษาไทยถิ่นใต้เมื่อปรากฏร่วมกับ **-v** หรือ **-c** ตัวอย่างเช่น สระในภาษาไทยถิ่นภูเก็ตมีเสียงยาวเมื่อปรากฏในตำแหน่งดังกล่าว

3.2) **l** > **s**: /iˈ, uˈ/ > /i, u/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ปรากฏในภาษากลุ่มเชียงแสนเมื่อปรากฏร่วมกับ **-v** หรือ **-c** และเมื่อปรากฏกับเสียงท้ายทุกเสียงยกเว้น /Ø/ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงของสระ /iˈ/ > /i/ เมื่อตามด้วยเสียงท้าย /-ŋ/ และ **-w**

/æˈ, ɔˈ/ > /æ, ɔ/ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ปรากฏในภาษากลุ่มเชียงแสนเมื่อปรากฏร่วมกับ **-v** และเมื่อปรากฏกับเสียงท้ายทุกเสียงยกเว้น /Ø/ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของสระดังกล่าวเมื่อปรากฏกับเสียงท้ายบางเสียง (เสียงท้ายดังกล่าวแตกต่างกันไปตามภาษาถิ่นแต่ละภาษา) เมื่อตามด้วยเสียงท้าย **-c** ด้วย

นอกจากงานของบราวน์แล้ว ยังมีงานของแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) ที่ได้สืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิมทั้งสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่มกลาง และกลุ่มเหนือแล้วได้เสนอภาพรวมของสระในภาษาไทดั้งเดิมไว้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาษาไทดั้งเดิม

*i	*iː	*ɨ	*ɨː	*u	*uː
*e	*eː	*ə	*əː	*o	*oː
		*a	*aː		
*ia	*iaː	*ɨa	*ɨaː	*ua	*uaː
(*eu	*euː)			(*oi	*oiː)

ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม

*i	*iː		*ɨ	*ɨː		*u	*uː		*i	*iː		*ɨ	*ɨː		*u	*uː
*e						*o			*e	*eː					*o	*oː
*ɛː			*a	*aː		*ɔː						*a	*aː			
		*ia	*ɨa	*ua							*ia	*ɨa	*ua			

ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม

ภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม

	*i	*iː	*ɨ	*ɨː	*u	*uː
	*eː		*ə		*oː	
	*ɛ		*a	*aː	*ɔ	
			*ia	*ɨa	*ua	

ภาพที่ 1 สระในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของแมรี่ สารวิทย์ (ดัดแปลงจาก Sarawit, 1973)

แมรี่ สารวิทย์อธิบายเกี่ยวกับการปรากฏของสระเสียงสั้นและสระเสียงยาวในภาษาไทดั้งเดิมไว้ว่า สระเดี่ยวเสียงยาวนั้นจะปรากฏในพยางค์เปิดหรือพยางค์ปิดก็ได้ ส่วนสระเดี่ยวเสียงสั้นจะ

ปรากฏเฉพาะพยางค์ปิดเท่านั้น สำหรับกรณีของสระประสมนั้น หากเป็นสระประสมเสียงยาวจะปรากฏได้ทั้งในพยางค์เปิดและพยางค์ปิด ส่วนสระประสมเสียงสั้นจะปรากฏในพยางค์ปิดเท่านั้น[27]

นอกจากนี้ยังมีงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) ที่ได้สืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิมซึ่งแตกต่างจากที่แมรี่ สารวิทย์สืบสร้างไว้ในข้างต้น กล่าวคือ ฟัง กวย ลีสืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีเพียงสระเสียงสั้นเท่านั้น ดังแสดงในภาพที่ 2

สระในภาษาไทดั้งเดิม

1. สระเดี่ยว

*i *ɨ *u
*e *ə *o
*ɛ *a *ɔ

2. สระประสมสองส่วน

*əi *ei *ɛi *ai *ɔi
*əɨ *eɨ/ɛɨ *oɨ
*əu *eu *ɛu *au *ou *iu *i̯əu[28]
*ɨi (?)[29]

3. สระประสมสามส่วน[30]

*iau *iəu (?) *uai *uəi (?)

ภาพที่ 2 สระในภาษาไทดั้งเดิมจากงานของฟัง กวย ลี (ดัดแปลงจาก Li, 1977)[31]

จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่า ฟัง กวย ลีสืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีทั้งสระเดี่ยว สระประสม 2 ส่วน และสระประสม 3 ส่วน และได้อธิบายเกี่ยวกับการปรากฏของสระในภาษาไทดั้งเดิมไว้ว่า สระทุก

[27] สระประสม 4 เสียงสุดท้ายในภาษาไทดั้งเดิมที่อยู่ในวงเล็บในภาพที่ 1 เป็นเสียงสระที่แมรี่ สารวิทย์กล่าวไว้ว่า ไม่ค่อยแน่ใจนักว่าสระประสม 4 เสียงดังกล่าวเป็นสระของภาษาไทดั้งเดิมหรือไม่ เพราะเป็นสระที่ปรากฏเฉพาะหน้าพยัญชนะเสียงนาสิกเท่านั้น

[28] ลี (Li, 1977: 291) สืบสร้างสระ *i̯əu ไว้ในหมวดเดียวกันกับสระประสมสองส่วน และให้คำอธิบายไว้ว่า ในภาษาไทย (Siamese) และภาษาลุงโจว (Lungchow) สระ i̯ ที่ปรากฏในสระประสมสามส่วน *i̯əu จะถูกละไป เหลือเพียงสระ อน ซึ่งจะเกิดการรวมเสียงกับสระในภาษาไทดั้งเดิม *ən และเปลี่ยนแปลงเป็นสระ au ในภาษาไทถิ่นปัจจุบันทั้งสองภาษา ในขณะที่ภาษาโป้อ้ายจะใช้สระ uu

[29] ลี (Li, 1977: 293) กล่าวถึงสระ *ɨi ไว้ว่า มีคำอย่างน้อย 1 คำที่เป็นหลักฐานสำหรับการสืบสร้างสระ *ɨi ในภาษาไทดั้งเดิม ได้แก่ คำว่า “ลูกเขย” ในภาษาไทยใช้คำว่า khəi A1 ภาษาลุงโจวใช้คำว่า khɨɨi A1 และภาษาโป้อ้ายใช้คำว่า kɨɨi A1

[30] หากวิเคราะห์ให้สระ -u เป็น -w และ -i เป็น -y เสียงสระประสม 3 ส่วนเหล่านี้จะเป็นเพียงสระประสม 2 ส่วน คือ *iaw *iəw *uay *uəy *i̯ay *u̯əy *i̯əw

[31] ลี (Li, 1977) ใช้สัทอักษร ï แทนสระกลาง สูง ɨ และในที่นี้ใช้สัทอักษร ɨ แทน ï ในงานของฟัง กวย ลี

เสียงยกเว้น สระกลาง *e, *ə, *o สามารถปรากฏได้ทั้งในพยางค์ปิดและพยางค์เปิด เมื่อเกิดในพยางค์เปิดสระจะยืดเสียงยาวออก ส่วนสระสูง *i, *ɨ, *u ซึ่งปรากฏในพยางค์ปิดส่วนใหญ่จะคงเสียงเดิมไว้ในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน แต่ถ้าปรากฏในพยางค์เปิดในภาษาไทถิ่นปัจจุบันที่มีสระยาว เสียงเหล่านี้จะกลายเป็นเสียงยาว *iː, *ɨː, *uː เป็นคู่ตรงข้ามกับสระสูงเสียงสั้นในพยางค์ปิด สำหรับกรณีของสระต่ำ *ɛ, *a, *ɔ นั้นจะปรากฏทั้งในพยางค์เปิดและพยางค์ปิด และจะเป็นสระเสียงยาวเสมอ ในฟัง กวย ลีได้เสนอไว้ว่า สระ *ɛ และ *ɔ จะปรากฏในภาษาปัจจุบันในรูปของสระเสียงยาว ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบคำที่มีสระ ɛ กับ ɛː และ ɔ กับ ɔː ที่ปรากฏในภาษาปัจจุบันจะเห็นว่า สระ ɛː และ ɔː ปรากฏในคำจำนวนมาก แต่คำที่มีสระ ɛ และ ɔ นั้นมีจำนวนน้อยมากและส่วนใหญ่ปรากฏในคำที่เป็นคำยืมจากภาษาอื่น ดังนั้นลีจึงกล่าวไว้ว่าสระ *ɛ และ *ɔ อาจมาจากคำยืมหรืออาจกลายเสียงมาจากสระเสียงอื่น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในงานของฟัง กวย ลีไม่ได้วิเคราะห์ให้ความสั้น-ยาวของเสียงสระมีความสำคัญในระดับหน่วยเสียงในภาษาไทดั้งเดิมซึ่งแตกต่างจากงานของแมรี่ สารวิทย์ (1973) ที่สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีทั้งสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว (ดูภาพที่ 1)

ฟัง กวย ลี (Li, 1977: 300-301) นำเสนอภาพรวมของสระในภาษาไทดั้งเดิม (PT) ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (PSWT) ภาษาไทกลุ่มกลางดั้งเดิม (PCT) และภาษาไทกลุ่มเหนือดั้งเดิม (PNT) ดังแสดงในตารางที่ 16 ต่อไปนี้ ในที่นี้ได้นำสระที่ฟัง กวย ลี (Li, 1977) สันนิษฐานว่า เป็นสระในภาษาไทดั้งเดิม และภาษาไทดั้งเดิมทั้ง 3 กลุ่มนอกเหนือจากที่แสดงในภาพที่ 2 มาแสดงไว้ด้วย และเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสระในภาษาไทดั้งเดิมเป็นสระในภาษาไทถิ่นปัจจุบัน ได้นำตัวอย่างสระในภาษาไทถิ่นปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงจากสระในภาษาไทดั้งเดิมมาแสดงในตารางที่ 16 ด้วย

ตารางที่ 16 สระในภาษาไทดั้งเดิม (ดัดแปลงจาก Li, 1977: 300-301)

	PT	PSWT	PCT	PNT	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงโจว	โป้อ้าย	ความหมาย
1.	*i	*i	*i	*i	A2	liŋ	liŋ	liŋ	“ลิง”
2.	*i	*ii	*ii	*ii	A1	pii	pii	pii	“ปี”
3.	*ɨ	*ɨ	*ɨ	*ɨ, *a	C1	khɨn	khɨn	hɨn	“ขึ้น”
4.	*ɨ	*ɨɨ	*ɨɨ	*ɨɨ	A1	thɨɨ	thɨɨ	tɨɨ A2	“ถือ”
5.	*u	*u	*u	*u	C1	ʔum	ʔum	ʔum	“อุ้ม”
6.	*u	*uu	*uu	*uu	B2	khuu	kuu	kuu	“คู่”
7.	*e	*e, *o	*e, *o	*e, *a	DS1 A1 A1	klet khom pen	kit khum pin A2	čɛt ham A2 pan A2	“เกล็ด” “ขม” “เป็น”
8.	*ə	*a	*a	*a	A1	pan	pan	pan	“(แบ่ง)ปัน”
9.	*o	*o	*o	*o	A2	loŋ	nuŋ	lɔŋ	“ลง”

	PT	PSWT	PCT	PNT	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงโจว	โป้อ้าย	ความหมาย
10.	*ɛ	*ɛɛ	*ɛɛ	*ɛɛ	B2	mɛɛ	mee	mee	“แม่”
11.	*a	*aa	*aa	*aa	A1	maa	maa	maa	“หมา”
12.	*ɔ	*ɔɔ	*ɔɔ	*ɔɔ	B2	phɔɔ	poo	poo	“พ่อ”
13.	*iə	*ii	*ii → *i	*ii → *i	A2	khiim	kim	čim	“คีม”
14.	*ɨə	*ɨɨ	*ɨɨ → *ɨ	*ɨɨ → *ɨ	A2	khɨɨn	kɨn	hɨn	“กลางคืน”
15.	*uə	*uu	*uu → *u	*uu → *u	DL1	phuuk	phuk DS1	šuk DS2	“ผูก”
16.	*ie	*iə ~ ia	*iə ~ ia	*iə ~ ia	A2	lia	lii	lii	“เลีย”
17.	*ɨe	*ɨə ~ ɨa	*ɨə ~ ɨa	*ɨə ~ ɨa	B1	bɨa	bɨɨ	mɨɨ	“เบื่อ”
18.	*ue	*uə ~ ua	*uə ~ ua	*uə ~ ua	B2	rua	ɬuu	luu	“รั่ว”
19.	*iɛ	*ɛ → *ɛɛ	*ɛ → *ɛɛ	*ii → *i	A1	dɛɛŋ	deeŋ	niŋ	“แดง”
20.	*ɨa	*ɨə → ɨa	*ɨə → ɨa	*aa	DL2	čhɨak	čɨɨk	šaak	“เชือก”
21.	*ua	*uə → ua	*uə → ua	*ɔɔ	DL1	khuap	khuup	hoop	“ขวบ”
22.	*ɨo	*ɨə ~ ɨa	*ɨə ~ ɨa	*uə	A2	rɨa	lɨɨ	luu	“เรือ”
23.	*uo	*uu	*uu, *u	*ɔɔ	C2	ruu	ɬuuʔ	loo	“รู้”
24.	*ɨɔ	*ɔɔ	*ɔɔ	*ɨɨ → *ɨ	A2	nɔɔn	noon	nɨn	“นอน”
25.	*uɔ	*ɔɔ	*ɔɔ	*uu → *u	DL1	tɔɔk	phjook	tuk DS1	“ตอก (น.)”
26.	*uɨ	*uə ~ ua	*uə ~ ua	*ɨə ~ ɨa	A2	ruaŋ	ɬuuŋ	lɨɨŋ	“รวง(ข้าว, ข้าวโพด ฯลฯ)”
27.	*ɨu	*ɨɨ	*uu → *u	*uu → *u	A2	lɨɨm	lum	lum	“ลืม”
28.	*i̯u	*uu	*uu, *u	*ɨɨ → *ɨ, *ɨə ~ ɨa	DL2	luuk	luk DS2	lɨk DS2	“ลูก”
29.	*i̯e	*e	*e	*i	A1	khem	khim	čim	“เข็ม”
30.	*i̯o	*u	*u	*o	DS1	pluk	pjuk	pjɔk	“ปลุก”
31.	*i̯ɛ	*ɛɛ	*ɛɛ (?)	*iə ~ ia	A1	tɛɛŋ	_	tiiŋ	“แตง”

	PT	PSWT	PCT	PNT	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงโจว	โป้อ้าย	ความหมาย
32.	*i̯a	*aa	*aa	*iə ~ ia	A2	faaŋ	faaŋ	fiiŋ	“ฟาง”
33.	*i̯ɔ	*ɔɔ	(?)	*iə ~ ia (?)	DL1	pɔɔt	pit (?) DS1	pit DS1	“ปอด”
34.	*w/u̯ə	*a	*a	*o	A2	khwan	van	hɔn	“ควัน”
35.	*u̯o	*o	*o	*u	A2	lom	lum	lum	“ลม”
36.	*u̯a	*aa	*aa	*uə ~ ua	DL2	raak	łaak	luuk	“อาเจียน”
37.	*u̯ɔ	*ɔɔ	*ɔɔ	*uə ~ ua	C2	nɔɔŋ	nooŋʔ	nuuŋ	“น้อง”
38.	*u̯i	*o	*i	*i, *o	A1	fon	phin	hin	“ฝน”
39.	*əi	*ai	*ai	*ai	A1	mai	mai	mai	“ไหม”
40.	*ei	*ii	*ii	*ai	C1	khii	khii	hai C2	“อุจจาระ”
41.	*ɛi	*ai	*ai	*ii	B2	rai	łai	lii	“ไร่”
42.	*ai	*aai	*aai	*aai	C1	faai	phaai	faai B1	“ฝ้าย”
43.	*ɔi	*ɔɔi	*ɔɔi	*ɔɔi	C1	ʔɔɔi	ʔooi	ʔooi	“อ้อย”
44.	*əi	*ai	*ai	*ai	A1	bai	bai	mai	“ใบ(ไม้)”
45.	*ei/ɛi	*ai	*ai	*ii	B2	čhai	čii (?)	šii	“ใช่”
46.	*oi	*ai	*ai	*ɔɔ	B1	mai	mai	moo	“ใหม่”
47.	*əu	*au	*au	*au	B1	kau	kau	kau	“เก่า”
48.	*eu	*uu	*uu	*au	A1	puu	puu	pau	“ปู”
49.	*ou	*au	*au	*ɔɔ	B1	khau	khau	hoo	“เข่า”
50.	*au	*aau	*aau	*aau	A1	ʔaau	ʔaau B1	ʔaau	“น้องชายของพ่อ”
51.	*ɛu	*ɛɛu	*ɛɛu	*ɛɛu	A2	mɛɛu	meeu B1	mɛɛu (?)	“แมว”
52.	*iu	*iu	*iiu	*iiu	C1	hiu	thiiu	liiu	“หิ้ว”
53.	*ii	*əi	*iii	*iii	A1	khəi	khiii	kiii	“ลูกเขย”
54.	*u̯i	*ii	*ii	*uui, *iii	A1	mii	mii	muui	“หมี”
55.	*i̯ai	*aai	*aai	*iəi ~ iai	C2	saai	łaaiʔ	łiii	“ซ้าย”
56.	*u̯əi	*ɔɔi	*ɔɔi	*ii	A2	rɔɔi	_[32]	lii, lwii	“รอย”

[32] ฟัง กวย ลี (Li, 1977: 288) ไม่มีตัวอย่างคำในภาษาลุงโจว แต่ได้กล่าวถึงตัวอย่างคำที่ใช้ในภาษาไทถิ่นกลุ่มกลางภาษาอื่น เช่น ภาษานุงใช้คำว่า loi A2 และภาษาโท้ใช้คำว่า rɔɔi A2

	PT	PSWT	PCT	PNT	วรรณยุกต์	ไทย	ลุงโจว	โป้อ้าย	ความหมาย
57.	*i̯əu	*au	*au	*uu	C1	kau	kau	kuu	“เก้า”
58.	*iau	*iau	*ɛɛu	*ɛɛu	A1	diau	deeu B1	neeu	“เดี่ยว”
59.	*iəu	*iau	*iiu	*iiu	A1	kliau	kiiu	čiiu	“เกลียว”
60.	*uai	*uai	*uui	*ɔɔi	C1	kluai	kuui	čooi	“กล้วย”
61.	*uəi	*uai	*uui	*ii	C1	huai	huui, vuui	vii	“ห้วย”

ปราณี กุลละวณิชย์ (2527: 84-87) ตั้งข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับระบบเสียงสระดั้งเดิมจากงานของแมรี่ สารวิทย์ และฟัง กวย ลีไว้อย่างชัดเจนและน่าสนใจ สรุปได้ดังนี้

ก. ความสั้น-ยาวของเสียงสระดั้งเดิม

แมรี่ สารวิทย์สืบสร้างสระสั้น และสระยาวคู่กัน ทั้งในสระเดี่ยวและสระประสม แต่ฟัง กวย ลีไม่ได้สืบสร้างความสั้น-ยาวของเสียงสระให้มีความสำคัญในระดับหน่วยเสียงในภาษาไทดั้งเดิม ดังนั้นในการสืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิม ฟัง กวย ลีจึงสืบสร้างเฉพาะสระเดี่ยวเสียงสั้น และให้คำอธิบายไว้ว่า สระเสียงสั้นนั้นเกิดในพยางค์ปิด แต่สระสูง และสระต่ำนั้น อาจเกิดในพยางค์เปิดได้ด้วย หากเกิดในพยางค์เปิด สระก็จะมีเสียงยาวโดยอัตโนมัติ สระต่ำมีลักษณะพิเศษที่ทำให้แตกต่างจากสระสูงออกไปอีกในแง่ที่ว่า แม้ว่าจะปรากฏในพยางค์ปิด แต่สระต่ำก็จะมีเสียงยาวเสมอ ส่วนสระกลางนั้นปรากฏเฉพาะในพยางค์ปิด การที่ฟัง กวย ลีสามารถให้คำอธิบายเกี่ยวกับการปรากฏของสระเสียงยาวได้ดังกล่าวนี้ จึงไม่ได้สืบสร้างให้เสียงสั้น-ยาวของสระในภาษาไทดั้งเดิมมีความสำคัญในระดับหน่วยเสียง และเมื่ออธิบายเกี่ยวกับเสียงสระยาวในภาษาไทปัจจุบันซึ่งเป็นภาษาลูกนั้น หากปรากฏในพยางค์เปิด ลีให้คำอธิบายว่า จะมีการยืดเสียงสระ (สระในพยางค์ปิดจะไม่มีการยืดเสียงสระ) และเมื่ออยู่ในพยางค์ปิด ก็อธิบายว่า สืบมาจากสระประสมในภาษาไทดั้งเดิม

ปราณี กุลละวณิชย์ (2527: 85) กล่าวว่า การสืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิมของแมรี่ สารวิทย์และฟัง กวย ลีมีความแตกต่างกัน นับเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เนื่องจากแสดงให้เห็นความเชื่อในเรื่องลักษณะของเสียงสระในภาษาดั้งเดิมที่แตกต่างกันเป็นคนละแบบ

ข. สระกลางและสระต่ำ

เมื่อเปรียบเทียบการสืบสร้างสระเดี่ยวกลาง และสระต่ำของแมรี่ สารวิทย์และการสืบสร้างของฟัง กวย ลีจะเห็นความแตกต่างดังนี้

	แมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973)						ฟัง กวย ลี (Li, 1977)		
สระกลาง	*e	*eː	*ə	*əː	*o	*oː	*e	*ə	*o
สระต่ำ			*a	*aː			*ɛ	*a	*ɔ

(ดัดแปลงจากปราณี กุลละวณิชย์ 2527: 85)

จากผลการสืบสร้างของแมรี่ สารวิทย์ และฟัง กวย ลีในข้างต้นจะเห็นได้ว่า แมรี่ สารวิทย์ ไม่ได้สืบสร้างสระหน้าต่ำ *ɛ และสระหลังต่ำ *ɔ แต่ฟัง กวย ลีสืบสร้างทั้งสระ *ɛ และสระ *ɔ และกล่าวถึงความจริงที่ว่าในภาษาไทปัจจุบัน แม้ในภาษาที่มีหน่วยเสียง e-eː และสระ ɛ-ɛː ก็ตาม คำที่มีเสียง eː และสระ ɛ มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคำที่สระ e และ ɛː นอกจากนี้ยังไม่ค่อยมีคำร่วมเชื้อสายมากนักและมักเป็นคำยืมหรือคำที่แสดงว่าสระมีการเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องกันหลายทอด ลักษณะของข้อมูลในภาษาไทปัจจุบันตามที่ลีอธิบายไว้อนุญาตให้มีการตีความระบบสระในภาษาไทดั้งเดิมได้แตกต่างกัน กล่าวคือ อาจตีความสระ ɛː ที่ปรากฏในภาษาลูก ๆ ปัจจุบันเป็นสระ *eː ในการกำหนดสระ *oː ก็ทำเช่นเดียวกัน ในงานของแมรี่ สารวิทย์ก็ตีความเช่นเดียวกันนี้ และการตีความในลักษณะดังกล่าว ทำให้ระบบสระในภาษาไทดั้งเดิมตามการสืบสร้างของแมรี่ สารวิทย์ค่อนข้างมีความสมดุลย์ ส่วนการสืบสร้างของฟัง กวย ลีที่ไม่ได้กำหนดความสั้น-ยาวของสระในภาษาไทดั้งเดิมนั้น ความแตกต่างของสระ e ≠ ɛː o ≠ ɔː ก็อาจกำหนดเป็นความแตกต่างในเรื่องคุณสมบัติของสระได้ คือ e ≠ ɛ o ≠ ɔ โดยฟัง กวย ลีอธิบายว่า e และ o จะเกิดในพยางค์ปิดเสมอ ดังนั้นจึงมีเสียงสั้นเสมอ รวมทั้งในภาษาไทปัจจุบันด้วย สำหรับสระ ɛ และ ɔ นั้นเกิดได้ทั้งในพยางค์เปิดและพยางค์ปิด หากเกิดในพยางค์เปิดไม่มีเสียงพยัญชนะท้าย เสียงสระก็เป็นเสียงยาว ดังนั้นจึงอาจอธิบายความแตกต่างของการสืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิมของแมรี่ สารวิทย์และฟัง กวย ลีว่าเป็นเรื่องการตีความขั้นหน่วยเสียงเท่านั้น[33]

ค. สระประสม

เมื่อเปรียบเทียบสระประสมในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของแมรี่ สารวิทย์ และการสืบสร้างของฟัง กวย ลีจะเห็นว่า สระ *ia *ɨa *ua ของแมรี่ สารวิทย์นั้นเทียบได้กับสระ *ie *ɨe *ue ของฟัง กวย ลีกล่าวคือ แม้ว่าฟัง กวย ลีจะสืบสร้างสระ *eu ที่มีความแตกต่างจากสระ *eu ของแมรี่ สารวิทย์ แต่เมื่อพิจารณาคำร่วมเชื้อสายแล้ว จะตรงกับที่ฟัง กวย ลีสืบสร้างเป็นสระ *u̯o *uo หรือสระอื่น ๆ ในขณะที่แมรี่ สารวิทย์สืบสร้างสระประสมเท่าที่กล่าวมานี้ ฟัง กวย ลีได้กำหนดสระประสม 2 ส่วนขึ้นอีกจำนวนมาก สระประสมเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงเป็นสระยาวในพยางค์ปิดในภาษาไทปัจจุบันส่วนใหญ่ เช่น สระ *uɔ ในคำว่า *muɔk ซึ่งกลายเป็นสระ uu ในคำว่า /mûuk/ “มูก” ในภาษาไทยปัจจุบัน เป็นต้น

ง. สระกลาง-กลาง และสระต่ำ-กลาง

สระ *ɔ ที่ฟัง กวย ลีสืบสร้างไว้นั้น เมื่อพิจารณาคำร่วมเชื้อสายในภาษาไทยปัจจุบัน จะเห็นว่าสระในคำร่วมเชื้อสายส่วนใหญ่เป็นสระ a ในขณะที่สระ *a จะเป็นสระ aː ในภาษาไทปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบสระ *ɔ ของฟัง กวย ลีกับสระ *ɔ ของแมรี่ สารวิทย์จะเห็นว่าไม่ตรงกัน กล่าวคือ สระ *ɔ ของแมรี่ สารวิทย์อาจตรงกับสระ *a หรือสระ *aˑ ของฟัง กวย ลี และสระ *ɔː ของแมรี่ สารวิทย์อาจเทียบได้กับสระ *a ของฟัง กวย ลีในบางครั้ง แต่ส่วนใหญ่แล้วก็เทียบได้กับสระประสมอื่น ๆ ของ

[33] ปราณี กุลละวณิชย์ (2527: 86) ตั้งข้อสังเกตว่า หากเทียบคำร่วมเชื้อสายซึ่งมีเสียงสระที่สืบมาจากสระ *eː จากการสืบสร้างของแมรี่ สารวิทย์กับตัวร่วมเชื้อสายที่สืบจากสระ *ɛ ของฟัง กวย ลีจะเห็นว่า ส่วนใหญ่เป็นคำกลุ่มเดียวกัน และกรณีของสระ *oː (Sarawit, 1973) และสระ *ɔ (Li, 1977) ก็มีลักษณะในทำนองเดียวกัน

ฟัง กวย ลี เช่น สระ *ia ตัวอย่างเช่น สระในคำว่า “เชือก” แมรี่ สารวิทย์อธิบายว่าสืบสร้างมาจากสระ *ɔ: แต่ฟัง กวย ลีสืบสร้างมาจากสระ *ɨa

ปราณี กุลละวณิชย์ (2527: 87) กล่าวสรุปไว้ว่า ระบบสระในภาษาไทดั้งเดิมของแมรี่ สารวิทย์และของฟัง กวย ลีนั้น นอกจากจะต่างกันในเรื่องความสั้นยาวของสระแล้ว ยังแตกต่างกันมากในเรื่องการกำหนดสระประสม นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างเรื่องการสืบสร้างสระกลางมากกว่าการสืบสร้างสระสูง

งานของบราวน์ (Brown, 1979) เป็นอีกงานหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับความสั้น-ยาวของเสียงสระในภาษาไทยและได้สืบสร้างให้ภาษาไทยมีระบบสระดั้งเดิม 3 ระบบคือ ระบบสระเดี่ยวเสียงสั้น ระบบสระเดี่ยวเสียงยาว และระบบสระประสม ดังแสดงในภาพที่ 3

สระดั้งเดิมของภาษาไทย

1. สระเดี่ยวเสียงสั้น	**2. สระเดี่ยวเสียงยาว**	**3. สระประสม**
*i *ɨ *u	*i: *ɨ: *u:	*ia *ɨa *ua
*e *o	*e: *o:	*ea *oa
*a	*a:	(*a:)[34]

ภาพที่ 3 สระดั้งเดิมของภาษาไทยจากงานของบราวน์ (Brown, 1979)

บราวน์อธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสระในภาษาไทยไว้ว่า สระเสียงยาว ɛ: และ ɔ: เป็นสระที่เปลี่ยนแปลงมาจากสระประสม *ea และ *oa ตามลำดับ ส่วนสระเสียงสั้น ɛ และ ɔ นั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงเสียงของสระเสียงยาว ɛ: และ ɔ: บราวน์สันนิษฐานว่า มีปัจจัย 3 ประการที่ทำให้สระในภาษาไทยเกิดความแตกต่างในเรื่องความสั้น-ยาวได้แก่ การยืมคำ (borrowing) การสร้างคำใหม่ (new formation) และการเปลี่ยนแปลงความสั้น-ยาวของเสียงสระเอง (crossover)

อีกงานหนึ่งที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสั้น-ยาวของเสียงสระในภาษาไทยคืองานของพุทธชาติ ธนัญชยานนท์ (2536) ซึ่งได้ศึกษาความต่างด้านความสั้น-ยาวของสระกลาง e, o และสระต่ำ ɛ และ ɔ ในภาษาไทย ในงานดังกล่าวพุทธชาติ ธนัญชยานนท์ได้ข้อสรุปว่า ความแตกต่างด้านความสั้น-ยาวของสระ e, o, ɛ, ɔ ปรากฏในภาษาไทยในระยะเวลาที่ต่างกันคือ ความแตกต่างด้านความสั้น-ยาวของสระ o จะปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนความแตกต่างด้านความสั้น-ยาวของสระอื่น ๆ คือ e, ɛ, ɔ นั้นจะปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง และปัจจัยที่ทำให้เกิดความสั้น-ยาวของเสียงสระดังกล่าวคือ สระ e, o มาจากการยืมคำจากภาษาบาลี-สันสกฤต และสระ ɛ, ɔ มาจากการสร้างคำใหม่ในภาษาไทยโดยการเทียบแบบกับคำยืมภาษาเขมร

[34]บราวน์ (Brown, 1965) สืบสร้างให้สระ *a: อยู่ในกลุ่มสระเสียงยาว และกลุ่มสระประสม เนื่องจากสระ *a: มีบทบาทสำคัญในการอธิบายเรื่องความสั้น-ยาวของเสียงสระทุกเสียงที่มีพัฒนาการมาจากสระประสม *ia *ɨa *ua

นอกจากนี้ยังมีงานของแนนนา แอล จอนสัน (Jonsson, 1991) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบเสียงต่าง ๆ ในภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมและได้สืบสร้างพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ขึ้นมา ในงานดังกล่าวจอนสันได้สืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิม สาขาตะวันตกเฉียงใต้ไว้ดังภาพที่ 4

สระในภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม

สระเดี่ยว	*i	*ï	*u
	*æ	*a *aː	*ɔ
สระประสม	*ia	*ïa	*ua

ภาพที่ 4 สระในภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจากงานของจอนสัน (Jonsson, 1991)

ในงานดังกล่าวจอนสันไม่ได้สืบสร้างสระกลาง *e, *ə, *o และให้เหตุผลว่า ถึงแม้สระกลางทั้งสามเสียงดังกล่าวจะยังปรากฏในภาษาปัจจุบัน แต่ก็มีหลักฐานไม่เพียงพอที่จะสืบสร้างให้มีสระดังกล่าวในภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม

นอกจากการสืบสร้างสระในงานต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว ยังมีงานของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008) ที่นำเสนอการสืบสร้างสระในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ไว้ ดังแสดงในตารางที่ 17 และตารางที่ 18 ต่อไปนี้

ตารางที่ 17 สระเดี่ยวในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Pittayaporn, 2008)

	หน้า	หลัง	
	ไม่ห่อปาก	ไม่ห่อปาก	ห่อปาก
สูง	*i, *iː	*ɯ, *ɯː	*u, *uː
กลาง	*e	*ɤ	*o
ต่ำ	*ɛː	*a, *aː	*ɔː

ตารางที่ 18 สระประสมในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Pittayaporn, 2008)

ลง	*iə	*ɯə	*uə
ขึ้น		*aɯ	

พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008) นำเสนอการเปรียบเทียบสระในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมกับงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) แนนนา จอนสัน (Jonsson, 1991) แมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) และบราวน์ (Brown, 1965) ดังแสดงในตารางที่ 19 ต่อไปนี้

ตารางที่ 19 เปรียบเทียบสระในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2008) และงานอื่น ๆ (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2008: 25)

Pittayaporn (2008)	Li (1977)	Jonsson (1991)	Sarawit (1973)	Brown (1965)
*i	*i	*i	*i	*i
*iː	*iː		*iː	*iː
*u	*u	*u	*u	*u
*uː	*uː		*uː	*uː
*ɤ	*ɯ	*ɯ	*ɯ	*ɯ
*ɯ				
*ɯː	*ɯː		*ɯː	*ɯː
				*ɤ
*e	*e	*e	*e	*e
*o	*o	*o	*o	*o
				*eː
				*oː
*ɛː	*ɛː	*ɛ	*ɛː	*ɛ
*ɔː	*ɔː	*ɔ	*ɔː	*ɔ
*a	*a	*a	*a	*a
*aː	*aː	*aː	*aː	*aː
*iə	*iə	*iə	*iə	*iə
*ɯə	*ɯə	*ɯə	*ɯə	*ɯə
*uə	*uə	*uə	*uə	*uə
*aɰ	*aɰ	*aɰ	*aɰ	*aɰ

นอกจากนี้พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) ยังได้สืบสร้างสระในภาษาไทดั้งเดิมไว้อย่างเป็นระบบ โดยสืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีสระเดี่ยว 7 เสียงซึ่งมีทั้งสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว และสระประสม 5 เสียง ดังแสดงในตารางที่ 20 และ 21 ต่อไปนี้

ตารางที่ 20 สระเดี่ยวในภาษาไทดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009)

	หน้า	หลัง	
	ไม่ห่อปาก	ไม่ห่อปาก	ห่อปาก
สูง	*i, *iː	*ɯ, *ɯː	*u, *uː
กลาง	*e, *eː	*ɤ, *ɤː	*o, *oː
ต่ำ		*a, *aː	

ตารางที่ 21 สระประสมในภาษาไทดั้งเดิม (Pittayaporn, 2009)

	หน้า	หลัง	
	ไม่ห่อปาก	ไม่ห่อปาก	ห่อปาก
ขึ้น	*iə	*ɯə	*uə
ตก		*ɤɥ *aɥ	

จากตารางที่ 20 และ 21 ข้างต้นจะเห็นว่า สระเดี่ยวในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์มีระบบเหมือนสระในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) และแตกต่างจากสระในภาษาไทดั้งเดิมในงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) โดยเฉพาะกรณีของสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว สำหรับสระประสมนั้น (ดูตารางที่ 21) พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีสระประสมที่มีการเลื่อนขึ้น (rising diphthongs) และสระประสมที่มีการเลื่อนลง (falling diphthongs) โดยสระประสมทั้งสองชุดไม่มีความแตกต่างในเรื่องความสั้น-ยาว

พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ได้เปรียบเทียบการปรากฏของสระและพยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของตนเอง กับการสืบสร้างของแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) และฟัง กวย ลี (Li, 1977) ดังแสดงในตารางที่ 22 ต่อไปนี้

ตารางที่ 22 เปรียบเทียบการปรากฏของสระและพยัญชนะท้ายในภาษาไทดั้งเดิมจากการสืบสร้างของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) แมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) และฟัง กวย ลี (Li, 1977) (ดัดแปลงจาก Pittayaporn, 2009: 293-294)

	Pittayaporn (2009)	Li (1977)	Sarawit (1973)
1.	*-iː#	*-iː#	*-iː#
2.	*-iC	*-iC	*-iC
3.	*-iːC	*-iəC	*-iːC
4.	*-ɯː#	*-ɯ#, *-ɯu#	*-ɯː#
5.	*-ɯC	*-wɯn, *ɯum, *-ɯŋ, *-ej, *-ew	*-ɯC, *-oim, *-ɤŋ, *-ɤw, *-ɤj
6.	*-ɯːC	*-ɯən, *-ɯun, *-wom, *-ɯut, *-ɯuk	*-ɯːC, *-waC
7.	*-uː#	*-u#	*-uː#
8.	*-uC	*-uC, *-ouk	*-uC
9.	*-uːC	*-uəC	*-uːC, *-euːk, *-euː#
10.	*-eː#	*-ɛ#	*-eː#
11.	*-eC	*-eC, *-jeC	*-eC, *eiː, *-ɤn

	Pittayaporn (2009)	Li (1977)	Sarawit (1973)
12.	*-eːC	*-ɛC	*-eːC
13.	*-ɤː#	*-ɯ#	*-woː
14.	*-ɤC	*-oC, *-ɛj, *-ɛɯ/-ɛɯ, *-jɤw	*-ɤC, *-oC, *-iaːj, *-iaːw, *-ɤːw
15.	*-ɤːC	*-ɯaC, *-oɯ#	*-ɤːC, *-ɯaːC, *-uaːɯ, *uaː#
16.	*-oː#	*-ɔ#	*-oː#
17.	*-oC	*-oC, *-woC, *-ow	*-ok, *-oŋ, *-oit, *-oiːC, *-euC
18.	*-aː#	*-a#	*-aː#
19.	*-aC	*-ɤC	*-aC
20.	*-aːC	*-aC	*-aːC
21.	*-iə	*-ie, *-iaw, *-iaj	*-ia
22.	*-ɯə	*-ɯe, *-ɯaj, *-uɯ	*-ɯa, *-ɯaːC, *-uaːC
23.	*-uə	*-ue, *-uaj	*-ua
24.	*-aɯ	*-ɤɯ	*-aɯ

จากตารางที่ 22 จะเห็นได้ว่า ทั้งแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) และพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) สืบสร้างให้ภาษาไทดั้งเดิมมีสระเสียงสั้น และสระเสียงยาวซึ่งแตกต่างจากฟัง กวย ลี (Li, 1977) ที่สืบสร้างเฉพาะสระเสียงสั้นเท่านั้น นอกจากนี้พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ยังสืบสร้างพยัญชนะท้ายที่แตกต่างจากฟัง กวย ลี 3 เสียง ได้แก่ *-l, *-c และ *-ɲ ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น

2.4.1.3 วรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม

เนื่องจากการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ ในที่นี้จึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาที่เคยสืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์และตีความการแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ งานที่สืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม รวมทั้งภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมสรุปได้ดังนี้[35]

นักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติที่สืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมได้เสนอแนวคิดไว้ว่า พัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเภทของพยางค์คือ พยางค์เป็น และพยางค์ตาย และมีความเกี่ยวข้องกับเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์นั่นคือ พยัญชนะต้นที่เป็นเสียงไม่ก้อง (voiceless) และเสียงก้อง (voiced) นักภาษาศาสตร์ไทเปรียบเทียบ

[35] เนื้อหาบางตอนในหัวข้อ 2.4.1.3 ดัดแปลงมาจากเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมและพัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบันที่เคยสรุปไว้ในพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาในงานวิจัยนี้ จึงได้นำมาสรุปไว้ในที่นี้อีก

ในยุคแรก ๆ ได้แก่ อังเดร โอดริคูรต์ (Haudricourt, 1954 อ้างถึงในปราณี กุลละวณิชย์, 2527: 54) และฟัง กวย ลี (Li, 1962, 1966) จึงได้สืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมไว้ 4 เสียงคือ วรรณยุกต์ *A *B *C และ *D โดยวรรณยุกต์ดั้งเดิม *A *B และ *C ปรากฏในพยางค์เป็น ส่วนวรรณยุกต์ *D ปรากฏในพยางค์ตาย ดังแสดงในภาพที่ 5

วรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม / พยัญชนะต้น	*A	*B	*C	*D
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้อง *p-, *t-, *k-	A1	B1	C1	D1
2. พยัญชนะเสียงก้อง *b-, *d-, *g-	A2	B2	C2	D2
		พยางค์เป็น		พยางค์ตาย

ภาพที่ 5 พัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมตามเสียงพยัญชนะต้น 2 กลุ่ม

นอกจากพัฒนาการที่สัมพันธ์กับพยัญชนะต้นแล้ว วรรณยุกต์ D ในภาษาไทปัจจุบันบางภาษายังมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับความสั้นยาวของสระในพยางค์อีกด้วย ดังนั้นในการสืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม นักภาษาศาสตร์ภาษาไทเปรียบเทียบจึงมักสืบสร้างวรรณยุกต์ *D แยกจากวรรณยุกต์ *A *B *C และหากในภาษาไทนั้น ๆ มีความสั้นยาวของเสียงสระเข้ามาเกี่ยวข้องกับวรรณยุกต์ในพยางค์ตาย วรรณยุกต์ D ก็จะประกอบด้วยวรรณยุกต์ D ที่ปรากฏในพยางค์ตายมีสระเสียงยาว (D-long หรือ DL) และวรรณยุกต์ D ที่ปรากฏในพยางค์ตายมีสระเสียงสั้น (D-short หรือ DS)

วิธีการที่นักภาษาศาสตร์ไทเปรียบเทียบใช้ในการสืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมคือ การนำคำร่วมเชื้อสาย (cognates) ในภาษาไทปัจจุบันหลายภาษามาเปรียบเทียบกันเพื่อหาเสียงปฏิภาค (sound correspondence) ของเสียงวรรณยุกต์ ในงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) ได้เปรียบเทียบภาษาไทถิ่นปัจจุบันที่เลือกมาเป็นตัวแทนของภาษาไท 3 กลุ่มได้แก่ ภาษาไทยกรุงเทพ (Siamese) ภาษาลุงโจว (Lungchow) และภาษาโป้อ้าย (Po-ai) ซึ่งเป็นตัวแทนของภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ สาขากลาง และสาขาเหนือตามลำดับดังกล่าวมาแล้วในตอนต้นเกี่ยวกับพยัญชนะในภาษาไทดั้งเดิมและจะได้นำมาสรุปไว้อีกครั้งในที่นี้

ฟัง กวย ลี (Li, 1977) ได้สืบสร้างให้เสียงพยัญชนะต้นในกลุ่มที่ 1 ในภาษาไทดั้งเดิมประกอบด้วย พยัญชนะเสียงกักไม่ก้องไม่พ่นลม (voiceless unaspirated stop) พยัญชนะเสียงกักไม่ก้องพ่นลม (voicesless aspirated stop) พยัญชนะเสียงไม่ก้อง (voiceless continuant) ซึ่งประกอบด้วยพยัญชนะเสียงเสียดแทรก (fricative) พยัญชนะเสียงนาสิก (nasal) และพยัญชนะเสียงเหลว (liquid) ตัวอย่างเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมในกลุ่มที่ 1 นี้ได้แก่ *p-, *t-, *k-, *ph-, *th-, *kh-, *f-, *s-, *h-, *hm-, *hn-, *hŋ-, *hl-, *hr- เป็นต้น ส่วนพยัญชนะต้นกลุ่มที่ 2 นั้นฟัง กวย ลีสืบสร้างให้เป็นพยัญชนะเสียงก้อง (voiced initial) ในภาษาไทดั้งเดิม แต่ในภาษาไทปัจจุบันพยัญชนะต้นเสียงก้องบางกลุ่ม ได้แก่ พยัญชนะเสียงกักก้อง (voiced stops) และพยัญชนะเสียงเสียดแทรกก้อง (voiced

fricatives) ได้กลายเป็นพยัญชนะเสียงไม่ก้องแล้ว ตัวอย่างพยัญชนะต้นดั้งเดิมในกลุ่มที่ 2 นี้ ได้แก่ *b-, *d-, *ɟ-, *g-, *z-, *m-, *n-, *ŋ-, *l-, *r-, *w- เป็นต้น[36]

ฟัง กวย ลี (Li, 1962, 1966) ได้สืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมและใช้ชื่อเรียกเป็นวรรณยุกต์ *A *B *C *D ซึ่งวรรณยุกต์ทุกเสียงมีความสัมพันธ์กับพยัญชนะต้นแต่ละกลุ่มดังกล่าวข้างต้น ในการสืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม ฟัง กวย ลี (Li, 1962, 1966) ใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ โดยใช้ข้อมูลจากภาษาไทปัจจุบัน 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทยกรุงเทพ ภาษาลุงโจว และภาษาโป้อ้ายเป็นตัวแทนของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่มกลาง และกลุ่มเหนือตามลำดับ ภาพที่ 6 ต่อไปนี้แสดงพัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมสู่ภาษาปัจจุบัน

ภาษาไทดั้งเดิม			ไทยกรุงเทพ	ลุงโจว	โป้อ้าย
A	1		กลางระดับ [33] หรือ ขึ้น [24]	กลางระดับ [33]	ขึ้น [24] หรือ ตก [31]
	2		กลางระดับ [33]	กลาง-ตก [31]	สูงระดับ [55]
B	1		ต่ำระดับ [22]	สูงระดับ [55]	ต่ำระดับ [22]
	2		ตก [41]	ต่ำระดับ [11]	ตก [31]
C	1		ตก [41]	ขึ้น [24]	กลาง-สูง ระดับ [44]
	2		สูง [453] หรือ [55]	ต่ำ-ตก [21]	กลางระดับ [33]
D	1	L	ต่ำระดับ [22]	สูงระดับ [55]	ต่ำระดับ [22]
		S			สูงระดับ [55] หรือ กลาง-สูง ระดับ [44]
	2	L	ตก [41]	กลางตก [31]	ตก [31]
		S	สูง [55]		กลาง-สูง ระดับ [44]

ภาพที่ 6 พัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมสู่ภาษาไทปัจจุบัน (ดัดแปลงจาก Li, 1977: 28)

[36] จากหลักฐานการเขียนที่ปรากฏในภาษาไทปัจจุบันบางภาษา เช่น ภาษาไทยกลางมีคำที่มีพยัญชนะต้นเสียงเหมือนกัน เสียงวรรณยุกต์เหมือนกันแต่เขียนด้วยตัวอักษรที่เป็นพยัญชนะต้นต่างกัน เช่น “฿่า” [khaa[42]] และ “ข้า” [khaa[42]] ซึ่ง “฿” เป็นอักษรต่ำ แต่ “ข” เป็นอักษรสูง ฟัง กวย ลี (Li, 1977) จึงสืบสร้างให้ในภาษาไทดั้งเดิมมีพยัญชนะต้นเสียงก้องซึ่งมีพัฒนาการต่อมาเป็นพยัญชนะในกลุ่มของอักษรต่ำในภาษาไทยกลาง ภาษาไทสาขากลางบางภาษา เช่น ภาษาโท้ (Tho) ยังเก็บรักษาพยัญชนะต้นดั้งเดิมเสียงก้อง *b-, *d-, *ɟ, *g- ไว้

วรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบันมีพัฒนาการ 2 ลักษณะคือ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการแยกเสียงวรรณยุกต์ (tone split) และการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการรวมเสียงวรรณยุกต์ (tone coalescence หรือ tone merger) จึงทำให้ภาษาไทปัจจุบันถูกจำแนกออกเป็นภาษาไทถิ่นย่อยต่าง ๆ โดยใช้ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์และจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันเป็นเกณฑ์ในการจำแนก

โดยทั่วไปในการสืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม นักภาษาศาสตร์ไทเปรียบเทียบมักจะเสนอการสืบสร้างวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นคือ *A *B *C แยกจากวรรณยุกต์ *D ในพยางค์ตาย เนื่องจากวรรณยุกต์ *D นั้นนอกจากจะมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับสัทลักษณะของเสียงพยัญชนะต้นแล้ว พัฒนาการของวรรณยุกต์ *D ในภาษาไทปัจจุบันบางภาษายังสัมพันธ์กับความสั้น-ยาวของเสียงสระด้วย เพื่อให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมในภาษาไทปัจจุบันที่ชัดเจน ในที่นี้จะกล่าวถึงพัฒนาการของวรรณยุกต์ *A *B *C แยกจากพัฒนาการของวรรณยุกต์ *D ดังนี้

1) พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ *A *B *C ในภาษาไทปัจจุบัน

ภาษาไทถิ่นในปัจจุบันมีพัฒนาการของวรรณยุกต์จากภาษาไทดั้งเดิมทั้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน บางภาษามีการแยกเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม *A *B *C ออกเป็น 2 วรรณยุกต์ตามเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิม 2 กลุ่มดังกล่าวสรุปไว้ในข้างต้น ดังนี้

1. พยัญชนะต้นเสียงไม่ก้อง เช่น *ph-, *th-, *kh-, *hm-, *hn-, *f-, *s-, *p-, *t-, *k-, *ʔb-, *ʔd-, *ʔy-, *ʔ-
2. พยัญชนะต้นเสียงก้อง เช่น *b-, *d-, *g-, *m-, *n-, *ŋ-, *w-, *y-, *l-, *r-

ตัวอย่างการบรรยายลักษณะการแยกเสียงวรรณยุกต์เป็น 2 เสียงในงานของฟัง กวย ลี (Li, 1977) คือ *A1-*A2 *B1-*B2 และ *C1-*C2 ภาษาที่มีลักษณะการแยกเสียงวรรณยุกต์ตามเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิม 2 กลุ่มดังกล่าว ได้แก่ ภาษาไทดำ ไทขาว ไทลื้อ (ภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้) ภาษาลุงโจว ภาษาโท้ (ภาษาไทสาขากลาง) และภาษาหวู่หมิง (ภาษาไทสาขาเหนือ) ลักษณะการแยกเสียงเป็น 2 เสียงตามสัทลักษณะก้อง-ไม่ก้องของพยัญชนะต้นที่ปรากฏในภาษาไทปัจจุบันแสดงไว้ในภาพที่ 7

วรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบัน / พยัญชนะต้น	A	B	C
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้อง *p-, *t-, *k- ฯลฯ	A1	B1	C1
2. พยัญชนะเสียงก้อง *b-, *d-, *g- ฯลฯ	A2	B2	C2

ภาษาไทดำ, ภาษาลุงโจว

ภาพที่ 7 การแยกเสียงวรรณยุกต์ A B C เป็น 2 เสียงตามสัทลักษณะก้อง-ไม่ก้องของเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทดำและภาษาลุงโจว

การแยกวรรณยุกต์ออกเป็น 2 เสียงตามสัทลักษณะก้อง-ไม่ก้องของเสียงพยัญชนะต้น ดังกล่าวเป็นลักษณะที่ปรากฏในภาษาที่มีวรรณยุกต์แทบทุกภาษา เช่น ภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ในตระกูลไท ภาษาเวียดนามในตระกูลภาษามอญ-เขมร ภาษาเย้าในตระกูลแม้ว-เย้า เป็นต้น บราวน์ (Brown, 1965) เรียกลักษณะดังกล่าวว่าเป็นลักษณะการแยกเสียงวรรณยุกต์ครั้งใหญ่ (The Great Tone Split) และจากการศึกษาทางกลสัทศาสตร์อันเกี่ยวกับอิทธิพลของเสียงพยัญชนะต้นที่มีผลต่อระดับเสียงสูงต่ำของสระในพยางค์นั้นมีข้อสรุปว่า หากพยัญชนะต้นเป็นเสียงก้องจะมีผลทำให้สระที่ตามมามีระดับเสียงต่ำหรือมีวรรณยุกต์เป็นเสียงต่ำ และพยัญชนะต้นที่เป็นเสียงไม่ก้องจะทำให้สระมีระดับเสียงสูงหรือมีวรรณยุกต์เป็นเสียงสูงนั่นเอง

ถึงแม้ลักษณะการแยกเสียงออกเป็น 2 เสียงตามความก้อง-ไม่ก้องของเสียงพยัญชนะต้นจะเป็นลักษณะที่ปรากฏในภาษาที่มีวรรณยุกต์ส่วนใหญ่ แต่ในภาษาหลายภาษามีพัฒนาการของวรรณยุกต์ที่ซับซ้อนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น มีภาษาไทบางภาษามีพัฒนาการของวรรณยุกต์ที่สัมพันธ์กับพยัญชนะต้นที่แยกออกเป็นกลุ่มย่อยอีก คือ พยัญชนะต้นเสียงไม่ก้องแยกย่อยออกเป็น 2 กลุ่ม ตามสัทลักษณะของพยัญชนะเสียงพ่นลม (aspirated) และพยัญชนะเสียงไม่พ่นลม (unaspirated) ดังนั้นจึงมีพยัญชนะต้นรวม 3 กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับเสียงวรรณยุกต์ในภาษา ได้แก่

1. พยัญชนะต้นเสียงไม่ก้องแยกย่อยเป็น
   1.1 พยัญชนะต้นเสียงไม่ก้องที่ไม่มีการกักที่เส้นเสียง เช่น *ph-, *th-, *kh-, *hm-, *hn-, *f-, *s-, *p-, *t-, *k-
   1.2 พยัญชนะต้นเสียงไม่ก้องที่มีการกักที่เส้นเสียง เช่น *ʔb-, *ʔd-, *ʔy-, *ʔ-
2. พยัญชนะต้นเสียงก้อง เช่น *b-, *m-, *n-, *ŋ-, *w-, *y-, *l-, *r-

หากพยัญชนะต้นทั้งสามกลุ่มข้างต้นสัมพันธ์กับเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม *A *B และ *C อย่างสมบูรณ์ก็จะทำให้มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมจาก 3 เสียงเป็น 9 เสียง แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่มีภาษาใดที่มีวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นมากถึง 9 เสียงเนื่องจากมีการรวมเสียงวรรณยุกต์เกิดขึ้นนั่นเอง พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ที่สัมพันธ์กับเสียงพยัญชนะต้น 3 กลุ่มและลักษณะของพัฒนาการทั้งในรูปแบบของการแยกเสียงและการรวมเสียงปรากฏในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ (หรือคำเมือง/ไทยวน) ดังแสดงในภาพที่ 8

วรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบัน / พยัญชนะต้น		A	B	C
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้อง	1.1 เสียงไม่ก้องไม่มีการกักที่เส้นเสียง เช่น *ph-, *th-, *kh-, *hm-, *hn-, *f-, *s-, *p-, *t-, *k-	1	3	5
	1.2 พยัญชนะต้นเสียงไม่ก้องมีเสียงกักที่เส้นเสียง เช่น *ʔb-, *ʔd-, *ʔy-, *ʔ-	2		
2. พยัญชนะเสียงก้อง	2. เสียงกักก้อง เสียงเสียดแทรกก้อง เสียงนาสิกก้อง เสียงเหลวและเสียงอัฒสระก้อง เช่น *b-, *m-, *n-, *ŋ-, *w-, *y-, *l-, *r-		4	6

ภาพที่ 8 พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในลักษณะของการแยกเสียงและรวมเสียงที่มีความสัมพันธ์กับเสียงพยัญชนะต้น 3 กลุ่มในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่

ในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์ที่แสดงให้เห็นว่ามีการแยกเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมแถว A ออกเป็น 3 เสียง (A1.1, A1.2, A2) แต่ต่อมามีการรวมเสียงวรรณยุกต์เกิดขึ้นทำให้วรรณยุกต์แถว A ในภาษาไทยวนลดลงเหลือ 2 เสียงคือ A1.1-A1.2=A2 ส่วนวรรณยุกต์อื่น ๆ ก็แยกเป็น 2 เสียงคือ B1-B2 และ C1-C2 เป็นต้น

นอกจากพัฒนาการในรูปแบบการรวมเสียงในแนวตั้งหรือภายในแถววรรณยุกต์แล้ว วรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบันยังมีลักษณะของการรวมเสียงในแนวนอนหรือการรวมเสียงระหว่างแถววรรณยุกต์ปรากฏให้เห็นค่อนข้างมาก พัฒนาการในลักษณะการรวมเสียงดังกล่าวอาจจะมีผลทำให้จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลดจำนวนลง ตัวอย่างเช่น ภาษาผู้ไท ถิ่นอำเภอเมืองและอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร (Brown, 1965) มีการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ทั้งแนวตั้งและแนวนอนคือ วรรณยุกต์ดั้งเดิม *A *B *C แยกเป็น 2 เสียง (A1.1=A1.2, A2/B1.1=B1.2, B2/C1.1=C1.2, C2) นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงในแนวนอนระหว่างวรรณยุกต์ A และ B แบบ A2=B1.1/B1.2 ด้วย ดังแสดงในภาพที่ 9

วรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบัน / พยัญชนะต้น		A	B	C
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้อง	1.1 เสียงไม่ก้องไม่มีการกักที่เส้นเสียง เช่น *ph-, *th-, *kh-, *hm-, *hn-, *f-, *s-, *p-, *t-, *k-	1	2	4
	1.2 พยัญชนะต้นเสียงไม่ก้องมีเสียงกักที่เส้นเสียง เช่น *ʔb-, *ʔd-, *ʔy-, *ʔ-			
2. พยัญชนะเสียงก้อง	2. เสียงกักก้อง เสียงเสียดแทรกก้อง เสียงนาสิกก้อง เสียงเหลวและเสียงอัฒสระก้อง เช่น *b-, *m-, *n-, *ŋ-, *w-, *y-, *l-, *r-	2	3	5

ภาพที่ 9 พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงทั้งในแนวตั้งและแนวนอนในภาษาผู้ไท ถิ่นอำเภอเมือง และอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร (ดัดแปลงจาก Brown, 1965)

2) พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ *D ในภาษาไทปัจจุบัน

ในการสืบสร้างวรรณยุกต์ *D ที่ปรากฏในพยางค์ตายนั้น ฟัง กวย ลีสืบสร้างโดยใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ วรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์ตายในภาษาไทดั้งเดิม คือ วรรณยุกต์ *D นั้นต่อมามีพัฒนาการแยกเป็น 2 เสียงคือ *D1 และ *D2 ตามกลุ่มของพยัญชนะต้น 2 กลุ่มและในภาษาไทปัจจุบันวรรณยุกต์ *D ก็มีการพัฒนาด้วยการแยกเสียงอีกตามความสั้นยาวของเสียงสระในพยางค์เป็นวรรณยุกต์ *DL1 *DL2 *DS1 *DS2

เนื่องจากในภาษาไทปัจจุบันหลายภาษามีพัฒนาการของวรรณยุกต์ D ที่ไม่มีความสั้น-ยาวของเสียงสระเข้ามาเกี่ยวข้อง ในขณะที่วรรณยุกต์ D ในภาษาไทปัจจุบันบางภาษามีพัฒนาการที่ซับซ้อนขึ้น แต่โดยมากแล้วพัฒนาการของวรรณยุกต์ D มักมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของวรรณยุกต์ A B C ในพยางค์เป็น เมื่อพิจารณาภาษาไทปัจจุบันบางภาษามีการแยกเสียงวรรณยุกต์ D ออกเป็น 2 เสียงตามสัทลักษณะก้อง-ไม่ก้องของเสียงพยัญชนะต้นเท่านั้น เช่น ภาษาไทดำ มี

วรรณยุกต์เพียง 2 เสียงที่มีพัฒนาการมาจากวรรณยุกต์ D คือ วรรณยุกต์ D1 และ D2 ดังแสดงในภาพที่ 10

วรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบัน / พยัญชนะต้น	D
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้อง *p-, *t-, *k- ฯลฯ	1
2. พยัญชนะเสียงก้อง *b-, *d-, *g- ฯลฯ	2

ภาพที่ 10 การแยกเสียงวรรณยุกต์ D เป็น 2 เสียงตามสัทลักษณะก้อง-ไม่ก้องของเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทดำ (Gedney, 1964 อ้างถึงในปราณี กุลละวณิชย์, 2527: 75)

นอกจากนี้ยังมีบางภาษาที่วรรณยุกต์ D แยกเป็น 4 เสียงได้แก่ วรรณยุกต์ D ที่ปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงยาว 2 เสียง (DL1, DL2) และวรรณยุกต์ D ที่ปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงสั้นอีก 2 เสียง (DS1, DS) การแยกเสียงดังกล่าวมีเงื่อนไขความสั้น-ยาวของเสียงสระเข้ามามีอิทธิพลด้วย ตัวอย่างภาษาที่มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ตายเป็นแบบ DL1-DL2 และ DS1-DS2 ได้แก่ ภาษาไทยวน/ไทยถิ่นเชียงใหม่ ไทยถิ่นตากใบ ไทใหญ่ และย้อย (Gedney, 1964 อ้างถึงในปราณี กุลละวณิชย์, 2527: 75) ตัวอย่างพัฒนาการของวรรณยุกต์ D ที่มีการแยกเสียงเป็น 4 เสียง โดยมีความสั้น-ยาวของเสียงสระเป็นเงื่อนไขแสดงไว้ในภาพที่ 11

วรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบัน / พยัญชนะต้น	DL	DS
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้อง *p-, *t-, *k- ฯลฯ	1	1
2. พยัญชนะเสียงก้อง *b-, *d-, *g- ฯลฯ	2	2

ภาพที่ 11 การแยกเสียงวรรณยุกต์ D เป็น 4 เสียงตามเงื่อนไขความสั้น-ยาวของเสียงสระในภาษาไทยวน/ไทยถิ่นเชียงใหม่ ภาษาไทยถิ่นตากใบ ภาษาไทใหญ่ และภาษาย้อย

นอกจากนี้ยังมีภาษาไทบางภาษาที่ถึงแม้จะมีการแยกเสียงวรรณยุกต์ D เป็น 4 เสียงตามเงื่อนไขความสั้น-ยาวของเสียงสระ แต่ก็มีพัฒนาการต่อไปอีกขั้นหนึ่ง คือ การรวมเสียงวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงทำให้มีวรรณยุกต์เหลือเพียง 2 หรือ 3 เสียง ตัวอย่างเช่น ภาษาลื้อ (Li, 1964 อ้างถึงในปราณี กุลละวณิชย์, 2527: 75) วรรณยุกต์ DS2 รวมเสียงกับวรรณยุกต์ DL2 ทำให้เหลือวรรณยุกต์เพียง 3 เสียงคือ DL1, DS1, DL2=DS2 หรือ ภาษาไทแดง (Gedney, 1964 อ้างถึงในปราณี กุลละวณิชย์, 2527: 75) วรรณยุกต์ DL1 รวมเสียงกับวรรณยุกต์ DS1 และ DS2 ทำให้เหลือวรรณยุกต์

เพียง 2 เสียงคือ DL1=DS1=DS2 และ DL2 เป็นต้น ตัวอย่างพัฒนาการของวรรณยุกต์ D ในรูปแบบที่มีการแยกเสียงและรวมเสียงแสดงไว้ในภาพที่ 12

วรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบัน / พยัญชนะต้น	DL	DS
1. พยัญชนะเสียงไม่ก้อง *p-, *t-, *k- ฯลฯ	1	3
2. พยัญชนะเสียงก้อง *b-, *d-, *g- ฯลฯ	2	

ภาพที่ 12 พัฒนาการของวรรณยุกต์ D ในลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงในภาษาไทลื้อ

พัฒนาการของวรรณยุกต์ไม่ว่าจะเป็นวรรณยุกต์ A B C ในพยางค์เป็น และวรรณยุกต์ D ในพยางค์ตายในภาษาไทปัจจุบันบางภาษามีความซับซ้อนแตกต่างกัน นอกจากการแยกเสียงวรรณยุกต์ออกเป็น 2 หรือ 3 เสียงตามเสียงพยัญชนะต้น 2 หรือ 3 กลุ่มดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังมีภาษาไทถิ่นปัจจุบันหลายภาษาที่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์ซับซ้อนยิ่งขึ้นซึ่งเป็นการแยกเสียงตามการแยกย่อยของเสียงพยัญชนะต้นที่อาจมากกว่า 2 หรือ 3 กลุ่มในแต่ละภาษา ดังนั้นเก็ดนีย์ (Gedney, 1972) จึงได้เสนอการแบ่งกลุ่มย่อยของเสียงพยัญชนะต้นออกเป็น 4 กลุ่มเพื่อให้ครอบคลุมการแยกเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นปัจจุบันที่มีพัฒนาการซับซ้อนดังกล่าว ภาพพัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับเสียงพยัญชนะต้น 4 กลุ่มแสดงไว้ในภาพที่ 13

พยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิม / วรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม		*A	*B	*C	*DL	*DS
พยัญชนะเสียงไม่ก้อง	1. เสียงกักไม่ก้องพ่นลม เสียงเสียดแทรกไม่ก้อง เสียงนาสิกไม่ก้อง เสียงเหลวและเสียงอัฒสระไม่ก้อง เช่น *ph-, *s-, *hm-, *hl-, *hw- ฯลฯ	1	5	9	13	17
	2. เสียงกักไม่ก้องไม่พ่นลม เช่น *p-, *t-, *k- ฯลฯ	2	6	10	14	18
	3. เสียงที่มีการกักที่เส้นเสียง เช่น *ʔb-, *ʔd-, *ʔ- ฯลฯ	3	7	11	15	19
พยัญชนะเสียงก้อง	4. เสียงกักก้อง เสียงเสียดแทรกก้อง เสียงนาสิกก้อง เสียงเหลวและเสียงอัฒสระก้อง เช่น *b-, *z-, *m-, *l-, *r-, *w- ฯลฯ	4	8	12	16	20
				พยางค์เป็น		พยางค์ตาย

ภาพที่ 13 พัฒนาการของวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมตามเสียงพยัญชนะต้น 4 กลุ่ม (ดัดแปลงจาก Gedney, 1972)

พัฒนาการของวรรณยุกต์ที่แยกเสียงตามพยัญชนะต้น 4 กลุ่ม ได้แก่ A1, A2, A3, A4, B1, B2, B3, B4, C1, C2, C3, C4, DL1, DL2, DL3, DL4, DS1, DS2, DS3, DS4 หากในภาษามีการแยกเสียงวรรณยุกต์ตามเสียงพยัญชนะต้นทั้ง 4 กลุ่มอย่างสมบูรณ์ก็จะทำให้มีวรรณยุกต์มากถึง 20 หน่วยเสียง แต่ในความเป็นจริง ไม่มีภาษาใดที่มีวรรณยุกต์จำนวนมากขนาดนั้น เนื่องจากมีการรวมเสียงวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงเกิดขึ้นนั่นเอง แนวคิดในการแบ่งกลุ่มพยัญชนะต้นออกเป็น 4 กลุ่มในงานของเก็ดนีย์ (Gedney, 1972) ดังแสดงในภาพที่ 13 นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นในระยะต่อมา เครื่องมือดังกล่าวนี้เรียกว่า “กล่องวรรณยุกต์” (tone box) ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลวรรณยุกต์และเสนอผลเกี่ยวกับระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาด้วย

งานวิจัยล่าสุดที่สืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิม ได้แก่ งานของพิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์ (Pittayaporn, 2009) ซึ่งสืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมคล้ายการสืบสร้างในงานอื่น ๆ ที่ผ่านมาในแง่ของจำนวนของหมวดหมู่วรรณยุกต์ นั่นคือ การสืบสร้างให้มีวรรณยุกต์ 4 หมวด ได้แก่ วรรณยุกต์ *A *B *C และ *D แต่แตกต่างจากงานของฟัง กวย ลี และงานอื่น ๆ ในแง่ที่ว่าวรรณยุกต์ทั้ง 4 หมวดมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะการสืบสร้างให้วรรณยุกต์ในภาษาไทดั้งเดิมมีระดับเสียงสูงต่ำ (pitch) คุณสมบัติของเสียง (voice quality) และความยาวของเสียงสระ (vowel duration) กล่าวคือ พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์สืบสร้างวรรณยุกต์ *A ในภาษาไทดั้งเดิมเป็นวรรณยุกต์กลางระดับ วรรณยุกต์ *B เป็นวรรณยุกต์เสียงต่ำ-ขึ้น มีเสียงต่ำลึก (creaky) และปรากฏกับสระเสียงยาว วรรณยุกต์ *C เป็นวรรณยุกต์เสียงสูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้ายและปรากฏกับสระเสียงสั้น ส่วนวรรณยุกต์ *D เป็นวรรณยุกต์เสียงต่ำ-ขึ้น ปรากฏในพยางค์ตายเท่านั้น (ดูรายละเอียดใน Pittayaporn, 2009)

2.4.2 การจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้

ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันระหว่างภาษาเป็นเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์และตีความการมีอิทธิพลต่อกันระหว่างภาษาในสถานการณ์ที่มีการสัมผัสภาษาได้ กล่าวคือ หากภาษาที่มีลักษณะทางภาษา เช่น คำศัพท์ และลักษณะทางเสียงคล้ายคลึงกัน แนวโน้มที่ภาษา นั้น ๆ จะยืมคำศัพท์หรือลักษณะทางเสียงจากอีกภาษาหนึ่งอาจมีน้อยกว่าภาษาที่มีคำศัพท์และลักษณะทางภาษาแตกต่างกันมาก

งานวิจัยนี้ศึกษาภาษาไทถิ่น 5 ภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง (ถิ่นจังหวัดน่าน) ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวซึ่งล้วนแต่เป็นภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ แต่หากจำแนกกลุ่มย่อยโดยใช้เกณฑ์พยัญชนะต้นตามที่เชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) จำแนกไว้ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ และภาษาขืนจัดอยู่ในกลุ่มย่อยเดียวกัน ซึ่งเชมเบอร์เลนเรียกว่า กลุ่ม P ส่วนภาษาพวน และภาษาลาวจัดอยู่ในกลุ่ม PH (ดูรายละเอียดใน Chamberlain, 1975) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มย่อยภาษาตระกูลไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้จะช่วยเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ในแง่ของการทำให้เห็นความเป็นมาของการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษา และความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันของภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ดังนั้นในที่นี้จึงนำเนื้อหาเกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาไทและภาษาไท

กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้มาสรุปไว้ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ในหัวข้อนี้ดัดแปลงมาจากเนื้อหาเกี่ยวกับการจำแนกกลุ่มย่อยภาษาไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่ผู้วิจัยเคยสรุปไว้ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว” (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546) และเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้จึงได้นำมาสรุปไว้อีกครั้ง ดังนี้

นักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบมีแนวคิดที่ว่าภาษาตระกูลเดียวกันต้องมีความสัมพันธ์กันทางเชื้อสาย (genetic relationship) ดังนั้นจึงมีวิธีการจัดกลุ่มตระกูลภาษาและศึกษาพัฒนาการของภาษาด้วยการสืบสร้างภาษาดั้งเดิม (Proto-language) ขึ้นมาจากภาษาลูก ๆ ที่พูดอยู่ในปัจจุบันดังกล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.4.1 เกณฑ์ทั่วไปที่นักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบใช้ในการจัดกลุ่มของภาษาตระกูลเดียวกันมี 2 เกณฑ์ใหญ่ ๆ คือ การใช้ความแตกต่างในเรื่องคำศัพท์พื้นฐาน และการเปรียบเทียบความแตกต่างและคล้ายคลึงกันในเรื่องการกลายเสียง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้สรุปได้ว่า ในการจัดกลุ่มภาษาตระกูลไทนั้น นักภาษาศาสตร์ไทเปรียบเทียบใช้ทั้งการกลายเสียงและการใช้คำศัพท์พื้นฐานร่วมกันมาเป็นเกณฑ์ โดยเฉพาะการใช้เกณฑ์การกลายเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ในที่นี้จะกล่าวถึงการจัดกลุ่มภาษาตระกูลไท โดยเน้นการจัดกลุ่มย่อยของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ด้วยเกณฑ์ที่สำคัญ 3 แบบ ได้แก่ การใช้เกณฑ์การกลายเสียงของพยัญชนะต้นดั้งเดิม การใช้เกณฑ์คำศัพท์และเสียงในคำศัพท์ และการใช้เกณฑ์พัฒนาการของเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ประกอบกันตามแบบของฟัง กวย ลี (Li, 1960) ก่อนที่จะเน้นให้เห็นการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ จะกล่าวถึงแนวคิดในการจัดกลุ่มภาษาตระกูลไทในงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา เพื่อให้เห็นภาพรวมว่าของการจัดกลุ่มภาษาตระกูลไททั้งที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดกลุ่มที่แตกต่างกันนั่นเอง

2.4.2.1 การจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไท: การใช้เกณฑ์คำศัพท์ ลักษณะทางเสียงของคำศัพท์ และพัฒนาการของเสียง

ฟัง กวย ลี (Li, 1960) ได้เสนอการจัดกลุ่มภาษาไทโดยใช้เกณฑ์ 3 ประการ ได้แก่ **1) หลักการกระจายคำศัพท์** แนวคิดพื้นฐานคือ ภาษาที่ใกล้ชิดกันทางเชื้อสายและควรจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันควรมีการใช้คำศัพท์คล้ายกันหรือร่วมกันอยู่ **2) หลักการกระจายลักษณะทางเสียงที่มีลักษณะพิเศษบางประการที่มีปรากฏในคำศัพท์** ฟัง กวย ลีได้นำคำศัพท์กลุ่มที่ปรากฏในทุกภาษามาพิจารณาร่วมกับคำศัพท์กลุ่มที่ปรากฏเฉพาะในภาษา 2 กลุ่ม รวมทั้งคำศัพท์ที่พบเฉพาะในภาษากลุ่มเดียว และได้ศึกษาลักษณะทางเสียงที่ปรากฏในคำศัพท์ ได้แก่ ลักษณะการกลายเสียงของพยัญชนะต้น *ph- > p- ทำให้แยกภาษาไทกลุ่มเหนือออกจากภาษาไทกลุ่มกลางและกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งมีลักษณะการกลายเสียงของ *ph- > ph- และลักษณะการกลายเสียงของ *b- > p- ในภาษาไทกลุ่มกลางแยกจากภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งมีลักษณะการกลายเสียงของ *p- > p- ลักษณะการกลายเสียงพยัญชนะต้นดังกล่าวนี้ทำให้แยกภาษาไทออกเป็น 3 กลุ่มซึ่งสนับสนุนการแยกกลุ่มด้วยการใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์ และเกณฑ์ที่ **3) ลักษณะของพัฒนาการทางเสียงที่พบเฉพาะในภาษาไทบางกลุ่ม** ลักษณะดังกล่าว ได้แก่ การนำการกลายเสียงของพยัญชนะประสม *pr- ที่ปรากฏต้นคำมาเป็นเกณฑ์

ยืนยันให้เห็นว่า ภาษาไทกลุ่มเหนือและกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้แสดงการกลายเสียง คือ *pr- > t- ขณะที่ในภาษาไทกลุ่มกลางมีลักษณะการกลายเสียงต่อไปอีกขั้นหนึ่ง คือ *pr- > th- แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทกลุ่มกลางเป็นกลุ่มที่แยกต่างหาก ไม่ได้เป็นกลุ่มที่เชื่อมระหว่างกลุ่มเหนือและกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้แต่อย่างใด

จากการใช้หลักการกระจายคำศัพท์ ลักษณะทางเสียง และลักษณะพัฒนาการทางเสียงในคำศัพท์ ฟัง กวย ลีได้เสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทถิ่นในแต่ละกลุ่มดังภาพที่ 14

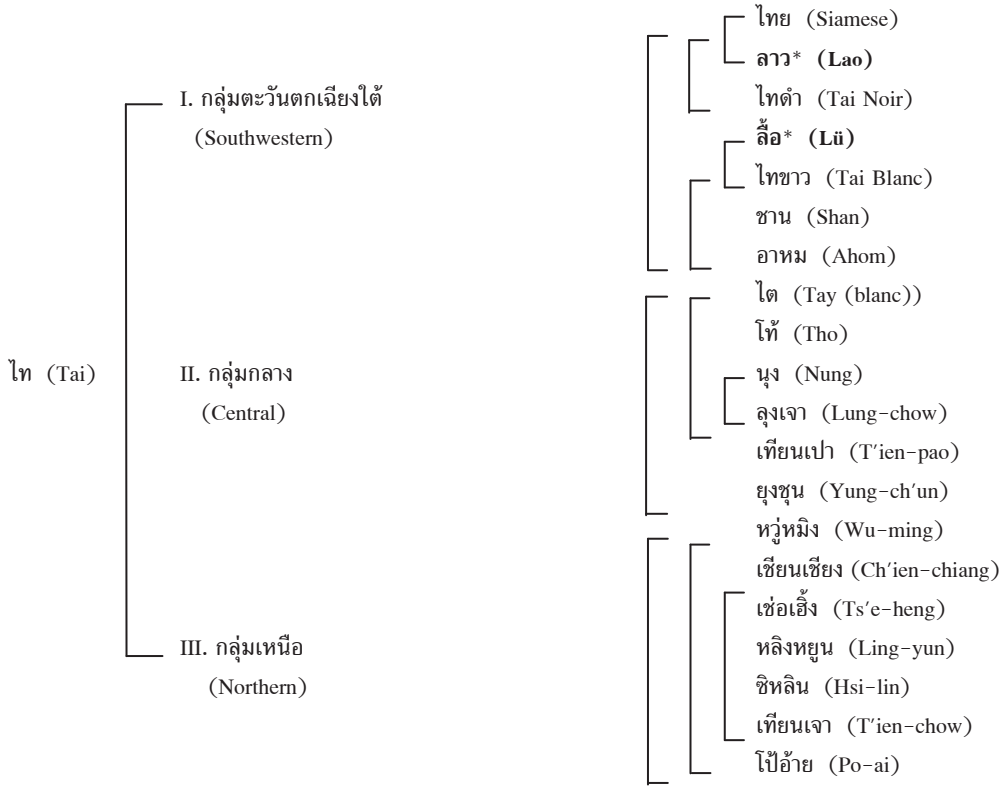

ภาพที่ 14 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มภาษาไทถิ่นตามแนวคิดของฟัง กวย ลี (ดัดแปลงจาก Li, 1960: 958)[37]

การใช้ทั้งคำศัพท์และเสียงในคำศัพท์เป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มภาษาไทตามที่ฟัง กวย ลีเสนอไว้ในข้างต้นแสดงให้เห็นการแยกกลุ่มของภาษาไทออกเป็น 3 กลุ่มได้ชัดเจนและยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทถิ่นย่อยต่าง ๆ ว่าภาษาใดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาใด เมื่อพิจารณาเฉพาะภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ จะเห็นว่า การจัดกลุ่มของภาษาตระกูลของฟัง กวย ลี โดยเฉพาะกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้นั้น ฟัง กวย ลีได้รวมภาษาลาวและภาษาลื้อไว้ด้วย โดยภาษาลาวมีความใกล้ชิดกับภาษาไทย และอยู่คนละกลุ่มย่อยกับภาษาลื้อ อย่างไรก็ตามในงานของฟัง กวย ลีไม่ได้

[37] ในแผนภูมิต่าง ๆ ที่แสดงการการจัดกลุ่มภาษาไทและภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ในเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาที่อ้างถึงในที่นี้ ได้กำกับเครื่องหมาย * ไว้ท้ายชื่อภาษาไทถิ่นที่มีชื่อเดียวกันกับภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ภาษาคำเมือง/ไทยถิ่นเหนือ/ยวน/ไทยวน ภาษาลื้อ/ไทลื้อ ภาษาขืน/ไทขืน ภาษาพวน และภาษาลาว เพื่อให้เห็นชัดเจนว่า ภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาที่ศึกษาในงานวิจัยนี้อยู่ในกลุ่มย่อยใด และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันหรือไม่อย่างไร

กล่าวไว้ชัดเจนว่าได้ใช้เกณฑ์ใดในการแยกกลุ่มย่อยของภาษาไทต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันดังกล่าว ปราณี กุลละวณิชย์ (2527: 24) สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นการใช้เกณฑ์ในเรื่องความคล้ายคลึงกันของคำศัพท์

การแบ่งกลุ่มภาษาไทที่ฟัง กวย ลีเสนอไว้ในข้างต้นนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาการแบ่งกลุ่มภาษาไทในระยะต่อมา และดูเหมือนแนวคิดที่แบ่งกลุ่มภาษาไทออกเป็น 3 กลุ่มดังกล่าวจะยังเป็นที่ยอมรับกันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตาม การจัดกลุ่มภาษาไทถิ่นโดยใช้เกณฑ์คำศัพท์ และลักษณะทางเสียงในคำศัพท์ที่ ฟัง กวย ลีเสนอไว้นั้นอาจใช้แบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นได้ในระดับหนึ่ง แต่หากมีการใช้เกณฑ์อื่นมาพิจารณาเพิ่มเติม ผลการแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นอาจแตกต่างออกไปและละเอียดชัดเจนกว่าก็เป็นได้ ตัวอย่างเช่น วิลเลียม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney, 1989) ไม่เห็นด้วยกับการแบ่งภาษาตระกูลไทออกเป็น 3 กลุ่มของ ฟัง กวย ลี โดยเก็ดนีย์แสดงความเห็นว่าภาษาไทกลุ่มกลาง (Central Tai) และกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai) น่าจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน แยกจากภาษาไทกลุ่มเหนือ (Northern Tai) เกณฑ์ที่เก็ดนีย์ได้ใช้ในการพิจารณาแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่น ได้แก่ พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งเก็ดนีย์ได้พบจากข้อมูลภาษาว่า ภาษาไทถิ่นกลุ่มกลางและกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้มีพัฒนาการของวรรณยุกต์ดั้งเดิม *C คล้ายคลึงกัน เช่น ในภาษาไทยกลาง และไทขาว (Gedney, 1989)

อย่างไรก็ตามเก็ดนีย์ไม่ได้แสดงการจัดแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นออกมาอย่างชัดเจน แต่สิ่งที่เก็ดนีย์ได้ศึกษาและจัดว่าเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการจัดแบ่งกลุ่มภาษาตระกูลไทของนักภาษาศาสตร์ในระยะต่อมา คือ เก็ดนีย์ได้แบ่งเสียงพยัญชนะต้นของภาษาไทดั้งเดิมออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่

1) พยัญชนะต้นเสียงกักไม่ก้องพ่นลม เสียงเสียดแทรกไม่ก้อง เสียงนาสิกไม่ก้อง เสียงเหลวและเสียงอัฒสระไม่ก้อง (voiceless aspirated stops, voiceless fricatives, voiceless nasals, voiceless liquids, voiceless semi-vowels) ได้แก่ *ph-, *s-, *hm-, *hl-, *hw- ฯลฯ
2) พยัญชนะต้นเสียงกักไม่ก้องไม่พ่นลม (voiceless unaspirated stops) ได้แก่ *p-, *t-, *k- ฯลฯ
3) พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (glottal stop, glottalized initials) ได้แก่ *ʔb-, *ʔ- ฯลฯ
4) พยัญชนะต้นเสียงก้อง เสียงเสียดแทรกก้อง เสียงนาสิกก้อง เสียงเหลวและเสียงอัฒสระก้อง (voiced stops, voiced fricatives, voiced nasals, voiced liquids, voiced semi-vowels) ได้แก่ *b-, *z-, *m-, *l-, *w- ฯลฯ

เก็ดนีย์ได้อาศัยหลักการที่พยัญชนะต้นดังกล่าวมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทปัจจุบันมาสร้างแบบทดสอบเสียงวรรณยุกต์ซึ่งจัดเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ศึกษาภาษาและนักภาษาศาสตร์หาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทถิ่นหนึ่งกับภาษาไทอีกถิ่นหนึ่งได้ ซึ่งช่วยให้การแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ในเวลาต่อมาทำได้ง่ายขึ้น การใช้ลักษณะของพัฒนาการของเสียงพยัญชนะและเสียงวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มภาษาไทถิ่นปรากฏค่อนข้างชัดเจนในงานที่ศึกษาภาษาไทเปรียบเทียบในระยะต่อมา โดยในที่นี้จะนำเฉพาะการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้มาสรุปไว้ดังนี้

2.4.2.2 การแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ : การใช้เกณฑ์พัฒนาการของเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์

การใช้พัฒนาการของเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ปรากฏในงานที่ศึกษาภาษาไทเปรียบเทียบในระยะหลัง ได้แก่ งานของบราวน์ (Brown, 1965) เชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1972, 1975, 1996 (unpublished)) และฮาร์ตแมน (Hartmann, 1980) ในแต่ละงานดังกล่าวได้เสนอการจัดกลุ่มย่อยของภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ด้วยการใช้ลักษณะของพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ดังนี้

1) การแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของ เจ มาร์วิน บราวน์ (Brown, 1965) บราวน์ได้นำภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่ฟัง กวย ลี (Li, 1960) จัดแบ่งไว้มานำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษาไทถิ่นที่เป็นภาษาหลักแต่ละภาษาในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยบราวน์ได้ศึกษาภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ในประเทศไทยทั้งหมด 66 ภาษาแล้วจัดกลุ่มภาษาเหล่านี้ออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ **1. ภาษาชาน** (Shan) พูดในจังหวัดเชียงราย (บราวน์กล่าวว่าผู้พูดภาษานี้อพยพมาจากเชียงตุง) **2. ภาษาไทยถิ่นเหนือ** (Northern Thai) พูดในบริเวณต่าง ๆ ในภาคเหนือของไทย **3. ภาษาพวน** (Phuan) พูดในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดลพบุรี **4. ภาษาไทยถิ่นกลาง** (Central Thai) พูดในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย **5. ภาษาผู้ไท** (Phu Thai) พูดในจังหวัดสกลนครและนครพนม **6. ภาษาลาว** (Lao) พูดบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและสปป.ลาว และ **7. ภาษาไทยถิ่นใต้** (Southern Thai) พูดในภาคใต้ของไทย

บราวน์จัดภาษาทั้ง 7 กลุ่มข้างต้นเป็น 5 กลุ่มตามเกณฑ์ความยากง่ายในการใช้ภาษาติดต่อสื่อสารเข้าใจกันได้ การจัดกลุ่มดังกล่าวแสดงความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ระหว่างภาษาต่าง ๆ ด้วย ภาพที่ 15 ต่อไปนี้แสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทถิ่นทั้ง 5 กลุ่มหลักตามแนวคิดของบราวน์

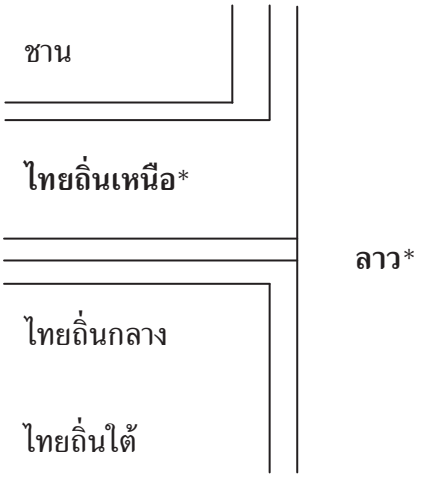

ภาพที่ 15 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของบราวน์ (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 92)

ในแผนภูมิข้างต้น เส้นที่ลากแบ่งในแผนภูมิเป็นเส้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทถิ่นต่าง ๆ บราวน์ (Brown, 1965: 92) อธิบายว่า หากมีจำนวนเส้นระหว่างภาษาน้อย แสดงว่าภาษานั้น ๆ สามารถใช้ติดต่อกันและเข้าใจกันได้ง่าย เช่น ภาษาไทยถิ่นกลางห่างจากภาษาชานมากที่สุด และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาไทยถิ่นใต้มากที่สุด ส่วนภาษาไทยถิ่นเหนือนั้นมีความสัมพันธ์กับภาษาลาวมากกว่าภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ ลักษณะการแบ่งกลุ่มภาษาโดยอาศัยความยากง่ายในการใช้ภาษาติดต่อกันเข้าใจดังกล่าวแตกต่างจากการแบ่งภาษาโดยใช้เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางเสียงของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ซึ่งบราวน์ได้นำเสนอไว้ด้วยดังแสดงในภาพที่ 16

ภาพที่ 16 แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่พูดในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1) กลุ่มชาน ไทยถิ่นเหนือ พวน ไทยถิ่นกลาง

2) กลุ่มผู้ไทและลาว

3) กลุ่มไทยถิ่นใต้

หากพิจารณาเฉพาะภาษาไทถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ จะเห็นว่า ภาษาไทยถิ่นเหนืออยู่ในกลุ่มย่อยเดียวกันกับภาษาพวน ซึ่งอยู่คนละกลุ่มย่อยกับภาษาลาว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แผนภูมิในภาพที่ 16 แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาพวนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากกว่ากับภาษาลาว

นอกจากนี้แผนภูมิดังกล่าวยังแสดงให้เห็นด้วยว่า ภาษาไทยถิ่นเหนือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาไทยถิ่นกลางมากกว่าภาษาลาว ซึ่งแตกต่างจากการแบ่งกลุ่มย่อยของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ของบราวน์ในภาพที่ 15 ที่แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นเหนือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาลาวมากกว่า

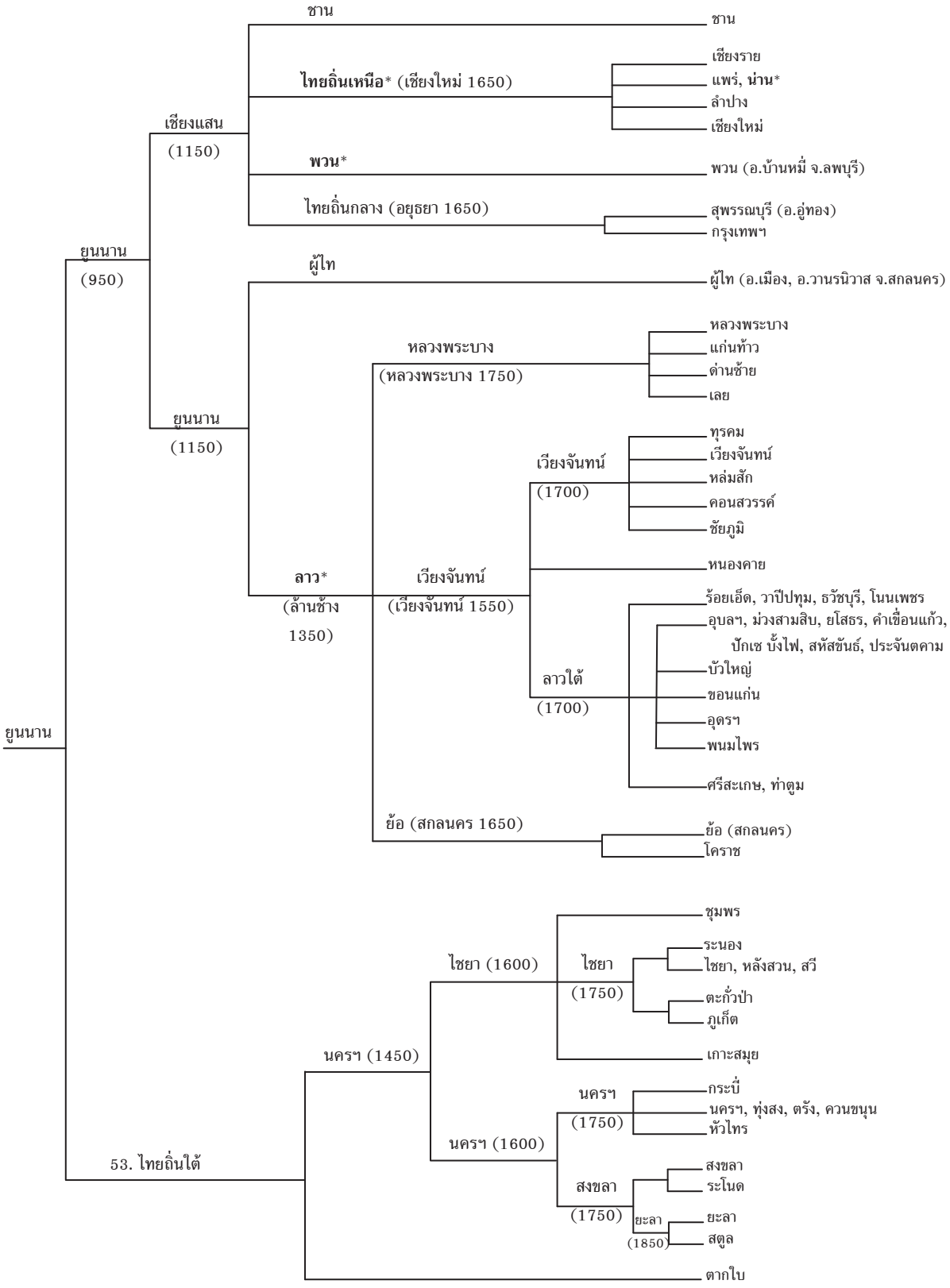

ภาพที่ 16 แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้โดยใช้เกณฑ์การเปลี่ยนแปลงทางเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ตามแนวคิดของบราวน์ (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 253)

2) การแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของเจมส์ อาร์ เชมเบอร์เลน (Chamberlain 1972, 1975, 1996 (unpublished)) เชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1972) ได้ศึกษาการแบ่งกลุ่มภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้โดยใช้หลักเกณฑ์พัฒนาการของเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมต่อจากเก็ดนีย์ที่กล่าวมาในข้างต้น (ดูหัวข้อ 2.4.1) เชมเบอร์เลนได้แบ่งภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้โดยอาศัยเกณฑ์สำคัญ 3 ประการได้แก่

1) พัฒนาการของเสียงพยัญชนะต้น *ph เป็นเสียงกักไม่พ่นลม (P) และเสียงกักพ่นลม (PH)

2) พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม *ABCD

3) การใช้คำศัพท์ (เช่น แมงมุม น้ำค้างแข็ง น้ำส้ม ห้อง คัน ฯลฯ)[38]

เมื่อใช้เกณฑ์ในข้างต้น เชมเบอร์เลนได้แบ่งภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ได้ดังแผนภูมิในภาพที่ 17

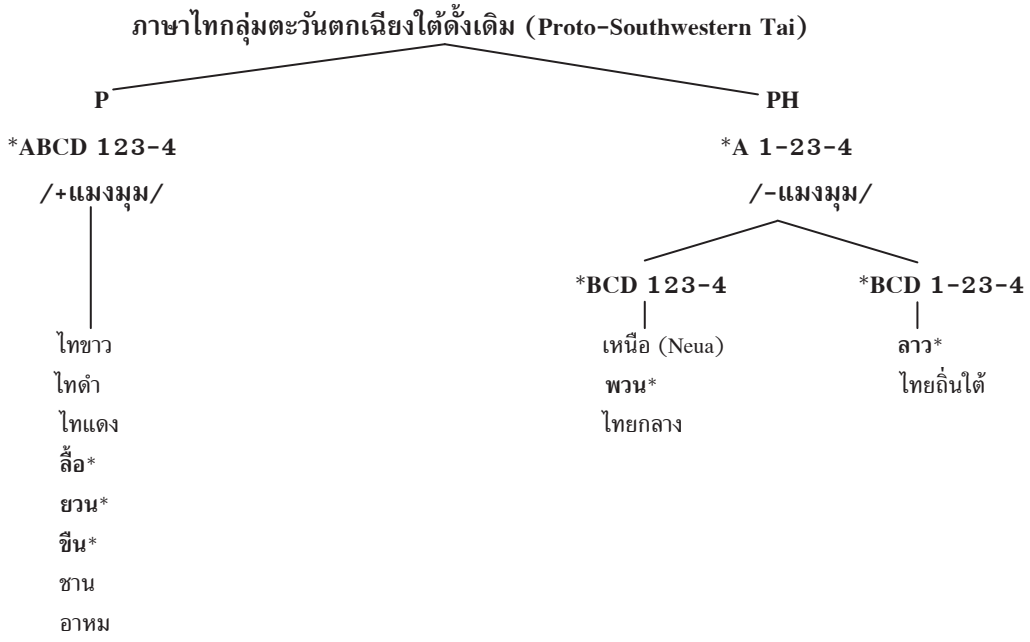

ภาพที่ 17 แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของเชมเบอร์เลน 1972 (ดัดแปลงจาก Chamberlain, 1972: 234)

หากพิจารณาเฉพาะภาษาไทถิ่นที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทถิ่น 5 ภาษาที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ จะเห็นว่า การแยกกลุ่มย่อยของภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ของเชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) ดังแผนภูมิในภาพที่ 17 แสดงให้เห็นว่า ภาษาลื้อ ภาษายวน และภาษาขืนอยู่กลุ่มย่อยเดียวกันคือกลุ่ม P และมีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ *ABCD 123-4 และมีการใช้คำศัพท์จัดอยู่ในกลุ่ม /+ แมงมุม/ แตกต่างจากภาษาพวนและภาษาลาวที่อยู่ในกลุ่มย่อย PH และมีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ *A 1-23-4 และมีการใช้คำศัพท์จัดอยู่ในกลุ่ม /- แมงมุม/ นอกจากนี้เชมเบอร์เลนยังแบ่งกลุ่มย่อยของภาษากลุ่ม PH ออกเป็น 2 กลุ่มโดยใช้เกณฑ์พัฒนาการของวรรณยุกต์ *BCD ทำ

[38] ในการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ เชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1972) พบว่า คำศัพท์ต่าง ๆ ดังกล่าวพบในกลุ่มย่อย P ซึ่งแสดงด้วยสัญลักษณ์ /+ แมงมุม/ แต่ไม่พบในกลุ่มย่อย PH และแสดงด้วยสัญลักษณ์ /- แมงมุม/

ให้ภาษาพวนและภาษาลาวอยู่คนละกลุ่มย่อย นั่นคือ ภาษาพวนอยู่กลุ่มย่อย *BCD 123-4 ส่วนภาษาลาวอยู่กลุ่มย่อย *BCD 1-23-4

จากการแบ่งกลุ่มย่อยภาษากลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ของเชมเบอร์เลนดังแสดงในภาพที่ 17 อาจตีความได้ว่า ภาษาลื้อ ภาษายวน และภาษาขืนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ในขณะที่ภาษาพวนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาลาว นอกจากนี้แผนภูมิในภาพที่ 17 ยังแสดงให้เห็นด้วยว่า ภาษาพวนกับภาษาไทยกลางอยู่กลุ่มย่อยเดียวกัน จึงอาจตีความได้ด้วยว่า ภาษาพวนกับภาษาไทยกลางมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากกว่ากับภาษาลาว

นอกจากการแบ่งกลุ่มย่อยของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้โดยใช้เกณฑ์พัฒนาการของเสียงพยัญชนะต้น *ph พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม *ABCD และการใช้คำศัพท์ (เช่น แมงมุม น้ำค้างแข็ง น้ำส้ม ห้อง คัน ฯลฯ) ดังกล่าวแล้ว เชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) ยังได้เสนอผลการแบ่งกลุ่มย่อยของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยใช้เกณฑ์ทางเสียงเท่านั้น ได้แก่

1) พัฒนาการของเสียงพยัญชนะดั้งเดิมที่เป็นเสียงกักก้องที่กลายมาเป็นเสียงกักไม่พ่นลม (P) กับเสียงกักพ่นลม (PH)
2) ลักษณะพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม *A
3) ลักษณะพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม *BCD
4) ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ดั้งเดิม B และ DL

เชมเบอร์เลนได้เสนอแผนภูมิการจัดกลุ่มภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ตามเกณฑ์ข้างต้นดังแสดงในภาพที่ 18

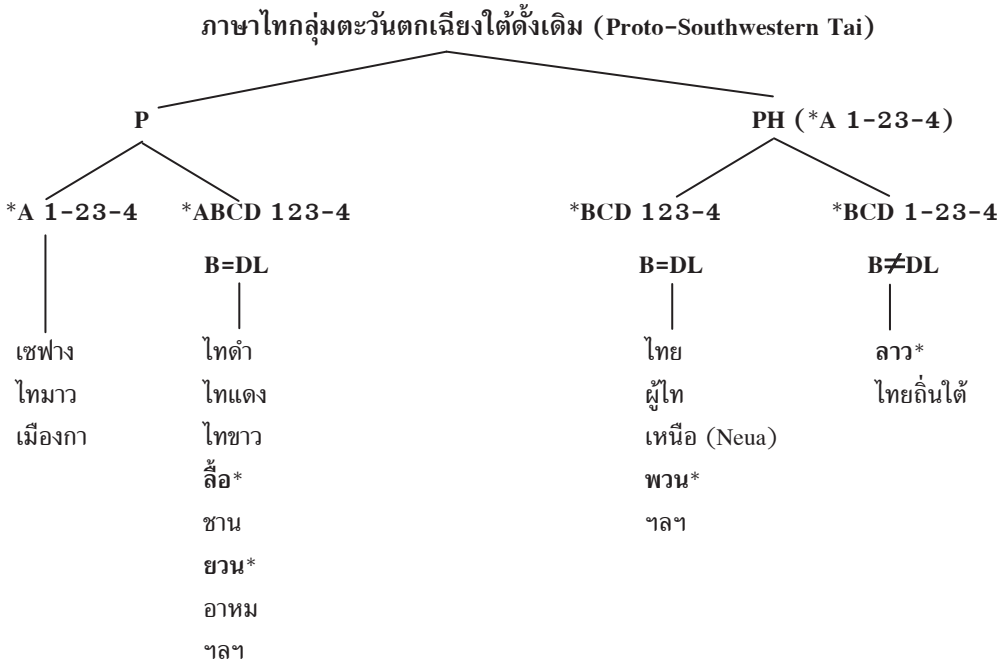

ภาพที่ 18 แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของเชมเบอร์เลน (ดัดแปลงจาก Chamberlain, 1975: 50)

ถึงแม้การแบ่งกลุ่มของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ของเชมเบอร์เลนจะไม่ได้เสนอให้เห็นชัดเจนว่า ภาษาใดสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากกว่าภาษาใด ซึ่งในงานของฟัง กวย ลีเสนอไว้ค่อนข้างชัดเจน (ดูหัวข้อ 2.4.1) แต่การจัดกลุ่มดังแผนภูมิในภาพที่ 18 สอดคล้องกับแผนภูมิในภาพที่ 17 ในแง่ที่ว่า ภาษาลื้อและภาษายวนอยู่กลุ่ม P เหมือนกัน และอยู่ในกลุ่มย่อยเดียวกัน คือ กลุ่มย่อยที่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ *ABCD 123-4 และ B=DL ในขณะที่ภาษาพวนและภาษาลาวซึ่งอยู่ในกลุ่มย่อย PH ที่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ *A 1-23-4 แต่ภาษาพวนและภาษาลาวอยู่คนละกลุ่มย่อยตามเกณฑ์พัฒนาการของวรรณยุกต์ BCD นั่นคือ ภาษาพวนอยู่ในกลุ่มที่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ *BCD 123-4 และ B=DL ส่วนภาษาลาวอยู่ในกลุ่มที่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ *BCD 1-23-4 และ B≠DL การจำแนกกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้โดยนำเกณฑ์การรวมเสียงแยกเสียงของวรรณยุกต์ในแถว B และ DL มาพิจารณาด้วยนี้ ทำให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ภาษาลื้อและภาษายวน (ซึ่งน่าจะรวมภาษาขืนด้วย แต่เชมเบอร์เลนไม่ได้แสดงไว้ในแผนภูมิข้างต้น) รวมทั้งภาษาพวนมีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B กับ DL (B=DL) ในขณะที่ภาษาลาวไม่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B และ DL (B≠DL) แต่อย่างใด

เชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) กล่าวถึงการแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์การกลายเสียงไว้ว่าแต่ละเกณฑ์ที่เขาใช้ในการจัดกลุ่มภาษาไทมีลำดับก่อนหลัง และดูเหมือนเขาจะแบ่งกลุ่มภาษาไทตามเกณฑ์ที่ 1-4 ตามลำดับ แต่การลำดับเกณฑ์ในงานของเชมเบอร์เลนนั้นยังไม่มีความชัดเจน หากมีการเปลี่ยนแปลงลำดับของเกณฑ์ที่ใช้ก็จะมีผลคือ การแบ่งกลุ่มภาษามีได้หลายแบบ เชมเบอร์เลนได้ยกตัวอย่างว่า หากนำเกณฑ์ที่ 4 คือ ลักษณะการรวมเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม B กับ DL เป็นเกณฑ์แรกก็จะได้การแบ่งกลุ่มที่แตกต่างออกไปจากแผนภูมิในภาพที่ 17 และ 18 เชมเบอร์เลนนำเสนอการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยใช้เกณฑ์การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ B และ DL และเกณฑ์พัฒนาการของพยัญชนะต้น *ph ดังแสดงในภาพที่ 19 ต่อไปนี้

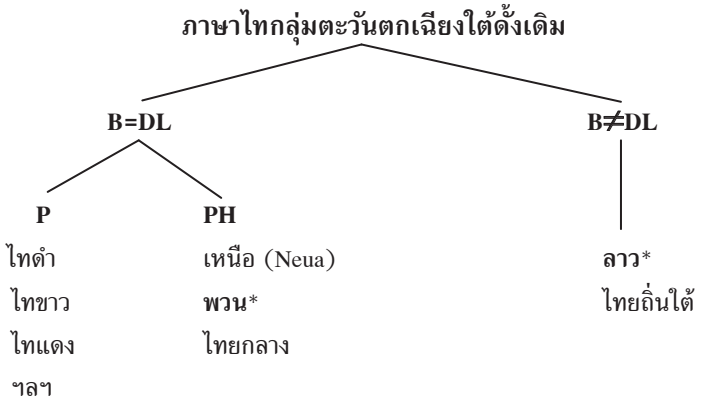

ภาพที่ 19 แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ โดยใช้เกณฑ์การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ B และ DL และเกณฑ์พัฒนาการของพยัญชนะต้น *ph (ดัดแปลงจาก Chamberlain, 1975: 64)

ต่อมาเชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1996 unpublished) ได้ศึกษาการกระจายของภาษาไทถิ่น โดยเฉพาะบางภาษาที่พูดบริเวณต่าง ๆ ในประเทศจีนและเวียดนาม โดยยังคงใช้เกณฑ์เสียง

พยัญชนะต้นกักก้องดั้งเดิมที่กลายเสียงเป็นเสียงกักพ่นลม (PH) และไม่พ่นลม (P) ประกอบกับเกณฑ์พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในการจัดแบ่งกลุ่มภาษาดังกล่าว แล้วเสนอแผนภูมิการแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ได้ดังภาพที่ 20[39]

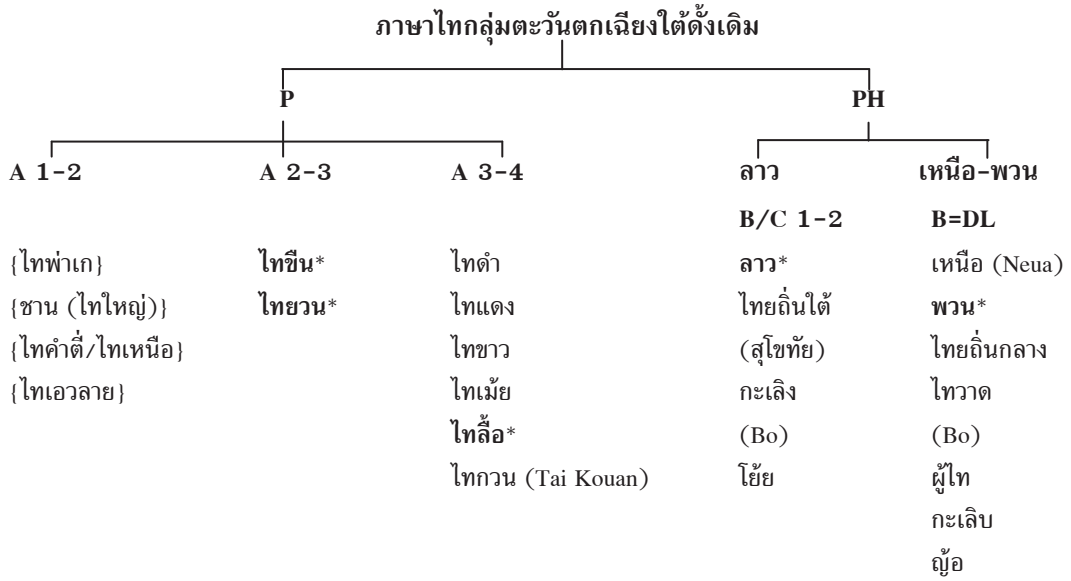

ภาพที่ 20 แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของเชมเบอร์เลน 1996 (Chamberlain, 1996 unpublished)

ถึงแม้เชมเบอร์เลนจะไม่ได้กล่าวไว้ชัดเจนเกี่ยวกับการเรียงลำดับของเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มภาษาไท แต่ดูเหมือนเชมเบอร์เลนจะพยายามเสนอการเรียงลำดับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มภาษาไทคือ

1) ลักษณะการกลายเสียงของพยัญชนะกักก้องดั้งเดิมเป็นเสียง P และ PH
2) ลักษณะของพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม *A
3) ลักษณะของพัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม *B/C
4) ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ B กับ DL

เมื่อพิจารณาภาษาไทถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ จะเห็นได้ว่า แผนภูมิในภาพที่ 20 แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทขืน ภาษาไทยวน และภาษาไทลื้ออยู่ในกลุ่มย่อย P เดียวกัน แต่ภาษาไทขืนและภาษาไทยวนอยู่กลุ่มย่อยที่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ A 2-3 ส่วนภาษาไทลื้ออยู่กลุ่มย่อย A 3-4 ดังนั้นจึงอาจตีความได้ว่า ภาษาไทขืนกับภาษาไทยวนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและมีลักษณะทางภาษาใกล้เคียงกันมากกว่ากับภาษาไทลื้อ นอกจากนี้การจัดกลุ่มของเชมเบอร์เลนข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่า ภาษาลาวและภาษาพวนซึ่งอยู่กลุ่ม PH เหมือนกัน แต่อยู่กลุ่มย่อยต่างกัน นั่นคือ ภาษาลาวอยู่กลุ่มย่อยที่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ B/C 1-2 ส่วนภาษาพวนอยู่กลุ่มย่อยที่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B กับ DL (B=DL)

---

[39] เชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1996 unpublished) ไม่ได้อธิบายว่าเหตุใดชื่อภาษาในกลุ่มย่อย A 1-2 จึงมีเครื่องหมาย { }

หากพิจารณาภาพรวมของการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ของเชมเบอร์เลนดังกล่าวในข้างต้นจะเห็นว่า หากใช้พัฒนาการของพยัญชนะต้น *ph เป็นเกณฑ์ จะมีผลคือ ทำให้ภาษายวน/ไทยวน (หรือภาษาไทยถิ่นเหนือ/คำเมือง) ภาษาลื้อ/ไทลื้อ และภาษาขืน/ไทขืนอยู่กลุ่มย่อย P เหมือนกัน และเมื่อใช้พัฒนาการของวรรณยุกต์ A เป็นเกณฑ์ ผลการแบ่งกลุ่มแสดงให้เห็นว่าภาษายวนและภาษาขืนอยู่กลุ่มย่อยเดียวกัน (A 2-3) และภาษาลื้ออยู่อีกกลุ่มย่อยหนึ่ง (A 3-4) ส่วนภาษาลาวและภาษาพวนนั้นอยู่กลุ่มย่อย PH โดยภาษาพวนมีพัฒนาการของวรรณยุกต์แตกต่างจากภาษาลาวคือ มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B กับ DL (B=DL) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แม้ภาษาลาวและภาษาพวนจะอยู่กลุ่มย่อยเดียวกันและมีลักษณะทางภาษาคล้ายคลึงกัน แต่ภาษาไทถิ่นทั้งสองภาษาดังกล่าวมีความแตกต่างกันในเรื่องวรรณยุกต์ ดังจะเห็นได้จากการแบ่งกลุ่มย่อยของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ของเชมเบอร์เลนที่กล่าวมาแล้ว

3) การแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของจอห์น เอฟ. ฮาร์ตแมน (Hartmann, 1980) ฮาร์ตแมนสนใจที่จะศึกษาการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้เนื่องจากการศึกษางานที่เคยมีผู้เสนอไว้และเห็นว่าการแบ่งกลุ่มภาษาไทยังมีความคลุมเครือในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากลุ่มย่อยต่าง ๆ โดยเฉพาะภาษาไทยถิ่นกลาง ไทยถิ่นเหนือ ไทยถิ่นอีสาน-ลาว และไทยถิ่นใต้ ซึ่งฮาร์ตแมนกล่าวว่า ในงานที่ผ่านมายังมีความเห็นในเรื่องการจัดกลุ่มให้ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ดังกล่าวมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่างกัน เช่น

แมรี่ ฮาส (Haas, 1958):	ไทยถิ่นกลาง-ไทยถิ่นใต้/ไทยถิ่นเหนือ
ฟัง กวย ลี (Li, 1977):	ไทยถิ่นกลาง-ลาว
บราวน์ (Brown, 1965):	ไทยถิ่นกลาง-ไทยถิ่นใต้ (ตามเกณฑ์การใช้ภาษาเข้าใจกัน) ไทยถิ่นกลาง-ไทยถิ่นเหนือ (ตามเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย)
เชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975):	ลาว-ไทยถิ่นใต้, ไทยถิ่นกลาง-ผู้ไท ฯลฯ

ดังนั้นฮาร์ตแมนจึงต้องการศึกษาการแบ่งภาษากลุ่มดังกล่าวเพื่อดูว่าภาษาใดสัมพันธ์ ใกล้ชิดกับภาษาใด ในงานของฮาร์ตแมนได้นำลักษณะการกลายเสียงของพยัญชนะต้นและสระมาเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มภาษาได้แก่

1) การกลายเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมเสียงก้องเป็นเสียงไม่ก้อง (*vd > vl) ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแยกเสียงของวรรณยุกต์ดั้งเดิมในภาษาไทถิ่นในรูปแบบที่ต่างกัน
2) ลักษณะการกลายเสียงของพยัญชนะต้นเสียงก้องที่เป็นเสียงไม่ก้องต่อเนื่องไปอีกเป็นเสียงไม่ก้องพ่นลม (*vd > vl > aspirates)
3) ลักษณะการกลายเสียงของเสียงสระเป็นเสียงสระยาว (vowel lengthening)

จากการใช้เกณฑ์ในข้างต้น ฮาร์ตแมนแบ่งภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ออกเป็น 3 กลุ่มย่อยดังนี้

กลุ่มย่อยที่ 1 สาขาตะวันตกเฉียงใต้ตอนบน (Upper Southwestern Tai) ได้แก่ กลุ่มภาษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามเกณฑ์ที่ 2 และ 3 และเป็นภาษาที่มีลักษณะการกลายเสียงตามเกณฑ์ที่ 1 คือมีการกลายเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมก้องเป็นเสียงไม่ก้อง (*b > p, *d > t) ภาษาไทถิ่นที่อยู่ในกลุ่มย่อยนี้ส่วนใหญ่พูดกันทางตอนใต้ของจีน ในเขตตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าไปจนถึงทางเหนือสุดของลาวและเวียดนาม ตัวอย่างเช่น ภาษาไทเหนือ (ไทเต้อคง) ชาน (ไทหลวง/ไทใหญ่) ลื้อ (เมืองเชียงรุ้ง) ลื้อ (เชียงตุง) ไทขาว ไทดำ และไทแดง

กลุ่มย่อยที่ 2 สาขาตะวันตกเฉียงใต้ตอนกลาง (Middle Southwestern Tai) ได้แก่ กลุ่มภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงตามเกณฑ์ที่ 1 และเกณฑ์ที่ 3 แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามเกณฑ์ที่ 2 นั่นคือในภาษาไทกลุ่มย่อยนี้มีการกลายเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมก้องเป็นเสียงไม่ก้อง (*b > p, *d > t) เหมือนภาษากลุ่มที่ 1 แต่ต่างกันตรงที่ภาษากลุ่มนี้มีความแตกต่างในเรื่องความสั้นยาวของเสียงสระ ตัวอย่างเช่น ภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ที่พูดในประเทศพม่าและตอนเหนือของประเทศไทยได้แก่ ภาษาไทใหญ่ (เชียงตุง) ขืน (เชียงตุง) ลื้อ (เมืองยอง) ภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ เชียงราย แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ และตาก

กลุ่มย่อยที่ 3 สาขาตะวันตกเฉียงใต้ตอนล่าง (Lower Southwestern Tai) ได้แก่ กลุ่มที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามเกณฑ์ที่ 2 และ 3 จึงมีลักษณะของการกลายเสียงพยัญชนะต้นดั้งเดิมเสียงก้องเป็นเสียงไม่ก้องพ่นลม (*b > ph, *d > th) และมีความแตกต่างในเรื่องความสั้นยาวของเสียงสระ ตัวอย่างเช่น ภาษาที่พูดในตอนกลางและตอนใต้ของประเทศไทย และในประเทศสปป.ลาว ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นใต้ (ชุมพร นครศรีธรรมราช) ภาษาไทยถิ่นอีสาน (ร้อยเอ็ด อุบล โคราช) และภาษาลาว (ซำเหนือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ สะวันนะเขต) เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ทั้ง 3 กลุ่มย่อยตามการจัดกลุ่มของฮาร์ตแมนในข้างต้นแสดงในภาพที่ 21

การแบ่งภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ที่ฮาร์ตแมนเสนอไว้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของภาษาไทถิ่นที่พูดในบริเวณต่าง ๆ และการนำเสนอแผนภูมิตามแบบของฮาร์ตแมนทำให้เห็นภาพชัดเจนว่าภาษาไทถิ่นใดพูดอยู่ในบริเวณใดและภาษาใดมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมากกว่าภาษาใด ตัวอย่างเช่น ภาษาขืน (เชียงตุง) กับภาษาลื้อ (เมืองยอง) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน และภาษาไทถิ่นทั้งสองภาษามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาที่กลุ่มที่ฮาร์ตแมนเรียกว่า “ภาษาไทยตอนเหนือ” ซึ่งภาษาไทยถิ่นเหนือหรือภาษาคำเมืองถิ่นจังหวัดน่านก็รวมอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย

สำหรับกรณีของภาษาลาว แผนภูมิของฮาร์ตแมนแสดงให้เห็นว่า ภาษากลุ่ม “ลาวตอนเหนือ” ซึ่งประกอบด้วยภาษาลาวถิ่นซำเหนือ ลาวหลวงพระบาง และภาษาลาวถิ่นเลยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันกับภาษา “ไทยตอนเหนือ” นอกจากนี้จะเห็นว่าการแบ่งกลุ่มภาษาไทตามแนวคิดของฮาร์ตแมนสอดคล้องกับที่เคยมีผู้เสนอไว้ กล่าวคือ มีการแบ่งภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ออกเป็น 3 กลุ่มย่อย เพียงแต่มีการเรียกชื่อกลุ่มย่อยต่างกัน และงานของฮาร์ตแมนมีความชัดเจนตรงที่สามารถแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทในแต่ละกลุ่มย่อยที่พูดอยู่ในบริเวณต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นอีกงานหนึ่งที่มีผู้กล่าวถึงในการศึกษาการแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นในระยะต่อมา

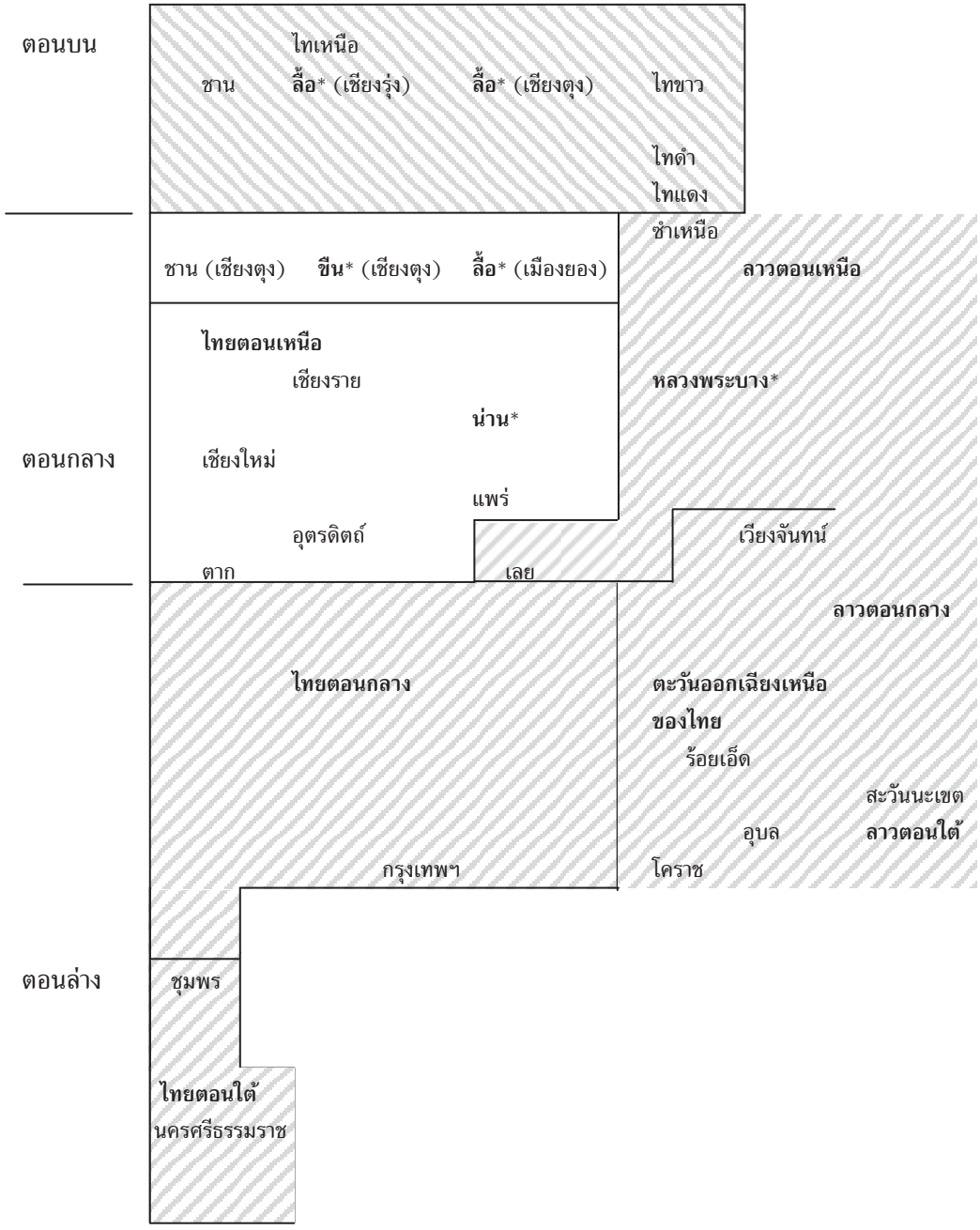

ภาพที่ 21 แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของฮาร์ตแมน (ดัดแปลงจาก Hartmann, 1980: 86)

4) การจัดแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้จากงานของเอ็ดเวิร์ด โรบินสัน (Robinson, 1994) โรบินสันใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบศึกษารายการคำจากภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P เพื่อหาเกณฑ์ในการจัดกลุ่มภาษาดังกล่าวโดยอาศัยเกณฑ์การปฏิภาคของเสียงบางประการในการจำแนกภาษา ข้อมูลภาษาในงานของโรบินสันครอบคลุมภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่ฟัง กวย ลี (Li, 1960) เคยจัดกลุ่มไว้ และเลือกศึกษาเฉพาะภาษาไทที่เชมเบอร์เลน (Chamberlain 1972, 1975) จัดไว้ในกลุ่ม P รวมภาษาที่ศึกษา 10 ภาษาซึ่งมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

กัน ได้แก่ 1. ไทมาว (Tai Mao) (เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่อยู่ในกรุงเทพฯ) 2. ไทคำตี่ (Tai Khamti) (Harris, 1976 และ Weidert, 1977) 3. ไทลื้อ (Tai Lü) (Yu Tsui Nung, 1979 และ Williams, 1986) 4. ไทเหนือ (Tai Nüa) (Yu Tsui Nung, 1979 และ Gedney, 1976) 5. ไทใหญ่ (Tai Yai) (Poo-Israkij, 1985) 6. ไทยวน (Tai Yuan) (Rungruengsri, 1991 และ Bunphan, 1980) 7. ไทขืน (Tai Khün) (Petsuk, 1978) 8. ไทดำ (Black Tai) (Fippinger, 1989 และ Gedney, 1964) 9. ไทขาว (White Tai) (Donaldson, 1961, 1963 และ Gedney, 1964) และ 10. ไทแดง (Red Tai) (Gedney, 1964)

ในงานดังกล่าวได้จัดกลุ่มภาษาไทมาว ไทเหนือ และไทคำตี่ไว้ด้วยกัน โดยใช้ลักษณะทางเสียง 5 ประการที่ภาษาไทถิ่นต่าง ๆ เหล่านี้มีร่วมกันได้แก่ 1. *kw > k, *khw > kh 2. *A > A 1-23-4 3. *A *B : A23=B4 4. *ɛ > e, *ɔ > o และ 5. *ʔb > m เมื่อใช้เกณฑ์ในข้างต้นแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นต่าง ๆ จะได้แผนภูมิดังแสดงในภาพที่ 22

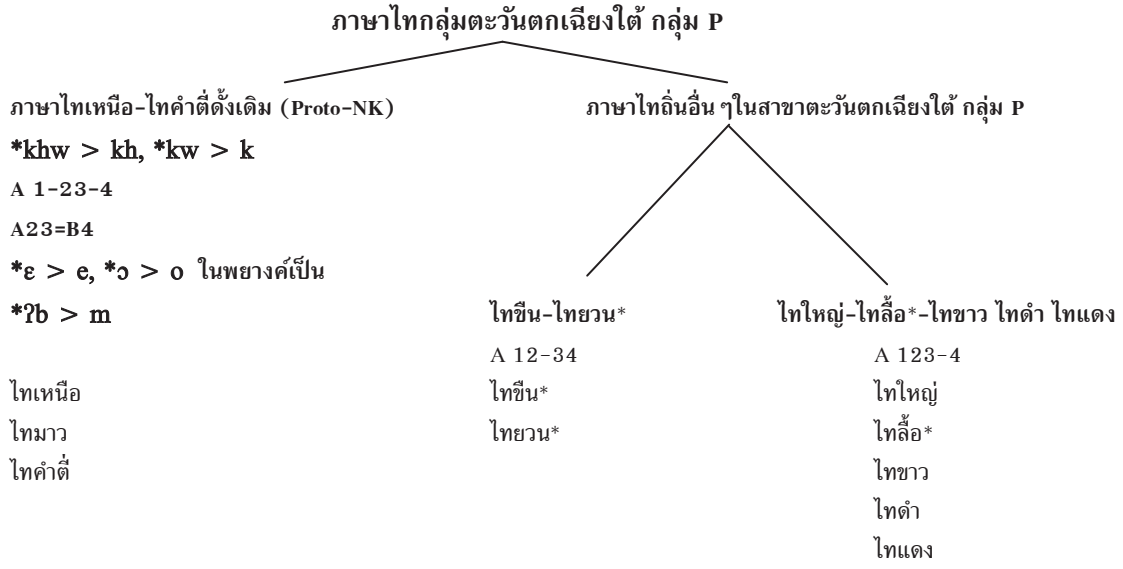

ภาพที่ 22 แผนภูมิแสดงการจัดกลุ่มภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P จากงานของโรบินสัน (ดัดแปลงจาก Robinson, 1994: 141)

ในการแบ่งกลุ่มภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P ด้วยเกณฑ์การกลายเสียงของพยัญชนะต้น เสียงวรรณยุกต์ ประกอบกับเสียงสระในงานของโรบินสันนับเป็นการใช้เกณฑ์ที่ค่อนข้างหลากหลายซึ่งทำให้เห็นภาพการแยกกลุ่มของภาษาไทกลุ่ม P ได้ชัดเจนมากขึ้น เมื่อพิจารณาเฉพาะภาษาไทถิ่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ จะเห็นว่า โรบินสันจัดให้ภาษาไทขืนและภาษาไทยวนอยู่กลุ่มย่อยเดียวกัน คือ กลุ่มที่มีลักษณะการแยกเสียงของวรรณยุกต์คอลัมน์ A แบบ A 12-34 ส่วนภาษาไทลื้อนั้นอยู่กลุ่มที่มีลักษณะการแยกเสียงของวรรณยุกต์คอลัมน์ A แบบ A 123-4 การแบ่งกลุ่มดังกล่าวจึงสอดคล้องกับงานที่เคยมีผู้นำเสนอไว้ดังกล่าวในข้างต้น เช่น งานของเชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1996 unpublished) ที่จัดให้ภาษาไทขืนและภาษาไทยวนอยู่กลุ่มย่อยที่มีพัฒนาการของวรรณยุกต์แบบ A 2-3 ส่วนภาษาไทลื้ออยู่กลุ่มย่อย A 3-4

นอกจากการจัดกลุ่มดังกล่าวแล้ว โรบินสันยังได้นำภาษาไทอาหม (Tai Ahom) เข้ามาจัดกลุ่มร่วมกับภาษาไทอื่น ๆ และสรุปเกณฑ์เพิ่มเติมในการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P ได้ดังภาพที่ 23

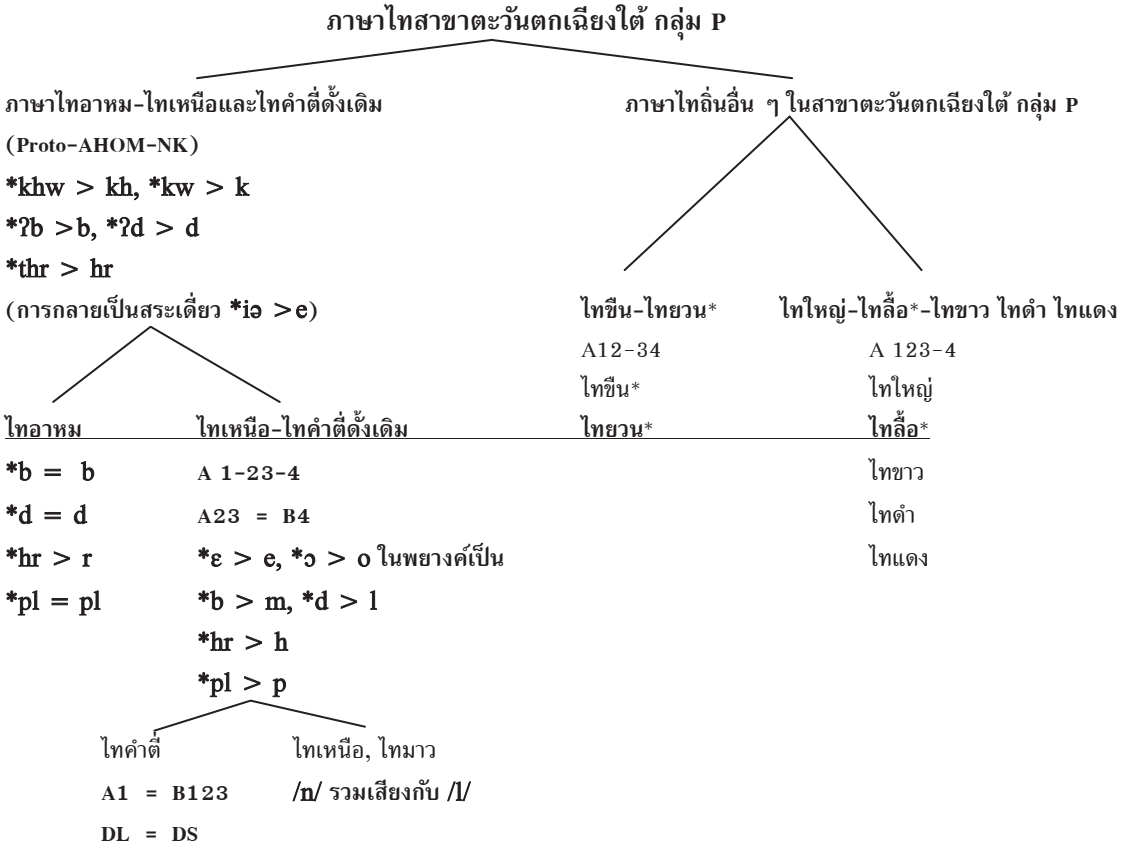

ภาพที่ 23 แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P โดยใช้เกณฑ์เพิ่มเติมในงานของโรบินสัน (ดัดแปลงจาก Robinson, 1994: 146)

การแบ่งภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้กลุ่ม P โดยมีการใช้เกณฑ์หลากหลายขึ้นในแผนภูมิข้างต้น แสดงให้เห็นการแยกภาษาออกเป็นกลุ่มย่อยออกไปได้อีก และเมื่อใช้เกณฑ์ต่างกัน เรียงลำดับเกณฑ์ต่างกัน ยังอาจทำให้ผลการแบ่งกลุ่มภาษาที่ได้ต่างกันอีกด้วย การแบ่งภาษาไทกลุ่ม P ในงานของโรบินสันจึงมีความแตกต่างจากงานที่มีผู้ศึกษาในระยะหลังต่อมา

5) การแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตามแนวคิดของปราณี กุลละวณิชย์และธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000) ในงานดังกล่าวได้ศึกษาภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้จำนวน 42 ภาษา ประกอบด้วยภาษาไทถิ่น 9 ภาษาในประเทศไทย, 12 ภาษาในสปป.ลาว, 7 ภาษาในเวียดนาม และ 14 ภาษาในจีน พบผู้พูดภาษาไทถิ่นกลุ่มดังกล่าวจำนวน 18 กลุ่ม โดยมี 16 กลุ่มที่พูดภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม P (*b > p) ได้แก่ ไทยวน (Tai Yuan), ไทขืน (Tai Kuen), ไทหลวง/ไทใหญ่ (Tai Luang/Tai Yai), ไทลื้อ (Tai Lue), ไทด่อน/ไทขาว (Tai Don/Lon/Tai Khao/White Tai), ไทดำ (Tai Dam/Black Tai), ไทแดง (Tai

Daeng A และ B/Red Tai), ไทเม้ย (Tai Moei), ไทเผิ้ง (Tai Phoeng), ไทเหนือ (Tai Nuea), ไทเห้ว (Tai Heu), ไทจัง (Tai Tsang), ไทจุง (Tai Tsung), ไทยา (Tai Ya), ไทเอวลาย (Tai Eulai/Tai Kha) และไทปายี (Tai Payi/Pa Di ในภาษาเวียดนาม)

สำหรับอีก 2 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่ม PH (*b > ph) นั้น งานดังกล่าวศึกษาเฉพาะภาษาพวน (Phuan) และภาษาผู้ไท (Phu Tai) เนื่องจากมีผู้ศึกษาไว้ค่อนข้างมากแล้ว และบริเวณที่พูดภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้กลุ่ม PH นี้เป็นบริเวณที่เข้าถึงได้ง่ายกว่าบริเวณที่พูดภาษาไทกลุ่ม P ในงานดังกล่าวได้แบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ สาขาเหนือ (North Southwestern Tai/NSWT) หรือกลุ่ม P ซึ่งรวมภาษาพ่าเก (Phake) และภาษาคำตี่ (Khamti) จากงานของบรรจบ พันธุเมธา (Bandhumedha, 1987 อ้างถึงใน Kullavanijaya and L-Thongkum, 1998) และงานของอัลฟองส์ ไวเดิร์ต (Alfons Weidert, 1977 อ้างถึงใน Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000) แล้วได้แบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ สาขาเหนือออกเป็น 6 กลุ่มย่อยตามเกณฑ์ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ ได้แก่ 1. ไทพ่าเก 2. ไทยวน ไทขืน 3. ไทคำตี่ ไทเหนือ ไทเห้ว 4. ไทหลวง ไทปายี ไทจัง ไทจุง ไทยา 5. ไทเอวลาย และ 6. ไทดำ ไทขาว ไทลื้อ ไทแดง ไทเม้ย ไทเผิ้ง แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากลุ่มย่อยต่าง ๆ ข้างต้นแสดงไว้ในภาพที่ 24 ต่อไปนี้

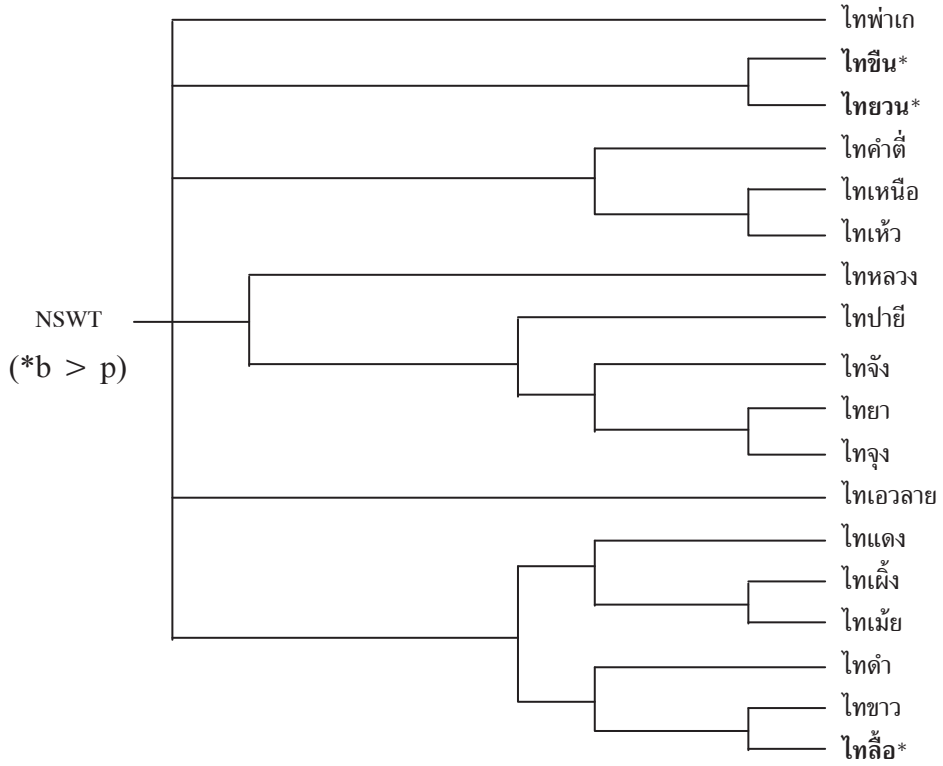

ภาพที่ 24 แผนภูมิแสดงการแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้สาขาเหนือหรือกลุ่ม P (NSWT) (ดัดแปลงจาก Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000)

จากการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้สาขาเหนือหรือกลุ่ม P ในงานของปราณี กุลละวณิชย์ และธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000) จะเห็นได้ว่า **ภาษาไทขืน**และ**ภาษาไทยวน**อยู่กลุ่มเดียวกันเพราะมีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่เป็นรูปแบบร่วมกันอยู่ (A12-34, B123-4, C123-4) แต่ภาษาไทถิ่น 2 ภาษานี้แยกเป็นคนละภาษาได้ด้วยลักษณะที่แตกต่างกันบางประการ คือ ในภาษาไทขืนมีลักษณะการรวมเสียงของวรรณยุกต์ระหว่าง C123 กับ DL4 นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า **ภาษาไทลื้อ**อยู่กลุ่มย่อยเดียวกันกับภาษาไทขาว ภาษาไทดำ รวมทั้งภาษาไทเผิ้งและภาษาไทเม้ย เนื่องจากมีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์รูปแบบร่วมกัน (A123-4, B123-4, C123-4)

นอกจากการใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มภาษาแล้ว งานดังกล่าวยังนำเสนอให้เห็นว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสระประสมเป็นเกณฑ์ที่ใช้แยกภาษาไทแดง ไทดำ ไทขาว และ**ไทลื้อ**ออกเป็นคนละภาษาถิ่น ได้แก่

ไทแดง	*iə	*ɯə	*uə	*aɯ	>	iə	ɯə	uə	ɤ
ไทดำ	*iə	*ɯə	*uə	*aɯ	>	iə	ɯə	uə	aɯ
ไทขาว	*iə	*ɯə	*uə	*aɯ	>	e	ɤ	o	aɯ
ไทลื้อ	*iə	*ɯə	*uə	*aɯ	>	e	ɤ	o	ai

นอกจากการใช้วรรณยุกต์และสระประสมเป็นเกณฑ์แล้ว งานดังกล่าวยังนำเสนอให้เห็นการใช้การเปลี่ยนแปลงของสระเดี่ยวและการเปลี่ยนแปลงของพยัญชนะต้นในการแบ่งกลุ่มย่อยภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ด้วย (ดูรายละเอียดใน Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000)

จากการศึกษาการจัดกลุ่มภาษาไทตามแนวคิดและวิธีการทางภาษาศาสตร์ภาษาไทเปรียบเทียบในข้างต้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า งานที่เสนอการจัดแบ่งกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่ผ่านมาส่วนใหญ่มักจะใช้เกณฑ์พัฒนาการของเสียงวรรณยุกต์ในการจัดแบ่งกลุ่มภาษา นอกจากนี้ยังมีการเกณฑ์ทางพัฒนาการของเสียงพยัญชนะต้น และพัฒนาการของเสียงสระด้วย การใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ดังกล่าวประกอบกันจะทำให้แบ่งภาษาออกเป็นกลุ่มย่อยได้และสามารถแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันระหว่างภาษาด้วย การศึกษาการจัดกลุ่มภาษาตระกูลไท โดยเฉพาะภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ในเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาในข้างต้นเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์และตีความการแปรและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางศัพท์และทางเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา โดยเฉพาะการอธิบายเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยนำความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและลักษณะทางภาษาที่ใกล้เคียงกันระหว่างภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษามาพิจารณาร่วมด้วยดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น

2.5 ข้อมูลทั่วไปและลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่น 5 ภาษา

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา เช่น ประวัติการอพยพของผู้พูดภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา และบริเวณที่มีการพูดภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา รวมทั้งลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์สำหรับการออกแบบเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเฉพาะส่วนที่เป็นรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลคำศัพท์และข้อมูลทางเสียง ได้แก่ เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และทางเสียงในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาทำให้สรุปได้ว่า เอกสารและงานวิจัยส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และบทความ ในการสืบค้นและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยเน้นศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา ซึ่งในเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ อาจใช้ชื่อเรียกภาษาแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ภาษาคำเมือง มีชื่อเรียกต่าง ๆ เท่าที่พบในเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา ได้แก่

- ภาษาคำเมือง มีชื่อเรียกต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาคำเมือง ไทยถิ่นเหนือ ยวน ไทยวน และไทยยวน หรือในงานวิจัยบางงานอาจใช้ชื่อถิ่นที่พูด เช่น ชื่อจังหวัดตามด้วยชื่อภาษา ตัวอย่างเช่น ภาษาถิ่นเชียงใหม่ ภาษาถิ่นเชียงราย ภาษาถิ่นลำปาง เป็นต้น
- ภาษาลื้อ มีชื่อเรียกต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาลื้อ และไทลื้อ
- ภาษาขืน มีชื่อเรียกต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาขืน ไทขืน เขิน และไทเขิน
- ภาษาพวน มีชื่อเรียกต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาพวน ลาวพวน ไทพวน และไทยพวน
- ภาษาลาว มีชื่อเรียกตามชื่อถิ่นที่พูดหรือตามชื่อกลุ่มภาษาลาว ได้แก่ ภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวเวียงจันทน์ เป็นต้น

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาในที่นี้จะครอบคลุมภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาตามชื่อเรียกต่าง ๆ ในข้างต้น และในการอ้างถึงภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาในหัวข้อที่ 2.5 นี้จะใช้ชื่อเรียกภาษาและชื่อเรียกกลุ่มชนที่พูดภาษาตามที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยแต่ละงาน และเนื่องจากงานวิจัยนี้เน้นการศึกษาวิจัยการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และทางเสียง ดังนั้นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาในที่นี้จะเน้นศึกษาลักษณะทางภาษาในแง่ของคำศัพท์และระบบเสียง ได้แก่ พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และลักษณะทางเสียงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทั่วไปและลักษณะทางภาษาของภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวตามที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา แยกกล่าวในหัวข้อที่ 2.5.1–2.5.5 ตามลำดับดังนี้

2.5.1 ภาษาคำเมือง/ไทยถิ่นเหนือ

2.5.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภาษาคำเมือง/ไทยถิ่นเหนือ

กรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) กล่าวถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภาษาคำเมืองหรือภาษาไทยถิ่นเหนือ (ในงานของกรรณิการ์ใช้ชื่อภาษาว่า "ภาษาไทยถิ่นเหนือ") ไว้ค่อนข้างละเอียดและชัดเจน สรุปได้ดังนี้ ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นภาษาหนึ่งในตระกูลไท (Tai) ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันเหมือนเป็นภาษามาตรฐานของท้องถิ่นใน 8 จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ยังพบว่ามีผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือในชุมชนอื่น ๆ อีก เช่น ที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี ตำบลบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น ทั้งนี้เพราะบรรพบุรุษของคนเหล่านี้อพยพมาจากภาคเหนือนั่นเอง

ผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือมีชื่อเรียกภาษาและชื่อกลุ่มชนแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ในหนังสือเรื่อง *"ไทย"* ที่เรียบเรียงโดย (วิลเลียม คลิฟตัน ด๊อดด์, 2505: 156–160 แปลโดยหลวงนิเพทย์นิติสรรค์) เรียกชื่อของคนไทยที่อยู่ทางภาคเหนือว่า "ยวน" หรือ "ไทยยวน" และเรียกภาษาที่พูดว่า "ภาษาไทยยวน" ปัจจุบันคนไทยยวนที่อพยพไปอยู่ในต่างถิ่นยังคงใช้ชื่อนี้อยู่ เช่น คนไทยยวนที่อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรีเรียกตนเองว่า "ยวน" (เสน่ห์ ชาวขมิ้น, 2531) แต่สำหรับคนไทยในภาคเหนือปัจจุบันนี้เรียกตนเองว่า "คนเมือง" และเรียกภาษาของตนว่า "คำเมือง" หรือออกเสียงว่า "กำเมือง" [kam^{35} mɨɔŋ^{35}] นอกจากนี้ยังมีคำเรียกภาษาว่า "ภาษาล้านนา" และ "ภาษาถิ่นพายัพ" ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยบางงานด้วย

ในหนังสือเรื่อง *"30 ชาติในเชียงราย"* บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 12–13) ใช้ชื่อเรียกผู้พูดภาษาคำเมืองหรือภาษาไทยถิ่นเหนือว่า "ชาวเหนือ" และกล่าวถึงทัศนคติเกี่ยวกับคำเรียกชื่อกลุ่มชนของ "คนเมือง" หรือผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ค่อนข้างน่าสนใจสรุปพอสังเขปดังนี้ ชาวเหนือเป็นคนไทยแท้ ไม่มีเลือดชาติอื่นปะปน เพราะชาวไทยใหญ่และลื้อที่อพยพเข้ามาอยู่รวมกันนั้นคือคนไทยเรา ชาวเหนือทุกคนต่างคิดว่าตนเป็นคนไทยแท้และไม่พอใจที่มีผู้เรียกเขาเป็น "ลาว" ชาวเหนือเรียกตนเองว่า "คนเมือง" ซึ่งหมายถึง ผู้ถึงแล้วซึ่งความเจริญ ไม่ใช่คนป่าเถื่อน[40] "ลาว" ในทัศนะของชาวเหนือหมายถึง คนไทยที่อยู่ในเขตอินโดจีน หลวงพระบาง เวียงจันทน์ เช่นเดียวกับชาวอีสานก็มีความรู้สึกเช่นนั้น

กรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) สรุปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนไทยยวนไว้ว่า คนไทยยวนมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ร่วมสมัยกับคนไทยในภาคกลาง กล่าวคือ บรรพชนคนไทยยวนได้ตั้งมั่นสร้างบ้านแปลงเมืองเป็นอาณาจักรใหญ่อาณาจักรหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในเวลาต่อมาในชื่อว่า "อาณาจักรล้านนาไทย" อาณาจักรนี้มีพระเจ้ามังรายเป็นปฐมกษัตริย์ พระองค์สร้างเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานีในปี พ.ศ. 1839 ด้วยเหตุนี้นักประวัติศาสตร์จึงกำหนดให้ปี พ.ศ. 1839 เป็นปีเริ่มต้นของอาณาจักร อาณาจักรล้านนาไทยมีอาณาเขตกว้างขวางครอบคลุมบริเวณ 8 จังหวัดดังกล่าวข้างต้น

---

[40] วิลเลี่ยม เอ. สมอลลี่ (Smalley, 1994: 71) ใช้คำภาษาอังกฤษเรียกชื่อภาษาคำเมืองว่า Kammuang /kammɨaŋ/ และมีความหมายเป็นภาษาอังกฤษว่า "language of the city/political center/state"

และมีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม มีภาษาและตัวอักษรของตนเองใช้ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์มังรายเป็นเวลานานถึง 263 ปี นับแต่ปี พ.ศ. 1893 จนถึงปี พ.ศ. 2101 อันเป็นปีที่เสียเอกราชให้แก่พม่า และจากนั้นมาอีกร่วม 200 ปี จึงพ้นจากอำนาจพม่า แต่ก็ยังคงเป็นประเทศราชอยู่ คือ เป็นประเทศราชของกรุงรัตนโกสินทร์เรื่อยมาจนถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมหัวเมืองต่าง ๆ ในอาณาจักรล้านนาไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย และต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ทางรัฐบาลได้ประกาศให้เมืองต่าง ๆ มีฐานะเป็นจังหวัดขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย

เมื่อเมืองต่าง ๆ ในอาณาจักรล้านนาไทยรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยแล้ว ภาษาไทยกลางซึ่งเป็นภาษามาตรฐานของประเทศก็แพร่กระจายไปยังทุกจังหวัดในภาคเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้แพร่ไปกับการศึกษาภาคบังคับ ที่ทำให้ครูและนักเรียนต้องใช้ภาษาไทยมาตรฐานในการเรียนการสอนในโรงเรียน อีกทั้งยังเผยแพร่ไปกับสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ทำให้ภาษาไทยและอักษรไทยมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของประชาชน จนต้องเลิกอ่านเขียนอักษรพื้นเมือง (อักษรธรรมล้านนา) ของตนเองไปในที่สุด ส่วนภาษาพูดนั้นก็รับคำศัพท์ของภาษาไทยมาตรฐานไปใช้พูดจากันมากขึ้น เพียงแต่เปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ให้เป็นภาษาไทยถิ่นเหนือเท่านั้น ซึ่งก็มีส่วนให้เลิกใช้คำศัพท์ดั้งเดิมของตนเองได้ เช่น คำว่า “กางเกง” ภาษาไทยถิ่นเหนือใช้คำว่า “เตี่ยว” [tia:w^{3}] เด็กรุ่นใหม่ในภาคเหนือจะใช้คำว่า “กางเกง” [ka:ŋ^{1} ke:ŋ^{1}] แทน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภาษาที่ประชาชนในภาคเหนือใช้กันทุกวันนี้ก็ยังคงลักษณะของภาษาไทยถิ่นเหนืออยู่อย่างเด่นชัด ทั้งในด้านระบบเสียงและคำศัพท์ต่าง ๆ (กรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549: 8)

2.5.1.2 ลักษณะทางภาษาของภาษาคำเมือง/ไทยถิ่นเหนือ

2.5.1.2 ก. ลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาคำเมือง/ไทยถิ่นเหนือ

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547) กล่าวถึงการใช้คำในภาษาคำเมืองหรือที่บุญช่วยเรียกว่า “ภาษาของชาวเหนือ” ไว้อย่างน่าสนใจ และเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในแง่ที่แสดงให้เห็นตัวอย่างการใช้คำประเภทต่าง ๆ ในภาษาคำเมืองในอดีต (และยังคงมีการใช้คำต่าง ๆ ดังกล่าวอยู่ในปัจจุบัน) เนื่องจากหนังสือเรื่อง *“30 ชาติในเชียงราย”* ของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ตีพิมพ์ครั้งแรกในปีพ.ศ. 2493 หรือเมื่อประมาณ 60 ปีมาแล้ว ข้อมูลทางด้านภาษาที่บรรยายไว้ในหนังสือเล่มดังกล่าวเป็นข้อมูลจากการสังเกตจากการใช้ภาษาจริง ๆ ของผู้ภาษาคำเมือง จึงเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และผู้วิจัยได้นำมาสรุปไว้ในที่นี้

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 13) กล่าวถึงลักษณะของคำในภาษาคำเมืองเปรียบเทียบกับภาษาไทยกลางไว้ว่า คำบางคำผิดเพี้ยนไปจากภาษาไทยกลาง เช่นคำว่า “อะไร” ชาวเหนือว่า “อะหยัง” “ทำอะไร” ว่า “เยี๊ยะอะหยัง” คำว่า “ไปดูเขาชกมวย” ชาวเหนือว่า “ไปผ่อเป้นตี๋ลูกกุย” บางคำเป็นคำยืมภาษาพม่า เช่น คำว่า “สล่า” แปลว่า “อาจารย์ นายช่าง” “ตาแป” แปลว่า “ลูกศิษย์” ฯลฯ บุญช่วยอธิบายไว้ว่า ในภาษาคำเมืองมีคำยืมภาษาพม่าใช้อยู่ด้วย เนื่องจากความเกี่ยวพันกัน

ในทางประวัติศาสตร์มาแต่เดิม สมัยหลัง ๆ ประมาณ 40 ปีมานี้[41] ชาวเหนือเคยไปติดต่อค้าขายกับพม่าและยูนนานอยู่เสมอ ภาษาชาวเหนือ ถ้าพูดช้า ๆ แล้วจะฟังเข้าใจได้ดี ถ้าฟังภาษาของชาวเหนือออก ก็อาจฟังภาษาชาวลื้อ ไตหย่า ไทยใหญ่ หลวงพระบาง และชาวอีสานรู้เรื่องด้วยเช่นกัน เพราะเพี้ยนกันไปเพียงเล็กน้อย คำแทนชื่อมักใช้คำว่า “ข้า” หรือ “เฮา” แปลว่า “ฉันหรือเรา” “เฮา” ใช้สำหรับกันเองหรือใช้พูดกับผู้ที่ต่ำกว่า แปลว่า “กู” เมื่อสิบกว่าปีมานี้ยังนิยมใช้เป็นสรรพนามแทนตัวที่สุภาพเป็นกันเอง และผู้มีความสนิทสนม แต่ไม่ใช้แก่ผู้อาวุโสกว่าหรือบุคคลที่เคารพนับถือ มักใช้กับคนที่เสมอกันหรือต่ำกว่า คำว่า “คิง” ซึ่งใช้สำหรับผู้ต่ำกว่าหรือเป็นกันเอง แปลว่า “เจ้า เอ็ง มึง” คำสุภาพใช้คำวา “อ้าย” แปลว่า “ฉัน” หรือ “ท่าน” ได้ทั้งสองอย่าง แต่ใช้เฉพาะผู้ชาย ความหมายที่แท้จริงของคำว่า “อ้าย” นั้นหมายถึง “พี่” หรือ “พี่ชาย” แต่ถ้าใช้กับผู้มีอาวุโสกว่า เป็นคำแทนนามของตนซึ่งหมายถึง ตนเป็นบุตรหลานหัวปีหรืออะไรทำนองนี้ แต่บางครั้งผู้เป็นบิดามารดาเรียกบุตรชายว่า “อ้าย” เช่น ภาคกลางเรียกบุตรชายคนแรกว่า “ใหญ่” “ข้าเจ้า” ใช้เฉพาะหญิง แปลว่า “ดิฉัน” คำว่า “เจ้า” ถ้าใช้เป็นคำรับแปลว่า “ค่ะ” นิยมเป็นคำสุภาพใช้กับผู้ที่ตนนับถือ

นอกจากการใช้คำสรรพนามต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 21) ยังกล่าวถึงการใช้คำสรรพนามซึ่งเป็นคำเรียกเครือญาติไว้ด้วยว่า ชาวเหนือใช้คำสรรพนามเรียกเด็กชายว่า “ไอ่” เด็กหญิงเรียกว่า “อี่” เช่น บุตรชายคนแรกเกิดมาเรียกว่า “ไอ่อ้าย” พอโตขึ้นใช้คำว่า “บ่า” แทน “ไอ่” เป็น “บ่าอ้าย” ส่วนคำเรียกน้องชายคือคำว่า “ไอ่น้อย” หรือ “บ่าน้อย” ชื่อจริงมีต่างหาก แต่ชื่อแรกเกิดนี้เป็นชื่อที่บิดามารดาเรียกเฉพาะ สำหรับเด็กหญิงใช้คำว่า “อี่” นำหน้า เช่น “อี่น้อย” หรือเรียกตามรูปร่างลักษณะหน้าตาของเด็ก ลูกหญิง ลูกชายคนสุดท้องเรียกว่า “อี่หล้า” “ไอ่หล้า” เป็นคำที่ผู้สูงอายุในเครือญาติใช้เรียก คำที่น้องสาวเรียกพี่ชายคือ “ปี้อ้าย” เรียกพี่สะใภ้ว่า “ปี้ญิง” หรือ “ปี้ไป๊” พี่เขยเรียก “ปี้จาย” ปู่ ย่า เรียกว่า “ป้อเฒ่า แม่อุ้ย” พ่อแม่ว่า “อี่ป้อ อี่แม่” ถ้าเป็นลูกหญิงคนมั่งมีหรือผู้เป็นใหญ่ในเมือง เรียกว่า “อี่นาย” เช่น “อี่นายบัวตอง” คำเรียกพระภิกษุสงฆ์คือคำว่า “ตุ๊เจ้า” เป็นต้น

นอกจากนี้บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 16) ยังกล่าวถึงตัวอักษรในภาษาคำเมืองหรือภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ว่า ตัวอักษรที่ชาวเหนือใช้ เป็นตัวอักษรพื้นเมืองแบบอักษรขอมหรืออักษรก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะดัดแปลงมาใช้เป็นอักษรไทยปัจจุบันซึ่งมีส่วนคล้ายคลึงกันกับอักษรไทยปัจจุบันมาก เมื่อ 20 ปีก่อนบรรดาลูกศิษย์วัดพระภิกษุสามเณรในภาคเหนือต้องเรียนอักษรพื้นเมือง เพราะพระปริยัติธรรมที่อยู่ในใบลานเป็นอักษรพื้นเมืองเหนือ ปัจจุบันได้เลิกการเรียนอักษรเดิมไปนิยมเรียนอักษรไทยกลาง ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายเพราะจะสาบสูญไปในอนาคต

ส่วนงานทางภาษาและภาษาศาสตร์ที่นำเสนอเกี่ยวกับลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ค่อนข้างละเอียด ได้แก่ งานของกรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) โดยในที่นี้จะสรุปเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับโครงสร้างพยางค์และประเด็นเกี่ยวกับการประกอบคำหรือการสร้างคำ ดังนี้

[41] หากนับจากปี พ.ศ. 2493 ที่หนังสือเรื่อง “*30 ชาติในเชียงราย*” ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรก ระยะเวลา 40 ปีที่บุญช่วย ศรีสวัสดิ์กล่าวถึง ในปัจจุบันก็จะประมาณเกือบ 100 ปี

โครงสร้างพยางค์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ

กรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) นำเสนอเกี่ยวกับโครงสร้างพยางค์ของคำพยางค์เดียวในภาษาไทยถิ่นเหนือว่ามี 5 โครงสร้าง ดังนี้

1. โครงสร้างที่ 1 C(C)VV^{T} โครงสร้างนี้ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบกล้ำ มีสระเสียงยาวหรือสระประสม มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 1–6 ตัวอย่างเช่น

คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/tiː^{24}/	“ตี”
/ŋuː^{33}/	“งู”
/baː^{21}/	“บ่า”
/k^{h}wiː^{42}/	“คลี่”
/sɯːa^{42ʔ}/	“เสื้อ”
/k^{h}waː^{454}/	“คว้า”

2. โครงสร้างที่ 2 C(C)VVN^{T} โครงสร้างนี้ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบกล้ำ มีสระเสียงยาวหรือสระประสม และเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงนาสิกหรือกึ่งสระ มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 1–6 ตัวอย่างเช่น

คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/k^{h}waːŋ^{24}/	“ขวาง”
/hɯːan^{33}/	“เรือน”
/ʔwaːy^{21}/	“กลับ”
/laːm^{42}/	“ล่าม”
/k^{h}iːaw^{42ʔ}/	“ฟัน, เขี้ยว”
/hɔːn^{454}/	“ร้อน”

3. โครงสร้างที่ 3 C(C)VN^{T} โครงสร้างนี้ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบกล้ำ มีสระเสียงสั้น และเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงนาสิกหรือกึ่งสระ มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 1–6 ตัวอย่างเช่น

คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/koŋ^{24}/	“หนังสติ๊ก”
/bin^{33}/	“บิน”
/k^{h}uy^{21}/	“ขลุ่ย”
/nim^{42}/	“นิ่ม”

คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/san^{42ʔ}/	“สั้น”
/niw^{454}/	“นิ้ว”

4. โครงสร้างที่ 4 C(C)VVS^{T} โครงสร้างนี้ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบกล้ำ มีสระเสียงยาวหรือสระประสม และเสียงพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะกัก มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 3-4 ตัวอย่างเช่น

คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/suːak^{21}/	“ดุ”
/faːk^{21}/	“ฝาก”
/k^{h}ɔːp^{21}/	“ขอบ”
/mɔːp^{42}/	“มอบ”
/luːk^{42}/	“ลูก”
/lwaːt^{42}/	“ลาด”

5. โครงสร้างที่ 5 C(C)VS^{T} โครงสร้างนี้ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบกล้ำ มีสระเสียงสั้นและเสียงพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะกัก มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 7-8 ตัวอย่างเช่น

คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/piʔ^{34}/	“อาการที่เป็นลม”
/kwak^{34}/	“กวัก”
/mot^{34}/	“หมด”
/wɛʔ^{45}/	“แวะ”
/wat^{45}/	“วัด”
/hop^{45}/	“รบ”

การประกอบคำหรือการสร้างคำในภาษาไทยถิ่นเหนือ

การประกอบคำขึ้นใช้ในภาษาไทยถิ่นเหนือ มีวิธีการเช่นเดียวกับการประกอบคำในภาษาไทยมาตรฐาน คือ การรวมหน่วยคำและการซ้ำหน่วยคำ ดังนี้

การรวมหน่วยคำ การรวมหน่วยคำในภาษาไทยถิ่นเหนือทำได้ 2 ลักษณะคือ

1. **คำผสาน** หรือคำประสาน (Complex Words) เป็นการนำหน่วยคำไม่อิสระรวมกับหน่วยคำไม่อิสระหรือหน่วยคำอิสระ

1.1 คำผสานประเภทหน่วยคำไม่อิสระ + หน่วยคำไม่อิสระ คำประเภทนี้เป็นคำวิเศษณ์ที่ใช้ขยายคำนาม คำวิเศษณ์ด้วยกัน หรือคำกริยา แยกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1.1 คำผสานสองพยางค์

คำผสาน	ความหมายหรือการใช้
/kok^{34} dok^{34}/	“กระดกขึ้น”
/coː^{42ʔ} woː^{42ʔ}/	“ลักษณะที่ลึกและแคบ เช่น บ่อน้ำ”
/sɤː^{42} lɤː^{42}/	“อาการตกตะลึง”
/suk^{45} suː^{42}/	“เขย่าหรือสั่น”
/tʰɔt^{34} tʰɛt^{34}/	“กระเถิบ, เขยิบ”
/ʔɯŋ^{42} ɲɯŋ^{42}/	“ลักษณะของที่นูนใหญ่”

1.1.2 คำผสานสี่พยางค์

คำผสาน	ความหมายหรือการใช้
/kʰa^{33} lɯk^{45} tɯk^{45} tak^{45}/	“พรวดพราด, ผลุนผลัน”
/kʰa^{33} lɛː^{33} kʰa^{33} cɛː^{33}/	“กระจัดกระจาย, ระส่ำระสาย”
/ca^{33} lɔt^{34} ca^{33} lɛːt^{34}/	“หน้าตาหมดจด”
/pat^{45} soŋ^{42ʔ} pat^{45} seŋ^{42ʔ}/	“เดินโซเซ”
/sa^{33} lum^{454} ʔum^{454} ʔim^{454}/	“เวลาพลบค่ำ”
/ʔa^{33} lik^{34} cik^{34} cɔk^{34}/	“ของกระจุกกระจิก, เล็ก ๆ น้อย ๆ”

1.2 คำผสานประเภทหน่วยคำไม่อิสระ + หน่วยคำอิสระ

คำผสาน	ความหมายหรือการใช้
/caːw^{33} baːn^{42ʔ}/	“ชาวบ้าน”
/caːŋ^{42} sɔː^{21}/	“ช่างซอ (คนขับซอ)”
/caːŋ^{42} lek^{34}/	“ช่างเหล็ก”
/caːŋ^{42} puːn^{24}/	“ช่างปูน”
/caːŋ^{42} kʰɯːaŋ^{42}/	“ช่างเครื่อง”
/caːŋ^{42} ŋɤn^{33}/	“ช่างทำเครื่องเงิน”

2. คำประสม (Compound Words) เป็นการนำหน่วยคำอิสระรวมกับหน่วยคำอิสระจำแนกตามความหมายของหน่วยคำที่นำมารวมกันได้ 2 ชนิด คือ

2.1 คำประสม เป็นการนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายต่างกันตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมารวมกันเกิดเป็นคำใหม่ อาจมีความหมายใหม่หรือมีเค้าความหมายเดิมก็ได้ เช่น

คำประสม	ความหมายหรือการใช้
/kap^{34} fay^{33}/	“ไม้ขีดไฟ”
/k^{h}aw^{42ʔ} ŋaːy^{33}/	“ข้าวเช้า”
/naːm^{454} k^{h}uʔ^{45}/	“ถังตักน้ำ”
/pɔː^{42} ʔuy^{454}/	“ปู่, ตา”
/saːy^{24} haːŋ^{454}/	“เข็มขัด”
/ʔɛp^{34} maːk^{21}/	“เชี่ยนหมาก”

2.2 คำซ้อน เป็นการนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน ทำนองเดียวกัน หรือความหมายตรงกันข้าม ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมารวมกันเกิดเป็นคำใหม่ที่มีความหมายใกล้เคียงคำเดิมหรือเกิดความหมายใหม่หรือมีความหมายกว้างออกก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.2.1 คำซ้อนสองพยางค์

คำประสม	ความหมายหรือการใช้
/kiːt^{21} kap^{45}/	“คับแคบ”
/ŋaːw^{42} sɤʔ^{45}/	“โง่”
/tɔːp^{21} saːy^{42ʔ}/	“ตอบแทน”
/fuː^{42} ʔuː^{42ʔ}/	“พูดคุย”
/wiːak^{42} kaːn^{24}/	“กิจการ, การงาน”
/hɔːŋ^{454} paːw^{21}/	“ป่าวร้อง”

2.2.2 คำซ้อนสี่พยางค์ คำซ้อนสี่พยางค์ในภาษาไทยถิ่นเหนือมี 7 ลักษณะดังนี้

2.2.2.1 คำซ้อนสี่พยางค์ที่สองคำแรกกับสองคำหลังมีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกัน ตัวอย่างเช่น

คำซ้อน	ความหมายหรือการใช้
/k^{h}way^{21} k^{h}waːŋ^{42ʔ} k^{h}wit^{34} k^{h}waːŋ^{24}/	“ระเกะระกะ”
/cam^{42ʔ} ciʔ^{34} hiʔ^{45} waː^{42}/	“ช่างค่อนแคะ, ช่างว่า”
/pik^{45} ŋwaːy^{454} ʔwaːy^{21} k^{h}ɯːn^{33}/	“กลับคืน”
/ʔɛːw^{21} paː^{21} laː^{42} t^{h}ɯːan^{21}/	“เที่ยวป่า”

2.2.2.2 คำซ้อนสี่พยางค์ที่มีคำที่ 1 และ 3 เป็นคำเดียวกัน คำที่ 2 และคำที่ 4 มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน คำซ้อนลักษณะนี้จะสร้างขึ้นจากคำซ้อนสองพยางค์โดยการแทรกคำใหม่ 1 คำไว้ในพยางค์ที่ 1 และ 3 เพื่อให้เกิดความคล้องจองกันและคำที่นำมาเติมนั้นจะทำให้ความหมายของคำซ้อนเปลี่ยนไป เกิดเป็นคำศัพท์ใหม่ขึ้นมาใช้ในภาษา ตัวอย่างเช่น

	คำซ้อน	ความหมายหรือการใช้
/kam^{24} weːn^{33}/ กรรมเวร	/tuːa^{24} kam^{24} tuːa^{24} weːn^{33}/	“ตัวกรรมตัวเวร”
/kaːt^{21} liː^{33}/ ตลาด	/pay^{33} kaːt^{21} pay^{33} liː^{33}/	“ไปตลาด”
/sɔʔ^{45} haː^{24}/ เสาะหา	/pay^{33} sɔʔ^{45} pay^{33} haː^{24}/	“ไปเสาะหา”
/tɛː^{454} waː^{42}/ จริง ๆ, มากมาย, เกินขนาด	/ŋaːm^{33} tɛː^{454} ŋaːm^{33} waː^{42}/	“สวยมาก ๆ, สวยจริง ๆ”

2.2.2.3 คำซ้อนสี่พยางค์ที่มีความหมายเฉพาะ 2 พยางค์หน้า ส่วน 2 พยางค์หลังนั้นเสริมสร้อยคำเข้ามาเป็นการซ้อนเพื่อเสียงซึ่งจะมีทั้งแบบที่คำที่ 2 กับ 3 สัมผัสกัน และคำที่ 1 และ 3 เป็นคำเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

คำซ้อน	ความหมายหรือการใช้
/kaːŋ^{24} paː^{21} ŋaː^{42} may^{454}/	“กลางป่ากลางดง”
/p^{h}ak^{34} may^{454} say^{454} k^{h}ɯːa^{33}/	“ผักต่าง ๆ”
/ma^{33} hɔːy^{21} nɔːy^{33} caː^{33}/	“ไร้สาระ, ไม่ได้เรื่อง”
/sa^{33} tok^{45} sa^{33} ɲaːn^{454}/	“ดึง, กระชาก, กระตุก”

2.2.2.4 คำซ้อนสี่พยางค์ที่มีคำที่ 2 และ 4 เป็นคำเดียวกัน คำซ้อนลักษณะนี้พบค่อนข้างน้อย ตัวอย่างเช่น

คำซ้อน	ความหมายหรือการใช้
/piː^{42} kan^{24} nɔːŋ^{454} kan^{24}/	“พี่น้องกัน”
/pɔː^{42} kan^{24} luːk^{42} kan^{24}/	“พ่อลูกกัน”
/p^{h}it^{34} kan^{24} t^{h}iːaŋ^{24} kan^{24}/	“ทะเลาะกัน”
/ʔuː^{42ʔ} kan^{24} caː^{24} kan^{24}/	“พูดจากัน”

2.2.2.5 คำซ้อนสี่พยางค์ที่ความหมายอยู่ที่คำที่ 1 และ 3 ซึ่งเป็นคำเดียวกัน คำที่ 2 และ 4 เป็นคำที่เสริมเข้ามาเพื่อซ้อนเสียง แต่ทำให้ความหมายของคำหนักแน่นขึ้น ตัวอย่างเช่น

คำซ้อน	ความหมายหรือการใช้
/kɔːŋ^{24} koː^{42ʔ} kɔːŋ^{24} koːt^{21}/	“กองใหญ่โต, มากมาย”
/t^{h}ɔːŋ^{24} kɛʔ^{34} t^{h}ɔːŋ^{24} kɛːn^{21}/	“ละเอียดลึกซึ้ง, รุนแรง”
/pen^{24} caʔ^{34} pen^{24} naʔ^{45}/	“เป็นเรื่องเป็นราวดี”
/fuŋ^{454} fiː^{42} fuŋ^{454} faːy^{33}/	“กระจัดกระจายเต็มไปหมด”

2.2.2.6 คำซ้อนสี่พยางค์ที่ความหมายอยู่ที่ 2 คำหลัง ตัวอย่างเช่น

คำซ้อน	ความหมายหรือการใช้
/taːk^{21} ŋɯːak^{21} taːk^{21} ŋaːy^{24}/	“ล้มคว่ำคะมำหงาย”
/fɔːn^{454} ʔɛʔ^{34} fɔːn^{454} ʔɛːn^{21}/	“รำแอ่นตัวไปมา”
/men^{24} bɯʔ^{45} men^{24} bɯŋ^{454}/	“เหม็นตลบไปหมด”
/ham^{42} hiʔ^{45} ham^{42} hay^{33}/	“พร่ำรำพัน”

2.2.2.7 คำซ้อนสี่พยางค์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มคำประเภทเดียวกัน

คำซ้อน	ความหมายหรือการใช้
/k^{h}aw^{42ʔ} tɔːk^{21} dɔːk^{21} may^{42ʔ}/	“ข้าวตอกและดอกไม้”
/k^{h}ɯːaŋ^{42} nuŋ^{42} k^{h}uːa^{33} bay^{33}/	“เครื่องนุ่งห่ม”
/luːk^{42} som^{42ʔ} k^{h}ɔːŋ^{24} waːn^{24}/	“ผลไม้ต่าง ๆ”
/mɔː^{42ʔ} k^{h}aw^{42ʔ} taw^{24} fay^{33}/	“ของใช้ที่อยู่ในครัว”

การซ้ำหน่วยคำ การซ้ำหน่วยคำเป็นวิธีการสร้างคำโดยการออกเสียงคำนั้น ๆ ซ้ำ 2 ครั้ง เรียกว่า **คำซ้ำ** (Reduplication) คำที่เกิดใหม่อาจมีความหมายหนักขึ้นหรือเบาลงหรือความหมายเปลี่ยนไปก็ได้ คำซ้ำในภาษาไทยถิ่นเหนือตามแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ คำซ้ำ 2 คำหรือ 2 พยางค์ และคำซ้ำ 4 คำหรือ 4 พยางค์ ตัวอย่างเช่น

1. คำซ้ำ 2 พยางค์

คำบอกรส	ความหมาย
/kem^{33} kem^{33}/	“เค็ม ๆ”
/caːŋ^{24} caːŋ^{24}/	“จืด ๆ”
/p^{h}et^{34} p^{h}et^{34}/	“เผ็ด ๆ”
/som^{42ʔ} som^{42ʔ}/	“เปรี้ยว ๆ”

คำบอกสี	ความหมาย
/kʰaːw^{24} kʰaːw^{24}/	“ขาว ๆ”
/dam^{33} dam^{33}/	“ดำ ๆ”
/mon^{21} mon^{21}/	“ตุ่น ๆ”
/ʔɔːn^{33} ʔɔːn^{33}/	“ชมพู ๆ”

คำบอกขนาดหรือลักษณะ	ความหมาย
/ŋaːm^{33} ŋaːm^{33}/	“งาม ๆ สวย ๆ”
/ɲay^{21} ɲay^{21}/	“ใหญ่ ๆ”
/pʰɔːm^{24} pʰɔːm^{24}/	“ผอม ๆ”
/lɛːp^{42} lɛːp^{42}/	“บาง ๆ”

คำบอกสัมผัสหรือความรู้สึก	ความหมาย
/kʰɛːŋ^{24} kʰɛːŋ^{24}/	“แข็ง ๆ”
/caːˈ^{33} caːˈ^{33}/	“สาก ๆ”
/nim^{21} nim^{21}/	“นิ่ม ๆ”
/hɔːn^{454} hɔːn^{454}/	“ร้อน ๆ”

คำบอกกริยาอาการ	ความหมาย
/caʔ^{45} caʔ^{45}/	“ตัวสั่นด้วยความตกใจ”
/sot^{34} sot^{34}/	“เดินพลุกพล่านไปหมด”
/caːˈ^{454} caːˈ^{454}/	“ช้า ๆ”
/woːy^{33} woːy^{33}/	“เร็ว ๆ”

คำถาม (เมื่อซ้ำแล้ว ไม่ใช่คำที่เป็นคำถาม)	ความหมาย
/pʰay^{24} pʰay^{24}/	“ใคร ๆ”
/ʔa^{33} ɲaŋ^{24} ʔa^{33} ɲaŋ^{24}/	“อะไร ๆ”
/nay^{24} nay^{24}/	“ไหน ๆ”
/ca^{33} day^{33} ca^{33} day^{33}/	“อย่างไร ๆ”

คำบอกเวลา	ความหมาย
/kʰwaːy^{24} kʰwaːy^{24}/	“สาย ๆ”
/caw^{454} caw^{454}/	“เช้า ๆ”
/tiːaŋ^{42} tiːaŋ^{42}/	“เที่ยง ๆ”
/lɛːŋ^{33} lɛːŋ^{33}/	“เย็น ๆ”

คำบอกกำหนด	ความหมาย
/kay^{24} kay^{24}/	“ไกล ๆ”
/kay^{42ʔ} kay^{42ʔ}/	“ใกล้ ๆ”
/tik^{34} tik^{34}/	“เพิ่มอีก, เรื่อย ๆ”
/man^{42ʔ} man^{42ʔ}/	“แน่น ๆ”

2. คำซ้ำ 4 พยางค์

คำซ้ำ	ความหมาย
/kaːy^{42} kaːy^{42} kɛːn^{33} kɛːn^{33}/	“เบื่อหน่าย”
/k^{h}uːt^{21} k^{h}uːt^{21} ɲaːt^{42} ɲaːt^{42}/	“ชัก, ดึงไม่ขึ้นสักที”
/cep^{34} cep^{34} kɛːn^{33} kɛːn^{33}/	“เจ็บ ๆ เสียด ๆ”
/tɯːp^{42} tɯːp^{42} ɲoːn^{33} ɲoːn^{33}/	“แสดงความโกรธด้วยการกระทืบเท้า”
/bin^{21} bin^{21} baːŋ^{42ʔ} baːŋ^{42ʔ}/	“เว้า ๆ แหว่ง ๆ”
/ɲɔːy^{42} ɲɔːy^{42} ɲam^{33} ɲam^{33}/	“สิ่งของเล็กน้อยไม่มีราคา”
/wit^{45} wit^{45} ten^{42ʔ} ten^{42ʔ}/	“กระโดดโลดเต้น”
/saw^{42ʔ} saw^{42ʔ} maːn^{454} maːn^{454}/	“เฉา, เหี่ยว ๆ เฉา ๆ”

2.5.1.2 ข. ลักษณะทางเสียงในภาษาคำเมือง/ไทยถิ่นเหนือ

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 13) กล่าวถึง การใช้ภาษาและลักษณะของภาษาคำเมืองจากการสังเกตสำเนียงทั่วไปและอธิบายไว้ชัดเจนและเข้าใจง่าย โดยไม่ต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทางภาษาศาสตร์มาใช้ในการตีความมากนัก ในแง่ของลักษณะทางเสียง บุญช่วย ศรีสวัสดิ์อธิบายไว้ว่า ภาษาของชาวไทยเหนือเป็นภาษาของไทยโบราณที่สังเกตได้จากสำเนียงการใช้ตัว “ป” แทนตัว “พ” ตัว “จ” แทนตัว “ช” ตัว “ฮ” แทนตัว “ร” เช่น “พี่” เป็น “ปี้” “พ่อ” เป็น “ป้อ” “เพื่อน” เป็น “เปื้อน” “ช้าง” เป็น “จ๊าง” “ชื่อ” เป็น “จื่อ” “ช่วย” เป็น “จ้วย” “ชัง” เป็น “จัง” “เรือ” เป็น “เฮือ” “เรือน” เป็น “เฮือน” “รัก” เป็น “ฮัก” “รู้” เป็น “ฮู้” ฯลฯ บางคำมีสำเนียงเสียงไม้จัตวา เช่น “กัน” เป็น “กั๋น” “ตี” เป็น “ตี๋” “ตาย” เป็น “ต๋าย” บางคำเป็นเสียงไม้โท เช่น “แท้” เป็น “แต้” เป็นต้น

ส่วนเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาภาษาคำเมืองหรือภาษาไทยถิ่นเหนือโดยนำแนวคิดและทฤษฎีทางภาษาศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของวิทยานิพนธ์และงานวิจัย สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

วิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 2008) เรียกภาษาคำเมืองหรือภาษาไทยถิ่นเหนือที่ตนเก็บข้อมูลในจังหวัดเชียงใหม่ว่า “ภาษาไทถิ่นเชียงใหม่” (The Tai dialect of Chiengmai) ในงานวิจัยของเก็ดนีย์ไม่ได้ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลว่าเป็นภาษาไทถิ่นเชียงใหม่ที่พูดในบริเวณใด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเก็บข้อมูลในภาษาไทถิ่นเชียงใหม่ของเก็ดนีย์อยู่ในระยะเวลาที่

ใกล้เคียงกับการเก็บข้อมูลในงานวิจัยของเขาเมื่อปี 1964 (รวบรวมไว้ใน Hudak, 1997) เมื่อโทมัส จอห์น ฮูดัก (Hudak, 2008) นำมารวบรวมไว้จึงมีการเพิ่มเติมข้อมูลวรรณยุกต์ไว้ด้วย ข้อมูลทางเสียงของภาษาไทถิ่นเชียงใหม่ตามการศึกษาวิจัยของเก็ดนีย์ สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

ระบบเสียง

ภาษาไทถิ่นเชียงใหม่มีโครงสร้างพยางค์ที่ประกอบด้วย พยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบกล้ำ สระเดี่ยวหรือสระประสม อาจมีหรือไม่มีพยัญชนะท้าย และมีวรรณยุกต์ เช่นเดียวกับโครงสร้างพยางค์ของภาษาไทถิ่นอื่น ๆ ระบบพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ของภาษาไทถิ่นเชียงใหม่มีดังนี้

พยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาไทถิ่นเชียงใหม่ ประกอบด้วย พยัญชนะต้นเดี่ยว 20 หน่วยเสียง และพยัญชนะต้นควบกล้ำ 3 หน่วยเสียง ดังนี้

พยัญชนะต้นเดี่ยว

- พยัญชนะเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops): /p-, t-, c-, k-, ʔ-/ ตัวอย่างเช่น

/pii^{41}/	“พี่”	/kɛɛ^{22}/	“แก่”
/tuu^{53ʔ}/	“ตู้”	/ʔuu^{22}/	“เปลเด็ก”
/cii^{454ʔ}/	“ชี้”		

- พยัญชนะเสียงกัก ไม่ก้อง-พ่นลม (Voiceless aspirated stops): /ph-, th-, kh-/ ตัวอย่างเช่น

/phua^{14}/	“สามี”
/thii^{22}/	“ถี่”
/khii^{22}/	“ขี่”

- พยัญชนะเสียงกัก ก้อง (Voiced stops): /b-, d-/ ตัวอย่างเช่น

/baa^{22}/	“บ่า”
/dɯa^{44}/	“เดือย(ไก่)”

- พยัญชนะเสียงนาสิก (Nasals): /m-, n-, ɲ-, ŋ-/ ตัวอย่างเช่น

/mɯɯ^{454ʔ}/	“การเลี้ยวกลับ”	/ɲɯa^{22}/	“เหยื่อ(ตกปลา)”
/naw^{41}/	“เน่า”	/ŋua^{44}/	“วัว”

- พยัญชนะเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless spirants): /f-, s-, h-/ ตัวอย่างเช่น

/fii^{14}/	“ฝี”
/siaŋ^{14}/	“เสียง”
/hɯɯ^{53ʔ}/	“ให้”

- พยัญชนะเสียงก้องกังวาน (Sonorants): /l-, w-, y-/ ตัวอย่างเช่น

/lɔɔt^{22}/ “หลอด”
/waan^{14}/ “หวาน”
/yaa^{44}/ “ยา”

พยัญชนะต้นควบกล้ำ พยัญชนะต้นควบกล้ำที่มีเสียงพยัญชนะ [w]: /kw-, khw-, ʔw-/ ตัวอย่างเช่น

/kwaaŋ^{53ʔ}/ “กว้าง”
/khwaaŋ^{41}/ “ขว้าง”
/ʔwaay^{44}/ “ไอ(น้ำ)”

สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาคำเมืองเชียงใหม่นั้น มี 7 หน่วยเสียง ดังนี้

- พยัญชนะเสียงนาสิก (Nasals): /-m, -n, -ŋ/ ตัวอย่างเช่น

/ʔim^{22}/ “อิ่ม”
/khɯn^{53ʔ}/ “ขึ้น”
/kiŋ^{22}/ “กิ่ง”

- พยัญชนะเสียงกัก ไม่ก้อง (Voiceless stops): /-p, -t, -k, -ʔ/ ตัวอย่างเช่น

/dip^{14}/ “ดิบ”
/cet^{14}/ “เจ็ด”
/piik^{22}/ “ปีก”
/pɛʔ^{454}/ “แพะ”

สระ ภาษาไทถิ่นเชียงใหม่ที่ศึกษาในงานของเก็ดนีย์ประกอบด้วยสระเดี่ยวและสระประสม ดังนี้

สระเดี่ยว เก็ดนีย์วิเคราะห์ให้ภาษาไทถิ่นเชียงใหม่มีหน่วยเสียงสระ 9 หน่วยเสียง ซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องความสั้นยาวของเสียงสระ (ดังนั้นจึงมีหน่วยเสียงสระทั้งสิ้น 18 หน่วยเสียง ได้แก่ สระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง และสระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง) เมื่อปรากฏท้ายพยางค์สระทุกหน่วยเสียงจะมีลักษณะทางสัทศาสตร์เป็นสระเสียงยาว และในงานของเก็ดนีย์นำเสนอการถ่ายถอดเสียงสระเสียงยาวด้วยการใช้สัทอักษรซ้ำกัน 2 ตัว ตัวอย่างการปรากฏของเสียงสระในภาษาไทถิ่น จังหวัดเชียงใหม่มีดังนี้

สระสูง (High vowels): /i, ɯ, u/ ตัวอย่างเช่น

/bit^{14}/ “บิด”
/cɯɯ^{41}/ “ชื่อ”
/khun^{22}/ “ขุ่น”

สระกลาง (Mid vowels): /e, ɤ, o/ ตัวอย่างเช่น

/pen^{14}/ “เป็น”

/dɤk^{14}/ “ดึก”

/ʔot^{14}/ “ทน, อดทน”

สระต่ำ (Low vowels): /ɛ, a, ɔ/ ตัวอย่างเช่น

/tɛɛŋ^{14}/ “แตงกวา”

/caaŋ^{454ʔ}/ “ช้าง”

/nɔɔk^{41}/ “นอก”

สระประสม ในภาษาไทถิ่นเชียงใหม่มีหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia, ɯa, ua/ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

/siam^{14}/ “เสียม”

/cɯak^{41}/ “เชือก”

/nuat^{22}/ “เครา”

นอกจากนี้เก็ดนีย์ยังวิเคราะห์ให้มีสระประสมเสียงอื่น ๆ ที่เกิดจากการประสมระหว่างเสียงสระกับเสียงพยัญชนะท้าย /-w, -y/ ด้วย ตัวอย่างเช่น

สระประสมที่มีเสียงท้ายเป็น [-w]: /iw, iaw, ew, ɛɛw, aw, aaw/ ตัวอย่างเช่น

/siw^{14}/	“สิว”	/ʔɛɛw^{44}/	“เอว”
/khiaw^{14}/	“เขียว”	/ʔaw^{44}/	“เอา”
/pew^{14}/	“เปลว(ไฟ)”	/naaw^{14}/	“หนาว”

สระประสมที่มีเสียงท้ายเป็น [-y]: /ɯay, uay, ɤy, ay, aay, ɔy, ɔɔy/ ตัวอย่างเช่น

/pɯay^{14}/	“เปลือย”	/taay^{14}/	“ตาย”
/cuay^{41}/	“ช่วย”	/pɔy^{22}/	“ปล่อย”
/kɤy^{44}/	“คุ้นเคย”	/lɔɔy^{44}/	“ลอย”
/ʔay^{44}/	“ไอ (ก.)”		

วรรณยุกต์ ในพยางค์เป็นหรือพยางค์ที่ลงท้ายด้วยสระ หรือมีพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกึ่งสระหรือเสียงนาสิกในภาษาไทถิ่นเชียงใหม่มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ระดับเสียงของแต่ละวรรณยุกต์มีดังนี้ (ดัดแปลงจาก Hudak, 2008: 24)

วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น (low-rising) /14/ เช่น /pii^{14}/ “ปี”

วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงกลางค่อนข้างสูงระดับ (mid-high) /44/ เช่น /pii^{44}/ “อ้วน”

วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงกลางค่อนข้างต่ำระดับ (mid-low) /22/ เช่น /sii^{22}/ “สี่”

วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงตก (falling) /41/ เช่น /pii^{41}/ “พี่”

วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูง-ตก (มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) (high-falling (glottalized)) /53^{ʔ}/ เช่น /khii^{53ʔ}/ “อุจจาระ”

วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ขึ้น-ตก (มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) /454ʔ/ เช่น /cii^{454ʔ}/ “ชี้”

พยางค์ตายหรือพยางค์ที่มีพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกัก /-p, -t-, -k/ มีสระเสียงสั้นในภาษาไทถิ่นเชียงใหม่มีวรรณยุกต์ที่มีลักษณะทางสัทศาสตร์คล้ายวรรณยุกต์ที่ 2 และวรรณยุกต์ที่ 6 ที่ปรากฏในพยางค์เป็น ตัวอย่างเช่น

/hap^{14}/ “ปิด” /sak^{454}/ “ซัก”

ส่วนพยางค์ตายที่มีสระเสียงยาวมีวรรณยุกต์ที่มีลักษณะทางสัทศาสตร์คล้ายวรรณยุกต์ที่ 3 และวรรณยุกต์ที่ 4 ที่ปรากฏในพยางค์เป็น ตัวอย่างเช่น

/ʔaap^{22}/ “อาบ(น้ำ)” /lɯak^{41}/ “เลือก”

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่นเชียงใหม่แสดงในภาพที่ 25 ต่อไปนี้

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1 /14/	ว.3 /22/	ว.5 /53ʔ/	ว.3 /22/	ว.2 /44/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)	ว. 2 /44/				
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)		ว.4 /41/	ว.6 /454ʔ/	ว.4 /41/	ว.6 /454/

ภาพที่ 25 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจาก Hudak, 2008: 24)

นอกจากงานของเก็ดนีย์ข้างต้นแล้ว ยังมีงานของเจ. มาร์วิน บราวน์ (Brown, 1965) ที่ศึกษาวรรณยุกต์ในภาษาไทถิ่น (และไทยถิ่น) โดยรวมภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ด้วย บราวน์ศึกษาระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ 5 ถิ่น ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงราย แพร่ น่าน ลำปาง และเชียงใหม่ ระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือทั้ง 5 ถิ่นจากงานของบราวน์เป็นระบบที่มีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงและสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือทั้ง 5 ถิ่นแสดงในภาพที่ 26-30 ต่อไปนี้[42]

[42] บราวน์ (Brown, 1965) นำเสนอระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทถิ่นและภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ (tone box) แสดงรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง และใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ (tone sticks) แสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ ในงานวิจัยนี้ได้เพิ่มตัวเลขแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์กำกับไว้ด้วย เพื่อให้เห็นสัทลักษณะของวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงในภาษาไทถิ่นและไทยถิ่นที่นำมาอ้างถึงอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

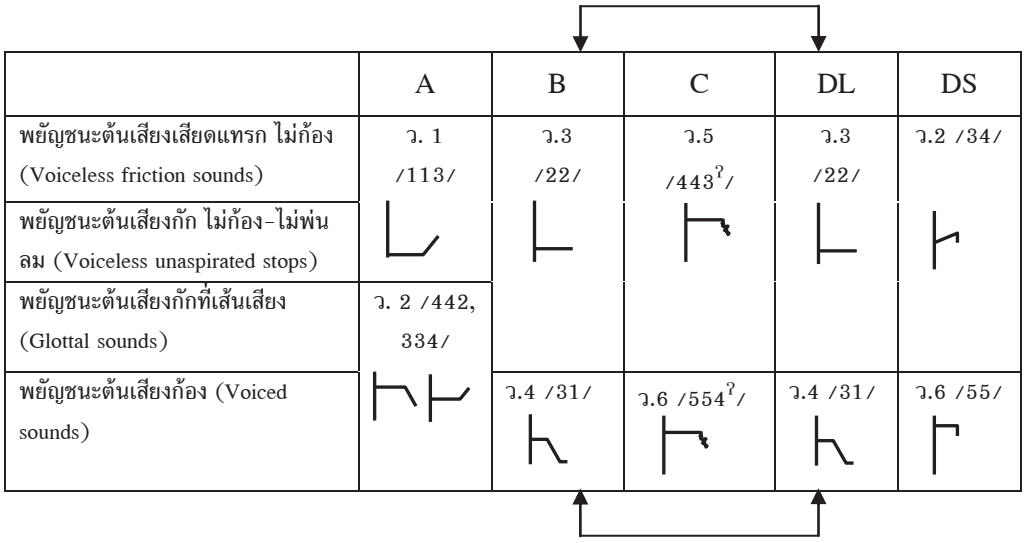

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1 /113/	ว.3 /22/	ว.5 /443ʔ/	ว.3 /22/	ว.2 /34/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)	ว. 2 /442, 334/				
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)		ว.4 /31/	ว.6 /554ʔ/	ว.4 /31/	ว.6 /55/

ภาพที่ 26 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ 1650 (1650 Chiang Mai) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 154)

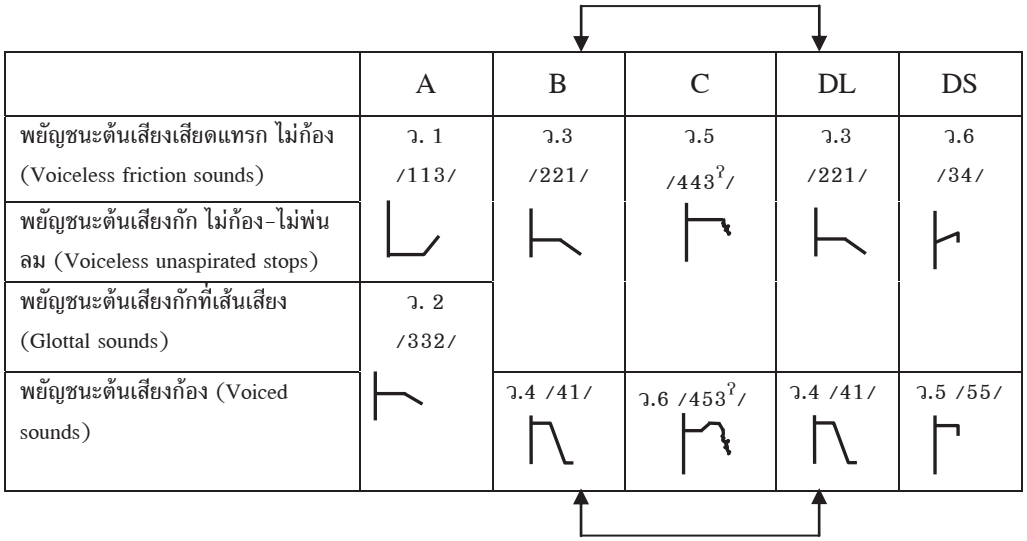

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1 /113/	ว.3 /221/	ว.5 /443ʔ/	ว.3 /221/	ว.6 /34/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)	ว. 2 /332/				
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)		ว.4 /41/	ว.6 /453ʔ/	ว.4 /41/	ว.5 /55/

ภาพที่ 27 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (Chiang Mai) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 158)

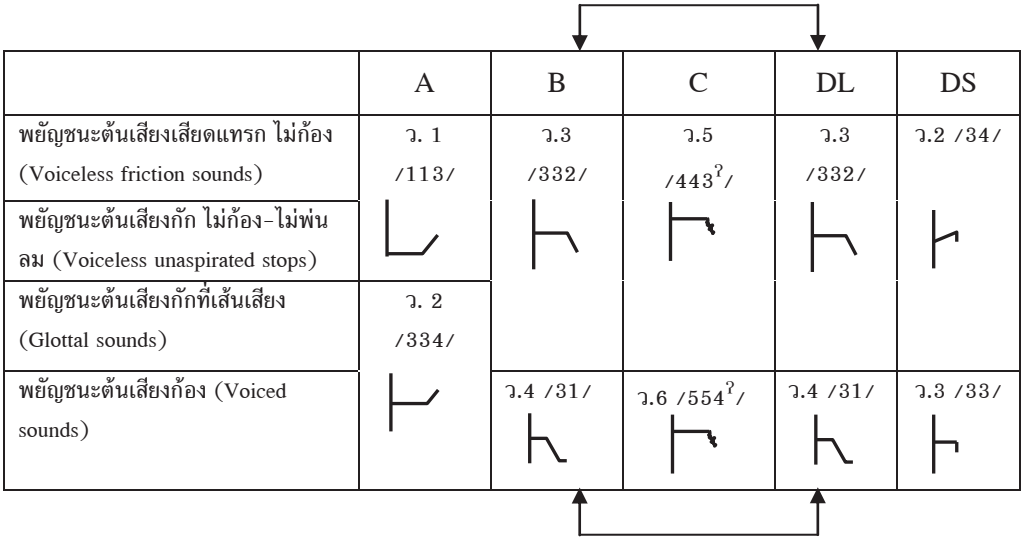

ภาพที่ 28 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงราย (Chiang Rai) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 155)

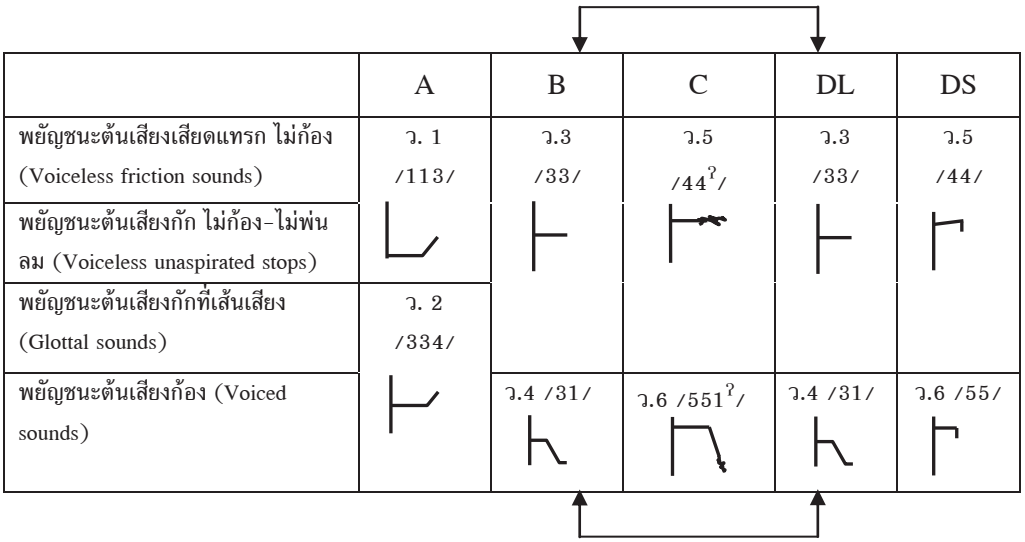

ภาพที่ 29 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดแพร่และน่าน (Phrae, Nan) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 156)

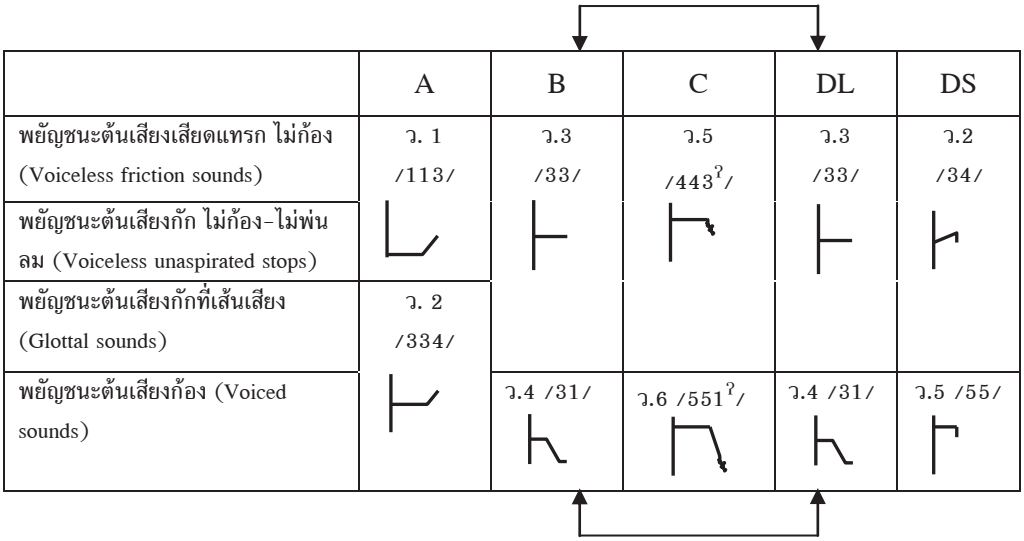

ภาพที่ 30 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดลำปาง (Lampang) (ดัดแปลงจาก Brown, 1965: 157)

จะเห็นว่า ภาษาไทยถิ่นเหนือทั้ง 5 ถิ่นมีรูปแบบของการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่เป็นลักษณะเด่นเหมือนกันคือ วรรณยุกต์คอลัมน์ A แยกเสียงแบบ A12-34 นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงของวรรณยุกต์คอลัมน์ B กับ DL แบบ B123=DL123 และ B4=DL4 ซึ่งสอดคล้องกับระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทถิ่นเชียงใหม่ในงานของเก็ดนีย์ที่กล่าวถึงข้างต้น (ดูภาพที่ 25) ในแง่ของสัทลักษณะของวรรณยุกต์ วรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือทั้ง 5 ถิ่นที่ศึกษาในงานของบราวน์ส่วนใหญ่มีสัทลักษณะเหมือนกัน ยกเว้น วรรณยุกต์ที่ 2 ในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ที่เป็นวรรณยุกต์กลางระดับ-ตก /332/[43] (ดูภาพที่ 27) ในขณะที่ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงราย แพร่และน่าน รวมทั้งลำปางมีวรรณยุกต์ที่ 2 เป็นเสียงกลางระดับ-ขึ้น /334/ (ดูภาพที่ 28-30)

หากพิจารณาเฉพาะระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดน่านซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ จะเห็นว่า ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดน่านที่บราวน์นำเสนอไว้มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์เช่นเดียวกับภาษาไทยถิ่นเหนือ ที่พูดในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แพร่ และลำปาง (บราวน์วิเคราะห์ให้ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดน่านและจังหวัดแพร่มีระบบวรรณยุกต์ระบบเดียวกัน) วรรณยุกต์ทั้ง 6 หน่วยเสียงและการปรากฏของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดน่านตามที่บราวน์นำเสนอไว้มีดังนี้[44]

---

[43] บราวน์ (Brown, 1965: 154) วิเคราะห์ให้วรรณยุกต์ที่ 2 ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ดั้งเดิม (บราวน์ใช้ชื่อว่า "1650 Chiang Mai") มีสัทลักษณะ 2 แบบ คือ สูงระดับ-ตก /442/ และกลางระดับ-ขึ้น /334/

[44] ในระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยเหนือ จังหวัดแพร่และน่านในงานของบราวน์ (Brown, 1965: 156) บราวน์ใช้เครื่องหมายแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ปรากฏในช่อง DS123 และ DS4 ค่อนข้างใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ทั้งวรรณยุกต์ใน DS123 และ DS4 ดูคล้ายเป็นวรรณยุกต์สูงระดับ /44/ เหมือนกัน แต่ในกล่องวรรณยุกต์ที่ บราวน์ใช้แสดงการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์นั้นมีการแยกเสียงของวรรณยุกต์ DS123 กับ DS4 ด้วย ในที่นี้จึงสันนิษฐานให้วรรณยุกต์ใน DS123 เป็นวรรณยุกต์ที่ 5 และวรรณยุกต์ใน DS4 เป็นวรรณยุกต์ที่ 6

วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำระดับ-ขึ้น /113/ ปรากฏในคำศัพท์ในช่อง A12

วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงกลางระดับ-ขึ้น /334/ ปรากฏในคำศัพท์ในช่อง A34

วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงกลางระดับ /33/ ปรากฏในคำศัพท์ในช่อง B123 และ DL123

วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงกลาง-ตก /31/ ปรากฏในคำศัพท์ในช่อง B4 และ DL4

วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูงระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /44ʔ/ ปรากฏในคำศัพท์ในช่อง C123 และ DS123

วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูงระดับ-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /551ʔ/ ปรากฏในคำศัพท์ในช่อง C123 และ DS4

อีกงานหนึ่งที่นำเสนอระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ค่อนข้างละเอียด ได้แก่ งานของ มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) ซึ่งจัดทำ *"พจนานุกรมภาษาไทยเปรียบเทียบ กรุงเทพ เชียงใหม่ ไทยลื้อ ไทยดำ"* และได้นำเสนอระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ไว้ด้วย สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

ระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

ระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ระบบพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ระบบพยัญชนะ ประกอบด้วยพยัญชนะเดี่ยวและพยัญชนะควบกล้ำ ดังนี้

พยัญชนะ ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่มีทั้งพยัญชนะเดี่ยวและพยัญชนะควบกล้ำ แยกกล่าวได้ดังนี้

พยัญชนะเดี่ยว (single consonants) มีทั้งสิ้น 20 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 23 ต่อไปนี้

ตารางที่ 23 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525: 9-10)

ฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง / ลักษณะการออกเสียง	ริมฝีปาก (Bilabial)	ริมฝีปาก-ฟันบน (Labiodental)	ปุ่มเหงือก (Alveolar)	เพดานแข็ง (Palatal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
เสียงกัก (Stops)						
ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (voiceless unaspirated)	p		t	c	k	ʔ
ไม่ก้อง-พ่นลม (voiceless aspirated)	ph		th		kh	
ก้อง (voiced)	b		d			
เสียงเสียดแทรก (Fricatives)		f	s			h
เสียงนาสิก (Nasals)	m		n	ɲ	ŋ	
เสียงข้างลิ้น (Lateral)			l			
เสียงกึ่งสระ (Semi-vowels)	w			y		

พยัญชนะควบกล้ำ (consonant clusters) มี 2 หน่วยเสียง ได้แก่ /kw-, khw-/

สระ ระบบสระในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่มีทั้งสระเดี่ยวและสระประสม ดังนี้

เสียงสระเดี่ยว (single vowels) มีทั้งสิ้น 18 หน่วยเสียง ประกอบด้วยสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง และสระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525: 20-21)

ส่วนของลิ้น / ระดับลิ้น	หน้า		กลาง		หลัง	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สูง	i	iː	ɨ	ɨː	u	uː
กลางค่อนข้างสูง	e	eː	ə	əː	o	oː
กลางค่อนข้างต่ำ	ɛ	ɛː			ɔ	ɔː
ต่ำ			a	aː		

เสียงสระประสม (Diphthongs) มี 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia, ɨa, ua/

วรรณยุกต์ มีวรรณ ลีรวัฒน์และคณะ (2525) วิเคราะห์ให้ภาษาไทยถิ่น จังหวัดเชียงใหม่มีวรรณยุกต์ 7 เสียง ได้แก่[45]

วรรณยุกต์ที่ 1 กลาง-ตก-ขึ้น /323/ ตัวอย่างเช่น
/kin^{323}/ “กิน” /khaː^{323}/ “ขา”

วรรณยุกต์ที่ 2 กลางระดับ /33/ ตัวอย่างเช่น
/dɛːŋ^{33}/ “แดง” /maː^{33}/ “มา”

วรรณยุกต์ที่ 3 ต่ำ-ตก /21/ ตัวอย่างเช่น
/baː^{21}/ “บ่า” /pɛːt^{21}/ “แปด”

วรรณยุกต์ที่ 4 กลาง-ขึ้น-ตก /343/ ตัวอย่างเช่น
/hɔŋ^{343}/ “ร่อง” /haːk^{343}/ “ราก”

---

[45] ใน *“พจนานุกรมภาษาไทยเปรียบเทียบ กรุงเทพ เชียงใหม่ ไทยลื้อ ไทยดำ”* ของมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) ไม่ได้ใช้ตัวเลขแสดงระดับเสียงของวรรณยุกต์ แต่ระบุชื่อเรียกวรรณยุกต์และกำกับด้วยอักษรย่อภาษาอังกฤษ เช่น วรรณยุกต์ต่ำตก (LL) กลางระดับ (ML) กลาง ลงและขึ้น (MFR) เป็นต้น ในงานวิจัยนี้ดัดแปลงการนำเสนอระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่จากพจนานุกรมฉบับดังกล่าวด้วยการใช้ตัวเลขแสดงระดับเสียงวรรณยุกต์แทนอักษรย่อภาษาอังกฤษ เช่น วรรณยุกต์ต่ำ-ตก /21/ กลางระดับ /33/ กลาง ลงและขึ้น /323/ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพการเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในงานอื่น ๆ ที่ผ่านมาและในงานวิจัยนี้ได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ในงานวิจัยนี้ยังปรับคำเรียกชื่อวรรณยุกต์ในพจนานุกรมฉบับดังกล่าวด้วย เช่น วรรณยุกต์ “กลาง ลงและขึ้น” ปรับเป็น “กลาง-ตก-ขึ้น” วรรณยุกต์ “กลาง ขึ้นและลง” ปรับเป็น “กลาง-ขึ้น-ตก” เป็นต้น

วรรณยุกต์ที่ 5 สูง-ขึ้น-ตก /454/ ตัวอย่างเช่น

/tom^{454}/ “ต้ม” /ha:^{454}/ “ห้า”

วรรณยุกต์ที่ 6 สูง-ขึ้น /45/ ปรากฏในคำตาย หรือสูงระดับ /44/ ปรากฏในคำเป็น ตัวอย่างเช่น

/hak^{44}/ “รัก” /cak^{44}/ “ชัก”

/ca:^{45}/ “ช้า”

วรรณยุกต์ที่ 7 สูง-ตก-ขึ้น /434/ ตัวอย่างเช่น

/khat^{434}/ “ขัด” /pet^{434}/ “เป็ด”

มีวรรณ ลีรวัฒน์และคณะ (2525: 30) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า วรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่คล้ายคลึงกับภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่มีวรรณยุกต์ที่ 5 สูง-ขึ้น-ตก /454/ และ วรรณยุกต์ที่ 7 สูง-ตก-ขึ้น /434/ เพิ่มขึ้นมา แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วยังมีวรรณยุกต์ที่ 6 สูง-ขึ้น /45/ หรือสูงระดับ /44/ ที่ต่างจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ด้วย เนื่องจากภาษาไทยกรุงเทพฯ มีวรรณยุกต์สูง-ขึ้นเท่านั้น แต่ภาษาไทยถิ่นจังหวัดเชียงใหม่มีวรรณยุกต์เสียงสูงระดับเป็นเสียงย่อยของวรรณยุกต์สูง-ขึ้น

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ที่นำเสนอในงานของมีวรรณ ลีรวัฒน์และคณะ (2525) แสดงในภาพที่ 31 ต่อไปนี้

<table>
<tr><th></th><th>A</th><th>B</th><th>C</th><th>DL</th><th>DS</th></tr>
<tr><td>พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)</td><td rowspan="2">ว. 1
/323/</td><td>ว.3
/21/</td><td>ว.5
/454/</td><td>ว.3
/21/</td><td>ว.7
/434/</td></tr>
<tr><td>พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)</td><td rowspan="2">ว. 2
/33/</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)</td><td>ว.4
/343/</td><td>ว.6
/45/</td><td>ว.4
/343/</td><td>ว.5
/44/</td></tr>
</table>

ภาพที่ 31 ระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์และคณะ, 2525)

จากภาพที่ 31 ข้างต้น จะเห็นว่า มีวรรณ ลีรวัฒน์และคณะวิเคราะห์ให้วรรณยุกต์ที่ปรากฏในคำในช่อง DS123 เป็นวรรณยุกต์ที่ 7 ซึ่งต่างจากเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 2008) และบราวน์ (Brown, 1965) ที่วิเคราะห์ให้วรรณยุกต์ใน DS123 เป็นหน่วยเสียงย่อยของวรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์เป็น ซึ่งมีผลทำให้ระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง (ดูภาพที่ 25-30)

ระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ที่มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) นำเสนอไว้สอดคล้องกับระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือที่นำเสนอไว้ในหนังสือเรื่อง *"ภาษาไทยถิ่นเหนือ"* ของกรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) ซึ่งนำเสนอระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ค่อนข้างละเอียด แต่ไม่ได้ระบุไว้ว่า ภาษาไทยถิ่นเหนือที่พูดในจังหวัดใด หรือบริเวณใดของภาคเหนือของประเทศไทย ระบบเสียงในภาษาไทยถิ่นเหนือตามการนำเสนอของกรรณิการ์ วิมลเกษม สรุปได้ดังนี้

ระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ

พยัญชนะ ภาษาไทยถิ่นเหนือมีหน่วยเสียงพยัญชนะจำนวน 20 หน่วยเสียง ดังตารางที่ 25 ต่อไปนี้

ตารางที่ 25 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยถิ่นเหนือ (ดัดแปลงจากกรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549: 9)

ฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง / ลักษณะการออกเสียง	ริมฝีปาก (Bilabial)	ริมฝีปาก-ฟันบน (Labiodental)	ปุ่มเหงือก (Alveolar)	เพดานแข็ง (Palatal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
เสียงกัก (Stops)						
ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (voiceless unaspirated)	p		t	c	k	
ไม่ก้อง-พ่นลม (voiceless aspirated)	p^h		t^h		k^h	ʔ
ก้อง (voiced)	b		d			
เสียงเสียดแทรก (Fricatives)		f	s			h
เสียงนาสิก (Nasals)	m		n	ñ (ɲ)	ŋ	
เสียงข้างลิ้น (Lateral)			l			
เสียงกึ่งสระ (Semi-vowels)	w			y (j)		

พยัญชนะทั้ง 20 หน่วยเสียงสามารถปรากฏเป็นพยัญชนะต้นคำหรือพยางค์ได้ทั้งหมด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หน่วยเสียง	คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/p-/	/pay^{24}/	"ไป"
/p^h-/	/$p^hi{:}^{24}$/	"ผี"
/b-/	/$bɔ{:}k^{21}$/	"บอก"
/t-/	/$ti{:}^{24}$/	"ตี"
/t^h-/	/$t^hua{:}y^{42ʔ}$/	"ถ้วย"
/d-/	/$da{:}w^{33}$/	"ดาว"
/c-/	/$ca{:}ŋ^{24}$/	"จืด"
/k-/	/kin^{24}/	"กิน"
/k^h-/	/k^han^{24}/	"ขันน้ำ"
/ʔ-/	/$ʔa{:}p^{21}$/	"อาบ"

หน่วยเสียง	คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/f-/	/fay^{33}/	“ไฟ”
/s-/	/siː^{24}/	“สี”
/h-/	/haːy^{454}/	“ร้าย, ซน”
/m-/	/maː^{454}/	“ม้า”
/n-/	/naːm^{454}/	“น้ำ”
/ɲ-/	/ɲok^{454}/	“ยก”
/ŋ-/	/ŋaː^{33}/	“งา”
/l-/	/laːy^{42}/	“โกหก, หลอก”
/w-/	/wɛːn^{42}/	“กระจก”
/y-/	/yaː^{33}/	“ยา”

พยัญชนะต้นควบกล้ำ ภาษาไทยถิ่นเหนือมีหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำที่ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้นคำหรือพยางค์ มีเฉพาะที่ควบกับหน่วยเสียง /w/ เพียง 1 หน่วยเสียงเท่านั้น หน่วยเสียงพยัญชนะต้นที่ควบกับหน่วยเสียง /w/ ในภาษาไทยถิ่นเหนือมีทั้งสิ้น 10 หน่วยเสียง ได้แก่ หน่วยเสียง /ʔ, k, k^{h}, c, t, ŋ, n, s, l, y/ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

	หน่วยเสียง	คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
1.	/ʔw-/	/ʔwaːy^{21}/	“หัน, หันกลับ, เบน, เลี้ยว”
2.	/kw-/	/kwak^{34}/	“กวัก”
		/kwaːŋ^{21}/	“ด้วงปีกแข็งชนิดหนึ่ง”
		/kwɛːn^{21}/	“ชำนาญ, เก่ง”
3.	/k^{h}w-/	/k^{h}wak^{34}/	“ควัก, แคะ”
		/k^{h}wan^{24}/	“ขวัญ”
		/k^{h}waːy^{24}/	“สาย”
		/k^{h}wɛːn^{33}/	“ดีขึ้น”
4.	/cw-/	/cwaː^{42ʔ}/	“หยิบ, จับ, คว้า”
		/cwaːt^{42}/	“โฉบเฉี่ยว, เฉียดเข้าไปใกล้”
		/cwaːp^{42}/	“ฮุบ, งับ, เอาไว้ในปาก”
5.	/tw-/	/twaːy^{33}/	“ทำนาย” (ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ทาย”)
6.	/ŋw-/	/ŋwaːy^{454}/	“กลับ, หันกลับ”
7.	/ɲw-/	/ɲwaː^{33}/	“ซึม”
		/ɲwaː^{42}/	“วุ่นวาย, สับสน”
		/ɲwaːm^{42}/	“ขยุ้ม”

	หน่วยเสียง	คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
		/ɲwaːy^{454}/	“ยิ้ม, ยิ้มแย้ม”
8.	/sw-/	/swaːŋ^{454}/	“ยาวมาก, ยาวเรียว”
		/swaːt^{42}/	“เฉียดไป”
		/swaːn^{42}/	“ซ่าน”
		/swaʔ^{34}/	“ปล่อย, สละ, วาง”
		/swaːy^{21}/	“เขย่า”
9.	/lw-/	/lwaʔ^{45}/	“ละว้า (ชื่อชนเผ่าหนึ่ง)”
		/lwaːt^{42}/	“ลาด”
		/lwaːn^{42}/	“เปื่อยมาก”
10.	/yw-/	/ywaːt^{42}/	“หยด, ย้อยลงมา”

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำที่นำเสนอไว้ข้างต้นสอดคล้องกับงานของซ่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ (2516) ที่นำเสนอไว้ว่า ภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ 10 หน่วยเสียง ได้แก่ /kw-, khw-, cw-, ɲw-, ŋw-, tw-, lw-, yw-, sw-, ʔw-/ อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับงานของเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 2008) จะเห็นว่าพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ที่เก็ดนีย์นำเสนอไว้มีเพียง 3 หน่วยเสียงเท่านั้น ได้แก่ /kw-, khw-, ʔw-/ และแตกต่างจากงานของมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) ที่กล่าวถึงเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทยถิ่น จังหวัดเชียงใหม่เพียง 2 หน่วยเสียง คือ /kw-, khw-/

พยัญชนะท้าย ภาษาไทยถิ่นเหนือที่นำเสนอไว้ในงานของกรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) มีหน่วยเสียงพยัญชนะที่เกิดท้ายคำหรือพยางค์ทั้งสิ้น 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -t, -k, -m, -n, -ŋ, -w, -y, -ʔ/ มีตัวอย่างคำดังนี้

หน่วยเสียง	คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/-p/	/bɛːp^{21}/	“แบบ”
/-t/	/suːat^{42}/	“สวด”
/-k/	/tok^{34}/	“ตก”
/-m/	/som^{42ʔ}/	“ส้ม”
/-n/	/k^{h}iːan^{24}/	“เขียน”
/-ŋ/	/woŋ^{33}/	“วง”
/-w/	/kɛːw^{42ʔ}/	“แก้ว”
/-y/	/lɤːy^{33}/	“เลย”
/-ʔ/	/tiʔ^{34}/	“ติ”

สระ ภาษาไทยถิ่นเหนือมีหน่วยเสียงสระแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ หน่วยเสียงสระเดี่ยว และหน่วยเสียงสระประสม ดังนี้

สระเดี่ยว สระเดี่ยวในภาษาไทยถิ่นเหนือตามการนำเสนอของกรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) มีทั้งสิ้น 18 หน่วยเสียง แยกเป็นสระเสียงสั้นและสระเสียงยาวอย่างละ 9 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 26

ตารางที่ 26 หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยถิ่นเหนือ (ดัดแปลงจากกรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549: 41)

ส่วนของลิ้น / ระดับลิ้น	หน้า		กลาง		หลัง	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สูง	i	iː	ɯ	ɯː	u	uː
กลางค่อนข้างสูง	e	eː	ɤ	ɤː	o	oː
กลางค่อนข้างต่ำ	ɛ	ɛː			ɔ	ɔː
ต่ำ			a	aː		

ตัวอย่างคำในภาษาไทยถิ่นเหนือที่ประสมด้วยสระเดี่ยวมีดังนี้

หน่วยเสียง	คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย	หน่วยเสียง	คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/i/	/siʔ^{34}/	“สอย”	/o/	/som^{42ʔ}/	“เปรี้ยว”
/iː/	/diː^{33}/	“ดี”	/oː/	/tok^{34} toː^{33}/	“ตุ๊กแก”
/ɯ/	/lɯk^{45}/	“ลึก”	/ɛ/	/sɛʔ^{34}/	“ถาง”
/ɯː/	/hɯː^{42ʔ}/	“ให้”	/ɛː/	/mɛː^{42}/	“แม่”
/u/	/suk^{34}/	“สุก”	/ɔ/	/mɔʔ^{34}/	“เหมาะ”
/uː/	/puː^{33}/	“พลู”	/ɔː/	/ʔɔːk^{21}/	“ออก”
/e/	/teʔ^{34}/	“เตะ”	/a/	/kap^{34}/	“กับ”
/eː/	/leːm^{42}/	“เล่ม”	/aː/	/saːn^{24}/	“สาน”
/ɤ/	/pɤʔ^{34}/	“ขี้โคลน”			
/ɤː/	/kɤːŋ^{21}/	“ครึ่ง”			

สระประสม หน่วยเสียงสระประสมมี 6 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเสียงสั้นและสระเสียงยาวอย่างละ 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia/, /iːa/, /ɯa/, /ɯːa/, /ua/, /uːa/ (ในงานของซ่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ (2516) กล่าวถึงสระประสมในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่เพียง 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia, ɨa, ua/)

ตัวอย่างคำในภาษาไทยถิ่นเหนือที่ประสมด้วยสระประสม มีดังนี้

หน่วยเสียง	คำภาษาไทยถิ่นเหนือ	ความหมาย
/ia/	/pia$ʔ^{34}$/	“เปียก”
/iːa/	/siːa^{24}/	“เสีย”
/ɯa/	/k^{h}ɯa$ʔ^{45}$ k^{h}ɯa$ʔ^{45}$/	(คำที่มักใช้ประกอบคำอื่นเพื่อแสดงถึงความเข้มอย่างหน้าแดงหรือความสง่า)”[46]
/ɯːa/	/mɯːa^{33}/	“กลับ, ไป”
/ua/	/p^{h}ua$ʔ^{45}$/	“ผุ, ร่วนหรือยุ่ย”
/uːa/	/p^{h}uːa^{24}/	“ผัว”

วรรณยุกต์ กรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) นำเสนอระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือไว้ 2 แบบ ได้แก่ แบบที่มี 6 หน่วยเสียง และแบบที่มี 8 หน่วยเสียง ดังแสดงในภาพที่ 32 และ 33

อักษร	A	B	C	DL	DS
1. สูง	ว. 1 ต่ำ-ขึ้น /24/	ว.3 ต่ำ-ตก /21/	ว.5 สูง-ตก เส้นเสียงปิด /42^{ʔ}/	ว.3 ต่ำ-ตก /21/	ว. 1 ต่ำ-ขึ้น /24/
2. กลาง ไม่ก้อง					
3. กลาง ก้อง	ว. 2 กลาง-ระดับ /33/				
4. ต่ำ		ว.4 สูง-ตก /42/	ว.6 สูง-ขึ้น-ตก /454/	ว.4 สูง-ตก /42/	ว.6 สูง-ขึ้น-ตก /454/

ภาพที่ 32 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ แบบ 6 หน่วยเสียง (ดัดแปลงจากกรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549: 46)

จากภาพที่ 32 จะเห็นได้ว่า ระบบวรรณยุกต์แบบที่มี 6 หน่วยเสียงนั้น จะมีเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏเฉพาะกับคำเป็น 2 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงกลาง-ระดับ /33/ และวรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูง-ตก เส้นเสียงปิด /42^{ʔ}/ ส่วนวรรณยุกต์ที่ปรากฏทั้งกับคำเป็นและคำตายมี 4 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /24/ วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ-ตก /21/ วรรณยุกต์ที่ 4

[46] กรรณิการ์ วิมลเกษม (2549) นำตัวอย่างมาจาก *“พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง”* ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 ของอุดม รุ่งเรืองศรี (2547 อ้างถึงใน กรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549: 42)

เสียงสูง-ตก /42/ และวรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ขึ้น-ตก /454/ การปรากฏของวรรณยุกต์ทั้ง 6 หน่วยเสียงสรุปได้ดังนี้

เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏเฉพาะในคำเป็น

คำเป็น	หน่วยเสียงวรรณยุกต์
ช่อง A3, A4	วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงกลาง-ระดับ /33/
ช่อง C1, C2, C3	วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูง-ตก เส้นเสียงปิด /42^{ʔ}/

เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏเฉพาะทั้งในคำเป็นและคำตาย

คำเป็น	คำตาย	หน่วยเสียงวรรณยุกต์
ช่อง A1, A2	เสียงสั้นช่อง DS1, DS2, DS3	วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /24/
ช่อง C4	เสียงสั้นช่อง DS4	วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ขึ้น-ตก /454/
ช่อง B1, B2, B3	เสียงยาวช่อง DL1, DL2, DL3	วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ-ตก /21/
ช่อง B4	เสียงยาวช่อง DL4	วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงสูง-ตก /42/

หมายเหตุ: คำในช่อง C4 ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ที่ 6 (เสียงสูง-ขึ้น-ตก) นั้นในภาษาไทยถิ่นเหนือที่พูดในจังหวัดอื่น ๆ เช่น แพร่ น่าน จะออกเสียงเป็นวรรณยุกต์ที่ 4 (เสียงสูง-ตก) เช่น “ซื้อ” เป็น “ซื่อ” [sɯː^{4}] “เลี้ยง” เป็น “เลี่ยง” [liːaŋ^{4}] “น้า” เป็น “น่า” [naː^{4}] เป็นต้น

อักษร	A	B	C	DL	DS
1. สูง	ว. 1 ต่ำ-ขึ้น /24/	ว.3 ต่ำ-ตก /21/	ว.5 สูง-ตก เส้นเสียงปิด /42^{ʔ}/	ว.3 ต่ำ-ตก /21/	ว. 7 กลาง-ขึ้น /34/
2. กลาง ไม่ก้อง					
3. กลาง ก้อง	ว. 2 กลาง-ระดับ /33/				
4. ต่ำ		ว.4 สูง-ตก /42/	ว.6 สูง-ขึ้น-ตก /454/	ว.4 สูง-ตก /42/	ว.8 สูง-ขึ้น /45/

ภาพที่ 33 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ แบบ 8 หน่วยเสียง (ดัดแปลงจากกรรณิการ์ วิมลเกษม, 2549: 46)

ภาพที่ 33 แสดงให้เห็นว่า ระบบวรรณยุกต์แบบที่มี 8 หน่วยเสียงจะมีเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏเฉพาะกับคำเป็น 4 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /24/ วรรณยุกต์ที่ 2 เสียง

กลาง-ระดับ /33/ วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูง-ตก เส้นเสียงปิด /42ʔ/ และวรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ขึ้น-ตก /454/ ส่วนวรรณยุกต์ที่ปรากฏทั้งกับคำเป็นและคำตายมี 2 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ-ตก /21/ และวรรณยุกต์ที่ 4 เสียงสูง-ตก /42/ การปรากฏของวรรณยุกต์ทั้ง 8 หน่วยเสียงสรุปได้ดังนี้

เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏเฉพาะในคำเป็น

คำเป็น	หน่วยเสียงวรรณยุกต์
ช่อง A1, A2	วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /24/
ช่อง A3, A4	วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงกลาง-ระดับ /33/
ช่อง C1, C2, C3	วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูง-ตก เส้นเสียงปิด /42ʔ/
ช่อง C4	วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ขึ้น-ตก /454/

เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏทั้งในคำเป็นและคำตาย

คำเป็น	คำตาย	หน่วยเสียงวรรณยุกต์
ช่อง B1, B2, B3	เสียงยาวช่อง DL1, DL2, DL3	วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ-ตก /21/
ช่อง B4	เสียงยาวช่อง DL4	วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงสูง-ตก /42/

เสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏเฉพาะในคำตาย

คำตายสระเสียงสั้น	หน่วยเสียงวรรณยุกต์
ช่อง DS1, DS2, DS3	วรรณยุกต์ที่ 7 เสียงกลาง-ขึ้น /34/
ช่อง DS4	วรรณยุกต์ที่ 8 เสียงสูง-ขึ้น /45/

เมื่อเปรียบเทียบหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในแบบที่วิเคราะห์ให้มี 6 หน่วยเสียงและแบบที่มี 8 หน่วยเสียง จะเห็นความแตกต่างเฉพาะคำตายสระเสียงสั้นในช่อง DS1-DS4 ดังนี้

เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือทั้ง 2 แบบ

คำตาย	แบบ 6 หน่วยเสียง	แบบ 8 หน่วยเสียง
ช่อง DS1, DS2, DS3	วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /24/	วรรณยุกต์ที่ 7 เสียงกลาง-ขึ้น /34/
ช่อง DS4	วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ขึ้น-ตก /454/	วรรณยุกต์ที่ 8 เสียงสูง-ขึ้น /45/

นอกจากงานของกรรณิการ์ วิมลเกษม ยังมีงานที่นำเสนอระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือแบบที่มีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง และแบบที่มีวรรณยุกต์ 8 หน่วยเสียงด้วย ตัวอย่างเช่น

ซ่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ (2516) ศึกษาวิจัยภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่และนำเสนอว่า ภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่มีเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงเทียบได้กับวรรณยุกต์ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ดังนี้

1. เสียงวรรณยุกต์จัตวา คล้ายเสียงจัตวาในภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่สูงกว่า
2. เสียงวรรณยุกต์สามัญ ซึ่งตรงกับเสียงวรรณยุกต์สามัญในภาษาไทยกรุงเทพฯ
3. เสียงวรรณยุกต์เอก ซึ่งยาวกว่าเสียงเอกในภาษาไทยกรุงเทพฯ มีจุดเริ่มต้นจากเสียงสามัญแล้วขึ้นไปเสียงเอก
4. เสียงวรรณยุกต์โท ใกล้กับเสียงวรรณยุกต์โทในภาษาไทยกรุงเทพฯ
5. เสียงวรรณยุกต์ตรีเพี้ยน เป็นเสียงประสมระหว่างเสียงตรีกับโท
6. เสียงวรรณยุกต์ตรี ซึ่งตรงกับเสียงวรรณยุกต์ตรีในภาษาไทยกรุงเทพฯ

ภาพที่ 34 ต่อไปนี้แสดงลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาไทย ถิ่นเชียงใหม่ตามที่ซ่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ (2516) นำเสนอไว้

<table>
<tr><th>อักษร</th><th>A</th><th>B</th><th>C</th><th>DL</th><th>DS</th></tr>
<tr><td>1. สูง</td><td rowspan="2">ว. 1
จัตวา</td><td rowspan="2">ว.3
เอก</td><td rowspan="2">ว.5
ตรีเพี้ยน
(ตรี + โท)</td><td rowspan="2">ว.3
เอก</td><td rowspan="2">ว. 1
จัตวา</td></tr>
<tr><td>2. กลาง ไม่ก้อง</td></tr>
<tr><td>3. กลาง ก้อง</td><td rowspan="2">ว. 2
สามัญ</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>4. ต่ำ</td><td>ว.4
โท</td><td>ว.6
ตรี</td><td>ว.4
โท</td><td>ว.6
ตรี</td></tr>
</table>

ภาพที่ 34 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นเหนือ เชียงใหม่ (ดัดแปลงจากซ่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ, 2516: 206-208)

ส่วนระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือที่มีวรรณยุกต์ 8 หน่วยเสียง ได้แก่ ระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ที่นำเสนอโดยจรูญ บุญพันธ์ และคณะ (2524) ดังแสดงในตารางที่ 27 ต่อไปนี้

ตารางที่ 27 เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ แบบ 8 หน่วยเสียง (ดัดแปลงจากจรูญ บุญพันธ์ และคณะ, 2524: ฒ-ด)

เสียงวรรณยุกต์	ลักษณะการออกเสียง		เกิดกับคำ
เสียงที่ 1 (เสียงจัตวา)	ต่ำ-ขึ้น		คำเป็น ช่อง A1, A2
เสียงที่ 2 (เสียงสามัญ)	กลาง-ระดับ		คำเป็น ช่อง A3, A4

เสียงวรรณยุกต์	ลักษณะการออกเสียง		เกิดกับคำ
เสียงที่ 3 (เสียงเอก)	ต่ำ-ตก		คำเป็น ช่อง B1, B2, B3 คำตาย ช่อง DL1, DL2, DL3
เสียงที่ 4 (เสียงโท)	สูง-ตก		คำเป็น ช่อง B4 คำตาย ช่อง DL4
เสียงที่ 5 (เสียงโทเหนือ)	สูง-ตก และเส้นเสียงปิด		คำเป็น ช่อง C1, C2, C3
เสียงที่ 6 (เสียงตรี)	สูง-ขึ้น-ตก		คำเป็น ช่อง C4
เสียงที่ 7 (คล้ายจัตวา)	กลาง-ขึ้น		คำตาย ช่อง DS1, DS2, DS3
เสียงที่ 8 (คล้ายตรี)	สูง-ขึ้น		คำตาย ช่อง DS4

2.5.2 ภาษาลื้อ

2.5.2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภาษาลื้อ

ภาษาลื้อหรือไทลื้อ[47] เป็นภาษาไทถิ่นหนึ่งที่อยู่ในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ ภาษาลื้อพูดในบริเวณต่าง ๆ ของเวียดนามตอนเหนือ มลฑลยูนนานตอนใต้ของจีน ทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า และทางตอนเหนือของประเทศไทยซึ่งมีผู้พูดภาษาลื้ออาศัยอยู่ทั่วไปในจังหวัดต่าง ๆ เช่น เชียงใหม่ พะเยา เชียงราย และน่าน

คุณหญิงสุริยา รัตนกุล (2548: 75) กล่าวถึงบริเวณที่มีการพูดภาษาลื้อไว้ว่า (ในงานดังกล่าวเรียกชื่อภาษาว่า “ไทลื้อ”) ภาษาไทลื้อมีพูดกันมากที่สุดในทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานในประเทศจีน ในบริเวณที่มีชื่อว่า อาณาจักรสิบสองปันนาซึ่งมีเมืองหลวงชื่อ เมืองเชียงรุ้ง คุณหญิงสุริยา รัตนกุล (2548: 75) กล่าวถึงวิลเลี่ยม คลิฟตัน ด๊อดด์ (William Clifton Dodd) ซึ่งเป็นผู้สอนศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนท์และเคยเดินทางไปสอนศาสนาในสิบสองปันนาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2452 ไว้ว่าดอดด์เคยบันทึกเกี่ยวกับชื่อจังหวัดต่าง ๆ 28 จังหวัดในสิบสองปันนา ได้แก่ จังหวัดที่อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง 15 จังหวัด อยู่ฝั่งตะวันออก 13 จังหวัด และอยู่ในดินแดนลาวอีก 2 จังหวัด มีชนชาติลื้ออยู่ทั้ง 30 จังหวัด และกล่าวว่าในแคว้นเชียงตุงในประเทศพม่าก็มีลื้ออยู่หลายจังหวัดเช่นกัน เช่น ยอง (Yawng) ลูเอีย (Lūie) ยู (Yü) เลน (Len) และอื่น ๆ (ด๊อดด์, 2511: 30 อ้างถึงในคุณหญิงสุริยา รัตนกุล, 2548: 75) ชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ตรงกับชื่อเมืองที่ปรากฏในเอกสารอื่น ๆ จึงอาจสรุปได้ว่าไทลื้อมีอยู่ในเมืองต่าง ๆ ของประเทศพม่า ได้แก่ เมืองยอง เมืองลูเอีย เมืองยู เมืองเลน และเมืองอื่น ๆ ที่ด๊อดด์ไม่ได้ระบุชื่อไว้

[47] ในเอกสารภาษาอังกฤษสะกดชื่อเรียกภาษาลื้อหรือไทลื้อหลายแบบ เช่น Lü, Tai Lü, Lue หรือ Tai Lue

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์บันทึกเกี่ยวกับอาณาจักรสิบสองปันนาและไทลื้อ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ใช้ชื่อเรียกว่า “ไทยลื้อ”) ในหนังสือ *“ไทยสิบสองปันนา เล่ม ๑”* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ.2497) สรุปพอสังเขปได้ว่า แคว้นสิบสองปันนาเป็นแคว้นที่อยู่สุดแผ่นดินตอนใต้ของมณฑลยูนนาน เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชนชาติไทที่เรียกตนเองว่า “ไตลื้อ” ซึ่งอาศัยอยู่ในหลายสิบหัวเมือง ส่วนทางเหนือแคว้นสิบสองปันนาขึ้นไปนั้นมีหมู่บ้านของชนชาติไทที่เรียกตนเองด้วยชื่อต่าง ๆ ได้แก่ ไตบ่อ ไตซาย ไตหย่า แข่ไตเหนือ ไตลาย ไตน้ำ ฯลฯ เมื่อจุลศักราช 1168 (หรือ พ.ศ. 2249) แคว้นสิบสองปันนาเคยอ่อนน้อมต่อกรุงเทพฯ โดยพระราชวงศ์คำฟั่นเมืองเชียงใหม่ พระยาอุปราชหมู่ล่าเมืองลำปาง เกณฑ์กองทัพเมืองเชียงใหม่ เมืองนครลำปางยกไปตีเมืองเชียงรุ้ง ได้รบพุ่งกับพลเมืองพม่าและไทลื้อหลายครั้ง เจ้าเมืองเชียงรุ้งกับท้าวพระยาสิบสองปันนายอมอ่อนน้อมขอขึ้นอยู่ภายในพระราชอาณาจักรไทย เมื่อปี พ.ศ. 2399 ไทยได้ยกไปกวาดต้อนเอาครอบครัวไทลื้อเมืองพง เมืองหย่วน เมืองล่า สิบสองปันนาเข้ามาไว้ใน**<u>เขตนครน่าน</u>**ประมาณพันเศษคน ให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองเชียงม่วน เมืองเชียงคำ ปัจจุบันนี้มีคนไทลื้ออยู่ในจังหวัดเชียงรายด้วย[48]

วิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 2008) ยกตัวอย่างบริเวณที่มีผู้พูดภาษา “ลื้อ” (Lue) หรือ “ไตลื้อ” (Tai Lue) ไว้ดังนี้

1) เชียงรุ้ง (Chieng Hung) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสิบสองปันนา และบริเวณต่าง ๆ ทางตอนใต้ของยูนนาน
2) เมืองยอง (Muong Yong) และบริเวณใกล้เคียงซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศพม่า
3) จังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ เชียงใหม่ และเชียงราย
4) เมืองสิง (Muoung Sing) และหลวงพระบางในประเทศลาว
5) เมืองบินลือ (Binh Lue) ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม

นอกจากนี้เก็ดนีย์ยังอธิบายเกี่ยวกับชื่อเรียกภาษาหรือชื่อเรียกกลุ่มชน “ลื้อ” [lɯɯ^{6}] ว่าเป็นชื่อที่ไม่มีที่มาชัดเจน มีหลายแหล่งที่ระบุว่า คำว่า “ลื้อ” มีความเกี่ยวข้องกับคำว่า “เหนือ” (north) (ภาษาลื้อออกเสียงเป็น [nɤɤ^{1}] และภาษาไทยมาตรฐานออกเสียงเป็น [nɯa^{5}]) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลดังกล่าวนี้ดูเหมือนจะเป็นไปไม่ได้เนื่องจากทั้งเสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ในคำว่า “เหนือ” ต่างก็ไม่มีความสัมพันธ์กับคำว่า “ลื้อ” แต่อย่างใด เก็ดนีย์จึงสันนิษฐานว่า คำว่า “ลื้อ” อาจจะเป็นคำที่ใช้แสดงถึงการผสมผสานกันทั้งทางการเมือง วัฒนธรรม และภาษาก็เป็นได้ เมืองหลวงของภาษาลื้อซึ่งมีชื่อว่า เมือง “เชียงรุ้ง” [ceŋ^{4} huŋ^{5}]) นั้นมีความหมายว่า “เมืองแห่งรุ่งอรุณ” (‘city of the dawn’) อย่างไรก็ตาม เก็ดนีย์ไม่ได้ให้คำอธิบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับชื่อ “สิบสองปันนา” ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการพูดภาษาลื้อ ขณะที่คำว่า “สิบสอง” หมายถึง จำนวนเลข 12 (‘twelve’) และ

[48] บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 27) กล่าวถึงคำเรียกชื่อกลุ่มชนไว้ว่า คนไทในสิบสองปันนาเรียกคนไทยภาคกลางว่า “กะหลอม” เรียกชาวเชียงใหม่หรือชาวมณฑลภาคพายัพว่า “ยน” หรือ “ยวน” เช่น “ยนเจงใหม่” (คนยวนเชียงใหม่) “ยนละกอน” (คนยวนลำปาง -- คำว่า “ละกอน” เป็นชื่อเก่าของเมืองลำปาง)

“ปันนา” หมายถึง “ประเภทของหน่วยการปกครอง” (‘a type of administrative unit’) แต่ไม่มีรายการเกี่ยวกับประเภทของหน่วยการปกครองทั้ง 12 หน่วยปรากฏให้ชัดเจนในแหล่งข้อมูลใด ๆ

จากข้อมูลในหนังสือเรื่อง *“ไทลื้อ อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ไท”* ซึ่งจัดทำโดยโครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2551) ได้สรุปเกี่ยวกับบริเวณต่าง ๆ ในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทยที่มีผู้พูดภาษาลื้ออาศัยอยู่ในปัจจุบันมีดังนี้

1. จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้พูดภาษาลื้ออยู่ที่บ้านเมืองลวง ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด เป็นชาวลื้อที่อพยพเข้ามาเป็นรุ่นแรก ๆ ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน ส่วนคนลื้อที่อพยพเข้ามารุ่นหลัง ๆ อยู่ที่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง อำเภอสันกำแพง และอำเภอสันทราย

2. จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่มีผู้พูดภาษาลื้ออาศัยอยู่มากที่สุด ที่รู้จักกันดีคือ ชาวลื้อจากเมืองยองที่เรียกติดปากว่า ชาวยอง นั่นเอง ส่วนใหญ่ตั้งหมู่บ้านอยู่ในเขตอำเภอเมือง (มีคนลื้ออยู่ใน 13 ตำบล ได้แก่ ตำบลป่าสัก บ้านแป้น บ้านกลาง มะเขือแจ้ อุโมงค์ เหมืองง่า บ้านธิ ริมปิง เหมืองจี้ ต้นธง ประตูป่า ห้วยยาบ และเวียงยอง) อำเภอป่าซาง (มีคนลื้ออยู่ใน 11 ตำบล ได้แก่ ตำบลปากบ่อง ป่าซาง แม่แรง ม่วงน้อย บ้านเรือน มะกอก น้ำดิบ ท่าตุ้ม หนองยอง หนองล่อง และเจดีย์) อำเภอบ้านโฮ้ง (มีคนลื้ออยู่ใน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านโฮ้ง เหล่ายาว และศรีเตี้ย) อำเภอแม่ทา (มีคนลื้ออยู่ใน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลทาปลาดุก ทากาศ ทาทุ่งหลวง และทาขุนเงิน) อำเภอลี้ (มีคนลื้ออยู่ใน 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลลี้ และแม่ตื่น) และกิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง (มีคนลื้ออยู่ใน 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลตะเคียนปม)

3. จังหวัดเชียงราย มีผู้พูดภาษาลื้อที่บ้านห้วยเม็ง บ้านท่าข้าม และบ้านศรีดอนชัย ในเขตอำเภอเชียงของ และบ้านสันบุญเรือง อำเภอแม่สาย บ้านโป่งแดง ตำบลห้วยทรายขาว และบ้านกล้วย แม่แก้ว ตำบลมะเคล็ด อำเภอพาน

4. จังหวัดพะเยา มีผู้พูดภาษาลื้ออาศัยอยู่จำนวนมากที่อำเภอเชียงคำ (มีคนลื้ออยู่ในตำบลหย่วน ได้แก่ บ้านหย่วน บ้านธาตุ บ้านแดนเมือง และบ้านมาง ในตำบลเชียงบาน ได้แก่ บ้านเชียงบาน บ้านแพด บ้านแวด บ้านทุ่งหมอก และบ้านเชียงคาน ในตำบลฝายกวาง ได้แก่ บ้านหนองลื้อ ในตำบลภูซาง ได้แก่ บ้านหนองเลา บ้านห้วยไป และในตำบลสบบง ได้แก่ บ้านสบบง) อำเภอเชียงม่วน (มีคนลื้ออยู่ที่บ้านท่าฟ้าเหนือ และบ้านท่าฟ้าใต้) และอำเภอปง

5. จังหวัดน่าน มีหมู่บ้านคนลื้ออยู่ทั่วไปในเขตอำเภอเมือง (ตำบลดู่พงษ์) อำเภอท่าวังผา (ตำบลศรีภูมิ ตำบลสบยม ตำบลจอมพระ ตำบลแสงทอง ได้แก่ บ้านแฮะ บ้านฮวก ตำบลป่าคา ได้แก่ บ้านต้นฮาง และบ้านหนองบัว) อำเภอปัว (ตำบลปัว ได้แก่ บ้านร้องแง บ้านมอน บ้านดอกแก้ว บ้านตึ๊ด บ้านขอน ตำบลศิลาแลง ได้แก่ บ้านตีนตุก บ้านดอนไชย บ้านศาลา บ้านหัวน้ำ ตำบลศิลาเพชร ได้แก่ บ้านนาคำ บ้านป่าตอง บ้านดอนมูล บ้านดอนแก้ว และบ้านทุ่งรัตนา) อำเภอเชียงกลาง (ตำบลยอด ได้แก่ บ้านปางส้าน บ้านผาสิงห์ บ้านผาหลัก และบ้านยอด) อำเภอทุ่งช้าง (ตำบลงอบ ได้แก่ บ้านงอบเหนือ บ้านงอบใต้ ตำบลหอน ได้แก่ บ้านห้วยโก๋น บ้านห้วยสะแกง บ้านเมืองเงิน ตำบลแพะ ได้แก่ บ้านห้วยเต๋ย และบ้านสะหลี) กิ่งอำเภอทุ่งหลวง และกิ่งอำเภอแม่ จริม

6. จังหวัดแพร่ มีคนลื้ออาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมือง และอำเภอสูงเม่น

7. จังหวัดลำปาง มีหมู่บ้านคนลื้อที่ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมืองลำปาง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านกล้วยลวง บ้านกล้วยแพะ บ้านกล้วยฝาย บ้านกล้วยกลาง และบ้านกล้วยม่วง ส่วนที่ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ มี 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่ปุง และบ้านฮ่องห้า ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับตำบลกล้วยแพะ

2.5.2.2 ลักษณะทางภาษาของภาษาลื้อ

2.5.2.2 ก. ลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาลื้อ

ในหนังสือ *"30 ชาติในเชียงราย"* บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547 พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2497) ยกตัวอย่างคำและการใช้คำในภาษาลื้อที่พูดในถิ่นต่าง ๆ ไว้ค่อนข้างน่าสนใจ และเป็นประโยชน์ที่สะท้อนให้เห็นการใช้คำของคนลื้อในอดีต ตัวอย่างเช่น ในภาษา "ลื้อแจ้ง" หรือ "ไตแจ้ง" ซึ่งเดิมอยู่เมืองหลวงภูคา ต้นลำแม่น้ำทา ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองสิงห์ เหนือเมืองหลวงพระบาง บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 83) กล่าวว่าคน "ลื้อแจ้ง" อพยพเข้ามาอยู่ในหลายตำบลในเขตไทยซึ่งขึ้นกับอำเภอเชียงรายของจังหวัดเชียงราย คือ บ้านปอ ตำบลปอ บ้านท่าข้าม ตำบลม่วงยาย บ้านพร้าว กุด ตำบลครึ่ง

"ลื้อแจ้ง" เรียกตนเองว่า "ลื้อแท้" มีสำเนียงภาษาพูดปานกลางไม่ช้าไม่เร็ว คล้ายชาวเหนือ (หรือผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ) แต่ละประโยคมักลงท้ายด้วยคำว่า "แอ่" เช่น "ไปไหนแอ่" ภาษา "ลื้อแจ้ง" คล้ายภาษาชาวเหนือ ชื่อคน ชื่อสิ่งของเรียกคล้ายกัน มีแตกต่างกันบ้าง เช่น "ทิด" เรียกว่า "หนาน" ตัวหนังสือใช้ตัวพื้นเมืองแบบชาวเหนือ ชื่อสิ่งของ เช่น รองเท้า ว่า "ซ๊อก" ถุงเท้า เรียก "ถุงแข้ง" ไม้ขีดไฟ เรียก "กับไฟโซ๊" กระป๋องตักน้ำ เรียก "หม้อแขก" กางเกงชั้นใน เรียก "เตี่ยวซ้อน" ยาฉุน เรียก "ยาแข้น" ข้าวโพด เรียก "ข้าวดวง" แตงโม เรียก "มะแตงน้ำ" ตัวอย่างประโยคในภาษา "ลื้อแจ้ง" เช่น ไปเยี่ยมบ้านศพ พูดว่า "ไปแอ่วเฮินฮ้าย" เด็กคนนี้ซุกซนเหลือเกิน พูดว่า "บ่านี้ด้านใบ้ด้านง่าว" ไม่รู้จะหาอะไรมารับประทาน พูดว่า "เอาอีสังมากินมื้อนี้ฮา" กลัวผีเหลือเกิน พูดว่า "จัดย่านพีแต๊ ๆ แหละ" เป็นต้น

"ลื้อน้ำอู" หรือ "ไตน้ำอู" ซึ่งเป็นภาษาลื้ออีกถิ่นหนึ่งที่เดิมผู้พูดตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณพื้นที่ราบบนฝั่งแม่น้ำอู ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองหลวงพระบาง ใกล้เคียงกับหมู่บ้าน "ชาวลาว" หรือ "ไตหลวงพระบาง" ปัจจุบันก็ยังมีกระจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนที่อพยพมาอยู่ในเขตไทยนั้นมีเป็นจำนวนน้อย คือ อยู่ที่บ้านท่าข้าม ตำบลม่วงยาย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย "ลื้อน้ำอู" พูดภาษาที่มีสำเนียงผิดเพี้ยนจากภาษาไทยกลางเป็นบางคำ แต่อาจเข้าใจกันได้ "ลื้อน้ำอู" พูดเสียงยาวคล้ายคนยานคางพูด มีคำว่า "หว่า" ท้ายประโยคเสมอ เช่นประโยคว่า รับประทานอาหารกันเถอะ ภาษา "ลื้อน้ำอู" จะพูดว่า "ม๊ากิ้นเข่ากั้นหว่า" ประโยคว่า ไปไหน จะพูดว่า "ไป๊ไน่หว่า" เป็นต้น (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2547: 97)

นอกจากนี้บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ยังกล่าวถึง "ลื้อเชียงรุ้ง" ซึ่งหมายถึง คนลื้อที่อาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณเขตเมืองเชียงรุ้ง[49] ในอาณาเขตมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีน และได้อพยพเข้า

[49] บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 101) อธิบายเกี่ยวกับชื่อเรียกเมือง "เชียงรุ้ง" ไว้ว่า เชียงรุ้งเป็นเมืองหนึ่งซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งขวาแม่น้ำโขง ชาวเมืองเรียกว่า "เจียงฮุ่ง" จีนเรียก "กิวลุงเกียง"

สู่เขตไทยเมื่อพ.ศ. 2492 และอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ บ้านริมฝั่งแม่น้ำสาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประมาณ 20 หลังคาเรือน

ภาษาลื้อเชียงรุ้งมีสำเนียงแปร่งและเพี้ยนจากสำเนียงภาษาลื้อทางอำเภอเชียงคำบ้างเป็นบางคำ เช่น คำว่า “พลู” ชาวลื้อเชียงรุ้งว่า “ใบ” คำว่า “เคี้ยวหมาก” ว่า “อมใบ” คำว่า “ข้าวเหนียว” ว่า “ข้าวโหน” “ข้าวเจ้า” เป็น “ข้าวอาน” “เนื้อ” ว่า “เน้อ” “วัว” ว่า “โฮ” “ควาย” ว่า “กาย” เป็นต้น ชื่อคนลื้อ โดยมากไม่มีนามสกุล มักซ้ำกันแต่ใช้เรียกขนาดรูปร่างของคนนั้น ๆ ต่อท้าย หรือบางทีเอาชื่อบิดาและหมู่บ้านตำบลนั้นเป็นนามสกุล ชื่อผู้หญิงคนธรรมดาสามัญใช้คำว่า “อี่” นำหน้านาม เช่น อี่แก้ว อี่เปง อี่จัน ฯลฯ จะเป็นสาวหรือเด็กเรียก “อี่” ทั้งนั้น ถ้าโตขึ้นมีลูกหลานผู้อายุอ่อนเรียกผู้อาวุโสกว่าว่า น้า ป้า อา แม่หลวง พ่อหลวง พ่อเฒ่า ปู่ ย่า ฯลฯ แต่คนมีอายุมากเรียกผู้หญิงที่มีอายุต่ำกว่าว่า “อี่” ถึงแม้คนอื่นจะเรียกว่า น้า ป้า อา ก็ตาม คำว่า “นาง” ใช้กับเจ้านายที่เป็นญาติสนิทกับเจ้าฟ้า พระยา จา และล่าม (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2547: 107)

“ลื้อห้วยเม็ง” หมายถึง คนลื้อที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านห้วยเม็ง ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เดิมคนลื้อกลุ่มนี้อยู่แขวงเมืองอู เขตสิบสองปันนา ดินแดนฮ่อ (ยูนนาน) ต่อมาจึงอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เพราะการรุกรานของฮ่อ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 119) กล่าวถึงภาษา “ลื้อห้วยเม็ง” ไว้ว่า เป็นภาษาอย่างเดียวกับภาษาไทยภาคพายัพ (หรือภาษาไทยถิ่นเหนือ) แต่มีสำเนียงเพี้ยนไปบ้าง เช่น คำนำหน้าชื่อผู้ชายมีผิดเพี้ยนกันเล็กน้อย กล่าวคือ ถ้าบวชเป็นพระ เมื่อสึกออกมาแล้วเรียก “หนาน” เป็นคำนำหน้าชื่อ เช่น หนานจันทร์ หนานแก้ว เป็นต้น ถ้าเป็นสามเณรเมื่อสึกออกมาแล้วเรียก “ใหม่” เป็นคำนำหน้าชื่อ เช่น ใหม่ทา ใหม่พรหม เป็นต้น

“ลื้อเชียงคำ” ได้แก่ คนลื้อที่อาศัยอยู่ในอำเภอเชียงคำซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดเชียงราย อำเภอเชียงคำจัดเป็นแหล่งที่อยู่ของชาวลื้อหลายหัวเมือง ซึ่งอพยพมาจากเมืองพง เมืองหยวน เมืองมาง เมืองยั้ง เมืองเงิน เมืองเชียงคาน ฯลฯ ในเขตมณฑลยูนนานตอนใต้ และอินโดจีนทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือโดยตั้งหมู่บ้านเป็นหมู่ ๆ ใช้ชื่อเมืองที่อยู่เดิมตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น บ้านหยวน บ้านมาง บ้านเชียงคาน บ้านล้า ฯลฯ ภาษาลื้อเชียงคำมีผิดเพี้ยนจากภาษาไทยกลางเล็กน้อย เช่น หม้อแกง ว่า “หม้อแค” บุหรี่ ว่า “เบารี” วัว ว่า “โฮ่” น้ำพริก ว่า “น้ำแจว” ยุ้งข้าว ว่า “เล่าข้าว” ผ้าขาวม้า ว่า “ผ้าโหะ” ไปไหนมา ว่า “ไปไหนป้อก” เมื่อสาย ว่า “เมื่องาย” ฯลฯ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2547: 127–128)

นอกจากนี้บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 299) ยังได้กล่าวถึงคำศัพท์และความหมายในภาษาลื้อที่ใช้ไม่ตรงกับภาษาไทยกลางด้วย เช่น ฟืน ว่า “หลัว” คิด ว่า “กึ๊ด” หวง ว่า “ขาง” เสนียด ว่า “คี้ด” เดิน ว่า “เตียว” ชน ว่า “ต้อ” พระสงฆ์ ว่า “ตุ๊เจ้า” กระท่อม ว่า “ตูบ” ปิด ว่า “ตึ๊ด” บรรทุก ว่า “ต่าง” ป่า ว่า “เถิน” ทัพพี ว่า “ป้าก” กาย ว่า “คิง” อีก ว่า “ปอสอง”, ให้ ว่า “ปั้น” หรือ “หื้อ” ดู ว่า “ผ่อ” ยิง ว่า “ยือ” กระโดด ว่า “โยด” ฯลฯ บางคำที่ภาษาไทยกลางมีเสียงควบกล้ำ เช่น คำว่า ตลาด ใกล้ ไกล กลัว ในภาษาไทยลื้อจะไม่มีเสียงควบกล้ำ เช่น ตลาด เป็น “กาด” ใกล้ เป็น “ใก้” ไกล เป็น “ไก๋” กลัว เป็น “โก๋” ฯลฯ

ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาไทลื้อเปรียบเทียบกับคำศัพท์ในภาษาไทยมาตรฐานซึ่งคัดเลือกมาจากศัพทานุกรม *"ศัพท์ไท 6 ภาษา"* (ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ, 2527) มีดังนี้ [50]

ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
kra-cok^{21}	vɛn^{33}	"กระจก"
kluəy^{42ʔ}	koi^{13}	"กล้วย"
kha-yan^{24}	xak^{55}	"ขยัน"
caːn^{33}, chaːm^{33}	phaːn^{11}, vaːn^{35} phaːn^{11}	"จาน, ชาม"
cha-laːt^{21}	lak^{55}	"ฉลาด"
thɯː^{42ʔ}	puk^{55}	"ที่อ"
phrik^{45}	maːk^{35} phik^{33}	"พริก"
muŋ^{45ʔ}	sut^{55}	"มุ้ง"
ma-lɛːŋ^{33} wan^{33}	mɛŋ^{51} mun^{51}	"แมลงวัน"
(wan^{33}) phruŋ^{42ʔ} niː^{45ʔ}	van^{51} phuk^{33}, mɯ^{11} phuk^{33}	"วันพรุ่งนี้"

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาลื้อเท่าที่สืบค้นได้พบว่า นอกเหนือจากงานที่เคยกล่าวถึงคำศัพท์และการใช้คำในภาษาลื้อดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีงานวิจัยในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ซึ่งจัดทำโดยนิภา อัมพรพรรดิ์ (2529) ที่ศึกษาลักษณะของภาษาไทลื้อ ที่ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านซึ่งเป็นภาษาลื้อถิ่นเดียวกันกับที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ (ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวใช้ชื่อเรียกภาษาว่า "ไทลื้อ" ดังนั้นในการอ้างอิงชื่อภาษาในเนื้อหาส่วนนี้จึงจะใช้คำว่า "ไทลื้อ") ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะทางคำศัพท์ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวมาสรุปไว้ดังนี้

นิภา อัมพรพรรดิ์ (2529) ได้ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะโดยทั่วไปของภาษาไทลื้อที่พูดในหมู่บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งประกอบด้วยระบบเสียง (ระบบพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และลักษณะพยางค์) ระบบคำ (ลักษณะคำและหมวดคำต่าง ๆ) ระบบไวยากรณ์ (ชนิดของวลี โครงสร้างของวลี การเรียงคำ รูปประโยค และชนิดของประโยค) รวมทั้งได้กล่าวถึงความแตกต่างทางด้านเสียงระหว่างภาษาไทลื้อกับภาษาไทยมาตรฐานด้วย ในเนื้อหาส่วนนี้จะกล่าวสรุปเกี่ยวกับระบบคำเท่านั้น

[50] ตัวอย่างคำศัพท์ในภาษาไทยมาตรฐานที่นำมาเปรียบเทียบกับคำศัพท์ภาษาไทลื้อในศัพทานุกรม *"ศัพท์ไท 6 ภาษา"* ของปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2527) มาจากการคัดเลือกของผู้วิจัยเอง ส่วนข้อมูลคำศัพท์ภาษาไทลื้อที่นำมาจากศัพทานุกรมนั้น ในที่นี้ได้ปรับการนำเสนอวรรณยุกต์ของคำศัพท์ด้วยการใช้ตัวเลขแสดงระดับเสียงของวรรณยุกต์ตามที่ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2527: 3) นำเสนอไว้ในตอนต้นของศัพทานุกรม เพื่อให้เห็นภาพการเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ระบบคำในภาษาไทลื้อ

หน่วยคำในภาษาไทลื้อมี 2 ชนิด คือ หน่วยคำอิสระ และหน่วยคำผูกพัน ลักษณะคำในภาษาไทลื้อที่พบมาก คือ หน่วยคำอิสระที่มีหน่วยคำเดียว ซึ่งเป็นภาษาคำโดด (Isolating Language) นอกจากนี้มีคำหลายหน่วยคำ ได้แก่ คำประสมและคำผสาน

การสร้างคำ ภาษาไทลื้อมีวิธีสร้างคำใหม่ 3 ชนิด ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ และคำซ้อน การสร้างคำใหม่แต่ละชนิดสรุปได้ดังนี้

1) คำประสม ประกอบขึ้นด้วยหน่วยคำอิสระตั้งแต่สองหน่วยขึ้นไป เช่น

paː1 faː3	“ตะพาบน้ำ”	saːj1 khɛːn1	“สร้อยข้อมือ”
ciːn3 piːŋ6	“เนื้อย่าง”	juː5 dɤːn1	“อยู่ไฟ”
nɔːn2 kin1	“นอนกิน”	koːj6 sum6	“กล้วยหักมุก”
kop1 kin1 dɤːn1	“จันทรคราส”	boː1 hot4 nam3	“บัวรดน้ำ”

2) คำซ้ำ ในภาษาไทลื้อมีคำซ้ำเพื่อแสดงความหมาย แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ

2.1) คำซ้ำแสดงความหมายเป็นพหูพจน์ เช่น phɤːn4 phɤːn4 “เพื่อน” (เพื่อนหลายคน)

2.2) คำซ้ำแสดงความหมายเบาลง เช่น baːŋ1 baːŋ1 “บาง ๆ” (บางเล็กน้อย)

2.3) คำซ้ำแสดงความหมายเน้นหนัก เช่น cɛːŋ1 cɛːŋ6 “สว่างมาก”

ลักษณะการซ้ำ คำซ้ำในภาษาไทลื้อมีการซ้ำคำ 3 วิธี คือ การซ้ำหมดทั้งคำ เช่น luːk4 luːk4 “ลูก ๆ” การซ้ำบางส่วนโดยการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ต่างไปจากคำเดิม เช่น ɲaːw1 ɲaːw2 “ยาวมาก” และการซ้ำคำ 2 คู่ เป็นการแสดงกริยาอาการที่เกิดขึ้นสลับไปมา เช่น naŋ4 naŋ4 nɔːn2 nɔːn2 “นั่ง ๆ นอน ๆ”

3) คำซ้อน ภาษาไทลื้อมีคำซ้อน 2 ชนิด คือ คำซ้อน 2 คน และคำซ้อนคำคู่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำซ้อน 2 คำ เช่น

haj4 naː2	“ไร่นา”
nuŋ4 hum5	“นุ่งห่ม”
duɯː6 daːn6	“ดื้อด้าน”

คำซ้อนคำคู่ เช่น

kha3 muk4 kha3 mun2	“คลื่นไส้”
toː1 pɔː4 toː1 mɛː4	“คู่รัก”
baʔ1 lin4 tin5 tɔːn5	“ชิ้นเล็กชิ้นน้อย”
baʔ1 laːk4 kaːk5 keːk5	“สกปรก”

2.5.2.2 ข. ลักษณะทางเสียงในภาษาลื้อ

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 293-304) ได้นำเสนอตอนหนึ่งในหนังสือ *"ไทยสิบสองปันนา เล่ม ๒"* ในหัวข้อเรื่อง "ภาษาไทยลื้อ" ซึ่งมีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การตั้งบ้านเรือน และวรรณคดีของชาวไทยลื้อ คนไทยในประเทศจีน รวมทั้งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาลื้อด้วย ถึงแม้ในงานดังกล่าวจะไม่ได้วิเคราะห์หรือนำเสนอลักษณะทางเสียงในภาษาลื้อโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ แต่ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางเสียงในภาษาลื้อที่บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547: 298-299) นำเสนอไว้นั้นนับเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ด้วย จึงได้นำมาสรุปไว้ในเนื้อหาส่วนนี้ดังนี้

เสียงพยัญชนะ ภาษาลื้อใช้เสียงพยัญชนะ ก จ ล ต ป ฮ แทน พยัญชนะ ค ช ด ท พ ร เช่น ควร – กวร, ความ – กวาม, ค้า – ก้า, ชาย – จาย, ชัง – จัง, ชาน – จาน, ดี – ลี, ดำ – ลำ, ดั่ง – ลั่ง, ท่าน – ต้าน, ทาง – ตาง, พี่ – ปี้, พ่อ – ป้อ, พอ – ปอ, เรือ – เฮอ, แร่ – แฮ่, รู้ – ฮู้ ฯลฯ

เสียงสระ ภาษาลื้อมีสระที่ไม่ใช้พูดเลย คือ สระ เ◌ีย, เ◌ือ, ◌ัว, เ◌ือก, เ◌ือน, เ◌ือง, เ◌ือด, เ◌ือม, เ◌ือบ, เ◌ือย, เ◌ียง, เ◌ียน, เ◌ียก, เ◌ียด, เ◌ียม, เ◌ียบ, เ◌ียว, -วง, -วม, -วบ, -วด, -วย, แ-บ, โ-ม โดยเปลี่ยนไปใช้สระอื่นแทน เช่น คำว่า เมีย – เม, เลีย – เล, เหงื่อ – เหง่อ, เกลือ – เก๋อ, เมื่อ – เม่อ, ผัว – โผ๋, หัว – โห๋, ตัว – โต๋, เชือก – เจิก, เผือก – เผิก, เลือก – เลิก, เรือน – เฮิน, เหมือน – เหมิน, เมือง – เมิง, เรื่อง – เริ่ง, เลือด – เลิด, เกือบ – เกิบ, เสียง – เสง, เขียน – เขน, เรียก – เฮก, เกลียด – เกด, เงียบ – เงบ, หลวง – หลง, บวม – บม, จวบ – โจบ, นวด – โนด, ช่วย – จ่อย, แสบ – เสบ, ลม – ลุม, กลม – กุม, โคม – คุม ฯลฯ

เสียงวรรณยุกต์ คำที่ออกเสียงธรรมดา ซึ่งไม่มีวรรณยุกต์ ไม้เอก ไม้โท ไม้ตรี ไม้จัตวา ตามภาษาไทยกลางนั้น บางคำก็เติมวรรณยุกต์ ไม้จัตวา ไม้โท ในภาษาไทยลื้อ เช่น คำว่า กา ชาวไทยลื้อว่า ก๋า กิน เป็น กิ๊น, ตา เป็น ต๋า, พัด เป็น ปั๊ด ฯลฯ บางคำที่เป็นเสียงไม้เอก กลับเป็นเสียงไม้โท ไม้จัตวา ในภาษาลื้อ เช่น ท่า เป็น ต้า หรือ ต่า, เท่า เป็น เต้า หรือ เต๊า, แท่ง เป็น แต้ง, พี่ เป็น ตี้ ฯลฯ ที่ผันจากเสียงไม้โท เป็นไม้ตรี เช่น ท้อง เป็น ต๊อง ฯลฯ

ส่วนงานที่วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางเสียงในภาษาลื้อหรือไทลื้อโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีทางภาษาศาสตร์เท่าที่สืบค้นได้มีดังนี้

ชำนาญ รอดเหตุภัย (2517) นำเสนองานวิจัยในรูปแบบของปริญญานิพนธ์เรื่อง *"วรรณกรรมไทยลื้อ"* งานดังกล่าวศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมไทยลื้อ จำแนกตามลักษณะรูปแบบได้ 6 ประเภท คือ นิทานทรงเครื่อง นิทานคติ นิทานปริศนา นิทานเรื่องผี นิยาย และนิทานมุขตลก และจากการศึกษาวรรณกรรมไทยลื้อนี้ ชำนาญ รอดเหตุภัยได้แยกหน่วยเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์จากข้อมูลที่ศึกษา ดังนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะ ประกอบด้วย

1. หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว มี 22 หน่วยเสียง คือ /p, t, k, ʔ, ph, th, kh, b, d, c, ch, f, s, h, m, n, ŋ, ɲ, l, r, w, y/

2. หน่วยเสียงพยัญชนะต้นประสม มี 2 หน่วยเสียง คือ /khw, kw/

3. หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย มี 9 หน่วยเสียง คือ /k, t, p, ŋ, n, m, y, w, ʔ/

หน่วยเสียงสระ มีเฉพาะหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง คือ /i, ii, ɨ, ɨɨ, u, uu, e, ee, ə, əə, o, oo, ɛ, ɛɛ, a, aa, ɔ, ɔɔ/ ส่วนหน่วยเสียงสระประสมไม่มีใช้ในภาษาไทยลื้อ ภาษาไทยลื้อจะใช้สระเดี่ยวแทนสระประสม เช่น เมีย-เม, เดือน-เดิน, ผัว-โผ

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ มีทั้งหมด 5 เสียง คือ สามัญเพี้ยน เอกเพี้ยน โทเพี้ยน ตรีเพี้ยน และจัตวาเพี้ยน และมีข้อสังเกตดังนี้ คือ

1. ภาษาไทยกลางที่พยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางและอักษรสูง เมื่อเป็นคำเป็น เสียงสามัญ ภาษาไทยลื้อจะออกเสียงเป็นเสียงสามัญเพี้ยน
2. ภาษาไทยกลางที่พยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางและอักษรสูง หรือนำด้วยอักษรสูง เมื่อเป็นเสียงเอก ภาษาไทยลื้อจะออกเสียงเป็นเสียงจัตวาเพี้ยน เช่น สี่ เป็น สี ใหม่ เป็น ใหม
3. ภาษาไทยกลางที่พยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางและอักษรสูง หรือนำด้วยอักษรสูง เมื่อเป็นคำตายเสียงสั้นและเป็นเสียงเอก ภาษาไทยลื้อจะออกเสียงเป็นเสียงตรีเพี้ยน เช่น จะ เป็น จ๊ะ สุข เป็น ชุก
4. ภาษาไทยกลางที่พยัญชนะต้นเป็นอักษรกลาง อักษรต่ำ และอักษรสูง เมื่อเป็น เสียงโท ภาษาไทยลื้อจะออกเสียงเป็นเสียงเอกเพี้ยน เช่น ได้ เป็น ได่ ข้าว เป็น ข่าว พี่ เป็น ปี่
5. ภาษาไทยกลางที่พยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำ คำเป็น เสียงสามัญ ภาษาไทยลื้อจะออกเสียงเป็นเสียงโทเพี้ยน เช่น นา เป็น น่า มี เป็น มี่

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996) ซึ่งเก็บข้อมูลภาษาลื้อเป็นเวลาประมาณ 15 ปี และวิเคราะห์ข้อมูลในปี 1969 หลังจากนั้นโทมัส จอห์น ฮูดัก (Thomas John Hudak) จึงนำผลการวิเคราะห์มาตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1996 ข้อมูลภาษาลื้อของเก็ดนีย์เป็นภาษาลื้อที่พูดในเชียงรุ้ง (Chieng Hung - LCH) และเมืองยอง (Muong Yong - LMY) ลักษณะทางเสียงในภาษาลื้อทั้งสองถิ่นจากการศึกษาของเก็ดนีย์ สรุปได้ดังนี้

พยัญชนะในภาษาลื้อเชียงรุ้งและลื้อเมืองยอง

ภาษาลื้อที่พูดในเชียงรุ้ง (Chieng Hung - LCH) และเมืองยอง (Muong Yong - LMY) มีระบบพยัญชนะเหมือนกัน นั่นคือ มีทั้งพยัญชนะต้นเดี่ยวและพยัญชนะต้นควบกล้ำ สระเดี่ยวและสระประสม โดยในโครงสร้างพยางค์อาจมีหรือไม่มีพยัญชนะท้าย

นอกจากนี้ในภาษาลื้อทั้งสองถิ่นมักมีการแปรของเสียงพยัญชนะ [h] และ [r] โดยพยัญชนะ [h] ปรากฏในภาษาพูด เช่น [hum^{33}] “ร่ม” และพยัญชนะ [r] ปรากฏในภาษาเขียน เช่น [rum^{33}] นอกจากนี้เก็ดนีย์ยังได้บันทึกไว้ด้วยว่า มีรูปแปร [l] ปรากฏในภาษาเขียน เช่น [lum^{33}] ตัวอย่างการปรากฏของพยัญชนะในภาษาลื้อถิ่นเมืองเชียงรุ้งและภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง มีดังนี้

- พยัญชนะกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops) ได้แก่ /p, t, c, k, ʔ/ มีตัวอย่างคำศัพท์ดังนี้ /pii^{33}/ “พี่”, /taaŋ^{21}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /taaŋ^{342}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ทาง”, /caay^{21}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /caay^{342}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ผู้ชาย”, /kin^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /kin^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “กิน” และ /ʔum^{11ʔ}/ “อุ้ม”

- พยัญชนะกัก ไม่ก้อง-พ่นลม (Voiceless aspirated stops) ได้แก่ /ph, th/ (ปรากฏทั้งในภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้งและภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง) และ /ch/ (ปรากฏเฉพาะในภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง) มีตัวอย่างคำศัพท์ดังนี้ /phoo^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /phoo^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “สามี”, /thaw^{11ʔ}/ “แก่, เฒ่า” และ /suʔ^{45} chit^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “บี้”

- พยัญชนะกัก ก้อง (Voiced stops) ได้แก่ /b, d/ มีตัวอย่างคำศัพท์เช่น /baat^{12}/ “เท้า” และ /dam^{11ʔ}/ “ด้าม”

- พยัญชนะนาสิก (Nasals) ได้แก่ /m, n, ŋ/ (ปรากฏทั้งในภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้งและภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง) และ [ɲ] (ปรากฏเฉพาะในภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง และปรากฏเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียงพยัญชนะ /ŋ/ เมื่อปรากฏหน้าเสียงสระ [i] และ [ɛ]) มีตัวอย่างคำศัพท์ดังนี้ /mɔɔ^{11ʔ}/ “หม้อ”, /naa^{11ʔ}/ “หน้า”, [ɲɛn^{342}] (ถิ่นเมืองยอง) “ทำให้ติดกันแน่น”, /ŋaay^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง) และ /ŋaay^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “หงาย”

- พยัญชนะเสียงเสียดแทรกอุสุม ไม่ก้อง (Voiceless spirants) ได้แก่ /f, s, x[51], h/ มีตัวอย่างคำศัพท์ดังนี้ /faa^{31ʔ}/ “ฟ้า”, /sɛw^{21}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /sɛw^{342}/ (ถิ่นเมืองยอง) “คม, แหลม (sharp)”, /xay^{12}/ “ไข่” และ /hɤɤ^{12}/ “เหงื่อ”

- พยัญชนะเสียงก้องกังวาน (Sonorants) ได้แก่ /l, r, v, y/ มีตัวอย่างคำศัพท์ดังนี้ /luuk^{33}/ “ลูก”, /raak^{33}/ “ราก”, /vay^{31ʔ}/ “ไว้” และ /yɤɤ^{12}/ “เหยื่อ(ใส่เบ็ด)”

ในงานดังกล่าวเก็ดนีย์จัดกลุ่มพยัญชนะเสียดแทรก (spirant/fricative) [v] ไว้กับพยัญชนะสั่นรัว (sonorants) เนื่องจากพยัญชนะดังกล่าวมีความก้องและมีเสียงเสียดแทรกในระดับต่ำ นอกจากนี้เสียงพยัญชนะ [v] และ [w] ยังปรากฏแบบสับหลีกด้วย (complementary distribution) โดยพยัญชนะ [v] ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะ [w] ปรากฏตามพยัญชนะอื่น ๆ

นอกจากนี้งานของเก็ดนีย์ยังแสดงให้เห็นด้วยว่า ภาษาลื้อมีพยัญชนะต้นควบกล้ำซึ่งตามด้วยพยัญชนะ [r] หรือ [w] และในภาษาลื้อไม่มีการปรากฏในพยัญชนะควบกล้ำในตำแหน่งท้ายพยางค์

[51] มีประเด็นเกี่ยวกับพยัญชนะในภาษาลื้อทั้ง 2 ถิ่นดังกล่าวที่น่าสนใจ คือ เก็ดนีย์ไม่พบว่าพยัญชนะ [x] และ [kh] เป็นคนละหน่วยเสียงกัน แต่พยัญชนะทั้งสองเสียงปรากฏแบบแปรอิสระ (free variation) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแตกต่างจากงานของฟัง กวย ลี (Li, 1964) ที่พบว่า พยัญชนะ /x/ และ /kh/ ในภาษาลื้อที่พูดในเชียงตุง (Cheng Tung) ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของสิบสองปันนาเป็นคนละหน่วยเสียงกัน ต่อมา เก็ดนีย์จึงพบข้อเท็จจริงว่าภาษาลื้อถิ่นดังกล่าวพูดอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงและต่อเนื่องกับบริเวณที่พูดภาษาไทขาวในประเทศเวียดนามซึ่งมีพยัญชนะทั้งสองหน่วยเสียงดังกล่าว

- พยัญชนะควบกล้ำที่ปรากฏร่วมกับพยัญชนะ [r] ได้แก่ /tr-, thr-/ ตัวอย่างเช่น /traa^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /traa^{55}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ตรา (brand)”, /thrii^{21}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง) และ /thrii^{342}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ทหาร”

- พยัญชนะควบกล้ำที่ปรากฏร่วมกับพยัญชนะ [w] ได้แก่ /kw-, xw-/ (ปรากฏทั้งในภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้งและภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง) และ /tw-, thw-/ (ปรากฏเฉพาะในภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง) ตัวอย่างเช่น /kwaan^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /kwaan^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ขวาน”, /twip^{33}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ทวีป”, /thwaay^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ถวาย”, /xwaay^{21}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง) และ /xwaay^{342}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ควาย”

นอกจากนี้ข้อมูลของเก็ดนีย์ยังบันทึกไว้ด้วยว่า ในภาษาลื้อเมืองยองมีเสียงพยัญชนะควบกล้ำ [xl-] เช่น [xlɯk^{33}] (ถิ่นเมืองยอง) “เสียงกระดูกลั่นเวลาเคลื่อนไหวช้า ๆ”

สำหรับพยัญชนะท้ายในภาษาลื้อนั้น เก็ดนีย์นำเสนอไว้ว่า ภาษาลื้อมีพยัญชนะท้าย 7 หน่วยเสียง ได้แก่ พยัญชนะนาสิก /-m, -n, -ŋ/ และพยัญชนะกัก ไม่ก้อง /-p, -t, -k, -ʔ/ (เก็ดนีย์วิเคราห์ให้พยัญชนะท้าย /-w, -y/ เป็นส่วนหนึ่งของสระประสม) ตัวอย่างการปรากฏของพยัญชนะท้ายในภาษาลื้อ มีดังนี้

- พยัญชนะท้ายเสียงนาสิก ได้แก่ /-m, -n, -ŋ/ ตัวอย่างเช่น /nam^{31ʔ}/ “น้ำ”, /nɔn^{21}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /nɔn^{342}/ (ถิ่นเมืองยอง) “นอน”, /mɔŋ^{21}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง) และ /mɔŋ^{342}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ฆ้อง”

- พยัญชนะท้ายเสียงกัก ไม่ก้อง ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ/ ตัวอย่างเช่น /baap^{12}/ “บาป”, /het^{33}/ “ทำ”, /paak^{12}/ “ปาก”, /neʔ^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง) และ /neʔ^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “พิง, เอน”

สระในภาษาลื้อเชียงรุ้งและลื้อเมืองยอง

สระเดี่ยว ภาษาลื้อทั้งสองถิ่นมีสระเดี่ยว 9 หน่วยเสียงซึ่งประกอบด้วยสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว เมื่อสระทุกหน่วยเสียงปรากฏท้ายพยางค์จะมีเสียงยาว ในงานของเก็ดนีย์ แสดงสระเสียงยาวด้วยการใช้สัทอักษรแสดงเสียงสระซ้ำกัน 2 ตัวอักษร สระในภาษาลื้อทั้ง 2 ถิ่นมีดังนี้

- สระสูง (High): /i-ii, ɯ-ɯɯ, u-uu/ ตัวอย่างเช่น

/min^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /min^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “เหม็น”

/thɯŋ^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /thɯŋ^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “ถึง”

/hum^{12}/ “ห่ม”

/lii^{12}/ “หรี่”

/mɯɯt^{33}/ “มืด”

/puu^{21}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง),

/puu^{342}/ (ถิ่นเมืองยอง) “พลู”

- สระกลาง (Mid): /e-ee, ɤ-ɤɤ, o-oo/ ตัวอย่างเช่น

/xew^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /xew^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “เขียว”

/veek^{33}/ “งาน (work)”

/lɤm^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), /lɤm^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “(งู) เหลือม”

/lɤɤ^{33}/ “เลื่อย (ก.)”

/mon^{33}/ “สนุก (ม่วน)”

/mook^{12}/ “หมวก”

สระต่ำ (Low): /ɛ-ɛɛ, a-aa, ɔ-ɔɔ/ ตัวอย่างเช่น

/nɛn^{11ʔ}/ “แน่น, แข็ง”

/hɛɛ^{33}/ “แร่”

/san^{11ʔ}/ “สั้น”

/naaw^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), / naaw^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “หนาว”

/hɔŋ^{31ʔ}/ “เรียก”

/tɔɔk^{12}/ “ตอก (น.)”

สระประสม เก็ดนีย์วิเคราะห์ให้สระประสมประกอบด้วยสระ 1 เสียงและมีเสียงท้ายคือ [-w] และ [-y] สระประสมในภาษาลื้อทั้งสองถิ่น มีดังนี้

- สระประสมที่มีเสียงท้ายเป็นเสียง [-w] : /iw, ew, ɛw, aw, aaw/ ตัวอย่างเช่น

/ʔew^{12}/ “ธุระ”

/sɛw^{55}/ (ถิ่นเชียงรุ้ง), / sɛw^{45}/ (ถิ่นเมืองยอง) “กลิ่นเหม็น”

/law^{11ʔ}/ “เหล้า”

/faaw^{31ʔ}/ “รีบ”

- สระประสมที่มีเสียงท้ายเป็นเสียง [-y] : /uy, ɤy, oy, ay, aay, ɔy/ ตัวอย่างเช่น

/tuy^{11ʔ}/ “อ้วน”

/nɤy^{12}/ “เหนื่อย”

/koy^{11ʔ}/ “กล้วย”

/pay^{31ʔ}/ “ดัก”

/ʔaay^{12}/ “ดักซุ่มรอ”

/hɔy^{31ʔ}/ “ร้อย (ก.)”

วรรณยุกต์ในภาษาลื้อเชียงรุ้งและลื้อเมืองยอง

เก็ดนีย์นำเสนอไว้ว่าภาษาลื้อเชียงรุ้งและภาษาลื้อเมืองยองมีความแตกต่างกันในเรื่องของวรรณยุกต์สรุปได้ดังนี้[52]

[52] ฮูดัก (Hudak, 1996) นำเสนอระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อเชียงรุ้งและลื้อเมืองยองจากการวิเคราะห์ของเก็ดนีย์ด้วยการใช้ตัวเลข 1 ตัวกำกับไว้ท้ายคำ ตัวอย่างเช่น วรรณยุกต์ที่ 1 เป็นเสียงสูงระดับ /55/ เช่น /haa^{1}/ “หา” ในงานวิจัยนี้ได้ปรับการนำเสนอวรรณยุกต์ในงานของเก็ดนีย์ด้วยการใช้ตัวเลขแสดงระดับเสียงกำกับไว้ท้ายคำ เช่น

ภาษาลื้อเชียงรุ้ง ในพยางค์เปิดซึ่งลงท้ายด้วยเสียงสระ เสียงกึ่งสระ (semivowel) หรือเสียงพยัญชนะนาสิก จะมีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ได้แก่

1. เสียงสูงระดับ (high level) /55/ เช่น คำว่า /haa^{55}/ “หา”
2. เสียงต่ำ-ตก (low-falling) /21/ เช่น คำว่า /haa^{21}/ “รา”
3. เสียงต่ำ-ขึ้น (low-rising) /12/ เช่น คำว่า /haa^{12}/ “ห่า (ฝน)”
4. เสียงกลางระดับ (mid level) /33/ เช่น คำว่า /haa^{33}/ “ฮ่า (โรค)” (ในภาษาไทยมาตรฐานสะกดเป็น “ห่า”)
5. เสียงต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย (low level, glottalized) /11^{ʔ}/ เช่น คำว่า /haa^{11ʔ}/ “ห้า”
6. เสียงตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย (falling, glottalized) /31^{ʔ}/ เช่น คำว่า /haa^{31ʔ}/ “ปลา(ร้า)”

ส่วนพยางค์ตาย (checked syllables) ซึ่งได้แก่ พยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียง [-p, -t, -k] มีสระเสียงสั้นนั้นมีเสียงวรรณยุกต์คล้ายวรรณยุกต์ที่ 1 และวรรณยุกต์ที่ 5 ที่ปรากฏในพยางค์เปิด เช่น คำว่า [sip^{55}] “สิบ” [mot^{33}] “มด” เป็นต้น สำหรับพยางค์ตายที่มีสระเสียงยาวจะมีเสียงวรรณยุกต์คล้ายวรรณยุกต์ที่ 3 และวรรณยุกต์ที่ 4 เช่น คำว่า [ʔaap^{12}] “อาบ (น้ำ)” [faak^{33}] “ฟาก (ไม้ไผ่)” เป็นต้น

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้งแสดงในภาพที่ 35 ต่อไปนี้

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว.1 /55/	ว.3 /12/	ว.5 /11^{ʔ}/	ว.3 /12/	ว.1 /55/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)	ว.2 /21/	ว.4 /33/	ว.6 /31^{ʔ}/	ว.4 /33/	

ภาพที่ 35 ระบบวรรณยุกต์ภาษาลื้อถิ่นเมืองเชียงรุ้ง (ดัดแปลงจาก Hudak, 2008: 21)

/haa^{55}/ “หา” หรือกรณีที่เป็นเสียงวรรณยุกต์ที่มีเสียงกักที่เส้นเสียงปรากฏร่วมด้วย ในงานวิจัยนี้จะแสดงวรรณยุกต์ดังกล่าวด้วยสัทอักษร ʔ ไว้ท้ายเสียงวรรณยุกต์ เช่น วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /11^{ʔ}/ เช่น /haa^{11ʔ}/ “ห้า” ทั้งนี้เพื่อให้การถ่ายถอดเสียงด้วยสัทอักษรเป็นระบบเดียวกันกับงานวิจัยนี้ นอกจากนี้ยังได้ปรับลำดับของวรรณยุกต์ให้สอดคล้องกับระบบที่ใช้ในงานวิจัยนี้โดยเรียงลำดับวรรณยุกต์ที่ 1-6 ตามลำดับของวรรณยุกต์ที่ปรากฏในกล่องวรรณยุกต์แถวที่ 1-4 ในคอลัมน์ A B C DL และ DS ซึ่งจะทำให้เห็นภาพการเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในงานอื่น ๆ ที่ผ่านมากับงานวิจัยนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาษาลื้อเมืองยอง มีวรรณยุกต์แตกต่างจากภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้งเพียงเล็กน้อยเท่านั้น วรรณยุกต์ทั้ง 6 หน่วยเสียงในภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง มีดังนี้

1. เสียงสูง-ขึ้น (high-rising) /45/ เช่น คำว่า /haa^{45}/ “หา”
2. เสียงกลาง มีเสียงขึ้นและตกเล็กน้อย (mid, with slight rise and fall) /342/ เช่น คำว่า /haa^{342}/ “รา”
3. เสียงต่ำ-ขึ้น (low-rising) /12/ เช่น คำว่า /haa^{12}/ “ห่า (ฝน)”
4. เสียงกลางระดับ (mid level) /33/ เช่น คำว่า /haa^{33}/ “ฮ่า (โรค)” (ในภาษาไทยมาตรฐานสะกดเป็น “ห่า”)
5. เสียงต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย (low level, glottalized) /11^{ʔ}/ เช่น คำว่า /haa^{11ʔ}/ “ห้า”
6. เสียงตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย (falling, glottalized) /31^{ʔ}/ เช่น คำว่า /haa^{31ʔ}/ “ปลา(ร้า)”

พยางค์ตายสระเสียงสั้นในภาษาลื้อถิ่นเมืองยองมีเสียงวรรณยุกต์คล้ายวรรณยุกต์ที่ 1 และวรรณยุกต์ที่ 4 ที่ปรากฏในพยางค์เปิดเช่นเดียวกับภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้ง เช่น คำว่า [dip^{45}] “ดิบ” [fok^{33}] “ฟก” เป็นต้น ส่วนพยางค์ตายที่มีสระเสียงยาวนั้นมีเสียงวรรณยุกต์คล้ายวรรณยุกต์ที่ 3 และวรรณยุกต์ที่ 4 เช่น คำว่า [duuk^{12}] “กระดูก” [hɛɛt^{33}] “แรด” เป็นต้น

พยางค์ตายสระเสียงสั้นที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกักที่เส้นเสียง (glottal stop) ทั้งในภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้งและภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง มักมีการละเสียงพยัญชนะท้ายและมีผลทำให้เกิดการลดรูปของสระและวรรณยุกต์กลายเป็นวรรณยุกต์ที่ 4 เสียงกลางระดับ /33/ ตัวอย่างเช่น คำว่า “ประตู” [paʔ$^{55/45}$ tuu$^{55/45}$] อาจจะออกเสียงเป็น [pa-tuu$^{55/45}$] พยัญชนะแกนพยางค์ [m̩] อาจปรากฏโดยมีหรือไม่มีวรรณยุกต์ เช่น [m̩^{12}] หรือ [m̩] “ลักษณนามของผลไม้”

นอกจากนี้เก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996: xxii) ยังตั้งข้อสังเกตไว้อีกว่า ภาษาลื้อเมืองยองมีปรากฏการณ์ “วรรณยุกต์สนธิ” (tone sandhi) เกิดขึ้นเมื่อวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงมีการเปลี่ยนแปลงของระดับเสียงเมื่อปรากฏกับวรรณยุกต์หน่วยเสียงอื่น ๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นกับวรรณยุกต์ที่ 2 ที่เปลี่ยนเป็นวรรณยุกต์ที่ 4 เมื่อปรากฏตามวรรณยุกต์ที่ 5 ตัวอย่างเช่น “ราคาแพง” [kaa^{33} pɛŋ^{342}] ออกเสียงเป็น [kaa^{33} pɛŋ^{33}]

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อถิ่นเมืองยองคล้ายคลึงกับภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้ง ยกเว้นรูปแบบการแยกเสียงของวรรณยุกต์คอลัมน์ A ซึ่งภาษาลื้อถิ่นเชียงรุ้งมีการแยกเสียงแบบ A123-4 ในขณะที่ภาษาลื้อถิ่นเมืองยองมีการแยกเสียงแบบ A12-34 ดังแสดงในภาพที่ 36

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว.1 /45/	ว.3 /12/	ว.5 /11$^{?}$/	ว.3 /12/	ว. 1 /45/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)	ว.2 /342/	ว.4 /33/	ว.6 /31$^{?}$/	ว.4 /33/	

ภาพที่ 36 ระบบวรรณยุกต์ภาษาลื้อถิ่นเมืองยอง (ดัดแปลงจาก Hudak, 2008: 21)

นอกจากงานของเก็ดนีย์แล้ว ยังมีงานวิจัยอื่น ๆ ที่เคยมีผู้ศึกษาลักษณะทางเสียงของภาษาลื้อ ตัวอย่างเช่น ใน *"พจนานุกรมภาษาไทยเปรียบเทียบ กรุงเทพ เชียงใหม่ ไทยลื้อ ไทยดำ"* ซึ่งจัดทำโดยมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) ได้นำเสนอระบบเสียงในภาษาไทยลื้อไว้ค่อนข้างละเอียด งานดังกล่าวเก็บข้อมูลภาษาไทยลื้อจากผู้บอกภาษาจำนวน 4 คน ผู้บอกภาษา 2 คนอาศัยอยู่ที่ศูนย์รับผู้อพยพชาวลาว อ.เชียงคำ จ.พะเยา ได้แก่ คนที่ 1 เพศชาย อายุ 55 ปีอพยพจากบ้านห้วยเหลา เมืองคอบ แขวงไชยบุรี มาอยู่ในอ.เชียงคำ จ.พะเยาเป็นเวลา 2 ปีเศษ คนที่ 2 เพศชาย อายุ 22 ปี อพยพจากที่เดียวกันกับคนที่ 1 เคยอยู่ศูนย์อพยพที่เชียงของ 2 ปี และมาอยู่ที่อำเภอเชียงคำได้ 2 ปี ส่วนผู้บอกภาษาอีก 2 คนอาศัยอยู่ในศูนย์อพยพชาวลาวบ้านน้ำยาว อ.ปัว จ.น่าน ได้แก่ คนที่ 1 เพศชาย อายุ 52 ปี อพยพจากเมืองเชียงลุ่ม แขวงไชยบุรี อยู่ที่ศูนย์อพยพมาแล้วเป็นเวลา 3 ปีเศษ และคนที่ 2 เพศชาย อายุ 30 ปี อพยพจากเมืองสิงห่อน แขวงไชยบุรี ระบบเสียงในภาษาไทยลื้อจากงานของมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) นำเสนอไว้ มีดังนี้

ระบบเสียงภาษาไทยลื้อ

พยัญชนะเดี่ยว (single consonants) หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาไทยลื้อแสดงในตารางที่ 28 ต่อไปนี้

ตารางที่ 28 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยลื้อ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525: 9-10)

ฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง / ลักษณะการออกเสียง	ริมฝีปาก (Bilabial)	ริมฝีปาก-ฟันบน (Labiodental)	ปุ่มเหงือก (Alveolar)	เพดานแข็ง (Palatal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
เสียงกัก (Stops)						
ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (voiceless unaspirated)	p		t	c	k	ʔ
ไม่ก้อง-พ่นลม (voiceless aspirated)	ph		th		kh	
ก้อง (voiced)	b		d			
เสียงเสียดแทรก (Fricatives)		f	s		x	h
เสียงนาสิก (Nasals)	m		n		ŋ	
เสียงข้างลิ้น (Lateral)			l			
เสียงกึ่งสระ (Semi-vowels)	w			y		

พยัญชนะต้นควบกล้ำ (consonant clusters): /kw-, xw-/

สระเดี่ยว (single vowels) สระเดี่ยวในภาษาไทยลื้อแสดงในตารางที่ 29 ต่อไปนี้

ตารางที่ 29 หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยลื้อ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525: 20-21)

ส่วนของลิ้น / ระดับลิ้น	หน้า		กลาง		หลัง	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สูง	i	iː	ɨ	ɨː	u	uː
กลางค่อนข้างสูง	e	eː	ə	əː	o	oː
กลางค่อนข้างต่ำ	ɛ	ɛː			ɔ	ɔː
ต่ำ			a	aː		

หมายเหตุ: ในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นจังหวัดเชียงใหม่มีเสียงสระประสม (Diphthongs): /ia, ɨa, ua/ แต่ในภาษาไทยลื้อจะมีหน่วยเสียงสระ /e หรือ eː, əː, oː/ ตามลำดับ ในคำเป็นที่มีพยัญชนะท้ายเป็นเสียงนาสิก ภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ใช้เสียงสระ /e/ และ /o/ แต่ภาษาไทยลื้อจะใช้สระ /i/ และ /u/ ตามลำดับ (แต่มีคำศัพท์บางคำที่ภาษาไทยลื้อใช้เสียงสระ /o/ แทน /u/)

ตัวอย่างเช่น[53]

[53] ในที่นี้ดัดแปลงการนำเสนอเสียงวรรณยุกต์ในตัวอย่างคำศัพท์จากงานของมีวรรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) โดยใช้ตัวเลขแสดงระดับเสียงวรรณยุกต์แทนตัวเลขแสดงลำดับที่ของวรรณยุกต์

ภาษาไทยกรุงเทพ	ภาษาไทยถิ่นจังหวัดเชียงใหม่	ภาษาไทยลื้อ	ความหมาย
/pen^{33}/	/pen^{323}/	/pen^{44}/	“เป็น”
/tem^{33}/	/tem^{323}/	/tim^{44}/	“เต็ม”
/kon^{343}/	/kon^{454}/	/kun^{213}/	“ก้น”
/koŋ^{33}/	/koŋ^{323}/	/kuŋ^{44}/	“กง”

วรรณยุกต์ มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) วิเคราะห์ให้ภาษาไทยลื้อมีวรรณยุกต์ 7 เสียง ได้แก่[54]

วรรณยุกต์ที่ 1 สูงระดับ /44/ ตัวอย่างเช่น
/maː^{44}/ “หมา” /xaː^{44}/ “ขา”

วรรณยุกต์ที่ 2 ต่ำระดับ /22/ ตัวอย่างเช่น
/maː^{22}/ “มา” /waːŋ^{22}/ “วาง”

วรรณยุกต์ที่ 3 กลาง-ตก-ขึ้น /323/ ตัวอย่างเช่น
/paː^{323}/ “ป่า” /xaː^{323}/ “ข่า”

วรรณยุกต์ที่ 4 กลางระดับ /33/ ตัวอย่างเช่น
/mɛː^{33}/ “แม่” /hɔːŋ^{33}/ “ร่อง”

วรรณยุกต์ที่ 5 ต่ำ-ตก-ขึ้น /212/ ตัวอย่างเช่น
/baːn^{212}/ “บ้าน” /kaw^{212}/ “เก้า”

วรรณยุกต์ที่ 6 กลาง-ขึ้น-ตก /343/ ตัวอย่างเช่น
/maː^{343}/ “ม้า” /caːŋ^{343}/ “ช้าง”

วรรณยุกต์ที่ 7 สูง-ตก-ขึ้น /434/ ตัวอย่างเช่น
/xat^{434}/ “ขัด” /phak^{434}/ “ผัก”

นอกจากนี้มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525: 30) ยังกล่าวถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ตามบริบทที่ปรากฏหรือ “Tone Assimilation” (ในงานของเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996) เรียกว่า “วรรณยุกต์สนธิ” (tone sandhi)) ดังนี้

- วรรณยุกต์ต่ำหรือกลางระดับที่ตามหลังวรรณยุกต์สูงระดับหรือสูง-ตก-ขึ้น จะกลายเป็นวรรณยุกต์สูงระดับ ตัวอย่างเช่น

[54] ในงานของมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) ไม่ได้ใช้ตัวเลขแสดงระดับเสียงของวรรณยุกต์ แต่ระบุชื่อเรียกวรรณยุกต์และกำกับด้วยอักษรย่อภาษาอังกฤษ เช่น วรรณยุกต์ต่ำระดับ (LL) ต่ำ ลงและขึ้น (LFR) สูงระดับ (HL) เป็นต้น ในงานวิจัยนี้ดัดแปลงการนำเสนอระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยลื้อจากพจนานุกรมฉบับดังกล่าวด้วยการใช้ตัวเลขแสดงระดับเสียงวรรณยุกต์แทนอักษรย่อภาษาอังกฤษ และปรับชื่อเรียกวรรณยุกต์ให้สอดคล้องกับระบบเดียวกันที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เช่น วรรณยุกต์ต่ำระดับ /22/ ต่ำ ลงและขึ้น ปรับเป็น ต่ำ-ตก-ขึ้น /212/ กลาง ลงและขึ้น ปรับเป็น กลาง-ตก-ขึ้น /323/ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพการเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในงานอื่น ๆ ที่ผ่านมาและในงานวิจัยนี้ได้ชัดเจนขึ้น

“สิบ” + “มือ”

/sip^{434}/ /mɨ:^{22}/ → [sip^{434} mɨ:^{44}]

- วรรณยุกต์ต่ำ-ตก-ขึ้น ในพยางค์ที่ไม่เน้นจะกลายเป็นวรรณยุกต์เสียงต่ำ-ตก ตัวอย่างเช่น

“หม้อ”

/mɔ:^{212}/ → [mɔ:^{21}]

(หมายเหตุ: เสียงวรรณยุกต์ในคำว่า [mɔ:^{21}] เป็นวรรณยุกต์เสียงต่ำ-ตก ไม่ใช่วรรณยุกต์ที่ 1 หรือต่ำระดับ)

ดังนั้นในงานดังกล่าวจึงวิเคราะห์ให้วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงต่ำ-ตก-ขึ้น /212/ มี 2 เสียงย่อย (allotones) คือ เสียงต่ำ-ตก-ขึ้น [212] และต่ำ-ตก [21] ซึ่งมีการปรากฏในบริบทที่ต่างกันดังกล่าวข้างต้น

ภาพที่ 37 ต่อไปนี้แสดงรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาไทยลื้อจากการวิเคราะห์ในงานของมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525)

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1 /44/	ว.3 /323/	ว.5 /212/	ว.3 /323/	ว.7 /434/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)	ว. 2 /22/	ว.4 /33/	ว.6 /343/	ว.4 /33/	ว.3 /33/

ภาพที่ 37 ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยลื้อ (ดัดแปลงจากมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525)

เมื่อเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยลื้อที่นำเสนอไว้ในงานของมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) กับระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อเชียงรุ้งและภาษาลื้อเมืองยองในงานของเก็ดนีย์ที่กล่าวในข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาษาไทยลื้อที่นำเสนอไว้ในงานของมีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ (2525) มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์เหมือนภาษาลื้อเชียงรุ้ง โดยเฉพาะรูปแบบการแยกเสียงของวรรณยุกต์คอลัมน์ A แบบ A123-4 ซึ่งแตกต่างจากภาษาลื้อเมืองยองที่มีการแยกเสียงแบบ A12-34

ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2527)ได้จัดทำศัพทานุกรมรวบรวมคำศัพท์จากภาษาไท 6 ภาษา ได้แก่ ภาษาลื้อ ภาษาเต้อหง ภาษาต้ง ภาษาสุย และภาษาหลี โดยคำศัพท์ภาษาลื้อในศัพทานุกรมฉบับดังกล่าวเป็นคำศัพท์ภาษาลื้อที่พูดอยู่ในสิบสองปันนาซึ่งเป็นเขตปกครองตนเองเขตหนึ่ง

ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้ที่พูดภาษาลื้อในงานดังกล่าวเรียกตนเองว่า “ไตลื้อ” และมีอยู่ประมาณสองแสนกว่าคน ในงานดังกล่าวได้นำเสนอระบบเสียงในภาษาลื้อไว้ด้วย สรุปได้ดังนี้

ระบบพยัญชนะ ภาษาลื้อมีพยัญชนะ 21 หน่วยเสียง ดังนี้

p		t	k	ʔ
ph		th		
b		d		
	f	s	x	h
	v			
		ts		
m		n	ŋ	
			kw	
			xw	
		l	j	

ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2527) ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับพยัญชนะในภาษาลื้อ คือ พยัญชนะ /l/ จะเกิดได้เฉพาะต้นพยางค์ แต่ไม่เกิดท้ายพยางค์ นอกจากนี้พยัญชนะ /ʔ/ จะเกิดทุกครั้งที่ไม่มีพยัญชนะอื่นเกิดหน้าสระ ดังนั้นในคำศัพท์ทุกคำที่มีพยัญชนะ /ʔ/ ในศัพทานุกรมฉบับดังกล่าวจึงไม่เขียน /ʔ/ ในต้นคำ เช่น คำว่า คำว่า /ʔat/ จะเขียนเป็น /at/ เป็นต้น

ระบบสระ

ภาษาลื้อมีสระเดี่ยว 9 หน่วยเสียง ดังนี้

i	ɯ	u
e	ɤ	o
ɛ	a	ɔ

มีสระประสม 13 หน่วยเสียง ดังนี้

aːi	ai	ui	oi	ɔi	ɯi	ɤi			
aːu	au					ɤu	iu	eu	ɛu

สระเดี่ยวยกเว้น /a/ ไม่แสดงความสั้นยาว และโดยทั่วไปจะออกเสียงยาว อย่างไรก็ตาม มีบางคำ ซึ่งมีเป็นจำนวนน้อย แสดงความแตกต่างในเรื่องความสั้นยาวของเสียงสระ ตัวอย่างเช่น (ในงานดังกล่าวแสดงตัวอย่างคำเหล่านี้โดยไม่ได้แสดงวรรณยุกต์ของแต่ละคำไว้ด้วย)

tɔŋ	“ดู”	tɔːŋ	“ทองเหลือง”
hɛt	“บีบให้แน่น”	hɛːt	“แรด”
luk	“ลุก”	luːk	“ลูก”
lɤk	“ลึก”	lɤːk	“เลือก”

สำหรับสระ /a/ นั้นแสดงความแตกต่างในเรื่องความสั้นยาวของเสียงสระในพยางค์ปิดและเมื่ออยู่ในสระประสม เช่น

tam[1]	“ตำ”	ta:m[1]	“ตาม”
pau[5]	“เป่า”	pa:u[5]	“ป่าวร้อง”

ระบบวรรณยุกต์

ภาษาลื้อที่สิบสองปันนามีเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียงในพยางค์เป็น และ 3 เสียงในพยางค์ตาย ในศัพทานุกรมของปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2527) ใช้เลข 1-6 กำกับไว้ที่ไหล่ขวาของพยางค์เป็น และเลข 7-9 ของพยางค์ตาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลำดับวรรณยุกต์	ระดับเสียงวรรณยุกต์ [55]	ตัวอย่างคำ	
1.	55	xa[1]	“ขา”
2.	51	xa[2]	“คา”
3.	13	xa[3]	“ฆ่า”
4.	11	xa[4]	“พูดให้ร้าย”
5.	35	xa[5]	“แต่งงาน-หญิง”
6.	33	xa[6]	“กิ่งไม้”
7.	55	xa[7]	“ขัดกลอน, ปัก”
8.	33	xa[8]	“ติดอ่าง”
9.	35	xa[9]	“ขาด”

ในงานดังกล่าวได้สรุปไว้ว่า ภาษาลื้อมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง เนื่องจากเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ตายลำดับที่ 7, 8, 9 นั้นซ้ำกับเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นลำดับที่ 1, 6, 5 ตามลำดับ

นอกจากงานต่าง ๆ ในข้างต้นแล้ว ยังมีวิทยานิพนธ์ของนันทริยา ลำเจียกเทศ (Lamchiagdase, 1984) ซึ่งศึกษาวิเคราะห์ระบบเสียงในภาษาลื้อที่พูดในตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง งานวิจัยดังกล่าวต้องการศึกษาด้วยว่าภาษาลื้อที่พูดในจังหวัดลำปางเป็นภาษาลื้อหรือภาษายอง ผลการวิเคราะห์ระบบเสียงในภาษาลื้อในงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

[55] ในศัพทานุกรมของปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2527) แสดงระดับเสียงวรรณยุกต์ด้วยตัวเลข และใช้เครื่องหมาย – คั่นระหว่างตัวเลข เช่น วรรณยุกต์ที่ 1-9 มีระดับเสียงดังนี้ 5-5, 5-1, 1-3, 1-1, 3-5, 3-3, 5-5, 3-3, 3-5 ในการอ้างถึงข้อมูลวรรณยุกต์จากงานดังกล่าว ในที่นี้จะปรับการแสดงระดับเสียงของวรรณยุกต์ด้วยการใช้ตัวเลขเท่านั้น และไม่มีเครื่องหมาย – คั่น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนกับการใช้เครื่องหมาย – ที่แสดงถึงการแยกเสียงของวรรณยุกต์ เช่น A1-234 หรือ B123-4 ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ในงานวิจัยนี้

– หน่วยเสียงพยัญชนะต้น ภาษาลื้อที่พูดในตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น 20 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, t, c, k, ʔ, ph, th, kh, b, d, m, n, ɲ, ŋ, l, f, s, h, w, j/

– **หน่วยเสียงพยัญชนะประสม** มี 2 หน่วยเสียง ได้แก่ /kw, khw/

– **หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย** มี 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

ส่วนหน่วยเสียงสระนั้น มีเฉพาะสระเดี่ยวซึ่งประกอบด้วยสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว ดังนี้

– **หน่วยเสียงสระเดี่ยว** มี 18 หน่วยเสียง เป็นหน่วยเสียงสระสั้น 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /i, e, ɛ, ɨ, ə, a, u, o, ɔ/ มีหน่วยเสียงสระยาว 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /iː, eː, ɛː, ɨː, əː, aː, uː, oː, ɔː/

นันทริยา ลำเจียกเทศวิเคราะห์ให้ภาษาลื้อที่พูดในตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงกลาง-สูง-ตก วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงต่ำ วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงกลาง-ตก วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงสูง-ตก วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูง-ขึ้น และวรรณยุกต์ที่ 6 เสียงกลาง-ต่ำ-ตก

โครงสร้างพยางค์ในภาษาลื้อมี 3 รูปแบบ ได้แก่

1. พยางค์เปิด (Open Syllable) มีโครงสร้างพยางค์คือ $C(C)V\text{ː}^{T1\text{-}6}$

2. พยางค์ปิด (Closed Syllable) แบ่งโครงสร้างพยางค์ได้ 2 แบบ คือ

   2.1 พยางค์เป็น (Smooth Syllable) มีโครงสร้างพยางค์ คือ $C(C)V(\text{ː})N^{T1\text{-}6}$

   2.2 พยางค์ตาย (Checked Syllable) มีโครงสร้างพยางค์ คือ $C(C)V(\text{ː})S^{T2,\,5,\,6}$

3. พยางค์นาสิก (Nasal Syllable) มีโครงสร้างพยางค์ คือ $\text{M}\!\!\!\!\text{ ̣}^{T}$

ลักษณะของพยางค์เหล่านี้จะมีหน้าที่ในระบบคำ ซึ่งโครงสร้างระบบคำ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

ก. คำพยางค์เดียว (Nuclear Syllable)

ข. คำหลายพยางค์ (Peripheral Syllable)

นอกจากนี้นันทริยา ลำเจียกเทศยังได้เปรียบเทียบความเหมือนกัน และความแตกต่างกันทางด้านเสียงวรรณยุกต์ระหว่างภาษาลื้อที่เมืองเชียงตุงในยูนนาน และที่บ้านหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา กับภาษายองที่บ้านฉางข้าวน้อยใต้ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และที่บ้านดอนไชย อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงวรรณยุกต์ แสดงให้เห็นว่า ภาษาลื้อที่ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางเหมือนภาษายอง ซึ่งเป็นภาษาลื้อถิ่นหนึ่งที่พูดในจังหวัดลำพูน จังหวัดแพร่ (บางถิ่น) และจังหวัดน่าน

นอกจากวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวแล้ว ยังมีวิทยานิพนธ์ของพรสวรรค์ พลอยแก้ว (Ploykaew, 1985) ที่ศึกษาลักษณะด้านเสียงในภาษาลื้อ โดยเก็บข้อมูลจากภาษาลื้อที่พูดในหมู่บ้านสันมะแฟน ตำบลท่าก๊อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาลื้อ บ้านสันมะแฟนมี 19 หน่วยเสียง คือ /p, ph, b, t, th, d, c, k, ʔ, k͡x, ɸ, ɕ, h, m, n, ŋ, w, l, j/ เสียงพยัญชนะเหล่านี้เป็นพยัญชนะต้นได้ทุกเสียง มีพยัญชนะต้นคู่ (พยัญชนะประสม) 2 หน่วยเสียง คือ /kw-, khw-/ และมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -

w, -j/ มีหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง เป็นสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /i, ɯ, u, e, ɤ, o, æ, a, ɔ/ มีหน่วยเสียงสระยาว 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /iː, ɯː, uː, eː, ɤː, oː, æː, aː, ɔː/ และสระประสม 1 เสียง คือ /iɤ/ มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงกลาง-ต่ำ-ขึ้น วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงสูง-ระดับ วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงกลาง-ระดับ วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงกลาง-ต่ำ-ระดับ วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงต่ำ-ระดับ และวรรณยุกต์ที่ 6 เสียงกลาง-ต่ำ-ตก

นอกจากนี้พรสวรรค์ พลอยแก้ว (Ploykaew, 1985) ยังได้จัดความสัมพันธ์ระหว่างภาษาลื้อที่บ้านสันมะแฟนกับภาษาถิ่นตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้อื่น ๆ โดยใช้กล่องทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ วิลเลี่ยม เจ เก็ดนีย์ ทำการทดสอบการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ถิ่นเมืองวะ และถิ่นเมืองยอง (ซึ่งผู้พูดอพยพมาจากประเทศพม่า แต่ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านสันมะแฟน อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย) รวมทั้งอาศัยงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ งานวิจัยของฮาร์ตแมน (Hartmann, 1976 อ้างถึงใน Ploykaew, 1985) ซึ่งเปรียบเทียบรูปแบบการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ระหว่างภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ แล้วแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มบน (The Upper Southwestern Group) กลุ่มล่าง (The Lower Southwestern Group) ซึ่งสรุปได้ว่า ภาษาลื้อที่บ้านสันมะแฟน (ถิ่นเมืองวะ) น่าจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาชาน (ตอนเหนือ) ภาษาลื้อเชียงรุ้ง ภาษาลื้อเชียงตุง ภาษาไทขาว ภาษาไทดำ ภาษาไทแดง (ซึ่งฮาร์ตแมนจัดไว้ในกลุ่มเหนือ) ส่วนภาษาลื้อที่บ้านสันมะแฟน (ถิ่นเมืองยอง) น่าจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาไทยเหนือ ภาษาน่าน ภาษาแพร่ (ซึ่งฮาร์ทแมนจัดไว้ในกลุ่มกลาง)

นอกจากนี้ยังมีงานของเสรี เวโรหา (1975) ที่นำเสนอผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในภาษาลื้อในรูปของบทความเรื่อง *"เสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ"* ในงานดังกล่าวเสรี เวโรหา ได้ศึกษาเกี่ยวกับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยเป็นผู้ให้ข้อมูล (informant) เอง ศึกษาโดยใช้เครื่องบันทึกภาพของคลื่นเสียง (spectrograph) ซึ่งสามารถบอกลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ในรูปของความถี่ได้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ (Tonemes หรือ Phonemic Tones) ในภาษาลื้อมี 6 หน่วยเสียงคือ

1. วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงสูงคงที่หรือสูงระดับ เช่น [haː1] "ค้นหา"
2. วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงกลาง-ขึ้น เช่น [haː2] "การแบ่งแยกจำนวนฝนที่ตก"
3. วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ มีการบีบตัวของช่องคอหอย และตามด้วยเสียงขึ้น เช่น [haː5] "ห้า"
4. วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงสูงตกหรือสูงลง เช่น [haː4] "รา"
5. วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงกลางคงที่ หรือกลางระดับ เช่น [haː5] "อหิวาตกโรค"
6. วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงต่ำและมีเสียงลดลงเล็กน้อย เช่น [haː6] "ปลาร้า"

เสียงวรรณยุกต์ย่อย (Allotones) หรือ (Phonetic Tones) มี 3 เสียงคือ

7. วรรณยุกต์ที่ 7 เสียงสูงพิเศษ มีกฎการเปลี่ยนเสียง (Phonological Rule) ดังนี้
   วรรณยุกต์ที่ 1 → วรรณยุกต์ที่ 4 / _____ตัวสะกดเสียงหยุด (Final Stop)
   เช่น [kep7] "เก็บ"

8. วรรณยุกต์ที่ 8 เสียงสูงพิเศษ-ขึ้น มีกฎการเปลี่ยนเสียง ดังนี้

วรรณยุกต์ที่ 4 → วรรณยุกต์ที่ 8 / { วรรณยุกต์ที่ 1, วรรณยุกต์ที่ 2, วรรณยุกต์ที่ 3 } ____

เช่น [m̩2 tæn8] “พุทรา”

9. วรรณยุกต์ที่ 9 เสียงสูงพิเศษ-ตก หรือสูงพิเศษ-ลง มีกฎการเปลี่ยนเสียง ดังนี้

{วรรณยุกต์ที่ 4, วรรณยุกต์ที่ 6} → วรรณยุกต์ที่ 9 เมื่อมีการกล่าวเน้น

เช่น [na:9] เป็นคำบอกภาษา

เสียงวรรณยุกต์พิเศษของพยางค์ m [m̩] คือ

1. วรรณยุกต์พิเศษ 1 เสียงสูง มีกฎการเกิดดังนี้

วรรณยุกต์พิเศษ 1 เกิดขึ้นหน้า { วรรณยุกต์ที่ 2, วรรณยุกต์ที่ 3, วรรณยุกต์ที่ 4, วรรณยุกต์ที่ 5 } เท่านั้น

เช่น [m̩1 pɔ:5] “พ่อ” และ [m̩1 mæ:5] “แม่”

2. วรรณยุกต์พิเศษ 2 ครึ่งแรกของเสียงวรรณยุกต์กลาง-ขึ้น (วรรณยุกต์ที่ 2) มีกฎการเกิดดังนี้

วรรณยุกต์พิเศษ 2 เกิดหน้าวรรณยุกต์ที่ 4 เท่านั้น

(วรรณยุกต์ที่ 4 → วรรณยุกต์ที่ 8)

เช่น [m̩2 ma:8] “ไม่มา”

3. วรรณยุกต์พิเศษ 6 ครึ่งแรกของเสียงวรรณยุกต์ต่ำ (วรรณยุกต์ที่ 6) มีกฎการเกิดดังนี้

วรรณยุกต์พิเศษ 6 เกิดหน้า { วรรณยุกต์ที่ 1, วรรณยุกต์ที่ 4 } และคำว่า [na:6] “น้า”

เช่น [m̩6 han6] “ไม่เห็น” และ [m̩6 na:6] “น้าผู้ชาย”

งานวิจัยอีกงานหนึ่งที่นำเสนอลักษณะทางเสียงในภาษาลื้อ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของนิภา อัมพรพรรดิ์ (2529) ซึ่งศึกษาวิเคราะห์ลักษณะโดยทั่วไปของภาษาไทลื้อที่พูดในหมู่บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา 3 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 2 คน

ในงานวิจัยดังกล่าวได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ระบบเสียงในภาษาลื้อ ซึ่งประกอบด้วยระบบพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และลักษณะพยางค์ รวมทั้งได้กล่าวถึงความแตกต่างทางด้านเสียงระหว่างภาษาไทลื้อกับภาษาไทยมาตรฐานด้วย ผลการวิจัยเฉพาะที่เกี่ยวกับด้านเสียง สรุปได้ดังนี้

ระบบเสียง ระบบเสียงของภาษาไทลื้อประกอบด้วย

หน่วยเสียงพยัญชนะ ในภาษาลื้อมีหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวทั้งหมด 20 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, t, c, k, ʔ, ph, th, kh, b, d, m, n, ɲ[56], ŋ, f, s, h, w, l, j/ ตำแหน่งพยัญชนะในภาษาไทลื้อมีดังนี้

พยัญชนะต้น ประกอบด้วยพยัญชนะเดี่ยวทั้ง 20 หน่วยเสียง สามารถเป็นพยัญชนะต้นได้ทุกหน่วยเสียง และพยัญชนะควบกล้ำ มีเพียง 2 หน่วยเสียง คือ /kw/ และ /khw/

พยัญชนะท้าย พยัญชนะท้ายในภาษาไทลื้อมี 9 หน่วยเสียง คือ /p, t, k, ʔ, m, n, ŋ, w, j/

หน่วยเสียงสระ ในภาษาไทลื้อมีเฉพาะหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง ได้แก่ /i, iː, e, eː, ɛ, ɛː, a, aː, ɯ, ɯː, ɤ, ɤː, u, uː, o, oː, ɔ, ɔː/

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ในภาษาไทลื้อมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ดังนี้

เสียงวรรณยุกต์ที่ 1	เสียงสูง-ระดับ
เสียงวรรณยุกต์ที่ 2	เสียงกลาง-ขึ้น-ตก
เสียงวรรณยุกต์ที่ 3	เสียงกลาง-ระดับ
เสียงวรรณยุกต์ที่ 4	เสียงกลาง-ระดับ-ตก
เสียงวรรณยุกต์ที่ 5	เสียงกลาง-ขึ้น-ระดับ
เสียงวรรณยุกต์ที่ 6	เสียงต่ำ-ขึ้น-ตก

นอกจากนี้ในภาษาไทลื้อยังมีลักษณะของวรรณยุกต์สนธิ (Tone Sandhi) 3 ลักษณะ ดังนี้

1. T6 → T3 / _____T2, T5 เช่น

   /khɔː6 mɯː2/ → /khɔː3 mɯː2/ “ข้อมือ”

   /ʔaː6 paːk5/ → /ʔaː3 paːk5/ “อ้าปาก”

2. T2 → T8 / T1, T5_____ เช่น

   /taw1 faj2/ → /taw1 faj8/ “เตาไฟ”

   /hɛː5 mɛːw2/ → /hɛː5 mɛːw8/ “แห่นางแมว”

[56] ในงานของนิภา พรพรรดิ์ (2529) ใช้สัทอักษร ñ แทนเสียงพยัญชนะนาสิก เพดานแข็ง ɲ ในการอ้างถึงผลการวิจัยของนิภา พรพรรดิ์ ในงานวิจัยนี้จะปรับใช้สัทอักษร ɲ แทน ñ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน และเพื่อให้เป็นระบบเดียวกันกับการใช้สัทอักษรในงานวิจัยนี้

3. T1 → T5 /_____T6 เช่น

/hin1 sum6/ → /hin5 sum6/ “สารส้ม”

พยางค์ คำพยางค์เดียวในภาษาไทลื้อ มีโครงสร้างพยางค์ทั้งหมด 5 แบบ ดังนี้

1. C(C)V:^{T} เช่น pɛ:3 “ชนะ” da:5 “จักจั่น”
   khwa:1 “ขวา”
2. C(C)VN^{T} เช่น sam3 “ซ้ำ” pan5 “บิด (ผ้า)”
   kwaŋ1 “ละเมอ”
3. C(C)V:N^{T} เช่น ɲɔ:m1 “ผอม” mɯ:n4 “ลื่น”
   khwɛ:n1 “แขวน” khwa:j2 “ควาย”
4. C(C)VS^{T} เช่น ɲip1 “หยิบ” phap4 “พับ”
   khwit1 “ขวิด” khwat1 “ข่วน”
5. C(C)V:S^{T} เช่น ka:p1 “คาบ” ɲɔ:t5 “(น้ำ)หยด”
   khwa:k5 “ขวาก” kwa:t5 “กวาด”

นอกจากนี้ภาษาไทลื้อยังมีการปรากฏของพยางค์นาสิก Ṃ 2 ลักษณะ คือ

1. พยางค์ Ṃ เกิดจากคำว่า /ʔɯm1/ ใช้นำหน้าชื่อผลไม้ เช่น
   /ṃ pa:w3/ “มะพร้าว”
2. พยางค์ Ṃ เกิดจากคำว่า /mɤ:4/ ใช้นำหน้าคำบอกเวลา เช่น
   /ṃ lɛ:ŋ2/ “ตอนเย็น”

นอกจากผลการวิจัยในด้านเสียงแล้ว งานวิจัยดังกล่าวยังอภิปรายผลการวิจัยเปรียบเทียบลักษณะเด่นและความแตกต่างด้านเสียงของภาษาไทลื้อกับภาษาไทยมาตรฐานไว้อย่างน่าสนใจ สรุปได้ดังนี้

ความแตกต่างทางด้านเสียง ประกอบด้วย ความแตกต่างของเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ดังนี้[57]

[57] เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยมาตรฐานที่นำเสนอในงานของนิภา พรพรรดิ์ (2529) มีการใช้เครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์ ดังนี้

เสียงสามัญ	ไม่ปรากฏเครื่องหมายใด ๆ	เช่น	pi:	ปี
เสียงเอก	แสดงด้วยเครื่องหมาย à	เช่น	pì:	ปี่
เสียงโท	แสดงด้วยเครื่องหมาย â	เช่น	khî:	ขี้
เสียงตรี	แสดงด้วยเครื่องหมาย á	เช่น	thá:	ท้า
เสียงจัตวา	แสดงด้วยเครื่องหมาย ǎ	เช่น	mǎ:	หมา

1. ความแตกต่างของเสียงพยัญชนะ

1.1 จำนวนพยัญชนะที่มีไม่เท่ากัน

1.2 ภาษาไทลื้อมีเสียงพยัญชนะควบกล้ำใช้น้อยมาก เพียง 2 หน่วยเสียงซึ่งเรียกได้ว่าเกือบจะไม่มีพยัญชนะควบกล้ำใช้ เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานแล้ว จะพบว่า คำที่ภาษาไทยมาตรฐานใช้เสียงพยัญชนะควบกล้ำ ภาษาไทลื้อจะตัดเสียงควบกล้ำออกหรือเปลี่ยนเสียงเป็นพยัญชนะอื่นที่ไม่มีเสียงควบกล้ำ เช่น

ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
pl̲aː	paː1	“ปลา”
khl̲aːn	khaːn2	“คลาน”

1.3 ใช้เสียงพยัญชนะต้นต่างกัน เช่น

	ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
r → h, l	rák	hak4	“รัก”
	rɔ́ːŋ	hɔːŋ3	“ร้อง”
	rót	lot4	“รถ”
	rôːk	lôːk4	“โรค”
th → t	thá:	taː3	“ท้า”
	thôːt	toːt4	“โทษ”
	thúp	tup4	“ทุบ”
	thaːn	taːn2	“ทาน”
ch → c	chaːw	caːw2	“ชาว”
	chɯ̂ː	cɯː4	“ชื่อ”
	chaŋ	caŋ2	“ชัง”
ch → s	chaː	saː2	“(ใบ)ชา”
kh → k	khon	kun2	“คน”
	kham	kam2	“คำ (คำพูด)”
	khâːp	kaːp4	“คาบ”
	kháp	kap4	“คับ”
tr → k	traː	kaː1	“ตรา”
ŋ → h	ŋɯ̀aː	hɤː5	“เหงื่อ”
	ŋɯ̀aːk	hɤːk5	“เหงือก”
	ŋɔ̀ːk	hɔːk5	“หงอก”
	ŋɔ̌ːn	hɔːn1	“หงอน”

	ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
ph → p	phâ:t	pa:t4	“พาด”
	pháj	paj3	“(สะ)ใภ้”
	phɛ:	pɛ:2	“แพ”
	phî:	pi:4	“พี่”
	phɔ̂:	pɔ:4	“พ่อ”
d → t	dûa:j	to:j	“ด้วย”

2. ความแตกต่างของเสียงสระ

2.1 จำนวนสระมีใช้ไม่เท่ากัน

2.2 มีการออกเสียงสระต่างกัน เช่น

	ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
ia: → e:	khĭa:w	khe:w1	“เขียว”
	dia:w	de:w1	“เดียว”
	bîa:w	be:w6	“เบี้ยว”
	mia:	me:2	“เมีย”
ua: → o:	thûa:j	tho:j6	“ถ้วย”
	kûa:j	ko:j6	“กล้วย”
	chûa:j	cho:j6	“ช่วย”
i → i:	hĭn	hi:n1	“หิน”
	lín	li:n3	“ลิ้น”
	níw	ni:w3	“นิ้ว”
e → i	khĕm	khim1	“เข็ม”
	lên	lin4	“เล่น”
	pen	pin1	“เป็น”
e → a	hĕn	han1	“เห็น”
ɛ: → i	lĕ:m	lim1	“แหลม”
a → ɔ:	khwâm	khɔ:m4	“คว่ำ”
a: → a	khâ:w	khaw6	“ข้าว”
ɯ → ɤ	dɯ̀k	dɤk1	“ดึก”
o → u	kôm	kum6	“ก้ม”
	poŋ	puŋ1	“ปลง”
	sôn	sun6	“ส้น”
	tôm	tum6	“ต้ม”

3. **ความแตกต่างเรื่องวรรณยุกต์** ภาษาไทลื้อมีเสียงวรรณยุกต์ที่ใช้ใกล้เคียงกับภาษาไทยมาตรฐาน 4 เสียง คือ เสียงวรรณยุกต์ที่ 1 สูง-ระดับ เสียงวรรณยุกต์ที่ 3 กลาง-ระดับ เสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลาง-ระดับ-ตก เสียงวรรณยุกต์ที่ 6 ต่ำ-ขึ้น-ตก แต่มีลักษณะการใช้เสียงวรรณยุกต์ที่ต่างกัน ดังนี้

3.1 เสียงวรรณยุกต์ที่ 1 สูง-ระดับ ในคำที่ภาษาไทยมาตรฐานเป็นคำเป็น เขียนด้วยอักษรกลางไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ ในภาษาไทลื้อจะออกเสียงเหมือนเสียงวรรณยุกต์ตรีในภาษาไทยมาตรฐาน เช่น

ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
กิน	กิ๊น	“กิน”

3.2 เสียงวรรณยุกต์ที่ 3 กลาง-ระดับ ในคำที่ภาษาไทยมาตรฐานเป็นคำเป็น เขียนด้วยอักษรต่ำ มีวรรณยุกต์โทกำกับ ในภาษาไทลื้อจะออกเสียงเหมือนเสียงวรรณยุกต์สามัญในภาษาไทยมาตรฐาน เช่น

ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
ช้าง	จาง	“ช้าง”

3.3 เสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลาง-ระดับ-ตก ในคำที่ภาษาไทยมาตรฐานเป็นคำเป็นและคำตาย เขียนด้วยอักษรต่ำ มีวรรณยุกต์เอกกำกับ หรือที่ตัวสะกดทั้งสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว ในภาษาไทลื้อจะออกเสียงเหมือนเสียงวรรณยุกต์โทในภาษาไทยมาตรฐาน เช่น

ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
พ่อ	ป้อ	“พ่อ”

3.4 เสียงวรรณยุกต์ที่ 6 ต่ำ-ขึ้น-ตก ในคำที่ภาษาไทยมาตรฐานเป็นคำเป็น เขียนด้วยอักษรสูง มีวรรณยุกต์โทกำกับ ในภาษาไทลื้อจะออกเสียงเหมือนเสียงวรรณยุกต์จัตวาในภาษาไทยมาตรฐาน

ภาษาไทยมาตรฐาน	ภาษาไทลื้อ	ความหมาย
ข้า, ฆ่า	ขา	“ข้า, ฆ่า”

นอกจากงานวิจัยในข้างต้นแล้ว ยังมีงานวิจัยในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ที่นำเสนอโดย ชญานนท์ แสงศรีจันทร์ (2541) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิเคราะห์การใช้คำของคนไทลื้อสามระดับอายุ ที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และได้ศึกษาและวิเคราะห์ระบบเสียงในภาษาไทลื้อด้วย งานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลคำศัพท์ทั้งหมดจำนวน 800 คำ จากผู้บอกภาษาจำนวน 75 คน และได้สรุประบบเสียงของภาษาลื้อที่พูดในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาซึ่งประกอบด้วย หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ดังนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะ ในภาษาไทลื้อมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง คือ /p, t, c, k, ʔ, p^h, t^h, c^h, k^h, b, d, m, n, ŋ, f, s, h, w, l, j/ พยัญชนะทั้ง 20 หน่วยเสียงสามารถปรากฏใน

ตำแหน่งพยัญชนะต้นได้ทั้งหมด แต่มีพยัญชนะที่ปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายได้ 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, t, k, ʔ, m, n, ŋ, w, j/ พยัญชนะควบกล้ำมี 2 หน่วยเสียง ได้แก่ /kw, k^hw/ ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า จากการศึกษาเรื่องการใช้คำศัพท์ของคนไทลื้อในอำเภอเชียงคำ พบว่า มีผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ประมาณ 3 คนที่นำเอาเสียงควบกล้ำของภาษาคำเมืองมาใช้ คือ เสียงควบกล้ำ /sw/ ในคำว่า [swaʔ^7] แปลว่า “ปล่อยมือ” ในขณะที่ระดับอายุที่ 1 และ 2 ใช้คำว่า [saʔ^7] โดยชญานนท์ แสงศรีจันทร์ (2541) แสดงความเห็นว่า กรณีดังกล่าวเป็นความเปลี่ยนแปลงเฉพาะบุคคลเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นเพราะความเคยชินในการพูดภาษาคำเมืองของผู้บอกภาษา

ระบบเสียงพยัญชนะของภาษาไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาแสดงในตารางที่ 30

ตารางที่ 30 ระบบเสียงพยัญชนะของภาษาไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (ดัดแปลงจากชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541: 45)

ประเภทของเสียง	ฐานกรณ์ / ลักษณะของเสียง	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
กัก หรือ ระเบิด	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t		k	ʔ
	ไม่ก้อง มีลม	p^h		t^h		k^h	
	ก้อง	b		d			
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f	s			h
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง ไม่มีลม				c		
	ไม่ก้อง มีลม				c^h		
นาสิก	ก้อง	m		n		ŋ	
ข้างลิ้น	ก้อง			l			
กึ่งสระ	ก้อง	w			j		

หน่วยเสียงสระ ในภาษาไทลื้อมีหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง ประกอบด้วยสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง และสระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง คือ /i, iː, e, eː, ɛ, ɛː, ɯ, ɯː, ɤ, ɤː, a, aː, u, uː, o, oː, ɔ, ɔː/ ส่วนสระประสมนั้น ไม่มีในภาษาไทลื้อ แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ในปัจจุบันมีผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 อยู่ไม่กี่คนที่ออกเสียงสระประสม คือ เสียง /ua/ ซึ่งคำศัพท์ที่พบในการศึกษาวิจัยครั้งนั้นมีเพียง 3 คำเท่านั้น คือ [luak^7] “ฉลาด” [luan^4] “เละ, เปื่อย” [juam^4] “ขยำ, บีบ, นวด” และในงานดังกล่าวได้สันนิษฐานไว้ว่า การออกเสียงทั้ง 3 คำข้างต้นนี้เป็นการนำระบบเสียงของภาษาไทยล้านนาหรือภาษาคำเมืองมาใช้ เนื่องจากในภาษาไทยล้านนาหรือภาษาคำเมืองจะออกเสียงเป็น [luak^7] [luan^4] และ [juam^4] ในขณะที่ภาษาไทลื้อจะออกเสียงเป็น [lak^7] [laːn^4] และ [jaːm^4] ตามลำดับ ดังนั้นจึงน่าจะเป็นเพราะความคุ้นเคยของเฉพาะบุคคลที่เคยใช้พูดกับชาวไทยล้านนา เพราะมีคนไทลื้อจำนวนน้อยมากที่ออกเสียงสระประสมนี้ ทั้งที่มีคำศัพท์อีกมากที่มีสระประสมอยู่ด้วย แต่ในงานวิจัยดังกล่าวผู้บอกภาษาคนเดียวกันนี้ก็ไม่ได้ออกเสียงสระประสมเลยนอกจากคำศัพท์ 3 คำดังกล่าว

หน่วยเสียงสระในภาษาไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาแสดงในตารางที่ 31 ต่อไปนี้

ตารางที่ 31 หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (ดัดแปลงจากชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541: 46)

ส่วนของลิ้น / ลักษณะของริมฝีปาก / ระดับลิ้น	ส่วนหน้า		ส่วนกลาง		ส่วนหลัง	
	ไม่ห่อ		ไม่ห่อ		ห่อ	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สูง	i	iː	ɯ	ɯː	u	uː
กึ่งสูง	e	eː	ə	əː	o	oː
กึ่งต่ำ	ɛ	ɛː			ɔ	ɔː
ต่ำ			a	aː		

ระบบวรรณยุกต์ ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวไม่ได้เน้นเรื่องวรรณยุกต์และมีคำอธิบายไว้ว่า เนื่องจากคนไทลื้อในอำเภอเชียงคำมาจากหลายเมือง เช่น เมืองมาง เมืองหย่วน เมืองพง เมืองล้า และได้กระจายกันอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้ง 25 หมู่บ้าน สำเนียงหรือเสียงที่พูดออกมาจะแตกต่างกันอยู่ไม่มากนัก ซึ่งเมื่อพูดคุยกันแล้วก็สามารถจะรู้ได้ว่า ใครเป็นลื้อบ้านใด ถึงแม้คำศัพท์ที่ใช้จะมีความแตกต่างกันในเรื่องเสียงวรรณยุกต์อยู่บ้าง เช่น คำว่า “ลำไย” คนไทลื้อจากบ้านเชียงบานจะออกเสียงพยางค์แรกในระดับเสียงกลาง-ขึ้น-ระดับ เป็น [lam^{3} jai^{2}] ในขณะที่คนไทลื้อจากบ้านแวนจะออกเสียงพยางค์แรกในระดับเสียงสูงพิเศษ-ระดับ เป็น [lam^{8} jai^{2}] หรือคำว่า “ตา” คนไทลื้อบ้านธาตุ บ้านมาง ฯลฯ จะออกเสียงระดับเสียงสูง-ระดับ เป็น [taː^{1}] ส่วนคนไทลื้อบ้านล้า บ้านแวน ฯลฯ จะออกเสียงในระดับเสียงกลาง-ระดับ เป็น [taː^{1}] (ในวิทยานิพนธ์ของชญานนท์ แสงศรีจันทร์ (2541) จัดเสียงสูง-ระดับ และกลาง-ระดับรวมเข้าด้วยกัน) นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวยังให้ข้อมูลไว้ด้วยว่า ถึงแม้ความแตกต่างเรื่องวรรณยุกต์จะเป็นความแตกต่างระหว่างหมู่บ้าน แต่ผู้บอกภาษาในแต่ละระดับอายุยังคงรักษาระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทลื้อไว้ได้ ถึงแม้จะมีการนำเอาคำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ มาใช้แต่ก็ไม่ได้นำเอาระบบเสียงวรรณยุกต์มาใช้ด้วย

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาที่ชญานนท์ แสงศรีจันทร์ (2541) ศึกษาและสรุปไว้มี 7 หน่วยเสียง และเสียงวรรณยุกต์พิเศษ (วรรณยุกต์สนธิ) อีก 2 เสียง ดังนี้

วรรณยุกต์ที่ 1 เป็นเสียงสูง-ระดับ หรือกลาง-ระดับ (คล้ายเสียงสามัญ)
วรรณยุกต์ที่ 2 เป็นเสียงกลาง-ขึ้น-ตก
วรรณยุกต์ที่ 3 เป็นเสียงกลาง-ขึ้น-ระดับ (คล้ายเสียงตรี)
วรรณยุกต์ที่ 4 เป็นเสียงกลาง-ระดับ-ตก (คล้ายเสียงสามัญ)
วรรณยุกต์ที่ 5 เป็นเสียงต่ำ-ขึ้น-ตก (คล้ายเสียงจัตวา)
วรรณยุกต์ที่ 6 เป็นเสียงต่ำ-ตก (คล้ายเสียงเอก)
วรรณยุกต์ที่ 7 เป็นเสียงสูง-ระดับ-หยุดในลำคอ (คล้ายเสียงตรี)

วรรณยุกต์พิเศษ หรือวรรณยุกต์สนธิ คือ การที่เสียงวรรณยุกต์เปลี่ยนไปอันเนื่องจากอิทธิพลของเสียงวรรณยุกต์ข้างเคียง ซึ่งวรรณยุกต์สนธิในภาษาไทลื้อนี้เป็นลักษณะเฉพาะชองชาวไทลื้อกลุ่มเชื้อสายเมืองล้า เช่น บ้านล้า บ้านแวน บ้านกิ่วชมพู โดยจะออกเสียงสูงกว่าชาวไทลื้อกลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มเมืองพง กลุ่มเมืองหย่วน กลุ่มเมืองมาง แต่การออกเสียงที่ไม่เหมือนกันนี้จะเกิดกับคำศัพท์ที่มีสองพยางค์ขึ้นไป สำหรับคำศัพท์ที่ออกเป็นเสียงพิเศษนี้ไม่อาจระบุได้ชัดเจนว่าเป็นคำประเภทใด หรือในสภาพแวดล้อมของคำเช่นใดที่ควรจะออกเสียงเช่นนี้ และไม่ใช่ทุกคำเสมอไป และเรื่องวรรณยุกต์พิเศษนี้จะเกี่ยวกับเรื่องของวลี การเรียงคำในประโยค ซึ่งไม่ได้อยู่ในขอบเขตของวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าว

ตัวอย่างการปรากฏของวรรณยุกต์พิเศษในภาษาลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีดังนี้

วรรณยุกต์ที่ 8 เป็นเสียงสูงพิเศษ-ระดับ จะปรากฏตามหลังเสียงวรรณยุกต์ที่ 1, 5, 7 และอยู่หน้าเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 (ไม่ใช่ทุกคำ) เช่น

กลุ่มเมืองล้า	กลุ่มอื่น ๆ	ความหมาย
[ma^{1} tɛn^{8}]	[ma^{1} tɛn^{3}]	“พุทรา”
[ma^{1} naːw^{8}]	[ma^{1} naːw^{3}]	“มะนาว”
[t^{h}aw^{5} caːj^{8}]	[t^{h}aw^{5} caːj^{3}]	“ตา”
[t^{h}aw^{5} jiŋ^{8}]	[t^{h}aw^{5} jiŋ^{3}]	“ยาย”
[het^{7} fəːŋ^{8}]	[het^{7} fəːŋ^{3}]	“เห็ดฟาง”
[lam^{8} jai^{2}]	[lam^{3} jai^{2}]	“ลำไย”

วรรณยุกต์ที่ 9 เป็นเสียงสูงพิเศษ-ขึ้น จะปรากฏตามหลังเสียงวรรณยุกต์ที่ 1, 3, 5 (ไม่ใช่ทุกคำ) เช่น

กลุ่มเมืองล้า	กลุ่มอื่น ๆ	ความหมาย
[ma^{1} ciw^{9}]	[ma^{1} ciw^{4}]	“มะกรูด”
[ʔi^{1} mɛː^{9}]	[ʔi^{1} mɛː^{4}]	“แม่”
[ʔi^{1} pɔː^{9}]	[ʔi^{1} pɔː^{4}]	“พ่อ”
[paː^{3} hɛːw^{9}]	[paː^{3} hɛːw^{4}]	“ป่าสุสาน”
[t^{h}aw^{5} jaː^{9}]	[t^{h}aw^{5} jaː^{4}]	“ย่า”
[lam^{8} jai^{2}]	[lam^{3} jai^{2}]	“ลำไย”

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาแสดงในภาพที่ 38 ต่อไปนี้

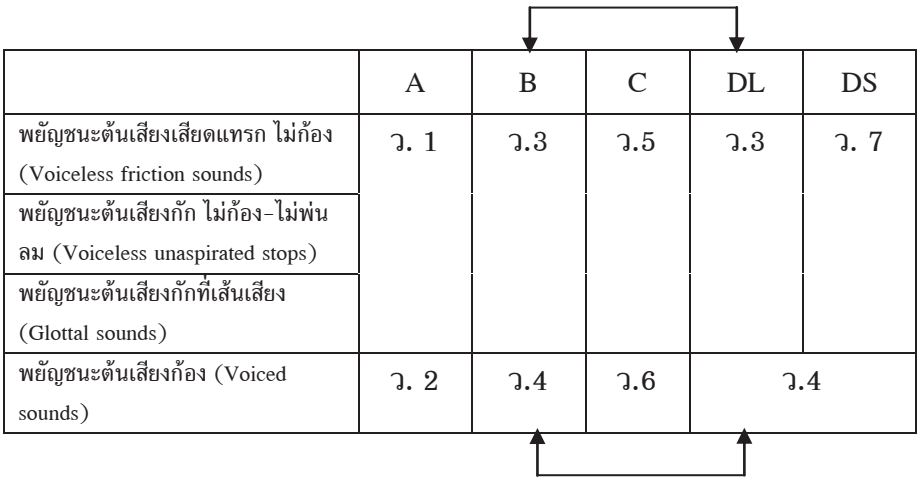

ภาพที่ 38 ระบบวรรณยุกต์ภาษาลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (ดัดแปลงจากชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541: 48)

เมื่อเปรียบเทียบระบบเสียงในภาษาลื้อที่งานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมานำเสนอไว้ จะเห็นได้ว่าภาษาลื้อที่พูดในถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีระบบเสียงคล้ายคลึงกัน ทั้งระบบพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ และมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ตารางที่ 32-34 ต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบระบบพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ที่นำเสนอไว้ในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา

ตารางที่ 32 เปรียบเทียบพยัญชนะในภาษาลื้อในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา

ไทยลื้อ (ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2517)	ลื้อเชียงรุ้ง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ลื้อเมืองยอง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ไทยลื้อ (มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525)	ลื้อ สิบสองปันนา (ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ, 2527)	ลื้อ ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ. ลำปาง (Lamchiagdase, 1984)	ลื้อ ม.สันมะแฟน ต. ท่าก๊อ อ.แม่สรวย จ. เชียงราย (Ploykaew, 1985)	ไทลื้อ ม.หนองบัว ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (นิภา อัมพรพรรดิ์, 2529)	ไทลื้อ อ.เชียงคำ จ.พะเยา (ชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541)
พยัญชนะต้นเดี่ยว								
p-	p-	p-	p-	p-	p-	p-	p-	p-
t-	t-	t-	t-	t-	t-	t-	t-	t-
c-	c-	c-	c-	-	c-	c-	c-	c-
k-	k-	k-	k-	k-	k-	k-	k-	k-
ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-	ʔ-
ph-	ph-	ph-	ph-	ph-	ph-	ph-	ph-	p^h-
th-	th-	th-	th-	th-	th-	th-	th-	t^h-
kh-	-	-	kh-	-	kh-	-	kh-	k^h-
ch-	-	ch-	-	-	-	-	-	c^h-
b-	b-	b-	b-	b-	b-	b-	b-	b-
d-	d-	d-	d-	d-	d-	d-	d-	d-
m-	m-	m-	m-	m-	m-	m-	m-	m-
n-	n-	n-	n-	n-	n-	n-	n-	n-

ไทยลื้อ (ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2517)	ลื้อเชียงรุ้ง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ลื้อเมืองยอง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ไทยลื้อ (มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525)	ลื้อ สิบสองปันนา (ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ, 2527)	ลื้อ ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ. ลำปาง (Lamchiagdase, 1984)	ลื้อ ม.สันมะแฟน ต. ท่าก๊อ อ.แม่สรวย จ. เชียงราย (Ploykaew, 1985)	ไทลื้อ ม.หนองบัว ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (นิภา อัมพรพรรดิ์, 2529)	ไทลื้อ อ.เชียงคำ จ.พะเยา (ชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541)
ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-	ŋ-
ɲ-	-	ɲ- (เป็นเสียงย่อยของ ŋ-)	-	-	ɲ-	-	ɲ-	-
f-	f-	f-	f-	f-	f-	ɸ-	f-	f-
-	-	-	-	v-	-	-	-	-
s-	s-	s-	s-	s-	s-	ɕ-	s-	s-
-	x-	x-	x-	x-	-	k͡x	-	-
h-	h-	h-	h-	h-	h-	h-	h-	h-
-	-	-	-	ts-	-	-	-	-
l-	l-	l-	l-	l-	-	l-	l-	l-
r-	r-	r-	-	-	-	-	-	-
w-	v-	v-	w-	-	w-	w-	w-	w-
y-	y-	y-	y-	j-	j-	j-	j-	j-
พยัญชนะต้นควบกล้ำ								
-	xw-	xw-	xw-	xw-	-	-	-	
khw-	-	-	-		khw-	khw-	khw-	k^hw-
kw-	kw-	kw-	kw-	kw-	kw-	kw-	kw-	kw-
-	-	tw-	-	-	-	-	-	-
-	-	thw-	-	-	-	-	-	-
-	tr-	tr-	-	-	-	-	-	-
-	thr-	thr-	-	-	-	-	-	-
-	-	xl-	-	-	-	-	-	-
พยัญชนะท้าย								
-p	-p	-p	งานดังกล่าวไม่ได้นำเสนอเกี่ยวกับพยัญชนะท้าย	งานดังกล่าวไม่ได้นำเสนอเกี่ยวกับพยัญชนะท้าย	-p	-p	-p	-p
-t	-t	-t			-t	-t	-t	-t
-k	-k	-k			-k	-k	-k	-k
-ʔ	-ʔ	-ʔ			-ʔ	-ʔ	-ʔ	-ʔ
-m	-m	-m			-m	-m	-m	-m
-n	-n	-n			-n	-n	-n	-n
-ŋ	-ŋ	-ŋ			-ŋ	-ŋ	-ŋ	-ŋ
-w	-w	-w			-w	-w	-w	-w
-y	-y	-y			-j	-j	-j	-j

ตารางที่ 33 เปรียบเทียบสระในภาษาลื้อในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา

ไทยลื้อ (ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2517)	ลื้อเชียงรุ้ง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ลื้อเมืองยอง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ไทยลื้อ (มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525)	ลื้อ สิบสองปันนา (ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ, 2527)	ลื้อ ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ.ลำปาง (นันทริยา ลำเจียกเทศ, 2527)	ลื้อ ม.สันมะแฟน ต.ท่าก๊อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย (Ploykaew, 1985)	ไทลื้อ ม.หนองบัว ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (นิภา อัมพรพรรดิ์, 2529)	ไทลื้อ อ.เชียงคำ จ.พะเยา (ชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541)
สระเดี่ยว								
i	i	i	i	i	i	i	i	i
ii	ii	ii	iː	-	iː	iː	iː	iː
ɨ	ɯ	ɯ	ɨ	ɯ	ɨ	ɯ	ɯ	ɯ
ɨɨ	ɯɯ	ɯɯ	ɨː	-	ɨː	ɯː	ɯː	ɯː
u	u	u	u	u	u	u	u	u
uu	uu	uu	uː	-	uː	uː	uː	uː
e	e	e	e	e	e	e	e	e
ee	ee	ee	eː	-	eː	eː	eː	eː
ə	ɤ	ɤ	ə	ɤ	ə	ɤ	ɤ	ə
əə	ɤɤ	ɤɤ	əː	-	əː	ɤː	ɤː	əː
o	o	o	o	o	o	o	o	o
oo	oo	oo	oː	-	oː	oː	oː	oː
ɛ	ɛ	ɛ	ɛ	ɛ	ɛ	æ	ɛ	ɛ
ɛɛ	ɛɛ	ɛɛ	ɛː	-	ɛː	æː	ɛː	ɛː
a	a	a	a	a	a	a	a	a
aa	aa	aa	aː	-	aː	aː	aː	aː
ɔ	ɔ	ɔ	ɔ	ɔ	ɔ	ɔ	ɔ	ɔ
ɔɔ	ɔɔ	ɔɔ	ɔː	-	ɔː	ɔː	ɔː	ɔː
สระประสม								
-	-	-	-	-	-	iɤ	-	-
-	iw	iw	-	iu	-	-	-	-
-	ew	ew	-	eu	-	-	-	-
-	ɛw	ɛw	-	ɛu	-	-	-	-
-	aw	aw	-	au	-	-	-	-
-	aaw	aaw	-	aːu	-	-	-	-
-	-	-	-	ɤu	-	-	-	-
-	uy	uy	-	ui	-	-	-	-
-	ɤy	ɤy	-	ɤi	-	-	-	-
-	oy	oy	-	oi	-	-	-	-
-	ay	ay	-	ai	-	-	-	-
-	aay	aay	-	aːi	-	-	-	-
-	ɔy	ɔy	-	ɔi	-	-	-	-
-	-	-	-	ɯi	-	-	-	-

ตารางที่ 34 เปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา

	ไทลื้อ (ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2517)	ลื้อเชียงรุ้ง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ลื้อเมืองยอง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ไทยลื้อ (มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525)	ลื้อ สิบสองปันนา (ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ, 2527)	ลื้อ ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ.ลำปาง (Lamchiagdase, 1984)	ลื้อ ม.สันมะแฟน ต.ท่าก๊อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย (Ploykaew, 1985)	ลื้อ (เสรี เวโรหา, 1975)	ไทลื้อ ม.หนองบัว ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (นิภา อัมพรพรรดิ์, 2529)	ไทลื้อ อ.เชียงคำ จ.พะเยา (ชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541)
1.		เสียงสูงระดับ /55/ เช่น /haa^{55}/ “หา”	เสียงสูง-ขึ้น /45/ เช่น /haa^{45}/ “หา”	สูงระดับ /44/ เช่น /xa:^{44}/ “ขา”	สูงระดับ /55/ เช่น /xa^{55}/ “ขา, /xa^{55}/ “ขัดกลอน, ปัก”	1. กลาง-สูง-ตก 2. ต่ำ 3. กลาง-ตก 4. สูง-ตก 5. สูง-ขึ้น 6. กลาง-ต่ำ-ตก	1. กลาง-ต่ำ-ขึ้น 2. สูง-ระดับ 3. กลาง-ระดับ 4. กลาง-ต่ำ-ระดับ 5. ต่ำ-ระดับ 6. กลาง-ต่ำ-ตก	สูงคงที่หรือสูงระดับ เช่น [ha:1] “ค้นหา”	สูง-ระดับ /44/ /ho:^{44}/ “หัว”	สูง-ระดับหรือกลาง-ระดับ
2.	จัตวาเพี้ยน (ไทกลาง: เสียงเอก) เช่น สี่ เป็น สีใหม่ เป็น ใหม	เสียงต่ำ-ขึ้น (low-rising) /12/ เช่น คำว่า /haa^{12}/ “ห่า (ฝน)”	เสียงต่ำ-ขึ้น (low-rising) /12/ เช่น คำว่า /haa^{12}/ “ห่า (ฝน)”	กลาง-ตก-ขึ้น /323/ /xa:^{323}/ “ข่า”				กลาง-ขึ้น เช่น [ha:2] “การแบ่งแยกจำนวนฝนที่ตก”	กลาง-ขึ้น-ระดับ /344/ เช่น /fa:^{344}/ “ฝ่า”	กลาง-ขึ้น-ระดับ
3.	เอกเพี้ยน (ไทกลาง: เสียงโท) เช่น ได้ เป็น ได่ ข้าว เป็น ข่าว พี่ เป็น ปี่	เสียงต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียง (low level, glottalized) /11^{ʔ}/ เช่น คำว่า /haa^{11ʔ}/ “ห้า”	เสียงต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียง (low level, glottalized) /11^{ʔ}/ เช่น คำว่า /haa^{11ʔ}/ “ห้า”	ต่ำ-ตก-ขึ้น /212/ /kaw^{212}/ “เก้า”				ต่ำ มีการบีบตัวของช่องคอหอย และตามด้วยเสียงขึ้น เช่น [ha:5] “ห้า”	ต่ำ-ขึ้น-ตก /232/ เช่น /pa:^{232}/ “ป้า”	ต่ำ-ขึ้น-ตก
4.	โทเพี้ยน (ไทกลาง: เสียงสามัญ) เช่น นา เป็น น่า มี เป็น มี่	เสียงต่ำ-ตก (low-falling) /21/ เช่น คำว่า /haa^{21}/ “รา”	เสียงกลางมีเสียงขึ้นและตกเล็กน้อย (mid, with slight rise and fall) /342/ เช่น คำว่า /haa^{342}/ “รา”	ต่ำระดับ /22/ /ma:^{22}/ “มา”	สูง-ตก /51/ เช่น /xa^{51}/ “คา”			เสียงสูงตกหรือสูงลง เช่น [ha:4] “รา”	กลาง-ขึ้น-ตก /343/ เช่น /me:^{343}/ “เมีย”	กลาง-ขึ้น-ตก

	ไทลื้อ (ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2517)	ลื้อเชียงรุ้ง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ลื้อเมืองยอง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ไทยลื้อ (มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525)	ลื้อ สิบสองปันนา (ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ, 2527)	ลื้อ ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ.ลำปาง (Lamchiagdase, 1984)	ลื้อ ม.สันมะแฟน ต.ท่าก๊อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย (Ploykaew, 1985)	ลื้อ (เสรี เวโรหา, 1975)	ไทลื้อ ม.หนองบัว ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (นิภา อัมพรพรรดิ์, 2529)	ไทลื้อ อ.เชียงคำ จ.พะเยา (ชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541)
5.	สามัญ เพี้ยน (ไทกลาง: เสียงสามัญ)	เสียงกลางระดับ (mid level) /33/ เช่น คำว่า /haa^{33}/ “ฮ่า (โรค) epidemic”	เสียงกลางระดับ (mid level) /33/ เช่น คำว่า /haa^{33}/ “ฮ่า (โรค) epidemic”	กลางระดับ /33/ /mɛ:^{33}/ “แม่”	ต่ำ-ขึ้น /13/ เช่น /xa^{13}/ “ฆ่า”			เสียงกลางคงที่ หรือกลางระดับ เช่น [ha:5] “อหิวาตกโรค”	กลาง-ระดับ-ตก /332/ เช่น /pɔ:^{332}/ “พ่อ”	กลาง-ระดับ-ตก
6.		เสียงตก มีเสียงกักที่เส้นเสียง (falling, glottalized) /31^{ʔ}/ เช่น คำว่า /haa^{31ʔ}/ “ปลา (ร้า)”	เสียงตก มีเสียงกักที่เส้นเสียง (falling, glottalized) /31^{ʔ}/ เช่น คำว่า /haa^{31ʔ}/ “ปลา (ร้า)”	กลาง-ขึ้น-ตก /343/ /ma:^{343}/ “ม้า”				ต่ำและมีเสียงลดลงเล็กน้อย เช่น [ha:6] “ปลาร้า”	กลาง-ระดับ /33/ เช่น /ma:^{33}/ “ม้า”	ต่ำ-ตก
7.	ตรีเพี้ยน (ไทกลาง: เสียงเอก) เช่น จะ เป็น จ๊ะ สุข เป็น ซุก			สูง-ตก-ขึ้น /434/ /xat^{434}/ “ขัด”						สูง-ระดับ-หยุดในลำคอ
8.					ต่ำระดับ /11/ เช่น /xa^{11}/ “พูดให้ร้าย”					
9.					กลาง-ขึ้น /35/ เช่น /xa^{35}/ “แต่งงาน-หญิง”, /xa^{35}/ “ขาด”					

	ไทยลื้อ (ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2517)	ลื้อเชียงรุ้ง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ลื้อเมืองยอง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1996)	ไทยลื้อ (มีวรรณ ลีรวัฒน์ และคณะ, 2525)	ลื้อ สิบสองปันนา (ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ, 2527)	ลื้อ ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ.ลำปาง (Lamchiagdase, 1984)	ลื้อ ม.สันมะแฟน ต.ท่าก๊อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย (Ploykaew, 1985)	ลื้อ (เสรี เวโรหา, 1975)	ไทลื้อ ม.หนองบัว ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (นิภา อัมพรพรรดิ์, 2529)	ไทลื้อ อ.เชียงคำ จ.พะเยา (ชญานนท์ แสงศรีจันทร์, 2541)
10.					กลางระดับ /33/ เช่น /xa^{33}/ “กิ่งไม้”, /xa^{33}/ “ติดอ่าง”					

จากตารางที่ 32–34 จะเห็นได้ว่า ลักษณะทางเสียงในภาษาลื้อที่พูดในบริเวณต่าง ๆ ตามที่นำเสนอไว้ในงานวิจัยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มีการใช้พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์คล้ายคลึงกัน ความแตกต่างของระบบเสียงในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ที่ปรากฏในงานวิจัยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นความแตกต่างของพยัญชนะควบกล้ำ สระประสม และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเปรียบเทียบลักษณะทางเสียงในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ แสดงให้เห็นการแปรทางเสียงที่เกิดขึ้นในภาษาลื้อซึ่งอาจนับเป็นการแปรตามถิ่นที่พูดนั่นเอง

ตัวอย่างงานที่ศึกษาการแปรของลักษณะทางภาษาในภาษาลื้อที่น่าสนใจ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของกวิน วิลเลี่ยมส์ (Williams, 1986) ซึ่งวิเคราะห์การแปรทางภาษาของภาษาลื้อที่พูดในจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ได้แก่ พะเยา เชียงราย ลำปาง และลำพูน รวมทั้งที่พูดในท้องถิ่นต่าง ๆ 3 ท้องถิ่นในสิบสองปันนา โดยพิจารณาปัจจัยทางด้านถิ่นที่อยู่อาศัย อายุ และการสัมผัสกับวิธภาษาอื่น ๆ ที่พูดในภาคเหนือของประเทศไทย พม่า และทางตอนใต้ของจีน โดยได้นำข้อมูลภาษายองมาศึกษาวิจัยด้วย งานวิจัยดังกล่าวศึกษาการแปรทางสัทวิทยาโดยใช้สถิติ (phonostatistics) ซึ่งประกอบด้วยการวัดค่าความต่างของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบด้านคำศัพท์โดยใช้สถิติ (lexicostatistics) ด้วยการวัดความคล้ายคลึงกันของคำศัพท์ จากการศึกษาด้านคำศัพท์ งานวิจัยดังกล่าวได้ข้อสรุปว่า ภาษาลื้อที่พูดในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาเป็นภาษาลื้อถิ่นที่ยังคงลักษณะดั้งเดิมในภาษาไว้ได้มากกว่าภาษาลื้อที่พูดในจังหวัดลำปางและลำพูน และการใช้ภาษาของผู้พูดรุ่นสูงอายุยังคงลักษณะเดิมในภาษามากกว่าผู้พูดรุ่นอายุน้อย นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวยังสรุปไว้ด้วยว่า วรรณยุกต์ในภาษาลื้อและภาษายองที่พูดในประเทศไทยเกิดการลู่เข้าหา (convergence) วรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยมาตรฐาน (ดูรายละเอียดใน Williams, 1986)

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของขนิษฐา ใจมโน (Chaimano, 2009) ซึ่งวิเคราะห์และเปรียบเทียบการแปรเสียงวรรณยุกต์ของภาษาลื้อที่ใช้พูดใน 7 จังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และพะเยา รวม 45 หมู่บ้าน โดยงานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาหมู่บ้านละ 3 คน รวมมีผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 135 คน เครื่องมือ

ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ ได้แก่ รายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของวิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ภาษาลื้อสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีระบบวรรณยุกต์แบบ 5 หน่วยเสียง และกลุ่มที่มีระบบวรรณยุกต์แบบ 6 หน่วยเสียง (ภาษาลื้อ หมู่บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านซึ่งเป็นภาษาลื้อถิ่นเดียวกันกับที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ เป็นภาษาลื้ออีกถิ่นหนึ่งที่ศึกษาในงานวิจัยของขนิษฐา ใจมโนและจัดอยู่ในกลุ่มที่มีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง)

นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวยังสรุปไว้ว่า ภาษาลื้อมีระบบวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่แตกต่างกัน 9 แบบ เมื่อจำแนกภาษาลื้อตามลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ A สามารถแบ่งภาษาถิ่นลื้อออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 มีการแยกเสียงรวมเสียงแบบ A1-2-3-4 กลุ่มที่ 2 แบบ A1-23-4 กลุ่มที่ 3 แบบ A1-234 กลุ่มที่ 4 แบบ A12-34 และกลุ่มที่ 5 แบบ A123-4 โดยระบบวรรณยุกต์กลุ่มที่ 3 คือ แบบ A1-234 เป็นกลุ่มที่มีการพูดกระจายมากที่สุดในหลายจังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และน่าน และมีระบบวรรณยุกต์บางแบบที่พูดเฉพาะในจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่เท่านั้น นอกจากนี้ในงานวิจัยดังกล่าวยังได้นำเสนอการจัดกลุ่มภาษาลื้อโดยใช้รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงและสัทลักษณะของวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ (ดูรายละเอียดใน Chaimano, 2009)

2.5.3 ภาษาขืน/เขิน

2.5.3.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภาษาขืน/เขิน

ภาษาขืน เป็นภาษาตระกูลไต สาขาตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งมีภาษาอื่น ๆ ที่อยู่ในสาขาเดียวกัน ได้แก่ ภาษาไทใหญ่ (ชาน) ไทดำ ลาว ไทย ฯลฯ ผู้พูดภาษาขืนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงตุง รัฐชาน ประเทศพม่าซึ่งเป็นบริเวณที่ชนกลุ่มใหญ่พูดภาษาชานและภาษาอื่น ๆ นอกจากนี้ภาษาขืนยังพูดในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือของประเทศไทยด้วย เช่น ในบางหมู่บ้านในจังหวัดเชียงราย มีผู้พูดภาษาขืนอพยพจากเมืองเชียงตุงและจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในประเทศพม่า นอกจากจากยังมีผู้พูดภาษาขืนในบริเวณต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น หมู่บ้านต้นแหน้อย หมู่บ้านป่าสัก หมู่บ้านต้นเก็ด และหมู่บ้านทุ่งเสี้ยว ในอำเภอสันป่าตอง ซึ่งผู้พูดภาษาขืนในบริเวณดังกล่าวมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเชียงตุงเช่นเดียวกันและอพยพมาก่อนกลุ่มที่อยู่ในจังหวัดเชียงราย (Petsuk, 1978)

ชื่อภาษาและชื่อเรียกตนเองของผู้พูดภาษาขืนตามที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ มีการใช้ชื่อแตกต่างกัน ดังที่วิลเลี่ยม คลิฟตัน ด๊อดด์ (Dodd, 1996: 200) เรียกว่า “ขืน” (Kün) และอธิบายไว้ว่า ภาษาขืนและภาษาไทลื้อ (Tai Lü) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งทางเชื้อชาติและทางภูมิศาสตร์ของถิ่นที่ตั้งถิ่นฐาน ชื่อของทั้งสองกลุ่มชนจึงมักถูกใช้ควบคู่กันเป็น “ขืนและลื้อ” (The Kün and Lü) นอกจากนี้ในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) ก็เรียกว่า “ขืน” และสรุปเกี่ยวกับชื่อภาษาและชื่อเรียกตนเองไว้ว่า ผู้พูดภาษาขืนเรียกตนเองว่า “ขืน” (Khün) และแบ่งภาษาของตนเองออกเป็น 3 ถิ่น ได้แก่ เวียงขืน (Weng Khün) ซึ่งหมายถึง “ขืนในเมือง” (Khün in town) ขืนเมืองลุง (Khün Muang Lung) และขืนกลางเมือง (Khün Kang Muang) คุณหญิงสุริยา รัตนกุล (2548: 65) เรียกชื่อภาษาขืนว่า “ไทเขิน” (Tai Khuɔn) และได้สรุปเกี่ยวกับชื่อเรียกภาษาและชื่อเรียกตนเองของผู้พูดภาษาขืนไว้ว่า ชื่อภาษาไทเขิน (Tai Khuɔn) มีอีกชื่อหนึ่งว่า “ไทขืน” (Tai

Khün) ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกตามการออกเสียงของผู้พูดภาษา นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกว่า “เขิน” ใช้ในเอกสารต่าง ๆ ด้วย เช่น ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 13 พ.ศ. 2516: 213) และพ.ศ. 2525 (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2526: 154) ในหนังสือ *“30 ชาติในเชียงราย”* ของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2493: 109–114) และในหนังสือเรื่อง “กาเลหม่านไตในรัฐชาน” ของดร.บรรจบ พันธุเมธา (2526: 70–76) เป็นต้น

คุณหญิงสุริยา รัตนกุล (2548: 66–67) กล่าวถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภาษาไทเขิน (“ไทเขิน” เป็นชื่อเรียกที่คุณหญิงสุริยา รัตนกุลใช้ในหนังสือเรื่อง *“นานาภาษาในเอเชียอาคเนย์: ภาษาตระกูลไท”*) ไว้ว่า ภาษาไทเขินเป็นภาษาในกลุ่มไทฉานภาษาหนึ่งที่ใช้พูดกันในแคว้นเชียงตุง (Chieng Tung) ในประเทศพม่า (คนพม่าเรียกว่า “เก็งตุง” (Keng Tung)) ไทเขินมีประมุข คือ เจ้าฟ้าเชียงตุง ความจริงในแคว้นเชียงตุงมีคนที่พูดภาษาไทฉาน (Tai Shan) อยู่เป็นจำนวนมาก แต่ภาษาไทเขินเป็นภาษาของชนชั้นปกครอง คือ เป็นภาษาที่ใช้พูดกันในราชวงศ์ของเจ้าฟ้าเชียงตุง ดังนั้นจึงได้รับการสนับสนุนให้สอนภาษาไทเขินในโรงเรียนและใช้ในการปกครอง แต่ในการที่ทำดังนี้ภาษาไทเขินก็ต้องแข่งขันกับภาษาพม่าซึ่งเป็นภาษาราชการของรัฐบาลกลางในประเทศพม่า และแข่งกับภาษาไทฉานซึ่งเป็นภาษาพูดของคนเชื้อสายไทส่วนใหญ่ในรัฐฉาน และแข่งกับภาษาอังกฤษซึ่งเคยเป็นภาษาราชการของประเทศพม่ามาตั้งแต่เมื่อสมัยที่อังกฤษเข้ามาปกครองประเทศพม่าและคนชั้นสูงผู้มีการศึกษาในเชียงตุงก็ยังใช้ภาษาอังกฤษอยู่ องค์เจ้าฟ้าเชียงตุงเองก็รับสั่งภาษาอังกฤษได้ดี ภาษาไทเขินจึงอยู่ในฐานะเป็นภาษาหนึ่งในแคว้นเชียงตุงที่กำลังแข่งกับภาษาอื่น ๆ อยู่ ในอันที่จะได้รับการสนับสนุนเต็มที่ให้ใช้ในทางการปกครอง และในขณะนี้ก็ยังไม่มีภาษาใดแพ้ภาษาใดชนะ

สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ ในขณะนี้ในแคว้นเชียงตุงมีคนที่พูดได้หลายภาษาเป็นจำนวนมาก และในหนังสือราชการก็ต้องใช้ภาษาพม่าซึ่งเป็นภาษาราชการที่รัฐบาลกลางใช้ แต่ในขณะเดียวกันก็ใช้ภาษาไทเขินด้วย เพราะภาษาไทเขินเป็นภาษาที่มีตัวหนังสือใช้และได้รับการสนับสนุนให้มีการตีพิมพ์หนังสือภาษาไทเขินออกมาเป็นอันมาก ในวัดต่าง ๆ ในแคว้นเชียงตุงจะมีการสอนภาษาไทเขิน และหนังสือตำราคัมภีร์ทางพุทธศาสนาก็เขียนเป็นภาษาไทเขิน ภาษาไทเขินเป็นภาษาที่กำลังได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาวงคำศัพท์ขึ้นมาให้พอใช้ตามความต้องการของคนในโลกยุคปัจจุบัน ศาสตราจารย์ซอเรน เอเกอร์อด (Egerod 1957: 123 อ้างถึงในคุณหญิงสุริยา รัตนกุล, 2548: 67) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในการบัญญัติคำศัพท์ใหม่ ๆ ขึ้นใช้ นักปราชญ์ผู้ทำหน้าที่พัฒนาภาษาไทเขินนิยมขอยืมคำศัพท์จากภาษาไทยกรุงเทพมากกว่าจะขอยืมคำศัพท์มาจากภาษาพม่า หรือภาษาไทฉาน หรือภาษาอังกฤษ และยังมีการสอนภาษาไทยกรุงเทพในวัดต่าง ๆ ในเชียงตุงด้วย

2.5.3.2 ลักษณะทางภาษาของภาษาขืน/เขิน

2.5.3.2 ก. ลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาขืน/เขิน

ภาษาขืนมีลักษณะทางภาษาคล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทลื้อในสิบสองปันนา ยูนนาน ประเทศจีน ระบบการเขียนของภาษาขืนเป็นระบบเดียวกันกับภาษาลื้อและแตกต่างจากระบบการเขียนของภาษาไทยถิ่นเหนือ (หรือภาษาไทยวน) เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในอดีตมีการสอนภาษาขืนที่โรงเรียน โดยพระภิกษุเป็นผู้เตรียมหนังสือภาษาขืนสำหรับใช้สอน ภาษาขืนที่ใช้สอนโรงเรียนได้รับ

อิทธิพลจากภาษาไทยกลาง ส่วนภาษาพูดได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งจากภาษาไทใหญ่ (ชาน) ภาษาลื้อ ภาษาพม่า และภาษาอื่น ๆ (Egerød, 1959: 124)

เท่าที่สืบค้นเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาขืนพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาวิจัยภาษาขืนในแง่ของลักษณะทางเสียง โดยเฉพาะระบบเสียงในภาษาขืน ได้แก่ ระบบพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ และมีงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) เท่านั้นที่นอกจากจะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะทางเสียงแล้ว ยังศึกษาวิจัยเกี่ยวระบบคำด้วย ดังนั้นเนื้อหาสรุปเกี่ยวกับลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาขืนในที่นี้จึงจะกล่าวสรุปจากงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) เท่านั้น

วิทยานิพนธ์ของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของภาษาขืนกลางเมือง (Khün Kang Muang) ที่พูดในหมู่บ้านกาดใต้ (Kat Htai) ซึ่งอยู่ห่างเมืองเชียงตุงประเทศพม่าไปทางตอนใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวขืนที่พักอยู่ในประเทศไทยระหว่างเดือนกันยายน 2520 ถึงเดือนพฤษภาคม 2521 วิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวนำเสนอเกี่ยวกับระบบคำ ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ และหน่วยคำไม่อิสระบางหน่วยคำ รวมทั้งได้กล่าวถึงลักษณะบางประการในด้านความหมายด้วยการเปรียบเทียบความหมายของคำในภาษาขืนกับคำในภาษาไทยกลางที่สัมพันธ์กัน สรุปได้ดังนี้

ระบบคำ

ภาษาขืนมีระบบการสร้างคำ 3 แบบ ได้แก่ การประสมหน่วยคำอิสระ (free forms/free morphemes) เข้าด้วยกัน การซ้ำคำทั้งคำหรือซ้ำบางส่วนของคำ และการประสมหน่วยคำอิสระ อิสระ (free forms/free morphemes)และหน่วยคำผูกพัน อิสระ (bound forms/bound morphemes) เข้าด้วยกัน คำที่เกิดจากการสร้างคำทั้ง 3 แบบสรุปได้ดังนี้

1. คำประสม (Compound Words) ภาษาขืนที่ศึกษาในงานของราศี เพชรศุขมีคำประสม 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ คำนามประสม และคำกริยาประสม ตัวอย่างคำประสมทั้ง 2 ประเภท มีดังนี้

1.1 คำนามประสม (compound nouns) จำแนกตามส่วนประกอบของคำได้ 6 ชนิด ดังนี้

1)	นาม	+	นาม	
	/ta^{15}/	+	/tin^{15}/	“ตาตุ่ม”
	‘ตา’		‘ตีน (=เท้า)’	
	/cɔk^{21}/	+	/lɛk^{45}/	“โซ่”
	‘เชือก’		‘เหล็ก’	
2)	นาม	+	กริยา	
	/pha:^{32ʔ}/	+	/kaŋ^{32ʔ}/	“ผ้าม่าน”
	‘ผ้า’		‘กั้น, ปิด’	
	/luk^{21}/	+	/kɛp^{45}/	“ลูกเลี้ยง”

‘ลูก’ ‘เก็บ’

3) นาม + ลักษณนาม
/cɔːn^{51ʔ}/ + /si^{32ʔ}/ “ส้อม”
‘ช้อน’ ‘ลักษณนามของขั้นบันได’

4) นาม + คำบอกจำนวน
/ho^{15}/ + /sip^{45}/ “ผู้ช่วยนายอำเภอ”
‘หัว’ ‘สิบ’

/ho^{15}/ + /hɔːj^{51ʔ}/ “นายอำเภอ”
‘หัว’ ‘ร้อย’

5) นาม + กริยา + นาม
/tho^{21}/ + /kin^{15}/ + /ho^{15}/ “มันแกว”
‘ถั่ว’ ‘กิน’ ‘หัว’

/maj^{51ʔ}/ + /sɛː^{21}/ + /khew^{32ʔ}/ “ไม้จิ้มฟัน”
‘ไม้’ ‘แคะ’ ‘เขี้ยว (= ฟัน)’

6) กริยา + นาม
/kaw^{32ʔ}/ + /phɔm^{15}/ “ผมเกล้า”
‘เกล้า (ผม)’ ‘ผม’

/khen^{23}/ + /ho^{15}/ “ผ้าสำหรับพันรอบศีรษะ”
‘พัน (รอบศีรษะ)’ ‘หัว’

1.2 คำกริยาประสม (compound verbs) จำแนกตามส่วนประกอบของคำได้ 3 ชนิด ดังนี้

1) กริยา + กริยา
/li^{23}/ + /caŋ^{23}/ “น่าเกลียด”
‘ดี’ ‘ชัง’

/paj^{51ʔ}/ + /toj^{23}/ “เฝ้าดู, เลี้ยง (สัตว์)”
‘รอ’ ‘ดู’

2) กริยา + นาม
/tew^{23}/ + /taːŋ^{23}/ “เดินทาง”
‘เดิน’ ‘ทาง’

/ʔɔm^{23}/ + /sɔp^{45}/ “ท่องจำ”

	‘อม’		‘ปาก’	
3)	นาม	+	กริยา	
	/tɔːŋ^{51ʔ}/	+	/jaj^{21}/	“ตั้งครรภ์”
	‘ท้อง’		‘ใหญ่’	
	/caj^{15}/	+	/lam^{23}/	“โกรธ”
	‘ใจ’		‘ดำ’	

2. คำซ้ำ (Reduplicated Words) คำซ้ำในภาษาขืนมีทั้งที่เกิดจากการซ้ำบางส่วนของคำและการซ้ำคำทั้งคำ ราศี เพชรศุขวิเคราะห์ให้การซ้ำทั้งคำเป็นคำประสมชนิดหนึ่งและได้กล่าวถึงความหมายของคำซ้ำไว้ว่า การซ้ำคำมักมีผลต่อความหมายของคำด้วย ตัวอย่างคำซ้ำในภาษาขืนมีดังนี้

1) การซ้ำคำที่มีการเน้นความหมายของคำหลัก การซ้ำคำประเภทนี้เป็นการซ้ำคำกริยาวิเศษณ์ (adverbs) และกริยาบางคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำหลัก		คำซ้ำ	
/li^{23}/	“ดี”	/li^{23} li^{23}/	“ดีมาก”
/kaːŋ^{32ʔ}/	“กว้าง”	/kaːŋ^{32ʔ} kaːŋ^{32ʔ}/	“กว้างมาก”
/jaw^{51ʔ}/	“เสร็จ”	/jaw^{51ʔ} jaw^{51ʔ}/	“เสร็จจริง ๆ”

2) การซ้ำคำที่ความหมายของคำหลักอ่อนลง การซ้ำคำประเภทนี้เป็นการซ้ำคำคุณศัพท์ (adjectives) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำหลัก		คำซ้ำ	
/lam^{23}/	“ดำ”	/lam^{23} lam^{23}/	“ดำ ๆ (ค่อนข้างดำ)”
/khaːw^{15}/	“ขาว”	/khaːw^{15} khaːw^{15}/	“ขาว ๆ (ค่อนข้างขาว)”
/ləŋ^{15}/	“เหลือง”	/ləŋ^{15} ləŋ^{15}/	“เหลือง ๆ (ค่อนข้างเหลือง)”

3) การซ้ำคำที่ทำให้คำหลักมีความหมายโดยประมาณ การซ้ำคำประเภทนี้เป็นการซ้ำคำบุพบท (prepositions) บางคำและคำบอกเวลา (time-words) บางคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำหลัก		คำซ้ำ	
/kaːŋ^{15}/	“กลาง”	/kaːŋ^{15} kaːŋ^{15}/	“กลาง ๆ (ประมาณตรงกลาง ๆ)”
/cam^{15}/	“ใกล้”	/cam^{15} cam^{15}/	“ใกล้ ๆ (บริเวณที่อยู่ใกล้ ๆ)”
/lɯk^{45}/	“ดึก”	/lɯk^{45} lɯk^{45}/	“ดึก ๆ (เวลาประมาณตอนดึก ๆ)”

4) การซ้ำคำที่ทำให้คำหลักมีความหมายมากขึ้น การซ้ำคำประเภทนี้เป็นการซ้ำคำบอกจำนวน (numerals) และคำสรรพนาม (pronouns) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำหลัก		คำซ้ำ	
/heŋ^{15}/	“หนึ่งพัน”	/heŋ^{15} heŋ^{15}/	“หลายพัน”
/phaj^{15}/	“ใคร (คนใดคนหนึ่ง)”	/phaj^{15} phaj^{15}/	“ใคร ๆ (หลายคน)”
/naj^{15}/	“ไหน (ที่ใดที่หนึ่ง)”	/naj^{15} naj^{15}/	“ไหน ๆ (หลายที่)”

5) การซ้ำคำที่ทำให้คำหลักมีความหมายแยกออกจากกัน การซ้ำคำประเภทนี้เป็นการซ้ำคำลักษณนาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำหลัก		คำซ้ำ	
/pɔt^{45}/	“ส่วน”	/pɔt^{45} pɔt^{45}/	“ส่วน ๆ (แต่ละส่วนที่แยกจากกัน)”
/mu^{21}/	“หมู่ (กลุ่ม)”	/mu^{21} mu^{21}/	“หมู่ ๆ (แต่ละหมู่ที่แยกจากกัน)”

3. หน่วยคำผูกพัน (Bound Morphemes) /ʔi^{23}/ ([ʔi^{45}]), /maːk^{21}/, /khi^{32ʔ}/, /nam^{51ʔ}/ และ /khaw^{15}/ ราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978: 65) อธิบายไว้ว่า ในภาษาขืนมีหน่วยคำผูกพัน (bound morphemes) ค่อนข้างน้อย และได้กล่าวถึงหน่วยคำผูกพันในภาษาขืนไว้ดังนี้

3.1 /ʔi^{45}/ ([ʔi^{45}]) เป็นหน่วยคำที่ใช้เติมหน้าคำนาม ในภาษาขืนใช้หน่วยคำ /ʔi^{45}/ ([ʔi^{45}]) 3 แบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) ใช้นำหน้าชื่อผู้หญิงเมื่อใช้เป็นคำเรียกหรือเมื่อกล่าวถึงผู้หญิงที่มีอายุเท่ากันหรือต่ำกว่า

/ʔi^{23} ʔaːm^{23} kɛːw^{32ʔ}/	“แก้ว (ชื่อคน)”
/ʔi^{23} ʔəj^{32ʔ}/	“เอื้อย (ชื่อคน)”
/ʔi^{23} sɛːŋ^{15} laː^{32ʔ}/	“แสง (ชื่อคน)”

2) ใช้นำหน้าคำเรียกญาติแสดงความสุภาพ

/ʔi^{23} pɔː^{21}/	“พ่อ”
/ʔi^{23} mɛː^{21}/	“แม่”
/ʔi^{23} luŋ^{23}/	“ลุง”

3) ใช้นำหน้าชื่อสัตว์เล็กบางชนิด

/ʔi^{23} ʔɯŋ^{21}/	“อึ่ง”
/ʔi^{23} cɔːn^{32ʔ}/	“กระรอก”
/ʔi^{23} wɔːk^{21}/	“ลิง”

3.2 /maːk^{21}/ เป็นหน่วยคำที่ใช้เติมหน้าคำนาม ในภาษาขืนใช้หน่วยคำ /maːk^{21}/ 2 แบบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) ใช้นำหน้าชื่อเรียกผลไม้

/maːk^{21} paːw^{51ʔ}/	“มะพร้าว”

/maːk^{21} ʔo^{23}/ “ส้มโอ”
/maːk^{21} phɛːŋ^{23}/ “ฟักทอง”

2) ใช้นำหน้าชื่อเรียกสิ่งของที่มีลักษณะกลม

/maːk^{21} sɛːŋ^{15}/ “หลอดไฟ”
/maːk^{21} tɔːm^{21}/ “กระดุม”
/maːk^{21} kɛːw^{23}/ “ไต (ของสัตว์)”
/maːk^{21} kaː^{23}/ “ล้อ (น.)”

3.3 /khi^{32ʔ}/ เป็นหน่วยคำที่ใช้เติมหน้าคำนามและคำกริยาบางคำ ทำให้คำนามและคำกริยากลายเป็นคำคุณศัพท์และอกรรมกริยาที่ทำหน้าที่คุณศัพท์ (intransitive adjectival verbs) และมีความหมายว่า “ซึ่งมีลักษณะ(หรือบุคลิก)...” (‘having a consistent characteristic of’) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

/pɛt^{51}/	“โกหก”	/khi^{32ʔ} pɛt^{51}/	“ขี้อวด, โกหก”
/caː^{51ʔ}/	“โกรธ”	/khi^{32ʔ} caː^{51ʔ}/	“น่ารังเกียจ, โกรธง่าย”
/ʔu^{32ʔ}/	“พูด”	/khi^{32ʔ} ʔu^{32ʔ}/	“ช่างพูด”

3.4 /nam^{51ʔ}/ เป็นหน่วยคำที่ใช้เติมหน้าคำกริยาบางคำ ทำให้คำกริยากลายเป็นคำนาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

/jɔːn^{51ʔ}/	“มีกำไร”	/nam^{51ʔ} jɔːn^{51ʔ}/	“กำไร”
/mjaːt^{21}/	“มีกำไร”	/nam^{51ʔ} mjaːt^{21}/	“กำไร”
/lɛt^{45}/	“ฉลาด”	/nam^{51ʔ} lɛt^{45}/	“ความฉลาด”

3.5 /khaw^{15}/ เป็นหน่วยคำที่ใช้เติมหลัง (suffix) ใช้เติมหลังคำสรรพนามบางคำ ทำให้คำสรรพนามมีความเป็นพหูพจน์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

/caw^{32ʔ} khaw^{15}/ “คุณ”
/taːn^{21} khaw^{15}/ “คุณ, พวกเขา (ใช้สำหรับพระภิกษุเท่านั้น)”
/khaː^{32ʔ} khaw^{15}/ “พวกเรา”
/ʔuʔ^{45} khaw^{15}/ “พวกเรา (เป็นคำที่เด็ก ๆ ใช้)”

นอกจากผลการวิจัยเกี่ยวกับระบบคำหรือการสร้างคำแล้ว ในงานของราศี เพชรศุขยังนำเสนอการเปรียบเทียบความหมายของคำในภาษาขืนกับภาษาไทยด้วย สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

ความหมายของคำในภาษาขืนเปรียบเทียบกับภาษาไทย

คำในภาษาขืนแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามการเปรียบเทียบกับคำในภาษาไทย ดังนี้[58]

[58] ในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) แสดงตัวอย่างคำในภาษาไทยและกำกับวรรณยุกต์ของแต่ละคำด้วยหมายเลข 1–5 แต่ไม่ได้ระบุสัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 1–5 ว่ามีระดับเสียงใดบ้าง เพื่อให้การเปรียบเทียบคำและ

1. คำในภาษาขืนมีมากกว่า 1 ความหมาย ความหมายหนึ่งเหมือนคำในภาษาไทย และมีความหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับคำในภาษาไทย แต่คำในภาษาไทยไม่มีความหมายดังกล่าว ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ความหมายของคำ	ภาษาขืน	ความหมายของคำ
/pak^{21}/	“ปัก (ลงไปในดิน)”	/pak^{45}/	1. “ปัก (ลงไปในดิน)” เช่น /ʔaw^{23} maj^{51ʔ} pak^{45} waj^{51ʔ}/ “ปักเสาลงดิน” 2. “ปัก, ทิ่ม, แทง, แหย่” เช่น หนามปัก เข็มทิ่ม ฯลฯ (ในภาษาไทยใช้คำว่า “ตำ”) เช่น /naːm^{15} pak^{45} mɯ^{23}/ “หนามตำมือ” 3. “จิ้ม (เหมือนใช้ส้อมจิ้ม)” (ในภาษาไทยใช้คำว่า “จิ้ม”) เช่น /ʔaw^{23} maj^{51ʔ} maː^{23} pak^{45} kin^{15}/ “ใช้ไม้จิ้มกิน”
/phaː^{33}/	“พา (ใช้กับคน)”	/phaː^{33}/	1. “พา (ใช้กับคน)” เช่น /paː^{23} luk^{21} ʔɔːn^{21} paj^{23} hoŋ^{23} hen^{23}/ “พาลูกโรงเรียน” 2. “พกพาสิ่งของ” เช่น (ในภาษาไทยใช้คำว่า “พก”) เช่น /paː^{23} kɔːŋ^{32ʔ}/ “พกปืน”
/caːn^{33}/	“จาน”	/caːn^{15}/	1. “จาน” เช่น /caːn^{15} khaw^{32ʔ}/ “จานข้าว” 2. “ชาม” เช่น /caːn^{15} kɛːŋ^{15}/

ความหมายของคำในตัวอย่างที่นำมาเสนอในที่นี้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ดัดแปลงการนำเสนอตัวอย่างคำในงานของราศี เพชรศุขโดยเพิ่มเติมตัวเลขแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาไทย ดังนี้ วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น /24/ หรือเสียงจัตวา (ปรากฏในคำในช่อง A1 เช่นคำว่า “ขา” “หู” “สอง” ฯลฯ) วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงกลางระดับ /33/ หรือเสียงสามัญ (ปรากฏในคำในช่อง A234 เช่นคำว่า “ปา” “ดาว” “คา” ฯลฯ) วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ-ตก /21/ หรือเสียงเอก (ปรากฏในคำในช่อง B123 เช่นคำว่า “ไข่” “ป่า” “ด่า” ฯลฯ ในช่อง DL123 เช่น คำว่า “ขาด” “ปีก” “บอด” ฯลฯ และในช่อง DS123 เช่น คำว่า “สุก” “ปัก” “ดิบ” ฯลฯ) วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงสูง-ตก (เมื่อปรากฏในคำเป็นมีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) /42^{ʔ}/ หรือเสียงโท (ปรากฏในคำในช่อง B4 เช่นคำว่า “ค่า” “แม่” “ไร่” ฯลฯ ในช่อง C123 เช่นคำว่า “ข้าว” “ป้า” “บ้าน” ฯลฯ และในช่อง DL4 เช่น คำว่า “คาด” “นอก” “ลูก” ฯลฯ) และวรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูง-ขึ้น-ตก (เมื่อปรากฏในคำเป็นมีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) /453^{ʔ}/ หรือเสียงตรี (ปรากฏในคำในช่อง C4 เช่นคำว่า “ค้า” “ไม้” “น้ำ” ฯลฯ และในช่อง DS4 เช่น คำว่า “นก” “มด” “เล็บ” ฯลฯ)

ภาษาไทย	ความหมายของคำ	ภาษาขืน	ความหมายของคำ
			“ชามแกง”
			3. “ถ้วย” เช่น /caːn^{15} laː^{51ʔ}/ “ถ้วยน้ำชา”
/waːn^{24}/	“หวาน”	/waːn^{15}/	1. “หวาน” เช่น /maːk^{21} ʔo^{23} ni^{51ʔ} waːn^{15}/ “ส้มโอหวาน”
			2. “รสชาติดี, อร่อย” เช่น /khaw^{32ʔ} sɛn^{32ʔ} ni^{51ʔ} waːn^{15} tɛː^{51ʔ} tɛː^{51ʔ}/ “ก๋วยเตี๋ยวอร่อย”
			3. “ถ้วย” เช่น /caːn^{15} laː^{51ʔ}/ “ถ้วยน้ำชา”

(ดูตัวอย่างคำและความหมายของคำอื่น ๆ ใน Petsuk, 1978: 77-91)

2. คำในภาษาขืนมีความหมายเดียว และเป็นความหมายที่คล้ายคลึงหรือเกี่ยวข้องกับคำในภาษาไทย ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ความหมายของคำ	ภาษาขืน	ความหมายของคำ
/tɛŋ^{21}/	“แต่ง”	/tɛːŋ^{21}/	“สร้าง” เช่น /tɛːŋ^{21} hɔn^{23}/ “สร้างบ้าน”
/ciː^{42ʔ}/	“จี้”	/ciː^{32ʔ}/	“ต่อย (ผึ้งต่อย)” เช่น /phɯŋ^{32ʔ} ciː^{32ʔ} man^{23}/ “ผึ้งต่อยเขา”
/phraʔ^{453}/	“พระ”	/phaʔ^{51}/	“เณร” เช่น /phaʔ^{51} tɔn^{15} ni^{51ʔ} ʔa^{23} saːk^{21} sip^{45} pi^{15}/ “เณรรูปนี้อายุสิบปี”
/luj^{33}/	“เดิน, ลุย (โคลนหรือน้ำ)”	/luj^{23}/	“ว่ายน้ำ” เช่น /luj^{23} nam^{51ʔ}/ “ว่ายน้ำ”

(ดูตัวอย่างคำและความหมายของคำอื่น ๆ ใน Petsuk, 1978: 91-99)

3. ภาษาขืนและภาษาไทยใช้คำแตกต่างกัน แต่มีความหมายเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

ความหมายของคำ	ภาษาไทย	ภาษาขืน
“อ้วน”	/ʔuan^{42ʔ}/, /ʔuan^{42ʔ} phiː^{33}/	/pi^{23}/ เช่น /khɔn^{23} pi^{23} kin^{15} nam^{15}/ “คนอ้วนกินมาก”
“ขาด”	/khaːt^{21}/	/put^{45}/ เช่น /phaː^{32ʔ} put^{45}/ “ผ้าขาด”

“สั้น”	/san^{42ʔ}/	/pɔt^{45}/ เช่น /khɛːn^{15} pɔt^{45}/ “แขนสั้น”
“ทอด”	/thɔːt^{42}/	/cɯn^{15}/ เช่น /khaj^{21} cɯn^{15}/ “ไข่ทอด”

(ดูตัวอย่างคำและความหมายของคำอื่น ๆ ใน Petsuk, 1978: 99-104)

2.5.3.2 ข. ลักษณะทางเสียงในภาษาขืน/เขิน

ซอเรน เอเกอร็อด (Egerød, 1959: 123) ศึกษาระบบเสียงและตัวเขียนในภาษาขืน (Khün) แต่ไม่ได้ระบุว่าเป็นภาษาขืนที่พูดในบริเวณใดหรือถิ่นใด ระบุเพียงว่างานวิจัยของเขาเริ่มดำเนินการเมื่อเขาอยู่ในเชียงตุงในปี 1957 ระบบเสียงในภาษาขืนตามการศึกษาของเอเกอร็อดสรุปได้ดังนี้

ระบบเสียงในภาษาขืน

พยัญชนะ ภาษาขืนมีทั้งพยัญชนะเดี่ยวและพยัญชนะควบกล้ำ ดังนี้

พยัญชนะเดี่ยว เอเกอร็อดนำเสนอหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาขืนไว้ 20 หน่วยเสียง และได้วิเคราะห์ให้พยัญชนะบางหน่วยเสียงมีลักษณะทางสัทศาสตร์ ดังนี้

/ph/	/th/	/kh/	
/p/	/t/	/k/	/ʔ/
	/c/ [tˢ]		
/b/ [ʔb]	/d/ [ʔd]		
/f/	/s/		/h/
/m/	/n/	/ŋ/	
	/r/		
	/l/		
/w/	/j/		

ในระบบพยัญชนะข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เอเกอร็อด (Egerød, 1959) วิเคราะห์ให้พยัญชนะต้นบางหน่วยเสียงมีลักษณะทางสัทศาสตร์ คือ /b/ [ʔb], /d/ [ʔd], /c/ [tˢ] อีกประเด็นที่น่าสนใจ คือ เอเกอร็อดวิเคราะห์หน่วยเสียงพยัญชนะ /c/ ให้เป็นพยัญชนะเสียงปุ่มเหงือก (alveolar) ไม่ใช่พยัญชนะเสียงเพดานแข็ง (palatal) และให้คำอธิบายไว้ว่า หน่วยเสียงพยัญชนะดังกล่าวมีลักษณะทางสัทศาสตร์เป็นเสียงกักเสียดแทรก [tˢ] ซึ่งบางครั้งผู้พูดออกเสียงโดยใช้เพดานแข็ง (palatalized) โดยเฉพาะเมื่อเสียงดังกล่าวปรากฏหน้าสระ /i, ii/ หรือ /e, ee/ นอกจากนี้ในภาษาขืนยังมีการปรากฏแบบแปรอิสระ (free variation) ของพยัญชนะนาสิก ได้แก่ /m/ [m] ~ [m̥], /n/ [n] ~ [n̥], /ŋ/ [ŋ] ~ [ŋ̥]

ส่วนพยัญชนะท้ายนั้น เอการ็อดวิเคราะห์ให้ภาษาขืนมีพยัญชนะที่ปรากฏในตำแหน่งท้ายพยางค์ ได้แก่ /-b, -d, -g, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

พยัญชนะต้นควบกล้ำ ภาษาขืนที่ศึกษาในงานดังกล่าวมีพยัญชนะต้นควบกล้ำซึ่งเกิดจากการประสมของพยัญชนะเดี่ยวและพยัญชนะตัวที่สอง คือ /-j-, -w-, -r-/ ได้แก่ /phj-, mj-, kj-, khj-, tw-, thw-, kw-, khw-, sw-, tr-, thr-, sr-/ เอการ็อดยกตัวอย่างไว้ว่า พยัญชนะต้นควบกล้ำที่มีพยัญชนะเสียงที่สองเป็นเสียง /-j-/ ปรากฏในคำยืมภาษาพม่า-ชาน (Burmese-Shan) เช่น คำว่า /mjóo/ “ชนิด” และปรากฏในการออกเสียงคำแบบเร็ว เช่น คำว่า /phâjāad/ > /phjāad/ “โรค” เป็นต้น

สระ เอการ็อดวิเคราะห์ให้ภาษาขืนสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง ประกอบด้วยสระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง และสระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง แต่ไม่มีสระประสม ดังนี้

i, ii	y [ï], yy	u, uu
e, ee	ə, əə	o, oo
ɛ, ɛɛ	a, aa	ɔ, ɔɔ

(ข้อสังเกต: สัทอักษร y อาจเทียบเท่าได้กับสัทอักษร ɯ อักษร ɨ ในเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ)

เอการ็อด (Egerød, 1959: 125) ระบุไว้ว่า สระเสียงสั้น /e, ɔ, o/ ปรากฏกับพยัญชนะท้าย /-ʔ/ เท่านั้น และในภาษาขืนมักมีความสับสนระหว่างสระเสียงสั้นกับสระเสียงยาว (ทั้งในภาษาเขียนและภาษาพูด) เช่น /i/ กับ /ii/, /y/ กับ /yy/ และ /u/ กับ /uu/ เนื่องจากอิทธิพลจากภาษาชาน (Shan) นอกจากนี้ เอการ็อดยังอธิบายไว้ด้วยว่า สระ /ɛɛ/ ในภาษาขืน บางครั้งออกเสียงเป็นสระ [æɛ] เหมือนในภาษาชาน

เอการ็อดเปรียบเทียบสระในภาษาขืนกับภาษาไทย (Siamese) ไว้ว่า ในภาษาไทยใช้สระ /e/ และสระ /o/ ส่วนภาษาขืนจะใช้สระ /ɛ/ และสระ /ɔ/ ตามลำดับ ยกเว้นเมื่อปรากฏหน้าพยัญชนะ /ʔ/ ในภาษาขืนจะใช้สระ /e/ และสระ /o/ ในภาษาไทยใช้สระประสม /ia/ /ya/ (หรือ /ɨa/ หรือ /ɯa/) และ /ua/ ในภาษาขืนจะใช้สระ /ee/ /əə/ และ /oo/ ตามลำดับ

วรรณยุกต์ ภาษาขืนมีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง เอการ็อดแสดงวรรณยุกต์ทั้ง 6 หน่วยเสียงด้วยเครื่องหมายแสดงวรรณยุกต์ ดังนี้ (ดัดแปลงลำดับของวรรณยุกต์จาก Egerød, 1959: 124)

วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงสูง-ขึ้น / ˇ / ปรากฏในคำในช่อง A12
วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงสูงระดับ / ˊ / (เมื่อปรากฏเดี่ยว ๆ และเมื่อปรากฏโดยไม่มีวรรณยุกต์ตามหลัง มักมีเสียงตกเล็กน้อยในตอนปลาย) ปรากฏในคำในช่อง A23 และ DS123
วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ มีเสียงขึ้นเล็กน้อย / ˇ / ปรากฏในคำในช่อง B123 และ DL123
วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงต่ำ-ตก / ˆ / ปรากฏในคำในช่อง B4 และ DL4
วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงกลาง มีเสียงตกเล็กน้อย / ˜ / (เมื่อปรากฏเดี่ยว ๆ และเมื่อ

ปรากฏโดยไม่มีวรรณยุกต์อื่นตามหลัง จะตามด้วยเสียงกักที่เส้นเสียง (glottal stop) ในตอนท้าย) ปรากฏในคำในช่อง C123

วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ตก / ˆ / ปรากฏในคำในช่อง C4 และ DS4

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนแสดงในภาพที่ 39

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1 สูง-ขึ้น / ˇ /	ว.3 ต่ำ-ขึ้น / ˇ /	ว.5 กลาง-ตก / ˜ /	ว.3 ต่ำ-ขึ้น / ˇ /	ว. 2 สูงระดับ / ˊ /
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)	ว. 2 สูงระดับ / ˊ /				
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)		ว.4 ต่ำ-ตก / ˆ /	ว.6 สูง-ตก / ˆ /	ว.4 ต่ำ-ตก / ˆ /	ว.6 สูง-ตก / ˆ /

ภาพที่ 39 ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน (ดัดแปลงจาก Egerød, 1959: 127)

นอกจากนี้ยังมีงานของวิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney, 1994 ใน Hudak, 1994) ซึ่งเก็บข้อมูลภาษาขืน 2 ถิ่น ได้แก่ ภาษาขืนกลางเมือง (Klang Muong Khuen) และภาษาขืนบ้านเวียง (Baan Veng Khuen) ในปี 1964 และได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในปี 1994 ผลการวิจัยของเก็ดนีย์แสดงให้เห็นว่า ระบบเสียงของภาษาขืนทั้ง 2 ถิ่นมีความคล้ายคลึงกัน สรุปได้ดังนี้

ระบบเสียงในภาษาขืนกลางเมือง (Klang Muong Khuen)

เก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994) เก็บข้อมูลภาษาขืนจากผู้บอกภาษาขืนซึ่งเกิดในเชียงตุงจำนวน 1 คน พูดภาษาขืนกลางเมือง (Klang Muong Khuen) เรียกชื่อภาษาของตนเองว่า ขืน (khɯn[1]) เก็ดนีย์เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายนถึง 1 ธันวาคม 1964 (หรือ พ.ศ.2507) และนำเสนอระบบเสียงในภาษาขืนกลางเมืองสรุปได้ดังนี้

พยัญชนะต้นเดี่ยว ภาษาขืนมีพยัญชนะต้นเดี่ยวดังนี้

- พยัญชนะกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops) ได้แก่ /p, t, c, k, ʔ/ ตัวอย่างเช่น /pɔɔ[22]/ “พ่อ”, /taa[35]/ “ตา (อวัยวะ)”, /caan[35]/ “จาน”, /kaaŋ[35]/ “กลาง” และ /ʔɛw[44]/ “เอว”

- พยัญชนะกัก ไม่ก้อง-พ่นลม (Voiceless aspirated stops) ได้แก่ /ph, th, kh/ ตัวอย่างเช่น /phaa[12]/ “ผ่า”, /thoo[12]/ “ถั่ว” และ /khaa[35]/ “ขา”

- พยัญชนะกัก ก้อง (Voiced stops) ได้แก่ /b, d/ ตัวอย่างเช่น /baa^{12}/ “บ่า” และ /din^{44}/ “ดิน”

- พยัญชนะนาสิก ก้อง (Voiced nasals) ได้แก่ /m, n, ŋ/ ตัวอย่างเช่น /mat^{44}/ “หมัด” /naŋ^{35}/ “หนัง” และ /ŋɤk^{12}/ “เหงือก”

- พยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless spirants) ได้แก่ /f, h, s/ ตัวอย่างเช่น /faŋ^{44}/ “ฟัง”, /hɤn^{44}/ “(บ้าน)เรือน” และ /sip^{44}/ “สิบ”

- พยัญชนะก้องกังวาน ก้อง (Voiced sonorants) ได้แก่ /v, l, y/ ตัวอย่างเช่น /van^{44}/ “วัน”, /lin^{51ʔ}/ “ลิ้น” และ /yaa^{33ʔ}/ “หญ้า”

ในภาษาขืนกลางเมือง (Klang Muong Khuen) ที่ศึกษาในงานของเก็ดนีย์มีพยัญชนะบางเสียงปรากฏแบบแปรอิสระ (free variation) ได้แก่ [f] ~ [ɸ], [v] ~ [β]

พยัญชนะท้ายในภาษาขืนกลางเมือง (Klang Muong Khuen) ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -y/ ตัวอย่างเช่น /khɔp^{44}/ “ขบ(กัด)”, /vat^{44}/ “หวัด”, /lɛk^{44}/ “เหล็ก”, /sa-ʔɤʔ^{44}/ “สะอึก”, /nam^{51ʔ}/ “น้ำ”, /son^{35}/ “สวน”, /khɔɔŋ^{35}/ “ของ”, /siw^{35}/ “สิว” และ /may^{35}/ “ไหม”

สระ

เก็ดนีย์ไม่ได้วิเคราะห์ระบบสระในภาษาขืนกลางเมือง แต่ได้นำเสนอข้อมูลสระในระดับสัทศาสตร์ และนำเสนอไว้ว่าในภาษาขืนกลางเมืองมีสระดังนี้

- สระสูง (High vowels) ได้แก่ [i, ɯ, u] ตัวอย่างเช่น [sii^{35}] “สี”, [kɯn^{35}] “กลืน” และ [cum^{35}] “ยอด”

- สระกลาง (Mid vowels) ได้แก่ [e, ɤ, o] ตัวอย่างเช่น [lee^{44}] “เลีย”, [sɤɤ^{33ʔ}] “เสื้อ” และ [koy^{33ʔ}] “กล้วย”

- สระต่ำ (Low vowels) ได้แก่ [ɛ, a, ɔ] ตัวอย่างเช่น [kɛm^{33ʔ}] “แก้ม”, [haa^{33ʔ}] “ห้า” และ [nɔk^{51}] “นก”

ส่วนสระประสม (diphthongs) นั้น เก็ดนีย์วิเคราะห์ให้เป็นสระที่เกิดจากการประสมระหว่างสระเดี่ยวและเสียงพยัญชนะ [w, y] ตัวอย่างเช่น [kay^{35}] “ไกล” และ [kaw^{33ʔ}] “เกล้าผม (น.)”

วรรณยุกต์

ภาษาขืนกลางเมืองมีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ได้แก่

วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงขึ้น /35/ เช่น /nay^{35}/ “ไหน”

วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงสูงระดับ /44/ เช่น /nay^{44}/ “ใน”

วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ-ขึ้น /12/ เช่น /kay^{12}/ “ไก่”

วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงต่ำระดับ /22/ เช่น /hay^{22}/ “ไร่”

วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงกลางระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /33^{ʔ}/ เช่น /khay^{33ʔ}/ “ไข้”

วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /51^{ʔ}/ เช่น /may^{51ʔ}/ “ไม้”

(ดัดแปลงจาก Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 978)

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนกลางเมือง แสดงในภาพที่ 40

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1 /35/	ว.3 /12/	ว.5 /33ʔ/	ว.3 /12/	ว.2 /44/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)	ว. 2 /44/				
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)		ว.4 /22/	ว.6 /51ʔ/	ว.4 /22/	ว.6 /51/

ภาพที่ 40 ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 978)

ระบบเสียงในภาษาขืนบ้านเวียง (Baan Veng Khuen)

เก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994) เก็บข้อมูลภาษาขืนจากผู้บอกภาษาขืนจำนวน 1 คนจากหมู่บ้านบ้านเวียง (Baan Veng Khuen) ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองเชียงตุง ประเทศพม่าไปทางทิศตะวันออกประมาณ 5 ไมล์ ผู้บอกภาษาคนดังกล่าวเรียกชื่อภาษาของตนเองว่า ขืน (khɯn[1]) เช่นเดียวกับผู้บอกภาษาขืนกลางเมือง (Klang Muong Khuen) ดังกล่าวในข้างต้น เก็ดนีย์เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 1-2 ธันวาคม 1964 (หรือ พ.ศ. 2507) ระบบเสียงในภาษาขืนกลางเมือง สรุปได้ดังนี้

พยัญชนะต้นเดี่ยว ภาษาขืนบ้านเวียงมีพยัญชนะต้นเดี่ยวเหมือนในภาษาขืนกลางเมืองดังนี้

- พยัญชนะกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops) ได้แก่ /p, t, c, k, ʔ/ ตัวอย่างเช่น /paak[12]/ “ปาก”, /taa[35]/ “ตา (อวัยวะ)”, /cay[35]/ “ใจ”, /kaw[12]/ “เก่า” และ /ʔaw[44]/ “เอา”

- พยัญชนะกัก ไม่ก้อง-พ่นลม (Voiceless aspirated stops) ได้แก่ /ph, th, kh/ ตัวอย่างเช่น /phaay[44]/ “พาย”, /thaam[35]/ “ถาม” และ /kham[44]/ “ทอง”

- พยัญชนะกัก ก้อง (Voiced stops) ได้แก่ /b, d/ ตัวอย่างเช่น /baa[12]/ “บ่า” และ /daaw[44]/ “ดาว”

- พยัญชนะนาสิก ก้อง (Voiced nasals) ได้แก่ /m, n, ŋ/ ตัวอย่างเช่น /maa[35]/ “หมา” /niw[51ʔ]/ “นุ่น” และ /ŋaay[22]/ “ง่าย”

- พยัญชนะเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless spirants) ได้แก่ /f, h, s/ ตัวอย่างเช่น /fay[44]/ “ไฟ”, /haan[12]/ “ห่าน” และ /say[12]/ “ใส่”

- พยัญชนะก้องกังวาน ก้อง (Voiced sonorants) ได้แก่ /v, l, y/ ตัวอย่างเช่น /vii[35]/ “หวี (น.)”, /laan[51ʔ]/ “ล้าน (เงิน)” และ /yaak[22]/ “ยาก”

ในภาษาขืนบ้านเวียงมีพยัญชนะต้น [f] แปรอิสระกับ [ɸ] ([f] ~ [ɸ]) เช่นเดียวกับภาษาขืนกลางเมือง แต่แตกต่างกันตรงที่ภาษาขืนกลางเมืองมีการแปรอิสระของพยัญชนะ [v] ~ [β] แต่ภาษาขืนบ้านเวียงไม่มี

พยัญชนะท้ายในภาษาขืนบ้านเวียง ได้แก่ /-p, -t, -k, -m, -n, -ŋ, -w, -y/ ตัวอย่างเช่น /cɛp^{44}/ “เจ็บ”, /miit^{51}/ “มืด”, /luuk^{51}/ “ลูก”, /tham^{33ʔ}/ “ถ้ำ”, /khan^{35}/ “ขัน (ก.)”, /dɔɔŋ^{44}/ “ดอง”, /haw^{44}/ “เรา” และ /may^{51ʔ}/ “ไม้”

ในที่นี้อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า เก็ดนีย์รวมพยัญชนะท้าย /-ʔ/ ไว้ในภาษาขืนกลางเมืองด้วย แต่ในภาษาขืนบ้านเวียง ไม่มีพยัญชนะท้ายดังกล่าว

สระ

เก็ดนีย์ไม่ได้วิเคราะห์ระบบสระในภาษาขืนบ้านเวียง เช่นเดียวกับที่ไม่ได้วิเคราะห์ระบบสระในภาษาขืนกลางเมือง แต่ได้นำเสนอข้อมูลสระในระดับสัทศาสตร์ และนำเสนอไว้ว่าในภาษาขืนบ้านเวียงมีสระดังนี้

- สระสูง (High vowels) ได้แก่ [i, ɯ, u] ตัวอย่างเช่น [khii^{12}] “ขี่”, [mɯɯ] “มือ” และ [huu^{35}] “หู”
- สระกลาง (Mid vowels) ได้แก่ [e, ɤ, o] ตัวอย่างเช่น [khee^{12}] “เขี่ย”, [kɤɤy^{44}] “เคย” และ [khoo^{35}] “สะพาน”
- สระต่ำ (Low vowels) ได้แก่ [ɛ, a, ɔ] ตัวอย่างเช่น [mɛɛ^{22}] “แม่”, [naŋ^{22}] “นั่ง” และ [nɔy^{51ʔ}] “(เล็ก)น้อย”

ส่วนสระประสม (diphthongs) นั้น เก็ดนีย์วิเคราะห์ให้เป็นสระที่เกิดจากการประสมระหว่างสระเดี่ยวและเสียงพยัญชนะ [w, y] เช่นเดียวกับในภาษาขืนกลางเมือง ตัวอย่างเช่น [kaw^{33ʔ}] “เก้า” และ [nay^{44}] “ใน”

วรรณยุกต์

ภาษาขืนบ้านเวียงมีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงซึ่งมีสัทลักษณะเหมือนวรรณยุกต์ในภาษาขืนบ้านเวียงทุกหน่วยเสียง ดังนี้

วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงขึ้น /35/ เช่น /paa^{35}/ “ปลา”
วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงสูงระดับ /44/ เช่น /maa^{44}/ “มา”
วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงต่ำ-ขึ้น /12/ เช่น /paa^{12}/ “ป่า”
วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงต่ำระดับ /22/ เช่น /kaa^{22}/ “ค่า (ราคา)”
วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงกลางระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /33^{ʔ}/ เช่น /paa^{33ʔ}/ “ป้า”
วรรณยุกต์ที่ 6 เสียงสูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /51^{ʔ}/ เช่น /maa^{51ʔ}/ “ม้า”
(ดัดแปลงจาก Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 1021)

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนบ้านเวียงเหมือนในภาษาขืนกลางเมือง ดังแสดงในภาพที่ 41

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1 /35/	ว.3 /12/	ว.5 /33ʔ/	ว.3 /12/	ว.2 /44/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)	ว. 2 /44/				
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)		ว.4 /22/	ว.6 /51ʔ/	ว.4 /22/	ว.6 /51/

ภาพที่ 41 ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนบ้านเวียง (ดัดแปลงจาก Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 1022)

นอกจากงานของเอการ็อด (Egerod, 1959) และเก็ดนีย์ (Gedney, 1994) แล้ว ยังมีวิทยานิพนธ์ของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) ซึ่งศึกษาลักษณะทั่วไปของภาษาขืน โดยงานดังกล่าวศึกษาภาษาขืนกลางเมือง (Khün Kang Muang) ที่พูดในหมู่บ้านกาดใต้ (Kat Htai) ซึ่งอยู่ห่างเมืองเชียงตุง ประเทศพม่าไปทางตอนใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวขืนที่พักอยู่ในประเทศไทยระหว่างเดือนกันยายน 2520 ถึงเดือนพฤษภาคม 2521 วิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวนำเสนอเกี่ยวกับลักษณะทางสัทศาสตร์ และการกระจายของหน่วยเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ รวมทั้งโครงสร้างพยางค์ในภาษาขืน มีการเปรียบเทียบหน่วยเสียงของภาษาไทยกลางและภาษาขืน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงระบบคำ ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ และหน่วยคำไม่อิสระบางหน่วยคำ รวมทั้งได้กล่าวถึงโครงสร้างประโยคแบบง่าย และกล่าวถึงลักษณะบางประการในด้านความหมายด้วยการเปรียบเทียบความหมายของคำในภาษาขืนกับคำในภาษาไทยกลางที่สัมพันธ์กัน

ในงานของราศี เพชรศุขเก็บข้อมูลคำศัพท์ประมาณ 2,000 คำ และประโยคประมาณ 100 ประโยค ด้วยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา และสังเกตภาษาพูดแบบธรรมชาติระหว่างเดือนกันยายน 2520 ถึงเดือนพฤษภาคม 2521 โดยเก็บข้อมูลทั้งในกรุงเทพฯ และในเชียงราย ผลการวิจัยเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาขืนสรุปได้ดังนี้

ระบบเสียงภาษาขืนกลางเมือง (Kang Muang)

ระบบเสียงของภาษาขืนกลางเมืองที่ศึกษาในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 16 หน่วยเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ 8 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ 12 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง

พยัญชนะเดี่ยว หน่วยเสียงพยัญชนะจำนวน 16 หน่วยเสียงในภาษาขืนกลางเมืองแสดงในตารางที่ 35 ต่อไปนี้

ตารางที่ 35 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 5)

ฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง / ลักษณะการออกเสียง	ริมฝีปาก (Bilabial)	ปุ่มเหงือก (Alveolar)	เพดานแข็ง (Palatal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
เสียงกัก (Stops) ไม่พ่นลม (unaspirated)	p	t	c	k	ʔ
พ่นลม (aspirated)	ph	th		kh	
เสียงนาสิก (Nasals)	m	n		ŋ	
เสียงข้างลิ้น (Lateral)		l			
เสียงเสียดแทรก (Fricatives)		s			h
เสียงกึ่งสระ (Semi-vowels)	w		j		

พยัญชนะที่มีการปรากฏแบบแปรอิสระ (free variation) ในตำแหน่งต้นพยางค์:

[p^h] ~ [f], [d] ~ [l], [l] ~ [ɾ], [s] ~ [$tɕ^h$], [w] ~ [b]

พยัญชนะที่มีเสียงแปร (variant): /k^h/ → [k^h] ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น
[x] เป็นเสียงแปรของพยัญชนะ /k^h/ มัก ปรากฏหน้าสระ [a] และ [aː] แต่บางครั้ง ปรากฏหน้าสระกลางและหลังด้วย

พยัญชนะท้ายมี 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

ตัวอย่างการปรากฏของเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาขืนกลางเมืองแสดงในตารางที่ 36

ตารางที่ 36 ตัวอย่างการปรากฏของเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 10-16)

หน่วยเสียง	การปรากฏระดับสัทวิทยา	การปรากฏระดับสัทศาสตร์	ความหมาย	หมายเหตุ
/p/	/paː^1/	[paː^{15}]	“ปลา”	ปรากฏทั้งตำแหน่งต้นพยางค์และท้ายพยางค์ ในตำแหน่งท้ายพยางค์จะเป็นเสียงไม่ปล่อยลม (unreleased) [p˺]
	/tap^2/	[tap˺ ^{45}]	“ตับ”	
/t/	/tin^1/	[tin^{15}]	“เท้า”	ปรากฏทั้งตำแหน่งต้นพยางค์และท้ายพยางค์ ในตำแหน่งท้ายพยางค์จะเป็นเสียงไม่ปล่อยลม (unreleased) [t˺]
	/put^2/	[put˺ ^{45}]	“ขาด”	
/c/	/cuk^2/	[tɕuk˺ ^{45}]	“ยืน”	ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น
/k/	/kin^1/	[kin^{15}]	“กิน, ดื่ม”	ปรากฏทั้งตำแหน่งต้นพยางค์และท้ายพยางค์ ในตำแหน่งท้ายพยางค์จะเป็นเสียงไม่ปล่อยลม (unreleased) [k˺]
	/pɔːk^3/	[pɔːk˺ ^{21}]	“ปลอก”	
/ʔ/	/ʔaj^2/	[ʔai^{23}]	“ไอ (ก.)”	ปรากฏทั้งตำแหน่งต้นพยางค์และท้ายพยางค์ เมื่อเสียง [ʔ] ปรากฏในตำแหน่ง
	/peʔ^2/	[peʔ^{45}]	“เปียก”	

หน่วยเสียง	การปรากฏระดับสัทวิทยา	การปรากฏระดับสัทศาสตร์	ความหมาย	หมายเหตุ
				ท้ายพยางค์ เสียงสระมักเป็นสระเสียงสั้น
/ph/	/phak^{2}/	[p^{h}ak$^{˥\ 45}$]	“ผัก”	[p^{h}] และ [f] ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น ในการออกเสียงแบบธรรมชาติ พยัญชนะทั้ง 2 เสียงจะปรากฏแบบแปรอิสระ (free variation)
	/phak^{2}/	[p^{h}ak$^{˥\ 45}$] ~ [fak$^{˥\ 45}$]	“ฝัก”	
/th/	/tho^{3}/	[t^{h}oː^{21}]	“ถั่ว”	ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น
/kh/	/khi^{3}/	[k^{h}iː^{21}]	“ขี่”	เสียงพยัญชนะ [k^{h}] ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น เสียงพยัญชนะ [x] เป็นเสียงแปรของเสียงพยัญชนะ [k^{h}] มักปรากฏหน้าสระ [a] และ [aː] และมีบางครั้งที่ปรากฏหน้าสระกลางและสระหลัง
	/khaː^{1}/	[xaː^{15}]	“ขา”	
/m/	/mi^{1}/	[miː^{15}]	“หมี”	เสียงพยัญชนะ [m] ปรากฏทั้งในตำแหน่งต้นพยางค์และท้ายพยางค์ เสียงพยัญชนะแกนพยางค์ (syllabic consonant) [m̩] ปรากฏเป็นรูปแปรของหน่วยคำแสดงการปฏิเสธ /waw^{3}/
	/khum^{1}/	[k^{h}um^{15}]	“หลุม”	
	/ʔəm^{2} maː^{2}/	[m̩^{45} maː^{45}]	“ไม่มา”	
/n/	/niw^{4}/	[niu^{32}]	“นิ่ว”	เสียงพยัญชนะ [n] ปรากฏทั้งในตำแหน่งต้นพยางค์และท้ายพยางค์
	/thaːn^{3}/	[t^{h}aːn^{21}]	“ถ่าน”	
/ŋ/	/ŋaː^{2}/	[ŋaː^{23}]	“งา”	เสียงพยัญชนะ [ŋ] ปรากฏทั้งในตำแหน่งต้นพยางค์และท้ายพยางค์
	/nɯŋ^{3}/	[nɯŋ^{21}]	“หนึ่ง”	
/l/	/lam^{2}/	[lam^{23}]	“ลำ (ลักษณนามของรถและเรือ)”	เสียงพยัญชนะ [l], [d], [ɾ] ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น ในการออกเสียงแบบธรรมชาติ เสียงพยัญชนะ [d] กับ [l] จะแปรแบบอิสระ (free variation) เสียงพยัญชนะ [ɾ] มักปรากฏในคำยืมภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในการออกเสียงแบบธรรมชาติ เสียงพยัญชนะ [l] กับ [ɾ] จะแปรแบบอิสระ
	/lam^{2}/	[lam^{23}] ~ [dam^{23}]	“ดำ”	
	/lɔt^{5} thip^{3}/	[lɔt$^{˥\ 21}$ t^{h}iːp$^{˥\ 21}$] ~ [ɾɔt$^{˥\ 21}$ t^{h}iːp$^{˥\ 21}$]	“จักรยาน” (คำยืมจากภาษาไทย)	
/s/	/sik^{3}/	[siːk$^{˥\ 21}$]	“ลักษณนามของฟัน”	เสียงพยัญชนะ [s] และ [tɕ^{h}] ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น ในการออกเสียงแบบธรรมชาติ พยัญชนะทั้งสองเสียงจะปรากฏแบบแปรแบบอิสระ (free variation)
	/sik^{3}/	[siːk$^{˥\ 21}$] ~ [tɕ^{h}iːk$^{˥\ 21}$]	“ฉีก”	
/h/	/hoŋ^{2}/	[hoːŋ^{23}]	“รวง (ข้าว)”	เสียงพยัญชนะ [h] ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น
/w/	/wi^{1}/	[wiː^{15}]	“หวี (น.,	เสียงพยัญชนะ [w] ปรากฏทั้งในตำแหน่ง

หน่วยเสียง	การปรากฏระดับสัทวิทยา	การปรากฏระดับสัทศาสตร์	ความหมาย	หมายเหตุ
			ก.)”	ต้นพยางค์และท้ายพยางค์ โดยในตำแหน่งท้ายพยางค์เสียง [w] จะปรากฏหลังเสียงสระ [i, e, ɛː, a, aː] ส่วนเสียงพยัญชนะ [b] ปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้น ในการออกเสียงแบบธรรมชาติ เสียงพยัญชนะ [b] กับ [w] จะแปรแบบอิสระ (free variation)
	/win^{2}/	[win^{23}] ~ [bin^{23}]	“บิน”	
	/hew^{1}/	[heːu^{15}]	“เหว”	
/j/	/jaːk^{3}/	[jaːk$^{˥˩}$]	“อยาก”	เสียงพยัญชนะ [j] ปรากฏทั้งในตำแหน่งต้นพยางค์และท้ายพยางค์ โดยในตำแหน่งท้ายพยางค์เสียง [j] จะปรากฏหลังเสียงสระ [ə, a, aː, ɔː, o, u][59]
	/haj^{3}/	[hai^{21}]	“ไร่”	

พยัญชนะควบกล้ำ

	tw-	kw-
		khw-
	sw-	
pj-		kj-
phj-		
mj-		

มีพยัญชนะควบกล้ำเพียง 2 หน่วยเสียงเท่านั้นที่ปรากฏในคำศัพท์เดิมในภาษาขืน ได้แก่ หน่วยเสียง /kw/ และ /khw/ ส่วนหน่วยเสียงอื่น ๆ ส่วนใหญ่ปรากฏในคำยืมภาษาพม่า

ตัวอย่างการปรากฏของเสียงพยัญชนะควบกล้ำในภาษาขืนกลางเมืองแสดงในตารางที่ 37 ต่อไปนี้

ตารางที่ 37 ตัวอย่างการปรากฏของเสียงพยัญชนะควบกล้ำในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 16-17)[60]

/kw/	/kwan^{1}/ หรือ /kan^{1}/	“ขวัญ”
	/kwaj^{1}/ หรือ /kaj^{1}/	“ไกว”
	/kwaː^{1}/ หรือ /kaː^{1}/	“ขวา”
	/kwaːŋ^{1}/	“กวาง”

[59] ในงานของราศี เพชรศุขวิเคราะห์ให้การปรากฏของ /j/ กับสระในระดับสัทวิทยา ได้แก่ /əj, aj, aːj, ɔːj, oj, uj/ ในระดับสัทศาสตร์สระเหล่านี้ราศี เพชรศุขวิเคราะห์ให้เป็น [əːi, ai, aːi, ɔːi/ɔi, oːi, ui/ ตามลำดับ

[60] คำที่เป็นคำยืมภาษาพม่าจะกำกับด้วยเครื่องหมาย ** ไว้ด้านหลังคำ

/khw/	/khwaːk^3/ หรือ /khaːk^3/	“ขวากหนาม, ขยายให้กว้างขึ้น”
	/khwaːj^2/ หรือ /khaːj^2/**	“คำเรียกหน่วยเงินในภาษาพม่า”
/tw/	/twaːn^2/	“ทวารหนัก”
	/twaːk^3/ หรือ /taːk^3/**	“คำนวณ”
	/twaːj^2/ หรือ /taːj^2/	“ทาย, ทำนาย”
/sw/	/swaː^1 mi^2/ หรือ /saː^1 mi^2/	“ตำแหน่งของพระสงฆ์ในศาสนาพุทธ”
/pj/	/pjan^2 ca^2 naʔ^5/	“พยัญชนะ” (คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤต)
	/pjaʔ^5/**	“แสดง”
	/pjɔː^3/**	“ตลกขบขัน, มีความสุข”
/kj/	/kjaʔ^5/**	“ฉลาด”
	/kjɔːŋ^2/**	“โรงเรียน”
/phj/	/phjaː^1/	“ศีรษะ, สมอง” (คำยืมภาษาบาลี)
	/phjaːt^3/	“โรค” (คำยืมภาษาบาลี)
	/phjɔː^3/**	“ชง (ชา, กาแฟ)”
/mj/	/mjaːt^3/**	“ได้รับ, ได้กำไร, ได้ประโยชน์”
	/mjɔk^5/**	“คูณ”

สระ

ภาษาขืนกลางเมืองมีสระ 12 หน่วยเสียงดังแสดงในตารางที่ 38 ต่อไปนี้

ตารางที่ 38 หน่วยเสียงสระในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 6)

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i	ɯ	u
กลาง	e	ə	o
ต่ำ	ɛ, ɛː	a, aː	ɔ, ɔː

ราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978: 21) อธิบายเกี่ยวกับการปรากฏของหน่วยเสียงสระไว้ว่า สระทุกหน่วยเสียงปรากฏหน้าพยัญชนะท้าย /-p, -t, -k, -m, -n, -ŋ/ มีเพียงสระเสียงสั้น (ยกเว้น /ɯ/) ที่ปรากฏหน้าพยัญชนะท้าย /-ʔ/ และมีเพียงสระกลางและสระหลัง /ə, a, aː, ɔː, o, u/ ที่ปรากฏหน้าพยัญชนะท้าย /-j/ และมีเพียงสระหน้าและสระกลาง /i, e, ɛː, a, aː/ ที่ปรากฏหน้าพยัญชนะท้าย /-w/ ตัวอย่างการปรากฏของเสียงสระในภาษาขืนกลางเมืองแสดงในตารางที่ 39

ตารางที่ 39 ตัวอย่างการปรากฏของเสียงสระในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 18-21)

หน่วยเสียง	การปรากฏระดับสัทวิทยา	การปรากฏระดับสัทศาสตร์	ความหมาย	หมายเหตุ
/i/	/phit^{2}/	[p^{h}it$^{\urcorner\ 45}$]	“ผิด”	เสียงสระ [i] ปรากฏในพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกักซึ่งมีวรรณยุกต์ที่ 2 และวรรณยุกต์ที่ 5 และปรากฏในพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงนาสิกและเสียงกึ่งสระ
	/phik^{5}/	[p^{h}ik$^{\urcorner\ 51}$]	“พริก”	
	/kiŋ^{3}/	[kiŋ^{21}]	“กิ่ง”	
	/ʔi^{2}/	[ʔiː^{23}]	“ผลัก”	
/ɯ/	/hɯt^{2}/	[hɯt$^{\urcorner\ 45}$]	“ขู่”	เสียงสระ [ɯ] ปรากฏในพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกักซึ่งมีวรรณยุกต์ที่ 2 และวรรณยุกต์ที่ 5 และปรากฏในพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงนาสิกและเสียงกึ่งสระ
	/wɯt^{5}/	[wɯt$^{\urcorner\ 51}$]	“ขว้าง, ปา”	
	/mɯn^{3}/	[mɯn^{21}]	“หมื่น (จำนวน)”	
	/mɯ^{2}/	[mɯː^{23}]	“มือ”	
/u/	/khut^{2}/	[khut$^{\urcorner\ 45}$]	“ขุด”	เสียงสระ [u] ปรากฏในพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกักซึ่งมีวรรณยุกต์ที่ 2 และวรรณยุกต์ที่ 5 และปรากฏในพยางค์ที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงนาสิกและเสียงกึ่งสระ
	/khup^{5}/	[khup$^{\urcorner\ 51}$]	“คุกเข่า”	
	/mun^{3}/	[mun^{21}]	“ผง”	
	/mu^{1}/	[muː^{15}]	“หมู”	
/e/	/peʔ^{2}/	[peʔ^{45}]	“เปียก”	เสียงสระ [e] ปรากฏหน้าเสียง [ʔ] ส่วนเสียงสระ [eː] ปรากฏที่อื่น ๆ
	/sep^{3}/	[seːp$^{\urcorner\ 21}$]	“เสียบ”	
	/sem^{1}/	[seːm^{15}]	“เสียม”	
	/ce^{1}/	[tɕeː^{15}]	“มุม”	
/ə/	/pəʔ^{2}/	[pəʔ^{45}]	“แฉะ, เต็มไปด้วยโคลน”	เสียงสระ [ə] ปรากฏหน้าเสียง [ʔ] ส่วนเสียงสระ [əː] ปรากฏที่อื่น ๆ
	/pək^{3}/	[pəːk$^{\urcorner\ 21}$]	“เปลือก (ไม้)”	
	/cən^{2}/	[tɕəːn^{23}]	“ลาดเอียง”	
	/sə^{1}/	[səː^{15}]	“เสือ”	
/o/	/coʔ^{5}/	[tɕoʔ^{51}]	“เละเหลว (ใช้กับอุจจาระของสัตว์ปีก)”	เสียงสระ [o] ปรากฏหน้าเสียง [ʔ] ส่วนเสียงสระ [oː] ปรากฏที่อื่น ๆ
	/khop^{3}/	[k^{h}oːp$^{\urcorner\ 21}$]	“พลิก”	
	/con^{1}/	[tɕoːn^{15}]	“(โจร)ปล้น”	
	/kho^{1}/	[k^{h}oː^{15}]	“สะพาน”	
/ɛ/	/tɛŋ^{1}/	[tĭɛŋ^{15}]	“วางทับ”	หน่วยเสียงสระ /ɛ/ มีลักษณะทางสัทศาสตร์เป็น [ĭɛ]
	/sɛn^{1}/	[sĭɛn^{15}]	“บินหนี”	
/ɛː/	/tɛːŋ^{1}/	[tĭɛːŋ^{15}]	“แตงกวา”	หน่วยเสียงสระ /ɛː/ มีลักษณะทางสัทศาสตร์เป็น [ĭɛː]
	/sɛːn^{1}/	[sĭɛːn^{15}]	“แสน (จำนวน)”	

หน่วยเสียง	การปรากฏระดับสัทวิทยา	การปรากฏระดับสัทศาสตร์	ความหมาย	หมายเหตุ
/a/	/khaŋ^{1}/	[k^{h}aŋ^{15}]	“ขัง(คุก)”	–
	/pan^{3}/	[pan^{21}]	“ปั่น”	
/aː/	/khaːŋ^{1}/	[k^{h}aːŋ^{15}]	“หึง, หวง”	–
	/paːn^{3}/	[paːn^{21}]	“ป่าน”	
/ɔ/	/mɔn^{2}/	[mɔn^{23}]	“กลม”	–
	/khɔn^{2}/	[k^{h}ɔn^{23}]	“คน (น.)”	
/ɔː/	/mɔːn^{2}/	[mɔːn^{23}]	“ไข่แดง”	–
	/khɔːn^{2}/	[k^{h}ɔːn^{23}]	“โยก, เอนไปมา (คลอน)”	

นอกจากนี้ราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978: 21) ยังตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่า สระที่ปรากฏในพยางค์โดยเฉพาะพยางค์เปิด (open syllables) ที่มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 และ 5 นั้นมักจะมีเสียงสั้นกว่าสระที่ปรากฏในพยางค์เปิดที่มีเสียงวรรณยุกต์อื่น ๆ และสระ /i, ɯ, u/ ที่ปรากฏในพยางค์ที่มีวรรณยุกต์ที่ 3 และมีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกักมักจะเสียงสั้นกว่าเมื่อสระดังกล่าวปรากฏในพยางค์เปิด

วรรณยุกต์

ภาษาขืนกลางเมืองที่ศึกษาในงานของราศี เพชรศุขมีวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง วรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงมีสัทลักษณะดังแสดงในภาพที่ 42

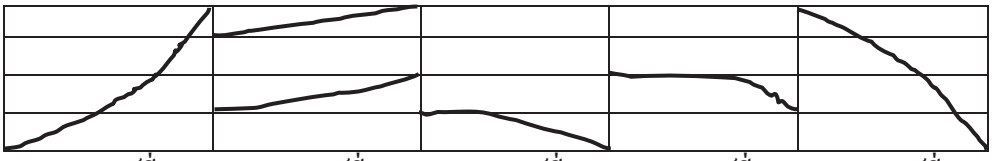

ภาพที่ 42 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 6)

วรรณยุกต์ทั้ง 5 หน่วยเสียงในภาษาขืนกลางเมือง สรุปได้ดังนี้

วรรณยุกต์ที่ 1 ต่ำ ขึ้น (Low rising) [15]

วรรณยุกต์ที่ 2 ต่ำ กลาง ขึ้นเล็กน้อย หรือ สูง กลาง ขึ้นเล็กน้อย (Low mid slightly rising or high mid slightly rising) [23/45]

วรรณยุกต์ที่ 3 ต่ำ กลาง ตก (Low mid falling) [21]

วรรณยุกต์ที่ 4 ต่ำ ตกเล็กน้อย มีเสียงกักที่เส้นเสียง (Mid slightly falling with glottal constriction) [32]

วรรณยุกต์ที่ 5 สูง ตก (บางครั้งมีเสียงกักที่เส้นเสียง) (High falling (sometimes with glottal constriction) [51/51^{ʔ}]

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนกลางเมือง แสดงในภาพที่ 43

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1 [15]	ว.3 [21]	ว.4 [32ʔ]	ว.3 [21]	ว.2 [45]
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)	ว. 2 [23]		ว.5 [51ʔ]		ว.5 [51]

ภาพที่ 43 ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978)[61]

หากเปรียบเทียบกับระบบวรรณยุกต์ในภาษาขืนที่นำเสนอไว้โดยเอการ็อด (Egerød, 1959) และเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994) จะเห็นได้ว่า ภาษาขืนมีลักษณะการแยกเสียงของวรรณยุกต์ในคำที่ปรากฏในคอลัมน์ B และ DL เป็นแบบ B1234 และ DL1234 และวรรณยุกต์ในทั้งสองคอลัมน์รวมเสียงกัน (B1234=DL1234) รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงในภาษาขืนตามการศึกษาวิจัยของราศี เพชรศุขแตกต่างจากภาษาขืนที่นำเสนอไว้ในงานของเอการ็อด (Egerød, 1959) และเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994) ที่แสดงให้เห็นว่าภาษาขืนมีการแยกเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B และ DL แบบ B123-4 และ DL123-4 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B และ DL แบบ B123 = DL123 และ B4 = DL4

ภาษาขืนที่ศึกษาในงานของเอการ็อด (Egerød, 1959) และเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994) และราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) ในข้างต้นมีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์บางประการแตกต่างจากภาษาขืนที่ศึกษาในงานของปราณี กุลละวณิชย์ และธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000) ซึ่งศึกษาภาษาไทถิ่น 88 ภาษาที่พูดในจีน เวียดนาม ลาว และไทย โดยเน้นที่การศึกษาวิจัยวรรณยุกต์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์จำแนกกลุ่มย่อยของภาษาตระกูลไท สาขาตะวันตกเฉียงใต้ ในงานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลภาษาขืนที่พูดในเชียงใหม่และวิเคราะห์ภาษาขืนมีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนที่พูดในเชียงใหม่ แสดงในภาพที่ 44

[61] ในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) ไม่ได้แสดงระบบวรรณยุกต์โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ ในที่นี้ดัดแปลงการนำเสนอระบบวรรณยุกต์ในงานดังกล่าวด้วยการเพิ่มกล่องวรรณยุกต์แสดงรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ตามผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ที่งานดังกล่าวนำเสนอไว้

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไมก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1	ว.3	ว.5		
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)	ว. 2	ว.4	ว.6	ว.5	

ภาพที่ 44 ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน จังหวัดเชียงใหม่ (ดัดแปลงจาก Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000: 281)[62]

งานวิจัยดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการรวมเสียงของวรรณยุกต์ใน B123 กับ DL4 ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ค่อนข้างแปลก และเป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในภาษาขืนจังหวัดเชียงใหม่ในงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ไม่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B และ DL (B≠DL) ซึ่งนับว่าเป็นรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ที่แตกต่างจากงานอื่น ๆ ที่ผ่านมา

ตารางที่ 40 ต่อไปนี้แสดงตัวอย่างการปรากฏของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาขืนกลางเมืองจากการศึกษาวิจัยของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978)

ตารางที่ 40 ตัวอย่างการปรากฏของเสียงสระในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 18-21)

วรรณยุกต์	การปรากฏระดับสัทวิทยา	การปรากฏระดับสัทศาสตร์	ความหมาย	หมายเหตุ
/1/	/taː^{1}/	[taː^{15}]	“ตา”	-
	/taːj^{1}/	[taːi^{15}]	“ตาย”	
	/pɔm^{1}/	[pɔm^{15}]	“ปม”	
/2/	/ʔaː^{2}/	[ʔaː^{23}]	“อา (น้องสาวของพ่อ)”	เสียงวรรณยุกต์ [23] ปรากฏในพยางค์เป็นเท่านั้น ส่วนเสียงวรรณยุกต์ [45] ปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงนั้น และพยางค์เป็นที่อยู่หน้าพยางค์ที่มีลักษณะต่อไปนี้
	/ʔaːw^{2}/	[ʔaːu^{23}]	“อาว์ (น้องชายของพ่อ)”	
	/kim^{2}/	[kiːm^{23}]	“คีม”	
	/kit^{2}/	[kit$^{\urcorner 45}$]	“ขวิด”	

[62] ในงานของปราณี กุลละวณิชย์ และธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000) ไม่ได้แสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ทั้ง 5 หน่วยเสียงและไม่ได้ศึกษาวรรณยุกต์ใน DL123 และคอลัมน์ DS ทั้งหมด ในภาพที่ 44 จึงแรเงาส่วนดังกล่าวด้วยสีเทา

วรรณยุกต์	การปรากฏระดับสัทวิทยา	การปรากฏระดับสัทศาสตร์	ความหมาย	หมายเหตุ
	/maː^{1} naj^{2}/	[maː^{15} nai^{45}]	“หมาใน”	- พยางค์เป็นที่มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 - พยางค์ตายที่มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 - พยางค์ที่มีเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 - พยัญชนะแกนพยางค์ [m̩^{45}] “ไม่”
	/cak^{2} khaj^{2}/	[tɕak$^{\neg\ 45}$ xai^{45}]	“ตะไคร้”	
	/ʔəm^{22} maː^{2}/	[m̩^{45} maː^{45}]	“ไม่มา”	
/3/	/khiː^{3}/	[k^{h}iː^{21}]	“ขี่”	-
	/taw^{3}/	[tau^{21}]	“เต่า”	
	/caːŋ^{3}/	[tɕaːŋ^{21}]	“ช่าง”	
	/kaːt^{3}/	[kaːt$^{\neg\ 21}$]	“ตลาด”	
/4/	/naː^{4}/	[naː^{32ʔ}]	“หน้า”	วรรณยุกต์ที่ 4 มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย□
	/khew^{4}/	[k^{h}eːu^{32ʔ}]	“ฟัน (น.)”	
	/caːŋ^{4}/	[tɕaːŋ^{32ʔ}]	“จ้าง”	
/5/	/laː^{5}/	[laː^{51}]	“ชา (น.)”	บางครั้งวรรณยุกต์ที่ 5 มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย□
	/law^{5}/	[lau^{51}]	“เล้าไก่”	
	/laːn^{5}/	[laːn^{51}]	“ล้าน (จำนวน)”	
	/pit^{5}/	[pit$^{\neg\ 51}$]	“เตะ, พิษ”	

ราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978: 26) อธิบายเกี่ยวกับการปรากฏของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาขืน ดังนี้ วรรณยุกต์ทั้ง 5 หน่วยเสียงปรากฏในพยางค์เป็น วรรณยุกต์ที่ 2 และวรรณยุกต์ที่ 5 ปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงสั้น และวรรณยุกต์ที่ 3 ปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงยาว

รูปแบบพยางค์ในภาษาขืน

คำในภาษาขืนกลางเมืองส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียว คำที่มีสองหรือสามพยางค์ส่วนใหญ่มักเป็นคำยืมจากภาษาพม่า บาลี สันสกฤต และอังกฤษ

พยางค์ในภาษาขืนกลางเมืองมีส่วนประกอบ ได้แก่ พยัญชนะต้นซึ่งอาจเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวหรือพยัญชนะต้นควบกล้ำ สระสั้นหรือสระยาว วรรณยุกต์ และอาจมีหรือไม่มีพยัญชนะท้าย รูปแบบของพยางค์ในภาษาขืนมี 6 รูปแบบ ตัวอย่างรูปแบบพยางค์ในภาษาขืนกลางเมืองแสดงในตารางที่ 41 (คำที่กำกับด้วยเครื่องหมาย ** ไว้ท้ายคำเป็นคำยืมภาษาพม่า)

ตารางที่ 41 ตัวอย่างรูปแบบพยางค์ในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 26-29)

รูปแบบที่	โครงสร้างพยางค์	ตัวอย่าง	ความหมาย
1.	CV_1^{1-5}	/phi^1/	“ผี”
		/me^2/	“เมีย”
		/ki^3/	“กี่ (น.)”
		/ʔu^4/	“พูด”
		/ho^5/	“รั้ว”
2.	$C(C)VN^{1-5}$	/kwan^1/ หรือ /kan^1/	“ขวัญ”
		/hɯŋ^1/	“นาน”
		/ʔaj^2/	“ไอ (ก.)”
		/tew^3/	“กางเกง”
		/niw^4/	“นิ่ว”
		/min^5/	“ผึ้งมิ้ม”
3.	$C(C)VS^{2,\ 3,\ 5}$		
	3.1 $CV_1S^{2,\ 3,\ 5}$	/peʔ^2/	“เปียก”
		/tɯt^3/	“พยาธิตัวตืด”
		/pit^5/	“เตะ”
	3.2 $C(C)V_2S^{2,\ 5}$	/pjaʔ^5/**	“แสดง”
		/tap^2/	“ตับ”
		/pɔk^5/	“พก (ผ้า) (น.)”
4.	$C(C)V:^{1-5}$	/phjaː^1/**	“ศีรษะ, สมอง”
		/phjaː^2/**	“หน่วยเงินตราของพม่า”
		/kjaː^3 saːn^3/**	“เส้นหมี่ชนิดหนึ่ง”
		/paː^1/	“ปลา”
		/pɛː^2/	“แพ”
		/pɔː^3/	“พ่อ”
		/paː^4/	“ป้า”
		/pɛː^5/	“ชนะ”
5.	$C(C)V:N^{1-5}$	/kwaːn^1/	“ขวาน”
		/kjɔːŋ^2/**	“โรงเรียน”
		/pjaːn^3/**	“1 (เวลา 1 นาฬิกา)”
		/kwaːŋ^4/ หรือ /kwaːŋ^4/	“กว้าง”
		/kaːj^1/	“ผ่าน”
		/caːm^2/	“ลอง”
		/waːw^3/	“โสด”

รูปแบบที่	โครงสร้างพยางค์	ตัวอย่าง	ความหมาย
		/tɛːm^{4}/	“เขียน”
		/tɛːŋ^{5}/	“แท้ง”
6.	C(C)V:S ^{3}	/khwaːk^{3}/ หรือ /khaːk^{3}/	“ขวาก(หนาม), ขยายให้กว้างออก”
		/tɛːk^{3}/	“หัก (ก.)”

ราศี เพชรศุข (Petsuk 1978: 28) อธิบายเกี่ยวกับคำที่มีสองหรือสามพยางค์ไว้ว่า ในคำที่มีสองหรือสามพยางค์ พยางค์ที่ไม่ได้รับการเน้นเสียงหนัก (unstressed syllable) จะมีโครงสร้างพยางค์ที่แตกต่างออกไปจากตัวอย่างโครงสร้างพยางค์ที่แสดงในข้างต้น โดยโครงสร้างของพยางค์ที่ไม่ได้รับการเน้นเสียงหนัก คือ CV^{2,5} สระมักเป็นสระ /a/ วรรณยุกต์ที่ปรากฏในโครงสร้างพยางค์ดังกล่าว คือ เสียงย่อยของวรรณยุกต์ที่ 2 ได้แก่ วรรณยุกต์ [23] และ [45] ดังตัวอย่างในตารางที่ 42 ต่อไปนี้

ตารางที่ 42 ตัวอย่างโครงสร้างพยางค์แบบ CV^{2,5} ในภาษาขืนกลางเมือง (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 28)

โครงสร้างพยางค์	ระดับสัทวิทยา	ระดับสัทศาสตร์	ความหมาย
CV^{2,5}	/si^{2} lik^{5}/	[si^{45} lik^{51}]	“บุหรี่” (คำยืมภาษาอังกฤษ)
	/pa^{2} tu^{1}/	[pa^{45} tuː^{15}]	“ประตู”
	/ʔak^{2} kha^{2} laʔ^{5}/	[ʔak$^{˥\ 45}$ xa^{45} laʔ^{51}]	“ตัวอักษร”
	/sa^{2} ʔɯn^{4}/	[sa^{23} ʔɯn^{32}]	“สะอื้น”
	/sa^{2} ŋaʔ^{5}/	[sa^{45} ŋaʔ^{51}]	“ปีที่ 7 ในรอบ 12 ปี”
	/pha^{5} mit^{33}/	[p^{h}a^{51} miːt$^{˥\ 21}$]	“มีด”

นอกจากผลการวิจัยในแง่ของระบบเสียงดังกล่าวในข้างต้นแล้ว ในงานของราศี เพชรศุขยังได้แสดงการเปรียบเทียบระบบเสียงในภาษาขืนกับภาษาไทยด้วย สรุปได้ดังนี้

1. พยัญชนะในภาษาไทยและภาษาขืน

1.1 พยัญชนะต้นเดี่ยว

- พยัญชนะต้นในภาษาไทยที่เป็นอักษรต่ำ ได้แก่ /ph-, th-, ch-/ เป็นเสียงปฏิภาค (consonant correspondences) กับพยัญชนะในภาษาขืน คือ /p-, t-, c-/ ตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้[63]

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/phiː^{42ʔ}/	/piː^{21}/	“พี่”
/thian^{33}/	/ten^{23}/	“เทียน”
/chɯak^{42}/	/cɘk^{21}/	“เชือก”

[63] ดูเชิงอรรถที่ 58

อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/phiŋ^{33}/	/ʔiŋ^{23}/	“พิง”
/thaw^{42ʔ}/	/thaw^{32ʔ}/	“(แก่)เฒ่า”
/chɔːn^{453ʔ}/	/sɔːn^{32ʔ}/	“ช้อน (ก.)”

- พยัญชนะต้น /kh-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /k-/ ในภาษาขืน ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/khuː^{42ʔ}/	/kuː^{21}/	“คู่”
/khaːn^{33}/	/kaːn^{23}/	“(ไม้)คาน”

นอกจากนี้พยัญชนะต้น /kh-/ ในภาษาไทยยังเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /kh-/ ในภาษาขืนด้วย ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/kham^{33}/	/kham^{23}/	“ทอง”
/khɔːk^{21}/	/khɔːk^{21}/	“คอก (ใช้สำหรับวัว ควาย ฯลฯ)”

อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/khem^{33}/	/cɛm^{23}/	“เค็ม”

- พยัญชนะต้น /b-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /w-/ (ออกเสียงเป็น [w] หรือ [b]) ในภาษาขืน ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/bin^{33}/	/win^{23}/ ([win^{23}] หรือ [bin^{23}])	“บิน”
/bɛːk^{21}/	/wɛːk^{21}/ ([wɪ̆ɛːk$^{ˀ 21}$] หรือ [bɪ̆ɛːk$^{ˀ 21}$])	“แบก”

- พยัญชนะต้น /d-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /l-/ (ออกเสียงเป็น [l-] หรือ [d-]) ในภาษาขืน ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/dip^{21}/	/lip^{45}/ ([lip$^{ˀ 45}$] หรือ [dip$^{ˀ 45}$])	“ดิบ”
/diː^{33}/	/liː^{23}/ ([liː^{23}] หรือ [diː^{23}])	“ดี”

- พยัญชนะต้น /r-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /h-/ ในภาษาขืน ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/ruŋ^{453ʔ}/	/huŋ^{51ʔ}/	“รุ้ง”
/rak^{453}/	/hak^{51}/	“รัก”

อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/rɔːj^{453ʔ}/	/sɔːj^{51ʔ}/	“ร้อย (ก.)”
/rəː^{33}/	/ʔə^{21}/	“เรอ”

- พยัญชนะต้น /f-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /ph-/ (ออกเสียงเป็น [ph-] หรือ [f-]) ในภาษาขืน ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/faj^{33}/	/phaj^{23}/ ([p^{h}aj^{23}] หรือ [fai^{23}])	“ไฟ”
/fat^{21}/	/phat^{45}/ ([p^{h}at$^{˥\ 45}$] หรือ [fat$^{˥\ 45}$])	“ฝัด (พัดเอาแกลบข้าวออก)”

- พยัญชนะต้น /p-, t-, c-, k-, ʔ-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /p-, t-, c-, k-, ʔ-/ ในภาษาขืนตามลำดับ ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/piŋ^{42ʔ}/	/piŋ^{32ʔ}/	“ปิ้ง”
/tɛːn^{33}/	/tɛːn^{15}/	“แตน”
/cuːŋ^{33}/	/cuŋ^{15}/	“จูง”
/kep^{21}/	/kɛp^{45}/	“เก็บ”
/ʔim^{21}/	/ʔim^{21}/	“อิ่ม”

อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/tak^{453} ka^{33} tɛːn^{33}/	/cak^{45} tɛːn^{15}/	“ตั๊กแตน”
/kɔːn^{21}/	/ʔɔːn^{23}/	“ก่อน”

- พยัญชนะต้น /ph-, th-, ch-, kh-/ ซึ่งเป็นอักษรสูงในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /ph-, th-, s- ([s-] หรือ [tɕ^{h}-]), kh-/ ในภาษาขืนตามลำดับ ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/phɯŋ^{42ʔ}/	/phɯŋ^{32ʔ}/	“ผึ้ง”
/tham^{42ʔ}/	/tham^{32ʔ}/	“ถ้ำ”
/chiŋ^{21}/	/siŋ^{21}/ ([siŋ^{21}] หรือ [tɕ^{h}iŋ^{21}])	“ฉิ่ง”
/khiŋ^{24}/	/khiŋ^{15}/	“ขิง”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/phuː^{42ʔ}/	/puː^{51ʔ}/	“(ตัว)ผู้”
/phiŋ^{24}/	/hiŋ^{15}/	“ผิง (ไฟ)”
/phɔːm^{24}/	/jɔːm^{15}/	“ผอม”
/khiː^{42ʔ} thaw^{42ʔ}/	/khiː^{42ʔ} taw^{21}/	“ขี้เถ้า”

- พยัญชนะต้น /m-, n-, ŋ-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /m-, n-, ŋ-/ ในภาษาขืนตามลำดับ ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/miː^{24}/	/mi^{15}/	“หมี”
/nɯŋ^{21}/	/nɯŋ^{21}/	“หนึ่ง”
/ŋɯak^{21}/	/ŋɔk^{21}/	“เหงือก”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/mɔːt^{42}/	/wɔːt^{21}/ ([wɔːt$^{\neg\ 21}$] หรือ [bɔːt$^{\neg\ 21}$])	“(ไฟ)มอด”
/nan^{42ʔ}/	/han^{32ʔ}/	“นั่น”
/ŋɯa^{21}/	/hə^{21}/	“เหงื่อ”
/ŋɔːn^{24}/	/hɔːn^{15}/	“หงอน (ไก่)”

- พยัญชนะต้น /s-, h-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /s-, h-/ ในภาษาขืนตามลำดับ ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/siam^{24}/	/sem^{15}/	“เสียม”
/hua^{24}/	/ho^{15}/	“หัว”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/saj^{33}/	/haj^{23}/	“ไทร”
/hiw^{42ʔ}/	/tiw^{32ʔ}/	“หิ้ว”
/hon^{24} thaːŋ^{33}/	/khɔn^{15} taːŋ^{23}/	“ทาง”

- พยัญชนะต้น /l-, w-, j-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /l-, w-, j-/ ในภาษาขืนตามลำดับ ตัวอย่างเช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/lɯat^{42}/	/lət^{21}/	“เลือด”
/wat^{21}/	/wat^{45}/	“หวัด”
/ja:^{33}/	/ja:^{23}/	“ยา”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/lɯ:m^{33}/	/mɯm^{23}/	“ลืม(ตา)”
/lɯ:n^{42ʔ}/	/mɯn^{21}/	“ลื่น”
/fa:^{453ʔ} lɛ:p^{42}/	/pha:^{51ʔ} mɛ:p^{21}/	“ฟ้าแลบ”
/ja:j^{453ʔ}/	/kha:j^{51ʔ}/	“ย้าย”

1.2 พยัญชนะต้นควบกล้ำ

ราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978: 37) อธิบายไว้ว่า ภาษาขืนกับภาษาไทยมีพยัญชนะต้นควบกล้ำที่เป็นเสียงปฏิภาคกันค่อนข้างน้อย มีคำในภาษาไทยจำนวนมากที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงควบกล้ำแต่ไม่ได้เป็นคำร่วมเชื้อสาย (cognates) กับคำในภาษาขืน ดังนั้นจึงทำให้ข้อมูลสำหรับเปรียบเทียบพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาขืนกับภาษาไทยมีไม่เพียงพอ และรูปแบบของเสียงปฏิภาคจึงไม่ชัดเจนนัก ตัวอย่างพยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาขืนมีดังนี้

- พยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทย /pl-, pr-, phl-, phr-/ เป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /p-, p-, ph-, ph-/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/pliŋ^{33}/	/piŋ^{15}/	“ปลิง”
/pra^{33} tu:^{33}/	/pa^{23} tu:^{15}/	“ประตู”
/phle:ŋ^{33}/	/phe:ŋ^{23}/	“เพลง”
/phrik^{453}/	/phik^{51}/	“พริก”

- พยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทย /kl-, kr-, khl-, khr-, khw-/ เป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /k-, k-, kh-, kh-, kh-/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/kliŋ^{42ʔ}/	/kiŋ^{32ʔ}/	“กลิ้ง”
/kra:j^{33}/	/ka:j^{15}/	“กราย (ผ่าน)”
/khlɔ:n^{33}/	/khɔ:n^{23}/	“(สั่น)คลอน”
/khra:p^{42}/	/kha:p^{21}/	“คราบ”
/khwam^{42ʔ}/	/khɔm^{32ʔ}/	“คว่ำ”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/klɯːn^{33}/	/ʔɯn^{15}/	“กลืน”
/khrɯa^{33}/	/hə^{23}/	“เครือ(กล้วย)”

- พยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทย /phl-, khl-/ เป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /p-, k-/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/phluː^{33}/	/puː^{23}/	“พลู”
/khlam^{33}/	/kam^{23}/	“คลำ”

- พยัญชนะต้นควบกล้ำในภาษาไทย /kl-, kr-/ เป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /kh-/ ในภาษาขืน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/kliːp^{21}/	/khip^{21}/	“กลีบ”
/kron^{33}/	/khɔn^{15}/	“กรน”

- พยัญชนะต้นควบกล้ำ /kw-, khw-/ ในภาษาไทย เป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /kw-/ หรือ /k-/ ในภาษาขืน และเสียงพยัญชนะ /khw-/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /khw-/ หรือ /kh- / ในภาษาขืน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/kwaj^{33}/	/kwaj^{15}/ หรือ /kaj^{15}/	“ไกว”
/kwaːŋ^{42ʔ}/	/kwaːŋ^{32ʔ}/ หรือ /kaːŋ^{32ʔ}/	“กว้าง”
/khwaːk^{21}/	/khwaːk^{21}/ หรือ /khaːk^{21}/	“ขวาก(หนาม)”

- พยัญชนะต้นควบกล้ำ /khw-/ ในภาษาไทย เป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /kw-/ หรือ /k-/ ในภาษาขืน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/khwaː^{24}/	/kwaː^{15}/ หรือ /kaː^{15}/	“ขวา(มือ)”
/khwan^{33}/	/kwan^{23}/ หรือ /kan^{23}/	“ควัน”

- พยัญชนะต้นควบกล้ำ /tr-/ ในภาษาไทย เป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /k-/ ในภาษาขืน ในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk 1978: 40) แสดงเพียงตัวอย่างเดียวเท่านั้น คือ

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/truat^{21}/	/kot^{21}/	“ตรวจ”

1.3 พยัญชนะท้าย

- พยัญชนะท้าย /-p, -t, -k, -ʔ/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /-p, -t, -k, -ʔ/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/tap^{21}/	/tap^{45}/	“ตับ”
/pɔːt^{21}/	/pɔːt^{21}/	“ปอด”
/ʔok^{21}/	/ʔok^{45}/	“อก”
/pɛʔ^{21}/	/pɛʔ^{45}/	“แปะ”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/lɯap^{21}/	/lək^{21}/	“ตัวเหลือบ”
/klak^{21}/	/kap^{45}/	“กลัก”
/sa^{33} ʔɯk^{21}/	/sa^{33} ʔəʔ^{45}/	“สะอึก”
/phɛʔ^{453}/	/pɛː^{51ʔ}/	“แพะ”

- พยัญชนะท้าย /-m, -n, -ŋ, -w, -j/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับพยัญชนะ /-m, -n, -ŋ, -w, -j/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/tham^{42ʔ}/	/tham^{32ʔ}/	“ถ้ำ”
/thaːn^{21}/	/thaːn^{21}/	“ถ่าน”
/nɯŋ^{21}/	/nɯŋ^{21}/	“หนึ่ง”
/pleːw^{33}/	/peːw^{15}/	“เปลวไฟ”
/ŋaːj^{42ʔ}/	/ŋaːj^{21}/	“ง่าย”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/lɯːm^{33} taː^{33}/	/mɯn^{23} taː^{15}/	“ลืมตา”
/sɔːn^{42ʔ}/	/səŋ^{21}/	“ซ่อน”
/phen^{33}/	/pɛŋ^{23}/	“(เดือน)เพ็ญ”
/mɯa^{42ʔ} waːn^{33}/	/mə^{21} waː^{23}/	“เมื่อวาน”
/dɯaj^{33}/	/lə^{23}/	“เดือยไก่”
/lɯaj^{42ʔ}/	/lə^{21}/	“เลื่อย (ก.)”

2. สระในภาษาไทยและภาษาขืน

- สระ /iː, ɯː, uː/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับสระ /i ([i] หรือ [iː]), ɯ ([ɯ] หรือ [ɯː]), u ([u] หรือ [uː])/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/thiːp^{21}/	/thip^{21}/ ([thiːp$^{˥\ 21}$])	“ถีบ(จักรยาน)”
/jɯːm^{33}/	/jɯm^{23}/ ([jɯm^{23}])	“ยืม”
/ŋuː^{33}/	/ŋu^{23}/ ([ŋuː^{23}])	“งู”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/khruːt^{42}/	/khɯt^{21}/ ([k^{h}ɯːt$^{˥\ 21}$])	“ครูด”

- สระ /e, ə, o/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับสระ /ɛ, ɔ หรือ ɯ, ɔ/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/men^{24}/	/mɛn^{15}/	“เหม็น”
/ŋən^{33}/	/ŋɔn^{23}/ (หรือ /ŋɯn^{23}/)	“เงิน”
/khom^{24}/	/khɔm^{15}/	“ขม”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/jep^{453}/	/jip^{45}/	“เย็บ”
/hen^{24}/	/han^{15}/	“เห็น”
/thoŋ^{33}/	/tuŋ^{23}/	“ธงกระดาษขนาดเล็ก”
/kra^{33} doŋ^{42ʔ}/	/loŋ^{32ʔ}/	“กระด้ง”

- สระ /eː, əː, oː/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับสระ /e ([eː]), ə ([əː]), o ([oː])/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/heːw^{24}/	/hew^{15}/ ([heːu^{15}])	“เหว”
/kəːt^{21}/	/kət^{21}/ ([kəːt$^{˥\ 21}$])	“เกิด”
/coːn^{33}/	/con^{15}/ ([coːn^{15}])	“โจร”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/ʔeːw^{33}/	/ʔɛːw^{23}/	“เอว”
/leːn^{24}/	/lɛːn^{15}/	“เหลน”

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/pəːt^{21}/	/pɯt^{21}/ ([pɯːt$^{\urcorner\ 21}$])	“เปิด (เช่น เปิดหนังสือ)”
/ŋoː^{42ʔ}/	/ŋə^{32ʔ}/ ([ŋəː^{32ʔ}]), /ŋaːw^{21}/	“โง่”
/moː^{42ʔ}/	/mɔ^{21}/	“โม่”

- สระ /ɛ, ɔ/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับสระ /ɛː, ɔː/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/thɛŋ^{42ʔ}/	/tɛːŋ^{21}/	“แท่ง (เช่น ทองคำแท่ง)”
/phɛʔ^{453}/	/pɛː^{51ʔ}/	“แพะ”
/ŋɔj^{42ʔ}/	/ŋɔːj^{21}/	“ง่อย”
/sɔʔ^{21} haː^{24}/	/sɔː^{51ʔ} haː^{15}/	“เสาะหา”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/pɛʔ^{21}/	/pɛʔ^{45}/	“แปะ”
/wɛŋ^{21}/	/wɛŋ^{21}/	“แหว่ง”
/kɔʔ^{21}/ “เกาะ (ก.)”	/kɔʔ^{45}/	“แขวน (เช่น แขวนร่ม)”

- สระ /ia, ɯa, ua/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับสระ /e [eː], ə [əː], o [oː]/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/mia^{33}/	/me^{23}/ ([meː^{23}])	“เมีย”
/nɯa^{24}/	/nə^{15}/ ([neː^{15}])	“เหนือ”
/pluak^{21}/	/pok^{21}/ ([poːk$^{\urcorner\ 21}$])	“ปลวก”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/suat^{21}/	/sut^{21}/ ([suːt$^{\urcorner\ 21}$])	“สวดมนต์”
/luam^{24}/	/lɔm^{15}/	“หลวม”
/chuaj^{42ʔ}/	/cɔːj^{21}/	“ช่วย”

- สระ /i, ɯ, u/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับสระ /i, ɯ, u/ ในภาษาขืนตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/niw^{453ʔ}/	/niw^{51ʔ}/	“นิ้ว”
/phɯŋ^{42ʔ}/	/phɯŋ^{32ʔ}/	“ผึ้ง”
/huŋ^{24}/	/huŋ^{15}/	“หุง (ข้าว)”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/khit^{453}/	/kɯt^{51}/	“คิด”
/sa^{33} ʔɯk^{21}/	/sa^{45} ʔəʔ^{45}/	“สะอึก”
/thun^{33}/	/tɯn^{23}/	“ทุน”
/ʔut^{21}/	/ʔɯt^{45}/	“อุด”
/khuj^{24}/	/khoj^{15}/ ([k^{h}oːi^{15}])	“ขุย (มด)”
/thuŋ^{42ʔ}/	/tɔŋ^{21}/	“ทุ่ง”
/ʔuŋ^{42ʔ}/	/ʔɔŋ^{32ʔ}/	“อุ้ง (มือ, เท้า)”
/buŋ^{42ʔ}/	/wɔŋ^{32ʔ}/	“ตัวบุ้งชนิดที่มีขน”

– สระ /ɛː, a, aː, ɔː/ ในภาษาไทยเป็นเสียงปฏิภาคกับสระ /ɛː, a, aː, ɔː/ ในภาษาขืน ตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/pɛːt^{21}/	/pɛːt^{21}/	“แปด”
/paw^{21}/	/paw^{21}/	“เป่า”
/maːk^{21}/	/maːk^{21}/	“ผลหมาก”
/pɔː^{33}/	/pɔː^{33}/	“ปอ”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น

ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
/rɛːw^{453ʔ}/	/hew^{51ʔ}/ ([heːu^{51ʔ}])	“แร้ว”
/rat^{453}/	/hut^{51}/	“รัด”
/khwam^{42ʔ}/	/khɔm^{32ʔ}/	“คว่ำ”
/cap^{21}/	/jɛp^{51}/ (หรือ /jap^{51}/)	“อุด”
/faːŋ^{33}/	/phəŋ^{23}/ ([p^{h}əːŋ^{23}])	“ฟาง”
/baːk^{21}/	/wak^{45}/	“บาก (ก.)”
/khaːw^{42ʔ}/	/khaw^{32ʔ}/	“ข้าว”
/khaːw^{33}/	/khɛːw^{23}/	“คาว”
/sɔːn^{42ʔ}/	/səŋ^{21}/ ([səːŋ^{21}])	“ซ่อน”

3. วรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาขืน

ราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978: 49) แสดงการเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาขืน ดังแสดงในตารางที่ 43

ตารางที่ 43 เปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาขืน (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 49)

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ไทย /24/ ขืน /15/	ไทย /21/ ขืน /21/	ไทย /42ʔ/ ขืน /32ʔ/	ไทย /21/ ขืน /21/	ไทย /21/ ขืน /45/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)	ไทย /33/ ขืน /15/	ไทย /21/ ขืน /21/	ไทย /42ʔ/ ขืน /32ʔ/	ไทย /21/ ขืน /21/	ไทย /21/ ขืน /45/
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)	ไทย /33/ ขืน /23/	ไทย /21/ ขืน /21/	ไทย /42ʔ/ ขืน /32ʔ/	ไทย /21/ ขืน /21/	ไทย /21/ ขืน /45/
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)	ไทย /33/ ขืน /23/	ไทย /42ʔ/ ขืน /21/	ไทย /453ʔ/ ขืน /51ʔ/	ไทย /42/ ขืน /21/	ไทย /453/ ขืน /51/

ตัวอย่างคำในภาษาไทยและภาษาขืนที่มีวรรณยุกต์เป็นเสียงปฏิภาคกันมีดังนี้ (ดัดแปลงจาก Petsuk, 1978: 49-54)[64]

	ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
A1	/khaː^{24}/	/khaː^{15}/	“ขา”
A2	/taː^{33}/	/taː^{15}/	“ตา”
A3	/dɛːŋ^{33}/	/lɛːŋ^{23}/	“แดง”
A4	/miː^{33}/	/mi^{23}/	“มี”
B1	/khaː^{21}/	/khaː^{21}/	“ข่า”
B2	/paːn^{21}/	/paːn^{21}/	“ป่าน”
B3	/ʔim^{21}/	/ʔim^{21}/	“อิ่ม”
B4	/jaː^{42ʔ}/	/jaː^{21}/	“ย่า”
C1	/tham^{42ʔ}/	/tham^{32ʔ}/	“ถ้ำ”
C2	/piŋ^{42ʔ}/	/piŋ^{32ʔ}/	“ปิ้ง”
C3	/ʔaː^{42ʔ}/	/ʔaː^{32ʔ}/	“อ้า (ปาก)”
C4	/maː^{453ʔ}/	/maː^{51ʔ}/	“ม้า”

[64] ตัวอย่างคำที่แสดงการเปรียบเทียบเสียงปฏิภาคของวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาขืนในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978: 49-54) ใช้ตัวเลข 1-5 แสดงวรรณยุกต์ที่ 1-5 เท่านั้น เช่น คำว่า /taː^{1}/ “ตา” และ /jaː^{3}/ “ย่า” ในภาษาไทยและภาษาขืนมีวรรณยุกต์ที่ 1 และ 3 ตามลำดับ แต่ไม่ได้ระบุว่าวรรณยุกต์ที่ 1 และ 3 ในภาษาไทยและภาษาขืนมีสัทลักษณะอย่างไร ดังนั้นเพื่อให้การเปรียบเทียบวรรณยุกต์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ในที่นี้จึงได้ดัดแปลงการแสดงตัวอย่างคำโดยใช้ตัวเลขแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงทั้งในภาษาไทยและภาษาขืนแทนตัวเลข 1-5 ดังกล่าว (ดูคำอธิบายเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาไทยในเชิงอรรถที่ 58)

	ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
DL1	/hɔːk^{21}/	/hɔːk^{21}/	“หอก”
DL2	/taːk^{21}/	/taːk^{21}/	“ตาก”
DL3	/ʔaːp^{21}/	/ʔaːp^{21}/	“อาบ”
DL4	/jaːk^{42}/	/jaːp^{21}/	“ยาก”
DS1	/mat^{21}/	/mat^{45}/	“หมัด”
DS2	/tap^{21}/	/tap^{45}/	“ตับ”
DS3	/ʔok^{21}/	/ʔɔk^{45}/	“อก”
DS4	/lep^{453}/	/lɛp^{51}/	“เล็บ”

มีตัวอย่างบางคำที่ไม่สอดคล้องกับตัวอย่างข้างต้น เช่น[65]

	ภาษาไทย	ภาษาขืน	ความหมาย
A1	/jiŋ^{24}/ (A1) [หญิง]	/jiŋ^{23}/ (A4) [ญิง]	“ผู้หญิง”
A2	/paj^{33}/ (A2) [ไป]	/paj^{23}/ (A4) [ไพ ?]	“ไป”
A4	/rəː^{33}/ (A3) [เรอ]	/ʔə^{21}/ (B3) [เอ่อ]	“เรอ”
B4	/men^{42ʔ}/ (C1) [เหม้น]	/mɛn^{32ʔ}/ (C1) [เหม้น]	“เม่น”
C1	/khiː^{42ʔ} thaw^{42ʔ}/ (B4) [ขี้เท่า]	/khi^{32ʔ} taw^{21}/ (B4) [ขี้เท่า]	“ขี้เถ้า”
C4	/thaŋ^{453ʔ}/ (C4) [ทั้ง]	/taŋ^{23}/ (A4) [ทัง]	“ทั้ง”
	/chɔːn^{453ʔ}/ (C4) [ช้อน]	/sɔːn^{32ʔ}/ (C1) [ส้อน]	“ช้อน (ก.)”
DL1	/huːt^{21}/ (DL1) [หูด]	/hut^{45}/ (DS1) [หุด]	“หูด”
DL3	/baːk^{21}/ (DL3) [บาก]	/wak^{45}/ (DS1) [หวัก]	“บาก”
DS1	/lut^{21}/ (DS1) [หลุด]	/lɔt^{51}/ (DS4) [ล็อด]	“หลุด”
DS2	/cap^{21}/ (DS2) [จับ]	/jɛp^{51}/, /jap^{51}/ (DS4) [ยับ]	“จับ”
DS4	/thɯp^{453}/ (DS4) [ทึบ]	/tɯp^{45}/ (DS2) [ตึบ]	“ทึบ”

จากการเปรียบเทียบเสียงปฏิภาคของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาขืน ในข้างต้น ราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978: 54) สรุปไว้ว่า เสียงปฏิภาคในภาษาไทยและภาษาขืนมี

[65] ในการแสดงตัวอย่างคำในภาษาไทยและภาษาขืนที่มีเสียงปฏิภาคของวรรณยุกต์ไม่สอดคล้องกับระบบวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาขืน ในที่นี้ได้เพิ่มเติมการสันนิษฐานรูปสะกดคำเป็นภาษาไทยกำกับด้วยเครื่องหมาย [ ] ตามเสียงวรรณยุกต์ของแต่ละคำที่นำเสนอไว้ในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) เช่น คำว่า “เม่น” หากพิจารณาตามรูปสะกดคำว่า “เม่น” คำดังกล่าวควรอยู่ในช่อง B4 แต่วรรณยุกต์ของคำว่า “เม่น” ทั้งในภาษาไทยและภาษาขืนเป็นวรรณยุกต์ C1 คือ ในภาษาไทยใช้คำว่า /men^{42ʔ}/ และในภาษาขืนใช้คำว่า /mɛn^{32ʔ}/ ดังนั้นรูปสะกดจึงควรเป็น [เหม้น] เป็นต้น

ความเป็นระบบและสม่ำเสมอ (ข้อยกเว้นส่วนใหญ่เป็นกรณีของพยัญชนะต้นควบกล้ำดังกล่าวในข้างต้น) ตัวอย่างที่ราศี เพชรศุขนำมาแสดงทำให้เห็นเสียงปฏิภาคของพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาขืนค่อนข้างชัดเจน แม้จะมีข้อยกเว้นเพียงบางกรณีก็ตาม

นอกจากงานวิจัยต่าง ๆ ในข้างต้นแล้ว ยังมีงานวิจัยของโรเบิร์ต วีน โอเวน (Owen, 2003, 2004, 2008) ที่ศึกษาระบบเสียงในภาษาขืนไว้ ตัวอย่างเช่น ในงานของโอเวน (Owen, 2003 อ้างถึงใน Owen, 2008) ศึกษาภาษาขืน ที่พูดในหมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านกาดเตา (Kat Taw) ห่างจากเชียงตุงไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 12 ไมล์ ผลการวิจัยพบว่า ภาษาขืนหมู่บ้านลาเมืองมีพยัญชนะต้น 19 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 44

ตารางที่ 44 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) (ดัดแปลงจาก Owen, 2003: 5 อ้างถึงใน Owen, 2008: 36)

ฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง / ลักษณะการออกเสียง	ริมฝีปาก (Bilabial)	ปุ่มเหงือก (Alveolar)	เพดานแข็ง (Palatal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
เสียงกัก (Stops)	p^h p b	t^h t d		k^h k	ʔ
เสียงกักเสียดแทรก (Affricates)		c[66]			
เสียงเสียดแทรก (Fricatives)	f	s			h
เสียงนาสิก (Nasals)	m	n		ŋ	
เสียงเปิดข้างลิ้น (Lateral approximant)		l			
เสียงเปิด (Approximant)	w		j		

ภาษาขืน หมู่บ้านลาเมืองที่ศึกษาในงานของโอเวน (Owen, 2003 อ้างถึงใน Owen, 2008) มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเหมือนภาษาขืนกลางเมืองและภาษาขืนบ้านเวียงที่ศึกษาในงานของเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994: 979) และภาษาขืนกลางเมืองในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) ดังนี้ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

ระบบสระ

หน่วยเสียงสระในภาษาขืน หมู่บ้านลาเมืองมีหน่วยเสียงสระ 12 หน่วยเสียง โดยมีเพียงสระต่ำเท่านั้นที่มีแตกต่างกันในเรื่องความสั้นยาวของเสียงสระ หน่วยเสียงสระในภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง แสดงในตารางที่ 45

[66] โอเวน (Owen, 2003 อ้างถึงใน Owen, 2008: 36) วิเคราะห์ให้หน่วยเสียงพยัญชนะ /c/ มีลักษณะทางสัทศาสตร์เป็นเสียงกักเสียดแทรก [tɕ]

ตารางที่ 45 หน่วยเสียงสระในภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) (Owen, 2003 อ้างถึงใน Owen, 2008: 37)

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i	ɯ	u
กลาง	e	ɤ	o
ต่ำ	ɛ, ɛː	a, aː	ɔ, ɔː

วรรณยุกต์

ภาษาขืน หมู่บ้านลาเมืองมีวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืน หมู่บ้านลาเมืองเหมือนภาษาขืนกลางเมืองในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) ดังแสดงในภาพที่ 45

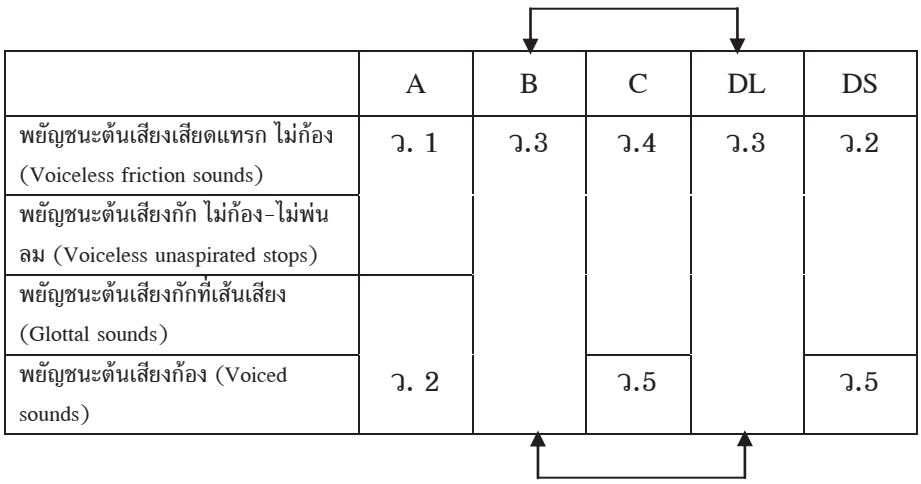

ภาพที่ 45 ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (ดัดแปลงจาก Owen, 2003 อ้างถึงใน Owen, 2008: 37)[67]

นอกจากนี้โอเวน (Owen, 2004a อ้างถึงใน Owen, 2008) ยังวิเคราะห์วรรณยุกต์ในภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้พูดสูงอายุ 1 คน ผลการวิจัยพบว่า ภาษาขืน หมู่บ้านลาเมืองมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ดังแสดงในภาพที่ 46

[67] ในงานของโอเวน (Owen, 2003 อ้างถึงใน Owen, 2008) ไม่ได้แสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ทั้ง 5 หน่วยเสียงไว้ด้วย

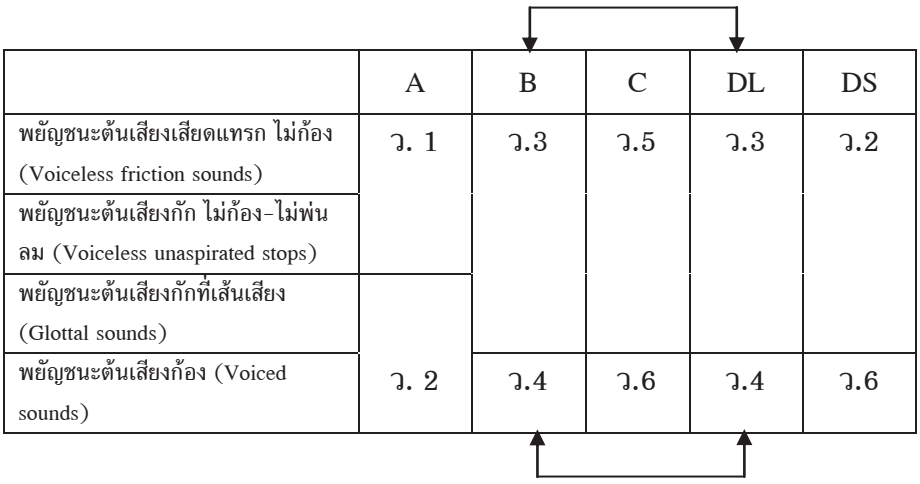

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว. 1	ว.3	ว.5	ว.3	ว.2
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)	ว. 2	ว.4	ว.6	ว.4	ว.6

ภาพที่ 46 ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน หมู่บ้านลาเมือง (Lah Murng) (ดัดแปลงจาก Owen, 2004a อ้างถึงใน Owen, 2008: 37)[68]

โอเวนตั้งข้อสังเกตว่า ผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในงานวิจัยในปี 2004a นี้แตกต่างจากการวิเคราะห์เมื่อปี 2003 ที่กล่าวถึงในข้างต้นที่แสดงให้เห็นว่า วรรณยุกต์คอลัมน์ B ไม่มีการแยกเสียง (B1234) แต่ผลการวิเคราะห์ในปี 2004a วรรณยุกต์คอลัมน์ B มีการแยกเสียง (B123-4) โดยโอเวน (Owen, 2004a อ้างถึงใน Owen, 2008) ได้อภิปรายผลการวิเคราะห์ไว้ว่า อายุของผู้บอกภาษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความแตกต่างของระบบวรรณยุกต์ดังกล่าว กล่าวคือ งานวิจัยในปี 2004a เก็บข้อมูลจากผู้พูดรุ่นสูงอายุซึ่งมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์คอลัมน์ B เป็นแบบ B123-4 ส่วนงานวิจัยในปี 2003 เก็บข้อมูลจากผู้พูดที่อายุน้อยกว่าจึงไม่มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B (B1234) ในกรณีนี้โอเวนได้ตั้งข้อสันนิษฐานไว้ว่า วรรณยุกต์ของผู้พูดรุ่นอายุน้อยนั้นเกิดการรวมเสียงของวรรณยุกต์ B123 กับ B4 เกิดขึ้น

นอกจากนี้โอเวน (Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008) ยังศึกษาวิจัยภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) ตั้งอยู่ห่างจากเมืองเชียงตุงไปทางทิศตะวันออกประมาณ 7 ไมล์ ซึ่งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านเมืองลัง (Murng Lang) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 46

ตารางที่ 46 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) (ดัดแปลงจาก Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008: 38)

ฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง / ลักษณะการออกเสียง	ริมฝีปาก (Bilabial)	ปุ่มเหงือก (Alveolar)	เพดานแข็ง (Palatal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
เสียงกัก (Stops)	p^h	t^h		k^h	
	p	t		k	ʔ
	b	d			

[68] ในงานของโอเวน (Owen, 2004a อ้างถึงใน Owen, 2008) ไม่ได้แสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ทั้ง 5 หน่วยเสียงไว้ด้วย

ฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง / ลักษณะการออกเสียง	ริมฝีปาก (Bilabial)	ปุ่มเหงือก (Alveolar)	เพดานแข็ง (Palatal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
เสียงกักเสียดแทรก (Affricates)		c[69]			
เสียงเสียดแทรก (Fricatives)	f	s			h
เสียงนาสิก (Nasals)	m	n		ŋ	
เสียงรัว (Trill)		r			
เสียงเปิดข้างลิ้น (Lateral approximant)		l			
เสียงเปิด (Approximant)	w		j		

ภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) ที่ศึกษาในงานของโอเวน (Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008) มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/ เหมือนภาษาขืนกลางเมืองและภาษาขืนบ้านเวียงที่ศึกษาในงานของเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994) และภาษาขืนกลางเมืองในงานของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978)

ระบบสระ

หน่วยเสียงสระในภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) มีหน่วยเสียงสระ 11 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 47

ตารางที่ 47 หน่วยเสียงสระในภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) (ดัดแปลงจาก Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008: 38)

	หน้า	กลาง	หลัง
สูง	i	ɯ	u
กลาง	e	ɤ	o
ต่ำ	ɛ	a, aː	ɔ, ɔː

ระบบสระที่แสดงในตารางที่ 47 แสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างในเรื่องความสั้นยาวของเสียงสระในภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) ปรากฏเฉพาะสระกลาง ต่ำ /a, aː/ และสระหลัง ต่ำ /ɔ, ɔː/ เท่านั้น

ภาพที่ 47 ต่อไปนี้แสดงระบบวรรณยุกต์ในภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo)

[69] โอเวน (Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008: 38) วิเคราะห์ให้หน่วยเสียงพยัญชนะ /c/ มีลักษณะทางสัทศาสตร์เป็นเสียงกักเสียดแทรก [ts]

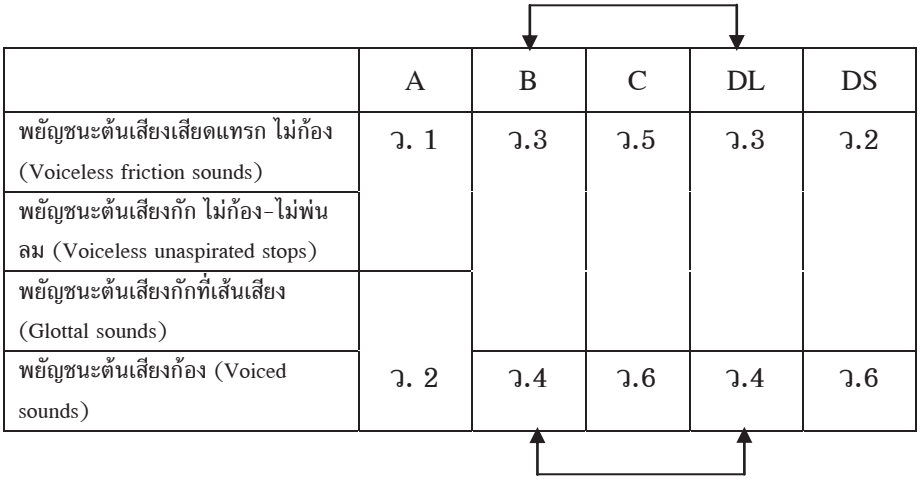

ภาพที่ 47 ระบบวรรณยุกต์ภาษาขืน หมู่บ้านโว้ (Wan Wo) (ดัดแปลงจาก Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008: 39)[70]

นอกจากงานวิจัยในข้างต้นแล้ว โอเวน (Owen, 2008) ยังนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับภาษาขืนเป็นวิทยานิพนธ์ซึ่งแสดงผลการประเมินเกี่ยวกับการพัฒนาภาษาขืนใน 3 ประเด็น ได้แก่ การใช้ภาษา ความสามารถในการอ่านและเขียน และการแปรทางเสียง ในงานดังกล่าว โอเวนได้ศึกษาระบบเสียงของภาษาขืนที่พูดอยู่ใน 7 หมู่บ้านในเมืองเชียงตุง ประเทศพม่า ได้แก่ ยางลอ (Yang Lorh) ป่าจาม (Pa Jahm) บ้านจอน (Wan Jorhn) ยางไกว (Yang Kway) บ้านใจ (Wan Jay) บ้านกาง (Wan Kahng) เมืองเจม (Murng Jem) และได้แสดงการเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะจากภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นดังแสดงในตารางที่ 48

ตารางที่ 48 เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืน 7 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 129)[71]

หน่วยเสียงพยัญชนะ		ยางลอ (Yang Lorh)	ป่าจาม (Pa Jahm)	บ้านจอน (Wan Jorhn)	ยางไกว (Yang Kway)	บ้านใจ (Wan Jay)	บ้านกาง (Wan Kahng)	เมืองเจม (Murng Jem)
ริมฝีปาก (Bilabial)	p^h	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	p	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

[70] ในงานของโอเวน (Owen, 2004b อ้างถึงใน Owen, 2008) ไม่ได้แสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ทั้ง 5 หน่วยเสียงไว้ด้วย

[71] ในงานของโอเวน Owen (2008) ใช้เครื่องหมาย ✓ แสดงให้เห็นว่า มีการปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาขืนถิ่นนั้น ๆ ส่วนเครื่องหมาย X หมายถึง ไม่มีหลักฐานแสดงให้เห็นการปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาขืนถิ่นนั้น ๆ เครื่องหมาย ✓? หมายถึง ไม่มีหลักฐานที่สรุปได้แน่ชัด แต่มีหลักฐานมากกว่า 50% ที่แสดงให้เห็นว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะนั้น ๆ ปรากฏในภาษาขืน และในทางตรงข้ามเครื่องหมาย X? หมายถึง ไม่มีหลักฐานสรุปได้แน่ชัด แต่มีหลักฐานมากกว่า 50% ที่แสดงให้เห็นว่า ไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะนั้น ๆ ปรากฏในภาษาขืน ในกรณีที่มีหลักฐาน 50% แสดงให้เห็นว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะปรากฏ และอีก 50% แสดงให้เห็นว่าไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะปรากฏ ในงานดังกล่าวใช้แสดงด้วยเครื่องหมาย ?

หน่วยเสียงพยัญชนะ		ยางลอ (Yang Lorh)	ป่าจาม (Pa Jahm)	บ้านจอน (Wan Jorhn)	ยางไกว (Yang Kway)	บ้านใจ (Wan Jay)	บ้านกาง (Wan Kahng)	เมืองเจม (Murng Jem)
	b	?	?	X?	✓	✓	✓?	X?
	f	X	X	✓?	✓	✓	X	X?
	m	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	w	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ปุ่มเหงือก (Alveolar)	t^h	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	t	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	d	X	✓?	X	✓?	✓?	X?	X?
	s	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	n	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	r	X	X	X	X	X	X	X
	l	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
หลังปุ่มเหงือก (Post-alveolar)	c	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพดานแข็ง (Palatal)	j	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพดานอ่อน (Velar)	k^h	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	k	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ŋ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เส้นเสียง (Glottal)	ʔ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	h	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
รวม	✓	16	16	16	18	18	16	16
	✓?	0	1	1	1	1	1	0
	?	1	1	0	0	0	0	0
	X?	0	0	1	0	0	1	3
	X	3	2	2	1	1	2	1
เสียงควบกล้ำเพดานอ่อน	kw	X	X?	X?	✓?	✓	✓?	✓

จากการเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นข้างต้น โอเวนสรุปว่า ภาษาขืนถิ่นยางไกว (Yang Kway) และบ้านใจ (Wan Jay) มีระบบพยัญชนะคล้ายคลึงกันซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งที่ตั้งของทั้งสองหมู่บ้านซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน ในภาษาขืนทั้งสองถิ่นนี้มีหน่วยเสียงพยัญชนะจำนวน 18 หน่วยเสียง ในขณะที่ภาษาขืนถิ่นอื่น ๆ มี 16 หน่วยเสียง ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994) ที่เสนอไว้ว่า ภาษาขืนกลางเมืองและภาษาขืนบ้านเวียงมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 19 หน่วยเสียง นอกจากนี้ทั้งภาษาขืนถิ่น ยางไกว (Yang Kway) และ

บ้านใจ (Wan Jay) ยังมีหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ /kw/ ด้วย อย่างไรก็ตามในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่น ไม่ปรากฏว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะ /r/ แต่อย่างใด

โอเวนตั้งข้อสังเกตว่า จากการเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าภาษาขืนถิ่นยางลอ (Yang Lorh) ไม่มีหน่วยเสียงปรากฏหลายหน่วยเสียงซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่โอเวนได้รับการรายงานว่ามีการเปลี่ยนภาษา (language shift) ของภาษาขืนเกิดขึ้นในหมู่บ้านดังกล่าว นอกจากนี้โอเวนยังตั้งข้อสังเกตอีกว่า ภาษาขืนถิ่นป่าจาม (Pa Jahm) และบ้านจอน (Wan Jorhn) ก็เป็นอีก 2 ถิ่นที่แสดงให้เห็นการไม่ปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะหลายหน่วยเสียง แต่ไม่มีข้อมูลรายงานว่ามีการเปลี่ยนภาษาเกิดขึ้นในหมู่บ้านทั้งสองหมู่บ้านดังกล่าว

ตารางที่ 49 ต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้และงานของโอเวน (Owen, 2003, 2004b, 2008)

ตารางที่ 49 เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 41)[72]

หน่วยเสียงพยัญชนะ		ขืน เชียงตุง (?) (Egerød, 1959)	ขืน กลางเมือง, ขืน บ้านเวียง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994)	ขืน กลาง เมือง (Petsuk, 1978)	ขืน ลา เมือง (Owen, 2003)	ขืน บ้าน โว้ (Owen, 2004b)	ขืน 7 ถิ่นใน เชียงตุง (Owen, 2008)
ริมฝีปาก (Bilabial)	p^h	✓	✓	$[p^h]$ หรือ [f]	✓	✓	✓
	p	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	b	[ʔb]	✓	X	✓	✓	✓(2), ✓?(1), ?(2), X?(2)
	f	[ɸ]	[f] หรือ [ɸ]	X	✓	✓	✓(2), ✓?(1), X?(1), X(3)
	v	X	[v] หรือ [β]	X	X	X	-[73]
	w	✓	X	[w] หรือ [b]	✓	✓	✓
	m	[m] หรือ [m̥]	✓	✓	✓	✓	✓
ปุ่มเหงือก (Alveolar)	t^h	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	t	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	d	[ʔd]	✓	X	✓	✓	✓?(3),

[72] ตารางเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ดัดแปลงจากงานของโอเวน (Owen, 2008: 41) โดยได้เพิ่มสรุปผลการวิจัยของโอเวน (Owen, 2008) ไว้ในคอลัมน์สุดท้ายเพื่อให้เห็นภาพรวมของการปรากฏและไม่ปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาขืนถิ่นต่าง ๆ ที่ศึกษาในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา

[73] เครื่องหมาย – แสดงให้เห็นว่า ในงานของโอเวน (Owen, 2008) ไม่ได้รวมหน่วยเสียงพยัญชนะ /v/ ไว้ด้วย

หน่วยเสียงพยัญชนะ		ขืน เชียงตุง (?) (Egerød, 1959)	ขืน กลางเมือง, ขืน บ้านเวียง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994)	ขืน กลาง เมือง (Petsuk, 1978)	ขืน ลา เมือง (Owen, 2003)	ขืน บ้าน โว้ (Owen, 2004b)	ขืน 7 ถิ่นใน เชียงตุง (Owen, 2008)
							X?(2), X(2)
	s	✓	✓	[s] หรือ [tɕʰ]	✓	✓	✓
	n	[n] หรือ [n̥]	✓	✓	✓	✓	✓
	r	✓	X	X	X	X	X
	l	✓	✓	[l], [d] หรือ [ɾ]	✓	✓	✓
หลังปุ่มเหงือก (Post-alveolar)	c	[ts] หรือ [tɕ]	✓	[tɕ]	[tɕ]	[ts]	✓
เพดานแข็ง (Palatal)	j	✓	✓ (y)	✓	✓	✓	✓
เพดานอ่อน (Velar)	kʰ	✓	✓	[kʰ] หรือ [x]	✓	[kʰ] หรือ [x]	✓
	k	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ŋ	[ŋ] หรือ [ŋ̊]	✓	✓	✓	✓	✓
เส้นเสียง (Glottal)	ʔ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	h	✓	✓	✓	✓	✓	✓
รวม		20	19	16	19	20	✓(16-18), ✓? (0-1), ?(0-1), X?(0-3), X(1-3)

ตารางที่ 50 ต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นที่โอเวน (Owen, 2008) นำเสนอไว้

ตารางที่ 50 เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 131)

หน่วยเสียงพยัญชนะ		ยางลอ (Yang Lorh)	ป่าจาม (Pa Jahm)	บ้านจอน (Wan Jorhn)	ยางไกว (Yang Kway)	บ้านใจ (Wan Jay)	บ้านกาง (Wan Kahng)	เมืองเจม (Murng Jem)
ริมฝีปาก (Bilabial)	p	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	m	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	w	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ปุ่มเหงือก (Alveolar)	t	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	n	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพดานแข็ง (Palatal)	j	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพดานอ่อน (Velar)	k	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	ŋ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เส้นเสียง (Glottal)	ʔ	✓	✓	✓?	✓	✓	✓?	✓
รวม		9	9	9	9	9	9	9

เมื่อพิจารณาการปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายเหมือนกัน แต่หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่ไม่ค่อยมีหลักฐานปรากฏชัดเจนนักคือ เสียงกักที่เส้นเสียง /ʔ/

ตารางที่ 51 ต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้และงานของโอเวน (Owen, 2003, 2004b, 2008)[74]

[74] ตารางเปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ดัดแปลงจากโอเวน (Owen, 2008: 41) โดยได้เพิ่มสรุปผลการวิจัยจากวิทยานิพนธ์ของโอเวน (Owen, 2008) ไว้ในคอลัมน์สุดท้ายเพื่อให้เห็นภาพรวมของการปรากฏและไม่ปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาขืนถิ่นต่าง ๆ ที่ศึกษาในงานวิจัยที่ผ่านมา

ตารางที่ 51 เปรียบเทียบหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 42)

หน่วยเสียงพยัญชนะ		ขืน เชียงตุง (?) (Egerod 1959)	ขืน กลางเมือง, ขืน บ้านเวียง (Gedney [1964] 1994)	ขืน กลางเมือง (Rasi 1978)	ขืน ลาเมือง (Owen 2003)	ขืน บ้านโว้ (Owen 2004b)	ขืน 7 ถิ่นในเชียงตุง (Owen 2008)[75]
ริมฝีปาก (Bilabial)	p	X	✓	✓	✓	✓	✓
	b	✓	X	X	X	X	-
	m	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	w	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ปุ่มเหงือก (Alveolar)	t	X	✓	✓	✓	✓	✓
	d	✓	X	X	X	X	-
	n	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพดานแข็ง (Palatal)	j	✓	✓ (y)	✓	✓	✓	✓
เพดานอ่อน (Velar)	k	X	✓	✓	✓	✓	✓
	g	✓	X	X	X	X	-
	ŋ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เส้นเสียง (Glottal)	ʔ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
รวม		9	9	9	9	9	9

ตารางที่ 52 ต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นที่ศึกษาในงานของโอเวน (Owen, 2008)

ตารางที่ 52 เปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาขืน 7 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 131)

หน่วยเสียงสระ	ยางลอ (Yang Lorh)	ป่าจาม (Pa Jahm)	บ้านจอน (Wan Jorhn)	ยางไกว (Yang Kway)	บ้านใจ (Wan Jay)	บ้านกาง (Wan Kahng)	เมืองเจม (Murng Jem)
i	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
iː	X	X	X	X	X	X	X
ɯ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ɯː	X	X	X	X	X	X	X
u	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

[75] เครื่องหมาย – แสดงให้เห็นว่า ในงานของโอเวน (Owen, 2008) ไม่ได้รวมหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายนั้น ๆ ไว้ด้วย ได้แก่ หน่วยเสียงพยัญชนะเสียงกัก ก้อง /b, d, g/

หน่วยเสียงสระ	ยางลอ (Yang Lorh)	ป่าจาม (Pa Jahm)	บ้านจอน (Wan Jorhn)	ยางไกว (Yang Kway)	บ้านใจ (Wan Jay)	บ้านกาง (Wan Kahng)	เมืองเจม (Murng Jem)
uː	X	X	X	X	X	X	X
e	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
eː	✓?	X	✓?	X	X	✓?	✓?
ɤ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ɤː	X	X	X	X	X	X	X
o	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
oː	✓?	X	✓?	X	X	✓?	✓?
ɛ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ɛː	✓?	✓?	✓?	✓?	✓?	✓?	✓?
a	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
aː	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ɔ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ɔː	✓?	✓	✓?	✓?	✓?	✓?	✓?
รวม ✓	10	11	10	10	10	10	10
รวม ✓?	4	1	4	2	2	4	4
รวม X	4	6	4	6	6	4	4

จากการเปรียบเทียบการปรากฏของหน่วยเสียงสระในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่น โอเวน (Owen, 2008) สรุปไว้ว่า สระสูงไม่มีความต่างในเรื่องความสั้นยาวในระดับสัทวิทยา ส่วนหน่วยเสียงสระกลาง /ɤ/ นั้นมีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่า ภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นไม่มีความแตกต่างในเรื่องความสั้นยาวของหน่วยเสียงสระเสียงสั้น /ɤ/ ซึ่งในทางสัทศาสตร์มักเป็นสระยาว [ɤː] แต่กรณีของความสั้นยาวของหน่วยเสียงสระ /e/ และ /o/ ในภาษาขืนแต่ละถิ่นมีความแตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบกับเสียงสระในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมจะเห็นได้ว่า ภาษาขืนถิ่นยางลอ (Yang Lorh) บ้านจอน (Wan Jorhn) บ้านกาง (Wan Kahng) และเมืองเจม (Murng Jem) ล้วนแต่มีหน่วยเสียงสระ /e/ ซึ่งสอดคล้องกับเสียงสระ *e ในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม แต่ในภาษาขืนถิ่นป่าจาม (Pa Jahm) ยางไกว (Yang Kway) และบ้านใจ (Wan Jay) มีหน่วยเสียงสระ /ɛ/ นอกจากนี้ภาษาขืนทั้ง 3 ถิ่นดังกล่าวยังไม่มีสระเสียงสั้นของเสียงสระ [eː] ด้วย เมื่อพิจารณากรณีของเสียงสระ *o ในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม จะเห็นได้ว่า ภาษาขืนถิ่น ป่าจาม (Pa Jahm) ยางไกว (Yang Kway) และบ้านใจ (Wan Jay) มีหน่วยเสียงสระ /ɔ/ ในขณะที่ภาษาขืนถิ่นยางลอ (Yang Lorh) บ้านจอน (Wan Jorhn) บ้านกาง (Wan Kahng) และเมืองเจม (Murng Jem) มีหน่วยเสียงสระ /o/ ภาษาขืนถิ่นป่าจาม (Pa Jahm) ยางไกว (Yang Kway) และบ้านใจ (Wan Jay) ไม่มีเสียงสระสั้น [o]

ตารางที่ 53 ต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้และจากงานของโอเวน (Owen, 2003, 2004b, 2008)

ตารางที่ 53 เปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 43)[76]

หน่วยเสียงสระ		ขืน เชียงตุง (?) (Egerød, 1959)	ขืน กลางเมือง, ขืน บ้านเวียง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994)	ขืน กลาง เมือง (Petsuk, 1978)	ขืน ลา เมือง (Owen, 2003)	ขืน บ้าน โว้ (Owen, 2004b)	ขืน 7 ถิ่น ในเชียงตุง (Owen, 2008)[77]
สระหน้า ไม่ห่อปาก (Front, unrounded)	i	/i/ /ii/	[i] [ii]	/i/ → [i] [ii]	[i] [ii]	[i] [ii]	/i/ /iː/
	e	/e/ /ee/	[e] [ee]	/e/ → [e] [ee]	[e] [ee]	[e] [ee]	/e/ /eː/ ✓?(4), X(3)
	ɛ	/ɛ/ /ɛɛ/	[ɛ] [ɛɛ]	/ɛ/ /ɛɛ/	/ɛ/ /ɛɛ/	/ɛ/ /ɛɛ/	/ɛ/ /ɛː/ ✓?(7)
สระกลาง ไม่ห่อปาก หรือ สระหลัง ไม่ห่อปาก (Central, unrounded/ Back unrounded)	ɨ หรือ ɯ	/ɨ/ /ɨɨ/	[ɯ] [ɯɯ]	/ɯ/ → [ɯ] [ɯɯ]	[ɯ] [ɯɯ]	[ɯ] [ɯɯ]	/ɯ/
	ə หรือ ɤ	/ə/ /əə/	[ɤ] [ɤɤ]	/ə/ → [ə] [əə]	[ɤ] [ɤɤ]	[ɤ] [ɤɤ]	/ɤ/
	a	/a/ /aa/	[a] [aa]	/a/ /aa/	/a/ /aa/	/a/ /aa/	/a/ /aː/
สระหลัง ห่อปาก (Back, rounded)	u	/u/ /uu/	[u] [uu]	/u/ → [u] [uu]	[u] [uu]	[u] [uu]	/u/
	o	/o/	[o]	/o/ →	[o]	[o]	/o/

[76] ตารางเปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาขืนจากงานที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ดัดแปลงจากงานของโอเวน (Owen, 2008: 43) โดยได้เพิ่มสรุปผลการวิจัยของโอเวน (Owen, 2008) ไว้ในคอลัมน์สุดท้ายเพื่อให้เห็นภาพรวมของการปรากฏและไม่ปรากฏของหน่วยเสียงสระในภาษาขืนถิ่นต่าง ๆ ที่ศึกษาในงานวิจัยที่ผ่านมา

[77] เครื่องหมาย ✓ หมายถึง ในงานของโอเวน (Owen, 2008) มีหลักฐานชัดเจนว่าในภาษาขืนมีหน่วยเสียงสระนั้น ๆ ปรากฏอยู่ เครื่องหมาย ✓? หมายถึง ไม่มีหลักฐานที่สรุปได้แน่ชัด แต่มีหลักฐานมากกว่า 50% ที่แสดงให้เห็นว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะนั้น ๆ ปรากฏในภาษาขืน เครื่องหมาย X? หมายถึง ไม่มีหลักฐานสรุปได้แน่ชัด แต่มีหลักฐานมากกว่า 50% ที่แสดงให้เห็นว่า ไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะนั้น ๆ ปรากฏในภาษาขืน และเครื่องหมาย X หมายถึง ไม่มีหลักฐานแสดงให้เห็นการปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาขืนถิ่นนั้น ๆ ส่วนตัวเลขในวงเล็บท้ายเครื่องหมายต่าง ๆ แสดงจำนวนของภาษาขืนถิ่นต่าง ๆ ที่มีหรือไม่มีหน่วยเสียงสระนั้น ๆ

หน่วยเสียงสระ		ขืน เชียงตุง (?) (Egerød, 1959)	ขืน กลางเมือง, ขืน บ้านเวียง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994)	ขืน กลาง เมือง (Petsuk, 1978)	ขืน ลา เมือง (Owen, 2003)	ขืน บ้าน โว้ (Owen, 2004b)	ขืน 7 ถิ่น ในเชียงตุง (Owen, 2008)[77]
		/oo/	[oo]	[o] [oo]	[oo]	[oo]	/oː/ ✓?(4), X(3)
	ว	/ɔ/ /ɔɔ/	[ɔ] [ɔɔ]	/ɔ/ /ɔɔ/	/ɔ/ /ɔɔ/	/ɔ/ /ɔɔ/	/ɔ/ /ɔː/ ✓(1), ✓?(6)

นอกจากผลการวิจัยเกี่ยวกับพยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย และสระในข้างต้นแล้ว โอเวน (Owen, 2008) ยังนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นไว้ด้วย ดังแสดงในตารางที่ 54 ต่อไปนี้

ตารางที่ 54 เปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่น (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 134)[78]

หน่วย เสียงสระ	ยางลอ (Yang Lorh)	ป่าจาม (Pa Jahm)	บ้านจอน (Wan Jorhn)	ยางไกว (Yang Kway)	บ้านใจ (Wan Jay)	บ้านกาง (Wan Kahng)	เมืองเจม (Murng Jem)
A1	1	1	1	1	1	1	1
A2							
A3	2	2	2	2	2	2	2
A4							
B1	3	3	3	3	3	3	3
B2							
B3							
B4							
C1	4	4	4	4	4	4	4
C2							
C3							
C4	5	5	5	5	5	5	5
DL1	3	3	3	3	3	3	3
DL2							
DL3							
DL4							

[78] เส้นหนาทึบแสดงการแยกตัวของเสียงวรรณยุกต์ ส่วนเส้นประแสดงรูปแบบการแยกเสียงที่ไม่มีหลักฐานแน่ชัด

หน่วยเสียงสระ	ยางลอ (Yang Lorh)	ป่าจาม (Pa Jahm)	บ้านจอน (Wan Jorhn)	ยางไกว (Yang Kway)	บ้านใจ (Wan Jay)	บ้านกาง (Wan Kahng)	เมืองเจม (Murng Jem)
DS1	2	2	2	2	2	2	2
DS2							
DS3							
DS4	5	5	5	5	5	5	5

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่น งานของโอเวน (Owen, 2008) แสดงให้เห็นว่า ภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์เหมือนกัน แต่มีภาษาขืนถิ่นเมืองเจม (Murng Jem) เท่านั้นที่มีรูปแบบการแยกเสียงของคอลัมน์ A ไม่ชัดเจน ซึ่งโอเวนแสดงด้วยเส้นประและนำเสนอไว้ว่า ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่าภาษาขืนถิ่นเมืองเจม (Murng Jem) มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ A12 กับ A34 หรือไม่ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าภาษาขืนถิ่นดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากภาษาชาน (Shan) ซึ่งมีการแยกเสียงวรรณยุกต์แบบ A123-4 นอกจากนี้โอเวนยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ผู้พูดภาษาชานที่เป็นล่ามในระหว่างการสำรวจได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มาจากเมืองเจม (Murng Jem) พูดคล้ายภาษาชาน เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลที่มาจากหมู่บ้านยางลอ (Yang Lorh)

ตารางที่ 55 ต่อไปนี้แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนในงานวิจัยที่ผ่านมาและงานของโอเวน (Owen, 2003, 2004a, 2004b, 2008)

ตารางที่ 55 เปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนในงานวิจัยที่ผ่านมา (ดัดแปลงจาก Owen, 2008: 45)[79]

หน่วยเสียงสระ	ขืน เชียงตุง (?) (Egerød, 1959)	ขืน กลางเมือง, ขืน บ้านเวียง (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994)	ขืน กลางเมือง (Petsuk, 1978)	ขืน ลาเมือง (Owen, 2003)	ขืน บ้านลาเมือง (Owen, 2004a)	ขืน บ้านโว้ (Owen, 2004b)	ขืน จ.เชียงใหม่ (Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000)[80]	ขืน 7 ถิ่นในเชียงตุง (Owen, 2008)[81]
A1	1	1	1	1	1	1	1	1
A2								?
A3	2	2	2	2	2	2	2	2
A4								
B1	3	3	3	3	3	3	3	3
B2								
B3								
B4	4	4			4	4	4	
C1	5	5	4	4	5	5	5	4
C2								
C3								
C4	6	6	5	5	6	6	6	5
DL1	3	3	3	3	3	3	-	3
DL2								
DL3								
DL4	4	4			4	4	5	
DS1	2	2	2	2	2	2	-	2
DS2								
DS3								
DS4	6	6	5	5	6	6	-	5

[79] เส้นหนาทึบแสดงการแยกตัวของเสียงวรรณยุกต์ ส่วนเส้นประแสดงรูปแบบการแยกเสียงที่ไม่มีหลักฐานแน่ชัด

[80] ในงานของปราณี กุลละวณิชย์ และธีระพันธ์ ล.ทองคำ (Kullavanijaya and L-Thongkum, 2000) ไม่ได้ศึกษาวรรณยุกต์ใน DL123 และ DS1234 ไว้ด้วย ในที่นี้จึงใช้เครื่องหมาย - แสดงในตารางที่ 55

[81] โอเวน (Owen, 2008) นำเสนอให้เห็นว่า ภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์เหมือนกัน แต่มีภาษาขืนถิ่นเมืองเจม (Murng Jem) เท่านั้นที่มีรูปแบบการแยกเสียงของคอลัมน์ A ไม่ชัดเจน ซึ่งโอเวนแสดงด้วยเส้นประ (ดูตารางที่ 54) และนำเสนอไว้ว่า ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่า ภาษาขืนถิ่นเมืองเจม (Murng Jem) มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ A12 กับ A34 หรือไม่ ในตารางที่ 55 จะใช้เส้นทึบแสดงการแยกเสียงของวรรณยุกต์คอลัมน์ A ในงานของโอเวน (Owen, 2008) เนื่องจากมีภาษาขืน 6 ถิ่นที่มีรูปแบบการแยกเสียงแบบ A12-34 และมีภาษาขืนเพียง 1 ถิ่นที่มีรูปแบบการแยกเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ A ไม่ชัดเจน โดยในตารางที่ 55 กำกับความไม่ชัดเจนดังกล่าวด้วยเครื่องหมาย ?

จากการเปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาขืนถิ่นต่าง ๆ ในงานวิจัยที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าภาษาขืนทั้ง 7 ถิ่นที่ศึกษาในงานของโอเวน (Owen, 2008) ไม่มีการแยกเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B (B1234) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของราศี เพชรศุข (Petsuk, 1978) และโอเวน (Owen, 2003) แต่แตกต่างจากผลการวิจัยของเก็ดนีย์ (Gedney, 1964 ใน Hudak, 1994) และโอเวน (Owen, 2004a, 2004b)

2.5.4 ภาษาพวน

2.5.4.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภาษาพวน

โพธิ์ แซมลำเจียก (2537) กล่าวถึงประวัติการอพยพของคนพวน เข้ามาอยู่ในประเทศไทยไว้ในหนังสือ *"ตำนานไทยพวน"* ไว้ค่อนข้างละเอียด สรุปพอสังเขปได้ดังนี้[82]

คนไทยพวนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย สืบลูกหลานเหลนกันต่อมาตราบเท่าทุกวันนี้มีอยู่กันเป็นจำนวนมาก และมีอยู่ในหลายภาค หลายจังหวัด อาจสันนิษฐานได้ว่า คนไทยพวนเริ่มอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและตอนกลาง จากรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5

ถิ่นเดิมของชาวไทยพวน ตามแผนที่ซึ่งฝรั่งเศสเขียนไว้ในปี พ.ศ. 2483 ซึ่งเป็นแผนที่การปกครองแคว้นลาวนั้น ประเทศลาวแบ่งการปกครองออกเป็น 10 จังหวัดใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. จำปาศักดิ์ (ศาลากลางตั้งอยู่ที่เมืองปากเซ) 2. คำม่วน (ศาลากลางตั้งอยู่ที่เมืองท่าแขก) 3. หัวพัน (ศาลากลางตั้งอยู่ที่เมืองซำเหนือ) 4. สาระวัน 5. สุวรรณเขต 6. ตรันนิน (ศาลากลางตั้งอยู่ที่เมืองเชียงขวาง) 7. นครเวียงจันทน์ 8. นครหลวงพระบาง 9. แม่โขงเหนือ (ศาลากลางตั้งอยู่ที่บ้านห้วยทราย) และ 10. พงศาลี (จังหวัดทหารบกที่ 5)

จังหวัดตรันนิน ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้ตามภาษาญวน (หรือเวียดนาม) เดิมมีชื่อเรียกว่า **แขวงเมืองพวน** ซึ่งมี**เชียงขวาง**เป็นเมืองหลวง แผนที่ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า **เมืองพวนเชียงขวาง**ตั้งอยู่ระหว่างเมืองต่าง ๆ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อ หัวพัน (ซำเหนือ) และนครหลวงพระบาง ทิศตะวันออก ติดต่อ คำม่วน และญวนกลาง ทิศใต้ ติดต่อ นครเวียงจันทน์ และทิศตะวันตก ติดต่อ นครหลวงพระบาง

ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 9 (อ้างถึงในโพธิ์ แซมลำเจียก, 2537: 34) เกี่ยวกับเรื่องราว "แว่นแคว้นสิบสองปันนา แยกกันเป็นหลายเมือง ต่างมีเจ้านายปกครอง แต่อยู่ในญาติวงศ์เดียวกัน เจ้าเมืองเชียงรุ้งเป็นหัวหน้า" มีคำอธิบายพระนิพนธ์ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพมีความบางตอนที่เกี่ยวกับเรื่องราวของไทยพวนดังนี้

> *"...กล่าวกันมาว่า แรกที่ชนชาติไทยจะอพยพลงมาสยามประเทศแต่ดึกดำบรรพ์มาตั้งอยู่ที่แว่นแคว้นสิบสองจุไทยนี้ก่อน คำว่า สิบสองจุไทยว่าตรงกับ สิบสองเจ้าไทย เพราะแต่เดิมไทยที่ตั้งอยู่ในแว่นแคว้นนั้น อยู่แยกกันเป็นสิบสองอาณาเขต แม้ทุกวันนี้พลเมืองที่อยู่ในที่นั้นก็เป็นไทย โดยมาก เรียกกันว่า "ผู้ไทย" เขตแดนท้องที่ที่พวกผู้ไทยอยู่ในแว่นแคว้นอันนี้*

[82] ในหนังสือ *"ตำนานไทยพวน"* ของโพธิ์ แซมลำเจียก (2537) เรียกชื่อผู้พูดภาษาพวนและชื่อภาษาว่า "ไทยพวน" ในการอ้างอิงข้อมูลจากหนังสือเล่มดังกล่าว ในที่นี้จะเรียกชื่อภาษาว่า "ไทยพวน" ตามที่ปรากฏในหนังสือ

กว้างขวาง ข้างเหนือไปจนถึงมณฑลฮุนหนำแดนจีน ข้างตะวันออกถึงมณฑลตังเกี๋ยแดนญวน ข้างตะวันตกต่อแดนไทยสิบสองปันนา ซึ่งขึ้นพม่าที่กล่าวมาแล้ว ข้างใต้ต่อกับกรุงศรีสัตนาคนหุต ซึ่งไทยพวกนี้เองได้ลงมาตั้งขึ้น เมื่อกรุงศรีสัตนาคนหุตมีอำนาจ จึงได้รวบรวมแว่นแคว้นสิบสองจุไทยซึ่งเป็นพวกเดิมของตนไว้ในอาณาจักร ต่อมาเมื่ออำนาจกรุงศรีสัตนาคนหุตอ่อนลง ตั้งแต่เสียเมืองแก่พม่าครั้งพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองเป็นต้นมา อำนาจการปกครองหัวเมืองที่ห่างไกลก็มีน้อยลงโดยลำดับ ทีหลังมาเมื่อกรุงศรีสัตนาคนหุตแยกกันออกเป็น 2 อาณาเขต คือ ***หลวงพระบาง*** *และ* ***เวียงจันทน์*** *หัวเมืองผู้ไทยก็แยกกันออกไป* ***ที่อยู่ข้างฝ่ายตะวันออก*** *เรียกว่า* ***เมืองพวน*** *มีเมืองเชียงขวาง เป็นต้น ไปขึ้นแก่เจ้านครเวียงจันทน์ หัวเมืองข้างฝ่ายเหนือ รวมทั้งเมืองไลและเมืองแถงนี้ขึ้นกับเจ้านครหลวงพระบาง ที่เป็นเมืองใกล้ ๆ เจ้าหลวงพระบางตั้งท้าวพระยาไปเป็นหัวพันปกครองเรียกส่วนนี้ว่า เมืองหัวพันห้าทั้งหก*[83] *เมืองที่อยู่ห่างออกไป คงเรียกว่า สิบสองจุไทย ให้ปกครองกันเองเป็นทำนองประเทศราช เมืองไลและเมืองแถงอยู่ในพวกหลังนี้*

หัวเมืองของจีนซึ่งต่อแดนสิบสองจุไทยข้างฝ่ายเหนือก็ดี หัวเมืองของญวนซึ่งต่อแดน ***เมืองพวน****ข้างฝ่ายตะวันออกก็ดี แต่เดิมมาการปกครองชายแดนก็หละหลวม กำหนดแต่ว่าเขตแดนถึงเพียงนั้น ๆ แต่การภายในแล้วแต่พวกที่อยู่ในนั้นจะปกครองกันอย่างไร...หัวเมืองที่พวกผู้ไทยอยู่ทั้งในแดนจีน แดนญวน และในแว่นแคว้นสิบสองจุไทยและ****เมืองพวน****จึงคล้าย ๆ กับแผ่นดินกลางมาช้านาน เมืองใดที่อยู่ใกล้ข้างไหนก็ขึ้นข้างนั้น ที่อยู่ห่างก็ขึ้นสองฝ่ายสามฝ่าย แล้วแต่อำนาจข้างไหนมาถึงตัวเมื่อใด ก็ยอมอ่อนน้อมต่ออำนาจนั้น พออย่าให้เบียดเบียน...”*

อย่างไรก็ดี เขตพื้นที่หรือบริเวณเมืองเชียงขวางที่คนไทยพวนอยู่นั้น ในสมัยครั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานีของไทย มีพวกญวนอพยพหลบหนีภัยอันตราย เข้ามาอยู่ในแขวงนี้ ผู้คนพลเมืองจึงปะปนกันหลายชาติหลายภาษา

บังอร ปิยะพันธุ์ (2541: 40-42) ได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และสรุปเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของคนพวนไว้ในหนังสือ *“ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์”* ดังนี้ (ในการอ้างถึงชื่อกลุ่มชนและชื่อภาษา “พวน” ในที่นี้จะใช้คำว่า “ลาวพวน” ตามที่ปรากฏในหนังสือของบังอร ปิยะพันธุ์)

ชนชาวลาวพวนได้ย้ายถิ่นมาจากเมืองพวน 2 ครั้ง ครั้งแรกกวาดต้อนเข้ามาใน พ.ศ. 2325 สาเหตุที่กวาดต้อนเข้ามาเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสนับสนุนให้เมืองเวียงจันทน์เป็นศูนย์กลางในการควบคุมหัวเมืองลาวทั้งหลาย โดยเฉพาะหัวเมืองลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง การควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยรวมไปถึงการรวบรวมผู้คนและเครื่องราชบรรณาการมาถวายด้วย เจ้านันทเสนได้กระทำดีต่อกรุงเทพฯ เพราะต้องการได้ครัวลาวเวียงจันทน์ซึ่งถูกกวาดต้อนไปไว้เมือง

[83] โพธิ์ แซมลำเจียก (2537: 36) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ เมืองหัวพันห้าทั้งหกไว้ว่า เมืองที่เรียกว่า **หัวพันห้าทั้งหก** เคยขึ้นกับเมืองไทยคราวหนึ่ง ชาวพื้นเมืองเรียกพวกตนว่า เมืองหัวเมือง 1 เมืองซำเหนือ 1 เมืองซำใต้ 1 เมืองซ่อน 1 เมืองโสย 1 เมืองเหยียบ 1 เมืองสบแอด 1 และเมืองเชียงค้อ 1 ทั้งหมดนี้ ตั้งอยู่ข้างเหนือของเมืองหลวงพระบาง

สระบุรีสมัยกรุงธนบุรีหลายหมื่นคนกลับมาไว้ที่เมืองเวียงจันทน์ตามเดิม เพราะการสูญเสียประชากรย่อมมีผลต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของเมืองเวียงจันทน์ เจ้านันทเสนจึงใช้วิธีนุ่มนวลและสันติโดยพยายามสร้างความดีความชอบ เช่นในปี พ.ศ. 2325 ได้ให้ขุนนางลาวไปเกลี้ยกล่อมหัวเมืองลาวที่อยู่ไกลออกไปจนเกือบติดชายแดนเวียดนาม มีผลให้เมืองพวน เมืองคำเกิด เมืองละคร มาสวามิภักดิ์ และได้นำบรรณาธิการของหัวเมืองเหล่านี้ พร้อมทั้งครัว**ลาวพวน**มาถวาย

เมืองพวนเป็นเมืองที่อยู่ใกล้เขตแดนเวียดนาม เวียดนามมักจะอ้างว่า เมืองพวนเคยส่งบรรณาการให้เวียดนามมาก่อน เวียดนามจึงควรมีอำนาจเหนือเมืองนี้ แต่ทางเวียงจันทน์พยายามเกลี้ยกล่อมให้ขึ้นต่อเวียงจันทน์ ดังนั้นเมื่อใดเมืองพวนเอาใจออกห่าง เมืองเวียงจันทน์ก็ต้องยกทัพไปปราบ เช่น เมื่อพ.ศ. 2335 เจ้านันทเสนได้ยกทัพไปตีเมืองพวน แล้วเลยไปตีเมืองแถง ได้กวาดต้อนครัวลาวพวนและลาวทรงดำมาถวายที่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง จำนวนรวมกันประมาณ 4,000 เศษ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ โปรดให้ครัวลาวพวนตั้งหลักแหล่งอยู่ที่กรุงเทพฯ บริเวณที่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงภาพยนตร์เฉลิมกรุง เรียกถนนบริเวณนั้นว่า “ถนนบ้านลาว” มีศาลาโรงธรรมเรียกว่า “ศาลาบ้านลาว” หลังจากนั้นไม่ปรากฏว่ามีการกวาดต้อนครัวลาวพวนมากรุงเทพฯ อีก เพราะใน พ.ศ. 2337 เจ้าเมืองพวนได้ส่งเครื่องราชบรรณาการมาสวามิภักดิ์ ถึงกระนั้นก็ตาม เมืองพวนก็ยังคงเป็นปัญหาสำหรับราชสำนักไทยกับเวียดนามอยู่ ดังที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงมีพระราชสาส์นถึงเวียดนาม แจ้งให้ทราบว่า เมืองเวียงจันทน์ เมืองพวน เมืองคำเกิด เมืองละคร ที่เคยขึ้นแก่เวียดนามมาก่อน บัดนี้มาขึ้นกับกรุงเทพฯ แล้ว เมื่อเจ้าเมืองเวียงจันทน์องค์เก่าถึงแก่พิราลัย กรุงเทพฯ ได้ตั้งเจ้านันทเสนให้ครองเมืองเวียงจันทน์ เมื่อเมืองเวียงจันทน์กับเมืองพวนเกิดกรณีพิพาท เจ้าเมืองเวียงจันทน์ยกทัพไปตีเมืองพวน ปรากฏว่ากองทัพเวียดนามเมืองเงอาน ได้ยกมารบกับเมืองเวียงจันทน์ ทางกรุงเทพฯ อยากทราบเหตุผลจึงยกทัพขึ้นไปแต่ไม่ทัน ทัพเวียดนามกลับไปแล้ว ต้องตามไปถึงเมืองพวน ครั้นจะตามไปก็เกรงว่าจะล่วงเกินขัณฑสีมากัน แสดงว่าเมืองพวนนั้นเป็นเมืองใกล้เขตแดนเวียดนามมากจนกลายเป็นดินแดนของการช่วงชิงอิทธิพลกันอยู่ ราชสำนักไทยจึงมีนโยบายนำประชาชนของเมืองนี้เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ เพื่อให้พ้นจากการรุกรานของเวียดนามหรือมิให้เป็นกำลังของเวียดนามต่อไป

โพธิ์ แซมลำเจียก (2537: 21-24) สรุปเกี่ยวกับบริเวณต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีคนพวนอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

- ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดลพบุรี (ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอโคกสำโรง) สิงห์บุรี (มีเฉพาะในอำเภอพรหมบุรี) สุพรรณบุรี (มีในอำเภอบางปลาม้า) สระบุรี (ได้แก่ อำเภอหนองโดน อำเภอดอนพุด อำเภอวิหารแดง) อุทัยธานี (อำเภอทัพทัน) และกาญจนบุรี (อำเภอพนมทวน)

- ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ (อำเภอเมือง ได้แก่ บ้านทุ่งโฮ้งเหนือและทุ่งโฮ้งใต้) พิษณุโลก (บ้านเข็ก อำเภอวังทอง) อุตรดิตถ์ (อำเภอเมือง) พิจิตร (ได้แก่ อำเภอบางมูลนากและอำเภอตะพานหิน) สุโขทัย (ได้แก่ อำเภอศรีสัชนาลัย อำเภอสวรรคโลก และอำเภอลานหอย) และนครสวรรค์ (ได้แก่ อำเภอท่าตะโก อำเภอตาคลี และอำเภอตากฟ้า)[84]

[84] โพธิ์ แซมลำเจียก (2537: 22-23) ไม่ได้กล่าวถึงคนพวนในจังหวัดน่านไว้แต่อย่างใด

- ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดนครนายก (ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอปากพลี และอำเภอบ้านนา) ปราจีนบุรี (ได้แก่ อำเภอศรีมหาโพธิ์ และอำเภอโคกปีบ) และฉะเชิงเทรา (ได้แก่ อำเภอพนมสารคาม)

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี (อำเภอหนองหาน)

(ดูรายละเอียดชื่อหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่มีผู้พูดภาษาพวนอาศัยอยู่ในโพธิ์ แซมลำเจียก, 2537: 21-24)

โพธิ์ แซมลำเจียก (2537: 36) กล่าวถึงคำเรียกชื่อเมืองและชื่อภาษาที่เกี่ยวข้องกับภาษาพวนไว้ด้วย สรุปได้ดังนี้ เมือง**สิบสองจุไท**นั้นมีชื่อคู่กับดินแดนที่ติดต่อกับพม่า เรียกว่า **สิบสองปันนา** อย่างไรก็ตาม ภาคกลางที่ติดต่อกับดินแดนของจีน ยังคงเรียกว่า **สิบสองจุไท** ภาคตะวันออกที่ติดต่อแดนญวน เรียกว่า **เมืองพวน** พวกไทยที่เป็นชาวเมืองในท้องที่ 3 ภาคนั้นก็ได้ชื่อต่าง ๆ กัน คือ ชื่อที่เรียกเฉพาะในหมู่ของตนเอง เช่น พวก**ชาวสิบสองปันนา** ได้ชื่อว่า **"ลื้อ"** พวก**ชาวสิบสองจุไท** ได้ชื่อว่า **"ผู้ไทย"** ส่วนพวกชาว**เมืองพวน** ได้ชื่อว่า **"ลาวพวน"** แต่พูดภาษาไทยถือตัวว่าเป็นคนไทยด้วยกันทั้ง 3 พวก คำว่า "ลาวพวน" พอมาอยู่ในแดนไทยปัจจุบันจึงเรียกพวกตนว่า "ไทยพวน" สืบมา นอกจากนี้โพธิ์ แซมลำเจียก (2537: 45) ยังอธิบายเกี่ยวกับคำเรียกชื่อ "พวน" ไว้ว่า บางทีจะได้ยินว่า **"คนพวน" "ชาวพวน"** ช่วงที่อยู่แผ่นดินลาว ฝ่ายไทยเรียกว่า **"ลาวพวน"** พออพยพมาอยู่ผืนแผ่นดินไทย ในหมู่คนพวนด้วยกัน มักจะเรียกกันเองว่า **"ไทยพวน"** อันที่จริงคนพวนเองไม่เคยเรียกพวกตนว่า **"ลาว"** เลย ที่ยืนยันได้เช่นนี้เนื่องจาก สรรพนามแทนคนที่ทักทายกัน เช่นเห็นคนแปลกหน้าไปมาหาสู่ในหมู่บ้าน จะมีการทักทายถามไถ่พวกเดียวกันว่า **"เพิ่นเป็นไทบ้านเลอ"** ซึ่งหมายความว่า **เขาเป็นคนบ้านไหน** นอกจากนี้ยังมีคำที่ติดปากเสมอ ๆ เช่น ไทโต (คนเรา) ไทเพิ่น (คนเขา) หรือไม่ก็พูดว่า ไทเขา ไทเฮา ไทบ้านเพิ่น ไทบ้านโต

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้พูดภาษาพวน ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านซึ่งเป็นจุดเก็บข้อมูลภาษาพวนในงานวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับที่โพธิ์ แซมลำเจียกอธิบายไว้ กล่าวคือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้พูดภาษาพวนในงานวิจัยนี้ ทำให้สรุปได้ว่า ผู้พูดภาษาพวนในหมู่บ้านฝายมูลส่วนใหญ่มักเรียกชื่อตนเองและชื่อภาษาว่า "พวน" "ลาวพวน" หรือ "ลาว" และมีเพียงบางคนเท่านั้นที่ใช้คำว่า "ไทยพวน" ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นการใช้ตามชื่อที่ทางราชการใช้เรียกเมื่อมีการจัดงานเทศกาลหรืองานประเพณีวัฒนธรรมของคนพวน ส่วนผู้พูดภาษาอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต่าง ๆ ใกล้เคียงกัน ได้แก่ ผู้พูดภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ และภาษาขืน มักเรียกผู้พูดภาษาพวนว่า "ลาว"

2.5.4.2 ลักษณะทางภาษาของภาษาพวน

2.5.4.2 ก. ลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาพวน

จากการสืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาพวนสรุปได้ว่า งานส่วนใหญ่ศึกษาภาษาพวนในแง่ของลักษณะทางเสียง และมีเพียงบางงานเท่านั้นที่ศึกษาลักษณะทั่วไปของภาษาพวน ซึ่งรวมทั้งการศึกษาด้านคำและด้านเสียง งานวิจัยที่ศึกษาลักษณะทางภาษาของภาษาพวนมักอยู่ใน

รูปแบบของวิทยานิพนธ์ ในที่นี้จะกล่าวสรุปเกี่ยวกับลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาพวนเท่าที่สืบค้นได้จากเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา ดังนี้

จารุวรรณ สุขปิติ (2532) ศึกษาลักษณะของภาษาพวนที่พูดในตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรีและนำเสนอผลการวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์ งานวิจัยดังกล่าวโดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาจำนวน 3 คน ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นถึงลักษณะต่าง ๆของภาษาลาวพวนที่ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี ในด้านคำศัพท์ การสร้างคำและการจำแนกคำในภาษาพวน สรุปได้ดังนี้

ระบบคำ

ในภาษาลาวพวนมีลักษณะพยางค์ 3 ชนิด คือ คำพยางค์เดียว คำสองพยางค์ และคำหลายพยางค์ โครงสร้างพยางค์แต่ละชนิดมีลักษณะสรุปได้ดังนี้

1. **โครงสร้างของคำพยางค์เดียว** ในภาษาลาวพวนมี 5 แบบ คือ

1.	$C(C)VV^{T1-4}$	/ta:^{44}/	“ตา”
2.	$C(C)VN^{T1-4}$	/k^{h}on^{24}/	“ขน”
3.	$C(C)VS^{T2,6}$	/dip^{44}/	“ดิบ”
4.	$C(C)VVN^{T1-4}$	/na:w^{24}/	“หนาว”
5.	$C(C)VVS^{T5,6}$	/fɯ:t^{31}/	“ฝืด”

2. **โครงสร้างของคำสองพยางค์** ในภาษาลาวพวนมี 2 ชนิด คือ

   2.1 **คำสองพยางค์แท้** ในภาษาลาวพวน พยางค์แรกของคำจะประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว หน่วยเสียงสระสั้น และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ส่วนพยางค์หลังจะมีลักษณะโครงสร้างเหมือนคำพยางค์เดียวแบบใดแบบหนึ่งใน 5 แบบข้างต้น น้ำหนักของคำพยางค์แรกจะเบาหรือสั้นกว่าพยางค์หลัง ตัวอย่างเช่น

   /ta^{44} ŋen^{44}/ “ดวงอาทิตย์”

   2.2 **คำสองพยางค์เทียม** ในภาษาลาวพวนมีคำที่มีโครงสร้างในแต่ละพยางค์เหมือนกับคำพยางค์เดียวแบบใดแบบหนึ่ง ตัวอย่างเช่น

   /hum^{35} k^{h}aw^{35}/ “ดงข้าว”
   หุม ข้าว

3. **โครงสร้างของคำสองพยางค์ขึ้นไป** ในภาษาลาวพวนมีโครงสร้างเป็นแบบคำพยางค์เดียวหรือคำสองพยางค์แบบใดแบบหนึ่งเรียงต่อ ๆ ตัวอย่างเช่น

   /sa:y^{24} mat^{41} k^{h}ɛ:n^{24}/ “กำไลมือ (ทอง)”
   สาย มัด แขน

ลักษณะคำ

ลักษณะคำในภาษาลาวพวนที่ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรีแบ่งเป็นหน่วยคำ และคำ ดังนี้

1. **หน่วยคำ** ในภาษาลาวพวนแบ่งเป็น 2 ชนิด ได้แก่
   - **1.1 หน่วยคำอิสระ** คือ หน่วยคำที่ปรากฏตามลำพังได้
   - **1.2 หน่วยคำผูกพัน** คือ หน่วยคำที่ปรากฏตามลำพังไม่ได้ ต้องปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่น ๆ เสมอ
2. **คำ** ในภาษาลาวพวนมี 2 ชนิด คือ
   - **2.1 คำหน่วยคำเดียว** คือ คำที่สามารถปรากฏตามลำพังได้และมีความหมายอยู่ในตัวไม่ว่าจะปรากฏ ณ ที่ใดหรือตำแหน่งใด ส่วนใหญ่จะเป็นคำพยางค์เดียว
   - **2.2 คำหลายหน่วยคำ** คือ คำที่เกิดจากการนำหน่วยคำอิสระมาประสมกัน (คำประสม) หรือหน่วยคำอิสระประสมกับหน่วยคำผูกพัน หรือหน่วยคำผูกพันกับหน่วยคำผูกพัน (คำประสาน)

การสร้างคำ

การสร้างคำในภาษาลาวพวนมี 4 ชนิด คือ

1. **คำประสม** คือ คำที่ประกอบหน่วยคำอิสระมาประสมกันตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไป เช่น

   /kam^{44} luːk^{41}/ “คลอดลูก”
   กำ ลูก

2. **คำซ้อน** คือ การนำคำเดี่ยว ๆ 2 คำขึ้นไปที่มีความหมายหรือเสียงคล้ายกันมาซ้อนกัน เช่น

   /sɯa^{33} saːt^{31}/ “เสื่อสาด”
   เสื่อ สาด

3. **คำซ้ำ** คือ คำเดียวกันนำมากล่าว 2 ครั้ง เพื่อสื่อความหมายในลักษณะต่าง ๆ เช่น

   /doːn^{44} doːn^{44}/ “นาน ๆ”
   นาน นาน

4. **คำประสาน** คือ คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระกับหน่วยคำผูกพัน หรือหน่วยคำผูกพันกับหน่วยคำผูกพัน เช่น

   /saːw^{44} naː^{44}/ “ชาวนา”
   ชาว นา

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์ของชลลดา สังวาลทรัพย์ (2534) ที่ศึกษาลักษณะของภาษาลาวพวนที่พูดในตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกโดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาจำนวน 3

คนเช่นเดียวกับงานวิจัยในข้างต้น ผลของการวิจัยในด้านคำศัพท์แสดงให้เห็นการสร้างคำและการจำแนกคำที่สอดคล้องกับผลการวิจัยของจารุวรรณ สุขปิติ (2532) ที่กล่าวมาในตอนต้น ดังนี้

ระบบคำ

ในภาษาลาวพวนมีลักษณะพยางค์ 3 ชนิด คือ คำพยางค์เดียว คำสองพยางค์ และคำหลายพยางค์ โครงสร้างพยางค์แต่ละชนิดมีลักษณะสรุปได้ดังนี้

1. **โครงสร้างของคำพยางค์เดียว** ในภาษาลาวพวนมี 5 แบบ คือ

1.	CVV^{T1-6}	/paː^{44}/	“ป้า”	/phaː^{44ʔ}/	“ผ้า”
2.	CVN^{T1-6}	/kaw^{11}/	“เก่า”	/khay^{44ʔ}/	“ไข้”
3.	$CVS^{T2,\ 4}$	/mat^{44}/	“มัด”	/dap^{11}/	“ดับ”
4.	$C(C)VVN^{T1-6}$	/khaːy^{42}/	“ค่าย”	/khwaːy^{33}/	“ควาย”
5.	$CVVS^{T2,\ 3}$	/muaʔ^{11}/	“หมวก”	/khɛːp^{42}/	“แคบ”

2. **โครงสร้างของคำสองพยางค์** ในภาษาลาวพวนมี 2 แบบ คือ

   2.3 **คำสองพยางค์แท้** ในภาษาลาวพวน พยางค์แรกของคำจะประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว หน่วยเสียงสระสั้น และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ (CV^{T1}) พยางค์แรกจะออกเสียงเบากว่าพยางค์หลัง ส่วนพยางค์หลังจะมีลักษณะโครงสร้างเหมือนคำพยางค์เดียวแบบใดแบบหนึ่งใน 5 แบบข้างต้น ตัวอย่างเช่น

   /ta^{33} kɔːn^{33}/ “ตะกอน” /ka^{33} taː^{11}/ “ตะกร้า”

   2.4 **คำสองพยางค์เทียม** ในภาษาลาวพวนมีโครงสร้างแบบคำพยางค์เดียว 2 คำเรียงกัน โดยพยางค์แรกและพยางค์หลังมีลักษณะเหมือนคำพยางค์เดียวแบบใดแบบหนึ่ง พยางค์แต่ละพยางค์จะมีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ได้ ตัวอย่างเช่น

   /khiː^{44ʔ} tuaʔ^{11}/ “โกหก” /hɔːm^{24} hɔː^{11}/ “สะระแหน่”

3. **โครงสร้างของคำหลายพยางค์** คำหลายพยางค์ในภาษาลาวพวนมักเป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ คือ คำจำพวกคำประสม ดังนั้น คำหลายพยางค์ในภาษาลาวพวนจึงมีลักษณะโครงสร้างเช่นเดียวกับโครงสร้างของคำพยางค์เดียวหรือโครงสร้างของคำสองพยางค์แบบใดแบบหนึ่งเรียงต่อ ๆ กัน ส่วนมากมีจำนวนพยางค์ระหว่าง 3–5 พยางค์ แต่ที่พบมากที่สุดในภาษาลาวพวน คือ คำ 3 พยางค์ ตัวอย่างเช่น

   /kop^{11} kin^{33} dɨan^{33}/ “จันทรคราส”
   กบ กิน เดือน

   /maʔ^{11} phet^{11} nɔːy^{44}/ “พริกขี้หนู”
   มะ เผ็ด น้อย

ลักษณะคำ

ลักษณะคำในภาษาลาวพวนแบ่งเป็นหน่วยคำ และคำ ดังนี้

1. **หน่วยคำ** ในภาษาลาวพวนแบ่งเป็น 2 ชนิด ได้แก่
   - **1.1 หน่วยคำอิสระ** คือ หน่วยคำที่ปรากฏตามลำพังได้
   - **1.2 หน่วยคำผูกพัน** คือ หน่วยคำที่ปรากฏตามลำพังไม่ได้ ต้องปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่น ๆ เสมอ

2. **คำ** ในภาษาลาวพวนมี 2 ชนิด คือ
   - **2.1 หน่วยคำเดี่ยว** คือ คำที่สามารถปรากฏตามลำพังได้และสื่อความหมายได้อย่างอิสระไม่ว่าจะปรากฏ ณ ที่ใด ส่วนใหญ่จะเป็นคำพยางค์เดียว เช่น คำเรียกเครือญาติ คำกริยา ชื่อพืช สัตว์ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น

     /luŋ^{33}/ “ลุง” /baːn^{44}/ “บ้าน”

   - **2.2 คำหลายหน่วยคำ** คือ คำที่เกิดจากการนำหน่วยคำอิสระกับหน่วยคำอิสระมาประสมกัน (คำประสม) หรือหน่วยคำอิสระประสมกับหน่วยคำผูกพัน (คำประสาน) ตัวอย่างเช่น

     /khuan^{33} fay^{33}/ “ควันไฟ”
     ควัน ไฟ
     /phuː^{44ʔ} nɔːy^{44}/ “ผู้น้อย”
     ผู้ น้อย

การสร้างคำ

การสร้างคำในภาษาลาวพวนมี 3 ชนิด คือ

1. **คำประสม** คือ คำที่ประกอบหน่วยคำอิสระมาประสมกันตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไป เช่น

   /khiː^{44ʔ} tom^{33}/ “ขี้โคลน”
   ขี้ ตม

2. **คำซ้อน** คือ การนำคำเดี่ยว ๆ 2 คำขึ้นไปที่มีความหมายหรือเสียงใกล้เคียงกันมาซ้อนกัน เช่น

   /thuay^{44ʔ} saːm^{33}/ “ถ้วยชาม”
   ถ้วย ชาม

3. **คำซ้ำ** คือ คำเดียวกันนำมากล่าว 2 ครั้ง เพื่อสื่อความหมายในลักษณะต่าง ๆ เช่น สื่อความหมายเป็นพหูพจน์ แสดงปริมาณ ฯลฯ เช่น

   /sɛːp^{42} sɛːp^{42}/ “อร่อยมาก”
   อร่อย อร่อย
   /nɔːŋ^{44} nɔːŋ^{44}/ “น้องหลายคน”
   น้อง น้อง

2.5.4.2 ข. ลักษณะทางเสียงในภาษาพวน

งานวิจัยที่ศึกษาลักษณะทางเสียงในภาษาพวนส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในรูปแบบของวิทยานิพนธ์เช่นเดียวกับงานที่ศึกษาลักษณะทางคำศัพท์ในข้างต้น ลักษณะทางเสียงในภาษาพวนที่นำเสนอไว้ในงานวิจัยต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

อุทัยวรรณ ตันหยง (2526) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาลาวพวน และได้นำเสนอเกี่ยวกับระบบเสียงของภาษาพวนที่ใช้พูดกันในหมู่ที่ 8, 9, 10, 11 ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง, ตำบลบ้านกล้วย หินปัก บ้านทราย โพนทอง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรีไว้ดังนี้

พยัญชนะ ภาษาพวนที่พูดในหมู่ที่ 8, 9, 10, 11 ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง, ตำบลบ้านกล้วย หินปัก บ้านทราย โพนทอง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรีมีพยัญชนะ 20 หน่วยเสียงดังตารางที่ 56

ตารางที่ 56 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาพวน (ดัดแปลงจากอุทัยวรรณ ตันหยง, 2526)

ลักษณะเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปาก	ริมฝีปาก-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องระหว่างเส้นเสียง
กัก	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t	c	k	ʔ
	ไม่ก้อง มีลม	ph		th		kh	
	ก้อง	b		d			
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f	s			h
นาสิก	ก้อง	m		n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น	ก้อง			l			
กึ่งสระ	ก้อง	w			j		

สระ สระในภาษาพวนประกอบด้วยหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระประสม 6 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยวแสดงในตารางที่ 57 ต่อไปนี้

ตารางที่ 57 ระบบเสียงสระในภาษาพวน (ดัดแปลงจากอุทัยวรรณ ตันหยง, 2526)

ตำแหน่งของลิ้น / ระดับลิ้น	ส่วนหน้า	ส่วนกลาง	ส่วนหลัง
สูง	i, ii	ɨ, ɨɨ	u, uu
ค่อนข้างสูง	e, ee	ə, əə	o, oo
ค่อนข้างต่ำ	ɛ, ɛɛ		ɔ, ɔɔ
ต่ำ		a, aa	

สระประสม ในภาษาพวนมีสระประสม 6 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia, iia, ɯa, ɯɯa, ua, uua/

วรรณยุกต์ มี 6 หน่วยเสียง ดังนี้

1. เสียงต่ำ-ขึ้น /24/ ปรากฏในช่อง A1
2. เสียงระดับกลาง-ขึ้น /34/ ปรากฏในช่อง A234
3. เสียงต่ำระดับ /22/ ปรากฏในช่อง B123, DL123
4. เสียงสูง-ตก /43/ ปรากฏในช่อง B4, DL4, DS4
5. เสียงสูงระดับ /44/ ปรากฏในช่อง C1
6. เสียงสูง-ขึ้น /45/ ปรากฏในช่อง C234, DS123

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาพวนที่ใช้พูดกันในหมู่ที่ 8, 9, 10, 11 ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง, ตำบลบ้านกล้วย หินปัก บ้านทราย โพนทอง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรีแสดงในภาพที่ 48

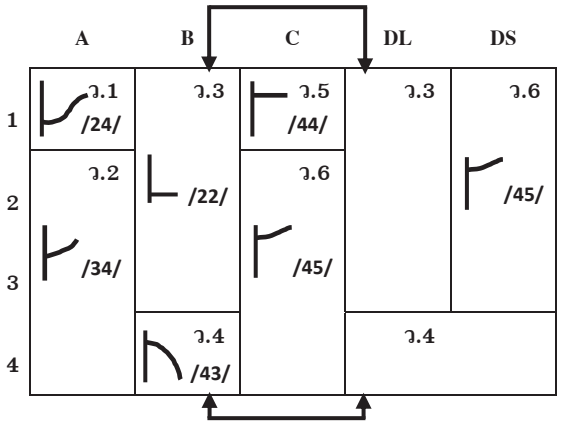

ภาพที่ 48 ระบบวรรณยุกต์ในภาษาพวน (ดัดแปลงจากอุทัยวรรณ ตันหยง, 2526)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2531) ที่นำเสนอเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาพวน โดยงานวิจัยดังกล่าวศึกษาระบบเสียงของภาษาลาวที่พูดบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนซึ่งมีอาณาเขตอยู่ใน 4 จังหวัดคือ ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนจึงจัดเป็นเขตภาษา (linguistic area) ที่มีภาษาพูดหลายภาษา นอกจากประชาชนจะใช้ภาษาประจำท้องถิ่นแล้ว ยังใช้ภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นภาษามาตรฐานในการติดต่อสื่อสารและที่สำคัญคือ มีผู้ใช้ภาษาลาวในชีวิตประจำวันอยู่หลายกลุ่มด้วย และจากการสำรวจของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติในปี พ.ศ. 2528 ทำให้ทราบว่า มีชุมชนภาษาลาว (Lao language communities) ในบริเวณดังกล่าวถึง 5 กลุ่ม ได้แก่ ลาวโซ่ง ลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวใต้ และลาวพวน[85] ภาษาพวนที่ศึกษาในงานวิจัยดังกล่าวเป็นภาษาพวนที่พูดในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาพวนในงานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

[85] ในงานของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2531, 2539) เรียกภาษาพวนว่า ภาษา “ลาวพวน” ในงานวิจัยนี้จะใช้ชื่อเรียกภาษาตามที่ปรากฏในแต่ละงานที่นำมาอ้างอิงถึง

ระบบเสียงภาษาลาวพวน

พยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น 20 หน่วยเสียง ดังตารางที่ 58 ต่อไปนี้

ตารางที่ 58 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ดัดแปลงจากกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2531: 61)

ลักษณะของเสียง / ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งคู่	ริมฝีปาก-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องระหว่างเส้นเสียง
กัก หรือระเบิด / ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t		k	ʔ
ไม่ก้อง มีลม	ph		th		kh	
ก้อง	b		d			
กึ่งเสียดแทรก / ไม่ก้อง ไม่มีลม				c		
เสียดแทรก / ไม่ก้อง		f	s			h
นาสิก / ก้อง	m		n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น / ก้อง			l			
กึ่งสระ / ก้อง	w			j		

ภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรีไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำและมีหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง คือ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

สระ หน่วยเสียงสระในภาษาพวนแบ่งเป็นสระเดี่ยวและสระประสม สระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียง สระประสมมี 3 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 59 ต่อไปนี้

ตารางที่ 59 ระบบเสียงสระในภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ดัดแปลงจากกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2531: 62)

ตำแหน่งของลิ้น / ลักษณะของริมฝีปาก / ระดับลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า ไม่ห่อริมฝีปาก	ลิ้นส่วนหลังค่อนกลาง ไม่ห่อริมฝีปาก	ลิ้นส่วนหลัง ห่อริมฝีปาก
สูง	i, iː	ɨ, ɨː	u, uː
กลางสูง	e, eː	ə, əː	o, oː
กลางต่ำ	ɛ, ɛː		ɔ, ɔː
ต่ำ		a, aː	
สระประสม	ia	ɨa	ua

วรรณยุกต์ ภาษาพวนที่พูดในอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ดังนี้

1. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น /24/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นและจุดจบของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 2 แล้วเลื่อนขึ้นไปจนถึงระดับเสียงที่ 4 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์ ซึ่งมีพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงไม่ก้อง มีลมหรือเสียงเสียดแทรก ตัวอย่างเช่น

   /naː^{24}/ “หนา”
   /khaː^{24}/ “ขา”

2. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ /33/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นและจุดจบของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 3 โดยตลอด หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์ ซึ่งมีพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงไม่ก้อง ไม่มีลม เสียงคอหอยกัก หรือคอหอยกักร่วม และเสียงก้อง ตัวอย่างเช่น

   /dɛːŋ^{24}/ “แดง”
   /piː^{33}/ “ปี”
   /khaːŋ^{33}/ “คาง”

3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่ำระดับ /22/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นและจุดจบของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 2 โดยตลอด หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นที่ใช้รูปวรรณยุกต์เอกและพยางค์ตายสระเสียงยาว ซึ่งมีพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงไม่ก้องมีลม หรือเสียงเสียดแทรก เสียงไม่ก้อง ไม่มีลม เสียงคอหอยกัก หรือคอหอยกักร่วม เช่น

   /siw^{22}/ “สิ่ว”
   /kaj^{22}/ “ไก่”
   /baːw^{22}/ “บ่าว”
   /mɔʔ^{22}/ [mɔʔ$^{\urcorner\ 22}$] “หมอก”
   /dɛːt^{22}/ [dɛːt$^{\urcorner\ 22}$] “แดด”
   /piʔ^{22}/ [piʔ$^{\urcorner\ 22}$] “ปีก”

4. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ขึ้น-ตก /452/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 4 แล้วเลื่อนขึ้นไปถึงระดับเสียงที่ 5 และตกลงมายังระดับเสียงที่ 2 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นที่ใช้รูปวรรณยุกต์เอกและพยางค์ตาย ซึ่งมีพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงก้อง ตัวอย่างเช่น

   /haj^{452}/ “ไร่”
   /mat^{452}/ [mat^{452}] “หมัด”
   /lɨat^{452}/ [lɨat^{452}] “เลือด”

5. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก /43/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 4 และตกลงมายังระดับเสียงที่ 3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นที่ใช้รูปวรรณยุกต์โท ซึ่งมีพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงไม่ก้อง มีลม หรือเสียงเสียดแทรก ตัวอย่างเช่น

/haː^{43}/ “ห้า”
/mɔː^{43}/ “หม้อ”

6. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูงระดับ /44/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นและจุดจบของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 4 โดยตลอด หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นที่ใช้รูปวรรณยุกต์โท ซึ่งมีพยัญชนะต้นในภาษาไทดั้งเดิมเป็นเสียงไม่ก้อง ไม่มีลม เสียงคอหอยกักหรือคอหอยกักร่วม ตัวอย่างเช่น

/kaː^{44}/ “ข้าวกล้า”
/phak^{44}/ [phak$^{˥\ 44}$] “ผัก”
/kop^{44}/ [kop$^{˥\ 44}$] “กบ”
/ʔək^{44}/ [ʔək$^{˥\ 44}$] “อก”

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี แสดงในภาพที่ 49

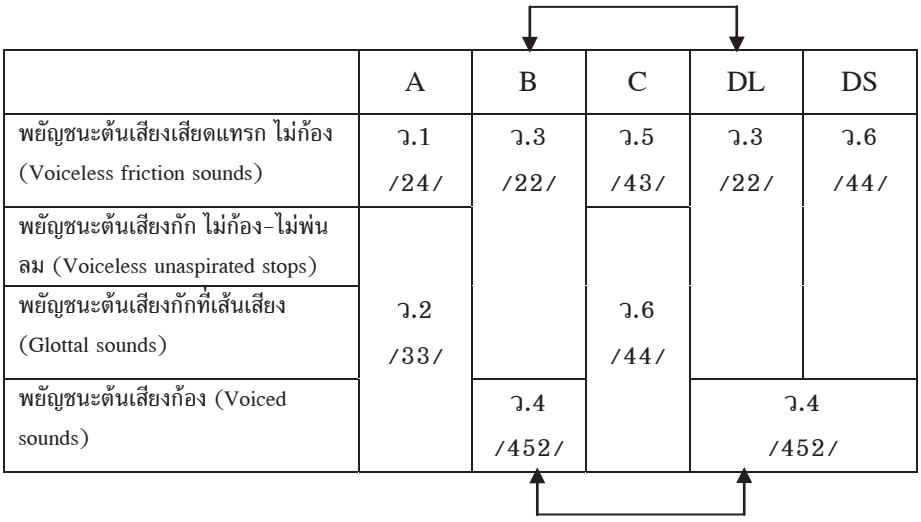

ภาพที่ 49 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ดัดแปลงจากกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2531: 62)

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์ของจารุวรรณ สุขปิติ (2532) ที่นอกจากจะนำเสนอลักษณะทางคำศัพท์ดังกล่าวในตอนต้นแล้ว ยังนำเสนอเกี่ยวกับลักษณะทางเสียงในภาษาพวนด้วย งานวิจัยดังกล่าวศึกษาลักษณะของภาษาลาวพวนที่พูดในตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาจำนวน 3 คน ผลของการวิจัยในด้านเสียงในภาษาพวนสรุปได้ดังนี้

ระบบเสียงในภาษาลาวพวน

พยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะของภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรีมี 20 หน่วยเสียงดังแสดงในตารางที่ 60

ตารางที่ 60 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (ดัดแปลงจากจารุวรรณ สุขปิติ, 2532: 40)

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งสอง	ริมฝีปาก-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องเส้นเสียง
กัก หรือระเบิด	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t		k	ʔ
	ไม่ก้อง มีลม	p^h		t^h		k^h	
	ก้อง	b		d			
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง ไม่มีลม				c		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f	s			h
นาสิก	ก้อง	m		n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น	ก้อง			l			
กึ่งสระ	ก้อง	w			y		

หน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วยเสียงปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นได้ แต่มีหน่วยเสียงที่ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้ายได้ 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

พยัญชนะต้นควบกล้ำ (ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวใช้คำว่า “พยัญชนะต้นคู่”) ภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรีมีพยัญชนะต้นควบกล้ำ 2 หน่วยเสียง คือ /kw-/ และ /k^hw-/ ตัวอย่างเช่น /kwaːŋ^{44}/ “กว้าง” /kwaːt^{31}/ “กวาด” /k^hwaː^{24}/ “ขวา” /k^hwaːy^{44}/ “ควาย” เป็นต้น

สระ ภาษาลาวพวนที่พูดในตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี มีหน่วยเสียงสระ 2 ประเภท คือ หน่วยเสียงสระเดี่ยวและหน่วยเสียงสระประสม

สระเดี่ยว มี 18 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง สระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 61

ตารางที่ 61 ระบบเสียงสระในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (ดัดแปลงจากจารุวรรณ สุขปิติ, 2532: 45)

ตำแหน่งของลิ้น / ลักษณะริมฝีปาก / ระดับลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า ริมฝีปากไม่ห่อ	ลิ้นส่วนกลาง ริมฝีปากไม่ห่อ	ลิ้นส่วนหลัง ริมฝีปากห่อ
สูง	i, iː	ɯ, ɯː	u, uː
กลาง	e, eː	ɤ, ɤː	o, oː
ต่ำ	ɛ, ɛː	a, aː	ɔ, ɔː

สระประสม มี 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia, ɯa, ua/ เหมือนภาษาลาวพวน อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรีที่ศึกษาในงานของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2531) ที่มีสระประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia, ɨa, ua/ แต่แตกต่างจากงานของอุทัยวรรณ ตันหยง (2526) ที่นำเสนอไว้ว่า ภาษาพวนที่พูดในหมู่ที่ 8, 9, 10, 11 ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง, ตำบลบ้านกล้วย หินปัก บ้านทราย โพนทอง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรีมีสระประสม 6 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia, iia, ɯa, ɯɯa, ua, uua/

วรรณยุกต์ ภาษาลาวพวนที่พูดในตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ดังนี้

1. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ต่ำ-ขึ้น /24/ ปรากฏในช่อง A1
2. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 สูงระดับ /44/ ปรากฏในช่อง A234, B4, C234, DS123
3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 กลางระดับ /33/ ปรากฏในช่อง B123
4. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 กลาง-ขึ้น /35/ ปรากฏในช่อง C1
5. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 กลาง-ตก /31/ ปรากฏในช่อง DL123
6. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6 สูง-ตก /41/ ปรากฏในช่อง DL4 และ DS4

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี แสดงในภาพที่ 50 ต่อไปนี้

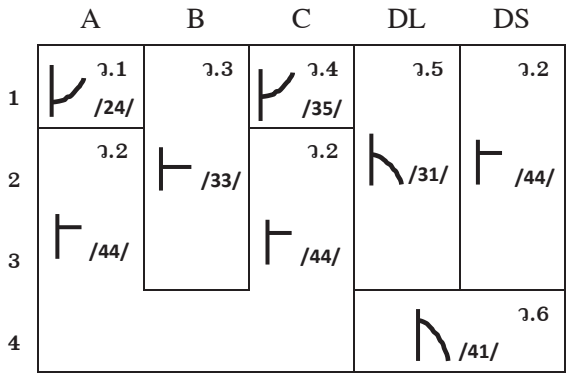

ภาพที่ 50 ระบบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี (ดัดแปลงจากจารุวรรณ สุขปิติ, 2532: 51)

จากภาพที่ 50 จะเห็นได้ว่า ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรีในงานของจารุวรรณ สุขปิติ (2532) แตกต่างจากลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาพวนหรือลาวพวนถิ่นต่าง ๆ ที่ศึกษาในงานวิจัยอื่น ๆ ที่ผ่านมาซึ่งส่วนใหญ่มีรูปแบบการรวมเสียงวรรณยุกต์ระหว่างวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B กับ DL แบบ B123=DL123 และ B4=DL4 (ดูภาพที่ 48 และ 49) แต่ในภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรีในงานของจารุวรรณ สุขปิติ (2532) ไม่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ลักษณะดังกล่าวแต่อย่างใด

วิทยานิพนธ์อีกฉบับหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของภาษาพวน และได้นำเสนอลักษณะทางเสียงไว้ด้วย ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของชลลดา สังวาลทรัพย์ (2534) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ

ของภาษาลาวพวนที่พูดในตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาจำนวน 3 คน ผลของการวิจัยในด้านเสียงสรุปได้ดังนี้

ระบบเสียงในภาษาลาวพวน

พยัญชนะ พยัญชนะในภาษาลาวพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มี 20 หน่วยเสียงดังแสดงในตารางที่ 62

ตารางที่ 62 ภาษาลาวพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก (ดัดแปลงจากชลลดา สังวาลทรัพย์, 2534: 49)

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งสอง	ริมฝีปาก–ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	ช่องเส้นเสียง
กัก หรือ ระเบิด	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t		k	ʔ
	ไม่ก้อง มีลม	ph		th		kh	
	ก้อง	b		d			
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง ไม่มีลม				c		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f	s			h
นาสิก	ก้อง	m		n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น	ก้อง			l			
กึ่งสระ	ก้อง	w			y		

หน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วยเสียงปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นได้ แต่มีหน่วยเสียงที่ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้ายได้ 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/ ทั้งนี้เมื่อหน่วยเสียงพยัญชนะ /-p, -t, -k/ ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้ายจะมีลักษณะทางสัทศาสตร์คือเป็นเสียงไม่ปล่อยลม (unreleased) คือ [-p̚, -t̚, -k̚] ดังนั้นในงานของชลลดา สังวาลทรัพย์ (2534) จึงวิเคราะห์ให้หน่วยเสียงพยัญชนะ /p, t, k/ แต่ละหน่วยเสียงมีเสียงย่อย 2 เสียง ได้แก่ [p]-[p̚], [t]-[t̚], [k]-[k̚] ตามลำดับ

ตัวอย่างการปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาลาวพวน มีดังนี้

/p-/	/paː^{33}/	“ปา”	/pat^{11}/	“ปัด”
/t-/	/taː^{33}/	“ตา”	/tat^{11}/	“ตัด”
/k-/	/kaː^{33}/	“กา”	/kat^{11}/	“กัด”
/ʔ-/	/ʔaː^{33}/	“อา”	/ʔat^{11}/	“อัด”
/ph-/	/phaː^{24}/	“ผา”	/phat^{11}/	“ผัด”
/th-/	/thaː^{33}/	“ทา”	/that^{44}/	“ทัด”
/kh-/	/khaː^{33}/	“คา”	/khat^{11}/	“ขัด”
/b-/	/baː^{44}/	“บ้า”	/bat^{11}/	“บัตร”

/d-/	/daː^{11}/	“ด่า”	/dat^{11}/	“ดัด”
/c-/	/caː^{11}/	“จ่า”	/cat^{11}/	“จัด”
/f-/	/faː^{24}/	“ฝ่า”	/fat^{11}/	“ฝัด”
/s-/	/saː^{33}/	“ซา”	/sat^{11}/	“สัตว์”
/h-/	/haː^{24}/	“หา”	/hat^{11}/	“หัด”
/m-/	/maː^{33}/	“มา”	/mat^{11}/	“หมัด”
/n-/	/naː^{33}/	“นา”	/nat^{44}/	“นัด”
/ɲ-/	/ɲaː^{42}/	“ย่า”	/ɲat^{44}/	“ยัด”
/ŋ-/	/ŋaː^{33}/	“งา”	/ŋat^{44}/	“งัด”
/l-/	/laː^{33}/	“ลา”	/lat^{44}/	“ลัด”
/w-/	/waː^{33}/	“วา”	/wat^{44}/	“วัด”
/y-/	/yaː^{33}/	“ยา”	/yaŋ^{11}/	“หยั่ง”

พยัญชนะต้นควบกล้ำ (ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวใช้คำว่า “พยัญชนะต้นคู่”) พยัญชนะควบกล้ำในภาษาลาวพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกมีพยัญชนะต้นควบกล้ำเพียง 1 หน่วยเสียง คือ /khw-/ และพบในคำ ๆ เดียวเท่านั้นคือ คำว่า /khwaːy^{33}/ “ควาย” ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวจึงสันนิษฐานว่า หน่วยเสียง /khw-/ เป็นหน่วยเสียงที่ภาษาลาวพวนได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย และผู้วิจัยยังได้รับคำยืนยันจากผู้บอกภาษาคนที่ 1 ว่าผู้สูงอายุ (อายุ 70 ปีขึ้นไป) จะออกเสียงคำว่า /khwaːy^{33}/ “ควาย” เป็น /khuay^{33}/ อยู่ แต่คนรุ่นปัจจุบันออกเสียงเป็น /khwaːy^{33}/ “ควาย” ทั้งนี้เนื่องจากความไม่สุภาพทางภาษา จึงยืมคำในภาษาไทยมาใช้

ตัวอย่างการปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาลาวพวน มีดังนี้

/-p/	/kaːp^{11}/	“กาบ”	/kap^{11}/	“กับ”
/-t/	/phak^{11} kaːt^{11}/	“ผักกาด”	/kat^{11}/	“กัด”
/-k/	/kaːk^{11}/	“กาก”	/kak^{11}/	“กัก”
/-ʔ/	/kɛʔ^{11}/	“แกะ”	/tɛʔ^{11}/	“แตก”
/-m/	/kaːm^{44}/	“ก้าม”	/kam^{33}/	“กำ”
/-n/	/kaːn^{44}/	“ก้าน”	/kan^{44}/	“กั้น”
/-ŋ/	/kaːŋ^{33}/	“กาง”	/koŋ^{33}/	“กรง”
/-w/	/kaːw^{33}/	“กาว”	/kaw^{33}/	“เกา”
/-y/	/kaːy^{33}/	“กลาย”	/kay^{11}/	“ไก่”

สระ ภาษาลาวพวนที่พูดในตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีหน่วยเสียงสระ 2 ประเภท คือ หน่วยเสียงสระเดี่ยวและหน่วยเสียงสระประสม หน่วยเสียงสระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียง แบ่งเป็นสระเสียงยาว 9 หน่วยเสียง สระเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 63 ต่อไปนี้

ตารางที่ 63 ระบบเสียงสระในภาษาลาวพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก (ดัดแปลงจากชลลดา สังวาลทรัพย์, 2534: 67)

ตำแหน่งของลิ้น / ระดับลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า	ลิ้นส่วนกลาง	ลิ้นส่วนหลัง
สูง	i, iː	ɨ, ɨː	u, uː
กลาง	e, eː	ə, əː	o, oː
ต่ำ	ɛ, ɛː	a, aː	ɔ, ɔː

สระประสม มี 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia, ɨa, ua/

ตัวอย่างการปรากฏของหน่วยเสียงสระในภาษาลาวพวน มีดังนี้

/i/	/kin^{33}/	“กิน”	/bit^{11}/	“บิด”
/iː/	/ciː^{11}/	“ย่าง”	/siːt^{11}/	“ฉีด”
/e/	/hem^{24}/	“เข็ม”	/bet^{11}/	“เบ็ด”
/eː/	/weːn^{44}/	“เว้น”	/pheːn^{33}/	“5 โมงเช้า”
/ɛ/	/hɛw^{11}/	“เหี่ยว”	/fɛʔ^{11}/	“แฝก”
/ɛː/	/khɛːn^{24}/	“แขน”	/thɛː^{24}/	“โกนผม”
/ɨ/	/khɨŋ^{24}/	“ขึง”	/sɨm^{33}/	“ซึม”
/ɨː/	/sɨː^{42}/	“ซื่อ, เฉย”	/yɨːn^{33}/	“ยืน”
/ə/	/phəŋ^{42}/	“พึ่ง”	/lək^{44}/	“ลึก”
/əː/	/təːŋ^{33}/	“บน”	/həː^{44ʔ}/	“ให้”
/a/	/sap^{11}/	“สับ”	/mat^{44}/	“มัด”
/aː/	/phaː^{44ʔ}/	“ผ้า”	/khaː^{42}/	“ค่า”
/u/	/luk^{44}/	“ลุก”	/muŋ^{33}/	“มุง”
/uː/	/thuː^{24}/	“ถู”	/yuː^{11}/	“อยู่”
/o/	/kop^{11}/	“กบ”	/tom^{44}/	“ต้ม”
/oː/	/toː^{33}/	“ตัว”	/toːŋ^{11}/	“กรอง”
/ɔ/	/bɔn^{11}/	“ที่”	/tɔʔ^{11}/	“ตอก”
/ɔː/	/kɔːn^{11}/	“กว่า, ก่อน”	/sɔːy^{42}/	“ช่วย”
/ia/	/siaw^{11}/	“เพื่อน”	/wiaʔ^{44}/	“งาน”
/ɨa/	/dɨan^{33}/	“เดือน”	/sɨaʔ^{42}/	“เชือก”
/ua/	/khuan^{24}/	“กวน”	/muaʔ^{11}/	“หมวก”

วรรณยุกต์ ภาษาลาวพวนที่พูดในตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ดังนี้

1. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ต่ำ-ขึ้น /24/ ปรากฏในช่อง A1
2. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 กลางระดับ /33/ ปรากฏในช่อง A234

3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ต่ำระดับ /11/ มี 2 เสียงย่อย คือ ต่ำระดับ และต่ำระดับ-ขึ้น ปรากฏในช่อง B123, DL123 และ DS123
4. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 สูง-ตก /42/ ปรากฏในช่อง B4 และ DL4
5. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 สูงระดับกักปลายเสียง /44ʔ/ ปรากฏในช่อง C1
6. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 6 สูงค่อนข้างกลางระดับ /44/ ปรากฏในช่อง C234 และ DS4

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน แสดงในภาพที่ 51

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว.1 /24/	ว.3 /11/	ว.5 /44ʔ/	ว.3 /11/	
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)					
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)	ว.2 /33/		ว.6 /44/		
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)		ว.4 /42/		ว.4 /42/	ว.6 /44/

ภาพที่ 51 ระบบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก (ดัดแปลงจากชลลดา สังวาลทรัพย์, 2534: 76)

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ภาษาพวนที่พูดในถิ่นต่าง ๆ มีระบบพยัญชนะและสระคล้ายคลึงกัน แต่มีระบบวรรณยุกต์ในภาษาพวนบางถิ่นแตกต่างจากภาษาพวนถิ่นอื่น ๆ ในที่นี้จึงได้แสดงการเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาพวนที่พูดในบริเวณต่าง ๆ ในประเทศไทยและประเทศลาวตามที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาดังแสดงในภาพที่ 52

1. พวน อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี (ดัดแปลงจาก Brown, 1965)

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 /224/	ว.3	ว.5	ว.3	ว.2
2	ว.2 /33/	/22/	/44ʔ/		/33/
3					
4		ว.4 /433/	ว.6 /453ʔ/	ว.4	ว.5 /44/

2. ลาวพวน เชียงขวาง (ดัดแปลงจาก Chamberlain, 1971)[86]

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 (ขึ้น)	ว.3 (ต่ำระดับ)	ว.5 (ตก)	ว.3	ว.2
2					
3					
4	ว.2 (กลางระดับ)	ว.4 (ต่ำ-ขึ้น-ตก)	ว.6 (สูง-ตก)	ว.4	ว.3

[86] ในงานของเชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1971) ไม่ได้แสดงเครื่องหมายแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาลาวพวน เชียงขวางไว้ด้วย

3. พวน จังหวัดสระบุรี สิงห์บุรี ลพบุรี
(ดัดแปลงจาก Khanittanan, 1973)

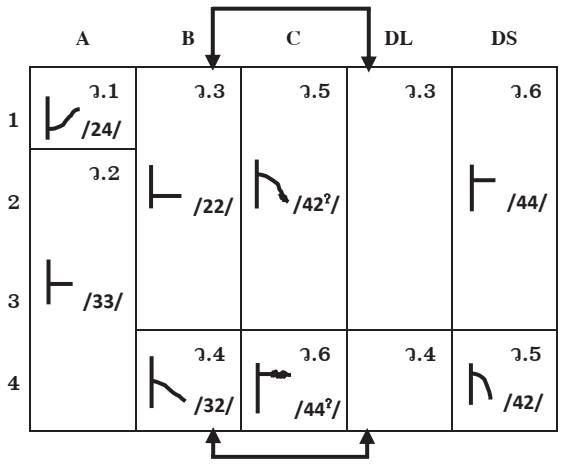

4. พวน ปากแซง (Pak Seng) (ดัดแปลงจาก Chamberlain, 1975)

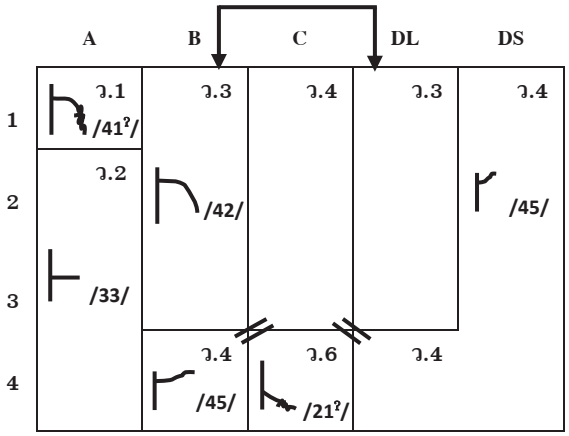

5. พวน ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก
(ดัดแปลงจากทัศไนย อารมณ์สุข, 2521)

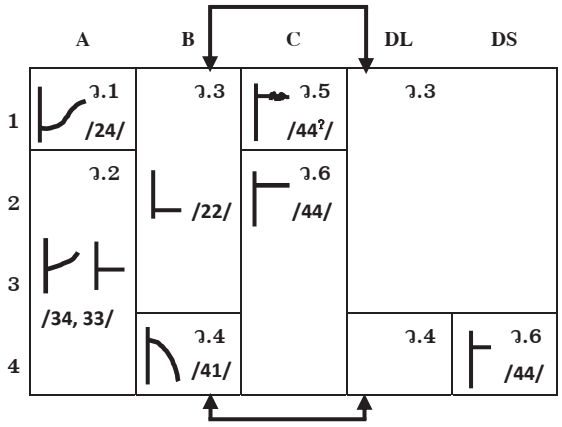

6. พวน ต.มาบปลาเค้า อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี
(ดัดแปลงจากรัชนี เสนีย์ศรีสันต์, 2525)

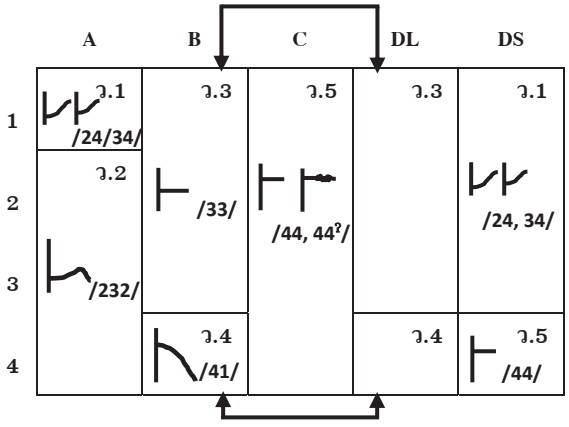

7. พวน ต.บางน้ำเชี่ยว อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี
(ดัดแปลงจากอุทัยวรรณ ตันหยง, 2526)

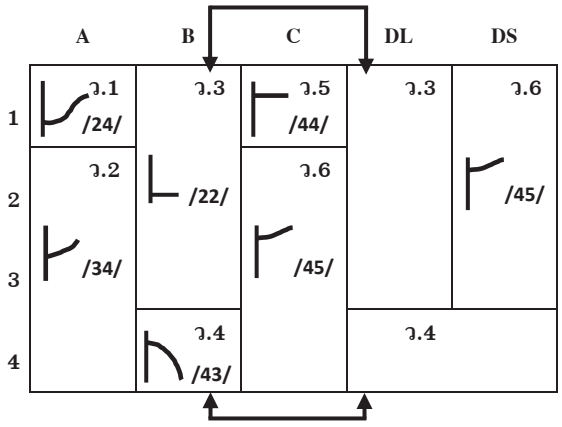

8. พวน จ.สุพรรณบุรี (ดัดแปลงจากกันทิมา วัฒนะประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2528)

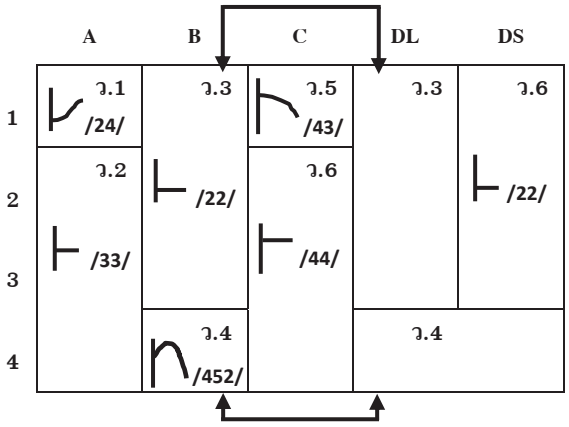

9. พวน อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์ (ดัดแปลงจาก วิไลลักษณ์ เดชะ, 2530)

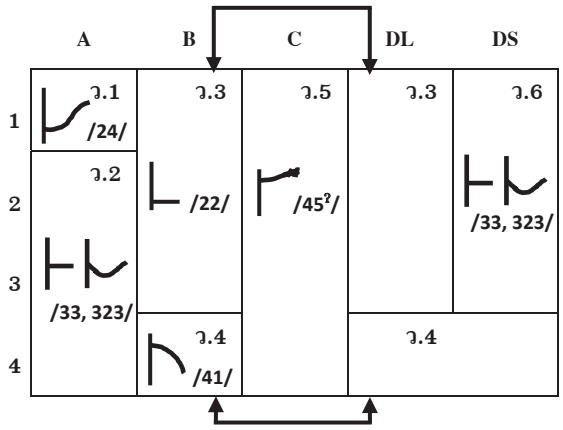

10. พวน ต.หัวหว้า อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี (ดัดแปลงจากจารุวรรณ สุขปิติ, 2532)

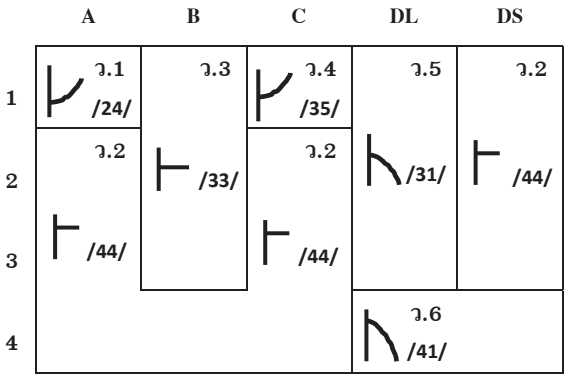

11. พวน ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก (ดัดแปลงจากชลลดา สังวาลทรัพย์, 2534)

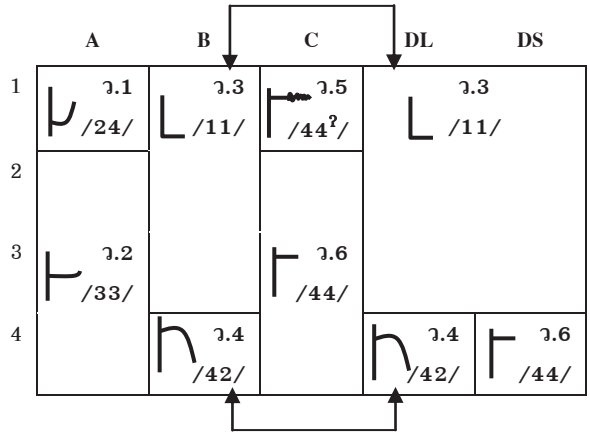

ภาพที่ 52 เปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาพวนถิ่นต่าง ๆ จากงานวิจัยที่ผ่านมา

หากพิจารณาเฉพาะลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ จากภาพที่ 52 จะเห็นได้ว่า ภาษาพวนที่พูดในถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์คอลัมน์ B กับ DL แบบ B123=DL123 และ B4=DL4 เช่น ภาษาพวน อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี (Brown, 1965) ภาษาลาวพวน เชียงขวาง (Chamberlain, 1971) ภาษาพวน จังหวัดสระบุรี สิงห์บุรี ลพบุรี (Khanittanan, 1973) ภาษาพวน ต.มาบปลาเค้า อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี (รัชนีย์ เสนีย์ศรีสันต์, 2525) ภาษาพวน ต.บางน้ำเชี่ยว อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี (อุทัยวรรณ ตันหยง, 2526) ภาษาพวน จ.สุพรรณบุรี (กันทิมา วัฒนะประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2528) ภาษาพวน อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์ (วิไลลักษณ์ เดชะ, 2530) และภาษาพวน ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายก (ชลลดา สังวาลทรัพย์, 2534) แต่ภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรีในงานของจารุวรรณ สุขปิติ (2532) ไม่มีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในลักษณะดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีภาษาพวนบางถิ่นที่มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์แตกต่างจากภาษาพวนถิ่นอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น

- ภาษาพวน ปากแซง (Chamberlain, 1971) มีรูปแบบการรวมเสียงวรรณยุกต์แบบ B123=DL123 และ B4=C123=DL4

- ภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรีในงานของจารุวรรณ สุขปิติ (2532) มีรูปแบบการรวมเสียงวรรณยุกต์แบบ A234=B4=C234

- ภาษาพวน ต.หนองแซง อ.ปากพลี จ.นครนายกในงานของทัศไนย อารมณ์สุข (2521) และในงานของชลลดา สังวาลทรัพย์ (2534) มีรูปแบบการรวมเสียงวรรณยุกต์แบบ DL123=DS123

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาพวนถิ่นต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ C ซึ่งภาษาพวนถิ่นต่าง ๆ มีการแยกเสียงรวมเสียงแตกต่างกัน 3 แบบ ดังนี้

- แบบ C1-234 ได้แก่ ภาษาพวน ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายกในงานของทัศไนย อารมณ์สุข (2521) ภาษาพวน ต.บางน้ำเชี่ยว อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี (อุทัยวรรณ ตันหยง, 2526) ภาษาพวน จ.สุพรรณบุรี (กันทิมา วัฒนะประเสริฐและสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2528) ภาษาลาวพวน ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรีในงานของจารุวรรณ สุขปิติ (2532) และภาษาพวน ต.หนองแสง อ.ปากพลี จ.นครนายกในงานของชลลดา สังวาลทรัพย์ (2534)

- แบบ C123-4 ได้แก่ ภาษาพวน อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี (Brown, 1965) ภาษาลาวพวนเชียงขวาง (Chamberlain, 1971) ภาษาพวน จังหวัดสระบุรี สิงห์บุรี ลพบุรี (Khanittanan, 1973) และภาษาพวน ปากแซง (Pak Seng) (Chamberlain, 1975)

- แบบ C1234 (วรรณยุกต์คอลัมน์ C ไม่มีการแยกเสียง) ได้แก่ ภาษาพวน ต.มาบปลาเค้า อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี (รัชนีย์ เสนีย์ศรีสันต์, 2525) และภาษาพวน อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์ (วิไลลักษณ์ เดชะ, 2530)

ความแตกต่างของวรรณยุกต์ในภาษาพวนถิ่นต่าง ๆ ข้างต้นสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกกลุ่มย่อยของภาษาพวนได้ดังที่ พรเพ็ญ ตันประเสริฐ (Tanprasert, 2003) ได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบความแตกต่างของระบบเสียงวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ของภาษาถิ่นพวนที่พูดในบริเวณต่าง ๆ ในประเทศไทย และนำผลที่ได้มาใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มและทำแผนที่ภาษาถิ่นพวน งานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลในจุดเก็บข้อมูลที่กระจายอยู่ทางภาคเหนือ ภาษาตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางของประเทศไทย รวม 33 หมู่บ้าน (19 จังหวัด) เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา หมู่บ้านละ 1 คน รวม 33 คน โดยใช้ตารางคำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของวิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ในการเก็บข้อมูล ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ภาษาพวนในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง และ 6 หน่วยเสียง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ได้แก่ ภาษาพวนที่พูดในหมู่บ้านฝายมูล (น่าน) หมู่บ้านหลับหมื่นพวน (น่าน) หมู่บ้านทุ่งโฮ้งใต้ (แพร่) หมู่บ้านบ้านเชียง (อุดรธานี) และหมู่บ้านมาบปลาเค้า (เพชรบุรี)

กลุ่มที่ 2 มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ได้แก่ ภาษาพวนที่พูดในหมู่บ้านลุ่มข้าว (ลพบุรี) หมู่บ้านโคกกระเทียม (ลพบุรี) หมู่บ้านกล้วย (ลพบุรี) หมู่บ้านกับเกล้า (สระบุรี) หมู่บ้านบางน้ำเชี่ยว (สิงห์บุรี) หมู่บ้านส่องกล้อง (นครนายก) หมู่บ้านเขาดัง (นครนายก) หมู่บ้านคุ้มเขา (นครนายก) หมู่บ้านหัวสา (ปราจีนบุรี) หมู่บ้านโคกปีบ (ปราจีนบุรี) หมู่บ้านหนองเค็ด (ฉะเชิงเทรา) หมู่บ้านโพธิ์ท่าควร (สุพรรณบุรี) หมู่บ้านหนองปลาไหลบน (เพชรบุรี) หมู่บ้านหาดสูง (สุโขทัย) หมู่บ้านป่าก๋อย (เชียงราย) หมู่บ้านแม่มะ (เชียงราย) หมู่บ้านปากคลองกรวด (เพชรบุรี) หมู่บ้านดงขุย (เพชรบูรณ์) หมู่บ้านป่าแดง (พิจิตร) หมู่บ้านเขาดิน (พิจิตร) หมู่บ้านปากฟัง (อุตรดิตถ์) หมู่บ้านยางงาม (อุทัยธานี) หมู่บ้านกลาง (เลย) หมู่บ้านปากหมาก (เลย) หมู่บ้านโขน้อย (อุดรธานี) หมู่บ้านหม้อ (หนองคาย) หมู่บ้านทุ่ม (หนองคาย) และหมู่บ้านใหม่ (หนองคาย)

หากใช้รูปแบบการรวมตัวและแตกตัวเป็นเกณฑ์ สรุปได้ว่าภาษาพวนถิ่นต่าง ๆ มีระบบเสียงวรรณยุกต์และลักษณะวรรณยุกต์ที่แตกต่างกัน 8 แบบ สามารถจัดกลุ่มภาษาถิ่นพวนจากการรวมตัวและการแตกตัวของวรรณยุกต์ในช่อง A และ C ได้ 5 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 A1234, C1-234 ได้แก่ ภาษาพวนที่พูดในหมู่บ้านฝายมูล (น่าน) และหมู่บ้านบ้านเชียง (อุดรธานี)

กลุ่มที่ 2 A1234, C123-4 ได้แก่ ภาษาพวนที่พูดในหมู่บ้านลับหมื่นพวน (น่าน) หมู่บ้านทุ่งโฮ้งใต้ (แพร่)

กลุ่มที่ 3 A1-234, C1234 ได้แก่ ภาษาพวนที่พูดในหมู่บ้านมาบปลาเค้า (เพชรบุรี)

กลุ่มที่ 4 AC1-234 ได้แก่ ภาษาพวนที่พูดในหมู่บ้านลุ่มข้าว (ลพบุรี) หมู่บ้านโคกกระเทียม (ลพบุรี) หมู่บ้านกล้วย (ลพบุรี) หมู่บ้านกับเกล้า (สระบุรี) หมู่บ้านบางน้ำเชี่ยว (สิงห์บุรี) หมู่บ้านปากคลองกรวด (เพชรบุรี) หมู่บ้านดงขุย (เพชรบูรณ์) หมู่บ้านส่องกล้อง (นครนายก) หมู่บ้านเขาดัง (นครนายก) หมู่บ้านโพธิ์ท่าควร (สุพรรณบุรี) หมู่บ้านหนองปลาไหลบน (เพชรบุรี) หมู่บ้านยางงาม (อุทัยธานี) หมู่บ้านหัวสา (ปราจีนบุรี) หมู่บ้านโคกปีบ (ปราจีนบุรี) หมู่บ้านหนองเค็ด (ฉะเชิงเทรา) หมู่บ้านหาดสูง (สุโขทัย) หมู่บ้านป่าก๋อย (เชียงราย) หมู่บ้านแม่มะ (เชียงราย) หมู่บ้านกลาง (เลย) หมู่บ้านปากหมาก (เลย) หมู่บ้านโขน้อย (อุดรธานี) หมู่บ้านหม้อ (หนองคาย) หมู่บ้านทุ่ม (หนองคาย) และหมู่บ้านใหม่ (หนองคาย)

กลุ่มที่ 5 A1-234, C123-4 ได้แก่ ภาษาพวนที่พูดในหมู่บ้านคุ้มเขา (นครนายก) หมู่บ้านป่าแดง (พิจิตร) หมู่บ้านเขาดิน (พิจิตร) และหมู่บ้านปากฟัง (อุตรดิตถ์)

งานวิจัยดังกล่าวสรุปไว้ว่า ภาษาถิ่นพวนกลุ่มที่ 4 มีการพูดกระจายมากที่สุด คือ พูดกระจายอยู่บริเวณภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางของประเทศไทย

2.5.5 ภาษาลาว

2.5.5.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภาษาลาว

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับ “ลาว” ผู้วิจัย ได้เคยสรุปเนื้อหาเกี่ยวกับคำว่า “ลาว” และการอพยพย้ายถิ่นของคนลาวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง *“การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว”* (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546: 386–390) และเห็นว่าเนื้อหาในงานวิจัยดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ จึงได้คัดลอกเนื้อหาบางส่วนมาสรุปไว้ดังนี้

คำว่า “ลาว” เป็นชื่อชนชาติที่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีชื่อเรียกตนเองว่า “ลาว” และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีชื่อเรียกตนเองว่า “ลาว” “ลาวอีสาน” หรือ “ไทยอีสาน” นอกจากนี้ยังมีลาวบางส่วนอาศัยกระจายอยู่ในภาคกลางของประเทศไทยที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันออกไป เช่น ลาวเวียง ลาวใต้ ลาวภาคกลาง เป็นต้น

ตามหลักฐานทางตำนานและพงศาวดาร ลาวเป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำโขงตั้งแต่เขตเมืองสิงห์ทางตอนใต้ของแคว้นสิบสองปันนามายังแคว้นสิบสองจุไทในเขตลุ่มแม่น้ำดำทางตะวันออกและคลุมลงมาทางใต้ในเขตหัวพันลงมาจนถึงแคว้นตรัน–นินห์ของเวียดนาม การสร้างบ้านแปลงเมืองของคนลาวในระยะแรกนั้นเกิดขึ้นที่เมืองแถง แคว้นสิบสองจุไท ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า เดียนเบียนฟู อยู่ในเขตประเทศเวียดนาม ต่อมาจึงค่อย ๆ กระจายถิ่นมาตามลุ่มแม่น้ำโขงทางด้านตะวันตกและด้านใต้ เมื่อครั้งเกิดสงครามไทย–ลาวในสมัยที่เจ้าอนุวงศ์เป็นเจ้าผู้ครองนครเวียงจันทน์ ผลกระทบสงครามครั้งใหญ่ดังกล่าวเป็นเหตุให้ประชาชนลาวหลายเผ่าพันธุ์ต้องโยกย้ายที่อยู่อาศัย บางพวกโยกย้ายไปอยู่ในเขตเวียดนาม และบางพวกก็ย้ายมาอยู่ในประเทศไทย การเข้ามาอยู่ในดินแดนไทยของคนลาว เข้ามาใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการอพยพเข้ามาลี้ภัยตั้งเป็นบ้านเมือง ส่วนใหญ่จะกระจายกันอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ส่วนลักษณะที่สอง คือ การถูกกวาดต้อนเข้ามาซึ่งส่วนใหญ่จะถูกนำมาอยู่ในเขตจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางของประเทศไทย (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2538)

การอพยพของคนลาวเข้าสู่ประเทศไทยครั้งสำคัญมี 3 ระยะ คือ ระยะแรกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี คนลาวในหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาสัก ถูกกวาดต้อนมายังกรุงธนบุรี ระยะที่สอง ในสมัยรัชกาลพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในปีพ.ศ. 2334 กองทัพไทยยกไปตีหลวงพระบางและกวาดต้อนผู้คนจากหลวงพระบางเข้าสู่ประเทศไทย และระยะที่สาม สมัยรัชกาลพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กองทัพไทยโจมตีเมืองเวียงจันทน์ และกวาดต้อนผู้คนจากเวียงจันทน์เข้ามาในประเทศไทยอีก

ปัจจุบันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนลาว ทั้งคนลาวอีสานและคนลาวที่อพยพจากสปป.ลาวเข้ามาอาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนในหลายจังหวัด เช่น จังหวัดเลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ นอกจากนี้ยังมีคนลาวตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยด้วย โดยเฉพาะภาคกลางซึ่งมี “ลาวเวียง” ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเวียงจันทน์ ปัจจุบันตั้งหลักแหล่งในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง เช่น นครปฐม และนครสวรรค์ “ลาวใต้” มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเวียงจันทน์ ปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์และสุพรรณบุรี เป็น

ต้น ส่วนคนลาวในภาคเหนือของประเทศไทยนั้น จากการสำรวจของผู้วิจัยในปี 2545 ทำให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นว่า มีคนลาวที่อพยพจากสปป.ลาวเข้ามาอยู่ในบางอำเภอของจังหวัดเชียงรายหลายชั่วอายุคนมาแล้ว ได้แก่ อำเภอเชียงของ อำเภอเทิง และอำเภอพาน เป็นต้น (นอกจากนี้ข้อมูลเพิ่มเติมจากโครงการวิจัยเรื่อง *"ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว"* [87] ยังทำให้ทราบว่า ในจังหวัดน่านมีคนลาวตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านน้ำปั้ว ตำบลน้ำปั้ว อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านซึ่งเป็นจุดเก็บข้อมูลภาษาลาวในงานวิจัยนี้)

ในด้านภาษา งานที่นำเสนอการแบ่งกลุ่มภาษาลาวไว้ค่อนข้างชัดเจน ได้แก่ งานของเจ มาร์วิน บราวน์ (Brown, 1965) ซึ่งได้ศึกษาระบบเสียงในภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่พูดในประเทศไทยไว้ถึง 60 ภาษา ซึ่งรวมภาษาลาวถิ่นต่าง ๆ ไว้ด้วย ในงานดังกล่าวบราวน์ได้เสนอการแบ่งกลุ่มภาษาไทถิ่นกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (ดูหัวข้อที่ 2.4.2.1) รวมทั้งภาษากลุ่มลาวด้วยการใช้ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ ในงานดังกล่าวบราวน์ไม่เพียงแต่แบ่งกลุ่มภาษาลาวออกเป็นถิ่นย่อยให้เห็นอย่างชัดเจน แต่ยังแสดงการเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาลาวถิ่นย่อยต่างๆ และสืบสร้างระบบวรรณยุกต์ดั้งเดิมของภาษากลุ่มลาวไว้ด้วย บราวน์แบ่งภาษากลุ่มลาวออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ดังนี้[88]

1) กลุ่มหลวงพระบาง ได้แก่ ภาษาลาวถิ่นหลวงพระบาง แก่นท้าว (เมืองไซยะบุรี ประเทศลาว) ด่านซ้าย (อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย) และเลย (อำเภอเมือง จังหวัดเลย)

2) กลุ่มเวียงจันทน์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่

2.1) กลุ่มภาษาเวียงจันทน์ ได้แก่ ภาษาลาวถิ่นทุรคม (แขวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว) เวียงจันทน์ หล่มสัก (อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์) คอนสวรรค์ (อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ) และชัยภูมิ (อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ)

2.2) กลุ่มภาษาหนองคาย ได้แก่ ภาษาลาวถิ่นหนองคาย (อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย)

2.3) กลุ่มภาษาลาวใต้ ได้แก่ ภาษาลาวกลุ่มภาษาถิ่นร้อยเอ็ด (อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด) อุบล (อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี) บัวใหญ่ (อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา) ขอนแก่น (อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น) อุดร (อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี) พนมไพร (อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด) ศรีสะเกษ (อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ) และท่าตูม (อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์)

3) กลุ่มย้อ ได้แก่ ภาษาย้อที่พูดในจังหวัดสกลนครและนครพนม ส่วนใหญ่พูดในบริเวณเดียวกันกับภาษาผู้ไท แต่ภาษาผู้ไทมักจะพูดในบริเวณชนบท ส่วนภาษาย้อมักพูดในบริเวณชุมชนเมือง

---

[87] ดูเชิงอรรถที่ 1

[88] ในที่นี้ใช้ชื่อภาษาลาวถิ่นย่อยต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในงานของบราวน์ (Brown, 1965) ชื่อสถานที่ในวงเล็บท้ายชื่อภาษา หมายถึงบริเวณที่พูดภาษาลาวแต่ละถิ่นตามที่บราวน์เสนอไว้

2.5.5.2 ลักษณะทางภาษาของภาษาลาว

2.5.5.2 ก. ลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาลาว

เนื่องจากภาษาลาวที่ศึกษาในงานวิจัยนี้เป็นภาษาลาวที่ผู้พูดอพยพมาจากประเทศสปป.ลาวเมื่อนานมาแล้ว[89] และมีข้อสันนิษฐานว่าเป็นภาษาลาวกลุ่มหลวงพระบาง ดังนั้นในที่นี้จึงเน้นศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาลาวในสปป.ลาว โดยเฉพาะภาษาลาวที่เกี่ยวข้องกับลาวหลวงพระบาง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษาลักษณะทางภาษามักอยู่ในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ และส่วนใหญ่มักศึกษาในด้านเสียง ส่วนงานที่ศึกษาด้านคำศัพท์นั้นมีค่อนข้างน้อย ในที่นี้จะสรุปลักษณะทางคำศัพท์ในภาษาลาวในงานวิจัยที่ผ่านมาเท่าที่สืบค้นได้ ดังนี้

เอมอร เชาวน์สวน (2537) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาลาวในจังหวัดนครปฐมและในแขวงบ่อแก้ว ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยศึกษาภาษาลาวที่พูดในถิ่นต่าง ๆ 5 ถิ่น ในจังหวัดนครปฐมประกอบด้วย ลาวครั่ง ลาวใต้ ลาวเวียง และลาวโซ่ง ในแขวงบ่อแก้ว ได้แก่ ลาวบ่อแก้ว ในงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้สร้างรายการคำซึ่งประกอบด้วยหน่วยอรรถจำนวน 3,669 หน่วยอรรถ โดยแบ่งตามกลุ่มความหมาย รวมทั้งสิ้น 16 ประเภทแล้วนำหน่วยอรรถ ทั้งหมดนี้ไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้ง 5 ถิ่น ถิ่นละ 1 คน ซึ่งได้คัดเลือกไว้โดยควบคุมตัวแปรทางสังคม คืออายุ เพศ การศึกษา และภูมิลำเนา

ผลการวิจัยดังกล่าวนำเสนอไว้ว่าภาษาถิ่นทั้ง 5 ถิ่นมีการใช้ศัพท์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ใช้ศัพท์เหมือนกันทั้ง 5 ถิ่น ประเภทที่ 2 ใช้ศัพท์แตกต่างกันทุกจุดทั้ง 5 ถิ่น ประเภทที่ 3 คือ ถิ่นใดถิ่นหนึ่งใช้ศัพท์ แตกต่างออกไปจากถิ่นอื่น ๆเพียงถิ่นเดียว ศัพท์ประเภทที่ทุกถิ่นใช้เหมือนกันพบมากที่สุดมีจำนวน 1,742 หน่วยอรรถ คิดเป็นร้อยละ 47.47 ของหน่วยอรรถทั้งหมด ศัพท์ที่ใช้แตกต่างกันทุกจุดซึ่งแตกต่างกันทั้ง 5 ถิ่นนั้นพบเพียงเล็กน้อย ส่วนการใช้ศัพท์ในประเภทที่ 3 คือ ถิ่นใดถิ่นหนึ่งใช้ศัพท์แตกต่างจากถิ่นอื่น ๆ เพียงถิ่นเดียวนั้นพบว่า ภาษาลาวโซ่งใช้ศัพท์แตกต่างจากถิ่นอื่น ๆ ทั้ง 4 ถิ่นมากเป็นอันดับหนึ่ง ภาษาบ่อแก้ว ใช้ศัพท์แตกต่างจากภาษาถิ่นอื่น ๆ ทั้ง 4 ถิ่นมากเป็นอันดับสอง ส่วนภาษาลาวครั่ง ภาษาลาวใต้และภาษาลาวเวียง แต่ละถิ่นใช้ศัพท์แตกต่างจากภาษาถิ่นอื่น ๆ ทั้ง 4 ถิ่นในจำนวนที่ใกล้เคียงกันและใช้แตกต่างเพียงเล็กน้อย ความแตกต่างดังกล่าวอาจจะแสดงให้เห็นว่า ภาษาลาวครั่ง ภาษาลาวใต้และภาษาลาวเวียงเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กัน

งานวิจัยดังกล่าวให้คำอธิบายไว้ว่า หากพิจารณาถิ่นที่อพยพมาแต่ครั้งดั้งเดิม กลุ่มชนที่พูดภาษาลาวครั่ง ภาษาลาวใต้และภาษาลาวเวียงอพยพมาจากแถบหลวงพระบาง เวียงจันทน์ หรือในแถบจำปาศักดิ์ ซึ่งเป็นถิ่นที่พูดภาษาใกล้เคียงกัน หรือมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ใกล้ชิดกันหรือถิ่นที่อยู่ปัจจุบันในจังหวัดนครปฐม ลาวครั่ง ลาวใต้ และลาวเวียงก็คบหาสมาคมกันมากกว่าลาวโซ่ง ส่วนกลุ่มลาวโซ่งนั้นมีหลักฐานว่าอพยพมาจากประเทศลาว บริเวณที่อยู่ใกล้จีนและเวียดนาม ซึ่งเป็นไปได้ว่าศัพท์ที่ใช้จะแตกต่างจาก 3 กลุ่มดังกล่าว สำหรับภาษาลาวบ่อแก้วนั้น แม้ว่าเสียงจะ

[89] ข้อมูลจากประวัติหมู่บ้านน้ำปั้วและคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในหมู่บ้านน้ำปั้ว ตำบลน้ำปั้ว อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (ดูภาคผนวก ค)

คล้ายคลึงกับภาษาลาวครั่ง แต่การใช้ศัพท์ก็แตกต่างกันไปบ้างทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะลักษณะภูมิประเทศที่อยู่ห่างไกลกันจึงเป็นอิทธิพลหนึ่งที่ทำให้มีการใช้ศัพท์ที่แตกต่างกันไปได้

ผลการวิจัยดังกล่าวนำเสนอไว้ว่า ศัพท์ที่ภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นใช้เหมือนกันมี 3 ลักษณะ คือ[90]

1. ศัพท์ที่เป็นของภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นโดยเฉพาะและไม่ได้ใช้ในภาษาไทยกลาง เช่น หน่วยอรรถ “เปล” ภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นใช้คำว่า ʔuː
2. ศัพท์ที่ใช้เหมือนภาษาไทยกลาง เช่น หน่วยอรรถ “สิบ”
3. ศัพท์ที่ใช้เหมือนภาษาไทยกลางศัพท์หนึ่ง อีกศัพท์หนึ่งเป็นศัพท์ที่เป็นของภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นโดยเฉพาะ ได้แก่ หน่วยอรรถ “คิ้ว” ในภาษาไทยกลางใช้ khiw ในภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นใช้ khiw และ khonkhiw (khonkhiw ใช้เฉพาะภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่น ซึ่งหมายถึง “คิ้ว”)

ผลการศึกษาศัพท์ที่ภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นใช้เหมือนกันแสดงให้เห็นว่า นอกจากภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นจะใช้ศัพท์เดียวร่วมกัน เช่น หน่วยอรรถ “ป้า” ภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นใช้ paː เป็นต้น แต่ลักษณะที่ภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นใช้เหมือนกันยังพบว่าเกิดจากการแปรเสียงพยัญชนะ สระ การลดพยางค์หรือเพิ่มพยางค์ การตัดเสียงหรือเพิ่มเสียง ซึ่งการใช้ศัพท์เหมือนกันทั้ง 5 ถิ่น จะพบมากกว่าการใช้ศัพท์แตกต่างกันทั้ง 5 ถิ่น

งานวิจัยดังกล่าวสรุปไว้ว่า ผลการศึกษาวิจัยคำศัพท์ของภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นนั้นสอดคล้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ของภาษาถิ่นโดยอาศัยคำศัพท์ของเรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์ (2531 อ้างถึงใน เอมอร เชาวน์สวน, 2537: 191) ซึ่งได้แบ่งประเภทของคำศัพท์ในภาษาถิ่นตระกูลไทออกเป็น 4 ประเภท แต่ประเภทที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยดังกล่าวนี้ ได้แก่

1. คำศัพท์ร่วมตระกูล (cognate) เป็นคำศัพท์ที่มีปรากฏอยู่ทั่วไปในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ไม่ว่าภาษาถิ่นนั้นจะพูดอยู่ในประเทศหรือต่างประเทศก็ตาม ก็จะมีคำศัพท์ร่วมตระกูลเล่านี้ปรากฏอยู่เสมอ ซึ่งเมื่อพบคำศัพท์ร่วมตระกูลปรากฏอยู่ในภาษาถิ่นใดแล้วก็สามารถทราบได้ว่าภาษาถิ่นนั้นเป็นภาษาถิ่นตระกูลไทย คำศัพท์ร่วมตระกูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท
   1.1 คำศัพท์ร่วมแท้ (common cognate) ได้แก่ คำศัพท์ที่ปรากฏในรูปของคำศัพท์เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันที่สุด โดยเฉพาะมีคำศัพท์ที่มีพยัญชนะต้นเหมือนกันหรือเป็นหน่วยเสียงเดียวกัน เช่น ในงานวิจัยดังกล่าวพบศัพท์ที่ภาษาลาวทั้ง 5 ถิ่นใช้เหมือนกัน ได้แก่คำว่า แขน ขา หู หนวด บิน เป็ด ไก่ เป็นต้น
   1.2 คำศัพท์ร่วมเสียงปฏิภาค (correspondent cognate) ได้แก่ คำศัพท์ที่มีรูปลักษณะต่างกันเพียงจุดใดจุดหนึ่ง หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของศัพท์ เช่น พยัญชนะหรือสระเป็นต้น แต่สามารถหาลักษณะร่วมตระกูลของภาษาได้ว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกันระหว่างภาษาถิ่นตระกูลไทด้วยกัน คำศัพท์ที่มีหน่วยเสียงแตกต่างกันเช่นนี้จะเป็นเสียงปฏิภาค (correspondence) ซึ่งกันและกันอย่างมีระบบระหว่างภาษาถิ่นหนึ่งกับ

[90] ตัวอย่างคำศัพท์ที่นำเสนอไว้ในวิทยานิพนธ์ของเอมอร เชาวน์สวน (2537) ใช้สัทอักษร (IPA) ในการถ่ายถอดเสียง แต่ไม่ได้กำกับวรรณยุกต์ของแต่ละคำไว้ด้วย การนำเสนอตัวอย่างในที่นี้จึงใช้รูปแบบการถ่ายถอดเสียงตามที่ปรากฏในงานดังกล่าว

อีกถิ่นหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ภาษาไทถิ่นบางภาษามีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น ph, th, kh, ch และภาษาไทถิ่นบางภาษามีหน่วยเสียง p, t, k, c โดยเฉพาะคำที่มีพยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำ ซึ่งในงานวิจัยดังกล่าวพบว่า ภาษาลาวบ่อแก้ว ลาวครั่ง ลาวใต้ และลาวเวียงออกเสียง ph, th, kh แต่ในภาษาลาวโซ่งจะออกเสียงเป็น p, t, k เช่น หน่วยอรรถ “พา” ในภาษาลาวบ่อแก้ว ลาวครั่ง ลาวใต้ และลาวเวียงออกเสียงเป็น [phaː] ส่วนภาษาลาวโซ่งจะออกเสียงเป็น [paː]

นอกจากนี้ คำศัพท์ร่วมปฏิภาคยังแบ่งออกเป็นหลายอย่าง เช่น

1.2.1 คำศัพท์ที่มีพยัญชนะต้นคำต่างกัน ในงานวิจัยดังกล่าวพบคำศัพท์ลักษณะดังกล่าวจำนวนมาก เช่น เสียง d-l, th-t, s-c เป็นต้น เช่นคำว่า day – lay (หน่วยอรรถ “ได้”)

1.2.2 คำศัพท์ที่ต่างกันเฉพาะสระ ในงานวิจัยดังกล่าวพบอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น saːy – suay (หน่วยอรรถ “สาย”)

1.2.3 คำศัพท์ที่มีพยัญชนะท้ายต่างกันหรือมีตัวสะกดต่างกัน จะพบมากในภาษาลาวโซ่งซึ่งจะใช้ต่างจากภาษาลาวอีก 4 ถิ่น เช่น คำว่า luːk – luʔ (โดยเฉพาะคำลงท้ายพยัญชนะ –k ในภาษาลาว 4 ถิ่นในภาษาลาวโซ่งจะใช้เสียง -ʔ (ซึ่งตามเฉพาะเสียงสั้นเท่านั้น)

1.2.4 คำศัพท์ที่มีพยัญชนะควบกล้ำต่างกัน ซึ่งในงานวิจัยดังกล่าวพบว่าในภาษาลาวโซ่งใช้พยัญชนะควบกล้ำ ในภาษาลาวบ่อแก้ว และภาษาลาวเวียงมีใช้อยู่เล็กน้อย สำหรับภาษาลาวครั่งและภาษาลาวใต้นั้นไม่ปรากฏพยัญชนะควบกล้ำเลย

2. คำศัพท์เฉพาะถิ่น (Dialect Lexicon) คือ คำศัพท์ที่ปรากฏใช้ในภาษาถิ่นใดถิ่นหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏใช้ในอีกถิ่นหนึ่งหรือถิ่นอื่น การได้มาของศัพท์อาจบัญญัติใช้กันมาแต่ดั้งเดิมหรือบัญญัติขึ้นใช้ภายหลังตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างในงานวิจัยดังกล่าวที่พบในภาษาลาวโซ่งซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นศัพท์เฉพาะถิ่นดั้งเดิม ซึ่งแตกต่างจากภาษาลาวถิ่นอื่น ๆ อีก 4 ถิ่น ได้แก่ คำว่า cɔːŋ (หน่วยอรรถ “ขยัน”) ภาษาลาวครั่ง ลาวใต้ และลาวเวียงใช้คำว่า man ภาษาลาวบ่อแก้วใช้คำว่า duman ตัวอย่างของคำศัพท์เฉพาะถิ่นซึ่งคาดว่าบัญญัติขึ้นใช้ภายหลัง ได้แก่ หน่วยอรรถ “ขวดเหล้า” ในภาษาลาวบ่อแก้วจะใช้คำว่า kɛːw ในภาษาลาวอื่น ๆ จะใช้คำว่า khuat หรือ kuat หน่วยอรรถ “นาฬิกา” ภาษาลาวบ่อแก้วใช้คำว่า moːŋ ส่วนภาษาลาวอื่น ๆ ใช้ว่า naːlikaː หน่วยอรรถ “น้ำแข็ง” ภาษาลาวบ่อแก้วใช้ namkɔːn ภาษาลาวอื่น ๆ ใช้คำว่า namkhɛŋ

นอกจากงานวิจัยในข้างต้นแล้ว ยังมีงานวิจัยในรูปแบบของวิทยานิพนธ์ของศิวพร ฮาซันนารี (2543) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาระบบเสียงในภาษาลาวหลวงพระบางที่บ้านปากเสียง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเปรียบเทียบกับระบบเสียงภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลยและ

ภาษาลาวครั่งลุ่มน้ำท่าจีน ในด้านคำศัพท์ งานวิจัยดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความเหมือนและความแตกต่างในเรื่องคำศัพท์ในภาษาลาวทั้ง 3 ถิ่นไว้ว่า คำศัพท์ของภาษาลาวทั้ง 3 ถิ่นดังกล่าวหลายคำมีความแตกต่างกัน คำศัพท์บางคำของภาษาลาวหลวงพระบางเหมือนภาษาลาวด่านซ้าย และมีบางคำที่เหมือนภาษาลาวครั่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) คำศัพท์ของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายเหมือนกัน และแตกต่างจากภาษาลาวครั่ง ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
ʔɛːp^{21}	ʔɛːp^{21}	kɔːŋ^{34}	“กล่อง”
sa^{214} laj^{55} tuː^{33}	sa^{214} laj^{55} tuː^{33}	kɔːn^{33}	“กลอน”

2) คำศัพท์ของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเหมือนกัน และแตกต่างจากภาษาลาวด่านซ้าย ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
kaw^{453}	muan^{55}	kaw^{44}	“เกล้า(ผม)”
fot^{35}	hɔːn^{43}	fot^{34}	“เดือด”

3) คำศัพท์ของภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งเหมือนกัน และแตกต่างจากภาษาลาวหลวงพระบาง ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
sɛːw^{214}	pak^{215}	pak^{452}	“ปัก”
pɬːm^{453} k^{h}ian^{214}	sa^{33} mut^{55}	sa^{33} mut^{452}	“สมุด”

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากงานวิจัยดังกล่าวไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคำศัพท์ในภาษาลาวโดยตรง การเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาทั้ง 3 ถิ่นดังกล่าวเป็นการตั้งข้อสังเกตเท่านั้น ในงานวิจัยดังกล่าวจึงได้เสนอแนะให้คำศัพท์ในภาษาลาวถิ่นต่าง ๆ เป็นประเด็นที่ควรมีการศึกษาต่อไป

2.5.5.2 ข. ลักษณะทางเสียงในภาษาลาว

งานวิจัยที่ศึกษาลักษณะทางเสียงในภาษาลาวส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบของวิทยานิพนธ์เช่นเดียวกัน ลักษณะทางเสียงในภาษาลาวในที่นี้ได้แก่ ระบบเสียงซึ่งประกอบด้วยพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ที่นำเสนอในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา สรุปได้ดังนี้

กาญจนา พันธุ์ค้า (2520) ศึกษาลักษณะเฉพาะด้านเสียงของภาษาลาวในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบภาษาลาวที่คนไทยเชื้อสายลาวใช้พูดในชีวิตประจำวันซึ่งแบ่งเป็นภาษาย่อย 4 ภาษาคือ ภาษาลาวโซ่ง ลาวครั่ง ลาวใต้ และลาวเวียง เปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างด้านลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ เสียงพยัญชนะ และเสียงสระของภาษาย่อยทั้ง 4 ภาษาแล้วนำไปเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะทางด้านเสียงของภาษาย่อย 4 ภาษามีทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน กล่าวคือ ลักษณะของเสียงวรรณยุกต์

ในภาษาลาวใต้จะคล้ายคลึงกับภาษาลาวเวียง ทั้งสองภาษานี้จะแตกต่างจากเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวโซ่งและลาวครั่ง ส่วนจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวโซ่ง ลาวใต้ และลาวเวียงมี 6 หน่วยเสียงเท่ากัน แต่ภาษาลาวครั่งมี 5 หน่วยเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวครั่ง ลาวใต้ และลาวเวียงมี 20 หน่วยเสียง ไม่มีเสียงพยัญชนะควบกล้ำ แต่ภาษาลาวโซ่งมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 19 หน่วยเสียง เสียงพยัญชนะควบกล้ำ 3 หน่วยเสียง เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานพบว่า ลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน ส่วนลักษณะของเสียงพยัญชนะและเสียงสระคล้ายกัน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2531) ที่ศึกษาระบบเสียงในภาษาลาว 5 กลุ่ม ได้แก่ ลาวโซ่ง ลางครั่ง ลาวเวียง ลาวใต้ และลาวพวนที่พูดในพื้นที่ 4 จังหวัดของลุ่มน้ำท่าจีนเพื่อศึกษาระบบเสียงและเปรียบเทียบระบบเสียงของภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่ม ในงานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลภาษาลาวที่พูดกระจายตามจังหวัดต่าง ๆ คือ ภาษาลาวโซ่ง จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร ภาษาลาวครั่งและลาวเวียง จังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี และนครปฐม ภาษาลาวใต้ จังหวัดชัยนาทและนครปฐม ภาษาลาวพวน จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้คำศัพท์เพื่อทดสอบระบบเสียงจากผู้บอกภาษาลาวแต่ละกลุ่มซึ่งมีอายุระหว่าง 50–75 ปี

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปไว้ว่า ภาษาลาวทั้ง 5 กลุ่มต่างกันที่การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ กล่าวคือ ภาษาลาวโซ่งมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ใกล้เคียงกับภาษาไทดำ ภาษาลาวครั่งมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ใกล้เคียงกับภาษาลาวกลุ่มหลวงพระบาง ภาษาลาวเวียงและภาษาลาวใต้มีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ใกล้เคียงกับภาษาลาวกลุ่มเวียงจันทน์ ภาษาลาวพวน จังหวัดสุพรรณบุรีมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ใกล้เคียงกับภาษาลาวพวน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และอำเภอบ้านหมี่ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี งานวิจัยดังกล่าวคาดว่าคงเป็นคนลาวกลุ่มเดียวกันที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งกระจายในเขตลุ่มน้ำท่าจีน นอกจากนั้นลักษณะทางสัทศาสตร์ของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวกลุ่มเดียวกันแต่พูดคนละจังหวัดก็ต่างกันด้วย กันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ชุมชนลาวที่มีสระประสมเอือ /ɨa/ มักเป็นชุมชนลาวที่มีการคมนาคมค่อนข้างสะดวกและใกล้กรุงเทพมหานคร ส่วนชุมชนลาวที่ไม่มีสระประสมเอือ /ɨa/ จะใช้สระประสมเอีย /ia/ แทนนั้น มักเป็นชุมชนลาวที่มีความเจริญน้อยกว่า การคมนาคมไม่สะดวก และอยู่ไกลกรุงเทพมหานคร

สำหรับระบบวรรณยุกต์ในภาษาลาวที่พูดในประเทศสปป.ลาว มีงานของวีระพงศ์ มีสถาน (2543) ซึ่งได้นำเสนอเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์ไว้ใน *“พจนานุกรมลาว–ไทย (Lao–Thai Dictionary)”* สรุปได้ดังนี้

ระบบเสียงภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์

พยัญชนะ ภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์มีพยัญชนะ 20 หน่วยเสียงดังแสดงในตารางที่ 64

ตารางที่ 64 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาว ถิ่นเวียงจันทน์ (ดัดแปลงจากวีระพงศ์ มีสถาน, 2543: VIII)

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งสอง	ริมฝีปากล่าง-ฟันบน	ปุ่มเหงือก	ปุ่มเหงือก-เพดานแข็ง	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	คอหอย
กัก	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t			k	ʔ
	ไม่ก้อง มีลม	ph		th			kh	
	ก้อง	b		d				
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง ไม่มีลม				c			
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f	s				h
นาสิก	ก้อง	m		n		ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น	ก้อง			l				
กึ่งสระ	ก้อง	w				y		

สระ ภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์มีสระเดี่ยวจำนวน 18 หน่วยเสียง และสระประสม 6 หน่วยเสียง ดังแสดงในตารางที่ 65

ตารางที่ 65 ระบบเสียงสระในภาษาลาว ถิ่นเวียงจันทน์ (ดัดแปลงจากวีระพงศ์ มีสถาน, 2543: X)

สระเดี่ยว						
ตำแหน่งของลิ้น / ระดับลิ้น	หน้า		กลางค่อนด้านหลัง		หลัง	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สูง	i	iː	ɨ	ɨː	u	uː
กลาง	e	eː	ə	əː	o	oː
ต่ำ	ɛ	ɛː	a	aː	ɔ	ɔː
สระประสม						
	ia	iːa	ɨa	ɨːa	ua	uːa

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์มีวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ได้แก่

1. วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ กลางต่ำขึ้น (Mid Low Rising Tone) ต้นเสียงเริ่มในระดับกลาง แล้วลดระดับลงเล็กน้อยก่อนจะสูงขึ้นในช่วงท้ายเสียง (ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์จัตวาในภาษาไทย) เช่น คำว่า ผี ขา ผม ปลา ตี เกา เบา ใด เป็นต้น

2. วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ กลางสูงขึ้น (Mid High Rising Tone) ต้นเสียงเริ่มในระดับกลาง แล้วสะบัดสูงขึ้นในช่วงท้ายเสียง เช่น คำว่า มี นา ทา ครู เป็นต้น
3. วรรณยุกต์คงระดับกลาง (Mid Tone) ต้นเสียงเริ่มในระดับกลางและคงระดับไปจนสิ้นเสียง เช่น คำว่า ข่า ผ่า ป่า เต่า บ่า ด่า พ่อ แม่ เป็นต้น
4. วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ ต่ำตก (Low Falling tone) ต้นเสียงเริ่มในระดับค่อนข้างต่ำแล้วลดลงอีกในช่วงท้ายเสียง (ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์เอกในภาษาไทย) ตัวอย่างเช่น คำว่า ผ้า ห้า ขาด ถูก บีบ บาด/บาตร เป็นต้น
5. วรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ กลางขึ้นตก (Mid Falling tone) ต้นเสียงเริ่มในระดับกลาง แล้วสูงขึ้นเล็กน้อยก่อนที่เสียงจะตกในช่วงท้าย (ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์โทในภาษาไทย) ตัวอย่างเช่น คำว่า ป้า ตู้ ม้า เค้า ธาตุ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของศิวพร ฮาซันนารี (2543) ที่ศึกษาระบบเสียงในภาษาลาว โดยศึกษาระบบเสียงในภาษาลาวหลวงพระบางที่บ้านปากเสียง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เปรียบเทียบกับระบบเสียงภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลยและภาษาลาวครั่งลุ่มน้ำท่าจีน ผลการวิจัยพบว่า ระบบเสียงภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว 20 หน่วยเสียงปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายได้ 9 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง เป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ระบบเสียงภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว 20 หน่วยเสียง ปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายได้ 9 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง เป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง

เมื่อเปรียบเทียบระบบเสียงในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย และภาษาลาวครั่ง ลุ่มน้ำท่าจีน ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า ภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวมีจำนวนเท่ากันคือ 20 หน่วยเสียง ปรากฏเป็นพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระมีจำนวนเท่ากันคือ 21 หน่วยเสียงเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง และมีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียงเท่ากัน

ศิวพร ฮาซันนารีอธิบายไว้ว่า ลักษณะการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์มีความแตกต่างกันเล็กน้อย คือการแตกตัวของหน่วยวรรณยุกต์ภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้ายและภาษาลาวครั่งเหมือนกันในทุกช่องยกเว้นการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในช่อง A ที่ภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็นแบบ A1-234 แต่การแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในช่อง A ของภาษาลาวด่านซ้ายเป็นแบบ A1-23-4 อีกประการหนึ่งถึงแม้การแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในช่อง DL ของภาษาลาวทั้ง 3 ถิ่นจะเหมือนกันคือ แตกตัวเป็น DL 123-4 แต่หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในช่อง DL4 จากภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 ในขณะที่หน่วยเสียงวรรณยุกต์ช่อง DL4 ของภาษาลาวด่านซ้ายเป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3

ผลการวิจัยเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาลาวทั้ง 3 ถิ่นจากวิทยานิพนธ์ของศิวพร ฮาซันนารี (2543) สรุปได้ดังนี้

ระบบเสียงภาษาลาวหลวงพระบาง

พยัญชนะ ภาษาลาวหลวงพระบางที่พูดในบ้านปากเสือง แขวงหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง เป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวทั้ง 20 หน่วยเสียง ไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ ดังแสดงในตารางที่ 66 ต่อไปนี้

ตารางที่ 66 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 22)

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งสอง	ริมฝีปาก-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	คอหอย
กัก	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t		k	ʔ
	ไม่ก้อง มีลม	p^h		t^h		k^h	
	ก้อง	b		d			
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง ไม่มีลม				c		
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f	s			h
นาสิก	ก้อง	m		n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น	ก้อง			l			
กึ่งสระ	ก้อง	w			j		

หน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วยเสียงสามารถปรากฏเป็นพยัญชนะต้นได้ทั้งหมด ได้แก่ /p-, t-, k-, ʔ-, p^h-, t^h-, k^h-, b-, d-, c-, f-, s-, h-, m-, n-, ɲ-, ŋ-, l-, w-, j-/ เป็นพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

สระ ภาษาลาวหลวงพระบางที่พูดในบ้านปากเสือง แขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง คือ /i, iː, e, eː, ɛ, ɛː, ɨ, ɨː, ə, əː, a, aː, u, uː, o, oː, ɔ, ɔː/ และมีสระประสม 3 หน่วยเสียงคือ /ia, ɨa, ua/

หน่วยเสียงสระในภาษาลาวหลวงพระบาง แสดงในตารางที่ 67 ต่อไปนี้

ตารางที่ 67 หน่วยเสียงสระในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 28)

ตำแหน่งของลิ้นและลักษณะของริมฝีปาก / ระดับลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า ไม่ห่อริมฝีปาก	ลิ้นส่วนกลาง ไม่ห่อริมฝีปาก	ลิ้นส่วนหลัง ห่อริมฝีปาก
สูง	i, iː	ɨ, ɨː	u, uː
กลางสูง	e, eː	ə, əː	o, oː
กลางต่ำ	ɛ, ɛː		ɔ, ɔː
ต่ำ		a, aː	
สระประสม	ia	ɨa	ua

วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาวมี 5 หน่วยเสียงดังนี้

1. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 มี 2 เสียงย่อย คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น [214] เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 2 ตกลงมายังระดับเสียงที่ 1 แล้วเลื่อนขึ้นไประดับเสียงที่ 4 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูงที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์เทียบกับการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

   /siw^{214}/ “สิว” /k^{h}iŋ^{214}/ “ขิง”

   นอกจากนี้หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ยังปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงสั้นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูงและอักษรกลางในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 2 ตกลงมายังระดับเสียงที่ 1 แล้วเลื่อนขึ้นไประดับเสียงที่ 5 [215] ตัวอย่างเช่น

   /kep^{215}/ “เก็บ” /k^{h}ut^{215}/ “ขุด”

2. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ /33/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นถึงจุดจบอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 3 โดยตลอด หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางและอักษรต่ำที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์ในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่าง

   /daːw^{33}/ “ดาว” /lom^{33}/ “ลม”

3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 มี 2 เสียงย่อย คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูงระดับ [55] เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นถึงจุดจบอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 5 โดยตลอด หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูง อักษรกลางและอักษรต่ำที่มีรูปวรรณยุกต์เอกในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/kɛː^{55}/ “แก่” /k^{h}aː^{55}/ “ข่า”

นอกจากนี้หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ยังปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงสั้นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 3 แล้วเลื่อนขึ้นไประดับเสียงที่ 5 [35] ตัวอย่างเช่น

/lap^{35}/ “ลับ” /nok^{35}/ “นก”

4. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ตก /21/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 2 แล้วตกลงมายังระดับเสียงที่ 1 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูง มีรูปวรรณยุกต์โทกำกับในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/huaj^{21}/ “ห้วย” /sɔːn^{21}/ “มะลิ”

นอกจากนี้หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 ยังปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงยาวซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูงและอักษรกลางในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/saːk^{21}/ “สาก” /dɛːt^{21}/ “แดด”

5. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก /453/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 4 เลื่อนขึ้นไประดับเสียงที่ 5 แล้วตกลงมายังระดับเสียงที่ 3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางและอักษรต่ำ มีรูปวรรณยุกต์โทกำกับในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/din^{453}/ “ดิ้น” /maː^{453}/ “ม้า”

นอกจากนี้หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 ยังปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงยาวซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/jaːk^{453}/ “ยาก” /k^{h}ɨːp^{453}/ “คีบ”

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว แสดงในภาพที่ 53 ต่อไปนี้

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว.1 /214/	ว.3 /55/	ว.4 /21/		ว.1 /215/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)	ว.2 /33/		ว.5 /453/		
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)					ว.3 /35/

ภาพที่ 53 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 36)

โครงสร้างพยางค์

ลักษณะโครงสร้างพยางค์ของภาษาลาวหลวงพระบาง มีโครงสร้างพยางค์แบ่งเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. โครงสร้างพยางค์แบบ CV^T หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว สระเสียงสั้น มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างของพยางค์ที่ไม่เน้น ตัวอย่างเช่น

   /ka^{33} du:k^{21}/ “กระดูก” /ka^{33} bot^{214}/ “แกล้ง”

2. โครงสร้างพยางค์แบบ CVV^T หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว มีสระเป็นเสียงสระเดี่ยวเสียงยาวหรือสระประสม มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ได้ทุกหน่วยเสียง ตัวอย่างเช่น

   /kaː^{33}/ “กา”
   /sɨa^{55}/ “เชื่อ”
   /k^{h}aː^{214}/ “ขา”

3. โครงสร้างพยางค์แบบ $CV(V)N^T$ หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว มีสระเสียงสั้น เสียงยาว หรือสระประสม มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะนาสิกหรือพยัญชนะกึ่งสระ มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ได้ทุกหน่วยเสียง ตัวอย่างเช่น

   /dom^{33}/ “ดม”
   /kaw^{55}/ “เก่า”
   /baːŋ^{33}/ “บาง”

4. โครงสร้างพยางค์แบบ CVS^T หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว สระเสียงสั้น และมีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกัก มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 และ 3 ตัวอย่างเช่น

/kep^{215}/	“เก็บ”
/suk^{215}/	“สุก”
/mat^{35}/	“ผูก”

5. โครงสร้างพยางค์แบบ $CVVS^T$ หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว สระเสียงยาว หรือสระประสม และมีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกัก มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 และ 5 ตัวอย่างเช่น

/ʔɛːp^{21}/	“กล่อง”
/nuak^{21}/	“หนวก”
/miːt^{453}/	“มีด”

โครงสร้างคำหลายพยางค์ในภาษาลาวหลวงพระบาง เกิดจากการนำโครงสร้างของคำพยางค์เดียวดังกล่าวข้างต้นมารวมกัน โดยโครงสร้างพยางค์แบบที่ 1 CV^T เป็นพยางค์ที่ไม่เน้นของคำประสม ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวแสดงตัวอย่างข้อมูลคำ 2-4 พยางค์ เช่น

/ka^{33} tɔːm^{33} sɨa^{21}/	“กระดุม”
/ta^{33} wen^{33}/	“พระอาทิตย์”
/p^{h}a^{33} jaːt^{453} t^{h}ɔːk^{453} t^{h}ɔːŋ^{453}/	“โรคห่า”

ระบบเสียงภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย

พยัญชนะ ภาษาลาวด่านซ้ายซึ่งพูดที่หมู่บ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง เป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวทั้ง 20 หน่วยเสียง ไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ ดังแสดงในตารางที่ 68 ต่อไปนี้

ตารางที่ 68 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 42)

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งสอง	ริมฝีปาก-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	คอหอย
กัก หรือระเบิด	ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t		k	ʔ
	ไม่ก้อง มีลมก้อง	p^{h}		t^{h}		k^{h}	
		b		d			
กึ่งเสียดแทรก	ไม่ก้อง ไม่มีลม				c		

ลักษณะของเสียง	ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งสอง	ริมฝีปาก-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	คอหอย
เสียดแทรก	ไม่ก้อง		f	s			h
นาสิก	ก้อง	m		n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น	ก้อง			l			
กึ่งสระ	ก้อง	w			j		

หน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วยเสียงสามารถปรากฏเป็นพยัญชนะต้นได้ทั้งหมด คือ /p-, t-, k-, ʔ-, p^h-, t^h-, k^h-, b-, d-, c-, f-, s-, h-, m-, n-, ɲ-, ŋ-, l-, w-, j-/ เป็นพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง คือ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

สระ ภาษาลาวด่านซ้ายซึ่งพูดที่บ้านแสงภา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย มีหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง คือ /i, iː, e, eː, ɛ, ɛː, ɨ, ɨː, ə, əː, a, aː, u, uː, o, oː, ɔ, ɔː/ และมีสระประสม 3 หน่วยเสียงคือ /ia, ɨa, ua/ หน่วยเสียงสระในภาษาลาวด่านซ้ายแสดงในตารางที่ 69 ต่อไปนี้

ตารางที่ 69 หน่วยเสียงสระในภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 48)

ตำแหน่งของลิ้นและลักษณะของริมฝีปาก / ระดับลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า ไม่ห่อริมฝีปาก	ลิ้นส่วนกลาง ไม่ห่อริมฝีปาก	ลิ้นส่วนหลัง ห่อริมฝีปาก
สูง	i, iː	ɨ, ɨː	u, uː
กลางสูง	e, eː	ə, əː	o, oː
กลางต่ำ	ɛ, ɛː		ɔ, ɔː
ต่ำ		a, aː	
สระประสม	ia	ɨa	ua

วรรณยุกต์ ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลยมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียงดังนี้

1. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 มี 2 เสียงย่อย คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น [214] เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 2 ตกลงมายังระดับเสียงที่ 1 แล้วเลื่อนขึ้นไประดับเสียงที่ 4 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูงที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์เทียบกับการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/saːw^{214}/ “สาว”

นอกจากนี้หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ยังปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงสั้นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูงและอักษรกลางในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 2 ตกลงมายังระดับเสียงที่ 1 แล้วเลื่อนขึ้นไประดับเสียงที่ 5 [215] ตัวอย่างเช่น

/top^{215}/ “ตบ” /sip^{215}/ “สิบ”

2. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ /33/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นถึงจุดจบอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 3 โดยตลอด หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์ในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่าง

/taː^{33}/ “ตา” /ʔaj^{33}/ “ไอ”

3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 มี 2 เสียงย่อย คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูงระดับ [55] เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นถึงจุดจบอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 5 โดยตลอด หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูง อักษรกลางและอักษรต่ำที่มีรูปวรรณยุกต์เอกในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน และพยางค์เป็นในการเขียนภาษาไทยมาตรฐานซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำ ไม่มีรูปวรรณยุกต์ ตัวอย่างเช่น

/jaːn^{55}/ “เกรง”
/tiːn^{55}/ “ตื่น”
/laːj^{55}/ “ลาย”

นอกจากนี้หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ยังปรากฏในพยางค์ตายซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน มีสระเสียงสั้นและเสียงยาว เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 3 แล้วเลื่อนขึ้นไประดับเสียงที่ 5 [35] ตัวอย่างเช่น

/miːt^{35}/ “มีด” /haːk^{35}/ “ราก”

4. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่ำ-ตก /21/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 2 แล้วตกลงมายังระดับเสียงที่ 1 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูง มีรูปวรรณยุกต์โทกำกับในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/saj^{21}/ “ไส้” /hɛːŋ^{21}/ “แห้ง”

นอกจากนี้หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 ยังปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงยาวซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูงและอักษรกลางในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/bɛːk^{21}/ “แบก” /saːk^{21}/ “สาก”

5. หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 คือ หน่วยเสียงวรรณยุกต์สูง-ตก /43/ เป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีจุดเริ่มต้นของเสียงอยู่ประมาณระดับเสียงที่ 4 แล้วตกลงมายังระดับเสียงที่ 3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์นี้ปรากฏในพยางค์เป็นซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางและอักษรต่ำ มีรูปวรรณยุกต์โทกำกับในการเขียนคำภาษาไทยมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น

/lin^{43}/ “ลิ้น” /pa:^{43}/ “ป้า”

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย แสดงในภาพที่ 54 ต่อไปนี้

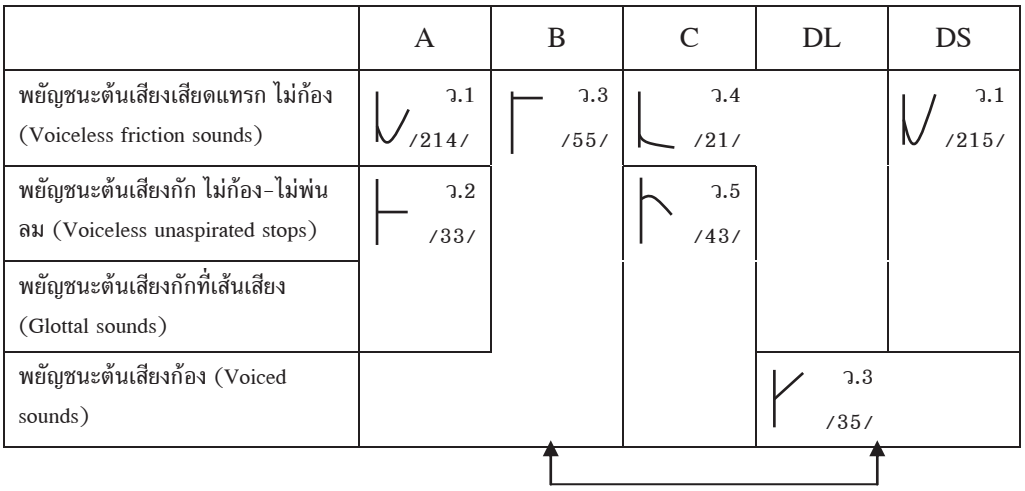

ภาพที่ 54 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 56)

ข้อสังเกต: ในงานของศิวพร ฮาซันนารี ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลยมีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ A กับ B แบบ A4=B1234 และมีวรรณยุกต์ใน DL4 และ DS4 เป็นหน่วยเสียงย่อย และนอกจากนี้วรรณยุกต์ใน C234 ยังเป็นคนละหน่วยเสียงกับวรรณยุกต์ใน DL4 ซึ่งแตกต่างจากภาษาลาวหลวงพระบางที่กล่าวข้างต้นที่วรรณยุกต์ใน A4 เป็นคนละหน่วยเสียงกับวรรณยุกต์ใน B1234 และวรรณยุกต์ใน C234 กับ DL4 เป็นหน่วยเสียงเดียวกัน

โครงสร้างพยางค์

ลักษณะโครงสร้างพยางค์ของภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย มีโครงสร้างพยางค์แบ่งเป็น 5 ลักษณะเช่นเดียวกับภาษาลาวหลวงพระบาง ดังนี้

1. โครงสร้างพยางค์แบบ CV^T หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว สระเสียงสั้น มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างของพยางค์ที่ไม่เน้น ตัวอย่างเช่น

/ku^{33} la:p^{21}/ “กุหลาบ” /ka^{33} ta:^{43}/ “ตะกร้า”

2. โครงสร้างพยางค์แบบ CVV^T หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว มีสระเป็นเสียงสระเดี่ยวเสียงยาวหรือสระประสม มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ได้ทุกหน่วยเสียง ตัวอย่างเช่น

/miː^{55}/	“มี”
/tuː^{43}/	“ตู้”
/kɨa^{33}/	“เกลือ”

3. โครงสร้างพยางค์แบบ $CV(V)N^T$ หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว มีสระเสียงสั้น เสียงยาว หรือสระประสม มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะนาสิกหรือพยัญชนะกึ่งสระ มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ได้ทุกหน่วยเสียง ตัวอย่างเช่น

/saːm^{33}/	“ชาม”
/kaw^{43}/	“เก้า”
/t^{h}iaŋ^{55}/	“เที่ยง”

4. โครงสร้างพยางค์แบบ CVS^T หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว สระเสียงสั้น และมีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกัก มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 และ 3 ตัวอย่างเช่น

/ʔot^{215}/	“อด”
/lak^{35}/	“ลัก”
/sip^{215}/	“สิบ”

5. โครงสร้างพยางค์แบบ $CVVS^T$ หมายถึง โครงสร้างพยางค์ที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงพยัญชนะเดี่ยว สระเสียงยาว หรือสระประสม และมีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงกัก มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 และ 4 ตัวอย่างเช่น

/luak^{35}/	“ลวก”
/diːt^{21}/	“ดีด”
/piak^{21}/	“เปียก”

โครงสร้างคำหลายพยางค์ในภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลยเกิดจากการนำโครงสร้างของคำพยางค์เดียวดังกล่าวข้างต้นมารวมกัน โดยโครงสร้างพยางค์แบบที่ 1 CV^T เป็นพยางค์ที่ไม่เน้นของคำประสม ในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าวแสดงตัวอย่างข้อมูลคำ 2 พยางค์และ 3 พยางค์ เช่น

/ka^{33} boːj^{33}/	“กระบวย”
/sa^{33} laj^{55} tuː^{33}/	“กลอน”
/bak^{215} ka^{33} t^{h}an^{55}/	“พุทรา”

นอกจากการศึกษาระบบเสียงในภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายแล้ว ในงานวิจัยดังกล่าวยังได้เปรียบเทียบระบบเสียงในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งที่ศึกษาในงานวิจัยเรื่อง *"ระบบเสียงภาษาลาวของลุ่มน้ำท่าจีน"* ของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2531) ซึ่งศึกษาภาษาลาวครั่งที่จังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี และนครปฐม

ผลการเปรียบเทียบระบบเสียงของภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งในงานวิจัยของศิวพร ฮาซันนารี (2543) สรุปได้ดังนี้

เปรียบเทียบพยัญชนะ ภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งมีหน่วยเสียงพยัญชนะจำนวน 20 หน่วยเสียงเท่ากัน ดังแสดงในตารางที่ 70 ต่อไปนี้

ตารางที่ 70 หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย และภาษาลาวครั่ง ลุ่มน้ำท่าจีน (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 63)

ลักษณะของเสียง / ฐานกรณ์ / คุณสมบัติของเสียง	ริมฝีปากทั้งสอง	ริมฝีปาก-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	คอหอย
กัก หรือระเบิด: ไม่ก้อง ไม่มีลม	p		t		k	ʔ
กัก หรือระเบิด: ไม่ก้อง มีลม	p^h		t^h		k^h	
กัก หรือระเบิด: ก้อง	b		d			
กึ่งเสียดแทรก: ไม่ก้อง ไม่มีลม				c		
เสียดแทรก: ไม่ก้อง		f	s			h
นาสิก: ก้อง	m		n	ɲ	ŋ	
ข้างลิ้น: ก้อง			l			
กึ่งสระ: ก้อง	w			j		

จากตารางที่ 70 จะเห็นได้ว่า ภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งมีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วยเสียงเท่ากัน สามารถปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นได้ทั้ง 20 หน่วยเสียง คือ /p-, t-, k-, ʔ-, p^h-, t^h-, k^h-, b-, d-, c-, f-, s-, h-, m-, n-, ɲ-, ŋ-, l-, w-, j-/ และเป็นพยัญชนะท้ายได้ 9 หน่วยเสียง คือ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

เปรียบเทียบพยัญชนะต้น ในงานวิจัยของศิวพร ฮาซันนารี (2543) ได้แสดงการเปรียบเทียบพยัญชนะต้นของคำในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง แล้วจัดลักษณะของพยัญชนะต้นได้ดังนี้

1. เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งปรากฏเป็นเสียงเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

	ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
/p-/:	p-	p-	p-	
	pok^{214}	pok^{215}	pok^{452}	“ปก”
	piw^{33}	piw^{33}	piw^{33}	“ปลิว”
/t-/:	t-	t-	t-	
	tiːn^{33}	tiːn^{33}	tiːn^{33}	“เท้า”
	tuː^{453}	tuː^{43}	tuː^{35}	“ตู้”
/k-/:	k-	k-	k-	
	kɔːn^{55}	kɔːn^{55}	kɔːn^{34}	“ก่อน”
	kiaŋ^{453}	kiaŋ^{43}	kiaŋ^{35}	“เกลี้ยง”
/ʔ-/:	ʔ-	ʔ-	ʔ-	
	ʔot^{215}	ʔot^{215}	ʔot^{452}	“อด”
	ʔɛːw^{33}	ʔɛːw^{33}	ʔɛːw^{33}	“เอว”
/p^{h}-/:	p^{h}-	p^{h}-	p^{h}-	
	p^{h}ua^{214}	p^{h}ua^{214}	p^{h}ua^{452}	“ผัว”
	p^{h}ɨak^{21}	p^{h}ɨak^{21}	p^{h}ɨak^{44}	“เผือก”
/t^{h}-/:	t^{h}-	t^{h}-	t^{h}-	
	t^{h}uaj^{21}	t^{h}uaj^{21}	t^{h}uaj^{44}	“ถ้วย”
	t^{h}ɛːŋ^{33}	t^{h}ɛːŋ^{55}	t^{h}ɛːŋ^{33}	“แทง”
/k^{h}-/:	k^{h}-	k^{h}-	k^{h}-	
	k^{h}op^{215}	k^{h}op^{215}	k^{h}op^{452}	“ขบ”
	k^{h}iat^{21}	k^{h}iat^{55}	k^{h}iat^{35}	“โกรธ”
/b-/:	b-	b-	b-	
	baːt^{21}	baːt^{21}	baːt^{44}	“บาด”
	baːj^{55}	baːj^{55}	baːj^{34}	“บ่าย”
/d-/:	d-	d-	d-	
	dom^{33}	dom^{33}	dom^{33}	“ดม”
	diːt^{21}	diːt^{21}	diːt^{44}	“ดีด”
/c-/:	c-	c-	c-	
	cɔːn^{33} p^{h}ɔːn^{33}	cɔːn^{33} p^{h}ɔːn^{55}	cɔːn^{33} p^{h}ɔːn^{33}	“พังพอน”
/f-/:	f-	f-	f-	
	fon^{214}	fon^{214}	fon^{452}	“ฝน”
	fuː^{33}	fuː^{55}	fuː^{33}	“ฟู”

	ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
/s-/:	s-	s-	s-	
	set^{215}	set^{215}	set^{34}	“เซ็ด”
	suaj^{214}	suaj^{214}	suaj^{452}	“สาย(เวลา)”
/h-/:	h-	h-	h-	
	hom^{55}	hom^{55}	hom^{34}	“ห่ม”
	haːk^{453}	haːk^{35}	haːk^{35}	“ราก”
/m-/:	m-	m-	m-	
	man^{33}	man^{55}	man^{33}	“มัน”
	muan^{55}	muan^{55}	muan^{34}	“ไพเราะ”
/n-/:	n-	n-	n-	
	nok^{35}	nok^{35}	nok^{34}	“นับ”
	nom^{33}	nom^{55}	nom^{33}	“นม”
/ɲ-/:	ɲ-	ɲ-	ɲ-	
	ɲaːp^{21}	ɲaːp^{21}	ɲaːp^{44}	“หยาบ”
	ɲaː^{55}	ɲaː^{55}	ɲaː^{34}	“ย่า”
/ŋ-/:	ŋ-	ŋ-	ŋ-	
	ŋua^{33}	ŋua^{33}	ŋua^{33}	“วัว”
	ŋɔːk^{21}	ŋɔːk^{21}	ŋɔːk^{44}	“หงอก”
/l-/:	l-	l-	l-	
	lin^{453}	lin^{43}	lin^{35}	“ลิ้น”
	lɛːk^{453}	lɛːk^{35}	lɛːk^{35}	“แลก”
/w-/:	w-	w-	w-	
	wat^{215}	wat^{215}	wat^{452}	“หวัด”
	wɛːn^{55}	wɛːn^{55}	wɛːn^{34}	“กระจก”
/j-/:	j-	j-	j-	
	jen^{33}	jen^{55}	jen^{33}	“เย็น”
	jaːk^{21}	jaːk^{21}	jaːk^{44}	“อยาก”

ตัวอย่างคำศัพท์ในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งมีหน่วยเสียงตรงกันทั้งพยัญชนะต้น 20 หน่วยเสียง คือ /p-, t-, k-, ʔ-, p^{h}-, t^{h}-, k^{h}-, b-, d-, c-, f-, s-, h-, m-, n-, ɲ-, ŋ-, l-, w-, j-/

นอกจากเสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นที่ปรากฏเป็นเสียงเดียวกันทั้ง 3 ถิ่นแล้ว ยังพบความสัมพันธ์ของเสียงปฏิภาคที่สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อย โดยในงานของศิวพร ฮาซันนารี (2543) นำเสนอตัวอย่างเสียงปฏิภาคกลุ่มย่อยดังนี้

2. เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายเป็นเสียงเดียวกัน และแตกต่างจากภาษาลาวครั่ง มีดังนี้

2.1 หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /h/ ในภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายแต่ในภาษาลาวครั่ง เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ŋ/ ในงานวิจัยของศิวพร ฮาซันนารี (2543) พบตัวอย่างข้อมูลจำนวน 2 คำ คือ

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
hɨa^{55}	hɨa^{55}	ŋɨa^{34}	“เหงื่อ”
hɨak^{453}	hɨak^{55}	ŋɨak^{44}	“เหงือก”

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คำที่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้าย เป็น h- และภาษาลาวครั่งเป็น ŋ- นั้น สัมพันธ์กับรูปเขียนพยัญชนะต้น **หง** ในภาษาไทยและสัมพันธ์กับหน่วยเสียงภาษาไทดั้งเดิม *hŋ แทนเสียงพยัญชนะนาสิกเพดานอ่อน ไม่ก้องที่ฟัง กวย ลี (Li, 1977) ได้สืบสร้างไว้

2.2 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /ɲ/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวครั่งเป็น /j/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
ɲiŋ^{33}	ɲiŋ^{55}	jiŋ^{33}	“ยิง”

2.3 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /b/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวครั่งเป็น /h/ ได้แก่

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
bua^{33} la^{33} p^{h}aː^{33}	bua^{33} la^{55} p^{h}aː^{55}	hua^{452} la^{33} p^{h}aː^{33}	“โหระพา”

3. เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็นเสียงเดียวกัน และแตกต่างจากภาษาลาวด่านซ้าย

3.1 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็น /s/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /c/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
siː^{21}	ciː^{43}	siː^{35}	“ชี้”

3.2 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็น /ɲ/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /j/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
ɲiaw^{55}	jiaw^{55}	ɲiaw^{34}	“ปัสสาวะ”

3.3 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็น /m/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /b/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
men^{55}	ben^{55}	men^{34}	“เม่น”

3.4 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็น /j/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /h/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
jaːk^{453}	haːk^{55}	jaːk^{35}	“ยาก”

3.5 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็น /n/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /m/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
nuat^{21}	muat^{21}	nuat^{44}	“หนวด”

3.6 หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็น /n/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /d/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
nep^{35}	dep^{214}	nep^{452}	“เหน็บ”

4. เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวด่านซ้ายและภาษาลาวครั่งเป็น /p^{h}/ สัมพันธ์กับเสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางเป็น /b/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
bɛʔ^{215}	p^{h}ɛʔ^{35}	p^{h}ɛʔ^{34}	“แพะ”

5. หน่วยเสียงพยัญชนะต้นของภาษาลาวหลวงพระบางเป็น /m/ แต่ในภาษาลาวครั่งเป็น /b/ ส่วนในภาษาลาวด่านซ้ายเป็นได้ทั้ง /m/ และ /b/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
mak^{35} miːˑ^{55}	bak^{215} miːˑ^{35}	bak^{452} miːˑ^{34}	“ขนุน”
mak^{35} moːˑ^{33}	mak^{35} moːˑ^{33}	bak^{452} moːˑ^{33}	“แตงโม”
mak^{35} siːˑ^{214} daːˑ^{33}	mak^{35} siːˑ^{214} daːˑ^{33}	bak^{452} siːˑ^{452} daːˑ^{33}	“ฝรั่ง”
ma^{55} huːt^{21}	ma^{55} huːt^{21}	bak^{452} k^{h}uːt^{44}	“มะกรูด”

ศิวพร ฮาซันนารี (2543: 71) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า กลุ่มคำดังกล่าวเป็นหมวดคำผักและผลไม้ทั้งสิ้น และได้สรุปไว้ว่า หมวดคำผักและผลไม้ของภาษาลาวหลวงพระบางจะใช้คำนำหน้าว่า /mak^{55}/ ภาษาลาวครั่งใช้คำนำหน้าว่า /bak^{452}/ ส่วนภาษาลาวด่านซ้ายจะใช้ทั้งคำว่า /bak^{215}/, /mak^{55}/ และการลดพยางค์ (ศิวพร ฮาซันนารีไม่ได้กล่าวถึงการลดพยางค์ในภาษาลาวหลวงพระบาง

แต่จากตัวอย่างที่นำเสนอในวิทยานิพนธ์ฉบับดังกล่าว การลดพยางค์ปรากฏในภาษาลาวหลวงพระบางด้วย เช่นคำว่า “มะกรูด” เป็นต้น)

เปรียบเทียบเสียงพยัญชนะท้าย

ในงานวิจัยดังกล่าวได้แสดงการเปรียบเทียบพยัญชนะท้ายของคำในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง แล้วจัดลักษณะของพยัญชนะท้ายได้ดังนี้

1. เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง ปรากฏเป็นเสียงเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

	ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
/-p/:	-p	-p	-p	
	nap^{35}	nap^{35}	nap^{34}	“นับ”
	biːp^{21}	biːp^{21}	biːp^{44}	“บีบ”
/-t/:	-t	-t	-t	
	tat^{215}	tat^{215}	tat^{452}	“ตัด”
	diːt^{21}	diːt^{21}	diːt^{44}	“ดีด”
/-k/:	-k	-k	-k	
	hak^{215}	hak^{215}	hak^{452}	“หัก”
	juak^{21}	juak^{21}	juak^{44}	“หยวก”
/-ʔ/:	-ʔ	-ʔ	-ʔ	
	bɛʔ^{215}	pʰɛʔ^{35}	pʰɛʔ^{34}	“แพะ”
/-m/:	-m	-m	-m	
	tom^{453}	tom^{43}	tom^{35}	“ต้ม”
	haːm^{214}	haːm^{214}	haːm^{452}	“หาม”
/-n/:	-n	-n	-n	
	din^{33}	din^{33}	din^{33}	“ดิน”
	lon^{55}	lon^{55}	lon^{34}	“หล่น”
/-ŋ/:	-ŋ	-ŋ	-ŋ	
	luŋ^{33}	luŋ^{55}	luŋ^{33}	“ลุง”
	faŋ^{214}	faŋ^{214}	faŋ^{452}	“ฝัง”
/-w/:	-w	-w	-w	
	maw^{33}	maw^{55}	maw^{33}	“เมา”
	haːw^{214}	haːw^{214}	haːw^{452}	“หาว”
/-j/:	-j	-j	-j	
	saj^{453}	saj^{55}	saj^{35}	“ใช้”
	ʔaːj^{453}	ʔaːj^{55}	ʔaːj^{35}	“พี่ชาย”

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งมีการใช้หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายตรงกันทั้ง 9 หน่วยเสียง คือ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -ŋ, -w, -j/

นอกจากเสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่ปรากฏเป็นเสียงเดียวกันทั้ง 3 ถิ่นแล้ว ยังมีลักษณะเสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่ภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายเป็นเสียงเดียวกันแต่แตกต่างจากภาษาลาวครั่ง ดังนี้

2. หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายของภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /ʔ/ แต่หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายของภาษาลาวครั่งเป็น /k/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
$k^hu ʔ^{453}$	$k^hu ʔ^{35}$	k^huk^{34}	“คุก(เข่า)”

เปรียบเทียบหน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระของภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งมีจำนวน 21 หน่วยเสียงเท่ากัน ประกอบด้วยสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง ได้แก่ /i, iː, e, eː, ɛ, ɛː, ɨ, ɨː, ə, əː, a, aː, u, uː, o, oː, ɔ, ɔː/ และมีสระประสม 3 หน่วยเสียงคือ /ia, ɨa, ua/ ดังแสดงในตารางที่ 71

ตารางที่ 71 หน่วยเสียงสระในภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย และภาษาลาวครั่ง ลุ่มน้ำท่าจีน (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 75)

ตำแหน่งของลิ้นและลักษณะของริมฝีปาก / ระดับลิ้น	ลิ้นส่วนหน้า ไม่ห่อริมฝีปาก	ลิ้นส่วนกลาง ไม่ห่อริมฝีปาก	ลิ้นส่วนหลัง ห่อริมฝีปาก
สูง	i, iː	ɨ, ɨː	u, uː
กลางสูง	e, eː	ə, əː	o, oː
กลางต่ำ	ɛ, ɛː		ɔ, ɔː
ต่ำ		a, aː	
สระประสม	ia	ɨa	ua

ศิวพร ฮาซันนารี (2543) ได้แสดงการเปรียบเทียบหน่วยเสียงสระในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง แล้วจัดลักษณะของหน่วยเสียงสระได้ดังนี้

1. หน่วยเสียงสระในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง มีจำนวนหน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียงเท่ากัน แบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

	ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
/i/	him^{214}	him^{214}	him^{452}	“ริม”
	sip^{215}	sip^{215}	sip^{452}	“สิบ”
/iː/	miː^{33}	miː^{33}	miː^{33}	“มี”
	diːt^{21}	diːt^{21}	diːt^{44}	“ดีด”
/e/	kep^{215}	kep^{215}	kep^{452}	“เก็บ”
	jen^{33}	jen^{33}	jen^{33}	“เย็น”
/eː/	heːw^{214}	heːw^{214}	heːw^{452}	“เหว”
	k^{h}eːŋ^{55}	k^{h}eːŋ^{55}	k^{h}eːŋ^{34}	“เข่ง”
/ɛ/	k^{h}ɛw^{33}	k^{h}ɛw^{55}	k^{h}ɛw^{44}	“ฟัน”
	bɛʔ^{215}	p^{h}ɛʔ^{55}	p^{h}ɛʔ^{34}	“แพะ”
/ɛː/	wɛːn^{55}	wɛːn^{55}	wɛːn^{34}	“กระจก”
	dɛːt^{21}	dɛːt^{21}	dɛːt^{35}	“แดด”
/ɨ/	k^{h}ɨn^{21}	k^{h}ɨn^{21}	k^{h}ɨn^{44}	“ขึ้น”
	nɨŋ^{55}	nɨŋ^{55}	nɨŋ^{34}	“นึ่ง”
/ɨː/	k^{h}ɨːp^{453}	k^{h}ɨːp^{55}	k^{h}ɨːp^{35}	“คีบ”
	sɨː^{453}	sɨː^{43}	sɨː^{35}	“ซื้อ”
/ə/	lək^{35}	lək^{35}	lək^{34}	“ลึก”
	ŋən^{33}	ŋən^{55}	ŋən^{33}	“เงิน”
/əː/	kəːn^{33}	kəːn^{33}	kəːn^{33}	“เกิน”
	ləːj^{33}	ləːj^{55}	ləːj^{33}	“เลย”
/a/	dam^{33}	dam^{33}	dam^{33}	“ดำ”
	nap^{35}	nap^{35}	nap^{34}	“นับ”
/aː/	haːm^{214}	haːm^{214}	haːm^{452}	“หาม”
	jaːk^{21}	jaːk^{21}	jaːk^{44}	“อยาก”
/u/	suk^{215}	suk^{215}	suk^{452}	“สุก”
	k^{h}um^{33}	k^{h}um^{55}	k^{h}um^{33}	“คุม”
/uː/	huː^{453}	huː^{43}	huː^{35}	“รู้”
	k^{h}uːt^{215}	k^{h}uːt^{215}	k^{h}uːt^{452}	“ขูด”
/o/	k^{h}ok^{35}	k^{h}ok^{35}	k^{h}ok^{34}	“ครก”
	top^{215}	top^{215}	top^{452}	“ตบ”
/oː/	soː^{55}	soː^{55}	soː^{34}	“โซ่”
	toː^{33}	toː^{33}	toː^{33}	“ตัว”
/ɔ/	k^{h}ɔŋ^{21}	k^{h}ɔŋ^{21}	k^{h}ɔŋ^{44}	“ข้อง”
/ɔː/	bɔːt^{21}	bɔːt^{21}	bɔːt^{44}	“บอด”

	ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
	pɔːk^{21}	pɔːk^{21}	pɔːk^{44}	“ปอก”
/ia/	mia^{33}	mia^{33}	mia^{33}	“เมีย”
	siam^{214}	siam^{214}	siam^{452}	“เสียม”
/ɨa/	kɨa^{33}	kɨa^{33}	kɨa^{33}	“เกลือ”
	dɨan^{33}	dɨan^{33}	dɨan^{33}	“เดือน”
/ua/	muan^{55}	muan^{55}	muan^{34}	“ไพเราะ”
	luak^{453}	luak^{43}	luak^{35}	“ลวก”

นอกจากเสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงสระที่ปรากฏเป็นเสียงเดียวกันในภาษาลาวทั้ง 3 ถิ่นแล้ว ในงานวิจัยดังกล่าวยังแสดงความสัมพันธ์ของเสียงปฏิภาคที่สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อย แต่มีตัวอย่างจำนวนจำกัด ดังนี้

2. เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงสระภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวด่านซ้ายเป็นเสียงเดียวกัน แต่แตกต่างจากภาษาลาวครั่ง

2.1 หน่วยเสียงสระของภาษาลาวหลวงพระบาง และภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /ua/ แต่หน่วยเสียงสระของภาษาลาวครั่งเป็น /ɔ/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
suaj^{21}	suaj^{21}	sɔːj^{33}	“ช่วย”

2.2 หน่วยเสียงสระของภาษาลาวหลวงพระบาง และภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /ɨ/ แต่หน่วยเสียงสระของภาษาลาวครั่งเป็น /əː/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
tɨːm^{33}	tɨːm^{33}	təːm^{33}	“เติม”

2.3 หน่วยเสียงสระของภาษาลาวหลวงพระบาง และภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /u/ แต่หน่วยเสียงสระของภาษาลาวครั่งเป็น /o/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
buŋ^{453}	buŋ^{43}	mɛːŋ^{33} boŋ^{35}	“บุ้ง”

2.4 หน่วยเสียงสระของภาษาลาวหลวงพระบาง และภาษาลาวด่านซ้ายเป็น /ɨa/ แต่หน่วยเสียงสระของภาษาลาวครั่งเป็น /aː/ ตัวอย่าง

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
k^{h}iː^{21} fɨa^{453}	k^{h}iː^{21} fɨa^{43}	k^{h}iː^{33} faː^{35}	“เมฆ”

3. หน่วยเสียงสระของภาษาลาวหลวงพระบาง และภาษาลาวครั่งเป็นหน่วยเสียงสระ /ɨa/ แต่ในภาษาลาวด่านซ้ายเป็นหน่วยเสียงสระ /əː/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
pɨaj^{55}	pəːj^{33}	pɨaj^{33}	“เปลือย”
ʔɨaj^{453}	ʔəːj^{43}	ʔɨaj^{35}	“พี่สาว”

4. เสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงสระภาษาลาวด่านซ้ายและภาษาลาวครั่งเป็นเสียงเดียวกัน และแตกต่างจากภาษาลาวหลวงพระบาง

4.1 หน่วยเสียงสระของภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งเป็น /ɨ/ แต่หน่วยเสียงสระของภาษาลาวหลวงพระบางเป็น /ə/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
paː^{33} mək^{55}	paː^{33} mɨk^{55}	paː^{33} mɨk^{34}	“ปลาหมึก”

4.2 หน่วยเสียงสระของภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งเป็น /ɛː/ แต่หน่วยเสียงสระของภาษาลาวหลวงพระบางเป็น /ia/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
ŋian^{214}	ŋɛːn^{214}	ŋɛːn^{452}	“แหงน”

4.3 หน่วยเสียงสระ /a/ ซึ่งตามด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะ /j/ ในภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง แต่หน่วยเสียงสระในภาษาลาวหลวงพระบางเป็นหน่วยเสียง /əː/ ตามด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะ /w/ ตัวอย่างเช่น

ลาวหลวงพระบาง	ลาวด่านซ้าย	ลาวครั่ง	ความหมาย
səːw^{55}	saj^{55}	saj^{34}	“ใส่”
ɲəːw^{55}	ɲaj^{55}	ɲaj^{34}	“ใหญ่”
məːw^{55}	maj^{55}	maj^{34}	“ใหม่”
nɔːŋ^{453} pʰəːw^{453}	nɔːŋ^{43} pʰaj^{43}	nɔːŋ^{35} pʰaj^{35}	“น้องสะใภ้”

ศิวพร ฮาซันนารี (2543: 80) นำเสนอในงานวิจัยดังกล่าวว่า คำในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำที่มีหน่วยเสียงสระ /a/ ตามด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะ /j/ ในภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง มีเสียงปฏิภาคกับหน่วยเสียงสระ /əː/ ตามด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะ /w/ ในภาษาลาวหลวงพระบางและสัมพันธ์กับคำที่มีรูปสระ ใ- ในภาษาไทย แต่เนื่องจากในงานวิจัยดังกล่าวมีตัวอย่างคำศัพท์ 1 หรือ 2 ตัวอย่างเท่านั้นที่แสดงให้เห็นเสียงปฏิภาคของหน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย และหน่วยเสียงสระ จึงยังไม่อาจสรุปได้ว่าความแตกต่างของเสียงปฏิภาคข้างต้นเป็นความแตกต่างที่อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาถิ่นอื่นที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันหรือไม่ ประเด็นดังกล่าวจึงยังต้องมีการศึกษาต่อไป

เปรียบเทียบหน่วยเสียงวรรณยุกต์

ในวิทยานิพนธ์ของศิวพร ฮาซันนารี (2543) ได้เปรียบเทียบหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง โดยเลือกภาษาลาวครั่ง จังหวัดชัยนาท ในงานวิจัยของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ และสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2531) มาเปรียบเทียบ เนื่องจากในงานวิจัยดังกล่าวนำเสนอให้เห็นว่า ภาษาลาวในลุ่มน้ำท่าจีนมีระบบเสียงเหมือนกันทั้ง 3 ถิ่น ต่างกันเพียงลักษณะทางสัทศาสตร์ของวรรณยุกต์เท่านั้น

ภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งมีหน่วยเสียงวรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียงเท่ากัน ดังแสดงในภาพที่ 55 ต่อไปนี้

- ภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสปป.ลาว

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว.1 /214/	ว.3 /55/	ว.4 /21/		ว.1 /215/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)	ว.2 /33/		ว.5 /453/		
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)					ว.3 /35/

- ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว.1 /214/	ว.3 /55/	ว.4 /21/		ว.1 /215/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)	ว.2 /33/		ว.5 /43/		
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)				ว.3 /35/	

- ภาษาลาวครั่ง จังหวัดชัยนาท

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	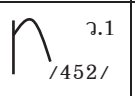 ว.1 /452/	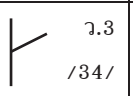 ว.3 /34/	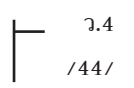 ว.4 /44/		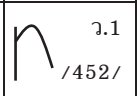 ว.1 /452/
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)	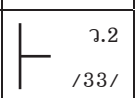 ว.2 /33/		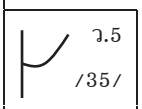 ว.5 /35/		
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)					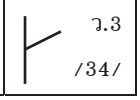 ว.3 /34/

ภาพที่ 55 เปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง (ดัดแปลงจากศิวพร ฮาซันนารี, 2543: 81-86)

ศิวพร ฮาซันนารี (2543: 89) สรุปการเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่ง ดังนี้

วรรณยุกต์ที่ 1 ปรากฏร่วมกันใน A1, DS1, DS2 และ DS3

วรรณยุกต์ที่ 2 ปรากฏร่วมกันใน A2 และ A3

วรรณยุกต์ที่ 3 ปรากฏร่วมกันใน B1, B2, B3, B4 และ DS4

วรรณยุกต์ที่ 4 ปรากฏร่วมกันใน C1, DL1, DL2 และ DL3

วรรณยุกต์ที่ 5 ปรากฏร่วมกันใน C2, C3 และ C4

ส่วนวรรณยุกต์ใน A4 ในภาษาลาวด่านซ้ายเป็นวรรณยุกต์ที่ 3 แต่ A4 ในภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็นวรรณยุกต์ที่ 2 และ DL4 ในภาษาลาวด่านซ้ายเป็นวรรณยุกต์ที่ 3 แต่ภาษาลาวหลวงพระบางและภาษาลาวครั่งเป็นวรรณยุกต์ที่ 5

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบางกับภาษาลาวครั่งใกล้เคียงกัน แสดงว่าเป็นกลุ่มภาษาเดียวกัน ส่วนการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในช่อง A ของภาษาลาวด่านซ้ายนั้นรูปแบบเหมือนกับกลุ่มภาษาลาวเวียงจันทน์ (Brown, 1965) คือ การแยกเสียงรวมเสียงแบบ A1-23-4 ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาอีสานในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย แต่ทั้งนี้ยังมีลักษณะพิเศษร่วมกันของกลุ่มภาษาลาว คือ มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ระหว่าง C1 กับ C2 ส่วนวรรณยุกต์ในแถว B นั้น ภาษาลาวหลวงพระบาง ภาษาลาวด่านซ้าย และภาษาลาวครั่งไม่มีการแยกเสียงวรรณยุกต์ นั่นคือ B1, B2, B3 และ B4 มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันหมดตรงกับลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวถิ่นต่าง ๆ ในงานของบราวน์ (Brown, 1965)

การเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาลาว 3 ถิ่นข้างต้นแสดงให้เห็นความแตกต่างของลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวแต่ละถิ่น ความแตกต่างดังกล่าวอาจเป็นความแตกต่างที่มีอยู่แต่เดิม หรืออาจเป็นความแตกต่างที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์อัน

เนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น ดังที่วิทยานิพนธ์เรื่อง *"การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว"* (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546) ที่ผู้วิจัยเคยนำเสนอให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวกลุ่มต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

งานวิจัยดังกล่าวศึกษาการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษากลุ่มลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของวรรณยุกต์ในภาษากลุ่ม "ลาวแท้" และกลุ่ม "ลาวกลาย" เพื่อจำแนกกลุ่มย่อย รวมทั้งเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษากลุ่ม "ลาวแท้" และกลุ่ม "ลาวกลาย" กับวรรณยุกต์ในภาษาอื่น ๆ ที่พูดอยู่รอบข้าง และสืบสร้างวรรณยุกต์ของภาษาลาวดั้งเดิมเพื่อนำไปสู่การสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง งานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลวรรณยุกต์จากภาษากลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ภาษาลาวที่พูดในฐานะภาษาของชนกลุ่มใหญ่ 2) ภาษาลาวที่พูดในฐานะภาษาของชนกลุ่มน้อย และ 3) ภาษาของชนกลุ่มอื่น ๆ ที่พูดอยู่รอบข้างภาษาลาว โดยภาษาลาวที่จะศึกษานั้นประกอบด้วยภาษาลาวอีสานทั้งที่พูดในภาคอีสานและภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย ภาษาลาวที่ผู้พูดอพยพจากสปป.ลาวเข้ามาอยู่ในภาคอีสานและภาคอื่น ๆ ภาษาลาวที่พูดบริเวณชายแดนไทย-ลาว ได้แก่ ชายแดนอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และชายแดนช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งภาษาลาวที่พูดในสปป.ลาว ได้แก่ ภาษาลาวบ้านห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว จุดเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้รวมทั้งสิ้นมี 25 จุดกระจายตามบริเวณต่าง ๆ ในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกของประเทศไทย รวมผู้บอกภาษาในงานวิจัยนี้ทั้งสิ้น 238 คน เป็นผู้พูดภาษาลาวจำนวน 161 คน ประกอบด้วย ผู้พูดภาษาลาวที่อพยพจากสปป.ลาว (หลวงพระบาง เวียงจันทน์ จำปาสัก ไชยะบุรี สะวันนะเขต) ภาษาลาวอีสานถิ่นต่าง ๆ (เลย หนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู ขอนแก่น ชัยภูมิ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ สกลนคร ยโสธร อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และนครราชสีมา) ภาษาลาวถิ่นอื่น ๆ (ลาวด่าน/ลาวขี้คั่ง/ลาวคั่ง ลาวนอก/ลาวพม่า ลาวภาคกลาง ลาวอุตรดิตถ์ ลาวเวียง) ภาษาลาวที่พูดในสปป.ลาว (บ่อแก้ว หลวงน้ำทา อุดมไซ) ส่วนผู้บอกภาษาที่เป็นชนกลุ่มอื่น ๆ นั้นมีจำนวน 77 คนประกอบด้วย ผู้พูดภาษากะเลิง โย้ย ผู้ไท ส่วย/ส่วยลาว/ส่วยอีสาน พวน ญ้อ เมือง/คำเมือง/ยวน/ไทยวน ลื้อ/ไทลื้อ และไทยกลาง

ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์สามารถจำแนกภาษาลาวออกเป็น 4 กลุ่มย่อยได้แก่ ภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 ภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 2 ภาษาลาวกลาย และภาษาลาวเทียม **ภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1** เป็นกลุ่มที่มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงแบบ B1234 C1=DL123/C234=DL4 ("บันไดลาว") และ B≠DL ส่วน**ภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 2** มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงคล้ายคลึงกับภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 แต่มีการแปรของวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงเกิดขึ้น ในขณะที่**ภาษาลาวกลาย**ก็มีวรรณยุกต์คล้ายคลึงกับภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 เช่นกัน แต่มีลักษณะอื่นเพิ่มเข้ามา แต่**ภาษาลาวเทียมนั้นไม่ใช่ภาษากลุ่มลาว** เนื่องจากเป็นภาษากลุ่มที่ลักษณะทางภาษาและชื่อเรียกกลุ่มชนไม่สอดคล้องกันซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าภาษานั้น ๆ เป็นภาษากลุ่มลาว ภาษาลาวเทียมแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ ภาษาลาวเทียมกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ภาษาที่ผู้พูดเรียกตนเองหรือถูกผู้อื่นเรียกว่า "ลาว" แต่มีวรรณยุกต์ที่แตกต่างจากภาษาลาวโดยสิ้นเชิง ส่วนภาษาลาวเทียมกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยภาษาที่มีลักษณะของวรรณยุกต์คล้ายคลึงกับภาษากลุ่มลาว แต่

มีชื่อเรียกกลุ่มชนด้วยชื่ออื่น เช่น ภาษาส่วย/ส่วยลาว/ส่วยอีสาน ภาษาญ้อ ภาษาโย้ย และภาษากะเลิง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ภาษาเหล่านี้มีลักษณะของวรรณยุกต์คล้ายคลึงกับภาษาลาว คือ การแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ที่เกิดจากการได้รับอิทธิพลจากภาษาลาวนั่นเอง

ในการสืบสร้างวรรณยุกต์ในภาษาลาวดั้งเดิม งานวิจัยดังกล่าวได้ใช้วรรณยุกต์ในภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 เป็นข้อมูลในการสืบสร้าง ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า วรรณยุกต์ในภาษาลาวดั้งเดิมมีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงในแนวตั้ง คือ *A1-23-4 *B1234 *C1-234 *D123-4 นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวยังได้สืบสร้างให้ภาษาลาวดั้งเดิม**ไม่มี**การรวมเสียงวรรณยุกต์ C กับ DL แบบ C1=DL123/C234=DL4 เนื่องจากมีข้อมูลวรรณยุกต์จากภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 ที่เป็นหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนว่า ภาษาลาวดั้งเดิมมีวรรณยุกต์ *C เป็นเสียงตก มีเสียงกักที่เส้นเสียง ส่วนวรรณยุกต์ *D เป็นเสียงตก ไม่มีเสียงกักที่เส้นเสียง ในงานวิจัยนี้จึงได้สืบสร้างให้ภาษาลาวดั้งเดิมไม่มีการรวมเสียงวรรณยุกต์แบบ C1=DL123/C234=DL4 และได้สันนิษฐานว่า การรวมเสียงวรรณยุกต์แถว C กับแถว DL ดังกล่าวนี้น่าจะเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นภายหลังในภาษาลาวปัจจุบัน เช่นเดียวกับการแยกเสียงวรรณยุกต์ *D โดยมีความสั้น-ยาวของเสียงสระเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นวรรณยุกต์ DL และวรรณยุกต์ DS ที่สันนิษฐานให้เป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นในภายหลังเช่นเดียวกัน

นอกจากการสืบสร้างลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์แล้ว ในงานวิจัยดังกล่าวได้สืบสร้างสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาลาวด้วย ภาษาลาวดั้งเดิมมีวรรณยุกต์จำนวน 8 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1 เป็นเสียงขึ้นที่ 1 [R_1] ปรากฏในช่อง *A1 วรรณยุกต์ที่ 2 เป็นเสียงขึ้นที่ 2 [R_2] ปรากฏในช่อง *A23 วรรณยุกต์ที่ 3 เป็นเสียงขึ้นที่ 3 [R_3] ปรากฏในช่อง *A4 วรรณยุกต์ที่ 4 เป็นเสียงระดับ [$L^{\acute{}}$] ปรากฏในช่อง *B1234 วรรณยุกต์ที่ 5 เป็นเสียงตกที่ 1 มีเสียงกักที่เส้นเสียง [$F_1^{?}$] ปรากฏในช่อง *C1 วรรณยุกต์ที่ 6 เป็นเสียงตกที่ 2 มีเสียงกักที่เส้นเสียง [$F_2^{?}$] วรรณยุกต์ที่ 7 เป็นเสียงตก ไม่มีเสียงกักที่เส้นเสียง [F_3] และวรรณยุกต์ที่ 8 เป็นเสียงตก ไม่มีเสียงกักที่เส้นเสียง [F_4] วรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงต่างก็มีพัฒนาการมาสู่ภาษาลาวปัจจุบันในลักษณะที่แตกต่างกันไป โดยมีข้อสังเกตว่า ในภาษาลาวปัจจุบันได้เก็บรักษาสัทลักษณะของวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงของภาษาลาวดั้งเดิมไว้อยู่ โดยเฉพาะวรรณยุกต์เสียงขึ้นในช่อง *A1 วรรณยุกต์เสียงระดับใน *B1234 ส่วนวรรณยุกต์ในช่อง *C1 และ *C234 นั้นเมื่อพัฒนาสู่ภาษาลาวปัจจุบันก็ยังคงสัทลักษณะเป็นเสียงตกไว้ แต่สัทลักษณะของเสียงกักที่เส้นเสียงได้สูญไปในภาษาลาวปัจจุบันบางถิ่น สำหรับกรณีของวรรณยุกต์ *D นั้นเมื่อแยกเสียงเป็นวรรณยุกต์ DL และ DS ในภาษาลาวปัจจุบัน วรรณยุกต์ในช่อง DL123 และ DL4 ก็ยังคงเป็นวรรณยุกต์เสียงตกเหมือนภาษาลาวดั้งเดิม ในขณะที่วรรณยุกต์ในช่อง DS123 และ DS4 เป็นหน่วยเสียงย่อยของวรรณยุกต์ช่อง A1(23) และช่อง B1234 ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลาว งานวิจัยดังกล่าวอธิบายไว้ว่า ภาษากลุ่ม “ลาวกลาย” เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอก คือ การสัมผัสภาษาหรือการได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายในด้วยแต่ก็ไม่ได้มีบทบาทสำคัญมากเท่าใดนัก ปัจจัยภายในที่อาจเกี่ยวข้องกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลาว ได้แก่ การออกเสียงวรรณยุกต์ให้ง่ายขึ้น (tonal simplification) โดยเฉพาะการออกเสียงวรรณยุกต์ที่ต้องอาศัยพลังในการเปล่งเสียง

มาก (more effort) หรือเป็นวรรณยุกต์ที่มีลักษณะพิเศษ (marked tone) ให้กลายเป็นวรรณยุกต์ที่ไม่ต้องอาศัยพลังในการเปล่งเสียงมาก (less effort) หรือวรรณยุกต์ที่ไม่มีลักษณะพิเศษ (unmarked tone) เช่น การออกเสียงวรรณยุกต์ที่มีสัทลักษณะเป็นเสียงขึ้น-ตก ให้เป็นวรรณยุกต์เสียงขึ้น หรือวรรณยุกต์เสียงตก-ขึ้นเป็นวรรณยุกต์เสียงตก รวมทั้งการออกเสียงวรรณยุกต์ที่มีระดับเสียงสูงให้มีระดับเสียงต่ำลง เช่น การออกเสียงวรรณยุกต์สูงระดับ เป็นวรรณยุกต์เสียงกลางระดับ เป็นต้น

นอกจากงานวิจัยต่าง ๆ ในข้างต้น ยังมีงานของเอ็น. เจ. เอ็นฟิลด์ (Enfield, 2007) ซึ่งนำเสนอระบบเสียงในภาษาลาวไว้ในหนังสือเรื่อง *"A Grammar of Lao"* สรุปได้ดังนี้

พยัญชนะต้น ภาษาลาวมีพยัญชนะต้นดังแสดงในตารางที่ 72

ตารางที่ 72 พยัญชนะต้นในภาษาลาว (ดัดแปลง Enfield, 2007: 34)

		ริมฝีปาก (Labial)	ปุ่มเหงือก (Alveolar)	เพดานแข็ง (Palatal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
กัก (Stops)	ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated)	p-	t-	c-	k-	ʔ-
	ไม่ก้อง-พ่นลม (Voiceless aspirated)	p^h-	t^h-		k^h-	
	ก้อง (Voiced)	b-	d -			
เสียดแทรก (Fricatives)		f-	s-			h-
นาสิก (Nasals)		m-	n-	ɲ-	ŋ-	
ข้างลิ้น (Laterals)			l-			
เสียงเลื่อน (Glides)		v-		j-		

พยัญชนะท้าย ภาษาลาวมีพยัญชนะท้ายดังแสดงในตารางที่ 73

ตารางที่ 73 พยัญชนะท้ายในภาษาลาว (ดัดแปลง Enfield, 2007: 35)

		ริมฝีปาก (Labial)	โพรงปาก (Coronal)	เพดานอ่อน (Velar)	เส้นเสียง (Glottal)
กัก (Stops)	ไม่ก้อง ปรากฏในพยางค์ตาย (Voiceless checked)	-p	-t	k-	-ʔ
นาสิก (Nasals)		-m	-n	-ŋ	
เสียงเลื่อน (Glides)		-w	-j		

สระ

สระเดี่ยว ภาษาลาวมีสระเดี่ยวดังแสดงในตารางที่ 74

ตารางที่ 74 สระเดี่ยวในภาษาลาว (ดัดแปลง Enfield, 2007: 35)

	ไม่ห่อปาก			ห่อปาก
	หน้า	กลาง	หลัง	
สูง	i, iː		ɯ, ɯː	u, uː
กลาง	e, eː	ə, əː		o, oː
ต่ำ	ɛ, ɛː	a, aː		ɔ, ɔː

สระประสม: ia, ua, ɯa (เอ็นฟิลด์ระบุในหมายเหตุว่า ภาษาลาวถิ่นเหนือ (Northern varieties) มีสระประสม aɯ ด้วย)

วรรณยุกต์ เอ็นฟิลด์ (Enfield, 2007: 35-36) นำเสนอระบบวรรณยุกต์ในภาษาลาวโดยอ้างอิงจากระบบวรรณยุกต์ในภาษาลาวเวียงจันทน์ในงานของวริษา โอสถานนท์ (Osatananda, 1997) วรรณยุกต์ในภาษาลาวเวียงจันทน์มี 5 หน่วยเสียง ดังนี้[91]

วรรณยุกต์ที่ 1 เสียงต่ำ-ขึ้น (low rising) ตัวอย่างเช่น khaa1 “ขา” kaa1 “กา”

วรรณยุกต์ที่ 2 เสียงสูง-ขึ้น (high rising) ตัวอย่างเช่น khaa2 “คา” khat2 “ขัด”

วรรณยุกต์ที่ 3 เสียงกลางระดับ (mid level) ตัวอย่างเช่น khaa3 “ข่า” khat3 “คัด”

วรรณยุกต์ที่ 4 เสียงต่ำ-ตก (low falling) ตัวอย่างเช่น khaa4 “ข้า” khaat4 “ขาด”

วรรณยุกต์ที่ 5 เสียงสูง-ตก (high falling) ตัวอย่างเช่น khaa5 “ค้า” khaat5 “คาด”

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์ แสดงในภาพที่ 56 ต่อไปนี้

<table>
<tr><th></th><th>A</th><th>B</th><th>C</th><th>DL</th><th>DS</th></tr>
<tr><td>พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)</td><td rowspan="3">ว.1
/ต่ำ-ขึ้น/</td><td rowspan="4">ว.3
/กลางระดับ/</td><td>ว.4
/ต่ำ-ตก/</td><td></td><td rowspan="2">ว.2
/สูง-ขึ้น/</td></tr>
<tr><td>พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)</td><td rowspan="2">ว.5
/สูง-ตก/</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)</td><td>ว.2
/สูง-ขึ้น/</td><td colspan="2"></td><td>ว.3
/กลางระดับ/</td></tr>
</table>

ภาพที่ 56 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวเวียงจันทน์ (ดัดแปลงจาก Osatananda, 1997)

[91] ลำดับวรรณยุกต์ 1-5 ที่นำเสนอในที่นี้ดัดแปลงจากที่นำเสนอในหนังสือของเอ็นฟิลด์ (Enfield, 2007: 35-36) โดยยึดตามลำดับที่ปรากฏในกล่องวรรณยุกต์ (tone box) ที่แสดงการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาพที่ 56

ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์มีลักษณะเด่นเช่นเดียวกับภาษาลาวถิ่นอื่น ๆ ที่ศึกษาในงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา โดยเฉพาะการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B แบบ B1234 นั่นคือ วรรณยุกต์ในคอลัมน์ B ไม่มีการแยกเสียง นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ C และ DL แบบ C1=DL123 และ C234=DL4 ซึ่งเป็นลักษณะเด่นอีกประการของภาษาลาว

ส่วนลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงที่อาจใช้แยกภาษาลาวถิ่นต่าง ๆ ออกจากกัน ได้แก่ การแยกเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ A ซึ่งในภาษาลาวถิ่นเวียงจันทน์แยกเสียงแบบ A123-4 แต่ภาษาลาวอีสานหรือไทยถิ่นอีสานบางถิ่นที่จัดอยู่ในกลุ่มลาวเวียงจันทน์ เช่น ภาษาลาวอีสานที่พูดในบ้านหนองฮาง ตำบลธาตุ อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนครมีการแยกเสียงแบบ A1-23-4 ในขณะที่ภาษาลาวหลวงพระบางมีการแยกเสียงแบบ A1-234 (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546)

ภาพที่ 57 และ 58 ต่อไปนี้แสดงลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวอีสานถิ่นอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนครและภาษาลาวหลวงพระบางที่พูดในบ้านปากอิงใต้ ตำบลศรีดอนไชย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายที่ผู้วิจัยเคยนำเสนอไว้

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว.1 /24/		ว.4 /22ʔ/		
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)	ว.2 /21/	ว.3 /33/	ว.5 /41ʔ/	ว.4 /22/	ว.1 /34/
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)	ว.2 /453/			ว.5 /41/	ว.3 /33/

ภาพที่ 57 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวอีสานถิ่นอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร(ดัดแปลงจากพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546: 431)[92]

[92] ภาษาลาวอีสาน ถิ่นอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานีซึ่งผู้วิจัยพูดเป็นภาษาแม่มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงเหมือนภาษาลาวอีสานถิ่นอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนครทุกประการ แต่ที่แตกต่างกันคือ วรรณยุกต์ที่ 3 (A4) ในภาษาลาวอีสาน ถิ่นอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานีมีเป็นเสียงกลาง-ตก /31/ และวรรณยุกต์ที่ 1 ที่ปรากฏใน DS123 เป็นเสียงต่ำ-ขึ้น /24/ เช่นเดียวกับวรรณยุกต์ใน A1

	A	B	C	DL	DS
พยัญชนะต้นเสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง (Voiceless friction sounds)	ว.1 /523/		ว.4 /42/		
พยัญชนะต้นเสียงกัก ไม่ก้อง-ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated stops)	ว.2 /223/	ว.3 /31/	ว.5 /232/		ว.2 /22/
พยัญชนะต้นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds)					
พยัญชนะต้นเสียงก้อง (Voiced sounds)					ว.3 /32/

ภาพที่ 58 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง (ดัดแปลงจาก พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546: 425)

เมื่อพิจารณารูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในภาษาลาวถิ่นต่าง ๆ ข้างต้น จะเห็นว่า การรวมเสียงของวรรณยุกต์แบบ C1=DL123 และ C234=DL4 ปรากฏในภาษาลาวทุกถิ่น และมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ A เท่านั้นที่ใช้ระบุความต่างของภาษาลาวถิ่นต่าง ๆ ได้ และในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ A นี้เองช่วยในการตัดสินว่า ภาษาลาวที่พูดในหมู่บ้านน้ำปั้ว ตำบลน้ำปั้ว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นภาษาลาวกลุ่มใด

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในโครงการวิจัยนี้ ได้แก่ แบบสอบถามที่แบ่งเป็น 3 ตอนใหญ่ ๆ ได้แก่ **ตอนที่ 1** ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษา **ตอนที่ 2** คำถามเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ภาษา **ตอนที่ 3** รายการคำสำหรับเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 3 ตอนย่อย ได้แก่ รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะและสระ และรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ เนื้อหาของแบบสอบถามแต่ละตอนสรุปพอสังเขปได้ดังนี้[93]

3.1.1 แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษา

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางคำศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่น ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษาซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ตีความข้อมูล นอกจากนี้การเริ่มต้นเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษายังเป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยและผู้บอกภาษาได้เป็นอย่างดี และยังเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ได้ข้อมูลคำพูดต่อเนื่องจากผู้บอกภาษาอีกด้วย เนื่องจากระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะขอให้ผู้บอกภาษาใช้ภาษาพูดของตัวเองในการให้ข้อมูลหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับตนเอง

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษาที่จะใช้ประกอบในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลในโครงการวิจัยนี้ ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล อายุ ภูมิลำเนาเกิด ประวัติการย้ายที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน อาชีพ การศึกษา ภาษา/ภาษาถิ่นที่สามารถพูดได้ ภูมิลำเนาเกิดของบิดา-มารดา ภาษา/ภาษาถิ่นที่บิดา-มารดาสามารถพูดได้ ที่อยู่ปัจจุบันของบิดา-มารดา ภูมิลำเนาของคู่สมรส และภาษา/ภาษาถิ่นที่คู่สมรสสามารถพูดได้ และข้อมูลอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ตีความข้อมูล เช่น ประวัติหมู่บ้าน ประวัติการอพยพย้ายถิ่นของประชากรในหมู่บ้าน ภาษาอื่น ๆ ที่พูดภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง เป็นต้น

3.1.2 แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ภาษา

เนื่องจากสถานการณ์การใช้ภาษาหรือแวดวงการใช้ภาษา (domains of language use) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่ผู้พูดภาษามีโอกาสใช้ภาษาแม่ (mother-tongue) หรือภาษาแรกของตนในชีวิตประจำวันหรือในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอย่อมมีแนวโน้มที่ภาษาแม่หรือภาษาแรกนั้น ๆ จะยังคงลักษณะดั้งเดิมไว้มากกว่าหรือมีการแปรและการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าภาษาที่ผู้พูดมีโอกาสใช้น้อยหรือแทบไม่มีโอกาสใช้เลย

---

[93] ดูตัวอย่างแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลในโครงการวิจัยนี้ในภาคผนวก ก

เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ตีความเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การใช้ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา และบรรจุไว้ในตอนที่ 2 ในแบบสอบถามของโครงการวิจัย โดยแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้พูดใช้ภาษา ตัวอย่างเช่น ภาษาที่ใช้พูดกับสมาชิกในครอบครัว (คู่สมรส บุตร-ธิดา พี่น้อง ผู้อาวุโส เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ฯลฯ) ภาษาที่ใช้พูดกับญาติ เพื่อน/คนสนิท ครู-อาจารย์ กลุ่มชนรอบข้างที่พูดภาษาอื่น คนต่างถิ่น/คนแปลกหน้า บุคคลจากหน่วยงานราชการ (ครู-อาจารย์ แพทย์-พยาบาล กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่อบต.) ภาษาที่ใช้พูดในสถานที่หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น โรงเรียน วัด ตลาด ร้านค้า โรงพยาบาล ที่ทำงาน หน่วยงานราชการ (ไปรษณีย์ ที่ทำการอบต. ฯลฯ) ที่ประชุมหมู่บ้าน ภาษาที่ใช้ในการประกาศหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาของผู้คนในหมู่บ้าน เป็นต้นว่า ภาษาที่คนต่างรุ่นอายุใช้พูดกัน เช่น รุ่นสูงอายุพูดกับคนรุ่นเดียวกัน หรือพูดกับคนวัยกลางคนและวัยรุ่น หรือภาษาที่วัยกลางคนใช้พูดกับรุ่นสูงอายุ หรือกับคนวัยเดียวกันและวัยรุ่น ภาษาที่กลุ่มวัยรุ่นใช้พูดกับวัยรุ่นด้วยกันหรือใช้พูดกับคนรุ่นสูงอายุและวัยกลางคน รวมทั้งภาษาที่พ่อแม่ในยุคปัจจุบันมักสอนให้ลูกหลานพูดเป็นภาษาแรก เป็นต้น

3.1.3 รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียง

รายการคำที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นแบ่งออกเป็น 3 ชุดใหญ่ ๆ ได้แก่

1) รายการคำสำหรับเปรียบเทียบคำศัพท์

2) รายการคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระ และ

3) รายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์

การสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้มีจุดเริ่มต้นจากการเลือกคำศัพท์จากรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลคำศัพท์เพื่อจัดทำศัพทานุกรม 15 ภาษาที่พูดในจังหวัดน่านของโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” ซึ่งมีคำจำนวน 2,452 คำ แล้วจัดหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับลักษณะที่ต้องการทดสอบ รวมทั้งได้ปรับและเพิ่มจำนวนคำในบางหมวดหมู่ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้โดยเลือกคำจากเอกสารและงานวิจัยที่เคยมีผู้เสนอไว้มาประกอบ

การสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้มีแหล่งข้อมูลโดยสรุปดังนี้

1) ศัพทานุกรม 15 ภาษาที่พูดในจังหวัดน่าน โครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” โดยศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และคณะ (2547-2550)

2) พจนานุกรมภาษาไทยพวน (วรวิทย์ เลี้ยงถนอม, 2532)

3) พจนานุกรมภาษาล้านนา (สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2550)

4) พจนานุกรมลาว-ไทย (Lao-Thai Dictionary) (วีระพงศ์ มีสถาน, 2543)

5) พจนานุกรม ลาว-ไทย-อังกฤษ (Lao-Thai-English Dictionary) ฉบับเฉลิมพระเกียรติ (คณาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543)

จากการรวบรวมและจัดหมวดหมู่คำศัพท์โดยใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าว สามารถสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ได้ 3 ชุดใหญ่ ๆ ในเครื่องมือแต่ละชุดประกอบด้วยเครื่องมือชุดย่อยต่าง ๆ ดังนี้[94]

3.1.3.1 รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์

ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดรายการคำสำหรับเปรียบเทียบคำศัพท์เป็น 2 ชุด ได้แก่[95]

- **ชุดที่ 1 รายการคำศัพท์ที่ภาษาไทถิ่นทุกภาษาใช้เหมือนกัน** ประกอบด้วยคำศัพท์จำนวน 250 คำ
- **ชุดที่ 2 รายการคำศัพท์ที่ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาใช้แตกต่างกัน หรือภาษาไทถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่งหรือบางภาษาใช้แตกต่างจากภาษาไทถิ่นภาษาอื่น ๆ** จำนวน 550 คำ

เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาเลือกคำศัพท์ชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ได้แก่ การเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาที่จะศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากศัพทานุกรม 15 ภาษาที่พูดในจังหวัดน่านของโครงการวิจัย “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน: ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” หากเห็นว่า ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษามีคำศัพท์คำใดใช้เหมือนกัน จะบรรจุคำศัพท์ดังกล่าวไว้ในรายการคำชุดที่ 1 ส่วนคำศัพท์ใดที่แต่ละภาษาใช้แตกต่างกัน หรือภาษาไทถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่งหรือบางภาษาใช้แตกต่างจากภาษาไทถิ่นภาษาอื่น ๆ จะบรรจุไว้ในรายการคำชุดที่ 2 นอกจากนี้ยังใช้พจนานุกรมภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ที่เคยมีผู้นำเสนอไว้ดังกล่าวข้างต้นมาพิจารณาประกอบเพื่อเลือกคำศัพท์เพิ่มเติมในรายการคำทั้ง 2 ชุด และเพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่า คำศัพท์ในรายการชุดที่ 1 เป็นคำศัพท์ที่ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาใช้เหมือนกัน และคำศัพท์ในรายการชุดที่ 2 เป็นคำที่ภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาใช้แตกต่างกันหรือมีบางภาษาที่ใช้แตกต่างจากภาษาไทถิ่นภาษาอื่นจริง

3.1.3.2 รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียง

ก. รายการคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระ

ในรายการคำสำหรับทดสอบการแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะและสระในภาษาไทถิ่น มีจำนวนคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระแต่ละเสียงไม่ต่ำกว่า 30 คำ โดยมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มคำในภายหลัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ระหว่างเก็บข้อมูล คำศัพท์ที่จะนำมาทดสอบเสียงพยัญชนะและสระต้องเป็นคำศัพท์ที่มีเสียงพยัญชนะและสระที่เป็นลักษณะที่มีมาแต่เดิม ไม่ใช่ลักษณะที่เกิดขึ้นใหม่ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ดังนั้นนอกจากจะใช้เกณฑ์คัดเลือกคำศัพท์โดยอาศัยข้อมูลจากพจนานุกรมภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ผู้วิจัยยังใช้เกณฑ์ด้านเสียงพยัญชนะและสระในภาษาไทดั้งเดิม (Proto-Tai) และภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิม (Proto-Southwestern Tai) ที่

---

[94] กรณีที่มีปัญหาในการเก็บข้อมูลบางคำ ได้มีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มจำนวนคำในแต่ละรายการคำ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

[95] ดูรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ในภาคผนวก ก

นักภาษาศาสตร์ไทเปรียบเทียบเคยสืบสร้างไว้มาเป็นแนวทางในการคัดเลือกคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระในงานวิจัยนี้ด้วย[96]

ข. รายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์

เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้องเที่ยงตรงเกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ งานวิจัยนี้ได้กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ การเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยว และการเก็บวรรณยุกต์ในคำพูดต่อเนื่อง เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลทั้งสองรูปแบบมีดังนี้

1) ข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยว เนื่องจากในงานวิจัยนี้จะวิเคราะห์วรรณยุกต์ทั้งด้วยการฟัง และการใช้โปรแกรม PRAAT สำหรับวิเคราะห์คลื่นเสียง จึงได้กำหนดรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ชุด ได้แก่

- **รายการคำชุดที่ 1** เป็นรายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของวิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney, 1972) ซึ่งเหมาะสำหรับวิเคราะห์ด้วยการฟัง รวมคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ชุดที่ 1 ทั้งสิ้น 140 คำ
- **รายการคำชุดที่ 2** เป็นรายการคำชุดเทียบเสียงคล้าย (analogous set) ซึ่งเป็นชุดคำที่มีเสียงพยัญชนะและสระเหมือนหรือคล้ายคลึงกันมากที่สุด จึงเหมาะสำหรับการวิเคราะห์ด้วยวิธีทางกลสัทศาสตร์ เนื่องจากไม่มีอิทธิพลของพยัญชนะต้นและสระที่ต่างกันเข้ามามีบทบาทต่อค่าความถี่มูลฐาน (F_0) ของคำ[97]

2) ข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดต่อเนื่อง ในงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดต่อเนื่องเพื่อใช้ยืนยันข้อมูลคำพูดเดี่ยว ด้วยการให้ผู้บอกภาษาเล่าเรื่องอย่างอิสระความยาวประมาณ 3–5 นาที ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลวรรณยุกต์ที่มาจากภาษาพูดที่เป็นธรรมชาติ และเป็นภาษาที่ผู้บอกภาษาใช้พูดจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน ในกรณีที่ผู้บอกภาษาไม่สามารถเล่าเรื่องได้หรือเล่าได้ไม่ต่อเนื่อง ในงานวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษา และผู้บอกภาษาเล่าข้อมูลเกี่ยวกับตนเองก่อนการเก็บข้อมูลรายการคำ การนำเสนอผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในงานวิจัยนี้ได้จากการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยวเป็นหลัก และข้อมูลจากคำพูดต่อเนื่องเป็นข้อมูลที่ใช้เพื่อยืนยันผลจากการวิเคราะห์คำพูดเดี่ยวเท่านั้น

โดยสรุปรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางคำศัพท์และทางเสียงในภาษาไทถิ่นที่ใช้ในโครงการวิจัยนี้แยกเป็นชุด และแต่ละชุดมีจำนวนคำโดยสรุปดังตารางที่ 75

[96] ดูรายการคำสำหรับทดสอบเสียงพยัญชนะและสระในภาคผนวก ก

[97] ดูรายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ในภาคผนวก ก

ตารางที่ 75 ชุดรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลและจำนวนคำ[98]

ชุดที่	รายการคำ		จำนวนคำ
1. รายการคำสำหรับทดสอบการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางคำศัพท์			**(รวม 800 คำ)**
1.1	รายการคำศัพท์ที่ภาษาไทถิ่นทุกภาษาใช้เหมือนกัน		250
1.2	รายการคำศัพท์ที่ภาษาไทถิ่นภาษาต่าง ๆ ใช้แตกต่างกัน หรือภาษาไทถิ่นภาษาใดภาษาหนึ่งหรือบางภาษาใช้แตกต่างจากภาษาไทถิ่นภาษาอื่น ๆ		550
2. รายการคำสำหรับทดสอบการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางเสียง			
2.1 พยัญชนะและสระ			**(รวม 1,024 คำ)**
2.1.1	[ph-, th-, ch-, kh-] : [p-, t-, c-, k-] และ [s-] : [ch-]		(รวม 272 คำ)
	2.1.1ก	[ph-] : [p-]	52
	2.1.1ข	[th-] : [t-]	72
	2.1.1ค	[ch-] : [c-], [ch-] : [s-]	73
	2.1.1ง	[kh-] : [k-]	75
2.1.2	[kh-] : [h-]		73
2.1.3	[h-] : [r-] : [l-]		89
2.1.4	[kw-, khw-, sw-, ŋw-, ɲw-, tw-, thw-, cw-, ʔw-, lw-, yw-]		108
2.1.5	[ɨə, iə, uə] : [əː, eː, oː] และ [ɨə] : [iə]		**(รวม 326 คำ)**
	2.1.5ก	[ɨə] : [əː] และ [ɨə] : [iə]	100
	2.1.5ข	[iə] : [eː]	106
	2.1.5ค	[uə] : [oː]	120
2.1.6	[ay] : [aə]		28
2.1.7	[e, o] : [i, u]		**(รวม 128 คำ)**
	2.1.7ก	[e] : [i]	36
	2.1.7ข	[o] : [u]	92
3. วรรณยุกต์			**(รวม 240 คำ)**
3.1	รายการคำสำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของวิลเลี่ยม เจ. เก็ดนีย์ (Gedney, 1972)		140
3.2	รายการคำชุดเทียบเสียงคล้าย (analogous set)		100

[98] ชุดรายการคำที่แสดงในตารางที่ 75 ใช้เก็บข้อมูลในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา เนื่องจากผู้วิจัยออกแบบรายการคำด้วยการนำคำจากแต่ละชุดมาคละรวมกันทั้งหมด เพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งทางศัพท์และเสียงทั้งหมดในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษา แต่ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล มีข้อมูลพยัญชนะและสระบางชุดที่ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์เฉพาะในบางภาษาเท่านั้น เนื่องจากพยัญชนะและสระชุดนั้น ๆ ปรากฏเฉพาะในภาษาไทถิ่นบางภาษา ตัวอย่างเช่น รายการคำชุดที่ 2.1.2 [kh-] : [h-] วิเคราะห์เฉพาะในภาษาพวน ชุดที่ 2.1.4 [kw-, khw-, sw-, ŋw-, ɲw-, tw-, thw-, cw-, ʔw-, lw-, yw-] วิเคราะห์เฉพาะในภาษาคำเมือง ชุดที่ 2.1.6 [ay] : [aə] วิเคราะห์เฉพาะในภาษาพวนและภาษาลาว และชุดที่ 2.1.7 [e, o] : [i, u] วิเคราะห์เฉพาะในภาษาลื้อและภาษาขืน เป็นต้น

หลังจากที่ออกแบบรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลทั้งทางคำศัพท์และเสียงในข้างต้น ผู้วิจัยได้จัดระบบการเรียงลำดับคำลงไปในแบบสอบถามที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูล โดยเฉพาะรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลการแปรทางเสียงพยัญชนะและสระนั้นได้เรียงลำดับคำตั้งแต่ลำดับที่ 1–1,024 โดยใช้วิธีคละคำทดสอบจากแต่ละชุดปะปนกัน โดยไม่แยกเป็นหมวดหมู่เสียงพยัญชนะและสระ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้บอกภาษาสามารถคาดเดาได้ว่า ผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูลเสียงพยัญชนะหรือสระใด เช่นเดียวกับรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ โดยเฉพาะชุดคำเทียบเสียงคล้าย (analogous set) ซึ่งประกอบด้วยคำทดสอบจำนวน 20 คำ ได้แก่ ขา ปา บาน คา ข่า ป่า บ่า ค่า ข้าว ป้า บ้า ค้า ขาด ปาด บาด คาด ขัด ปัด บัตร คัด (หรือ คับ)[99] โดยให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำละ 5 ครั้ง รวมคำทดสอบทั้งสิ้น 100 คำ ผู้วิจัยได้คละคำทดสอบทั้ง 100 คำดังกล่าวโดยใช้วิธีสุ่มเลือกเพื่อจัดลำดับคำลงไปในรายการคำสำหรับทดเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งจะทำให้ผู้บอกภาษาไม่สามารถคาดเดาได้ว่า ผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูลเสียงวรรณยุกต์ใด ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลวรรณยุกต์ที่เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมากที่สุด[100]

3.2 การเก็บข้อมูล

3.2.1 การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล

จุดเก็บข้อมูลภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ได้แก่ **1) ภาษาคำเมือง** หมู่บ้านท่าค้ำสอง ตำบลริม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน[101] **2) ภาษาลื้อ** หมู่บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน **3) ภาษาขืน** หมู่บ้านหนองม่วง ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน **4) ภาษาพวน** หมู่บ้าน

---

[99] รายการคำชุดเทียบเสียงคล้ายที่ใช้ในงานวิจัยนี้ปรับเปลี่ยนมาจากรายการคำชุดเทียบเสียง “คา” และ “กา” จากงานวิจัยทางวิทยาภาษาถิ่นและการแปรของวรรณยุกต์ที่เคยมีผู้นำเสนอไว้ ได้แก่ Tingsabadh (1980), ม.ร.ว. กัลยา ติงศภัทิย์ (2533), ม.ร.ว.กัลยา ติงศภัทิย์ และคณะ (2534), จรรยา นวลจันทร์แสง (2535), ปัณชนิตย์ บัณฑิตกุล (2536), ดารณี กฤษณะพันธุ์ (2538) และพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) ระหว่างการเก็บข้อมูลภาษาไทถิ่นบางภาษาในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องเปลี่ยนใช้คำอื่นแทนคำบางคำ เช่น ในการเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ภาษาลาว จำเป็นต้องใช้คำว่า “คับ” (เช่น เสื้อคับ) แทนคำว่า “คัด” (เช่น “คัดไทย” หรือ “คัดเลือก”) เนื่องจากผู้บอกภาษาลาวแทบทุกคนออกเสียงคำว่า “คัด” ด้วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐาน ผู้วิจัยจึงบันทึกข้อมูลไว้ว่า คำว่า “คัด” อาจไม่ใช่คำดั้งเดิมในภาษาลาว แต่เป็นคำยืมจากภาษาไทยมาตรฐาน จึงได้ใช้คำว่า “คับ” ในการเก็บข้อมูลแทน เป็นต้น

[100] ดูรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในภาคผนวก ก

[101] เดิมผู้วิจัยกำหนดจุดเก็บข้อมูลภาษาคำเมืองหรือภาษายวนไว้ที่หมู่บ้านห้วยแก้ว ตำบลน้ำปั้ว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่านเนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยเคยได้ยินข้อมูลว่าหมู่บ้านดังกล่าวมีชนกลุ่มใหญ่เป็นผู้พูดภาษาคำเมือง อย่างไรก็ตาม ระหว่างที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามภาษาลื้อในหมู่บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ก็ได้ยินข้อมูลจากคนลื้อในหมู่บ้านหนองบัว รวมทั้งผู้คนหมู่บ้านอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียงเอ่ยถึงผู้พูดภาษาคำเมืองที่เป็นชนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้านท่าค้ำสอง ตำบลริม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านซึ่งตั้งอยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้านหนองบัวเท่าใดนัก เนื่องจากเวลาที่ค่อนข้างจำกัดในการเก็บข้อมูลภาคสนามในภาษาไทถิ่นทั้ง 5 ภาษาและเพื่อความสะดวกในการเดินทางเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจึงเปลี่ยนจุดเก็บข้อมูลภาษาคำเมืองเป็นภาษาคำเมืองที่พูดในหมู่บ้านท่าค้ำสองแทน

ฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน และ **5) ภาษาลาว** หมู่บ้านน้ำปั้ว ตำบลน้ำปั้ว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน[102] การเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือแต่ละชนิดมีวิธีการดังนี้

3.2.2 การคัดเลือกผู้บอกภาษา

ในการเก็บข้อมูลภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ผู้วิจัยคัดเลือกผู้บอกภาษาโดยใช้เกณฑ์หลัก ๆ ดังนี้

1) ภาษาพูด ในงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่พูดภาษาไทถิ่นแต่ละภาษาเป็นภาษาแม่ ได้แก่ ภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว โดยผู้บอกภาษาอาจพูดได้เพียงภาษาไทถิ่นภาษานั้น ๆ ภาษาเดียว หรือพูดภาษาอื่น ๆ ได้ด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้บอกภาษาคำเมืองส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาไทยมาตรฐานได้ และผู้บอกภาษาไทถิ่นภาษาอื่น ๆ ได้แก่ ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาวส่วนใหญ่สามารถพูดได้ทั้งภาษาแม่ของตน ภาษาคำเมือง และภาษาไทยมาตรฐาน

2) อายุ งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา ภาษาละ 3 รุ่นอายุ ได้แก่ รุ่นอายุที่ 1 อายุ 60 ปีขึ้นไป รุ่นอายุที่ 2 อายุ 35–50 ปี และรุ่นอายุที่ 3 อายุ 15–25 ปี โดยเก็บข้อมูลรุ่นอายุละ 5 คน ดังนั้นจึงมีผู้บอกภาษาภาษาละ 15 คน รวมผู้บอกภาษาในงานวิจัยนี้ทั้งสิ้น 75 คน นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังเก็บข้อมูลภาษาคำเมืองเพิ่มเติมจากผู้พูดภาษาคำเมืองรุ่นสูงอายุจำนวน 1 คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยเม่น ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และตรวจสอบข้อมูลกับผู้พูดคนอื่น ๆ อีกจำนวน 5 คน

ในกรณีที่มีปัญหาในการหาผู้บอกภาษาแต่ละรุ่นอายุ จะเลือกเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่มีอายุมากกว่าหรือต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไม่เกิน 5 ปี แต่หากมีข้อจำกัดและมีความจำเป็นจริง ๆ ที่ทำให้หาผู้บอกภาษาไม่ได้ตามเกณฑ์อายุที่กำหนด เช่น กรณีที่มีเพียงผู้ที่อายุต่ำกว่าหรือมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดเกิน 5 ปีเท่านั้นที่พร้อมจะให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยจะพิจารณาลักษณะการใช้ภาษาของผู้บอกภาษาเป็นเกณฑ์ประกอบการคัดเลือกผู้บอกภาษา ตัวอย่างเช่น กรณีที่มีปัญหาในการหาผู้บอกภาษารุ่นอายุที่ 2 ซึ่งเป็นวัยทำงาน และมักไม่มีเวลาสำหรับให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยอาจเลือกผู้บอกภาษาที่อายุต่ำกว่า 35 ปี หรือเกิน 50 ปี หากผู้บอกภาษาอายุต่ำกว่า 35 ปี จะพิจารณาลักษณะการใช้ภาษาของผู้บอกภาษาคนนั้น ๆ ว่าใช้ภาษาใกล้เคียงกับผู้ที่อยู่รุ่นอายุที่ 2 หรือรุ่นอายุที่ 3 แต่หากผู้บอกภาษามีอายุเกิน 50 ปี ก็จะพิจารณาว่าผู้บอกภาษาคนนั้น ๆ ใช้ภาษาในลักษณะเดียวกับผู้ที่อยู่ในรุ่นอายุที่ 2 หรือรุ่นอายุที่ 1 และหากพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วเห็นว่า ผู้บอกภาษามีลักษณะการใช้ภาษาใกล้เคียงกับผู้ที่อยู่ในรุ่นอายุที่ 2 ก็จะเลือกเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาคนนั้น ๆ

3) เพศ ผู้บอกภาษาอาจเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ในงานวิจัยนี้ไม่ได้จำกัดเพศของผู้บอกภาษา เนื่องจากจากประสบการณ์การเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ส่วนใหญ่ผู้ชายมักออกไปทำงานนอกบ้าน หรือมีโอกาสเดินทางออกนอกหมู่บ้านมากกว่า ในขณะที่ผู้หญิงมักจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้าน การเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาเพศชายจึงเป็นไปได้ยากกว่าการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาเพศหญิง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาทั้งเพศหญิงและเพศชาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์และบริเวณที่เป็นจุดเก็บข้อมูล

---

[102] ดูข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหมู่บ้านที่เป็นจุดเก็บข้อมูลในภาคผนวก ข

4) คุณสมบัติทั่วไป ผู้บอกภาษาทุกคนต้องมีคุณสมบัติทั่วไปคือ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีอวัยวะในการออกเสียงอยู่ในสภาพครบสมบูรณ์ เสียงชัดเจนดีสม่ำเสมอ ไม่ขี้อาย มีไหวพริบ และเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือ เนื่องจากหากผู้บอกภาษาขาดคุณสมบัติทั่วไปข้อใดข้อหนึ่ง อาจมีผลทำให้การเก็บข้อมูลดำเนินการได้ไม่ราบรื่นและข้อมูลอาจคลาดเคลื่อนได้

3.2.3 วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาที่พูดภาษาคำเมือง ภาษาลื้อ ภาษาขืน ภาษาพวน และภาษาลาว โดยแบ่งผู้พูดแต่ละภาษาออกเป็น 3 รุ่นอายุดังกล่าวข้างต้น การเก็บข้อมูลด้วยรายการคำที่กำหนดแต่ละชุด (ดูหัวข้อ 3.1.3) มีวิธีการดังนี้

1) การเก็บข้อมูลด้วยรายการคำสำหรับทดสอบการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือถามคำถามให้ผู้บอกภาษาตอบหรือออกเสียงคำที่มีความหมายตามที่กำหนดในรายการคำ เช่น คำถามสำหรับคำที่มีความหมายว่า “ตะพาบน้ำ” คือ “สัตว์ชนิดหนึ่งคล้ายเต่า แต่ตัวใหญ่กว่าเต่า เรียกว่าอะไร” หรือผู้วิจัยอาจบอกความหมายของคำและให้ผู้บอกภาษาบอกว่าในภาษาของตนเรียกสิ่ง ๆ นั้นว่าอะไร เช่น “คำว่า “พุทรา” ภาษา...เรียกว่าอะไร” หรือ “คำว่า “จักรยาน” ภาษา...เรียกว่าอะไร” เป็นต้น นอกจากนี้ระหว่างการเก็บข้อมูล มีบางกรณีที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้รูปภาพ ของจริง หรือแสดงท่าทางประกอบเพื่อให้ได้ข้อมูลคำตามที่ต้องการ

2) การเก็บข้อมูลด้วยรายการคำสำหรับทดสอบการแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะและสระ ใช้วิธีการเดียวกันกับการเก็บข้อมูลด้วยรายการคำสำหรับทดสอบการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ แต่เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงที่สุด ผู้วิจัยต้องพยายามถามคำถามโดยอธิบายความหมายของคำเท่านั้นและต้องไม่ออกเสียงคำที่ต้องการให้ผู้บอกภาษาได้ยิน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้บอกภาษาออกเสียงเลียนแบบผู้วิจัย ซึ่งอาจมีผลทำให้ข้อมูลเสียงพยัญชนะและสระคลาดเคลื่อนได้

3) การเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ ในงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลวรรณยุกต์จากคำพูดเดี่ยวเป็นหลัก และเก็บข้อมูลคำพูดต่อเนื่องเพื่อใช้ยืนยันผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยว วิธีการเก็บข้อมูลวรรณยุกต์มีดังนี้

3.1) การเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดเดี่ยว รายการคำสำหรับเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้มี 2 ชุด รายการคำชุดที่ 1 ซึ่งดัดแปลงจากรายการคำของเก็ดนีย์ (Gedney, 1972) นั้นเหมาะสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการฟังเพื่อดูลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ **การเก็บข้อมูลรายการคำชุดที่ 1** จึงใช้วิธีการสัมภาษณ์ นั่นคือ ถามคำถาม หรือให้ผู้บอกภาษาดูรูปภาพหรือของจริงแล้วออกเสียงคำที่ต้องการ ส่วน**การเก็บข้อมูลรายการคำชุดที่ 2** ซึ่งเป็นรายการคำชุดเทียบเสียงคล้ายที่ต้องวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางกลสัทศาสตร์ นั่นคือ ต้องบันทึกเสียงลงในโปรแกรมวิเคราะห์คลื่นเสียงเพื่อไม่ให้มีเสียงอื่น ๆ อันจะมีอุปสรรคต่อการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางกลสัทศาสตร์ จึงจำเป็นต้องมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการให้มีเพียงเสียงของผู้บอกภาษาในการบันทึกเสียงเท่านั้น ในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการเดียวกับที่ผู้วิจัยเคยใช้เก็บข้อมูลวรรณยุกต์สำหรับวิทยานิพนธ์เรื่อง *“การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว”* (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546) เนื่องจากเห็นว่าเป็นวิธีที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ด้วยวิธีทางกลสัทศาสตร์

กล่าวคือ ผู้วิจัยเพียงแต่แสดงสัญญาณประจำคำหรือให้ผู้บอกภาษาดูรูปภาพหรือของจริงตามที่ได้ซักซ้อมให้ผู้บอกภาษาเข้าใจก่อนการเก็บข้อมูล ตัวอย่างเช่น หากเห็นผู้วิจัยชี้ที่ขา ผู้บอกภาษาก็จะออกเสียงคำว่า “ขา” หากชี้ภาพ “ข่า” ก็จะออกเสียงว่า “ข่า” หรือหากผู้วิจัยทำท่าเอามีดปาด ผู้บอกภาษาก็จะออกเสียงคำว่า “ปาด” เป็นต้น ดังนั้นในเครื่องมือบันทึกเสียงจึงมีเพียงเสียงผู้วิจัยพูดหมายเลขคำ และเสียงผู้บอกภาษาออกเสียงคำทดสอบในภาษาของผู้บอกภาษาเท่านั้น จะไม่มีเสียงผู้วิจัยถามคำถาม หรือเสียงการพูดโต้ตอบระหว่างที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาเหมือนการเก็บข้อมูลด้วยรายการคำชุดที่ 1

3.2) การเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในคำพูดต่อเนื่อง หลังจากที่เก็บข้อมูลวรรณยุกต์จากคำพูดเดี่ยวแล้ว ผู้วิจัยจึงให้ผู้บอกภาษาเล่าเรื่องอย่างอิสระเป็นเวลาประมาณ 3-5 นาที โดยอาจมีการสัมภาษณ์หรือสอบถามแทรกบ้าง ในกรณีที่ผู้บอกภาษาไม่สามารถเล่าเรื่องได้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้บอกภาษาก่อนการสัมภาษณ์ข้อมูลจากรายการคำ เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ผู้บอกภาษาเล่าเรื่องเกี่ยวกับตนเอง จึงจัดเป็นข้อมูลคำพูดต่อเนื่องที่ใช้ยืนยันผลการวิเคราะห์ข้อมูลวรรณยุกต์จากคำพูดเดี่ยวได้ด้วย

3.2.4 การบันทึกเสียง ในการบันทึกเสียงระหว่างการเก็บข้อมูลด้วยรายการคำแต่ละชุด ในงานวิจัยนี้ใช้เครื่องบันทึกเสียงแบบดิจิตอล Sony IC Recorder ICD-MX20 โดยจะบันทึกไฟล์เสียงในรูปแบบของ .wav ไฟล์ ข้อมูลคำศัพท์และข้อมูลทางเสียงโดยเฉพาะเสียงพยัญชนะและสระจะใช้สำหรับตรวจทานความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูลที่ถ่ายถอดเสียงไว้ในแบบสอบถามระหว่างการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา ส่วนข้อมูลวรรณยุกต์จะใช้โปรแกรม Audacity 1.3.5 (Unicode)[103] ในการตัดแยกเป็นไฟล์ของแต่ละคำ เพื่อความสะดวกในการนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์คลื่นเสียง PRAAT

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอผล

3.3.1 การวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์ รวมทั้งการเปรียบเทียบคำศัพท์ในภาษาไทถิ่น จังหวัดน่าน ใช้วิธีการเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา ทั้งคำศัพท์ที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน กรณีที่พบว่า ภาษาไทถิ่นภาษาใดมีคำศัพท์คำใดเหมือนกัน ก็จะตรวจสอบว่า ความเหมือนดังกล่าวนั้นเป็นความเหมือนที่มีมาแต่เดิม หรือเป็นความเหมือนที่เกิดจากการยืมคำศัพท์จากภาษาไทถิ่นภาษาอื่นมาใช้ เกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบดังกล่าวจะใช้วิธีการเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่เคยมีผู้ศึกษาไว้เท่าที่สามารถสืบค้นได้ หรือกรณีที่พบว่า ภาษาไทถิ่นภาษาใดมีคำศัพท์คำใดที่ตามความเป็นจริงแล้ว ควรเหมือนกัน แต่กลับใช้คำศัพท์แตกต่างกัน ก็จะตรวจสอบความแตกต่างดังกล่าวด้วยการเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นเช่นเดียวกัน

3.3.2 การวิเคราะห์การแปรและการเปลี่ยนแปลงของเสียงพยัญชนะและสระ รวมทั้งการเปรียบเทียบพยัญชนะและสระในภาษาไทถิ่น จังหวัดน่าน ใช้วิธีการเช่นเดียวกับการวิเคราะห์คำศัพท์ กล่าวคือ จะเปรียบเทียบเสียงพยัญชนะและสระที่ใช้ในภาษาไทถิ่นแต่ละภาษา กรณีที่พบว่าภาษาไทถิ่นภาษาใดมีเสียงพยัญชนะและสระที่กำหนดในรายการคำเหมือนกัน ก็จะตรวจสอบว่า

---

[103] Audacity 1.3.5 (Unicode) เป็นโปรแกรมที่ใช้บันทึกเสียงและตัดแยกเสียงที่เป็นคำพูดต่อเนื่องแยกเป็นไฟล์ของแต่ละคำได้ สามารถดาวน์โหลดได้ฟรีจากเว็บไซต์ http://audacity.sourceforge.net/

ความเหมือนดังกล่าวเป็นความเหมือนที่มีมาแต่เดิม หรือเป็นความเหมือนที่เกิดจากการยืมเสียงพยัญชนะหรือสระจากภาษาไทถิ่นภาษาอื่นมาใช้ การตรวจสอบดังกล่าวจะใช้เกณฑ์เดียวกันกับการวิเคราะห์การเปรียบเทียบคำศัพท์ นั่นคือ ใช้วิธีการเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่น ๆ เท่าที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ หรือกรณีที่พบว่า ภาษาไทถิ่นใดมีเสียงพยัญชนะหรือเสียงสระที่ตามความเป็นจริงแล้ว ควรเหมือนกัน แต่กลับใช้แตกต่างกัน ก็จะตรวจสอบความแตกต่างดังกล่าวด้วยการเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังใช้เกณฑ์ลักษณะทางเสียงในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมที่เคยมีนักภาษาศาสตร์ภาษาไทเปรียบเทียบเคยสืบสร้างไว้มาเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบให้เห็นว่า เสียงพยัญชนะและสระในงานวิจัยนี้มีการแปรหรือเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร โดยในงานวิจัยนี้ยึดเสียงพยัญชนะและสระในภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ดั้งเดิมตามการสืบสร้างของฟัง กวย ลี (Li, 1977) และแมรี่ สารวิทย์ (Sarawit, 1973) เป็นหลักในการเปรียบเทียบ

3.3.3 การวิเคราะห์วรรณยุกต์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ด้วยการฟัง และตรวจสอบความถูกต้องของการฟังด้วยการใช้โปรแกรมวิเคราะห์คลื่นเสียง นั่นคือ ฟังว่าในภาษาของผู้บอกภาษาแต่ละคนมีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์แบบใด มีวรรณยุกต์กี่หน่วยเสียง ประกอบด้วยหน่วยเสียงใดบ้าง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์มีสัทลักษณะเป็นอย่างไร หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม PRAAT (Version 4.4.19) ซึ่งออกแบบโดย Pauls Boersma and David Weenink, Institute of Phonetic Sciences, University of Amsterdam, The Netherlands (1992–2006) เพื่อยืนยันผลการวิเคราะห์ด้วยการฟัง และเพื่อตรวจสอบผลการวิเคราะห์สัทลักษณะของวรรณยุกต์ และใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2007 ช่วยในการคำนวณการปรับค่าระยะเวลาของคำให้เท่ากัน (normalization) และช่วยในการแปลงผลให้เป็นกราฟเส้น[104]

การเสนอผลการวิเคราะห์วรรณยุกต์ ใช้วิธีแสดงระบบวรรณยุกต์ด้วยกล่องวรรณยุกต์ตามแนวคิดของเก็ดนีย์ (Gedney, 1972) โดยกล่องวรรณยุกต์จะแสดงลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ และเสนอสัทลักษณะของวรรณยุกต์โดยใช้ค่าความถี่มูลฐานเฉลี่ยของคำที่ผ่านการปรับให้มีค่าพิสัยระดับเสียง 5 ระดับและตัดแปลงให้เป็นเครื่องหมายแสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์ (tone stick) ลงในกล่องวรรณยุกต์ สำหรับเกณฑ์ในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลวรรณยุกต์ว่ามีการแปรหรือการเปลี่ยนแปลงหรือไม่นั้น จะมีวิธีการพิจารณาคือ หากผู้บอกภาษาออกเสียงคำ ๆ ใดด้วยวรรณยุกต์มากกว่า 1 เสียงและหากผู้วิจัยตรวจสอบซ้ำแล้วพบว่า เป็นการออกเสียงที่สม่ำเสมอ ไม่ใช่เป็นความผิดพลาดหรือความบังเอิญ ก็จะตัดสินให้วรรณยุกต์นั้น ๆ มีการแปร หลังจากนั้นจึงตรวจสอบการแปรของวรรณยุกต์ดังกล่าวว่าเป็นการแปรอันเนื่องมาจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอก โดยพิจารณาข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาอื่น ๆ ที่พูดอยู่รอบข้างด้วย

3.3.4 สถิติที่ใช้ในงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลการแปรทางศัพท์จากรายการคำทั้ง 2 ชุด รวมทั้งการแปรของเสียงพยัญชนะและสระในงานวิจัยนี้จะใช้วิธีวิเคราะห์หาความถี่และค่าร้อยละของการแปรแต่ละรูปแบบ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2007 ช่วยในการคำนวณ หากผลลัพธ์

[104] ดูรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการปรับค่าระยะเวลาของคำให้เท่ากัน (normalization) และการแปลงผลให้เป็นกราฟเส้นที่มีค่าพิสัยระดับเสียง 5 ระดับใน Tingsabadh (1980) และพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546)

ค่าร้อยละที่ได้มีจุดทศนิยมเกิน 1 หลัก จะตัดให้เหลือเพียง 1 หลักเท่านั้น ส่วนผลลัพธ์ที่เป็นความถี่หรือจำนวนของคำศัพท์จะแสดงผลเป็นจำนวนเต็ม โดยไม่มีจุดทศนิยม

ตัวอย่างเช่น

ในรายการคำสำหรับเก็บข้อมูลคำศัพท์ชุดที่ 2 มีจำนวนคำทั้งสิ้น 550 คำ หากพิจารณาเฉพาะการใช้คำเดิมของผู้พูดแต่ละรุ่นอายุ พบว่า ผู้พูดภาษาคำเมืองแต่ละรุ่นอายุใช้เฉพาะคำเดิมมีจำนวนดังนี้

- รุ่นอายุที่ 1 ใช้เฉพาะคำเดิมจำนวน 136 คำ
- รุ่นอายุที่ 2 ใช้เฉพาะคำเดิมจำนวน 121 คำ
- รุ่นอายุที่ 3 ใช้เฉพาะคำเดิม 79 คำ

สูตรสำหรับคำนวณหาร้อยละของการใช้เฉพาะคำเดิมของแต่ละรุ่นอายุคือ

$$\text{ค่าร้อยละของการใช้เฉพาะคำเดิม} = \frac{\text{จำนวนคำเดิมที่ผู้พูดแต่ละรุ่นอายุใช้ X 100}}{\text{จำนวนคำทั้งหมดในรายการคำ}}$$

เมื่อกำหนดสูตรดังกล่าวตามขั้นตอนในโปรแกรม Microsoft Excel 2007 ได้ผลลัพธ์ค่าร้อยละของการใช้เฉพาะคำเดิมของผู้พูดภาษาคำเมืองแต่ละรุ่นอายุ ดังนี้

$$\text{รุ่นอายุที่ 1:} \quad \frac{136 \times 100}{550} = 24.7272727272727\%$$

$$\text{รุ่นอายุที่ 2:} \quad \frac{121 \times 100}{550} = 22\%$$

$$\text{รุ่นอายุที่ 3:} \quad \frac{79 \times 100}{550} = 14.3636363636364\%$$

หลังจากนั้นจึงคำนวณหาจำนวนคำเดิมและร้อยละของคำเดิมโดยเฉลี่ยจากผู้พูดทั้ง 3 รุ่นอายุ โดยใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$\text{ค่าเฉลี่ยของการใช้เฉพาะคำเดิม} = \frac{\text{จำนวนคำเดิมที่ใช้โดยผู้พูดแต่ละรุ่นอายุรวมกัน}}{\text{จำนวน 3 รุ่นอายุ}}$$

$$\text{ค่าร้อยละเฉลี่ยของการใช้เฉพาะคำเดิม} = \frac{\text{ค่าร้อยละของการใช้เฉพาะคำเดิมรวมกัน}}{\text{จำนวน 3 รุ่นอายุ}}$$

ตัวอย่างเช่น

$$\text{ค่าเฉลี่ยของการใช้เฉพาะคำเดิมของผู้พูดภาษาคำเมือง 3 รุ่นอายุ} = \frac{136 + 121 + 79}{3}$$

$$= 112$$

$$\text{ค่าร้อยละเฉลี่ยของการใช้เฉพาะคำเดิม} = \frac{24.7 + 22 + 14.4}{3}$$

$$= 20.3636363636364\%$$